

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPIŠY

25

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ
LENIN
SEBRANÉ
SPISY

SVAZEK

25

březen-červenec 1914

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1985

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 25, Politizdat, Moskva 1977,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1977
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1985

PŘEDMLUVA

Dvacátý pátý svazek Sebraných spisů V. I. Lenina je posledním svazkem, který obsahuje autorovy práce z období nového revolučního rozmachu; Lenin je napsal v březnu až červenci 1914 v Krakově, kde žil od poloviny roku 1912, a ve vesnici Poronino, kde trávil letní měsíce.

V Leninově životě emigranta má krakovské období velký význam. Blízkost Ruska mu umožňovala být s ním v úzkém kontaktu, pravidelně si dopisovat se stranickými organizacemi a průběžně řídit list Pravda a bolševickou frakci ve IV. státní dumě. Práce obsažené ve svazku obrazyjící tuto mnohostrannou Leninovu činnost i jeho boj proti oportunistu v ruském a mezinárodním dělnickém hnutí, boj za upevnění strany i přípravu mas k nové revoluci. Byly napsány těsně před první světovou válkou, v období bouřlivého růstu revolučního hnutí v Rusku. V březnu až dubnu 1914 se celou zemí převalila mohutná vlna protestních stávek v souvislosti s masovou otravou dělnic v továrně Treugolnik v Petrohradě a v továrně Provodnik v Rize. V květnu zaznamenalo hnutí novou vlnu. Bez ohledu na policejní razie a zatýkání se všude konala prvomájová shromáždění, schůze, demonstrace a stávky. Po prvomájové manifestaci v Baku byla zahájena generální stávka bakuských dělníků, kterou podpořili petrohradští dělníci. Dne 3. července policie rozehnala střelbou shromáždění dělníků Putilovova závodu, jehož se zúčastnilo na 12 tisíc dělníků. Putilovovci odpověděli na krvavé zúctování stávkou a dělníci všech petrohradských závodů je podpořili.

Hnutí se nezadržitelně šířilo. Hned po hlavním městě se začali bouřit dělníci v Moskvě, Oděse, Sormovu, Rize, Tiflisu, Irkutsku, Jekatěrinoslavi, Sevastopolu, Charkově, Astrachani, v Kostromské a Vladimírské gubernii i jinde.

Boj dosáhl takového stupně, že v Petrohradě, Baku a v Lodži začali dělníci stavět barikády. Lenin později konstatoval, že účast v masové revoluční stávce v roce 1914 „překročila... dva milióny a blížila se úrovni z roku 1905“ (Spisy 21, Praha 1957, s. 322). Politické stávky probíhaly pod hesly svržení carismu a vyhlášení demokratické republiky. K revolučním akcím docházelo i v armádě, stále více sílilo rolnické hnutí. V Rusku dozrávala revoluční krize.

S rozmachem boje proletářských mas vyvstávala stále akutněji nutnost upevnit politickou jednotu dělnické třídy na základě třídní kázně a marxistického programu a taktiky. Rozhodující podmínkou toho byla vedoucí úloha strany a semknutost jejích řad. Lenin učil, že jednota není možná bez organizace a organizace není možná bez podřízení menšiny většině. Dělnická třída potřebovala dosáhnout jednoty marxistů, avšak nikoli sjednocování marxistů s odpůrci a falzifikátory marxismu. Jednota dělnické třídy se utvářela a upevňovala v průběhu nesmiřitelného boje bolševiků proti likvidátorům, vperjodovcům a trockistům, jejichž demaskování věnoval Lenin četné články zahrnuté do tohoto svazku, jako jsou například Jednota, O „vperjodovcích“ a o skupině Vperjod, Jednota dělníků a „směry“ inteligentů aj. Lenin odhaloval centrismus Trockého, jeho politický avanturismus, bezzásadovost a bezpáteřnost. Trockij nezastával pevný názor ani v jediné závažné marxistické otázce a podle Leninových slov vždy „pronikl do skuliny“ různých názorových rozdílů a přebíhal z jedné strany na druhou. Pod rouškou pseudorevolučních frází v podstatě hájil likvidátory. Lenin ukazoval, že likvidátoři měli alespoň vlastní, nemarxistický, liberální profil, kdežto Trockij nikdy vlastní profil neměl, pouze přebíhal od libe-

rálů k marxistům a utrušoval halasné fráze, které někde pochytal. Lenin nazýval Trockého „nejhorším rozbíječem“ v sociálně demokratickém hnutí Ruska.

V ostrých střetnutích s oportunismem bolševici vedení Leninem vždy vítězili. V článku Ideový boj v dělnickém hnutí shrnul Lenin výsledky dvacetiletého boje marxismu s oportunismem v Rusku a vyvodil závěr velkého zásadního významu: „Pokrok, jehož bylo za těchto dvacet let dosaženo v očistění dělnického hnutí od vlivu buržoazie, od vlivu ‚ekonomismu‘ a likvidátorství, je *obrovský*. Teprve teď se vytváří pevný, opravdu proletářský základ opravdu marxistické strany“ (tento svazek, s. 155).

Zkušenosti masového dělnického hnutí skvěle potvrdily programové, taktické a organizační zásady, usnesení a politickou linii bolševiků. Lenin důkladně zkoumal údaje o rozvoji dělnického hnutí v Rusku a na základě nezvratných faktů dokázal, že drtivá většina dělnické třídy jde za bolševiky. Kolem usnesení pražské konference strany a krakovské i poroninské porady ÚV se stranickými pracovníky se sjednotily $\frac{4}{5}$ uvědomělých dělníků v Rusku. Jednota dělníků se projevila v tom, že plně akceptovali a podpořili usnesení strany. „Tam, kde se *většina* uvědomělých dělníků semkla kolem přesných a jednoznačných usnesení, tam existuje názorová a akční *jednota*, tam je stranická zásadovost a strana“ (s. 212).

Bolševici zvítězili v odborovém hnutí a v pojišťovací kampani. V největších odborových svazech v Rusku a mezi zmocněnci do celoruské pojišťovací instituce tvořili velkou většinu pravdovci. Lenin konstatoval, že dělníci navzdory likvidátorům, bez nich a proti nim uskutečnili skvělou kampaň stávkového a pojišťovacího hnutí, přispěli k založení tiskového orgánu a všude dosáhli většiny.

Při sjednocování dělnického hnutí v Rusku sehrál obrovskou úlohu list Pravda. Materiály obsažené v tomto svazku jasně dokazují, že Lenin spatřoval v marxistickém listu velmi významný prostředek organizace a výchovy dělnické

třídy a sepětí strany se širokými masami. Údaje o příspěvcích dělnických skupin na list potvrdily, že Pravda takovým orgánem byla. V podmínkách, kdy organizace strany byly ilegální a pracovaly v „podzemí“, bylo množství peněžních příspěvků od dělníka nepřímým, ale zato přesným dokladem kreditu těchto organizací. Bolševikům tehdy říkali „pravdovci“. Sbírký na bolševický list dokazovaly, že na buržoazii skutečně nezávislý, marxistický, proletářský směr, organizující a sjednocující většinu dělníků, byl pouze směr pravdovský.

Svazek obsahuje řadu článků věnovaných dělnickému tisku a jeho úloze v revolučním hnutí. Je tu i známý článek Z minulosti dělnického tisku v Rusku napsaný pro první číslo listu Rabočij, jehož vydávání mělo být zahájeno u příležitosti druhého výročí založení Pravdy. V tomto článku podává Lenin stručný přehled minulosti dělnického tisku a sleduje jeho nerozlučné sepětí s rozvojem demokratického a socialistického hnutí v Rusku. Lenin ukazuje, že osvobozenecké hnutí v Rusku proběhlo ve třech hlavních etapách: období šlechtické (přibližně od roku 1825 do roku 1861), raznočinecké neboli buržoazně demokratické, trvající do roku 1895, a období proletářské, jež se datuje od roku 1895. Při analýze těchto jednotlivých období věnuje zvláštní pozornost třetímu, proletářskému období.

Na rozboru minulosti dělnického tisku ukazuje, že je to historie boje dvou směrů v ruském marxismu a v ruské sociální demokracii, směru marxistického a oportunistického. Jejich rozdělení v průběhu dvaceti let formálně měnilo svůj profil, ale podstata tohoto rozdělení zůstávala stejná. Lenin poukázal na jeho hluboké sociální a třídní kořeny a objasňoval boj uvnitř sociální demokracie. Vysvětloval, že dělnická třída žije vedle maloburžoazie, jejíž zchudlí příslušníci neustále doplňují řady proletariátu. Rusko jakožto zaostalá země bylo ze všech kapitalistických zemí nejmaloburžoaznější, a proto se i v masovém dělnickém hnutí nutně vytvořilo maloburžoazní oportunistické

křídlo. Toto křídlo tvořila maloburžoazní inteligence, takzvaní ekonomisté, kteří prováděli liberální dělnickou politiku, jejíž podstatou bylo: „Dělníci nechť vedou hospodářský boj, a liberálové politický boj.“

Léta 1901—1903 byla obdobím prvního politického marxistického listu Jiskra, který vypracoval program sociálně demokratické strany, základy její taktiky a formy spojování hospodářského boje dělníků s jejich bojem politickým na základě důsledného marxismu. Drtivá většina uvědomělých dělníků se připojila k Jiskře proti oportunistům. Vítězství Jiskry nad ekonomismem však vedlo k novému přílivu „souběžců“ do sociální demokracie a oportunistům ožil, jak napsal Lenin, v podobě menševismu. Podstatou menševické taktiky v revoluci 1905—1907 byla liberální dělnická politika a závislost dělníků na liberálech.

Proletářskou podstatu hnutí vyjadřoval pouze bolševismus, jehož taktika zabezpečovala dělnické třídy samostatnost. Hlavními orgány obhajujícími taktiku důsledného marxismu, taktiku věrnou staré Jiskře, byly bolševické listy Vperjod a Proletarij. V dlouhém boji a klopotné práci uvědomělých dělníků se z různých maloburžoazních příměsí a deformací vydělovalo a upevňovalo proletářské třídní hnutí. Po dlouhém a úporném boji proletářské strany proti oportunistickým směrům dvacetileté dějiny marxismu a dělnického hnutí nakonec vyústily v sjednocení obrovské většiny vyspělých dělníků kolem marxistického deníku Pravda.

Úloha bolševického tisku, jeho vliv a popularita mezi dělníky se zvláště silně projeví v den druhého výročí založení Pravdy, 22. dubna (5. května) 1914. Tento den se stal skutečnou přehlídkou marxistických sil. Všichni uvědomělí dělníci v onen den finančně přispěli na své tiskové orgány a jejich kopějky vynesly dohromady statisíce rublů. Je příznačné, že se Den dělnického tisku protáhl téměř na dva měsíce a že po celou tu dobu docházely listy od dělníků ze všech konců země peněžní příspěvky i četné rezoluce

solidarity s ním. Lenin shrnul výsledky Dne dělnického tisku teprve po dvou měsících (viz s. 434—442).

Jak nejednou konstatoval Lenin, pravdovci uskutečňovali marxistickou proletářskou politiku a při přetváření Ruska obhajovali zájmy dělnické třídy. V sjednocování tisíců dělnických skupin kolem Pravdy spatřoval Lenin živý důkaz růstu politické jednoty dělnické třídy.

K rozšíření a upevnění spojení s dělnickou třídou sloužila činnost bolševické frakce ve IV. státní dumě. Soubor prací obsažených v tomto svazku ukazuje, jak Lenin frakci řídil, jak neustále usiloval o všemožné využívání tribuny dumy k revoluční agitaci. Bolševičtí poslanci se s Leninem často scházeli, jezdili za ním do Krakova a do Poronina pro instrukce a rady a diskutovali s ním o taktice Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska v dumě. Lenin pro ně psal návrhy projevů v dumě a připravoval návrhy zákonů. Svazek obsahuje Návrh zákona o rovnoprávnosti národů, Návrh zákona o rovnoprávnosti národů a ochraně práv národnostních menšin, návrhy projevů K otázce národnostní politiky a K rozpočtu ministerstva zemědělství. V těchto materiálech Lenin odhaluje národnostní politiku carského samoděržaví, založenou na útlaku národů, a přesvědčivě ukazuje, že Rusko žije ve stavu špatně utajené občanské války, kdy „vláda nevládne, ale válčí“. Předložení návrhu zákona o rovnoprávnosti národů v dumě přikládal nesmírný význam. Byl přesvědčen o tom, že dělnická třída má povinnost pozvednout svůj hlas proti národnostnímu útlaku, a vyslovil se pro zrušení národnostních omezení pro všechny národy. Zdůrazňoval, že zvláště silně musí při tom zaznít hlas ruského dělníka.

V návrhu projevu K rozpočtu ministerstva zemědělství Lenin podrobil ostré kritice zásady vládní politiky v agrární otázce. Podstatou této politiky bylo intenzívní a urychlené rozbíjení rolnické občiny, podpora vytváření samostatných hospodářství a vytváření nové sociální opory carismu v bohatých rolnících. V Stolypinově agrární politice vidělo

carské samoděržaví prostředek boje proti revoluci. Lenin demaskoval vládní pravicový a oktobrnický tisk, který tuto politiku vydával za „veliký pokrok“, za krok na cestě přeměny zaostalého zemědělství Ruska podle „evropského“ vzoru, za krok k likvidaci pozůstatků nevolnictví. Na konkrétních příkladech Lenin ukázal skutečnou situaci na vesnici, kde vládly zotročující nevolnické vztahy, které zastánci Stolypinovy agrární politiky chtěli zakrýt frázemi o pokroku a vzestupu kultury. Lenin nezvratně dokázal, že většina rolníků zůstává fakticky v nevolnickém otroctví. A „toto nevolnictví nelze žádnými zákony odstranit, dokud je převážná část půdy v rukou všemocných statkářů; nepomůže tu žádné nahrazení ‚občiny‘ zakřiknutých rolníků ‚soukromým pozemkovým vlastnictvím‘“ (s. 195).

Řízení politického boje frakce v dumě neustále naráželo na otázky hospodářského a kulturního života v celé jejich konkrétnosti. Při jejich řešení Lenin už tenkrát přemýšlel o tom, v jaké podobě tyto otázky před stranou vyvstanou po uchopení moci dělnickou třídou. N. K. Krupská zdůrazňovala, že bez krakovského období by bylo v první době po Říjnové revoluci nesnadné okamžitě uchopit všechny nezbytné články budování sovětské moci. „Krakovské období bylo jakousi ‚nulovou skupinou‘ (přípravkou) socialistické výstavby. I když to samozřejmě bylo jen to nejhrubší řešení otázek, přesto bylo tak životné, že má význam dodnes,“ napsala v roce 1933 N. K. Krupská.

Významné místo ve svazku zaujímají práce věnované boji proti buržoazní ideologii, revizionismu a oportunistu. Leninovy články zaměřené proti propagátorům „revize“ marxistické teorie a zrádcům marxismu jsou prodchnuty oddaností straně a nesmiřitelností vůči nepřátelům dělnické třídy. V pracích Ještě jedno potření socialismu, Práce kvapná málo platná aj. Lenin konstatoval, že revizionismus je jedním z hlavních projevů buržoazního vlivu na proletariát a buržoazního rozvracení dělníků.

Stať Ještě jedno potření socialismu je skvělým vzorem

obhajoby marxistické politické ekonomie před výpady buržoazních ideologů. Lenin v ní ukázal naprostou neudržitelnost pokusů Struveho zdiskreditovat Marxovu pracovní teorii hodnoty a dokázat, že prý mezi I. a III. dílem Kapitálu, mezi touto teorií a tvorbou průmyslových cen na základě zákona hodnoty je rozpor. Neméně rozhodně ukázal, že ani popírání objektivních zákonů vývoje kapitalismu buržoazní politickou ekonomikou nemůže obstát. „Vykazovat z vědy *zákony* ve skutečnosti znamená *propašovat* do ní *zákony náboženství*“ (s. 71).

Buržoazní ideologové svým pokřikem o nutnosti kriticky revidovat marxistickou politickou ekonomii sledovali jediný cíl — všemi prostředky dokázat, že socialismus není možný. Kvůli potřebě socialismu překrucovali marxismus a přispišovali mu nesmysly, jen aby ho posléze mohli vítězoslavně zavrhnout.

Buržoazní ideologové se dotýkali nesčetného množství otázek a prezentovali je jako vědecky podložené, ale ve skutečnosti ve svých publicistických výplodech nepřinášeli nic kromě „útržkovitých citátů“ a zběžných poznámek. Lenin odhalil nevědeckost úvah těchto „kritiků“ marxismu a napsal: „Jestliže vědci, kteří se považují za liberální a pokrokové, mohou ve svém středu trpět hrdiny takového šaškování, jestliže tito hrdinové dostávají vědecké hodnosti a jsou pověřováni výchovou mladých lidí, pak to jen znovu dokazuje, jaký je ‚zákon‘ za vlády buržoazie: čím drzeji a nestoudněji se někdo vysmívá vědě, jen aby byl potřen Marx, tím větších poct se mu dostane.“ Pro tyto „vědce“ je hlavním „do Marxe kopnout a ostatní přijde časem samo“ (s. 63).

Od napsání těchto Leninových prací uplynuly desítky let, ale to, co obsahují, platí v nezmenšené míře dodnes. Současní ideologové kapitalismu ze strachu před revolučním vlivem marxismu se ze všech sil snaží masy přesvědčit, že marxismus „zastaral“, že se pro nové historické podmínky nehodí.

Lenin ve svém demaskování metod boje buržoazie proti

dělnickému hnutí dokazoval, že tyto metody zůstávají stejné a že jsou typické pro všechny kapitalistické země; přes veškerou rozmanitost se redukují na dvě metody. První je násilí, pronásledování a potlačování, druhou je rozdělování dělníků, dezorganizace jejich řad, korumpování a „ideové“ působení za účelem odvrátit je od boje proti kapitalistům. Když ideové působení buržoazie slábně, uchyluje se k nezastřené lži a pomluvám. Jedním z prostředků působení na proletariát je buržoazní tisk. Lenin ukázal pravou tvář tohoto tisku, jeho všeobecnou prodejnost, patolízalství, „prodejné pisálky, prodejné noviny“ (s. 32).

Práce zahrnuté do svazku svědčí o Leninově zásadovém a houževnatém boji proti mezinárodnímu oportunistu. V článku Co z německého dělnického hnutí nenapodobovat podrobil drtivé kritice jednoho z významných činitelů německé sociální demokracie, oportunistu K. Legiena. Je známo, že oportunisté se nechtějí „dotknout podnikatele“, chtějí dělníkům vštípit důvěru k buržoazii a vědomí neotřesitelnosti kapitalistického zřízení. Vyhybají se akcím proti kapitalistům. „Státníkům‘ německého oportunistu je taková myšlenka absolutně cizí: mluví tak, aby se *nedotkli* ‚kapitalismu‘, a ostouzejíce sami sebe lokajským zříkáním se socialismu, ještě se svým zostuzením chlubí“ (s. 131). Lenin připomíná, že na mezinárodním kongresu ve Stuttgartu hlasovala většina německé delegace pro ultraoportunistickou rezoluci o koloniální otázce. Německá sociální demokracie má obrovské zásluhy, psal Lenin, ale nejsou to zásluhy Legienovy a jemu podobných.

Lenin demaskuje oportunismus vůdců II. internacionály i jejich obhajobu ruských oportunistů. Na četných faktech dokládá, jak vůdcové internacionály podporovali menševiky-likvidátory a trockisty a s jakou zběsilostí útočili proti bolševikům. Podpora, kterou poskytovali oportunističtí vůdcové II. internacionály menševikům-likvidátorům a trockistům, se zvláště jasně projevila na bruselské konferenci v červenci 1914, jež byla svolána na základě usnesení pro-

sincového zasedání mezinárodního socialistického byra z roku 1913 údajně k „výměně názorů“ na otázku jednoty v SDDSR. Mezinárodní socialistické byro oficiálně vystupovalo jako prostředník mezi bolševiky a menševiky, jak bylo řečeno v jeho usnesení, ve skutečnosti se však výkonný výbor MSB rozhodl plnit funkci nikoli prostředníka, nýbrž soudce a donutit bolševiky, aby se podřídili jeho usnesením. Vůdcové II. internacionály počítali s tím, že pod rouškou nastolení „míru“ v SDDSR zlikvidují samostatnou bolševickou stranu, stranu nového typu, jež vedla nesmiřitelný boj proti oportunistu v ruském i mezinárodním dělnickém hnutí. Předseda MSB Vandervelde, který byl v létě 1914 v Petrohradě, jednal s menševiky-likvidátory o charakteru porady za zády bolševiků.

Na bruselské poradě se rozpoutal urputný boj. Byli na ní zastoupeni ÚV SDDSR (bolševici), organizační výbor (menševici), trockisté, Plechanovova skupina Jednota, skupina Vperjod, Bund, Sociální demokracie Lotyšského kraje, Sociální demokracie Litvy, polští sociální demokraté, polská sociálně demokratická opozice a PSS-levice.

Do svazku je zařazena zpráva ÚV SDDSR a směrnice delegaci ÚV na bruselské poradě, napsané Leninem. Ve zprávě ÚV SDDSR jsou shrnuty výsledky celé etapy vývoje bolševismu — v období reakce i v letech nového revolučního rozmachu. Přesvědčivě se v ní ukazuje, že v Rusku neexistuje „chaos frakčního boje“, jak se snažili situaci vykládat ruští oportunisté a jejich obhájci z II. internacionály, a že neshody mezi bolševiky a likvidátory nejsou neshody v otázce organizační, nýbrž neshody v otázce samotné existence strany, takže nelze mluvit o žádném smíru či kompromisu. Jednota s likvidátory byla možná jedině za podmínky, že energicky skončují se svou taktikou a přestanou být likvidátory.

Odmítání ilegální strany likvidátory úzce souviselo s jejich odmítáním revoluční taktiky a s obhajobou reformismu. V nevyvratitelných údajích ve zprávě se mluvilo

o tom, že většina uvědomělých dělníků v Rusku jde za pravdovci, proti likvidátorům, a že tím prokazují svou věrnost ilegální straně a revoluční taktice. „Fakt, že po dvou a půl letech boje proti likvidátorství a jeho spojencům se $\frac{4}{5}$ uvědomělých dělníků vyslovují pro ‚pravdovství‘, onen fakt nás utvrzuje v přesvědčení, že naše linie je správná, a činí toto přesvědčení nezvratným“ (s. 414—415).

Kautsky předložil na poradě jménem MSB rezoluci o sjednocení SDDSR, v níž se tvrdilo, že v sociální demokracii Ruska neexistují podstatné neshody, které by bránily sjednocení. Rezoluce byla většinou hlasů schválena, proti ní vystoupili bolševici a lotyšští sociální demokraté. Bolševici vedení Leninem se odmítli podřídit usnesení bruselské porady.

Pokus oportunistických vůdců II. internacionály likvidovat bolševickou stranu ztroskotal. Lenin a bolševici odhalili mezinárodnímu proletariátu skutečné cíle vůdců II. internacionály, vystupujících v roli smiřovatelů. Lenin prokázal vůči odpůrcům marxismu neochvějný, zásadový a nesmiřitelný postoj.

V letech 1913—1914 věnoval Lenin maximální pozornost všestrannému zdůvodnění teorie a politiky strany v národnostní otázce. V jeho klasických dílech z té doby je podána hluboká teoretická analýza národnostní otázky a ukázán její obrovský význam pro dělnické hnutí a pro osudy národů.

V předvečer první světové války považoval Lenin za velice významný úkol boj proti černosotňovskému nacionalismu, velmocenskému šovinismu a sociálšovinismu. V tomto období se v ruské sociální demokracii mimořádně vyhrtily spory o národnostní otázku, jež začaly už na II. sjezdu SDDSR. Oportunisté všech odstínů zahájili tažení proti devátému článku programu strany o právu národů na sebeurčení. Podstatou sporů bylo, zda je pro sociální demokracii v mnohonárodním státě nutný program uznávající právo na sebeurčení. Proti devátému článku stanov zaútočili likvidátoři, bundovci a nacionálsociálové.

Tento „útok dvanáctera jazyků“ oportunistu proti marxistickému programu, jak se vyjádřil Lenin, úzce souvisel s „nynějším kolísáním v národnostní otázce vůbec“.

Specifické místo v tomto svazku zaujímá stať O právu národů na sebeurčení, jedna z programových prací komunistické strany. Lenin v ní především odpovídá na otázku, co je třeba chápat pod pojmem sebeurčení národů. Vysvětluje, že z historicko-ekonomického hlediska znamená sebeurčení národů v marxistickém programu politické sebeurčení, právo na státní samostatnost, na vytvoření národního státu.

Lenin opravoval názor Rosy Luxemburgové, která mylně považovala právo národů na sebeurčení za ústupek buržoaznímu nacionalismu utlačovaných národů a na základě toho žádala, aby byl devátý článek o sebeurčení z programu vyškrtnut. Lenin však zdůrazňoval, že je nezbytné tento článek v programu ponechat. Ve svých vystoupeních proti programovému článku o právu na sebeurčení zaměřovala Luxemburgová otázku politického sebeurčení národů, jejich státní samostatnosti s otázkou jejich ekonomické samostatnosti a nezávislosti v buržoazní společnosti. V otázce práva národů na sebeurčení přehlédla to nejpodstatnější — rozdíl mezi zeměmi s dávno ukončenými a zeměmi s ještě probíhajícími buržoazně demokratickými přeměnami. Když mluvila o Rusku, zcela opomjela velkoruský nacionalismus, který byl tehdy hlavní brzdou rozvoje solidarity a společného boje pracujících všech národů proti společnému nepříteli — carismu.

Obrovský zásadní význam má marxistický požadavek, který Lenin v této stati zdůraznil, že totiž každá sociální otázka, tedy i národnostní otázka musí být chápána z konkrétně historického hlediska. Napsal: „Marxistická teorie bezpodmínečně vyžaduje, aby kterákoli rozebíraná sociální otázka byla zasazena do *určitého* historického rámce, a jedná-li se o jednu zemi (například o národnostní program dané země), aby se přihlíželo ke konkrétním zvláštnostem,

jimiž se tato země v témž historickém období liší od jiných zemí“ (s. 281).

Ve své obhajobě devátého článku programu strany Lenin vysvětloval, že nelze směřovat otázku uznání práva národů na oddělení s otázkou účelnosti jejich oddělení v tom či onom konkrétním případě. Při ostatních rovných podmínkách bude revoluční proletariát pro větší stát, který má před malým státem řadu důležitých předností.

Revoluce v Rusku v letech 1905—1907 byla podnětem k buržoazně demokratickým revolucím i ve východní Evropě a v Asii. I tam začal proces probouzení buržoazně demokratických národních hnutí, projevila se touha utlačovaných národů po vytvoření národně nezávislých a národnostně homogenních států. A právě proto, že Rusko prožívalo toto období spolu se sousedními zeměmi, byl v programu strany článek o právu národů na sebeurčení nezbytný. Proletariát sice uznává rovné právo všech národů na národní stát, ale nade vše si cení svazek proletariátu všech národů a každý národní požadavek zkoumá z hlediska třídního boje dělníků. Přitom Lenin obzvlášť zdůrazňoval, že v otázce sebeurčení národů, tak jako v každé jiné otázce, musí marxistu především zajímat sebeurčení proletariátu uvnitř národů.

Lenin vždy připomínal známou Marxovu a Engelsovu tezi, že nemůže být svobodný národ, který utlačuje jiné národy. Zdůrazňoval, že zájmy svobody ruského národa vyžadují boj proti útlaku neruských národů, přiznání práva na oddělení všem, že každou konkrétní otázku oddělení je třeba hodnotit z hlediska odstranění každé nerovnoprávnosti. V četných člancích o národnostní otázce Lenin dokazoval, že politika útlaku národností je politika rozdělování národů, politika systematického rozvracení národního vědomí, že všechny kalkulace černosotňovců jsou vybudovány právě na tom, že stavějí proti sobě zájmy různých národů a otravují vědomí zaostalých a zdeptaných mas.

Zájmy proletářské solidarity a soudružské jednoty třídního boje dělníků všech národností vyžadují naprostou rovnoprávnost národů, aby mohla být odstraněna jakákoli nedůvěra mezi národy, odcizení a nevraživost. Proto je třeba vychovávat masy v duchu uznávání práva na sebeurčení, v duchu odmítání státních výsad kteréhokoli národa. Lenin upozorňoval proletáře, že v uznávání práva na sebeurčení všech národů je maximum demokracie a minimum nacionalismu.

Hlavním praktickým úkolem všech proletářů v národnostní otázce je agitace a propaganda proti jakýmkoli výsadám vládnoucího národa ve státě, agitace a propaganda za rovné právo všech národů na vlastní národní stát.

Jedině taková propaganda zajistí opravdu demokratickou a opravdu socialistickou výchovu mas, zajistí, že se vší pravděpodobností zavládne v zemi mír mezi národy, pokud zůstane státem národnostně pestrým, a co nejpokojnější rozdělení na různé národní státy, pokud problém takového rozdělení vyvstane.

Lenin učil rozlišovat nacionalismus národů utlačujících a národů utlačovaných. Upozorňoval proletáře zejména na to, že „každý buržoazní nacionalismus utlačovaného národa má všeobecně demokratický obsah zaměřený *proti* útlaku, a my *bezvýhradně* podporujeme právě tento obsah“ (s. 293).

V stati O právu národů na sebeurčení zasadil drtivý úder ruskému nacionálnímu liberalismu, který vznikl po revoluci z let 1905—1907. Odpůrci práva národů na oddělení od ruského státu byli kadeti, a v tom byl podle Lenina jeden ze základních momentů jejich nacionálního liberalismu. Kadeti obhajovali výsady buržoazie, zejména velmocenské státní výsady a strašili masy přízrakem „rozpadu státu“. Lenin odhalil pravý třídní význam averze liberálů k zásadě politického sebeurčení národů a poukázal na to, že základem této averze byl nacionální liberalismus a prosazování výsad velkoruské buržoazie ve státě.

Oportunisté v Rusku — likvidátoři, bundovci a malo-buržoazní nacionalisté, kteří se spojili v boji proti právu na sebeurčení — zůstávali ve vleku buržoazie a rozvraceli dělnickou třídu nacionálně liberálními myšlenkami. Ve spolku s bundovci a likvidátory byl i Trockij, který spekuloval s rozněcováním neshod mezi polskými a ruskými odpůrci likvidátorství.

Zájmy dělnické třídy a jejího boje proti kapitalismu vyžadují naprostou solidaritu a co nejužší jednotu dělníků všech národů, naléhavě zdůrazňoval Lenin, vyžadují, aby se čelilo nacionalistické politice buržoazie kteréhokoli národa. V zemi, kde vedle proletariátu utlačovaných národů bojuje i proletariát utlačujícího národa, je třeba uhájit jednotu třídního boje proletariátu za socialismus a čelit všem buržoazním a krajně reakčním vlivům nacionalismu. Lenin upozorňoval, že „bude-li proletariát některého národa sebemeně podporovat výsady ‚své‘ národní buržoazie, nutně to vzbudí nedůvěru proletariátu jiného národa, oslabí se tím internacionální třídní solidarita dělníků a k radosti buržoazie to povede k neshodám mezi nimi. Odmítání práva na sebeurčení čili na oddělení tedy v praxi nutně znamená podporu výsad vládnoucího národa“ (s. 306).

Před proletariátem Ruska stál úkol bojovat proti každému nacionalismu, především proti nacionalismu velkoruskému, uznat úplnou rovnoprávnost národů včetně práva na sebeurčení, na oddělení. Aby však proletariát mohl úspěšně bojovat proti nacionalismu všech národů, musí prosazovat jednotu proletářského boje a proletářských organizací, jejich co nejtěsnější sloučení v internacionálním společenství navzdory všem snahám buržoazie o národní výlučnost. Proletariát musí bojovat za internacionální jednotu, za jednotnou organizaci, která při své činnosti používá všech jazyků místního proletariátu. Podstatou národnostního programu je „úplná rovnoprávnost národů, právo národů na sebeurčení a sloučení dělníků všech národů —

tomuto národnostnímu programu učí dělníky marxismus, učí je tomu zkušenosti celého světa i zkušenosti Ruska“ (s. 337).

Lenin odrazil pokusy zaměňovat sebeurčení národů, právo na samostatný politický, hospodářský a kulturní rozvoj národů požadavkem kulturně národnostní autonomie. Tento požadavek, který prosazovali bundovci, likvidátoři a eseři, by znamenal navěky zachovat nadvládu jednoho národa nad druhým, zbavil by utlačované národy práva na vytvoření vlastních samostatných států a poškodil by proletářský internacionalismus.

Leninova práce O právu národů na sebeurčení je významným příspěvkem do pokladnice tvůrčího marxismu. Sehrála obrovskou úlohu ve výchově strany v duchu proletářského internacionalismu a dodnes zůstává vodítkem pro činnost komunistických a dělnických stran všech zemí. Komunisté vyzbrojení leninským národnostním programem vřele podporují národně osvobozenecský boj asijských, afrických a latinskoamerických národů proti imperialismu a feudalismu, protože tento boj slouží věci národní svobody a vítězství nad silami imperialistické reakce, slouží společenskému pokroku.

Těsně před imperialistickou válkou 1914—1918, kdy v dělnickém hnutí zesílila propaganda nacionalismu, měli v národnostní otázce marxistický program pouze bolševici: řídíce se marxistickým programem a věrní proletářskému internacionalismu, byli připraveni k těžkým válečným zkouškám, a jak ukázaly historické zkušenosti, čestně v nich obstáli.

Do dvacátého pátého svazku je nově zařazeno pět Leninových prací — rezoluce ÚV SDDSR o vytvoření organizačního oddělení ÚV pro řízení ilegální práce a poděkování delegaci ÚV na bruselské konferenci, článek Naše úkoly; recenze knihy I. M. Kozminycha-Lanina a poprvé

publikovaná poznámka Polská opozice na bruselské konferenci.

V oddíle Přípravné materiály jsou obsaženy osnovy stati O právu národů na sebeurčení a článku o časopise Sovremennik, osnova a teze zprávy ÚV SDDSR pro vídeňský kongres II. internacionály a také poprvé zveřejněná osnova a teze zprávy ÚV SDDSR pro bruselskou poradu a osnova článku Revoluce a válka.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU
PŘI ÚV KSSS

Všichni, kdo se zajímají o dělnické hnutí a o marxismus v Rusku, vědí, že v srpnu 1912 byl vytvořen blok (spolek) likvidátorů, Trockého, Lotyšů, bundovců a Kavkazanů.

Vytvoření tohoto bloku bylo s velkým halasem a tartasem oznámeno v listu Luč², který byl založen nikoli z dělnických peněz právě v době voleb v Petrohradě, aby zmařil vůli většiny organizovaných dělníků. Jásalo se nad „početností“ účastníků tohoto bloku, do nebe se vynášelo spolčení „marxistů různých směrů“, chválila se „jednota“ a nefrakcionářství, spílalo se „rozbíječům“, stoupencům lednové konference z roku 1912³.

Otázka „jednoty“ tedy vyvstala před uvažujícími dělníky v nové, praktické podobě. Fakta měla ukázat, kdo má pravdu: zda ti, kdo vychvalovali „sjednocující“ platformu a taktiku „účastníků srpnového bloku“, nebo ti, kdo říkali, že je to falešná firma, pod jejímž novým hávem se skrývají titíž zkrachovaní likvidátoři.

Uplynulo přesně *půldruhého* roku. Pro období rozmachu hnutí v letech 1912—1913 je to opravdu dlouhá doba. A tu se v únoru 1914 zakládá nový, tentokrát obzvlášť „sjednocující“, obzvlášť a skutečně „nefrakční“ časopis „*opravdového*“ stoupence srpnové platformy, Trockého, pod názvem Borba.

Z obsahu prvního čísla Borby i z toho, co o Borbě napsali likvidátoři před jejím vyjitím, bystrý člověk okamžitě pozná, že srpnový blok se *rozpadl* a že se vyvíjí zoufalé úsilí tento rozpad utajit a oklamat dělníky. Ale i tento klam bude brzy odhalen.

Redakce listu Severnaja rabočaja gazeta⁴ před vyjitím Borby uveřejnila jedovatou poznámku: „skutečný profil tohoto časopisu, o němž se v poslední době dost mluvilo v marxistických kruzích, nám není prozatím ještě jasný“.

Jen považte, čtenáři: od srpna 1912 patří Trockij mezi pohlaváry srpnového sjednocujícího bloku, ale už po celý rok 1913 je jasné, že se od listu Luč a jeho stoupců „lučovců“ odtahuje. V roce 1914 týž Trockij zakládá *vlastní* časopis, i když fiktivně dál figuruje jak v listu Severnaja rabočaja gazeta, tak v časopisu Naša zarja⁵. „*V kruzích se dost mluví*“ o důvěrném „dopisu“ Trockého *proti* lučovcům, proti pánům F. D., L. M. a jim podobným „neznámým“, jež likvidátoři zatajují.

A pravdomluvná, nefrakční a sjednocující redakce listu Severnaja rabočaja gazeta píše: „jeho profil nám není prozatím ještě jasný“!

Není jim ještě jasné, že se srpnový blok rozpadl!!

To však není pravda, pánové F. D., L. M. a ostatní lučovci, vám je to velice „jasné“, vy prostě dělnsky klamete.

Ukázalo se, že srpnový blok byl, jak jsme již tehdy v srpnu 1912 upozorňovali, prachobyčejným pláštikem likvidátorů. *A blok vzal za své*. Pohromadě se neudrželi *dokonce* ani jeho ruští příznivci. Pověstní sjednocovatelé se nedokázali sjednotit ani mezi sebou, a tak vznikly *dva* „srpnové“ směry: lučovský (Naša zarja a Severnaja rabočaja gazeta) a trockistický (Borba). Každý z nich drží kousek „společného, sjednoceného“ srpnového praporu, který samy roztrhaly, a oba ochraptělým hlasem volají po „jednotě“!

Kterým směrem se ubírá Borba? Trockij o tom napsal rozsáhlý fejeton^[300] v 11. čísle listu Severnaja rabočaja gazeta, ale redakce likvidátorského listu mu velmi trefně odpověděla, že „profil nadále není jasný“.

Ovšem likvidátoři mají *svůj* profil, a to liberální, nikoli

marxistický. Každý, kdo něco četl od F. D., L. S., L. M., Ježova, Potresova a spol., tento profil zná.

Trockij však nikdy žádný „profil“ neměl a nemá; pouze přeletuje, přebíhá od liberálů k marxistům a zpět, tu a tam utrousí jednotlivá slova a halasně fráze, které někde pochytal.

K žádné sporné otázce neřekla Borba *jediné* rozumné slovo.

Je to neuvěřitelné, ale je to fakt.

K otázce „ilegality“? *Ani slůvko.*

Sdílí Trockij názory Axelroda, Zasuličové, F. D., L. S. (Luč, č. 101[⁸⁴]) atd.? *Ani hlesu.*

Heslo boje za veřejnou stranu? *Ani jediné slovo.*

Liberální projevy Ježovů a dalších lučovců o stávkách? Stažení programu týkajícího se národnostní otázky? *Ani hlesu.*

Vystoupení L. Sedova a dalších lučovců *proti dvěma* „heslům“? — *Ani hlesu.* Trockij ujišťuje, že chce spojit dílčí požadavky s konečným cílem, ale jak se staví k *likvidátorskému* provedení tohoto „spojení“, o tom ani nemukne.

Maskován zvucsými, bezobsažnými a mlhavými frázemi Trockij ve skutečnosti mate neuvědomělé dělníky a hájí likvidátory tím, že mlčí o ilegality a ujišťuje je, že u nás neexistuje liberální dělnická politika atd.

Na sedmu poslanců v čele s Čcheidzem se Trockij obrací se speciálním sáhodlouhým poučováním, jak je třeba *šikovněji* zavrhnout ilegální činnost a stranu. Toto komické poučování výmluvně dosvědčuje, že se sedma *dále rozpadá*. Vystoupil z ní Burjanov. Nemohli se shodnout na odpovědi Plechanovovi. Teď kolísají mezi Danem a Trockým, a tak Čcheidze zřejmě namáhá svůj diplomatický talent, aby zaretušoval novou trhlinu.

A tito lidé kolem strany, kteří se nedokážou sjednotit ani na *své* „srpnové“ platformě, klamou dělníky vykřikováním o „jednotě“! Marně se však snaží!

Jednota znamená uznat „staré“ a bojovat s jeho odpůrci.

Jednota znamená sjednotit většinu dělníků v Rusku na základě usnesení, která všichni dávno znají a v nichž je likvidátorství odsouzeno. Jednota znamená, že se poslanci v dumě ztotožňují s vůlí většiny dělníků, čehož dosáhla šestka dělnických poslanců.⁷

Likvidátoři a Trockij, „sedma“ a Trockij, kteří rozbili vlastní srpnový blok, zavrhlí všechna usnesení strany, distancovali se od ilegální činnosti strany i od organizovaných dělníků, jsou ti nejhorší rozbíječi. Dělníci to už naštěstí pochopili a všichni uvědomělí dělníci vytvářejí *opravdovou* jednotu *proti* jejím likvidátorským rozbíječům.

Puť pravdy, č. 37
15. března 1914

Podle listu Puť pravdy

Když se dva zloději perou, vždycky na tom do jisté míry vydělají poctiví lidé. Když se do krve pohádají „hlavouni“ buržoazního tisku, odhalují před veřejností prodejnost a machinace „velkých“ novin.

Novovremenovec N. Sněsarev se pohádal s deníkem Novoje vremja⁸, dopustil se zpronevěry a byl se skandálem vyhozen. Teď uveřejnil „výtvor“ o 135 stranách pod názvem Fantóm listu Novoje vremja. Téměř román.^[266] Petrohrad 1914. Pan Sněsarev ze sebe dělá, jak už to bývá, „ušlechtilého“ člověka a popisuje manýry, které dávno zdomácněly v kapitalistických zemích na Západě a které stále více pronikají do buržoazního novinářského světa v Rusku, a to samozřejmě za podmínek obzvlášť příznivých pro tupost a beztrestnost obzvlášť špinavého a nestoudného podplácení, patolízalství atd.

„Všichni si pozvolna navykli žít příliš nad poměry,“ píše s graciózní naivitou „postižený“ novovremenovec. „Kdy a jak se společnost zbaví tohoto jevu a zda se ho vůbec zbaví, to nikdo neví. Ale že tomu dnes tak je, to se všeobecně ví.“ A jedním z magických prostředků, jež umožňují utrácet víc, než člověk vydělá, je „účast“ buržoazních novin na udělování koncesí. „Lze uvést desítky různých koncesí, které byly uděleny nejen díky jistým konexím, ale i jistým článkům v jistých novinách. List Novoje vremja není pochopitelně výjimkou,“ píše náš novovremenovec. K panu Sněsarevovi se například dostal jednou zástupce Marconioho londýnské společnosti bezdrátového telegrafu a nabídl mu, aby vypracoval statut Marconioho společnosti v Rusku a návrh koncese pro tuto

společnost. „Odměna za tuto práci byla stanovena na 10 000 rublů... a smlouva byla uzavřena.“

Postižený Sněssarev vykládá, že se kapitalistům nezaprodal za tyto peníze jen on sám, ale i celý list *Novoje vremja*, a to „kampaní ve prospěch koncese“; dostal za to padesátiprocentní slevu na telegramy a „místečko“ zakládajícího člena společnosti s akciemi v hodnotě 50 000 rublů.

Londýnští kapitalisté — okrádání Rusů — koncese od ruské vlády — účast tisku — všeobecná prodejnost — možnost koupit nebo prodat kohokoli za několik desítek tisíc rublů: to je pravdivý obrázek, který nám předkládá dotčený defraudant Sněssarev.

Miliónový podnik *Novoje vremja* upadá. Synové miliónářského renegáta A. S. Suvorina propíjejí a rozhazují milióny. Noblesní list je třeba zachránit. Na scénu přichází „ředitel s dispozičním právem Volžsko-kamské banky P. L. Bark“ (s. 85). Přesvědčuje A. S. Suvorina, aby podnik předal akciové společnosti, jejíž statut v srpnu 1911 schválila *nejvyšší místa*, přičemž z 800 akcií po 5000 rublech jich 650 měl A. S. Suvorin. Při založení společnosti byl sestaven fiktivní rozpočet (s. 97), vysvětluje pan Sněssarev a dodává, že „takový rozpočet mohli při založení společnosti schválit buď lidé, kteří se v cifrách vůbec nevyznají..., anebo lidé jako pan Gučkov, kteří se velmi dobře vyznají, ale sledují jen své osobní cíle“. Hlavními postavami při založení společnosti (ustavující schůze se konala 10. listopadu 1911) byli *sám Sněssarev*, P. L. Bark, V. P. Burenin, okfabrista⁹ a člen Státní dumy Šubinskij, synáčekové velkopanského renegáta A. S. Suvorina atd.

Tato velectěná společnost se, jak čtenář vidí, od listopadu 1911 zvláště horlivě činila. A *od roku 1912*, prohlašuje postižený Sněssarev, se privilegium listu *Novoje vremja* dostávat inzeráty pozemkových bank („není to tak velký příjem“: pouhých 15 000 rublů ročně nebo „tak nějak“!) — toto privilegium se změnilo v subvenci. Neboť podle zákona mají být inzeráty uveřejňovány v nejrozšířenějším listě.

Novoje vremja *nebylo* tehdy nejrozšířenějším listem, ale „využilo“ („poprvé“, dušuje se šlechtný Sněssarev) svého zákulisního vlivu a známostí ve vládních kruzích, aby si inzeráty pozemkových bank udrželo. „Když se o této věci jednalo v radě ministrů, bylo po dosti vážném váhání rozhodnuto ponechat inzeráty i nadále listu Novoje vremja“ (s. 21).

Zřizuje se klub literárně umělecké společnosti, „prostě herna“ (s. 69); „v dlužních knihách klubu byly zaznamenány tisíce rublů, které dlužili pracovníci listu Novoje vremja. Ty se jednoduše odepsaly.“

Burzovní makléř Manus, který na burze zbohatl a za účasti pánů Meňšikovů atd. získal „několikamiliónové“ jmění (s. 120), vede v listu Novoje vremja kampaň za odvolání ministra Kokovcova. Nechtějí si čtenář domyslí, kolik desítek tisíc dostali všichni tito „hlavouni“ a kolik jich ještě dostanou.

Je to tanec miliónů. Z pětímiliónového rozpočtu listu Novoje vremja jsou asi tři milióny fiktivní. Na platech a honorářích pracovníkům druhého a třetího řádu se vyplácí 2000 až 3000 rublů *měsíčně*. Vyhazují se statisíce a milióny. Půjčky v bankách jdou do statisíců. Panuje všeobecná prodejnost. Prostituce všeho druhu, nezákonná i zákonná, posvěcená manželstvím. Smetánka vysoké petrohradské společnosti. Milionáři, ministři, burziáni, urození cizinci. Herny. Vydírání všeho druhu. „Žádné politické přesvědčení“ (s. 36). Závist a intriky. Amfitěatrov a Sněssarev, vyzývající na souboj inženýra, který urazil redakci listu Novoje vremja, jež špinila studenty. A. S. Suvorin, který „má velmi rád“ Amfitěatrova, ale nemůže „si odeprít potěšení způsobit mu nepřijemnost“, totiž pustit Bureninův fejeton s „hanebným“ výpadem proti herečce Rajske, Amfitěatrovově manželce. Burenin Amfitěatrova vytlačuje. Suvorinovi synáčekové, kteří dělají statisícové dluhy.

Schodek listu Novoje vremja za rok 1905 činil 150 000 rublů.

Moskevští obchodníci a továrníci, polekaní rokem 1905, dávají 100 000 rublů na vlastenecké dělnické noviny. Na jejich žádost se Novoje vremja ujímá organizování této záležitosti.

List „bídne živořil“ dva roky a byl zastaven. Moskvané přišli o 100 000 rublů, novovremjonovci o 150 000 rublů (s. 61).

Zloději, pasáci, prodejní pisálkové, prodejné noviny. To je náš „velký tisk“. To je výkvět „vysoké“ společnosti. Tyto lidi „všichni“ znají, „všude“ mají styky... Nestoudná drzost zastánců nevolnického zřízení, jdoucí potají ruku v ruce s nestoudnou prodejností buržoazie — to je „svatá Rus“.

Puť pravdy, č. 41
20. března 1914

Podle listu Puť pravdy

RADIKÁLNÍ BURŽOA O RUSKÝCH DĚLNÍCÍCH

Někdy bývá užitečné podívat se, co si o nás, o našem dělnickém tisku, o našich dělnických spolcích, o našem dělnickém hnutí atd. myslí lidé *stojící mimo naše řady*. Názory zjevných i skrytých nepřátel, lidí nevyhraněných i podvědomě „sympatizujících“ jsou poučné, jsou-li to lidé alespoň trochu soudní a alespoň trochu se vyznají v politice.

K této poslední kategorii lidí nesporně patří „trudovik“ nebo „lidový socialista“¹⁰ a vlastně po pravdě řečeno radikální buržoa či buržoazní demokrat pan S. Jelpaťevskij.

Tento publicista patří k nejvěrnějším stoupencům a spolumojovníkům N. K. Michajlovského, kterého dnes tak nešikovně vychvalují „levicoví narodníci“¹¹, kteří navzdory zdravému rozumu chtějí být považováni za socialisty. Pan S. Jelpaťevskij je bystrý pozorovatel života ruského maloměšťáka, jehož náladám se „citlivě“ přizpůsobuje.

Může být považován za jednoho z předních ruských likvidátorů, neboť on a jeho přátelé už na podzim 1906 (viz smutně proslulé srpnové číslo časopisu *Ruskoje bogatstvo*¹² z roku 1906) prohlásili, že je nezbytná „veřejná strana“, zaútočili na omezenost „ilegality“ a začali korigovat nejdůležitější hesla této ilegality v duchu veřejné, tj. legální strany. Zřikání se ilegality a likvidátorské propagování „veřejné strany“ nebo „boje za veřejnou stranu“, ať už se projevovalo slovy či ve smýšlení těchto „sociálkadetů“ (jak je tehdy *byli nuceni* nazvat *dokonce* i levicoví narodníci), bylo motivováno jejich snahou sblížit se s „masami“, organizovat masy.

Ve skutečnosti nebylo v plánu pánů „lidových socia-

listů“ nic jiného než šosácká, měšťácká malověrnost (vůči masám) a lehkovážnost (vůči zákonné moci). Za „veřejnou stranu“ jim jednak pohrozili vězením, jednak jich tam pár načas vsadili, a tak nakonec neměli ani zjevné, ani žádné jiné spojení s masami, neměli ani veřejnou, ani žádnou jinou stranu. Zůstali tím, čím jsou i naši likvidátoři, tj. skupinou legalistů-likvidátorů, skupinou „nezávislých“ (na ilegální činnosti, ale ideově závislých na liberalismu) publicistů.

Léta malomyslnosti, rozkladu a rozpadu minula. Zavál trochu jiný větřík. A pan S. Jelpaťjevskij, citlivě se přizpůsobující maloměšťáckým náladám, píše v letošním lednovém čísle časopisu Russkoje bogatstvo článek o smýšlení různých tříd ruské společnosti pod atraktivním názvem Život jde dál^[54].

Život jde dál — volá náš narodnik, vybavující si ve vzpomínkách různé sjezdy, Salazkinův projev i Bejlisovu aféru.¹³ V provinciích nesporně došlo k oživení, i když „někdy dnes člověk nerozezná nejen pravicového kadeta od levicového oktábristy, ale někdy ani esera či sociálního demokrata“ (z řad likvidátorů, vidíte, pane narodnický likvidátore?) „od levicového kadeta, usuzujeme-li podle místní“ (samozřejmě výlučně legální) „taktiky“. „Celá Rus se jaksi schází po obou stranách zdi, která Rusko rozděluje. Na jedné straně se sešla spojená šlechta, spojená byrokracie, úřednictvo a maloměšťáci, kteří tak či onak „žijí na účet státu“, a na druhé straně prostě šosák coby základ provinciální společnosti.“

Jak vidíte, rozhled našeho narodnika není zrovna široký a jeho analýza je povrchní: stále jen liberálně staví vládu proti společnosti. O třídním boji uvnitř společnosti, o buržoazii a dělnících, o prohlubujících se neshodách mezi liberalismem a demokracií může provinciální šosák těžko co říci.

O nejnižších vrstvách venkovského lidu je těžké dělat si úsudek, píše pan S. Jelpaťjevskij:

„...Nad vesnicí, kam je špatně vidět a odkud je špatně slyšet, se rozprostřela tma a zavládlo ticho...“ „Náhle vzplanulo a doširoka se rozvinulo...“ družstevní hnutí. Boj mezi rolníky, kteří vystoupili z obcí, a občinovými rolníky... — „*to všechno se ještě dostatečně neprojevílo*“.

„Ano, je třeba přiznat, že vládou snaživě budovaná zeď mezi rolníky, kteří vystoupili z obcí, a občinovými rolníky, zeď, která má rozdělít a roztržít vesnické obyvatelstvo, je stále vyšší, ale venkov se zřejmě ještě nestačil dopracovat k takovým pocitům a náladám, které by odpovídaly záměrům vlády. Obě skupiny rolníků stejně jako dříve celou duší prahnou po půdě, čekají na ni, a touha po svobodě, po ‚právech‘, dříve zaretušovaná ‚půdou‘, zřejmě nabývá na síle a kategoričnosti.“

A nakonec náš kronikář ruského života konstatuje, že „právě pravicové kruhy teď vytrvale opakují slovo revoluce“, že se tyto kruhy „samy jaksepatří polekaly, že skutečně očekávají konflikt a jsou přesvědčeny o nevyhnutelnosti katastrofy“, a o dělnících říká:

„*O organizovaných dělnících tu nemám co říci. Zde netřeba tápat ve svém úsudku — zda je všechno jasné a všem zřejmé. Jejich názory jsou poměrně přesně vyhraněny, nemají jen svá přání a nežijí v očekávání, ale mají i požadavky, podepřené vlastními impulsy — nikoli živelnými výbuchy, ale utříděnými a dostatečně propracovanými metodami... (pan Jelpatjevskij použil tři tečky). A není pochyb, že názory, přání i očekávání prosakují z tohoto organizovaného prostředí do prostředí venkovského, z něhož samo uzešlo.*“

To píše člověk, který nikdy nebyl marxistou a vždycky stál stranou „organizovaných dělníků“. A toto hodnocení je pro uvědomělé dělníky tím cennější, že k němu dospěl člověk *stojící mimo naše řady*.

Pan Jelpatjevskij, jeden z „předních“ vůdců likvidátorství, by se měl zamyslet nad významem toho, co nyní musel přiznat.

Za prvé, *kteří* dělníci mají „poměrně přesně vyhraněné názory“ a „dostatečně propracované a utříděné metody“? *Pouze* odpůrci likvidátorství (neboť mezi likvidátory panuje, pokud jde o názory a metody, naprostý chaos), *pouze* ti,

kdo se malověrně a ukvapeně nezřekli ilegality. *Pouze* jim je skutečně „*všechno jasné a všem zřejmé*“. Zdá se to paradoxní (podivné), ale je to tak: chaos vládne mezi těmi, kdo touží po „veřejné straně“ — „všechno je jasné a všem zřejmé“, „poměrně přesně vyhraněné názory a dostatečně propracované metody“ mají jen stoupenci „ilegality“, ti, kdo věrně střeží odkaz této domněle úzké a pohřbené (viz časopis Naša zarja, listy Luč, Novaja rabočaja gazeta, Severnaja rabočaja gazeta) ilegality.

Nestor likvidátorství (vůdčí osobnost časopisu Russkoje bogatstvo, pan Jelpaťjevskij) nad ní sám první vyřkl ortel smrti a zapěl „rekviem“ nad jejím hrobem.

Možná že si to pan Jelpaťjevskij ani sám neuvědomuje, ale otázka, kterou nadhodil, daleko přesahuje rámec osobního názoru jednotlivých politiků.

Druhá a nejzávažnější okolnost. Proč v jednom z nejzmatenějších a nejtěžších období ruských dějin, v období let 1908—1913, ze *všech* tříd ruského národa „netápe“ jedině proletariát? Proč je pouze jemu „všechno jasné a zřejmé“? Proč vychází z nesmírného ideového rozkladu, programového, taktického i organizačního, a z celkového rozvratu a kolísání, které se projevuje mezi liberály, mezi narodniky i mezi „takymarxisty“ z řad inteligence, s „poměrně přesně vyhraněnými názory“, s „utříděnými a dostatečně propracovanými metodami“? Nejen proto, že se tyto názory vyhraňovaly a tyto metody propracovávaly v ilegality, ale i proto, že existují hluboké sociální příčiny, ekonomické podmínky a faktory, které působí stále silněji a silněji s každou novou verstou železnic, s každým pokrokem v obchodu, průmyslu a kapitalismu ve městě i na vesnici, faktory, které rozmnožují řady proletariátu, upevňují jej, zocelují a sjednocují, které mu pomáhají v tom, aby nešel za šosákem, aby nekolísal jako maloměšťáci a aby se zbažele nezříkal ilegality.

Kdo se nad tím trochu zamyslí, pochopí, jak nesmírně škodlivé jsou pokusy „spojit“ v jedné straně nejvyspělejší

představitele třídy námezdních dělníků a příslušníky nevyhnutelně kolísajícího a labilního maloburžoazního rolnictva.

Prosvěščenije, č. 3
březen 1914

Podle časopisu *Prosvěščenije*

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

POLITICKÁ LEKCE

Státní rada před nějakým časem zamítla užívání polštiny v příští polské samosprávě. Toto hlasování, k němuž došlo proti vůli šéfa vlády, nám vysvětluje mnohé, co se týká vládnoucích tříd v Rusku a „zvláštností“ našeho státního zřízení a státní správy.

V tisku už byla objasněna dlouhá historie o užívání polštiny v polské samosprávě. Ruští statkáři, kteří jsou u moci, o tom jednali s polskou aristokracií už dávno, od roku 1907. Domlouvali se o podmínkách alespoň určité spolupráce nebo alespoň relativně pokojného soužití ruských a polských černosotňovců*, přičemž se všechno samozřejmě dělo plně a výlučně v zájmu „národní kultury“.

Polskou národní kulturu hájili polští statkáři a domáhali se samosprávy (místo autonomie) a užívání polštiny. Ruskou národní kulturu hájili velkoruští statkáři a vymíňovali si (všechno ovládali, takže se nemuseli ničeho domáhat) její nadřazenost a oddělení „ruského“ Chelmska od Polska. Obě strany se mimo jiné paktovaly *proti* Židům, jejichž počet předem „procentuálně“ zredukovaly — aby Polsko nezůstalo pozadu za Ruskem v černosotňovském štvání proti Židům a v jejich utlačování.

Tato jednání s polskou šlechtou, s polskými statkářskými magnáty vedl, jak vychází najevo, osobně Stolypin. Stolypin sliboval. Byly předloženy příslušné návrhy. A tak... Chelmsko bylo odděleno, kdežto užívání polštiny v pol-

* Lenin má na mysli představitele agrární reakce v Rusku a Polsku. *Čes. red.*

ské samosprávě naše Státní rada *zamítla*. Stolypinovo stanovisko hájil „věrně a oddaně“ Kokovcov, ale neobhájil je. Pravicoví členové Státní rady ho nepodpořili.

To je tedy další, byť malá dohoda, která byla „roztrhána“. Gučkov nedávno prohlásil jménem buržoazie celého Ruska, že tato buržoazie uzavřela s kontrarevoluční vládou tichou dohodu, že „ji bude podporovat, když provede reformy“. Podpora byla poskytnuta, ale reformy *nenásledovaly*.

V našem případě neuzavřela tichou dohodu ani buržoazie, ani opozice, nýbrž nejčistokrevnější statkáři: „my“ vyjdeme Stolypinovi o krok vstříc a dostaneme za to samosprávu a povolení užívat polštiny. O krok vstříc vyšli, ale užívání polštiny nedosáhli.

Z tohoto malého příkladu vyplývá ohromná politická lekce. Národnostní boj se nám před očima mění v paktování vládnoucích tříd dvou národů pod podmínkou zesíleného utlačování třetí (židovské) národnosti. Nezapomínejme, že tak jednájí všechny vládnoucí třídy, nejen statkáři, ale i buržoazie, a dokonce i ta nejdemokratičtější buržoazie.

Skutečné uspořádání a skutečná správa Ruska se projevují ve své třídní podstatě: statkáři přikazují, rozhodují a jednájí. Všemocnost této třídy je obrovská. Buržoazii jen „dovoluje“ ... uzavírat s ní dohody, které však *porušuje*.

A nejen to. Ukazuje se, že i *vnitř* samotné vládnoucí třídy se dohody „porušují“ s neobyčejnou, až nepřírozenou lehkostí. Tím už se Rusko liší od ostatních třídních států, to už je naše specifická zvláštnost, při níž zůstávají nevyřešeny otázky, které Evropa vyřešila před 200 a 100 lety.

Prosvěščenije, č. 3
březen 1914
Podepsán V. Iljin

Podle časopisu Prosvěščenije

N Á V R H Z Á K O N A O R O V N O P R Á V N O S T I N Á R O D Ů ¹⁴

Soudružky a soudruzi!

Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska se usnesla předložit IV. státní dumě návrh zákona o zrušení omezení práv Židů a ostatních „jinorodců*“, který je uveden dále.

Obsahem návrhu zákona je zrušení všech národnostních omezení uplatňovaných vůči všem národům: Židům, Polákům atd. Ovšem zvlášť podrobně si všímá omezení uplatňovaných vůči Židům. Důvod je pochopitelný: žádná národnost není v Rusku tak utlačována a pronásledována jako židovská. Antisemitismus zapouští mezi majetnými vrstvami stále hlubší kořeny. Židovští dělníci sténají pod dvojím jařmem: jako dělníci i jako Židé. Hon na Židy nabyl v posledních letech zcela neuvěřitelných rozměrů. Stačí připomenout protižidovské pogromy a Bejlisovu aféru.

Za takových podmínek musí organizovaní marxisté věnovat židovské otázce patřičnou pozornost.

Je samozřejmé, že židovská otázka může být seriózně řešena jen společně se stěžejními otázkami, které jsou v Rusku aktuální. Pochopitelně nečekáme, že nacionalistická Puriškevičova IV. дума zruší omezení práv Židů a dalších „jinorodců“. Dělnická třída k tomu však musí říci své. A hlas *ruského* dělníka proti národnostnímu útlaku by měl zaznít zvlášť hlasitě.

Uveřejňujeme svůj návrh zákona a doufáme, že se k němu vyjádří židovští a polští dělníci i dělníci ostatních

* — příslušníků neruských národů. *Čes. red.*

utlačovaných národností, a budou-li to považovat za nutné, že k němu předloží své pozměňovací návrhy.

A zároveň doufáme, že obzvláště energicky podpoří náš návrh zákona svými prohlášeními apod. dělníci ruští.

K návrhu zákona přiložíme podle článku 4 zvláštní seznam předpisů a zákonných ustanovení, které mají být zrušeny. Tato příloha bude obsahovat asi 100 takových zákonných ustanovení, která se týkají pouze Židů.

N Á V R H Z Á K O N A
O Z R U Š E N Í V Š E C H O M E Z E N Í
P R Á V Ž I D Ů
A V Ů B E C V Š E C H O M E Z E N Í
S O U V I S E J Í C Í C H S P Ů V O D E M
N E B O N Á R O D N Í P Ř Í S L U Š N O S T Í

1. Občané všech národností žijících v Rusku jsou si před zákonem rovni.

2. Žádný občan Ruska, bez rozdílu pohlaví a náboženského vyznání, nesmí být vzhledem ke svému původu nebo národní příslušnosti omezován v politických a vůbec v jakýchkoli právech.

3. Ruší se všechny zákony, prozatímní předpisy, dodatky k zákonům apod., jež omezují práva Židů v kterékoli oblasti života společnosti a státu. Ruší se článek 767, sv. IX, podle něhož „Židé podléhají všeobecným zákonům ve všech případech, *kdy se na ně nevztahují zvláštní předpisy*“^[275]. Ruší se všechna omezení práv Židů, pokud jde o pobyt a pohyb, o právo na vzdělání, právo pracovat ve státních a veřejných službách, volební právo, vojenskou povinnost, právo nabývat a nájímat si nemovitosti ve městech, na vesnicích atd.; ruší se všechna omezení uplatňovaná vůči Židům, pokud jde o výkon svobodných povolání atd. apod.

4. K tomuto zákonu se přikládá seznam zákonných

ustanovení, nařízení, prozatímních předpisů apod., jež omezují práva Židů a mají být tímto zákonem zrušena.

Put pravdy, č. 48
28. března 1914

Podle listu Put pravdy

M Z D A

Z E M Ě D Ě L S K Ý C H D Ě L N Í K Ů

Víme, že od roku 1905 stouply mzdy v továrním průmyslu asi o *dvacet procent*.

Do studia téže otázky mezd u *zemědělských dělníků* se jako první pustil I. Drozdov v nedávno vydané brožuře *Mzda zemědělských dělníků v Rusku za rolnického hnutí v letech 1905—1906*^[52] (Petrohrad 1914, vyd. M. I. Semjonova, cena 50 kopějek). Všimněme si hlavních závěrů této zajímavé práce.

Průměrná denní mzda zemědělského dělníka v evropském Rusku činila v kopějkách:

Průměrně	kopějek	v %
V letech 1902—1904	64,0	100,0
V roce 1905	64,8	101,2
„ 1906	72,0	112,5
„ 1907	73,1	114,2
„ 1908	72,4	113,1
„ 1909	75,8	118,4
„ 1910	76,6	119,6

Z těchto údajů je zřejmé, že nejvíce se mzdy zvýšily právě v roce 1906, tj. právě v onom roce, kdy se vliv hnutí roku 1905 nutně musel projevit co nejmarkantněji.

Od roku 1905 se tedy podařilo pohnout i s neuvěřitelně nízkou mzdou zemědělských dělníků! Že však tento vztupný pohyb stále ještě zdaleka nedostačuje, je vidět ze srovnání peněžní mzdy s cenami obilí. Autor brožury toto srovnání provedl a vyjádřil zmíněnou peněžní mzdu zemědělských dělníků v přepočtu na množství *obilí* (žita) podle

průměrných místních cen. Ukázalo se, že mzda vyjádřená v obilí *klesla* z 0,93 pudu v letech 1902—1904 na 0,85 pudu v roce 1905 a 0,91 pudu v roce 1906.

Jinými slovy, za svou denní mzdu si zemědělský dělník v Rusku mohl v letech 1902—1904 koupit 0,93 pudu žita, kdežto v roce 1906 jen 0,91 pudu. Samozřejmě nebýt tlaku v pátém a šestém roce, *reálné* mzdy by poklesly ještě více.

V jednotlivých letech mzdy silně kolísají v závislosti na úrodě a i z jiných příčin: od roku 1905 do roku 1907 se například mzdy zvyšovaly, i když velmi nerovnoměrně, v roce 1908 (rok nejsilnější reakce) pak *klesly*, ale v letech 1909 a 1910 se opět trochu zvedly.

Vzhledem k tomu, že mzdy v jednotlivých letech kolísaly, nelze tedy srovnávat jednotlivé roky, ale je třeba srovnávat desetiletí. Takovým srovnáním pan Drozdov dospěl k tomu, že v desetiletí 1891—1900 činila průměrná mzda zemědělského dělníka v evropském Rusku 55,08 kopějky, kdežto v dalším desetiletí (1901—1910) 69,18 kopějky. Zvýšila se tedy o 25,5 %.

To znamená, že *tři milióny* zemědělských dělníků v Rusku (cifra je nepochybně značně podhodnocena) si vymohly zvýšení mzdy úhrnem asi o *80 miliónů rublů ročně*, počítáme-li alespoň dvě stě pracovních dnů do roka.

Za stejnou dobu ovšem stouply ceny spotřebních výrobků v průměru o 20,5 %. To znamená, že *skutečné* zvýšení mezd neboli zvýšení reálných mezd bylo velmi nepatrné. Vyjádřením denní peněžní mzdy v přepočtu na množství obilí autorovi vychází, že v revolučním desetiletí se mzdy zvýšily ve srovnání s desetiletím předrevolučním všeho všudy o 3,9 %. Veškeré úsilí dělníků tedy umožnilo *udržet* mzdy na dřívější úrovni a jen *velmi nepatrně* je zvýšit.

Srovnáme-li však změny ve mzdách dělníků a *cenách půdy* za tato dvě desetiletí, zjistíme, že *obrovsky* vzrostly příjmy *pánů statkářů*. Koupě půdy je koupí onoho *příjmu*, který poskytuje půda, je koupí renty; cena půdy je tedy kapitalizovanou rentou. A tu vidíme, že průměrná cena

jedné děšjatiny stoupla za zmíněná dvě desetiletí z 69,1 rublu na 132,4 rublu, tj. téměř dvojnásobně!

Mzdy miliónů námezdních dělníků se zvýšily o jednu čtvrtinu. Příjmy statkářů se zvýšily dvojnásobně. Zvýšení mezd námezdních dělníků sotva stačí krýt zvýšení cen spotřebních výrobků. Zato příjmy statkářů se zvyšují pětinasobně oproti růstu cen výrobků. Statkáři a zámožní rolníci se stále více obohacují.

Nesmíme přitom zapomínat, že zvýšení výnosnosti půdy a růst cen zemědělských výrobků neustále a nevyhnutelně prohlubují třídní propast mezi vesnickým buržoou a vesnickým proletářem, mezi *drobným hospodářem* (byť i „pracujícím“) a námezdním dělníkem. A proto má pravdu ten, kdo říká „pracujcímu“ rolníkovi: za kapitalismu tě tvé malé hospodářství neuchrání před bídou a nouzí, zachránit se můžeš jen tím, když se připojíš k námezdním dělníkům. A ten, kdo chce jako naši „narodnici“ hájit zájmy „pracovního“ *hospodářství* a hlásá životaschopnost drobného hospodářství za kapitalismu, ten podporuje buržoazní tendence, buržujskou, a nikoli proletářskou „duši“ drobného hospodáře, ten mluví jako buržoa.

Puť pravdy, č. 49
29. března 1914
Podepsán V. I.

Podle listu Puť pravdy

LOTYŠŠTÍ DĚLNÍCI O ROZKOLU V SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ FRAKCI

Dělníci, kteří čtou likvidátorský tisk, vědí, jak často se ruští likvidátoři holedbali, že prý lotyšští marxističtí dělníci jsou na jejich straně. Když likvidátoři vyvolali rozkol v sociálně demokratické frakci v dumě, také se horlivě dovolávali Lotyšů. Nikdo se neodvážil obviňovat lotyšské sociálně demokratické dělníky, psali, že zavrhují „ilegalitu“, a hledme — dokonce i tito lotyšští dělníci jsou na naší straně!

Kdo znal dobře fakta, nepochyboval, že se likvidátoři... od pravdy odchyľují. Když lotyšští dělníci jednali o problému „šestky“ a „sedmy“, začali v obrovské většině podporovat „šestku“. V Pravdě¹⁵ byly uveřejněny na obranu stanoviska šesti dělnických poslanců desítky rezolucí od celých stovek lotyšských sociálně demokratických dělníků a mnoha skupin z Rigy, Mítavy, Libavy i z jiných míst. Po Petrohradu nejživěji reagovala Riga, toto největší dělnické centrum Lotyšů. Z rezolucí drtivé většiny řížských dělníků bylo cítit tu nejrůznější oddanost myšlenkám důsledného marxismu a nelíčené rozhořčení nad počínáním likvidátorů.

Jedno však bylo pravda, že se totiž za likvidátory a jejich „sedmu“ s vervou postavilo lotyšské „vedení“. V lotyšském listě, který tehdy řídili likvidátoři, byly uveřejněny články proti „šestce“, které si ani svým skandalizujícím tónem, ani likvidátorským obsahem v ničem nezadaly s články z petrohradského listu ruských likvidátorů.

Je pravda, že likvidátorskou kampaň podpořila jen ne-

patrná část lotyšských *dělníků*. „Vedoucí“ orgán však byl na straně likvidátorů. A ti dále mluvili „jménem“ lotyšského organizovaného proletariátu...

Avšak neuplynulo mnoho času a sešli se zástupci všech lotyšských marxistických dělníků.¹⁶ Otázka rozkolu v sociálně demokratické frakci v dumě přitom pochopitelně zaujala velmi významné místo. „Vedoucí“ likvidátoři udělali všechno možné i nemožné, aby podpořili „sedmu“ nebo alespoň celou otázku ututlali. Namáhali se však zbytečně, nepodařilo se jim to. Lotyšští sociálně demokratičtí dělníci, reprezentovaní svými oficiálními zástupci, přijali tuto rezoluci¹⁷ (citujeme ji doslova, jen s nezbytnými úpravami):

O rozkolu v sociálně demokratické frakci ve Státní dumě

„Zástupci všech lotyšských marxistických dělníků vyslovují nejhlubší politování nad rozkolem v sociálně demokratické frakci ve Státní dumě a domnívají se, že tento rozkol byl nevyhnutelným důsledkem rozkolu mimo frakci, mezi ruskými marxisty.

Zdůrazňují, že jednota frakce je nezbytná, a prohlašují, že jí lze dosáhnout,

1. budou-li vzata za základ sjednocení ta usnesení, která před rozkolem marxistů v jejich celku schválily jejich vrcholné instance: *program všech marxistů, jejich stanov, londýnská usnesení, usnesení ze setkání zástupců marxistů celého Ruska z prosince 1908 a z ledna 1910;*

2. bude-li nalezen takový modus společné činnosti, který by garantoval práva menšiny ve frakci.

Lotyšští marxističtí dělníci ukládají svému vedení, aby podpořilo všechny kroky vedoucí k sjednocení, a to v souladu s názory, vyjádřenými v této rezoluci.“

Tak zní rezoluce. Jak čtenář vidí, její podstata je v tom, že za závaznou podmínku sjednocení se považuje uznání starého marxistického celku. Kdo neuznává program, sta-

novy a usnesení z let 1907, 1908 a 1910¹⁸, s tím se nelze sjednotit. Tak to řekli lotyšští dělníci. A v tom je velký význam lotyšské rezoluce.

Není pochyb o tom, že se na lotyšském sjezdu projeví velmi silné smířlivecké tendence. Lotyši nechtěli říci likvidátorské skupině v dumě přímo a otevřeně, že je skupinou rozbíječů, kteří porušují vůli dělníků, a že by se měla vzdát svých mandátů v dumě. Nechtěli proto, že lotyšská menšina nezachází tak daleko jako ruští likvidátoři, a také proto, že mezi Lotyši dosud přežívají jisté naděje na možnost smíření s frakcí Čcheidzeho.

V každém případě však lotyšští dělníci formulovali přesné a jasné *podmínky* jednoty.

Jak se tedy mají z hlediska lotyšské rezoluce vyřešit sporné otázky, jež vedly k rozkolu ve frakci?

Lotyši za prvé žádají uznání programu. To znamená, že *odsuzují* prosazování v dumě nechvalně proslulé „kulturně národnostní autonomie“. Vždyť tento požadavek program oficiálně zavrhl, vždyť dokonce likvidátor L. Martov přiznal, že „kulturně národnostní autonomie“ je sotva slučitelná s programem. Aby bylo možné dosáhnout jednoty, musí se likvidátoři vzdát kulturně národnostní autonomie. Takový je smysl lotyšské odpovědi na první spornou otázku.

Dále je předmětem sporu přijetí poslance Jagiełła do frakce. *Jak* řeší tento spor lotyšští dělníci? Říkají: podívejte se do usnesení z prosince 1908. Otvíráme příslušný dokument^[239], díváme se a čteme:

— „O sjednocení s ‚levicí‘ PSS.

— Zástupci marxistů celého Ruska vyslechli návrh soudruhů menševiků na sjednocení s ‚levicí‘ PSS a přecházejí bez diskuse k dalším záležitostem.“ (Viz zpráva, s. 46.)

Věc je jasná. Usnesení celoruské konference z roku 1908 nechtělo o nějakém sjednocení s Jagiełłovou stranou ani slyšet. Likvidátoři toto usnesení *porušili*. Musejí tedy své rozbíječské usnesení týkající se Jagiełła vzít zpět.

Dále Lotyšši žádají, aby byla uznána vůbec všechna zásadní usnesení z prosince 1908 a z ledna 1910^[238]. Která usnesení to jsou a jak hodnotí likvidátorství? Otevíráme příslušné dokumenty a čteme:

„Konstatujíc, že v řadě míst lze u jisté části stranické inteligence pozorovat pokusy likvidovat ‚illegalitu‘ a nahradit ji v každém případě volným sdružením v rámci legality, byť i za cenu zjevného zřeknutí se programu, taktiky a tradic marxistického celku... konference má za to, že je nutné vést proti likvidátorským pokusům co nejrozhodnější boj, a vyzývá všechny opravdu marxisticky smýšlející pracovníky bez rozdílu frakcí a směrů k co nejenergičtějšimu odporu proti těmto pokusům.“

Tak odsoudila likvidátorství usnesení z roku 1908 (viz zpráva, s. 38). Lotyšši požadovali uznání těchto usnesení.

Další usnesení jsou z ledna 1910. Čteme v nich: „Historická situace sociálně demokratického hnutí v období buržoazní kontrarevoluce nutně plodí, jako projev buržoazního vlivu na proletariát, zavrhování ilegální strany, snižování její úlohy a jejího významu, pokusy oklestit programové a taktické úkoly a hesla marxistů jakožto celku.“

Tak odsoudila likvidátorství usnesení z roku 1910. Lotyšši opět požadovali, aby likvidátoři tato usnesení uznali.

Lotyšská rezoluce byla schválena *jednomyslně*. Dokonce ani přítomní lotyšští likvidátoři se neodvážili hlasovat proti ní. Dostalo se jim od lotyšských dělníků, kteří respektují „illegalitu“ a uznávají usnesení starého marxistického celku, dostatečně pádného ponaučení. Hlasovat proti této rezoluci by znamenalo znepřátelit si všechny lotyšské proletáře a ztratit poslední stoupence mezi dělníky.

Takové je usnesení lotyšských dělníků (bylo zastoupeno přes 3000 organizovaných dělníků).

Velmi korektně, bez jediného ostrého slova, avšak rozhodně a důrazně řekli lotyšští dělníci frakci Čcheidzeho:

— Přejete si jednotu? Uznejte nejdůležitější usnesení sta-

rého marxistického celku, přestaňte porušovat program a usnesení z let 1908—1910, zřekněte se těch, kdo se zřekli „ilegality“, postavte se zkrátka na půdu marxismu.

Poslední opravdu dělnická organizace, jejímž jménem se frakce Čcheidzeho pokoušela vystupovat, se od této frakce odklonila. Za sedmi poslanci, kteří ve svém kolísání tíhnou k likvidátorství, jdou, jak se dalo čekat, jen hrstky likvidátorů. Všechno proletářské od nich odchází a odešlo.

Frakce bez dělníků — tak vypadá likvidátorská frakce v dumě.

Po usnesení Lotyšů je to už naprosto nesporné.

Put' pravdy, č. 50
30. března 1914

Podle listu Put' pravdy

O D H A L E N Í

„SRPNOVÉ“ FIKCE

V srpnu 1912, před více než půldruhým rokem, došlo k události dosti důležité pro dějiny dělnického hnutí v Rusku. Těsně před volbami do IV. státní dумы se likvidátoři „sjednotili“, podle jejich slov, se zástupci různých směrů na srpnové konferenci, čímž chtěli dokázat, že vůbec nejsou likvidátoři, že nic nelikvidovali a nelikvidují a že je s nimi „jednota“ opravdu seriózních, nefiktivních dělnických marxistických organizací zcela možná.

Spor mezi likvidátory a jejich odpůrci byl touto srpnovou konferencí přenesen do jiné roviny: nešlo zde jen o to, zda je teorie a taktika likvidátorů správná, ale také o to, zda *vlastní* praxe *likvidátorů* jejich slova potvrzuje či popírá. Je *jejich* srpnová konference fikcí, přetvářkou, klamem či prázdnou bublinou, anebo vážným počinem, upřímným krokem, něčím reálným, co by dokazovalo, že se *mohou* likvidátoři napravit?

Právě o tuto otázku šlo.

A likvidátoři na ni měli odpovědět svými činy, zkušenostmi ze své srpnové konference.

Dnes na tuto otázku odpověděla jediná veličina mezi marxisty, a to lotyšští marxisté, které uznávaly za marxisty, neporušující usnesení strany, *všechny* směry a frakce bez výjimky a kteří sami prošli pozoruhodnými srpnovými zkušenostmi. Z dobře informovaných pramenů se dovídáme, že skončilo vrcholné jednání zástupců organizovaných lotyšských marxistů v Rusku. Nikdo, ani jediný směr, ani jediná frakce nepopíraly, že se toto shromáždění zástupců lotyšských organizovaných marxistů konalo na nej-

vyšší úrovni; byli na něm přítomni zplnomocnění a odpovědní delegáti nejen většiny dělníků Ruska (antikvidátorů), *ale i likvidátorů*, jejich vedoucí srpnové instituce, a také Bundu¹⁹ a PSS-levice²⁰.

Půldruhaleté zkušenosti se srpnovými bloky a institucemi všestranně posoudili a zhodnotili ti, kdo těmito zkušenostmi sami prošli, ve snaze pomoci likvidátorům zbavit se likvidátorství.

A jaký byl výsledek tohoto posouzení a zhodnocení?

„... Ukázalo se, že pokus smířlivců sjednotit se stůj co stůj s likvidátory (srpnová konference 1912) byl marný a sjednocovatelé se sami dostali do ideové a politické závislosti na likvidátorech...“ říká se v usnesení lotyšských organizovaných marxistů.

Takové je oficiální usnesení nezaujatého kolegia marxistů, které plně a definitivně odhaluje srpnovou fikci!

To, co jsme celé dva roky říkali, co likvidátoři s dušováním, zapřisaháním a tisícerými nadávkami na naši adresu popírali, to teď dosvědčili a oficiálně prohlásili *sami účastníci* srpnové konference, srpnového bloku a vedoucí srpnové instituce.

Lotyšští organizovaní marxisté oficiálně přiznali, že „v posledních pěti letech je těžištěm vnitrostranického boje otázka likvidátorského směru“, který celá strana už dávno odsoudila, a že jejich lotyšský zástupce je z vedoucí srpnové instituce *odvolán*, protože tato instituce (jak se praví v usnesení lotyšských marxistů) „*se nedistancovala od likvidátorů*“.

Události nám tedy plně daly za pravdu a znovu likvidátory usvědčily. Měli jsme pravdu, když jsme říkali, že srpnová konference je fikce, klam, prachobyčejný (v maloburžoazních stranách a skupinách) *předvolební podvod*. Likvidátoři se neodvážili jít do voleb pod vlastním praporem a čestně hájit své přesvědčení, a tak se schovali za srpnový blok; zapřisahali se a dušovali, že oni prý nic nelikvidují.

Lotyši tento podvod odhalili.

A všimněte si, že tito Lotyšši byli a zůstali *neutrální*: jsou natolik neutrální, že se rozhodli nenavazovat organizační vztahy s žádnou částí organizovaných marxistů v Rusku. Odhalení srpnové fikce a likvidátorské předvolební maškarády je o to cennější, že vyšlo z *neutrálních* organizací.

K usnesení lotyšských marxistů, kteří znovu dokázali, nakolik jsme měli pravdu, když jsme říkali, že jednota marxistických dělníků v Rusku je možná jedině *proti* likvidátorům, se budeme vracet ještě mnohokrát. Na závěr zde připomeňme jen jedno obzvlášť důležité usnesení, jež se týká národnostního principu v marxistické organizaci.

Lotyšští marxisté sami zastupují dělníky neplnoprávného a utlačovaného národa, sami pracují v centrech s národnostně velmi pestrým složením obyvatelstva. Například v Rize přicházejí do styku s proletariátem německým, ruským, lotyšským, židovským a litevským. A dlouholeté zkušenosti utvrdily lotyšské marxisty v přesvědčení, že správný je princip *internacionální jednoty* místních organizací dělnické třídy.

„V každém městě,“ říká se v usnesení lotyšských marxistů, „musí být jediná sjednocená organizace marxistů-proletářů, která pracuje podle zásad, jež uznal stockholmský sjezd, a v souladu s komentáři celoruské konference z roku 1908.“

Víme, že tento komentář *přímo* odsuzuje princip federace. Nikoli federace národních dělnických organizací, nýbrž internacionální jednota, jediná organizace, která vyvíjí svou činnost ve *všech* jazycích, jimiž mluví místní proletariát.

To je jedině správný princip marxismu. To je jediný, socialismu hodný způsob, jak čelit nacionalistickým maloměšťákům, kteří se pokoušejí *rozštěpit* proletariát *národnostně*. To je požadavek, aby bylo splněno usnesení celé strany, které do nebe volajícím způsobem porušoval a porušuje Bund.

Již brzy skončujeme s oním klamem, který mezi dělníky šířili likvidátoři a bundovci, kteří se sami přičiňovali o rozkol a nejhlasitěji volali po „jednotě“. Usnesení lotyšských marxistů, neutrálních ve vztahu k našemu boji v Rusku, konečně ukazuje všem dělníkům, že *jednota* může a musí být ve skutečnosti budována jedině proti oněm rozbíječům, kteří odmítají plnit dávný a trvale platný požadavek celé strany — distancovat se od likvidátorství a rozdělování dělnických organizací podle národní příslušnosti.

Puť pravdy, č. 50
30. března 1914

Podle listu Puť pravdy

JEŠTĚ JEDNO POTŘENÍ
SOCIALISMU²¹

*Otištěno v březnu 1914
v časopise Sovremennyj mir, č. 3
Podepsán V. Iljin*

Podle časopisu

Od bouřlivého období roku 1905 nás dělí necelých deset let, avšak změna, k níž za tuto krátkou dobu v Rusku došlo, se zdá obrovská. Rusko jako by se rázem změnilo z patriarchální země v moderní kapitalistický stát. Ideolog starého Ruska Lev Nikolajevič Tolstoj to vyjádřil v charakteristické a tragikomické tirádě^[294], v níž si stěžuje, že ruský lid se „podivuhodně rychle naučil dělat revoluci a vytvářet parlamenty“²².

Samozřejmě že „náhlá“ změna Ruska v buržoazní stát byla možná během pěti či deseti let 20. století jedině proto, že celá druhá polovina minulého století byla jednou z etap, kdy nevolnické poměry ustupovaly poměrům buržoazním.

Není bez zajímavosti, jak tento proces pozměnil vztah naší politické ekonomie, oficiálně přednášené na univerzitách, k marxismu. Za starých zlatých časů se u nás „potíráním“ Marxe zabývali pouze krajně pravicoví profesori, které zaměstnává stát. Věškerá věda liberálně narodnických profesorů chovala k Marxovi úctu, „uznávala“ pracovní teorii hodnoty, čímž vzbuzovala naivní iluze „levicově orientovaných narodníků“, že prý v Rusku není půda pro buržoazii.

Dnes se u nás „naráz“ vynořila spousta liberálních a pokrokových „marxožroutů“ à la pan Tugan-Baranovskij* nebo pan Struve apod. Ti všichni *odhalili* skutečný obsah a význam liberálně narodnické „úcty“ k Marxovi. Úcta vyjadřovaná slovy se sice nevytratila, ale prvopočá-

* Viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 390–393. *Red.*

teční nepochopení materialistické dialektiky a teorie třídního boje ve skutečnosti nevyhnutelně vedlo také k odmítnutí pracovní teorie hodnoty.

Do roku 1905 buržoazie spatřovala nepřítele pouze ve feudálech a „byrokratech“; proto i teorii evropského proletariátu se snažila přijímat se sympatiemi, snažila se nevidět „nepřítele zleva“. Po roce 1905 se objevuje v Rusku kontrarevoluční liberální buržoazie, a tak věda liberálních profesorů, *aniž ztrácí* prestiž ve „společnosti“, se zcela vážně pouští do vyvracení Marxe.

Rádi bychom čtenáře seznámili s nejnovější vědeckou prací jednoho takového „seriózního“ vědce.

I

Nákladem V. P. Rjabušinského spatřila loni světlo světa první část spisu pana Petra Struveho *Hospodářství a cena*^[285] (Moskva 1913). Pověstné „spojení vědy a průmyslu“, které se nejdříve projevilo v tom, že pan Rjabušinskij vydával úvahy pana Struveho o „velkém Rusku“, sílilo a definitivně se upevnilo. Z prostého spojení vědy a průmyslu se už stalo spojení vědy, průmyslu a moci. Pan Struve se svou vědeckou prací ucházel o udělení vědecké hodnosti, jež mu skutečně byla udělena.

Pan Struve nás v předmluvě^[284] ujišťuje, že na napsání této práce pomýšlel už před patnácti lety. Můžeme tedy právem očekávat seriózní a solidní dílo.

Sám autor má o své práci velmi vysoké mínění, slibuje nám totiž „přehodnocení“ (samozřejmě „kritické“ přehodnocení) „některých tradičních problémů a tezí politické ekonomie“. Přehodnocení se týká i úlohy ceny „jako základního pojmu politické ekonomie“.

„Toto přehodnocení povede k stanovení nových metodických úkolů pro naši vědu v duchu důsledného empirismu, který se opírá o exaktně propracované, přesné pojmy a jasné rozlišování.“

Uvedené věty ze závěrečných řádek „práce“ pana Struveho jsou takřkajíc leitmotivem jeho díla. Autorovým programem je „důsledný empirismus“ (tak dnes nutně začíná každý módní filozof, ať svou teorii dovádí do nejúlisnějšího kněžourství), „exaktně propracované, přesné pojmy a jasné rozlišování“. Je to známý motiv pověstného „kriticizmu“, který tak často sklouzává k verbálnímu školometství...

„Důsledný empirismus“ hodlá pan Struve spatřovat v oné značně rozsáhlé části své knihy, v níž uvádí „studie a materiály o historické fenomenologii ceny“ (sem patří téměř celý druhý oddíl první části). A „exaktně propracovanými, přesnými pojmy a jasným rozlišováním“ se rozumějí úvahy v prvním oddílu a v úvodu o „některých základních filozofických motivech ve vývoji ekonomického myšlení“, o „hospodářství a společnosti“ apod.

Začněme tedy základními teoretickými úvahami pana Struveho.

I I

„Od normativního etického pojetí cennosti,“ (hodnoty: pan Struve zatvrzele používá nesprávné terminologie a říká „cennost“ místo „hodnota“, přestože mu už byla tato nesprávnost dávno dokázána), „která se uplatňuje už i u kanonistů, zdaleka není tak daleko, jak by se zdálo, k pojetí cennosti jako vnitřního ‚základu‘ nebo ‚zákona‘ ceny. A skutečně vidíme, že ‚bonitas intrinsecta‘, ‚valor‘, ‚pretium naturale‘* kanonistů se mění v ‚intrinsic value‘ neboli ‚natural value‘ neboli ‚natural price‘**, tj. v objektivní cennost*** pozdějších ekonomů“ (XXV).

* — „vnitřní užitečnost“, „cena, cennost“, „přirozená cena“. *Red.*

** — „vnitřní, skutečnou hodnotu“, „přirozenou, objektivní cennost“, „přirozenou cenu“. *Red.*

*** Ostatně pan Struve svým přiznáním, že „pozdější“ ekonomové (ve srovnání se středověkými kanonisty) mají na mysli právě *objek-*

Tady vidíme hlavní myšlenku pana Struveho (nebo správněji především jeho strach z myšlenky) a typické metody tohoto autora. Aby zdiskreditoval vědecký zákon hodnoty, snaží se ze všech sil sblížit jej s „etickým“ zákonem kanonistů. Po důkazech není u pana Struveho pochopitelně ani stopy. Jestliže píše „vidíme“ a v poznámce se odvolává na jedno místo (které se k věci nevztahuje) z práce ruského kantovce z roku 1810, můžeme si představit, jak těžko náš vědec sháněl důkazy.

Pan Struve musí přece vědět, že každý vědecký zákon, tedy vůbec ne pouze zákon nadhodnoty, byl ve středověku chápán v náboženském a etickém smyslu. Také zákony přírodních věd vykládali kanonisté obdobně. Proto sblížení zákona ceny v pojetí kanonistů a v pojetí představitelů klasické politické ekonomie rozhodně nelze brát vážně. Tuto „myšlenku“ pana Struveho nelze nazvat myšlenkou; je to prostě strach z myšlenky, zastíraný vyloženě dětinskou lumpačinou.

Pan Struve pokračuje:

„Zákon cenností se stává ‚idée fixe‘ politické ekonomie. A ‚universalistický‘ (‚realistický‘) motiv myšlení vystupuje v této oblasti nejvýrazněji u publicisty, u kterého se co nejdříve spojuje s obecnou filozofickou koncepcí ekonomické vědy — u *Marxe*. Tento motiv se u *Marxe* spojuje s materialistickým světovým názorem, ne do detailu propracovaným, ale tím ucelenějším. Pracovní cennost se mění nejen v zákon, ale i v ‚substanci‘ ceny. Jak se tato mechanicky naturalistická a zároveň ‚realistická‘ koncepce cennosti marně pokouší obsáhnout svět empirických jevů hospodářského života a vyvrcholí grandiózním a bezvýhodným rozparem, tím jsme se už v našich pracích nejednou zabývali.“

Tak takové jsou „vědecké“ manýry pana Struveho! Takovým způsobem potírá *Marxe*! Pár rádo by vědeckých termínů, jakési zakoketování s „motivem“ myšlení a odkaz na článkuček^[283] z časopisu *Žizň*²³ z roku 1900 — to je celá jeho výzbroj. To je hodně málo, pane profesore...

tivní „cennost“, okamžitě prozrazuje nesprávnost svého subjektivistického lpění na slově „cennost“ na rozdíl od „objektivní“ „hodnoty“.

Panu Struvemu se v jeho časopiseckých článkučích nepodařilo dokázat, že by u Marxe existoval „grandiózní“ nebo vůbec nějaký rozpor mezi I. a III. dílem Kapitálu, mezi pracovní teorií hodnoty a tvorbou průměrných cen na základě zákona hodnoty.

Středověké „rozlišování“ mezi nominalismem a realismem a dále kladení univerzalizmu proti singularismu, s nimiž si pan Struve pohrává, vůbec ničím nepřispívají ani k pochopení Marxovy teorie, ani k její kritice, ani k ujasnění vlastní teorie (nebo nároku na vlastní teorii) pana Struveho. Je to skutečně hříčka, učený balast, ale rozhodně ne věda. Mezi bojem středověkých nominalistů s realisty a bojem materialistů s idealisty je samozřejmě určitá analogie; ovšem analogii a historickou kontinuitu zjišťujeme i u mnoha dalších teorií, a to nejen středověkých, ale dokonce starověkých. Seriózní prozkoumání spojitosti třeba jen středověkých sporů s dějinami materialismu by si vyžádalo zvláštní studii. U našeho autora však po nějakém seriózním zkoumání není ani stopy. Přeskakuje od jednoho tématu k druhému, letmo se dotýká tisíce otázek, ale nerozebere ani jedinou a s komickou odvahou dekretuje ty nejkategoričtější závěry.

Sám byl nucen v uvedeném citátu přiznat, že u Marxe tvoří filozofie a politická ekonomie *ucelený* materialistický světový názor. Marx má *nejširší* obecnou filozofickou koncepci!

Takové přiznání není jen tak pro zábavu. Člověk, který je nucen takové přiznání učinit a který mluví o kritickém přehodnocení politické ekonomie a o jejích nových metodických úkolech, by měl seriózně prozkoumat *všechny* jednotlivé součásti tohoto Marxova „uceleného“ materialistického světového názoru. Ale u pana Struveho nenajdeme ani sebenepatrnější náznak takového přístupu. Omezuje se pouze na opovržlivé poznámky proti „metafyzickému materialismu“. Kdo však neví, že z hlediska módních teorií agnosticizmu (kantovství, pozitivismu, machismu aj.) jsou

označovány za „metafyziku“ jak důsledný materialismus, tak důsledný filozofický idealismus. Takovými poznámkami pan Struve jen *naznačuje* vlastní filozofické názory, které nejsou ucelené. Rozbor a studium Marxova *uceleného* materialistického světového názoru nelze však odbývat takovými poznámkami. Ty pak svědčí jen o chudobě ducha.

I I I

Zato přibližování marxismu ke scholastickému učení o prvotním hříchu je ve vědecké práci pana Struveho takovou perlou, že se tím musíme zabývat podrobněji. Předem se čtenáři omlouváme za dlouhé citáty, ale musíme zde být přesní, abychom pevněji přibíli na pranýř metody soudobé vědy liberálních profesorů.

„Je mi zcela jasné,“ píše pan Struve, „že Marxova pracovní teorie cennosti měla, pokud jde o její logickou stavbu, už před mnoha staletími velkolepou analogii a předobraz v ‚realisticky‘ zdůvodněném scholastickém učení o prvotním hříchu... Právě tak jako u Marxe se empirické ‚ceny‘ řídí zákonem cennosti, takřikajíc přebírají své bytí od substance cennosti, tak i pro scholastiku jsou empirické činy lidí určovány prvotním hříchem.

Uvedu několik srovnání.

Marx: „Nejsnáze to vyložíme, budeme-li se na celou masu zboží, tedy nejprve jen jednoho výrobního odvětví, dívat jako na jedno zboží a na úhrn cen mnoha stejnorodých zboží jako na jednu úhrnnou cenu. Pak to, co bylo řečeno o jednotlivém zboží, platí doslova o mase zboží určitého výrobního odvětví, která je na trhu. Požadavek, aby individuální hodnota zboží odpovídala jeho společenské hodnotě, je nyní splněn nebo dále určen v tom smyslu, že celkové množství zboží obsahuje práci společensky nutnou k jeho výrobě a že hodnota této masy zboží se rovná její tržní hodnotě.“²⁴

Tomáš Akvinský: „Můžeme říci, že všichni lidé pocházející od Adama mohou být považováni za jednoho člověka, protože jsou totožní svou podstatou, kterou zdědili po svém praotci, stejně jako například všichni lidé žijící v jednom hrabství jsou považováni za jedno tělo a celé hrabství za jednoho člověka...“

To by snad stačilo. Pan Struve nás ujišťuje, že to „není hra s efektními (!??) analogiemi ani vtipkování“. Možná. Určitě to je ale hra s banálními analogiemi, anebo přesněji — prachobyčejné šaškování. Jestliže vědci, kteří se považují za liberální a pokrokové, mohou ve svém středu trpět hrdiny takového šaškování, jestliže tito hrdinové dostávají vědecké hodnosti a jsou pověřováni výchovou mladých lidí, pak to jen znovu a znovu dokazuje, jaký je „zákon“ doby za vlády buržoazie: čím drzeji a nestoudněji se někdo vysmívá vědě, jen aby byl potřen Marx, tím větších poct se mu dostane.

Pan Struve byl nucen zastříť svou naprostou bezmocnost při vyvracení Marxe šaškováním. Že se veškeré zboží daného výrobního odvětví směňuje za úhrn zboží jiných odvětví, to je nesporný fakt. Že průměrnou cenu stanoví nejrůznější „empirikové“ tak, že vezmou masu zboží a dělí její úhrnnou cenu počtem jednotek zboží, to je také fakt. Statistika, v níž si pan Struve libuje (a s níž, jak dále uvidíme, zase jen „koketuje“, místo aby se pustil do jejího studia), nám na každém kroku ukazuje uplatnění metody, jíž použil Marx. Ale co na tom záleží profesionálním „socialistožroutům“? Stačí do Marxe kopnout a ostatní přijde časem samo.

Které filozofické autority dávají panu Struvemu k této bohubilé činnosti své požehnání, je mimo jiné vidět z těchto slov našeho profesora:

„V této práci (shrnující výsledky veškeré myslitelské práce 19. století) musí nezaujatí potomci věnovat významné místo velikému francouzskému metafyzikovi Renouvierovi, jemuž vděčíme za mnohé kritické a pozitivní ideje dneška“ (43).

Renouvier — čelný představitel francouzské školy „neokritického idealismu“ — je „obskurantem nejvyššího řádu“, jak jej označil empiriokritik (tj. filozof nepřátelský materialismu) Willy (viz mé poznámky o Renouvierovi v knize *Materialismus a empiriokriticismus. Kritické poznámky k jedné reakční filozofii*. Moskva 1909, s. 247*). Renouvier píše slovo „zákon“ s velkým počátečním písmenem a dělá z něho přímo základ náboženství.

Podívejme se, jakou metodou potírá pan Struve Marxův „ucelený materialistický světový názor“, jak jej sám označil. Přirovnává Marxe ke středověkému teologovi vlastně jen proto, že sčítá ceny zboží jednoho výrobního odvětví, kdežto středověký teolog Tomáš Akvinský sčítá lidi pocházející od praotce Adama, aby tak zdůvodnil učení o prvotním hříchu. A zároveň potírá Marxe ve jménu „velkého“ Renouviera, který v 19. století hlásal filozofický idealismus, vytvářející z pojmu „zákon“ základ náboženství!!

Oh, pane Struve, vy žáků „velkého“ Renouviera! Oh, vy uznávaný učitelé ruské mládeže!

I V

Pan Struve píše: „V oné obrovské přestavbě, již byly po náporu historismu, mystického i materialistického, podrobeny základy politické ekonomie spočívající na ideji přirozeného zákona, tato idea úplně ztroskotala. Obnažil se její základní vnitřní rozpor. Snad nejzřetelněji se projevil v oné formě ‚přirozené‘ politické ekonomie, která se stala teoretickým základem buržoazního ekonomického liberalismu... Kdyby skutečně v hospodářském životě vládl přirozený zákon, nemohla by v tomto životě existovat taková fakta, která by nebyla s přirozeným zákonem v souladu a která by jej narušovala. A zatím liberální ‚přirozená‘ politická ekonomie neustále v knihách i v životě zápolila s takovými fakty... Po ztroskotání buržoazní liberální politické ekonomie se začalo dokonce jaksi považovat za neslušné mluvit o ‚přirozeném zákoně‘. Na jedné straně je zjevně nevědecké vyčleňovat

* Viz Sebrané spisy 18, Praha 1984, s. 236—237. *Red.*

z celého v zásadě jednotného sociálně ekonomického procesu nějaké jednotlivé stránky, vztahy či jevy jakožto „přirozené“ a interpretovat je jako zvláštní kategorii jevů. Na druhé straně bylo vyhlášení „přirozeného zákona“, třebaže bylo i v samotném ekonomickém liberalismu založeno na neuvědomělém etickém motivu, eticky zdiskreditováno jako metoda ospravedlnění nebo zvěčnění jistých sociálních vztahů a forem majících jen dočasný význam, jako „buržoazní“ apologetika“ (56–57).

Tak se autor vypořádává s ideou přirozeného zákona. A to píše člověk, který je nucen uznat, že „materialista Marx podává přes celé 18. století ruku materialistovi Pettymu“ (56) a že „Petty je velice výrazným, ba příkladným představitelem mohutného proudu, který tehdy směřoval od přírodních věd ke společenským vědám“ (50).

Jak známo, mohutný proud směřoval od přírodovědy ke společenským vědám nejen v Pettyho, ale i v Marxově době. Stejně mohutný, ne-li mohutnější zůstal tento proud i ve 20. století. Jak je možné v díle, které si činí nárok na vědeckost a chce zkoumat „filozofické motivy ekonomického myšlení“, zabývat se tímto „proudem“ a materialismem Pettyho a Marxe a nevysvětlit jediným slovem filozofické postuláty a závěry přírodních věd??

Ale takový je vlastně celý postup Struveho: nadhodit nebo lépe řečeno nakousnout tisíc a jednu otázku, o všem se „zmínit“ a budit dojem, že všechno uvážil a ke všemu přihlédl, ale ve skutečnosti ničím kromě spleti citátů a zběžných poznámek nepřispět.

Je do nebe volající nepravdou, že idea přirozeného zákona v politické ekonomii ztroskotala a že se o ní „nesluší mluvit“. Právě naopak. Právě „proud směřující od přírodních věd ke společenským vědám“ tuto ideu posílil, posiluje a činí ji nezbytnou. Právě „materialistický historismus“ do důsledků tuto ideu zdůvodnil a očistil ji od metafyzických (v marxistickém významu tohoto slova, tj. od protidialektických) nesmyslů a nedostatků. Říkat, že „přirozený zákon“ klasiků je „eticky zdiskreditován“ jako buržoazní

apologetika, znamená blábolit nesmysly a nejnehoráznějším způsobem překrucovat klasiky i „materialistický historismus“. Vždyť klasikové zkoumali a prozkoumali celou řadu „přirozených zákonů“ kapitalismu, i když nechápali jeho přechodný charakter a nepostřehli třídní boj, který v něm probíhá. Oba tyto nedostatky napravil materialistický historismus, takže o „etické diskreditaci“ tu nemůže být ani řeč.

Pan Struve se přehnaně „silácky“ („nesluší se“ mluvit o „přirozeném zákonu“) marně snaží zastřít, že se buržoazie *bojí* vědy, že se *bojí* vědecké analýzy soudobého hospodářství. Pro ni, stejně jako pro všechny upadající třídy, je příznačný velkopanský skepticismus; nicméně však idea přirozeného zákona v životě a ve vývoji společnosti neupadá, nýbrž stále více sílí.

V

Podívejme se teď, jaké jsou ty „exaktně propracované, přesné pojmy a jasné rozlišování“, jež nám slibuje pan Struve, aby bylo možné „stanovit metodické úkoly“ politické ekonomie.

„Hospodářství definujeme jako subjektivní teleologickou jednotu racionální ekonomické činnosti neboli hospodaření,“ čteme na straně 5.

Zní to „veleučeně“, ale ve skutečnosti je to jen pouhé hraní se slovy. Hospodářství je definováno jako hospodaření! Solnohrad je hlavní město Solnohrad... „Subjektivní jednotu hospodaření“ může existovat jak v představách, tak ve fantastickém románu.

Protože se *bojí* mluvit o výrobě *materiálních* produktů („metafyzický materialismus“!), nabídl nám pan Struve místo definice slovní hříčku. Vyloučením všech prvků a znaků společenských vztahů „stvořil“ jako naschvál právě takové „hospodářství“, které nikdy nebylo a ani nemůže být předmětem *politické ekonomie*.

Podívejme se tedy dále, které „tři základní typy hospodářského zřízení“ stanovil: 1. souhrn hospodářství existujících nezávisle na sobě; 2. soustava vzájemně na sobě závislých hospodářství; 3. „společnost tvořící hospodářský celek“ jako „subjektivní teleologická jednota“. K prvnímu typu patří hospodářství na sobě nijak nezávislá, ani na sebe vzájemně nepůsobící (pokus vzkřísit proslulého Robinsona Crusoa!); k druhému typu patří otrokářství, feudalismus, kapitalismus i prostá zbožní výroba; k třetímu typu patří komunismus, který „se stal skutečností v jezuitském státě Paraguayi, pokud je vůbec uskutečnitelný“. Tato velkolepá klasifikace, v níž není ani stopy po historické realitě, je doplněna rozlišováním mezi hospodářským a sociálním zřízením.

Hospodářské kategorie, poučuje nás pan Struve, „vyjadřují ekonomické vztahy každého hospodářského subjektu k vnějšmu světu“; *mezihospodářské* kategorie „vyjadřují jevy vyplývající ze vzájemné spolupráce autonomních hospodářství“; *sociální* kategorie „vyplývají ze sociální nerovnosti lidí v hospodářství na sobě navzájem závislých“.

Tedy: hospodářské zřízení otrokářství, feudalismu a kapitalismu může být logicky, ekonomicky a historicky odděleno od sociální nerovnosti!! Právě toto vyplývá z neobratného úsilí pana Struveho zavést nové definice a rozlišování. „Souhrn hospodářství existujících nezávisle na sobě se může, uvažujeme-li abstraktně, spojovat se vztahy rovnosti i nerovnosti. Může být rolnickou demokracií i feudální společností.“

Takhle uvažuje náš autor. Z hlediska teoretického i logického, ekonomického i historického je jeho úvaha nebetyčně stupidní. Tím, že pod pojem „souhrn hospodářství existujících nezávisle na sobě“ zahrnuje všechno možné, jen odhaluje bezobsažnost tohoto pojmu. Rolnická demokracie, feudalismus i vlastníci žijící nezávisle na sobě (ve stejném poschodí a na stejné chodbě petrohradského domu) — to všechno je „souhrn hospodářství existujících nezávisle na

sobě"! Autor už zapomněl, že tento souhrn má v jeho systému charakterizovat *jeden ze tří* základních typů hospodářského zřízení. „Vědecké“ definice a rozlišování pana Struveho jsou prostě nesmysl.

Avšak určitý „smysl“ toto nevyzrálé triviální hraní, tento výsměch logice a historii přece jen má. Je to „smysl“ buržoazní skepse a „naprosté lhostejnosti ke všemu“ (dá-li se tak přeložit francouzský obrat: „je m'en fiche“). Třídním smyslem tohoto módního buržoazního skepticismu, této mrtvé a umrtvující scholastiky pana Struveho je naprostá skepse, pokud jde o možnost vědecky analyzovat přítomnost, zřeknutí se vědy a tendence kašlat na jakékoli zobecnování, utéci před všemi „zákony“ historického vývoje a pro stromy nevidět *les*. „Sociální nerovnost“ *není třeba* objasňovat hospodářským zřízením, *není* to ani *možné* (neboť pro buržoazii je to nežádoucí) — taková je tedy „teorie“ pana Struveho. Politická ekonomie nechť se zabývá truismem a scholastikou či nesmyslnou honbou za drobnými fakty (příklady jsou uvedeny dále), a otázka „sociálních rozdílů“ budiž přenesena do bezpečnější oblasti sociologickoprávních úvah: tam, v oněch sférách je snazší se těchto nepřítjemných otázek „zbavit“.

Ekonomická skutečnost nám s názorností vskutku do očí bijící ukazuje, že základem hospodářského zřízení kapitalismu i feudalismu je třídní rozdělení společnosti. Od doby vzniku politické ekonomie věda soustřeďuje pozornost na *objasňování* tohoto rozdělení na třídy. Klasická politická ekonomie učinila na této cestě řadu kroků, ale Marx šel ještě o krok dále. A soudobá buržoazie je tímto krokem tak vystrašena, je tak znepokojena příliš očividnými, příliš sugestivními „zákony“ soudobého hospodářského vývoje, že buržoazie a její ideologové jsou ochotni hodit přes palubu všechny klasiky a všechny zákony, jen aby mohli uložit do archívu právní vědy... všechny ty... jak se jim jen říká?... sociální rozdíly.

Pan Struve by s obzvláštní radostí odložil ad acta pojem hodnoty. Píše: „Cennost jako něco odlišného od ceny, něco nezávislého na ceně a určujícího cenu, je fantóm“ (96). „Kategorie objektivní cennosti je takřikajíc pouhým metafyzickým zdvojením kategorie ceny“ (97).

K potření socialismu si pan Struve zvolil... nejradikálnější a nejsnadnější, ale také nejlehkovážnější metodu: popírat vědu vůbec. Velkopanský skepticismus přesyceného a vylekaného buržoy tu zachází do nec plus ultra*. Tak jako jeden advokát u Dostojevského^[50], který hájí člověka obžalovaného z loupežné vraždy, dospívá k tomu, že vlastně k žádné loupeži ani vraždě nedošlo, tak pan Struve „vyvrací“ Marxovu teorii hodnoty prostým *ujišťováním*, že hodnota je fantóm.

„Dnes ji (teorii objektivní hodnoty) nemusíme ani vyvracet; bychom dokázali, že ve vědeckých systémech pro ni není a nemůže být místo, stačí popsat ji tak, jak jsme to udělali zde a v našem Úvodu“ (97).

Tak vidíte, a pak nemáme pokládat tuto „nejradikálnější“ metodu za metodu nejlehkovážnější? Tisíc let lidstvo pozoruje zákonitosti směny, namáhá se pochopit je a přesněji vyjádřit, prověřuje své závěry milióny a miliardami každodenních pozorování hospodářského života — a na jednu módní představitel módního zaměstnání — sbírání citátů (málem jsem řekl sbírání poštovních známek) — „to všechno popře“: „cennost je fantóm“.

Ne nadarmo bylo už dávno řečeno, že kdyby se matematické pravdy dotýkaly zájmů lidí (správněji zájmů tříd v jejich zápase), byly by tyto pravdy horlivě zpochybňovány. K zpochybňování nesporných pravd ekonomické vědy stačí malá, docela malá výzbroj. Stačí například vsunout větičku, že hodnota *jako něco nezávislého na ceně* je fantóm, a je to!

* — do krajnosti. *Red.*

Nevadí, že je taková vsuvka absurdní. Cena je projevem zákona hodnoty. Hodnota je zákon cen, tj. zobecněné vyjádření ceny. O „nezávislosti“ se tu dá mluvit, jen chceme-li se vysmát vědě, která nám ve všech oblastech vědění ukazuje, jak se ve zdánlivém chaosu jevů projevují základní zákony.

Vezměme si například zákon proměnlivosti druhů a vzniku vyšších druhů z nižších. Bylo by velmi laciné prohlásit za fantóm zobecnění přírodních věd už objevené zákony (přes množství zdánlivých porušení a odchylek v pestrosti jednotlivých případů všemi uznávané) a hledání, jak je opravit a doplnit. Kdyby se ve sféře přírodních věd vyskytl člověk, který by prohlásil, že zákony jevů světa přírody jsou fantóm, zavřeli by ho do blázince nebo by se mu prostě vysmáli. Když se ve sféře ekonomické vědy vyskytne člověk, který tak odvážně staví na odiv... svou nahotu, ochotně ho jmenují profesorem, neboť se skutečně dokonale hodí k ohlupování buržoazní mládeže.

„Cena je fakt. Můžeme to vyjádřit takto: cena je pojem reálného směnného vztahu mezi směňovanými statky, je realizovaný směnný vztah.

Cennost je norma. Můžeme to vyjádřit takto: cennost je pojem ideálního čili náležitého vztahu mezi statky v procesu směny“ (88).

Tady sami vidíte, jak je pro pana Struveho charakteristická tato ledabylá, na odiv vystavovaná a neseriózně prohozená poznámka „můžeme to vyjádřit takto“. Pan Struve, záměrně těžkopádný, koketující s učenými termíny a novotvary, náhle přechází do fejetonistického tónu... Ostatně těžko by prohlašoval hodnotu za fantóm jinak než ve fejetonistickém tónu.

Je-li cena „realizovaný směnný vztah“, je na místě se zeptat: Mezi čím existuje tento vztah? Zřejmě mezi hospodářstvími, mezi nimiž se směna uplatňuje. Nevzniká-li tento „směnný vztah“ nahodile výjimečně a na krátkou dobu, nýbrž se naprosto pravidelně, všude a každodenně opakuje, pak je zřejmé, že „směnný vztah“ spojuje souhrn

hospodářství *v jeden hospodářský systém*; je zřejmé, že mezi těmito hospodářstvími existuje ustálená dělba práce.

A tak se všechny ošidné úvahy pana Struveho o „mezi-hospodářských“ vztazích, údajně *oddělitelných* od vztahů sociálních, už hrouť jako domečky z karet. Pan Struve vykázal pojem zbožní výroby ze dveří, aby ho zase potají vpustil oknem zpět. Neblaze proslulý „empirismus“ pana Struveho spočívá v tom, že vykazuje z vědy zobecnění nepohodlná buržoazii, a přitom je stejně musí takříkajíc neoficiálně uznávat.

Je-li cena směnný vztah, pak je nevyhnutelně nutné pochopit rozdíl mezi směnným vztahem ojedinělým a trvalým, mezi nahodilým a masovým, mezi momentálním a dlouhodobým. Je-li tomu tak — a nepochybně tomu tak je —, musíme stejně nevyhnutelně postupovat od nahodilého a ojedinělého směnného vztahu k trvalému a masovému, od ceny k hodnotě. Pokus pana Struveho prohlásit hodnotu za cosi „náležitého“, sblížit ji s etikou nebo s učenním kanonistů apod. se hrouť jako domeček z karet.

Považuje-li pan Struve za „empirismus“ uznávání hodnoty jako fantómu a za „metafyziku“ snahu (táhnoucí se „od Aristotela“ k Marxovi — s. 91 —, a dodejme ještě, že celou klasickou politickou ekonomii!) objevit *zákon* tvorby a změny cen, opakuje tím metodu nejnovějších zpátečníků ve filozofii, kteří za „metafyziku“ považují přírodovědecký materialismus vůbec, kdežto v „empirismu“ spatřují stupínek k náboženství. Vykazovat z vědy *zákony* ve skutečnosti znamená *propašovávat* do ní *zákony náboženství*. Marně si pan Struve namlouvá, že jeho „drobné lsti“ někoho zmatou, pokud jde o tento prostý a nepochybný fakt.

V I I

Jak jsme viděli, pan Struve se přímému střetnutí s marxisty vyhnul tím, že se schoval za skepticismus. Tím horlivěji

však ve své knize chrlí výtky proti marxismu a věří, že na ně navnadí čtenáře zavaleného spoustou nahodilých a nesouvislých citátů.

Uvádí například jeden kratičký citát ze Saint-Simona, jmenuje řadu knih o Saint-Simonovi (v tomto systematickém kopírování německých bibliografických pramenů náš „vědec“ zřejmě vidí nejspolehlivější cestu... k získání vědecké hodnosti), uvádí velmi podrobné výpisky o Saint-Simonovi z Renouviera.

A co z toho vyvozuje?

Jeho závěr zní takto: „Ať se to zdá jakkoli paradoxní, je prostě nezvratným historickým faktem, že vyšší forma socialismu, takzvaný vědecký socialismus, vzešel ze spojení revoluční a reakční myšlenky“ (51—52). Cesta k vědeckému socialismu vede totiž přes Saint-Simona, a „Saint-Simon je současně žákem osvícenců 18. století i představitelů reakce z přelomu 18. a 19. století“ (53). „Stále musíme mít na paměti: historický materialismus vznikl ve své podstatě jako reakce proti duchu 18. století. Je to za prvé reakce organického nazírání proti racionalismu a za druhé reakce ekonomismu proti politicismu. Saint-Simon kromě toho v období příklonu k náboženství představuje reakci citu a náboženství proti idejím práva a lidské spravedlnosti“ (54—55). A na dotvrzení toho pan Struve ještě jednou opakuje: „Marxismus — to jsou formule francouzské teokratické školy a vůbec historické kontrarevoluční reakce, převedené do jazyka pozitivismu, ateismu a radikalismu. Marx rozum degradoval, a tak zůstal revolucionářem a socialistou“ (55).

Jestliže Marx dokázal akceptovat a dále rozvinout na jedné straně „ducha 18. století“ v jeho boji proti feudální a kněžžourské moci středověku a na druhé straně ekonomismus a historismus (a také dialektiku) filozofů a historiků z počátku 19. století, dokazuje to jen hloubku a sílu marxismu a potvrzuje to jen názory těch, kdo vidí v marxismu *poslední slovo* vědy. Že učení reakcionářů — historiků a filo-

zofů — obsahovala hluboké myšlenky o zákonitosti a boji tříd ve vývoji politických událostí, o tom mluvil Marx vždy zcela jasně, to nepřipouštělo žádné nedorozumění.

Pan Struve však dělá kotrmelce a prohlašuje, že marxismus je výplodem reakce, i když současně dodává, že k marxismu *nevede* Saint-Simon *kněžourský*, ale Saint-Simon historik a ekonom!!

A tak tedy náš autor, aniž se *jediným* seriózním slovem zmínil o tom, čím vlastně Saint-Simon *po* osvícencích 18. století a *před* Marxem přispěl k obohacení vědy o společností, *přeskočil* celou vědu o společnosti britkou frází.

Protože tuto vědu vytvářeli za prvé klasičtí ekonomové, kteří objevili zákon hodnoty a základní rozdělení společnosti na třídy, *protože* tuto vědu spolu s nimi dále obohacovali osvícenci 18. století svým bojem proti feudalismu a kněžourství, *protože* tuto vědu i přes své reakční názory pozitivně rozvíjeli historikové a filozofové z počátku 19. století, kteří již důkladněji objasnili otázku třídního boje, rozvinuli dialektickou metodu a aplikovali ji nebo ji začali aplikovat na život společnosti, proto je marxismus, který učinil právě na této cestě řadu významných kroků vpřed, *nejvyšším stupněm vývoje* veškeré historické, ekonomické i filozofické vědy v Evropě. Takový je logický závěr. Kdežto závěr pana Struveho zní: *Proto* marxismus nestojí za to ani vyvracet, o zákonech hodnoty apod. nemá cenu ani mluvit, marxismus je výplodem reakce!

Cožpak si pan Struve opravdu myslí, že tak vulgární metodou oklame své posluchače a zamaskuje své tmářství?

V I I I

Vědecká práce pana Struveho by ovšem nebyla vědeckou prací opravňující získání vědecké hodnosti, kdyby v ní nebyla „dokázána“ neuskutečnitelnost socialismu.

Možná si myslíte, že je to přespříliš. Ve spisku věnovaném otázce ceny a hospodářství a také „některým filozofickým motivům“ politické ekonomie „dokázat“ neuskutečnitelnost socialismu, a přitom se ani nepokusit o zkoumání historických tendencí kapitalismu?

To přece ne, pro pana Struveho je to velice, velice snadné! Poslouchejte:

„Jako konečný výsledek se ekonomickému liberalismu rýsuje — na základě působení ‚přirozeného zákona‘ — úplně splynutí racionálního a náležitého s přirozeným a nutným ve společenskoekonomickém procesu, jeho úplná racionalizace... Socialismus ve své nejdokonalejší formě historického nebo takzvaného vědeckého socialismu popírá ‚přirozený zákon‘, avšak zároveň přejímá tuto základní myšlenku ekonomického liberalismu. Předpokládá také, že je možné dosáhnout harmonie mezi racionálním uspořádáním a přirozeným vývojem věcí, že je možná úplná racionalizace společenskoekonomického procesu“ (s. 58).

Následuje několik pohrdlivých vět o této „víře“ (s. 59) a závěr seriózní vědy (s. 60). (První oddíl první části, kapitola II, podkapitola 7 „práce“ pana Struveho):

„Při srovnávání socialistického a liberálního ideálu se světem skutečnosti musí vědeckoempirické bádání přiznat, že pro ně nemůže existovat víra obsažená v těchto ideálech. Oba tyto ideály jsou z formálního hlediska stejně neuskutečnitelné, stejně utopické.“

Člověk věru nevěří vlastním očím, když něco takového čte. Až k takovému marasmu, úpadku a prostituci dospěla současná věda pánů profesorů! Pan Struve dobře ví, že vědecký socialismus vychází z faktu kapitalistického zespolečenšování výroby. Tento fakt dokazuje spousta jevů pozorovaných na celém světě. O stupni a rychlosti vývoje těchto jevů existuje velmi bohatý „empirický“ materiál.

A náš vědec, který otázku zespolečenšování výroby obešel, aniž se ve svém „vědeckoempirickém bádání“ dotkl *jediné* oblasti čtených faktů, prohlašuje na základě několika planých frází o liberalismu a racionalizaci, že otázka je vědecky vyřešena.

Není pravda, že se liberalismu rýsuje úplná racionalizace.

Není pravda, že marxismus *popírá* „přirozený zákon“. Celá fráze o „úplné racionalizaci“ je nesprávná a naprosto jalová — všechno to jsou jen ubohé vytáčky, triviální hra sledující jediný cíl: obejít otázku, kterou jasně a přesně formuloval vědecký socialismus, a ohromit studující mládež halasným povykováním o neuskutečnitelnosti socialismu.

I X

Značná část práce pana Struveho, mnohem víc než polovina, je věnována „studiím a materiálům o historické fenomenologii ceny“.

A tady by mohl náš zanícený stoupenec „důsledného empirismu“, který prohlašuje hodnotu za fantóm a *ceny* studuje jako fakta, skutečně prokázat své přednosti.

Statistika cen v posledních letech zaznamenává obrovský rozvoj. Ve všech zemích byla shromážděna spousta materiálů. Existuje řada prací o historii cen. Nemůže-li se přísný vědec snížit k tomu, aby vyvracel Marxovu teorii hodnoty, proč by nemohl alespoň rozebrat některé základní otázky této teorie na základě „empirického“ materiálu z dějin a statistiky cen? Našly by se tisíce druhů zboží a stovky úseků či období z historie jejich cen, kdy lze vyloučit vliv všech vedlejších faktorů — s výjimkou „*faktoru*“ práce — a kdy existují o množství práce vynaložené na výrobu daného druhu zboží přesné údaje. Proč by si náš stoupenec „důsledného empirismu“ ve „vědeckém bádání“ o ceně, v kapitole o „historické fenomenologii ceny“, nemohl *povšimnout* těchto údajů?

Proč? Pochopitelně proto, že si pan Struve příliš dobře uvědomoval neudržitelnost svého stanoviska a nemožnost vyvrátit teorii objektivní, pracovní hodnoty, a instinktivně vycítil, že je nutné *vzít nohy na ramena* před veškerým vědeckým bádáním.

Stovky stránek práce pana Struveho věnovaných „stu-

diím a materiálům o historické fenomenologii ceny“ jsou vzácnou ukázkou toho, jak soudobí buržoazní vědci před vědou utíkají. Co všechno tu jen najdeme! Poznámky o úředně stanovené a volné ceně — několik postřehů z pozorování Polynésanů — citáty z ustanovení o tržním obchodu, jež vydal (samá učenost, samá učenost!) sjednotitel Madagaskaru císař Andrianampuinimerina v letech 178?—1810 — několik článků ze zákona babylónského panovníka Chammurabiho (z doby asi 2100 let před n. l.) o odměňování lékaře za operaci — několik nanejvýš vědeckých citátů, většinou latinských, o tarifech kupní ceny ženy v germánském lidovém právu — překlad sedmi článků o obchodním právu z děl svatých indických vykladačů zákona Manua a Jajnavalkije* — ochrana kupujícího v římském právu a tak dále a tak dále až po helénistické příklady policejního regulování cen v Římě a před christianizací římského policejního práva v zákonodárství Karlovců.

Dá se čekat, že pan V. P. Rjabušinskij, který práci pana Struveho vydal, si vyslouží nehynoucí slávu mecenáše a pana Struveho proslaví jako seriózního vědce tím, že vydá ještě alespoň dvě stovky studií a materiálů o historické metodologii ceny, dejme tomu například popis trhů všech dob a národů s ilustracemi v textu a s poznámkami pana Struveho, nahodile převzatými z nejlepších německých bibliografických příruček. Důsledný empirismus bude triumfovat a fantomy různých „zákonů“ politické ekonomie se rozplynou jako dým.

* Pan S. F. Oldenburg laskavě odpovídá na dotaz pana Struveho, že „knihy zákonů o otázkách, o nichž se zmiňujete (tj. pan Struve), zřejmě dosti věrně odrážely život“. (Poznámka 51b v podkapitole 8. II. pododdílu 2. kapitoly II. oddílu první části práce pana Struveho.)

Ve starém, předrevolučním Rusku se vědci dělili na dva velké tábory: na ty, kteří se přizpůsobovali vládě, a na nezávislé. Za přizpůsobivce byli pokládáni prodejní pisálkové a ti, kdo psali na objednávku.

Toto přibližné dělení, odpovídající patriarchálním, zpola asiatským poměrům, nepochybně zastaralo a patří do archívu. Rusko se rychle poevropšťuje. Naše buržoazie už téměř plně vyzrála a v něčem dokonce přezrála. Její vědci jsou „nezávislí“ na vládě, vůbec nejsou s to psát na objednávku, s nadšením a svědomitě studují otázky z takového hlediska a takovými metodami, které podle jejich poctivého a upřímného přesvědčení odpovídají zájmům „pohlavárů“ našeho obchodu a průmyslu, jako je pan V. P. Rjabušinskij. V dnešní době, kdy všechno tak pokročilo, vysloužit si reputaci solidního vědce a dosáhnout oficiálního uznání svých prací, znamená dokázat několika „kantovskými“ zabarvenými definicemi neuskutečnitelnost socialismu; znamená to potřít marxismus tím, že se čtenářům a posluchačům vysvětlí, že za potření ani nestojí, a odvolat se na tisíce jmen a titulů knih evropských profesorů; znamená to hodit přes palubu vůbec všechny vědecké zákony a uvolnit tak místo zákonům náboženským; znamená to nakupit hory vysoce učeného balastu a odpadu a zaneřádit jím hlavy studující mládeže.

Bude-li výsledek mnohem horší než u německých buržoazních vědců, žádná škoda. Musíme si vážit toho, že se Rusko přece jen definitivně začalo poevropšťovat.

REZOLUCE ÚV SDDSR
O VYTVOŘENÍ
ORGANIZAČNÍHO
ODDĚLENÍ ÚV
PRO ŘÍZENÍ
ILEGÁLNÍ PRÁCE²⁵

Vzhledem ke konspirativním podmínkám se vytváří zvláštní oddělení ÚV pro bezprostřední řízení ilegální organizační práce.

Plenární schůze všech oddělení ÚV se svolávají jen v mimořádných případech, při dodržování zvláště konspirativních podmínek a jen na základě dohody zástupců obou oddělení. Běžné styky se uskutečňují prostřednictvím jednotlivých zplnomocněných osob.

Organizační oddělení ÚV má krycí název dělnická družstevní komise.

Toto oddělení 1. usměrňuje práci petrohradského výboru, systematicky ji podporuje a obnovuje v případech prozrazení; 2. stará se, aby práce ve všech legálních organizacích probíhala ve stranickém duchu; 3. promýšlí obzvláště konspirativní formy pro utajení ilegálních styků a akcí; 4. sjednocuje práci v celoruském měřítku, navazuje pravidelné styky a zajíždí do organizací; 5. řídí hlavně přípravu stranického sjezdu, který se má konat v srpnu 1914.²⁶

Složení organizačního oddělení stanoví ruské kolegium

ÚV ze 3—5 osob, se stejným nebo dvojnásobným počtem kandidátů.

Napsáno 2.—4. (15.—17.) dubna 1914

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1957 v časopise

Voprosy istorii KPSS, č. 3

O F O R M Á C H
D Ě L N I C K Ě H O H N U T Í
(V Ý L U K A A M A R X I S T I C K Á T A K T I K A)²⁷

Výluky, tj. masové propouštění dělníků na základě dohody mezi podnikateli, jsou v kapitalistické společnosti stejně nezbytným a nevyhnutelným jevem jako dělnické stávky. Kapitál celou svou vahou doléhá na ruinované malo-výrobce a proletariát a vytváří neustálou hrozbu, že životní podmínky dělníků poklesnou až k úplnému hladovění a umírání hladem. A ve všech zemích se skutečně stávalo, dokonce byla celá období v životě národů, kdy dělníci upadali do nepředstavitelné bídy a zakoušeli všechny hrůzy hladu, protože se nebránili.

Odpor dělníků vyplývá ze samotných životních podmínek — z prodeje pracovní síly. Jen tento odpor umožňuje dělníkům, přes obrovské oběti v boji, uhájit jakžtakž snesitelnou životní úroveň. Kapitál se však stále více koncentruje, sdružení továrníků přibývá, nemajetných a nezaměstnaných je stále více, a tím se zvětšuje i bída proletariátu; bojovat za snesitelnou životní úroveň je stále těžší. Životní náklady, které v posledních letech rychle stoupají, často veškeré úsilí dělníků anulují.

Dělnické organizace a hlavně dělnické odborové svazy vtahují stále větší počet proletariátu do organizovaného boje a tak vtiskují odporu dělníků co nejplánovitější a nej-systematičtější charakter. Existují-li masové a různé odborové organizace, je stávkový boj houževnatější: stávky jsou méně časté, zato však každé střetnutí mnohem urputnější.

Výluky, jež podnikatelé uplatňují, jsou vyvolávány zostřováním boje, přičemž ony samy zase boj zostřují. A proletariát, který se bojem stmeluje a v boji prohlubuje

i svou uvědomělost, svou organizovanost i své zkušenosti, stále více dospívá k stále pevnějšímu přesvědčení, že kapitalistickou společnost je nutné od základu ekonomicky přebudovat.

Marxistická taktika spočívá ve spojování *různých* metod boje, v dovedném přecházení od jedné metody k druhé, v soustavném zvyšování uvědomělosti mas a rozsahu jejich kolektivních akcí, z nichž každá sama o sobě bývá tu útočná, tu obranná, a všechny dohromady vedou ke stále hlubšímu a rozhodnějšmu konfliktu.

V Rusku chybí základní podmínka pro *takové* rozvíjení boje, jaké pozorujeme v západoevropských zemích — boje za účasti pevných a systematicky se rozvíjejících odborových organizací.

Na rozdíl od Evropy, kde už dávno existuje politická svoboda, překročilo stávkové hnutí u nás v letech 1912 až 1914 úzce odborový rámec. Liberálové to *popírali* a dělníci liberální politikové (likvidátoři) to nechápali nebo to nechtěli vidět. Skutečnost je však donutila přiznat to. V Miljukovově vystoupení ve Státní dumě k událostem na řece Leně se toto *vynucené*, opožděné, polovičaté a platonické (tj. provázené nikoli praktickou pomocí nýbrž jen vzdycháním) přiznání, že dělnické hnutí má *všeobecný* význam, projevil zcela jasně. Likvidátoři svými liberálními projevy o „stávkovém hazardu“, *proti* spojování hospodářských a jiných motivů ve stávkovém hnutí (připomeňme si, že s *takovými* projevy začali pan Ježov a spol. v roce 1912!) vyvolali mezi dělníky zcela zákonitě odpor. Proto dělníci vědomě a rázně pány likvidátory „sesadili z funkcí“ v dělnickém hnutí.

Postoj marxistů k stávkovému hnutí nevyvolával mezi dělníky žádné kolísání ani nespokojenost. Přitom organizovaní marxisté zhodnotili význam výluk formálně i oficiálně *už v únoru 1913*²⁸ (i když na takovém fóru, které pohůnkové liberálů — páni likvidátoři — nevidí). Už v únoru 1913 poukázalo oficiální usnesení marxistů jasně

a důrazně na výluky i na to, že je třeba s nimi v taktice *počítat*. A jak s nimi počítat? Tak, že budeme bedlivěji posuzovat účelnost jednotlivých akcí, měnit formy boje, střídat (právě o střídání se mluvilo!) jedny formy druhými, přičemž trvalou tendencí musí být přecházení k stále *vyšším* formám. Uvědomějí dělníci velmi dobře znají některé konkrétní vyšší formy boje, v minulosti nejednou vyzkoušené, které jsou „nepochopitelné“ a „cizí“ jen likvidátorům.

Dne 21. března, hned po vyhlášení výluky, pravdovci vytyčili vlastní jasné heslo: volit dobu a formy akcí *nikoli* na přání továrníků, v dané chvíli nestávkovat. Dělnické spolky a organizovaní marxisté věděli a viděli, že je to jejich *vlastní* heslo, vytyčené tou většinou vyspělého proletariátu, která prosadila své zástupce do pojišťovací rady²⁹ a která řídí *veškerou* práci petrohradských dělníků *navzdory* roz-
bíječským a liberálním nářkům likvidátorů.

Heslo z 21. března — v dané chvíli nestávkovat — bylo heslem dělníků, kteří věděli, že dokážou *zaměňovat* jednu formu boje druhou, že se snažili a budou se snažit všemožným střídáním forem hnutí celkově zvyšovat jeho úroveň.

Dělníci věděli, že rozbíječi dělnického hnutí — likvidátoři a narodnici — se budou snažit i v tomto případě mařit boj dělníků, a proto se připravovali předem na odpor.

Dne 26. března uveřejnila likvidátorská i narodnická skupina rozbíječů a rušitelů vůle *většiny* uvědomělých dělníků z Petrohradu i z Ruska ve svých novinách buržoazní hanebnosti, obvyklé pro tyto tábory. Narodnici žvanili (pro potěchu likvidátorů) o „lehkomyšlnosti“ (uvědomějí dělníci dávno vědí, že nikdo není lehkomyšlnější než narodnici), likvidátoři vedli liberální řeči (které byly rozebrány a pranýřovány už ve 47. čísle listu Puť pravdy^[15]) a hlásali, že je třeba nahradit stávky... nenáležitými, ne vyššími formami, ale... peticemi a „rezolucemi“!!!

Uvědomějí dělníci však nedbali hanebných liberálních

rad likvidátorů, nedbali lehkomyšlného žvanění narodníků a šli rozhodně vlastní cestou.

Dělníci dobře znali a správně uplatnili staré usnesení, že v *určitých* případech výluky je třeba místo stávek použít *určité*, jim odpovídající vyšší formy boje.

Provokace s výlukami podnikatelům nevyšla. Dělníci nepřijali boj tam, kde jim ho vnucovali jejich nepřátelé, dělníci v pravý čas uplatnili usnesení organizovaných marxistů a s ještě větší energií, ještě přesvědčivěji jdou starou cestou, neboť si uvědomují význam svého hnutí.

Puť pravdy, č. 54
4. dubna 1914

Podle listu Puť pravdy

LEVICOVÍ NARODNICI PŘIKRÁŠLUJÍ BURŽOAZII

Jakmile páni levicoví narodnici přecházejí od prázdných a všeobecných frází o „pracujících rolnících“, od frází, které se už všem zprotivily a dokázaly, že tito pánové neznají ani Komunistický manifest^[136], ani Kapitál^[137], k *přesným údajům*, hned je vidět, že levicoví narodnici přikrášlují buržoazii.

Buržoazní charakter *celé* teorie o „pracujících rolnících“ je maskován frázemi a křikem, ale fakta a studium Marxovy teorie ho odhalují.

Takto uvažuje ve 14. čísle listu Stojkaja mysl³⁰ o „socialismu a rolnictvu“ jakýsi pan Batrak*, píšící vyloženě jako intelektuál.

„*Pracovních hospodářství přibývá*“^[66], prohlašuje pan Batrak a dokazuje to statistickými údaji z Francie a z Německa. Statistika je věc, která se nedá odbýt frázemi a křikem, a každý podvod v ní okamžitě vyjde najevo.

Ve Francii se zvětšila výměra půdy „drobných hospodářství“, tj. těch, která vlastní *od 5 do 10 hektarů* (hektar je o něco méně než děsjatina) půdy.

Velmi správně, pane Batraku, ale neslyšel jste o tom, že čím intenzívnější je zemědělství, tím častěji se v „*drobných*“ hospodářstvích (podle množství půdy) setkáváme s *námezdní prací*? Neznamená zamlčování údajů o námezdní práci přikrášlování buržoazie? Co myslíte, pane Batraku?

Vezměme si údaje o Německu. Na 652 798 hospodářství s 5—10 hektary připadá 487 704 *námezdních dělníků*. Co vy na to? Námezdní dělníky vykořisťuje velká část drobných

* — v ruštině označení pro zemědělského dělníka. *Čes. red.*

hospodářů! A ve Francii? Ve Francii je mnohem více než v Německu rozšířeno pěstování vinné révy, které vyžaduje *námezdní práci* i na malých pozemcích.

Teorie „pracovního hospodářství“ je teorie podvádění dělníků tím, že se zamlčují údaje o námezdní práci.

Pan Batrak uvádí příklad Německa. Za „pracovní“ hospodářství je třeba pokládat „drobná i střední“ (papír snese všechno a za „pracujícího“ hospodáře je možné označit kohokoli!), a tak tedy pan Batrak vyvozuje zvyšování počtu „pracovních hospodářství“ ze zvyšování počtu „drobných“ a „středních“ hospodářství.

Podívejme se, jaká fakta uvádí tento nový obhájce buržoazie.

Začíná hospodářstvími *do* dvou hektarů. V roce 1882 jich bylo 58,03 %, v roce 1895 58,22 % a v roce 1907 58,89 %. Přibývá jich, vidíte?

Ale o tom, že to znamená zvyšování počtu námezdních dělníků, o tom náš „levicový narodník“ pomlčel!!!

Statistika, kterou Batrak zkresluje, říká jasně, že z majitelů 3 378 509 hospodářství *do* dvou hektarů (v roce 1907) má *pouze* 474 915, tj. o něco více než $\frac{1}{10}$ (desetina) za hlavní povolání zemědělství. *Většinu tvoří námezdní dělníci* (1 822 792).

Z 3 378 509 hospodářství jsou 2 920 119 hospodářství, tj. obrovská většina, v podstatě hospodářství *pomocná*, tudíž hlavní výdělek zde *neskýtá* zemědělství.

Není pak přikrášlováním buržoazie a kapitalismu, když se za „pracovní hospodářství“ vydávají hospodářství *zemědělských dělníků a nádeníků*, námezdních dělníků?!

Neslouží pak to hloupé spojení „pracující hospodář“ k *zamaskování* propasti mezi proletariátem (námezdními dělníky) a buržoazií?? Neslouží toto spojení k propašování buržoazních teorií?

Následují hospodářství od 2 do 5 hektarů. V roce 1882 jich bylo 18,6 %, v roce 1895 18,29 % a v roce 1907 17,57 %. Tak to uvádí pan Batrak.

A závěr? Závěr *nedělá*.

Závěr zní: *snižování* počtu, a nikoli zvyšování. Avšak právě a jedině mezi těmito hospodářstvími nepřevládají zcela ti, kdo *najímají* (kupují soukromou práci), ani ti, kdo *se dávají najímat*. Najímatelů je 411 311 (podle počtu námezdnic dělníků); najímat se dává 104 251 (to však ještě není plný počet těch, kdo se dávají najímat, statistika zde není úplná). Sečtete si to a vyjde vám 515 tisíc. Protože je však rolníků v takových hospodářstvích 1 006 277, znamená to, že se i zde víc jak polovina dává najímat, nebo najímá!!

Líbivé spojení — „pracovní hospodářství“ — má oklamat dělníky tím, že *se jím maskují údaje o koupi a prodeji pracovní síly*.

Dále pan Batrak uvádí hospodářství od 5 do 20 hektarů a dokazuje, že jich přibývá.

A námezdnic práce? O tom ani nehlesl. Buržoazie vyslala teoretiky „pracovního hospodářství“, aby zamaskovali údaje o námezdnic práci.

Všimněme si těchto údajů: na 652 798 hospodářství (v roce 1907) s 5—10 hektary připadá 487 704 námezdnic dělníků. To znamená, že více než polovina z nich vykořisťuje námezdnic práci.

Na 412 741 hospodářství o 10—20 hektarech připadá 711 867 námezdnic dělníků, tj. *všechna nebo téměř všechna hospodářství vykořisťují námezdnic práci*.

Jak nazvat člověka, který se vydává za „socialistu“, a přitom počítá mezi „pracujícími hospodáři“ *vykořisťovatele námezdnic práce?*

Jak nejednou vysvětlovali marxisté, levicovní narodníci jsou maloburžoové, kteří přikrášlují buržoazii a zastírají, že vykořisťuje námezdnic práci.

K buržoazním teoriím levicových narodníků, a zvláště k teorii pana Batraka, se ještě vrátíme. Prozatím uděláme stručný závěr.

Teorie „pracovního hospodářství“ je podvod buržoazie

spáchaný na dělnících a založený mimo jiné na *utajování* údajů o koupi a prodeji pracovní síly.

Mezi „drobnými a středními“ rolníky, na něž se celkově rádi odvolávají páni levicovní narodníci, je ve skutečnosti obrovská většina těch, kteří buď prodávají, anebo kupují pracovní sílu, buď se dávají najímat, nebo najímají. A právě tuto *podstatu věci* buržoazní teorie „pracovního hospodářství“ zastírá.

Proletář říká drobnému rolníkovi: Ty sám jsi poloproletář, připoj se k dělníkům, jinak se nezachrániš.

Buržo říká drobnému rolníkovi: Ty jsi sám vlastník, „pracující hospodář“. Pracovních hospodářství „přibývá“ i za kapitalismu. Tvé zájmy jsou zájmy vlastníka, a ne proletáře.

Drobný vlastník má dvě duše: duši proletáře a duši „vlastníka“.

Levicovní narodníci *ve skutečnosti* opakují učení buržoazie, a tím *demoralizují* drobné rolníky „podnikatelskými“ iluzemi. Proto marxisté rozhodně bojují proti buržoaznímu demoralizování drobných rolníků (a zaostalých dělníků) levicovými narodníky.

Put' pravdy, č. 56
6. dubna 1914

Podle listu Put' pravdy

K O T Á Z C E

N Á R O D N O S T N Í P O L I T I K Y ³¹

Rád bych se vyslovil k národnostní politice naší vlády. Je to jedna z velmi důležitých otázek, které u nás „spadají do kompetence“ ministerstva vnitra. Od té doby, kdy Státní дума naposledy projednávala rozpočet tohoto ministerstva, se naše vládnoucí třídy k národnostní otázce v Rusku, která se stále více vyhrocuje, neustále vracejí.

Bejlisova aféra znovu upoutala pozornost celého civilizovaného světa k Rusku a odhalila ostudné poměry panující v naší zemi. V Rusku není ani stopy po něčem, co by se podobalo zákonnosti. Úřady a policie mohou proti Židům podle libosti zběsile a nestoudně štvát, všechno je jim povoleno, až po utulávání a utajování zločinů. Právě takový byl výsledek Bejlisovy aféry, která ukázala velmi úzké a velmi intimní spojení...*

Abych dokázal, že vůbec nepřeháním, když mluvím o pogromistickém ovzduší, které Rusko vdechuje, mohu uvést svědectví „nejloajálnějšího“ a nejkonzervativnějšího publicisty, který „dělá ministry“, a sice knížete Meščerského. Ve svém časopise *Graždanin*³² uvádí názor jistého „Rusa z Kyjeva“.

„Ovzduší, ve kterém žijeme, nás dusí: ať se člověk hne kamkoli, všude je slyšet spiklenecký šepot, všude to zavání krvelačností, všude to páchne donašečstvím, všude panuje nenávisť, všude je slyšet reptání a odevšud sténání.“

...ono politické ovzduší, jež Rusko vdechuje. V takovém ovzduší je prostě směšné mluvit nebo uvažovat o právu,

* V rukopise chybí 3. a 4. strana. *Red.*

o zákonnosti, ústavě a podobných liberálních naivitách; přesněji řečeno — bylo by směšné, kdyby to nebylo tak... vážné!

Toto ovzduší dennodenně pociťuje každý jen trochu vzdělaný a vnímavý člověk v naší zemi. Ovšem ne každý má dostatek odvahy, aby si jasně uvědomil *význam* tohoto pogromistického ovzduší. Proč u nás panuje takové ovzduší? Proč *může* panovat? Jedině proto, že naše země ve skutečnosti žije ve stavu špatně utajené *občanské války*. Přiznat si tuto pravdu je leckomu velmi nepříjemné, leckdo by si přál zahalit tento jev tajemnou rouškou. Naši liberálové, jak progresisté, tak i kadeti³³, velmi rádi zhotovují takovou roušku ze zbytků téměř zcela „konstitučních“ teorií. Já si však myslím, že pro zástupce lidu není nic škodlivějšího a nic hanebnějšího než hlásat z tribuny Státní dumy „lež, která nás povznáší“.

Veškerá politika vlády vůči Židům a jiným — promiňte mi „vládní“ výraz — „jinorodcům“ se stane okamžitě pochopitelná, přirozená a nevyhnutelná, pohlédneme-li pravdě do očí a přiznáme-li si nesporný fakt, že země žije ve stavu špatně utajené občanské války. Vláda nevládne, ale válčí.

Jestliže volí pro válku „ryze ruské“ pogromistické prostředky, pak tedy proto, že *nemá jiné*. Každý se brání, jak umí. Puriškevič a jeho přátelé se nemohou bránit jinak než „pogromistickou“ politikou, neboť jinou politiku *k* dispozici nemají. Tady nemá smysl vzdychat, tady není na místě odbývat otázku řečmi o ústavě, o právu či o systému státní správy — tady jde prostě o zájmy *třídy* Puriškeviče a spol., o tíživou situaci této třídy.

Buď se s touto třídou „vypořádat“ rázně, nikoli pouze slovy, anebo přiznat, že „pogromistické“ ovzduší je v celé politice Ruska nevyhnutelné a neodstranitelné. Buď se s touto politikou smířit, anebo podporovat lidové, masové a především proletářské hnutí proti ní. Buď — anebo. Střední cesta neexistuje.

Dokonce podle oficiální, tj. v duchu „vládních intencí“ vědomě zveličené a zfalšované statistiky je v Rusku z celkového počtu obyvatelstva pouze 43 % Velkorusů. Velkorusové tedy tvoří v Rusku *necelou* polovinu obyvatelstva. Dokonce Malorusové neboli Ukrajinci byli u nás oficiálně, ústy „samotného“ Stolypina, započítáni mezi „jinorodce“. To tedy znamená, že „jinorodci“ tvoří v Rusku 57 %, tj. většinu obyvatelstva, téměř tři pětiny, a ve skutečnosti ještě více než tři pětiny. Byl jsem zvolen do Státní dumy za Jekatěrinoslavskou gubernii, v níž tvoří převážnou většinu obyvatelstva Ukrajinci. Zákaz pořádat oslavy Ševčenka byl z hlediska agitace proti vládě tak skvělým, velkolepým, vzácně šťastným a zdařilým opatřením, že lepší agitaci si ani nelze představit. Myslím, že ani všichni naši nejlepší sociálně demokratičtí agitátoři agitující proti vládě by nikdy v tak krátké době nedosáhli takových závratných úspěchů, jakých dosáhlo v protivládním smyslu toto opatření. Po tomto opatření se z miliónů a miliónů „šosáků“ stávali uvědomělí občané, kteří se přesvědčovali, že výrok, podle něhož je Rusko „žalářem národů“, je správný.

Naše pravicové strany a naši nacionalisté teď spustili tak horlivý povyk proti „mazepovcům“* a náš proslulý Bobrinskij tak halasně a s takovou náruživostí demokrata hájí Ukrajince před útlakem *rakouské* vlády, jako by chtěl vstoupit do rakouské sociálně demokratické strany. Pokud se ale za „mazepovství“ považuje tíhnutí k Rakousku a preferování jeho politického zřízení, pak Bobrinskij patrně nebude mezi „mazepovci“ poslední: Bobrinskij si totiž stěžuje a vytrubuje, jak jsou Ukrajinci v Rakousku utlačováni. Jen si představte, co si asi myslí Ukrajinci žijící v Rusku, dejme tomu obyvatelé Jekatěrinoslavské gubernie, které zastupují, když něco takového čtou nebo slyší.

* — stoupencům separatistického ukrajinského hnutí na přelomu 19. a 20. století v Rusku, pojmenovaného podle I. S. Mazepy, hejtmana ukrajinských kozáků, který spolu se švédským králem Karlem XII. bojoval proti Petrovi I. *Čes. red.*

Jestliže „sám“ Bobrinskij, jestliže nacionalista Bobrinskij, jestliže kníže Bobrinskij, jestliže statkář Bobrinskij, jestliže továrník Bobrinskij, jestliže Bobrinskij, který se zná s nejvyšší šlechtou (málem se šlechtickými „bohy“), považuje postavení národnostních menšin v Rakousku za nespravedlnost a útlak, v Rakousku, kde není nic, co by se podobalo hanebné hranici židovského osídlení nebo odpornému vypovídání Židů z rozmaru despotických gubernátorů či vymycování mateřštiny ze škol — co říci o Ukrajincích v Rusku?? Co říci o ostatních „jinorodcích“ v Rusku??

Cožpak Bobrinskij a ostatní nacionalisté a rovněž tak příslušníci pravice nepozorují, že mezi „jinorodci“ v Rusku, tj. mezi třemi pětinami ruského obyvatelstva, probouzejí vědomí, že Rusko *zaostává dokonce* i za nejzaostalejší z evropských zemí — za Rakouskem??

Celý vtíp je v tom, že postavení Ruska spravovaného Puriškeviči, či správněji sténajícího pod botou Puriškevičů, je natolik originální, že projevy nacionalisty Bobrinského skvěle objasňují a podněcují agitaci sociálních demokratů.

Jen se snažte, snažte se, urozený továrníku a statkáři Bobrinskij! Určitě nám tím pomůžete probudit, poučit a vyburcovat Ukrajince v Rakousku i v Rusku!! Slyšel jsem v Jekatěrinoslavi od několika Ukrajinců, že chtějí poslat hraběti Bobrinskému za tak úspěšnou propagandu ve prospěch oddělení Ukrajiny od Ruska poděkování. Když jsem to slyšel, nedivil jsem se. Viděl jsem agitační letáky, v nichž bylo na jedné straně nařízení zakazující oslavy Ševčenka a na druhé straně citáty z výmluvných projevů Bobrinského *ve prospěch* Ukrajinců... Radil jsem, aby byly tyto letáky poslány Bobrinskému, Puriškevičovi a *ostatním* ministrům.

Ale i když jsou Puriškevič a Bobrinskij prvotřídními agitátory ve prospěch přeměny Ruska v demokratickou republiku, naši liberálové včetně kadetů chtějí před obyvatelstvem utajit, že v některých hlavních otázkách národnostní politiky s Puriškeviči *souhlasí*. Mluvím-li o rozpočtu

ministerstva vnitra, které uskutečňuje všem známou národnostní politiku, nesplnil bych svou povinnost, kdybych se o tomto *souhlasu* kadetské strany se zásadami ministerstva vnitra nezmínil.

Není snad jasné, že kdo si přeje být — mírně řečeno — v „opozici“ vůči ministerstvu vnitra, ten musí znát i *ideové* spojence tohoto ministerstva z tábora kadetů?

Podle zprávy^[87] listu Reč³⁴ se ve dnech 23.—25. března letošního roku konala v Petrohradě řádná konference kadetské strany neboli „strany svobody lidu“.

„Velmi živě se diskutovalo i o národnostních otázkách,“ píše Reč (č. 83). „Kyjevští delegáti, k nimž se připojili N. V. Někrasov a A. M. Koljubakin, upozorňovali, že národnostní otázka se stává významným faktorem, ke kterému bude nutno přihlížet mnohem více než kdykoli předtím. F. F. Kokoškin však prohlásil, že jak program, tak dosavadní politické zkušenosti vyžadují zacházet s ‚pružnými formulacemi‘ politického sebeurčení ‚národů‘ velmi opatrně.“

Tak to vykládá Reč. A přestože je tento výklad záměrně formulován tak, aby podstatu věci pochopilo *co nejméně* čtenářů, je tato podstata každému pozornému a uvažujícímu člověku přece jen jasná. Kijevskaja Mysl³⁵, sympatizující s kadety a propagující jejich názory, interpretuje Kokoškinův projev s tímto komentářem: „Neboť by to mohlo vést k rozpadu státu.“

Smysl Kokoškinova projevu nepochybně takový byl. Kokoškinovo hledisko zvítězilo u kadetů dokonce i nad velmi nesmělým demokratismem Někrasovů a Koljubakinů. Kokoškinovo hledisko je hledisko *velkoruského* liberálně buržoazního nacionalisty, který hájí výsady *Velkorusů* (i když jsou v Rusku v menšině), hájí je *ruku v ruce* s ministerstvem vnitra. Kokoškin hájil politiku ministerstva vnitra „teoreticky“; v tom je podstata, v tom je jádro věci.

„Opatrněji s politickým sebeurčením“ národů! Aby to nakonec „nevedlo k rozpadu státu“! — takový je *obsah*

Kokoškinovy národnostní politiky, který se *zcela shoduje* se základní linií politiky ministerstva vnitra. Avšak Kokoškin a další vůdcové kadetů nejsou děti. Moc dobře znají přísloví Člověk nebyl stvořen pro neděli, ale neděle pro člověka. Lid tu není pro stát, ale stát pro lid. Moc dobře si uvědomují, že stát u nás (ve skutečnosti) představuje třída Puriškevičů. Celistvost státu znamená celistvost třídy Puriškevičů. Proto se Kokoškinové obávají, aby někdo z jejich politiky nestrhl diplomatickou roušku a nepodíval se přímo na *podstatu* této politiky.

Abych to vysvětlil názorně, dovolím si uvést jednoduchý příklad. Víme, že se v roce 1905 oddělilo Norsko od Švédska navzdory bouřlivým protestům švédských statkářů, kteří vyhrožovali válkou. Naštěstí nejsou statkáři ve Švédsku tak všemocní jako v Rusku, takže k válce nedošlo. Norsko, které mělo méně obyvatel, se oddělilo od Švédska pokojně, demokraticky, jako civilizovaná země, ne tak, jak by si přáli feudálové a boječtivá strana. Nu, a co? Prodělal na tom lid? Utrpěly tím zájmy kultury? Anebo zájmy demokracie? Či zájmy dělnické třídy?

Ani trochu! Švédsko i Norsko patří k mnohem civilizovanějším zemím než Rusko — mimo jiné *právě proto*, že dokázaly demokraticky aplikovat pojem „politického sebeurčení“ národů. Rozbití *násilného* spojení vedlo k *posílení* dobrovolných hospodářských styků, k většímu kulturnímu sblížení, k většímu vzájemnému respektování těchto dvou jazykem i jinak tak blízkých národů. Pro společné zájmy a spřízněnost švédského a norského národa znamenalo oddělení jediné *plus*, neboť oddělením bylo *násilné* spojení rozbito.

Z tohoto příkladu je doufám jasné, že když nás Kokoškin a kadetská strana straší „rozpadem státu“ a vyzývají k „opatrnému zacházení“ s naprosto jasným a v celé mezinárodní demokracii nesporným pojmem „politického sebeurčení“ národů, sdílejí tím plně stanovisko ministerstva vnitra. My sociální demokraté jsme proti *jakémukoli* nacio-

nalismu, jsme stoupec *centralismu*. Jsme odpůrci partikularismu, jsme přesvědčeni, že *jsou-li ostatní podmínky stejné*, mohou velké státy řešit úkoly hospodářského pokroku a úkoly boje proletariátu proti buržoazii mnohem úspěšněji než malé státy. Ceníme si však jen dobrovolného, a nikdy ne násilného spojení. Všude, kde vidíme mezi národy *násilná* pouta, i když nikterak nepropagujeme oddělení každého národa za každou cenu, *bezpodmínečně* a rozhodně obhajujeme *právo* každého národa na politické sebeurčení, tj. na oddělení.

Obhajovat, propagovat a uznávat takové *právo* znamená obhajovat rovnoprávnost národů, znamená to neuznávat *násilná* pouta, znamená to bojovat proti všem státním výsadám kteréhokoli národa a znamená to také vychovávat dělníky jednotlivých národů k naprosté třídní solidaritě.

Nahrazení násilných, feudálních, vojenských pout dobrovolnými svazky znamená pro třídní solidaritu dělníků různých národů jedině plus.

Nejvíce si ceníme rovnoprávnosti národů, která prospívá svobodě lidu a socialismu...*

...a obhajoba výsad Velkorusů. My však říkáme: žádné výsady pro *žádný* národ, naprostá rovnoprávnost národů a semknutost, sjednocení dělníků *všech národů*.

Před osmnácti lety, v roce 1896, schválil londýnský mezinárodní kongres dělnických a socialistických organizací usnesení k národnostní otázce^[375], které jako jediné ukazuje správnou cestu snahám, jak dosáhnout nejen skutečné „svobody lidu“, ale i socialismu. V tomto usnesení se praví:

„Kongres prohlašuje, že se plně staví za právo všech národů na sebeurčení a sympatizuje s dělníky každé země, která v současné době strádá pod jařmem vojenského, nacionálního či jiného despotismu. Kongres vyzývá dělníky všech těchto zemí, aby vstupovali do řad uvědomělých dělníků celého světa a spolu s nimi bojovali za přemožení mezinárodního kapitalismu a za uskutečnění cílů mezinárodní sociální demokracie.“

* V rukopise chybí 25. a 26. strana. *Red.*

K jednotě dělníků všech národů Ruska vyzýváme i my, neboť jedině taková jednota může být zárukou rovnoprávnosti národů, svobody lidu a zájmů socialismu.

Rok 1905 sjednotil dělníky všech národů Ruska. Reakce se snaží roznítil národnostní zášť. Liberální buržoazie *všech* národů, a velkoruská především a nejvíce, bojuje za výsady *vlastního* národa (například Polské kolo proti zrovnoprávnění Židů v Polsku³⁶) — usiluje o národní osamostatnění, o národní výlučnost, a tím *napomáhá* politice našeho ministerstva vnitra.

Avšak skutečná demokracie s dělnickou třídou v čele propaguje úplnou rovnoprávnost národů a sjednocení dělníků všech národů v jejich třídním boji. Proto odmítáme takzvanou „kulturně národnostní“ autonomii, tj. rozdělení školství v jednom státě podle národností nebo vyčlenění školství ze správy státu a jeho předání do správy samostatně organizovaných národních svazů. Demokratický stát musí uznávat autonomii jednotlivých oblastí, zejména oblastí a okruhů s různým národnostním složením obyvatelstva. Taková autonomie vůbec neodporuje demokratickému centralismu; právě naopak, skutečný demokratický centralismus ve velkém a národnostně pestrém státě je *možné* uskutečnit jedině prostřednictvím autonomie oblastí. Demokratický stát musí bezpodmínečně uznat *naprostou svobodu* mateřských jazyků a zavrhnout *jakoukoli* nadřazenost některého z jazyků. Demokratický stát v žádné oblasti a na žádném úseku společenského života nepřipustí potlačování či majorizování jedné národnosti druhou.

Vyčlenění školství ze správy státu a dělit ho podle národností samostatně organizovaných v národních svazech je však z hlediska demokracie a ještě více z hlediska proletariátu škodlivé opatření. To by jen prohlubovalo izolovanost národů, kdežto my musíme usilovat o jejich sblížení. To by jen posilovalo šovinismus, kdežto my musíme usilovat o těsnější svazek dělníků všech národů, o jejich společný boj proti *jakémukoli* šovinismu, proti *jakékoli* národní výlučnosti,

proti *jakémukoli* nacionalismu. Dělníci všech národů však mají jedinou školskou politiku: svobodu mateřského jazyka, demokratické a *ne církevní* školství.

Závěrem ještě jednou vyslovuji vděčnost Puriškevičovi, Markovovi II. a Bobrinskému za jejich úspěšnou agitaci proti celému státnímu zřízení v Rusku, za *jejich názorné lekce* o tom, že je nezbytné přeměnit Rusko v demokratickou republiku.

Napsáno po 6. (19.) dubnu 1914

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1924

v časopise Proletarskaja revoljucija, č. 3

ÚSTAVNÍ KRIZE V BRITÁNII

V 34. čísle listu Puť pravdy jsme popsali zajímavé události v Irsku^[96] a v souvislosti s tím jsme hovořili o politice britských liberálů, kteří se nechali zastrašit konzervativci.*

Od té doby, co byly tyto řádky napsány, proběhly nové události, které přerostly z dílčího konfliktu (mezi liberály a konzervativci) kvůli samosprávě Irska ve všeobecnou ústavní krizi v Británii.

Protože konzervativci vyhrožovali „povstáním“ ulsterských protestantů proti Home Rule (autonomii, samosprávě) Irska, poslala liberální vláda do Ulsteru určitou část armády, aby donutila protestanty respektovat vůli parlamentu.

A co se stalo?

Generálové a důstojníci britské armády se vzbouřili!

Prohlásili, že proti ulsterským protestantům bojovat nebudou, že se to přičí jejich „vlastenectví“ a že podají demisi.

Liberální vláda byla touto vzpourou statkářů, kteří stojí v čele armády, úplně ohromena. Liberálové si zvykli utěšovat se konstitučními iluzemi a frázemi o zákonnosti a před skutečným poměrem sil, před třídním bojem si zakrývali oči. A skutečný poměr sil byl a zůstává takový, že se v Británii díky zbabělosti buržoazie zachovala celá řada *předburžoazních*, středověkých institucí a výsad pánů statkářů.

Aby liberální vláda zlomila vzpouru aristokratických důstojníků, musela by se obrátit k lidu, k masám, k proletá-

* Viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 394–397. *Red.*

řům, ale právě toho se páni „osvícení“ liberální buržoové báli ze všeho nejvíc. A tak vláda *ve skutečnosti ustoupila* vzbouřeným důstojníkům, přesvědčila je, aby demisi nepodávali, a dala jim *písemné ujištění*, že proti Ulsteru armáda nasazena nebude.

Před lidem se snažili utajit, že vydali takové ostudné písemné ujištění (21. března podle nového kalendáře), a vůdcové liberálů Asquith, Morley a další ve svých oficiálních prohlášeních neuvěřitelně a nestydatě lhali. Ale pravda přesto vyšla najevo. Skutečnost, že důstojníkům byl dán písemný slib, nebyla vyvrácena. Zřejmě tu sehrál roli „nátlak“ krále. Demise ministra vojenství Seelyho a svěření jeho funkce „samotnému“ Asquithovi, Asquithovo znovuzvolení, oběžník armádě o respektování zákonnosti — to všechno je jedno velké oficiální pokrytectví. Fakt, že liberálové ustoupili statkářům, kteří pošlapali ústavu, zůstává faktem.

V parlamentě se po této události odehrála řada velmi bouřlivých scén. Konzervativci se liberální vládě zcela zaslouženě vysmáli a opovrhovali jí a dělnický poslanec Ramsay MacDonald, jeden z nejemírnějších liberálních dělnických politiků, velmi energicky protestoval proti jednání reakcionářů. „Tito lidé jsou vždycky připraveni zakročovat proti stávkujícím a zuřivě jim spílat,“ řekl. „Když však došlo na Ulster, odmítají splnit svou povinnost, protože zákon o autonomii Irska se dotýká jejich třídních předsudků a zájmů.“ (Statkáři v Irsku jsou Angličané a samospráva Irska jakožto samospráva irských buržoů a rolníků vytváří nebezpečí, že budou lupičské choutky urozených pánů lordů poněkud omezeny.) „Tito lidé,“ pokračoval R. MacDonald, „pomýšlejí jen na boj proti dělníkům, ale když jde o to, donutit boháče a vlastníky, aby respektovali zákony, odmítají splnit svou povinnost.“

Význam této vzpoury statkářů proti „všemohoucímu“ (jak si mysleli a miliónkrát opakovali liberální omezenci, zejména liberální vědci) britskému parlamentu je neoby-

čejně veliký. Dvacátý první březen (osmý březen podle starého kalendáře) 1914, kdy urození britští lordové z řad statkářů úplně rozmetali britskou ústavu a britskou zákonost a předvedli tak skvělou lekci třídního boje, se stane světodějným mezníkem.

Tato lekce vyplynula z toho, že ostří rozporů mezi britským proletariátem a buržoazií nelze otupit polovičatou, pokryteckou, farizejskou a reformistickou politikou liberálů. Tato lekce jistě ovlivní celé dělnické hnutí v Británii; dělnická třída se teď bude rychle zbavovat šosácké víry v kus papíru, který je nazýván britskou zákonností a ústavou a který britští aristokraté před očima všeho lidu roztrhali.

Tito aristokraté jednali jako revolucionáři *zprava*, čímž odhodili veškerou konvenci a všechny roušky, které znemožňovaly lidu vidět nepříjemnou, ale nespornou skutečnost třídního boje. Všichni teď uviděli, co buržoazie a liberálové pokrytecky tajili (buržoazie a liberálové jsou všude pokrytečtí, ale sotvakde dosahuje pokrytectví takových rozměrů a takové rafinovanosti jako v Británii). Všichni uviděli, že spiknutí s cílem zlomit vůli parlamentu se připravovalo už dávno. Skutečná třídní nadvláda byla a je *mimo* parlament. Výše zmíněné středověké instituce, které dlouho nefungovaly (správněji řečeno nefungovaly zdánlivě), byly rychle uvedeny do chodu a ukázaly se *silnějším* než parlament. Na druhé straně maloburžoazní britští liberálové se svými projevy o reformách a o moci parlamentu, jimiž uspávali dělníky, se ve skutečnosti ukázali jako nuly, nastrčené figurky, kterých se užívá k ohlupování lidu, a aristokracie, která měla v rukou *moc*, je okamžitě „*usadila*“.

Co bylo napsáno knih vynášejících zákonost a sociální mír v Británii, kolik jich jen napsali zejména němečtí a ruští liberálové! Vždyť přece víme, že historickým posláním německých a ruských liberálů je lokajsky velebit to, co v Británii a ve Francii přinesl třídní boj, a výsledky

tohoto boje prohlašovat za „vědecké pravdy“, jež stojí „nad třídami“. Avšak „zákonost a sociální mír“ v Británii byly ve skutečnosti jen krátkodobým výsledkem spánku britského proletariátu, přibližně od padesátých let 19. století do roku 1900.

Monopol Británie skončil. Konkurence ve světě se zostřeje. Životní náklady stoupají. Svazy velkokapitalistů pohltily drobné a střední podnikatele a vši silou se vrhly na dělníky. Britský proletariát po období z konce 18. století, po období chartismu³⁷ třicátých a čtyřicátých let 19. století znovu a znovu procitá.

Ústavní krize z roku 1914 bude tvořit jednu z důležitých etap v dějinách tohoto procitnutí.

Puť pravdy, č. 57
10. dubna 1914

Podle listu Puť pravdy

JEDNOTA

V Petrohradě už vyšla tři čísla časopisu Borba, který se prohlašuje za „nefrakční“. Hlavní linií tohoto časopisu je obrana jednoty.

Jednota s kým? — *S likvidátory.*

V posledním čísle Borby jsou obraně *jednoty s likvidátory* věnovány dva články.

První článek napsal známý likvidátor J. Larin^[91]. Týž Larin, který nedávno v jednom likvidátorském orgánu^[90] napsal:

„K očištění cesty kapitalistického vývoje od pozůstatků absolutismu dojde bez jakékoli revoluce... Nejbližším úkolem je... vštípit širokým kruhům vůdčí myšlenku, že v právě započatém období se musí dělnická třída organizovat nikoli ‚k revoluci‘, nikoli ‚v očekávání revoluce‘...“

Tak vidíte, tentýž likvidátor teď v Borbě hájí jednotu a navrhuje její formu: *federaci*.

Federace je dohoda rovnoprávných organizací. Larin tedy navrhuje, aby při určování taktiky dělnické třídy byla vůle obrovské většiny dělníků, kteří hájí stanovisko „neokleštěných hesel“, *nivelizována* s vůlí bezvýznamných skupinek likvidátorů, kteří do jisté míry zastávají hledisko, jež jsme právě citovali. Podle důmyslného plánu likvidátora Larina by většina dělníků neměla právo učinit jakýkoli krok, dokud k němu nedostane souhlas pánů likvidátorů z listu Severnaja rabočaja gazeta.

Dělníci zavrhli likvidátory, ale podle plánu likvidátora Larina mají teď likvidátoři pomocí federace získat opět vedoucí postavení. Federace, kterou Larin navrhuje, zna-

mená prostě pokus znovu vnutit dělníkům vůli likvidátorů, zavržených dělnickým hnutím. Likvidátoři uvažují: Když nás nepustili dveřmi, vlezeme tam oknem, a toto faktické porušení vůle většiny dělníků nazveme „jednotou pomocí federace“.

Redakce časopisu Borba s Larinem polemizuje^[23]. Federace, tj. postupná dohoda likvidátorů a marxistů *jakožto rovnoprávných stran*, této redakci nevyhovuje.

Nepřeje si dohodu s likvidátory, nýbrž opětne sjednocení s nimi „na základě společných taktických usnesení“. To znamená: obrovská většina dělníků, kteří se semkli kolem taktické linie listu Puť pravdy, se má *zřici* svých usnesení v zájmu *společné taktiky s likvidátory*.

Taktika vypracovaná uvědomělými dělníky a prověřená zkušenostmi celého hnutí posledních let musí jít podle názoru redakce Borby stranou. Proč? Proto, aby se uvolnil prostor pro taktické plány likvidátorů, pro názory, které odsoudili jak sami dělníci, tak celý vývoj událostí.

Základem jednoty s likvidátory, kterou proklamuje redakce Borby, má tedy být naprosté nerespektování vůle, usnesení a názorů uvědomělých dělníků.

Dělníci projeví svou vůli zcela jasně a jednoznačně. Každý rozumně uvažující člověk vám přesně řekne, s kterou taktikou sympatizuje obrovská většina dělníků. Tu však přichází likvidátor Larin a prohlašuje: Vůle většiny dělníků pro mne nic neznamená: ať tato většina ustoupí a uzná vůli skupinky likvidátorů za rovnoprávnou a rovnocennou s vůlí většiny uvědomělých dělníků.

A po likvidátorovi přichází smířlivec z Borby a prohlašuje: Tak dělníci si vypracovali jednoznačnou taktiku a snaží se ji uskutečňovat? Nesmysl! Ať se této osvědčené taktiky zřeknou v zájmu *taktických usnesení společných s likvidátory*.

A takovéto porušení jasně projevené vůle většiny dělníků v zájmu toho, aby likvidátoři zaujali rovnoprávné postavení, nazývají smířlivci z časopisu Borba *jednotou*.

To však není jednota, nýbrž výsměch jednotě i vůli dělníků.

Marxističtí dělníci takhle jednotu nechápu.

S liberálními dělnickými politiky, kteří rozbíjejí dělnické hnutí a porušují vůli většiny, nemůže být jednota ani federativní, ani jakákoli jiná. Může a musí být jednota všech důsledných marxistů, všech, kdo hájí marxisty jako celek i neokleštěná hesla nezávisle na likvidátorech a bez ohledu na ně.

Jednota je velká věc a velké heslo! Dělníci však pro svou věc potřebují *jednotu marxistů*, a ne jednotu marxistů s odpůrci a falzifikátory marxismu.

Každého, kdo mluví o jednotě, se tedy musíme zeptat: Jednota s kým? S likvidátory? — Tak to se musíme rozejít.

Jde-li však o jednotu skutečně marxistickou, řekneme: Od samotného zrodu pravdovských listů vyzýváme k sjednocení všech marxistických sil, k jednotě zdola, k jednotě v praktické práci.

Nekoketujme s likvidátory, nepouštějme se do diplomatických vyjednávání s kroužky, které rozbíjejí celek, ale vynaložme všechny síly na to, aby se marxističtí dělníci semkli kolem marxistických hesel, kolem marxistů jako celku. Uvědomějí dělníci budou pokládat každý pokus vnutit jim vůli likvidátorů za zločin a za stejný zločin budou pokládat i tříštění sil skutečných marxistů.

Základ jednoty je totiž v třídní kázni, v uznávání vůle většiny, ve svorné práci s touto většinou a v jednotném postupu s ní. K této jednotě, k této kázni a k této svorné práci budeme neustále vyzývat všechny dělníky.

ORGANIZOVANÍ MARXISTÉ O ZÁSAHU MEZINÁRODNÍHO BYRA ³⁸

Dovídáme se, že mezinárodní byro dostalo odpověď organizovaných marxistů na svou nabídku, že zasáhne do záležitostí sociální demokracie Ruska. Níže uvádíme podstatné části této odpovědi.

Zástupci organizovaných marxistů v Rusku obdrželi přílohu k 11. číslu časopisu Bulletin Périodique du Bureau Socialiste International a považují za svou povinnost upřímně poděkovat mezinárodnímu byru a jeho výkonnému výboru za podporu dělnického hnutí a za snahu posílit a upevnit hnutí zabezpečením jeho jednoty.

Situace mezi marxisty v Rusku vypadá v současné době takto:

Celková situace v letech 1907—1908 vyvolala mezi marxisty obrovskou ideovou krizi a vedla k rozpadu jejich organizací. Jak v roce 1908, tak v roce 1910 organizovaní marxisté oficiálně přiznali, že existuje směr *likvidátorů*, kteří likvidují a zavrhují starou stranu a sní o nové, veřejné straně. Tento směr byl rázně a jednou provždy odsouzen oficiálním usnesením. Likvidátoři se však usnesením nepodřídili a pokračovali ve své rozbíječské činnosti proti „celku“.

V lednu 1912 byl marxistický celek *proti* vůli likvidátorů obnoven a likvidátoři se tak octli mimo tento celek.

Od té doby se převážná většina uvědomělých dělníků v Rusku semkla kolem usnesení schválených v lednu 1912

a kolem řídicí instituce, jež byla tehdy zvolena. Tuto skutečnost, která je všem dělníkům v Rusku známa, je možné a nutné doložit objektivními fakty, protože likvidátoři a roztržštěné skupiny v zahraničí šíří neuvěřitelné množství zcela nepodložených a svou nepravdivostí do očí bijících tvrzení:

1. Podle volebního zákona tvoří dělníci v Rusku zvláštní dělnickou kurii. Z poslanců Státní dumy zvolených za tuto kurii bylo v II. dumě (1907)³⁹ bolševiků 47 %, v III. dumě (1907—1912)⁴⁰ 50 % a ve IV. dumě (1912—1914) 67 %.

Volby do IV. dumy se konaly v září 1912 a získaná většina ($\frac{2}{3}$) byla důkazem naprostého vítězství organizovaných marxistů nad likvidátorstvem.

2. V dubnu 1912 byl založen marxistický deník Pravda. Likvidátoři jako protiváhu k ní založili rovněž v Petrohradě konkurenční, rozbíječský deník Luč. Během dvou let, od 1. ledna 1912 do 1. ledna 1914, získal list likvidátorů na svou stranu — spolu se všemi jejich pomocníky, jako byly například četné zahraniční skupiny a Bund — podle informací samotného listu 750 dělnických skupin, kdežto kolem Pravdy, bojující za marxistickou linii, se za stejné období semklo 2801 dělnických skupin.

3. Začátkem roku 1914 volily dělnické nemocenské pokladny v Petrohradě své zástupce do Celoruské pojišťovací rady a do petrohradského pojišťovacího úřadu. Do prvního orgánu dělníci zvolili 5 lidí a 10 náhradníků, do druhého 2 lidi a 4 náhradníky. V obou případech prošly *jednoznačně kandidátky stoupenců Pravdy*^[216]. Při posledních volbách předseda konstatoval, že pro Pravdu hlasovalo 37 lidí, pro likvidátory 7, pro narodníky 4 a 5 osob se hlasování zdrželo.

Omezujeme se na tyto velmi stručné faktické údaje. Je z nich vidět, že opravdová jednota marxistů v Rusku je neustále na postupu a dospěla tak daleko, že se kolem usnesení z ledna 1912 semkla většina uvědomělých dělníků.

Dokument dále charakterizuje dezorganizačtorskou čin-

nost jednotlivých zahraničních skupin a likvidátorů, kteří se ze všech sil snaží *zmařit vůli* většiny dělníků v Rusku.

V současné době působí v zahraničí kromě uvědomělých straníků, stoupenců zachování ilegální strany a likvidátorů nejméně *pět* izolovaných *ruských* sociálně demokratických skupin, kromě skupin národních. Za celé dva roky — 1912 a 1913 — se nikde neobjevila ani stopa po objektivních zprávách, že by tyto zahraniční skupiny měly spojení s dělnickým hnutím v Rusku. V srpnu 1912 likvidátoři vytvořili takzvaný „srpnový blok“, jehož členy byli mimo jiné Trockij, Bund a lotyšská sociální demokracie. Na fiktivnost tohoto „bloku“, který ve skutečnosti kryl likvidátory, jsme upozorňovali dávno. Teď se tento „blok“ definitivně rozpadl. Sjezd lotyšské sociální demokracie se v únoru 1914 usnesl odvolat z bloku své zástupce, neboť se tento blok nedistancoval od likvidátorů. Také Trockij založil v únoru 1914 časopis své skupiny, v němž podporuje své *volání* po jednotě tím, že *se odtrhl* od srpnového bloku.

„Organizační výbor“, který v současné době představuje „srpnový blok“, je pouhou fikcí a s fikcí pochopitelně nelze navazovat žádné styky. Pokud likvidátoři mluví o „jednotě“ a o „rovnoprávnosti“, pak je třeba konstatovat, že první povinností stoupenců jednoty je zanechat dezorganizování semknuté obrovské většiny dělníků a rozhodně se zříci likvidátorů, kteří rozbíjejí „celek“. Řeči o „jednotě“ z úst likvidátorů jsou stejným výsměchem skutečné jednotě většiny dělníků v Rusku, jako kdyby o jednotě mluvila „strana Allemana-Cambiera“ ve Francii nebo „PPS“ v Německu.

Dále autoři naléhavě žádají výkonný výbor mezinárodního socialistického byra, aby všemožně uspěl „diskusi všech frakcí sociální demokracie o sporných otázkách“ (rezoluce^[334] prosincového zasedání mezinárodního socialistického byra z roku 1913), aby nezaujaté kolegium bylo v internacionále seznámeno s celou fiktivností „srpnového bloku“ a „organizačního výboru“ likvidátorů, s celou

jejich dezorganizátorskou činností vůči semknuté většině sociálně demokratických dělníků v Rusku.

Puť pravdy, č. 61
15. dubna 1914

Podle listu Puť pravdy

ROVNOPRÁVNOST NÁRODŮ

Ve 48. čísle listu Puť pravdy (z 28. března) uveřejnila Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska návrh zákona o rovnoprávnosti národů neboli — jak zní jeho oficiální název — Návrh zákona o zrušení všech omezení práv Židů a vůbec všech omezení souvisejících s původem nebo národní příslušností*.

Při všem neklidu a nepokojích, které s sebou přináší boj o existenci, o kousek chleba, nemohou a nesmějí ruští dělníci zapomínat na národnostní útlak, pod jehož jařmem strádají desetimilióny „jinorodců“ žijících v Rusku. Vládnoucí národ — Velkorusové — tvoří asi 45 % všeho obyvatelstva říše. Na každých 100 obyvatel připadá více než 50 „jinorodců“.

Životní podmínky této obrovské masy obyvatelstva jsou však ještě nelidštější než životní podmínky Rusů.

Politika národnostního útlaku je politikou *rozdělování* národů. Zároveň je politikou *demoralizace* národného vědomí. Všechny kalkulace černosotňovců jsou založeny na tom, že proti sobě stavějí zájmy ruských národů a otravují vědomí zaostalých a zdeptaných mas. Ať vezmete kterýkoli černosotňovský plátek, zjistíte, že pronásledování „jinorodců“ a rozdmýchávání vzájemné nedůvěry mezi ruským rolníkem, ruským maloburžoou, ruským řemeslníkem a rolníkem, maloburžoou a řemeslníkem židovským, finským, polským, gruzínským a ukrajinským, že toto rozdmýchávání je chléb, jímž se živí celá černosotňovská banda.

* Viz tento svazek, s. 40—42. *Red.*

Dělnická třída však *nepotřebuje rozdělení, nýbrž sjednocení*. Nejhorším nepřitelem jsou pro ni primitivní předsudky a pověry, které mezi zaostalými masami šíří její nepřátelé. Útlak „jinorodců“ je hůl se dvěma konci: jedním bije „jinorodce“, druhým ruský lid.

Proto se musí dělnická třída co nejrozhodněji vyslovit proti jakémukoli národnostnímu útlaku.

Na agitaci černosotňovců, kteří se pokoušejí upoutat pozornost dělnické třídy k štvanicím proti „jinorodcům“, musí tato třída odpovídat přesvědčováním, že je nezbytná úplná rovnoprávnost, že je nutné zcela a definitivně odmítnout jakékoli výsady pro kterýkoli národ.

Obzvláště záštiplně agituji černosotňovci proti Židům. Z Židů se Puriškevičové snaží udělat obětního beránka za všechny své hříchy.

Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska proto zcela správně věnuje ve svém návrhu zákona bezprávnému postavení Židů hlavní pozornost.

Škola, tisk, parlamentní tribuna — to všechno, všecičko se využívá k zasévání slepé, primitivní a zavilé nenávisti vůči Židům.

K této špinavé, podlé práci se propůjčuje nejen černosotňovská spodina, ale také reakční profesori, vědci, novináři a poslanci. Na otravování vědomí lidu se vynakládají milióny a milióny rublů.

Je věcí cti dělníků *Ruska*, aby podpořili návrh zákona Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska proti národnostnímu útlaku desetitisíci podpisů a prohlášení proletářů... To nejlépe upevní *naprostou* jednotu a spojení všech dělníků Ruska bez rozdílu národnosti.

LIKVIDÁTOŘI A LOTYŠSKÉ DĚLNICKÉ HNUTÍ

Nedávné usnesení všech organizovaných lotyšských dělníků, které odsoudilo likvidátorství a podpořilo marxistickou linii, zasadilo rozhodný úder „srpnovému bloku“, když ukázalo, že všechny proletářské síly se dříve nebo později s likvidátory rozejdou. Severnaja rabočaja gazeta se všemožně snaží tento nepříjemný fakt „formálně odbýt“. Tohoto nesnadného úkolu se ujali L. M.^[146] a F. D.^[41].

Na malicherné nadávky likvidátorů nehodláme odpovídat. Pro nás je důležitá pouze ona stránka věci, která má organizačně politický význam.

Likvidátoři říkají: Dobrá, lotyšští marxisté tedy opustili „srpnový blok“, ale vždyť k „lenincům“ se také nepřidali!

Zcela správně, pánové! Lotyšští marxisté skutečně zůstali *neutrální*. Už v prvních našich člancích o lotyšských usneseních jsme konstatovali, že Lotyši učinili *teprve první krok*, že si, celkem vzato, počínali jako *smířlivci*.*

Pomysleli však likvidátoři na to, co z toho vyplývá?

Jsou-li Lotyši opravdu smířlivci, jsou-li stoupenci jednoty za každou cenu, jsou-li v organizačním boji neutrální, *tím bolestnější pro likvidátory je*, jak smířlivecky smýšlející lotyšští marxisté likvidátorství zhodnotili politicky.

Toto zhodnocení je totiž z politického hlediska naprosto jasné a jednoznačné. Lotyšští dělníci rozhodně potvrdili staré usnesení o tom, že *likvidátorství je projevem buržoazního vlivu na proletariát*. Prohlásil, že sjednotit se s likvidátory

* Viz tento svazek, s. 46–50, 51–54. *Red.*

znamená dostat se do „ideové a politické závislosti na likvidátorech“.

Ano, pánové L. M. a F. D.: Lotyšši opravdu zůstali neutrální; ne, ještě se nevzdali „smírliveckých“ nadějí; ne, ještě nevyvodili ze svého jednání praktické závěry; ano, ještě se zachovali ke skupinám, které vás hájí, příliš tolerantně. Jenže právě tito tolerantní a neutrální lidé vám řekli, že vaše likvidátorská linie znamená pouze vliv *buržoazie* na zaostalé vrstvy dělníků.

Jak se likvidátoři při hodnocení lotyšských usnesení komicky zapletli, vysvítá z článků otištěných v listu židovských likvidátorů *Cajt*⁴¹. Pan Ionov^[72] tu v sáhodlouhých článcích vykládá, že „soudruzi Lotyšši nejsou pro rozkol, ale naopak jsou nejrozhodnějšími odpůrci takové taktiky“.

A týž autor prohlašuje, že „celkový duch rezoluce (Lotyšů) je nesporně duch leninský. Vychází (rezoluce) z nepřátelského vztahu k likvidátorství, z uznání nutnosti bojovat proti němu“ (*Cajt*, č. 14).

Tak se tedy, páni likvidátoři, dohodněte a pište si cokoli, ale ve vzájemné shodě.

Likvidátoři doufají, že Lotyšši ještě udělají *krok zpět* — k likvidátorství. My zase doufáme, že udělají *krok vpřed* — ke stanovisku ruských marxistů. Za čas uvidíme, či naděje se splní. Klidně to ponecháme na vývoji lotyšského a celého ruského dělnického hnutí. V současné době se však dosáhlo jedné věci: Lotyšši zasadili „srpnovému bloku“ smrtelný úder a uznali likvidátorství za buržoazní směr.

Ještě několik slov o usnesení Lotyšů k rozkolu v sociálně demokratické frakci. Šest likvidátorských poslanců neodpovědělo přímo na otázku, zda přijímají podmínky Lotyšů. S pomocí pana F. D. se pokoušejí, jak se říká, věc „zamluvit“. To se jim však nepodaří.

Podívejte se na „argumenty“ pana F. D. Předhodí se mu usnesení z roku 1908^[246] (*potvrzené* Lotyšši) proti sjednocení s Jagieľovou stranou, a on v odpovědi argumentuje tím, že do frakce v II. dumě byli přijati... litevští sociální

demokraté. „Nepatrný“ rozdíl je jen v tom, že pokud jde o Litevce, ruští marxisté se nejednou usnesli *sjednotit se* s nimi, kdežto s PSS *se nesjednocovat*, protože to *není* strana marxistická. Rozdíl je v tom, že litevští poslanci se dostali do dumy za plné podpory všech místních sociálních demokratů, kdežto JagieĤo se tam dostal *proti* vůli polských sociálních demokratů, *proti* vůli většiny dělnických voličů.

Lotyšši stanovili jako podmínku jednoty uznání celoruských usnesení z let 1908 a 1910, v nichž se odsuzuje likvidátorství jako *buržoazní* směr. Přistoupí na tuto podmínku frakce Čcheidzeho? Co k tomu může říci její obhájce pan F. D.? Jedině to, že „nedostatek místa nám (tj. jemu) nedovoluje zevrubněji se zabývat“ těmito celoruskými usneseními.

Nu což, počkáme tedy, až Severnaja rabočaja gazeta bude mít více volného místa, aby konečně odpověděla, jak tento list pohlíží na usnesení marxistického celku z let 1908 a 1910, která označují likvidátorství za buržoazní směr.

A dělníci určitě vyvodí z těchto vytáček likvidátorů vlastní závěry a přesvědčí se, že tito lidé jsou pro věc marxismu ztraceni.

VESNICKÉ HOSPODÁŘSTVÍ ZALOŽENÉ NA NEVOLNICTVÍ

Naši liberálové vůbec nechtějí přiznat, že na ruské vesnici dosud v neobyčejně velké míře přetrvává hospodářství založené na nevolnictví. Nevolnictví stále ještě žije. Vždyť pracuje-li zpola ožebračený rolník se svým vychrtlým dobytkem a mizerným náradím na statkáře, je-li zotročen splácením půjček nebo placením pachtovného — pak jde přece o ekonomickou podstatu hospodářství založeného na nevolnictví.

Za kapitalismu nemá dělník ani půdu, ani pracovní nástroje. Při hospodaření založeném na nevolnictví má vykořisťovaný pracovník jak půdu, tak pracovní nástroje, ale všechno to slouží právě k jeho zotročení, k jeho *připoutání* k „jemnostpánu statkáři“.

A tu v březnovém čísle časopisu Russkaja Mysl⁴², který je znám tím, s jakou *úctou* píše o statkářském vlastnictví, mimoděk proskočila pravda.

„Cožpak najímání na zimní práce není v našem století, ve století elektřiny a letadel, v rozporu se zdravým rozumem?“ čtete tu. A tato forma otroctví a závislosti kvete dodnes, je pijavicí přísátou na rolníkově těle.

Najímání na zimní práce je zajímavý a pro Rusko typický jev. Udržel se pro ně stále živý nevolnický termín „*zavázání*“ rolníci.“

Tohle nepíše nějaký „levicový“ orgán, ale časopis kontra-revolučních liberálů!

„Zavázaných“ usedlostí bylo podle místních statistických údajů z jara 1913 někdy až 56 %, například v Černigovské gubernii, což jsou téměř *tři pětiny* všech usedlostí. A za práci v zimě dostává rolník *dvakrát až třikrát* méně než v létě.

Jde tu o vyložení otrockou závislost a beznadějnou bídu rolníků, a to vedle takového „pokroku“, jaký představují otruby*, osévání polí pícninami, zavádění strojů apod., nad nímž jsou jiní naivní lidé jako u vytržení. Jestliže však nadále trvá zoufalá bída a zotročení masy rolníků, pak tento pokrok ve skutečnosti jen zhoršuje jejich postavení, zvyšuje nevyhnutelnost krize a prohlubuje rozpory mezi požadavky moderního kapitalismu a primitivním, středověkým, asiatským „najímáním na zimní práce“.

Podílný pacht, tj. obdělávání půdy za polovinu sklizně nebo sklizeň sena za každou třetí kopku (za třetinu), je rovněž přímým pozůstatkem nevolnictví. Výměra půdy, kterou rolníci obdělávají za polovinu sklizně, dosahuje podle posledních údajů v různých oblastech Ruska 21—68 % výměry vlastní rolnické půdy. A výměra luk posečených za část sena je ještě větší: od 50 do 185 % výměry vlastní rolnické půdy...

„V některých případech,“ čteme v umírněně liberálním časopise, „se podílný pachtýř kromě toho, že za půdu platí polovinou sklizně, a pokud jde o seno, dvěma třetinami, zavazuje 1—2 týdny *zdarma pracovat* na statku, nejčastěji s koněm nebo s nedospělým chlapcem.“

Čím se to tedy liší od nevolnictví? Rolník pracuje zdarma na statkáře a ten mu poskytuje půdu za polovinu sklizně!

Naši liberálové neustále zkoumají „rolnickou otázku“ z hlediska „nedostatku půdy“ u rolníků nebo z hlediska nutného „státního uspořádání“ jejich životních podmínek či přidělení půdy rolníkům podle té či oné „normy“ (to je příznačné i pro narodniky). Takové hledisko je od základu nesprávné. Jde tu o třídní boj na půdě nevolnických ekonomických vztahů, o nic víc. Bude-li zachováno nynější statkářské pozemkové vlastnictví, je zachování otrocké závislosti, nevolnických vztahů a — podle vyjádření časopisu *Russkaja mysl* — otroctví *nevyhnutelné*. Žádné „re-

* Otrub — půda vyčleněná z obcí a přidělená rolníkům do osobního vlastnictví. *Čes. red.*

formy“ ani žádné politické změny tu nepomohou. Tady jde o to, že půdu vlastní třída, která každý „pokrok“ odsuzuje k hlemýždímu tempu a která dělá z masy rolníků utlačené ubožáky připoutané k „jemnostpánovi“.

Nejde tu o „spotřební“ nebo „výrobní“ normu (to všechno jsou nesmysly narodníků) ani o „nedostatek půdy“ či „přidělení půdy“, ale o odstranění třídního útlaku jako za nevolnictví, který brání zemi v kapitalistickém vývoji. Tak a jedině tak lze pochopit jedno ze tří známých „hesel“* uvědomělých ruských dělníků.

Puť pravdy, č. 66
20. dubna 1914

Podle listu Puť pravdy

* Viz tento svazek, poznámka 6. *Čes. red.*

Z MINULOSTI DĚLNICKÉHO TISKU V RUSKU

Dějiny dělnického tisku v Rusku jsou nerozlučně spjaty s dějinami demokratického a socialistického hnutí. Proto opravdu pochopit, proč se příprava a vznik dělnického tisku ubíraly právě takovou a žádnou jinou cestou můžeme jedině tehdy, známe-li hlavní etapy osvobozenického hnutí.

Osvobozenické hnutí v Rusku prošlo třemi hlavními etapami podle tří hlavních tříd ruské společnosti, které mu vtiskly svůj ráz: 1. šlechtické období, přibližně od roku 1825 do roku 1861; 2. raznočinské neboli buržoazně demokratické období, přibližně od roku 1861 do roku 1895; 3. proletářské období, od roku 1895 podnes.

Nejvýznamnějšími představiteli šlechtického období byli děkabristé a Gercen. Tehdy, za nevolnictví, nemohlo být ani řeči o vyčlenění dělnické *třídy* z celkové masy nevolného, bezprávného, „nižšího“, „plebejského“ *stavu*. Předchůdcem dělnického (proletářskodemokratického neboli sociálně demokratického) tisku byl tehdy všeobecně demokratický necenzurovaný tisk reprezentovaný Gercenovým časopisem Kolokol⁴³.

Tak jako děkabristé probudili Gercena, pomohl Gercen a jeho Kolokol probudit *raznočince*, vzdělané představitele liberální a demokratické buržoazie, kteří nepatřili ke šlechtě, ale k úřednictvu, městské maloburžoazii, obchodnictvu a rolnictvu. Předchůdcem úplného vytlačení představitelů šlechty z našeho osvobozenického hnutí raznočinci byl ještě za nevolnictví V. G. Bělinskij. Skvělý Dopis Gogolovi⁴⁴, který byl vyvrcholením literární činnosti Bělinského, byl

jednou z nejlepších prací necenzurovaného demokratického tisku, která si dodnes zachovala obrovský, aktuální význam.

Pád nevolnictví způsobil, že se raznočinci stali hlavním, masovým činitelem nejen osvobozenického hnutí, ale zejména a především demokratického, necenzurovaného tisku. Převládajícím směrem, který odpovídal názorům raznočinců, se stalo narodnictví. To se jako společenský proud nikdy nemohlo distancovat od liberalismu zprava ani od anarchismu zleva. Avšak Černyševskij, který hned po Gercenovi rozvíjel názory narodníků, udělal oproti Gercenovi obrovský krok kupředu. Černyševskij byl mnohem důslednějším a bojovnějším demokratem. Z jeho děl vane duch třídního boje. Důsledně sledoval onu linii odhalování zrad liberalismu, která je dodnes trnem v oku kadetům a likvidátorům. Přes svůj utopický socialismus byl pozoruhodně důkladným kritikem kapitalismu.

60. a 70. léta už přinášejí celou řadu necenzurovaných prací s bojovně demokratickým a utopickosocialistickým obsahem, které začínají pronikat „mezi masy“. A nejvýznamnější místo mezi činiteli tohoto období zaujímají dělníci Petr Alexejev, Stěpan Chalturin aj. V celkovém proudu narodnictví se však proletářskodemokratický pramének nemohl ještě osamostatnit. K tomu mohlo dojít, teprve když se ideově vyhranil směr ruského marxismu (skupina Osvobození práce, 1883) a začalo se plynule rozvíjet dělnické hnutí spjaté se sociální demokracií (petrohradské stávký v letech 1895—1896).

Avšak dříve než přejdeme k tomuto období, kterým se vlastně datuje počátek dělnického tisku v Rusku, uvedeme údaje, které názorně ukazují *třídní* rozdíly mezi hnutími tří zmíněných historických období. Jsou to údaje o rozdělení osob stíhaných za protistátní (politické) zločiny podle stavovské příslušnosti a zaměstnání (podle tříd).* Na sto takových osob připadalo:

* Viz Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 424—426. Red.

Období	Šlechtici	Měšťané a rolníci	Rolníci	Dělníci	Inteligence
1827—1846	76	23	?	?	?
1884—1890	30,6	46,6	7,1	15,1	73,2
1901—1903	10,7	80,9	9,0	46,1	36,7
1905—1908	9,1	87,7	24,2	47,4	28,4

V šlechtickém, nevolnickém období (1827—1846) pochází převážná většina (76 %) „politických“ z řad šlechty, která tvořila mizivou menšinu obyvatelstva. V narodnickém, raznočinském období (1884—1890; o 60. a 70. letech bohužel podobné údaje neexistují) ustupuje šlechta do pozadí, ale stále ještě tvoří obrovské procento (30,6 %). Drtivá většina účastníků demokratického hnutí (73,2 %) pochází z řad inteligence.

V letech 1901—1903, která jsou zároveň obdobím prvního politického marxistického listu, *staré Jiskry*⁴⁵, už *převažují* dělníci (46,1 %) nad inteligencí (36,7 %), přičemž hnutí je plně demokratizováno (10,7 % šlechticů a 80,9 % „neprivilegovaných“).

Podíváme-li se trochu dopředu, zjistíme, že období prvního masového hnutí (1905—1908) vykazuje změnu, *jen* pokud jde o vytlačení inteligence (28,4 % proti 36,7 %) rolnictvem (24,2 % proti 9,0 %).

Zakladatelkou sociální demokracie v Rusku je skupina Osvobození práce, která vznikla v zahraničí v roce 1883. Publicistické práce této skupiny, jež se tiskly necenzurovány v zahraničí, začaly poprvé systematicky a se všemi praktickými závěry vykládat ideje marxismu, které — jak ukázaly zkušenosti celého světa — jako jediné správně vyjadřují podstatu dělnického hnutí a jeho úkoly. Za 12 let, od roku 1883 do roku 1895, bylo snad jediným pokusem o vytvoření sociálně demokratického dělnického tisku v Rusku vydání sociálně demokratického listu *Rabočij* v roce 1885 v Petrohradě, samozřejmě bez cenzury, ale vyšla pouze dvě čísla. Protože neexistovalo masové dělnické hnutí, nemohl se široce rozvinout ani dělnický tisk.

Od let 1895—1896, od doby proslulých petrohradských stávek, se začíná rozvíjet masové dělnické hnutí za účasti sociální demokracie. Právě tato doba je ve vlastním slova smyslu dobou, kdy v Rusku vzniká dělnický tisk. Jeho hlavní formou byly tehdy necenzurované letáky, většinou nikoli tištěné, ale hektografované; byly věnovány „ekonomické“ (ale také neekonomické) agitaci, tj. výkladu potřeb a požadavků dělníků v různých továrnách a průmyslových odvětvích. Tato literatura by samozřejmě nemohla existovat, kdyby se na jejím vytváření a rozšiřování velmi aktivně nepodíleli vyspělí dělníci. Z petrohradských dělníků, kteří se v té době takto angažovali, můžeme uvést Vasilije Andrejeviče Šelgunova, který později oslepl a nemohl již pracovat s dřívější aktivitou, a Ivana Vasiljeviče Babuškina, zaníceného „jiskrovce“ (1900—1903) a „bolševika“ (1903—1905), který byl zastřelen za účast v povstání na Sibiři koncem roku 1905 nebo začátkem roku 1906.

Letáky vydávaly sociálně demokratické skupiny, kroužky a organizace, které se od konce roku 1895 začaly většinou nazývat Svazy boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1898 byla pak na sjezdu zástupců místních sociálně demokratických organizací založena Sociálně demokratická dělnická strana Ruska.⁴⁶

Po letácích se začaly objevovat necenzurované dělnické noviny, například v roce 1897 v Petrohradě listy S.-Pětersburgskij rabočij listok⁴⁷ a Rabočaja mysl, jejíž vydávání bylo zakrátko přeneseno do zahraničí. Místní sociálně demokratické noviny vycházely od té doby téměř nepřetržitě až do revoluce bez cenzury; byly pochopitelně neustále zakazovány, ale vznikaly vždy znovu a znovu ve všech končinách Ruska.

Všechny dělnické letáky a sociálně demokratické noviny z té doby, tj. z doby před dvaceti lety, jsou přímými a bezprostředními předchůdci dnešního dělnického tisku: ve všech „se odhalovaly“ poměry v továrnách, všechny informovaly o „hospodářském“ boji, všechny zásadově vysvět-

lovaly úkoly dělnického hnutí z hlediska marxismu a důsledného demokratismu a konečně se v dělnickém tisku projevovaly *tytéž dva základní směry*: marxistický a oportunistický.

Pozoruhodná, ale zdaleka dosud náležitě nezhodnocená je tato skutečnost: jakmile vzniklo v Rusku *masové* dělnické hnutí (1895—1896), okamžitě se začíná dělit na marxistický a oportunistický směr: dochází k rozdělení, které mění formu, profil apod., ale v letech 1894—1914 zůstává v podstatě stejné. Skutečnost, že se sociální demokraté rozdělili právě tak a ne jinak a že mezi nimi dochází k vnitřnímu boji, má zřejmě hluboké sociální, třídní kořeny.

Zmíněný list Rabočaja mysl reprezentoval tehdejší *oportunistický* směr, takzvaný „ekonomismus“. Ve sporech mezi místními funkcionáři dělnického hnutí se tento směr začal rýsovat už v letech 1894—1895. A v zahraničí, kde procitnutí ruských dělníků vedlo už od roku 1896 k velkému rozkvětu sociálně demokratické publicistiky, měl fakt objevení se a semknutí „ekonomistů“ na jaře 1900 (tj. ještě před založením Jiskry, jejíž první číslo vyšlo koncem roku 1900) za následek rozkol.

Dvacetileté dějiny dělnického tisku v období 1894—1914 jsou dějinami dvou směrů v ruském marxismu a v ruské sociální demokracii (lépe řečeno v sociální demokracii Ruska). K *pochopení* dějin dělnického tisku v Rusku je třeba znát nejen, a dokonce ani ne tak názvy různých tiskových orgánů, názvy, které dnešnímu čtenáři nic neříkají a jen ho matou, ale hlavně *obsah*, charakter a ideové zaměření různých složek sociální demokracie.

Hlavními orgány „ekonomistů“ byly Rabočaja mysl (1897—1900) a Rabočeje dělo (1898—1901). Rabočeje dělo řídili B. Kričevskij, který později přešel k syndikalistům, A. Martynov, významný menševik a nyní likvidátor, a Akimov, dnes „nezávislý sociální demokrat“, který ve všem podstatném souhlasí s likvidátory.

Proti „ekonomistům“ zpočátku bojovali jen Plechanov

a celá skupina Osvobození práce (sborník Rabotnik⁴⁸ atd.), a později Jiskra (od roku 1900 do srpna 1903, do II. sjezdu SDDSR). V čem vlastně spočívala podstata „ekonomismu“?

„Economisté“ slovy velmi energicky obhajovali masovost dělnického hnutí a iniciativu dělníků, přičemž prvořadý význam přikládali „ekonomické“ agitaci a umírněnému či postupnému přechodu k politické agitaci. Jak čtenář vidí, jsou to stále táž oblíbená slůvka, jimiž se ohánějí i likvidátoři. Ve skutečnosti však „ekonomisté“ prováděli liberální dělnickou politiku. Její podstatu stručně vyjádřil pan S. N. Prokopovič, jedna z tehdejších vůdčích osobností „ekonomismu“: „Dělníkům náleží hospodářský, kdežto liberálům politický boj.“ Ve skutečnosti však byli „ekonomisté“, kteří nejvíce halasili o iniciativě dělníků a masovosti hnutí, oportunistickým křídlem maloburžoazní inteligence v dělnickém hnutí.

Převážná většina uvědomělých dělníků, z jejichž řad již v letech 1901—1903 připadalo 46 na 100 osob stíhaných za protistátní zločiny, zatímco u inteligentů činil tento počet 37, se postavila na stranu *staré* Jiskry proti oportunismu. Na základě tříleté činnosti Jiskry (1901—1903) byl vypracován jak program sociálně demokratické strany, tak základy její taktiky a formy spojování hospodářského a politického boje dělníků, založené na důsledném marxismu. Kolem Jiskry a pod jejím ideovým vedením se v předrevolučních letech rozrostl dělnický tisk do obrovských rozměrů. Počet necenzurovaných letáků a ilegálních tiskáren byl neobyčejně velký a ve všech končinách Ruska se rychle zvyšoval.

Naprosté vítězství Jiskry nad „ekonomismem“ a vítězství důsledné proletářské taktiky nad oportunistickou intelektuálskou taktikou v roce 1903 vyvolalo nový zvýšený příliv „souběžců“ do sociální demokracie, a tak oportunismus ožil *na půdě jiskrovství*, jako jeho složka, v podobě „menševismu“.

Menševismus vznikl na II. sjezdu SDDSR⁴⁹ (v srpnu 1903) z *menšiny* „jiskrovců“ (odtud je odvozen název menševismus) a ze všech oportunistických odpůrců *Jiskry*. „Menševici“ se obrátili zpět k „ekonomismu“, samozřejmě v poněkud zrenovované podobě; všichni „ekonomisté“, kteří setrvali v hnutí, posílili v čele s A. Martynovem řady „menševiků“.

Hlavním orgánem „menševismu“ se stala *nová Jiskra*⁵⁰, která od listopadu 1903 vycházela za změněné redakce. „Mezi starou a novou Jiskrou zeje propast,“ otevřeně prohlásil tehdejší zanícený menševik Trockij.^[297] Hlavními orgány „bolševiků“, kteří obhajovali taktiku důsledného marxismu, věrnou staré Jiskře, byly týdeníky *Vperjod*⁵¹ a *Proletarij*⁵² (1905).

Prověrkou obou hlavních směrů v sociální demokracii a v dělnickém tisku, menševického a bolševického, pokud jde o jejich skutečné sepětí s masami a prosazování taktiky proletářských mas, byla revoluce z let 1905—1907. Legální sociálně demokratický tisk by rozhodně nemohl vzniknout hned na podzim devatenáctistého pátého roku, kdyby pro něj nepřipravila půdu činnost pokrokových dělníků úzce spjatých s masami. A jestliže byl legální sociálně demokratický tisk jak v roce 1905, tak v letech 1906 a 1907 tiskem *dvou* směrů a dvou frakcí, nelze to vysvětlit ničím jiným než odlišností maloburžoazní a proletářské linie v dělnickém hnutí té doby.

Legální dělnický tisk vycházel ve všech třech obdobích, pro něž bylo příznačné oživení hnutí a poměrná „svoboda“: na podzim 1905 (bolševický deník *Novaja žizň*⁵³, menševický deník *Načalo*⁵⁴ — z mnoha jiných uvádíme jen hlavní orgány), na jaře 1906 (bolševické deníky *Volna*, *Echo*⁵⁵ atd., menševický deník *Narodnaja duma*⁵⁶ aj.) i na jaře 1907.

Podstatu menševické taktiky v tomto období nedávno charakterizoval sám L. Martov^[147] takto: „Menševismus neviděl pro proletariát jinou možnost plodné účasti v dané

krizi, než podporovat buržoazně liberální demokracii v její snaze odstavit reakční část majetných tříd od státní moci, ovšem podporovat ji tak, aby si při tom proletariát zachoval naprostou politickou samostatnost“ (Rubakin, Mezi knihami, sv. II, s. 772^[251]). Jenže právě takováto taktika „podpory“ liberálů ve skutečnosti znamenala „závislost“ dělníků na liberálech, prakticky to byla liberální dělnická politika. Naproti tomu bolševická taktika zajišťovala proletariátu samostatnost v buržoazní krizi tím, že bolševici usilovali o definitivní vyřešení krize, odhalovali zradu liberalismu a vychovávali a sjednocovali maloburžoazii (zejména vesnickou) proti této zradě.

Víme — a sami menševici včetně dnešních likvidátorů Kolcova, Levického aj. to mnohokrát přiznali — že v těchto letech (1905—1907) šly dělnické masy s bolševiky. Bolševismus reprezentoval proletářskou podstatu hnutí, kdežto menševismus představoval jeho oportunistické křídlo maloburžoazní inteligence.

Nemůžeme tu podrobněji charakterizovat obsah a význam taktiky obou směrů dělnického tisku. Musíme se omezit jen na to, že přesně uvedeme základní fakty a vystihneme hlavní linie historického vývoje. Dělnický tisk v Rusku má za sebou téměř stoleté dějiny — nejprve dějiny přípravy, tj. dějiny *nikoli* dělnického, *nikoli* proletářského, ale „všeobecně demokratického“, tj. buržoazně demokratického osvobozenického hnutí, a potom své vlastní dvacetileté dějiny proletářského hnutí, proletářské demokracie neboli sociální demokracie.

Nikde na světě se proletářské hnutí nezrodilo a ani se nemohlo zrodit „naráz“, v ryze třídní podobě, nemohlo se objevit hned hotové, vystoupit jako Minerva z hlavy Jupiterovy. Proletářské třídní hnutí krystalizovalo a upevňovalo se jen v dlouhém boji a zásluhou nesnadné práce nepokrokovějších dělníků a všech uvědomělých dělníků tím, že se zbavovalo všemožných maloburžoazních příměsí, omezenosti, úzkoprsosti a deformací. Dělnická třída žije

vedle maloburžoazie, která v důsledku toho, že se ocitá na mizině, přivádí ze svých řad stále nové a nové posily do řad proletariátu. A Rusko je z kapitalistických zemí nejmaloburžoaznější a nejměšťáctější, takže teprve teď prožívá epochu buržoazních revolucí, kterou prošla například Anglie v 17. století a Francie v 18. a v první polovině 19. století.

Uvědomělí dělníci, kteří se teď ujímají vedení, organizování, upevňování a rozvíjení dělnického tisku jakožto své vlastní, niterné záležitosti, nezapomenou na dvacetileté dějiny marxismu a sociálně demokratického tisku v Rusku.

Dělnickému hnutí prokazují špatnou službu ti jeho nervově labilní přátelé z řad inteligence, kteří se vyhýbají boji uvnitř sociální demokracie a zamořují ovzduší vykřikováním a výzvami, aby se od tohoto boje upustilo. Nejsou to špatní lidé, ale jsou omezení a omezení jsou i jejich výzvy.

Pokrokoví dělníci upevní definitivně své uvědomění a svůj dělnický tisk, jen když budou studovat dějiny boje marxismu s oportunismem, když se budou důkladně a podrobně seznamovat s tím, jak se z maloburžoazního galimatyáše vydělila samostatná proletářská demokracie.

Rabočij, č. 1
22. dubna 1914

Podle listu Rabočij

Podali jsme stručný přehled dějin dělnického tisku v Rusku a vzniku Pravdy^[216]. Snažili jsme se ukázat, jak stoleté dějiny demokratických hnutí v Rusku vedly k vytvoření samostatného hnutí dělnické demokracie pod ideovým praporem marxismu; jak dvacetileté dějiny marxismu a dělnického hnutí v Rusku vedly po dlouhém boji dělnického předvoje proti maloburžoazním, oportunistickým směrům k semknutí obrovské většiny uvědomělých dělníků kolem Pravdy, k jejímuž vzniku přispěl proslulý vzestup dělnického hnutí na jaře 1912.

Viděli jsme, jak se za dva roky existence listu kolem něho ideově a do určité míry i organizačně semkli uvědomělí dělničtí stoupenci Pravdy a vlastním úsilím vytvářeli, podporovali, upevňovali a rozvíjeli důsledně marxistický dělnický tisk. Tito dělničtí stoupenci Pravdy důsledně navázali na činnost organizovaných marxistů předchozího historického období, neporušili žádné z jejich usnesení, na podkladě starého budovali nové, systematicky a neochvějně šli vpřed k pevně a přesně vytčenému cíli důsledného marxismu a položili tak základ k řešení neobyčejně těžkého historického úkolu.

V letech 1908—1911 se postavila dělnickému hnutí do cesty celá horda nepřátel, vyskytla se spousta vnějších i vnitřních potíží. V žádné zemi na světě se dosud dělnickému hnutí nedařilo *podobné* krize překonat zachováváním kontinuity, organizovanosti, věrnosti starým usnesením, programu a taktice.

Avšak ruským dělníkům, lépe řečeno dělníkům v Rusku, se to *podařilo*, podařilo se jim vyjít se ctí z neuvěřitelně

těžké krize, navázat při tom na minulost, zachovat organizační kontinuitu a zároveň si osvojit *nové* formy přípravy vlastních sil, *nové* metody vzdělávání a sjednocování nastupujících generací proletariátu k řešení starých, stále ještě nedořešených historických úkolů starými metodami.

Ze všech tříd ruské společnosti se to podařilo jedině dělnické třídě Ruska, a to nikoli proto, že by byla na vyšší úrovni než dělníci jiných zemí; právě naopak, co do své organizovanosti a uvědomělosti za nimi silně pokulhává. Podařilo se jí to proto, že ihned *využila zkušeností* dělníků celého světa — jak jejich teoretických zkušeností, jejich uvědomělosti, vědění a zkušeností zobecněných *marxismem*, tak praktických zkušeností proletářů sousedních zemí, kteří měli skvělý dělnický tisk a masovou organizovanost.

Dělničtí stoupenci Pravdy, kteří v nejtěžší a nejsvízelnější době uhájili *vlastní* linii před pronásledováním zvenčí a před apatií, malověrností, skleslostí a zradou zevnitř, si mohou teď plným právem a s jistotou říci: Víme, že jdeme správnou cestou, ale děláme teprve první krůčky, hlavní obtíže nás teprve čekají; musíme ještě mnoho udělat pro to, abychom sami byli náležitě silní a abychom vyburcovali k uvědomělému životu milióny zaostalých, neprobuzených a zakřiknutých proletářů.

Jen ať se maloburžoazní „souběžci“ proletariátu, kteří jdou otrocky za liberály, vyjadřují opovržlivě o „ilegalitě“, o „vychvalování ilegálního tisku“, jen ať se dají balamutit „legalitou“ režimu z 3. června! My víme, jak je tato „legalita“ labilní, a nezapomeneme na dějinné poučení o významu necenzurovaného tisku.

Při dalším rozvíjení „pravdovské“ práce budeme čistě novinářskou činností pozvedat na vyšší úroveň spolu *se všemi* ostatními stránkami činnosti týkající se záležitostí dělníků.

Kolportáž listu Puť pravdy je třeba oproti dnešku zvýšit trojnásobně, čtyřnásobně, pětinásobně. Je třeba založit odborářskou přílohu listu se zastoupením všech odborových svazů a skupin v jeho redakci. Je třeba založit oblastní pří-

lohy našeho listu (moskevskou, uralskou, kavkazskou, pobaltskou, ukrajinskou). Proti všem buržoazním a maloburžoazním nacionalistům všech národů bez výjimky je třeba upevňovat jednotu dělníků *všech* národností Ruska a za tím účelem mimo jiné začít s vydáváním příloh našeho listu, které by byly věnovány dělnickému hnutí jednotlivých národností v Rusku.

Je třeba také velmi podstatně rozšířit i zahraniční rubriku listu Puť pravdy a přehled *organizačního*, ideového a politického života uvědomělých dělníků.

Je třeba založit kopějkový list Večernaja pravda. List Puť pravdy v jeho nynější podobě uvědomělý dělník nutně potřebuje, a proto musí být ještě rozšířen. Pro obyčejného dělníka, pro řadového čtenáře, pro představitele miliónů lidí dosud nezapojených do hnutí je však příliš drahý, příliš náročný a příliš rozsáhlý... A na ty vyspělý dělník nikdy nezapomene, neboť ví, že profesionální uzavřenost, vytváření dělnické aristokracie a její izolování od mas vedou k otupování a degeneraci proletariátu, že z něho dělají ubohého maloměšťáka a politováníhodného pohůnka a že tak mizí veškerá naděje na jeho osvobození.

Je třeba založit kopějkový list Večernaja pravda, který by 200—300 tisíci výtisky pronikal do proletářských a poloproletářských mas, seznamoval je se světovým dělnickým hnutím, vštěpoval jim víru ve vlastní síly, nutil je semknout se a pomáhal jim plně si uvědomit své postavení.

Je třeba dosáhnout toho, aby se list Puť pravdy četl organizovaněji než dosud v továrnách, v závodech, oblastech atd., aby do něho čtenáři zasílali víc příspěvků a podíleli se na jeho rozšiřování. Je třeba dosáhnout toho, aby se dělníci systematictěji účastnili jeho redigování.

Je třeba... je toho mnoho, co je ještě třeba! Nemůžeme vyjmenovat všechno, co je třeba; byli bychom směšní (a co je horší, víc než směšní), kdybychom zde chtěli vyjmenovat všechny nebo hlavní oblasti, všechny úseky naší práce.

Víme, že jdeme správnou cestou. Víme, že postupujeme ruku v ruce s vyspělými dělníky všech zemí. Víme, že náš dnešní úsek práce je pouze malou částčkou celku, že jsme teprve na začátku naší veliké cesty k osvobození. Ale víme také, že není na světě síly, která by nás na této cestě zastavila.

Rabočij, č. 1
22. dubna 1914

Podle listu Rabočij

CO Z NĚMECKÉHO DĚLNICKÉHO HNUTÍ NENAPODOBOVAT

Jeden z nejvýznamnějších a nejodpovědnějších představitelů německých odborů, K. Legien, vydal nedávno v poměrně objemné knize pod názvem *Z amerického dělnického hnutí*^[345] zprávu o své cestě do Ameriky.

K. Legien jako velice významný představitel nejen německého, ale i mezinárodního odborového hnutí se chystal na svou cestu s obzvláštní, takříkajíc státnickou seriózností. Léta jednal o této cestě se Socialistickou stranou USA i s Americkou federací práce (American Federation of Labour)⁵⁷, s odborovou ústřednou, v jejímž čele stál proslulý (smutně proslulý) Gompers. Když se proslýchlo, že do Ameriky jede Karl Liebknecht, nechtěl jet Legien současně s ním, „aby ve Spojených státech nevystupovali zároveň dva řečníci, jejichž názory na taktiku strany a na význam a důležitost jednotlivých složek dělnického hnutí nejsou zcela totožné“.

K. Legien shromáždil o odborovém hnutí v Americe spoustu materiálu, ale ve své knize ho vůbec nedokázal zpracovat. Kniha je plná balastu, je to jen útržkovité líčení cesty podané jakoby fejetonisticky, ale natolik nezáživně, že k fejetonistickému podání má daleko. Legien neprosto- doval ani nezpracoval dokonce ani stanov y amerických odborových organizací, o něž se zvlášt' zajímal, pouze je nesystémově a neúplně přeložil.

Jedna epizoda z Legienovy cesty je obzvlášt' poučná a neobyčejně výstižně ukazuje *dvě tendence* ve světovém, zejména v německém dělnickém hnutí.

Legien navštívil poslaneckou sněmovnu Spojených států, takzvaný Kongres. Demokratické republikánské zřízení udělalo na člověka vychovaného v pruském policejním státě příznivý dojem, a tak Legien s pochopitelným uspokojením konstatuje, že v Americe dává stát každému poslanci k dispozici nejen zvláštní, moderně zařízenou kancelář, ale i placeného tajemníka, který vyřizuje bohatou poslaneckou agendu. Prosté a nenucené chování poslanců i předsedy sněmovny se pronikavě lišilo od toho, co Legien viděl v evropských parlamentech, zvláště pak v Německu. V Evropě by sociální demokrat nemohl ani pomyslet na to, že by pronesl pozdravný projev na oficiálním zasedání buržoazního parlamentu! V Americe k tomu ovšem došlo velmi přirozeně a nikoho ani nepolekalo označení sociální demokrat..., až na *tohoto sociálního demokrata samého!*

A právě v tom se projeví americké buržoazní způsoby „mírností ubjjet“ nepevné socialisty a německé oportunistické způsoby zřikat se socialismu ve prospěch „mírné“, zdvořilé a demokratické buržoazie.

Legienův pozdravný projev byl překládán do angličtiny (demokracie se vůbec nezalekla „cizí“ řeči ve svém parlamentě), přes 200 poslanců, jeden po druhém, potřáslo Legienovi rukou jako „hostu“ republiky a předseda sněmovny mu zvláště poděkoval.

„Formu i obsah mého pozdravného projevu,“ píše Legien, „přijal socialistický tisk ve Spojených státech i v Německu příznivě. Někteří redaktoři v Německu si však neodpustili poznámku, že můj projev znovu potvrzuje, jak je pro sociálního demokrata nemožné proslavit sociálně demokratický projev před buržoazním posluchačstvem. Inu, tihle redaktoři by na mém místě určitě pronesli řeč proti kapitalismu a vyzvali by k masové stávce, kdežto já jsem považoval za nutné v tomto parlamentě zdůraznit, že sociálně demokratičtí a odborově organizovaní dělníci v Německu si přejí mír mezi národy a míru chtějí využít k dalšímu, maximálně možnému rozvíjení kultury.“

Chudáci „redaktoři“, jak je náš Legien svým „státnickým“ projevem roznesl! Oportunismus vůdců odborového hnutí všeobecně a Legienův především je v německém

dělnickém hnutí věc dávno známá a mnoho uvědomělých dělníků ji správně hodnotí. Ale u nás v Rusku, kde se o *evropském* socialismu velice často hovoří jako o „vzoru“, přičemž se přejímají právě ty horší, právě ty negativní rysy „vzoru“, nebude na škodu podívat se na Legienův projev poněkud důkladněji.

Vůdce dvoumilionové armády německých odborářů, totiž vůdce sociálně demokratických odborů, člen sociálně demokratické frakce v německém Říšském sněmu, pronese před nejvyšším shromážděním reprezentantů kapitalistické Ameriky ryze liberálně buržoazní projev. Ani jeden liberál, ani jeden okřabrista by pochopitelně neodmítl podepsat se pod slova „mír“ a „kultura“.

A když socialisté v Německu upozornili na to, že to nebyl projev sociálně demokratický, náš „vůdce“ námezdních otroků kapitálu za to obdaří socialisty povýšeným přezíráním. Co jsou nějací „redaktoři“ ve srovnání s „praktickým politikem“ a shromažďovatelem dělnických peněz! Náš měšťácký Narcis přezírá redaktory stejně, jako policejní pompadour v jistém státě přezírá třetí živel.⁵⁸

„Tihle redaktoři“ by určitě řečnili „proti kapitalismu“!

Všimněte si jen, čemu se tenhle takysocialista vysmívá: tomu, že by socialistu mohlo napadnout, že je nutné mluvit *proti* kapitalismu. „Státníkům“ německého oportunistu je taková myšlenka absolutně cizí: mluví tak, aby *se nedotkli* „kapitalismu“, a ostouzejíce sami sebe lokajským zříkáním se socialismu, ještě se svým zostuzením chlubí.

Legien není jen tak někdo. Je to představitel armády či správněji důstojnického sboru armády odborových svazů. Jeho projev vůbec nebyl náhodný, nebylo to řečnění pro řečnění, nějaká ojedinělá extravagance nebo chyba provinciálního německého „ouřady“, který by upadl do rozpaků před zdvořilými americkými kapitalisty, nenakaženými policejní nadutostí. Kdyby tomu bylo *jen* tak, nestálo by za to se Legienovým projevem zabývat.

Ale zřejmě tomu tak není.

Na mezinárodním kongresu ve Stuttgartu se polovina německé delegace projevila stejně jako rádoby socialisté a hlasovala pro ultraoportunistickou rezoluci o koloniální otázce.⁵⁹

Sledujte německý časopis Sozialistische (??) Monatshefte⁶⁰ — vždycky v něm najdete články takových Legienů, týkající se *všech* nejdůležitějších otázek dělnického hnutí, články veskrze oportunistické, které nemají se socialismem *nic* společného.

A pokud „oficiální“ vysvětlení „oficiální“ německé strany zní, že Sozialistische Monatshefte „nikdo nečte“, že nemá žádný vliv apod., tak to *není pravda*. Stuttgartský „případ“ ukázal, že to není pravda. Nejvýznamnější a nejodpovědnější činitelé, členové parlamentu, předáci odborových svazů, píšící do Sozialistische Monatshefte, přenášejí své názory mezi masami neustále a vytrvale.

Na „oficiální optimismus“ německé strany už dávno upozornili v jejím vlastním táboře lidé, kteří si od Legiena vysloužili pohrdlivé (z hlediska buržoy) i čestné (z hlediska socialisty) označení „tihle redaktoři“. A čím častěji se liberálové a likvidátoři (samozřejmě včetně Trockého) v Rusku pokoušejí *přenášet* tuto milou vlastnost *na naši půdu*, tím rozhodněji se tomu musí čelit.

Německá sociální demokracie má obrovské zásluhy. Díky Marxovu boji proti všelijakým Höchbergům, Dühringům a spol. má přesně propracovanou teorii, kterou se naši narodníci marně snaží obejít nebo oportunisticky vylepšit. Má masovou organizaci, tisk, odborové svazy, politické spolky — vyznačuje se tedy stejnou masovou organizovaností, k níž dnes tak zjevně dochází i u nás v podobě všeobecného vítězství marxistů pravdovců jak ve volbách do dumy, tak při vydávání denního tisku, ve volbách do pojišťovací rady i v odborových svazech. Tužby našich likvidátorů, které dělníci „sesadili z funkcí“, obejít tuto masovou organizovanost v Rusku, přizpůsobenou ruským podmínkám, jsou stejně marné jako tužby narodníků

a stejně jako ony svědčí jen o *odtržení* inteligence od dělnického hnutí.

Avšak zásluhy si německá sociální demokracie nezískala takovými nestoudnými projevy, jako byl Legienův a jako jsou „projevy“ (v tisku) spolupracovníků časopisu Sozialistische Monatshefte, ale *bez ohledu* na ně. Nespornou *chorobu* německé strany, kterou pozorujeme při podobných jevech, nesmíme zastírat a zatemňovat „oficiálně optimistickými“ frázemi, ale naopak na ni musíme ruské dělníky upozorňovat, abychom se na zkušenostech staršího hnutí učili, abychom se učili, co nenapodobovat.

Prosvěščenije, č. 4

duben 1914

Podepsán V. I.

Podle časopisu Prosvěščenije

R E C E N Z E

N. A. Rubakin. Mezi knihami^[251], sv. II (nakladatelství Nauka), Moskva 1913. Cena 4 ruble (vydání druhé)

Tlustý svazek o 930 stránkách velkého formátu velmi hustě potištěných, zčásti ve dvou sloupcích, je „pokusem o přehled knižního fondu Ruska, pokud jde o vývoj vědeckofilosofických a literárněspolečenských idejí“. Tak zní podtitul knihy.

Recenzovaný druhý svazek zahrnuje různé oblasti společenských věd. Týká se mimo jiné i socialismu v západní Evropě a v Rusku. Taková publikace je nesporně velmi zajímavá a autorův záměr je celkem vzato naprosto správný. Vždyť poskytnout *rozumný* „přehled knižního fondu Ruska“ a „příručku“ pro sebevzdělávání a knihovny lze jedině v souvislosti s vývojem idejí. Každý oddíl bylo třeba opatřit „úvodními poznámkami“ (což autor činí), podat celkový přehled předmětu s přesným výkladem *každého* ideového směru a posléze i přehled literatury k danému oddílu a ke každému ideovému směru.

Autor a jeho četní spolupracovníci uvedení v předmluvě^[250] vynaložili obrovskou práci a pustili se do neobyčejně záslužného díla, kterému je třeba upřímně popřát, aby narůstalo a rozvíjelo se do šířky i do hloubky. Obzvláště cenné je mimo jiné to, že autor neopomíjí díla ani zahraniční, ani proskribovaná. Žádná solidní knihovna se bez spisu pana Rubakina neobejde.

Nedostatkem díla je autorův eklekticismus a malá (lépe řečeno sotva započatá) spolupráce s odborníky v určitých otázkách.

První nedostatek snad souvisí s autorovou podivínskou předpojatostí vůči „polemice“. Pan Rubakin v předmluvě

říká, že se „nikdy v životě nezúčastnil žádné polemiky, neboť se domnívá, že v drtivé většině případů je polemika jedním z nejlepších způsobů, jak zatemnit pravdu nejrůznějšími lidskými emocemi“. Autor si za prvé neuvědomuje, že bez „lidských emocí“ nikdy neexistovalo, neexistuje a ani nemůže existovat lidské *hledání* pravdy. Za druhé autor zapomíná, že chce podat přehled o „vývoji idejí“, přičemž vývoj idejí znamená střídání, a *tedy také střetávání* idejí.

Buď — anebo: *buď* se stavět k střetávání idejí neuvědoměle, a pak je těžké vykládat jeho vývoj (o účasti v tomto boji už nemluvě), *anebo* vzdát se zásady „nikdy se nezúčastnit žádné polemiky“. Otvírám například „úvodní poznámky“ pana Rubakina k teorii politické ekonomie a hned vidím, že se autor dostává z tohoto dilematu za prvé *zastřenou* polemikou (druh polemiky, který má všechny její nedostatky a ani jedinou z jejích velkých předností), a za druhé obhajobou eklekticismu.

Když pan Rubakin vykládá Bogdanovův Stručný přehled^[10], „dovoluje si“ upozornit na „zajímavou“ analogii jednoho závěru „marxistického“ autora se „známou formulací pokroku N. K. Michajlovského“ (s. 815)...

Oh, pane Rubakine, který jste se „nikdy v životě nezúčastnil žádné polemiky“!...

A na předcházející stránce se opěvuje „přísná vědeckost, důkladná analýza a kritický postoj k nejdůležitějším teoriím“... koho byste mysleli? ... příkladného eklektika pana Tugana-Baranovského!! Sám pan Rubakin je nucen přiznat, že tento profesor trochu straní marxismu, trochu narodnictví, trochu „teorii mezního užitku“, ale přesto ho nazývá „socialistou“!! Napíše-li někdo takovou nehořáznost, sotva to lze nepovažovat za nejhorší formu *polemiky proti* socialismu.

Kdyby pan Rubakin oněch něco přes 80 tisíc liter (tj. celou brožuru), které napsal jako úvod k literatuře politické ekonomie, rozdělil na čtyři části a pověřil jejich napsáním

například černosotňovce, liberála, narodníka a marxistu, bylo by v tom víc *otevřené* polemiky a 999 čtenářů z tisíce by tisíckrát snadněji a rychleji rozpoznalo pravdu.

Podobný přístup — požádat o spolupráci představitele „polemiky“ — zvolil pan Rubakin, pokud jde o bolševismus^[105] a menševismus, když poskytl po půl stránce mně* a L. Martovovi^[147]. Pokud jde o mne, jsem s výkladem L. Martova nadmíru spokojen, například s jeho doznáním, že likvidátorství se redukuje na pokus „vytvořit veřejnou dělnickou stranu“ a na „negativní postoj k dosud existujícím ilegálním organizacím“ (s. 771—772), anebo s jeho přiznáním, že „menševismus neviděl pro proletariát jinou možnost plodné účasti v dané krizi“ (tj. krize v roce 1905) „než podporovat buržoazně liberální demokracii v její snaze odstranit reakční část majetných tříd od státní moci, ovšem podporovat ji tak, aby si při tom proletariát zachoval naprostou politickou samostatnost“ (772).

Jakmile pan Rubakin začíná samostatně pokračovat v charakteristice menševismu, dopouští se chyb, například tvrzením, že prý se Axelrod spolu s Plechanovem „*odklonil*“ od likvidátorství (772). Nijak zvlášť nevytýkáme panu Rubakinovi podobné chyby, které jsou při tak mnohostranném souhrnném díle zpočátku nevyhnutelné, ale bylo by žádoucí, aby autor častěji volil metodu spolupráce s představiteli různých směrů *ve všech* oblastech vědění. Práce by tím získala nejen na přesnosti a úplnosti, ale i na *objektivitě*, utrpěl by tím jen eklekticismus a *zastřená* polemika.

Prosvěščenije, č. 4
duben 1914
Podepsán V. I.

Podle časopisu *Prosvěščenije*

* Viz Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 299—300. *Red.*

DEFINICE LIKVIDÁTORSTVÍ

Čtenáři našeho listu vědí, kolik sporů a bojů vyvolává likvidátorství v dnešním dělnickém hnutí v Rusku. Neustále jsme upozorňovali na to, že žádný uvědomělý dělník (a v jistém smyslu můžeme dokonce říci, že žádný uvědomělý demokrat) se neobejde bez jasného a přesného pochoopení likvidátorství.

Naši odpůrci nejenže neuvěřejňují ani v listu Severnaja rabočaja gazeta, ani v časopise Naša zarja v plném znění oficiální usnesení o podstatě likvidátorství (například na základě textu z roku 1908 a 1910) a neobjasňují je svým čtenářům, ale dělají něco ještě mnohem hloupějšího a škodlivějšího: buď likvidátorství vůbec „popírají“, anebo přesný výklad *jednomyslně schváleného* usnesení^[211] z roku 1910 *zameňují* vyhýbavými frázemi, které nemají k věci žádný vztah.

Proto si myslíme, že je nutné využít oné neobyčejně vzácné příležitosti, kdy *sám L. Martov* podal v tisku neuvěřitelně (pro tohoto publicistu neuvěřitelně) přesnou a pravdivou definici nebo popis likvidátorství.

V II. svazku známé knihy N. Rubakina *Mezi knihami*^[251] (2. vydání, Moskva 1913, s. 771) najdeme bez jediné změny přetištěn Martovův dopis,^[147] který je odpovědí na Rubakinovu žádost, aby Martov „vyložil podstatu a dějiny menševismu“. L. Martov v tomto dopise doslovně píše:

„Po rozbití společenského hnutí se stejná tendence menševiků“ (a sice tendence „položít základy nové výstavby strany ve vyhraněnějším, třídně socialistickém duchu nebo poskytnout sociální demokra-

cii novou základnu, na které by se sama zreformovala“) „organizačně zreformovat stranu projevila v intenzivnějším zakládání nejrůznějších nestranických dělnických organizací — odborových svazů, sebevzdělávacích spolků (částečně družstev) atd. a v pokusu pomocí těchto spolků vytvořit veřejnou dělnickou stranu nebo její organizované předsunuté hlídky (aktéři těchto pokusů dostali v polemice přezdívku ‚legalisté‘ nebo ‚likvidátoři‘ pro svůj odmítavý postoj k dosud existujícím ilegálním organizacím)“.

To je vše, co Martov o likvidátorství řekl. Podtrhli jsme tu hlavní místa. Nebudeme rozebírat malou nesprávnost, že totiž pouze „v polemice“ a pouze „aktéři pokusů“ byli nazváni likvidátory; v oficiálním, pro všechny marxisty závazném usnesení^[246] marxistického celku z roku 1908 se ve skutečnosti mluví o likvidátorství jako o určitém směru. Ale to je celkem maličkost.

Hlavní a podstatné však je, že L. Martov tu mimoděk prozradil, že chápe a ví, co je to likvidátorství.

Pokusy vytvořit veřejnou dělnickou stranu a pochopitelně propagování a obhajoba této myšlenky; odmítavý postoj k dosud existujícím (a samozřejmě nově vznikajícím) organizacím „starého typu“ — v tom je tedy podstata věci, kterou se Naša zarja, Luč a Severnaja rabočaja gazeta tisíckrát pokoušely a stále pokoušejí zamotat, zastřít a popírat.

Když se čtenář zamyslí nad významem uvedených faktů, pochopí, proč už pouhé řeči likvidátorů o „jednotě“ vyvolávají v uvědomělých dělnících buď silné pobouření a rozhořčení, anebo (podle nálady) škodolibý úsměv. Lze si totiž zcela jasně představit, že stoupenec myšlenky veřejné strany upřímně a poctivě zavrhuje „ilegalitu“, je-li už takové jeho přesvědčení. Ale *nelze* si představit upřímně a čestné výroky o „jednotě“ z úst lidí, kteří pracují v časopise Naša zarja nebo v listu Severnaja rabočaja gazeta. Pracovat v těchto orgánech *ve skutečnosti* znamená bojovat *proti* „ilegalitě“ *za* veřejnou stranu, kterou neustále propagují a obhajují.

Proto když mezinárodní socialistické byro^[334] dalo v pro-

sinci 1913 na pořad otázku ujasnění podmínek jednoty v Rusku, řekli organizovaní marxisté v Petrohradě i v Moskvě bez váhání a veřejně: první a hlavní podmínkou je — rázně a bezpodmínečně zavrhnout likvidátorství a úplně a od základu změnit *celé zaměření* skupiny kolem časopisu Naša zarja a listu Luč. Lučovci odpověděli rovněž veřejně (jak F. D.^[40], tak L. M.^[144]), že s tím nesouhlasí.

Je-li tomu tak, pak je zřejmé, že lidé, kteří hovoří o „jednotě“ s touto skupinou, která úporně lpí na svých liberálních názorech, klamou sebe i jiné. Skutečná jednota většiny uvědomělých dělníků se již vytvořila a bude se dál utvářet semknutím se kolem marxistických usnesení a marxistického celku proti této rozbíječské skupině.

Put' pravdy, č. 73
29. dubna 1914

Podle listu Put' pravdy

DOSLOV K SBORNÍKU
MARXISMUS
ALIKVIDÁTORSTVÍ⁶¹

Problém likvidátorství má velmi podstatný význam nejen pro dělnickou demokracii, ale pro demokracii Ruska vůbec. Pokud se náš demokratický tisk snaží tento problém obcházet anebo se ho jen mimoděk dotýká jako „dílčího sporu“ mezi marxisty, dokazuje tím pouze, že se vyhýbá hodnocení velice závažných současných politických problémů. Problém likvidátorství není totiž nic jiného než problém celkového zhodnocení našeho systému z 3. června⁶², ba ještě většího úseku — naší kontrarevoluce vůbec, a stanovení hlavních úkolů a metod činnosti demokracie.

Snad nikdo ještě nezapochyboval o tom, že poslední období ruských dějin, přibližně od roku 1908, se vyznačuje nejen tím, že reakce maximálně vystupňovala pronásledování všeho demokratického, ale také velmi hlubokým ideovým rozkladem a rozpadem, který zasáhl i proletariát a všechny složky buržoazní demokracie. *Všichni* sice tento zřejmý fakt přiznávají, ale pouze marxisté si stanovili jednoznačný a jasný úkol: přesně určit *třídní* zdroje a *třídní* význam tohoto rozkladu a rozpadu, neboť bez takového vymezení není možné cílevědomě zvolit taktiku.

V marxistickém tisku v zahraničí se s tím začalo už v roce 1908, tedy hned poté, jakmile se ukázalo, že k rozkladu skutečně došlo. Marxisté se nemohli tomuto rozkladu poddávat jako liberálové, ale nemohli se ani omezit na subjektivní odsouzení tohoto rozkladu, jako to udělali dokonce i ti nejlepší (v demokratickém smyslu) z řad narodníků. Bylo třeba vyjasnit společenskou a ekonomickou orientaci

jednotlivých směrů, to znamená objasnit jejich třídní podstatu.

Viděli jsme, jakou odpověď dal bolševický tisk začátkem prosince 1908 na otázku, v čem tkví podstata likvidátorství, odpověď stvrzenou tehdy všeobecně závazným stranickým usnesením^[246]. A na jaře 1909 došlo k oficiálnímu rozchodu bolševiků (na úrovni vedoucích institucí) s takzvanými vperjodovci*, představiteli otzovismu nebo s obhájci „bohostrůjcovství“ a reakční filozofie machismu**, kteří chtěli „otzovismus“ přiřadit k „zákonitým názorovým odstínům“.⁶³ Tento rozchod naznačil hlavní rysy „likvidátorství zleva“, tíhnoucího k anarchismu, podobně jako likvidátorství zprava neboli likvidátorství ve vlastním smyslu slova tíhlo k liberalismu.

Začátkem ledna 1910 byl tento marxistický rozbor současného rozkladu a rozpadu, který z devíti desetin provedl bolševický tisk v zahraničí, už natolik ukončen a jeho závěry byly tak nesporné, že ve známých usneseních *všech* marxistů z ledna 1910, představitelů *všech* směrů (včetně likvidátorů i vperjodovců) bylo nutné *jednomyslně* uznat, že likvidátorská i vperjodovská „úchyłka“ jsou *projevem buržoazního vlivu* na proletariát.

Abychom docenili společenský význam tohoto marxistického rozboru a marxistického usnesení, stačí, podíváme-li se na *nemarxistické* směry. Mezi liberály uvidíme extrémní likvidátorství „věchovců“⁶⁴ a *dosud* nevyjasněnou otázku, zda jsou zlikvidovány metody z roku 1905. Mezi *levicovými* narodniky uvidíme extrémní likvidátorské akce, počínaje publikacemi vydávanými v letech 1908—1911 v Paříži včetně nevyhraněného likvidátorského časopisu Počin⁶⁵ a konče likvidátorskými projevy pánů Savinkova-Ropšina a Černova v časopise *Zavěty*⁶⁶. Ale na druhé straně oficiální „otzovismus“ levicových narodníků dále tento směr nahlodává a oslabuje.

* Alexinskij, Bogdanov, Lunačarskij, Stan. Volskij aj.

** Viz V. I. Lenin, *Sebrané spisy* 19, Praha 1984, s. 23—64. *Red.*

Objektivní správnost marxistického rozboru potvrdilo hlavně to, že *všechny* pokrokové směry společenského myšlení po více než pět let, po roce 1908, neustále narážely a dosud narážejí právě na „tyto“ omyly likvidátorů a narodníků, právě na „toto“ umění obhájit staré metody řešení starých, avšak stále ještě nevyřešených úkolů, a přitom za nové situace vychovávat lidi novými metodami.

Na začátku období režimu z 3. června odhaloval marxistický rozbor úchylky v teorii směrem k likvidátorství a „otzovismu“. Na konci tohoto období jsme svědky toho, jak se obrovská většina uvědomělých dělníků Ruska semkla — dokonce na otevřené scéně a veřejně přede všemi — kolem marxistů, kdežto pozornost obou *křidel* demokratického tisku, jež se snaží působit na proletariát, je upřena k maloburžoaznímu likvidátorství a maloburžoaznímu narodnictví. Není tomu tak dávno, co list levicových narodníků Severnaja mysl (č. 1) otiskl příspěvek pana Brajnese z Rigy o pojišťovací kampani^[13], v němž stálo:

„Bojkotistický proud je patrný pouze mezi obuvníky, kde se vytvořily skupiny stoupců bojkotu. Hlavními inspirátory těchto skupin jsou bohužel narodníci“ (citováno v listu Proletarskaja pravda, č. 12 z 20. prosince 1913, v článku Narodnictví a likvidátorství jako rozkladné prvky v dělnickém hnutí^{[103]*}).

Týž list přiznal:

„Ke cti marxistů je třeba konstatovat, že mají nyní v organizacích (odborových) velký vliv, kdežto my, levicovní narodníci, v nich pracujeme bez konkrétního plánu, a proto jsme se téměř nijak neprojevovali“ (citováno tamtéž).

Teoretická nemohoucnost levicových narodníků, kteří spojují moderní oportunistus evropských měšťáků s typicky ruskou měšťáckou obranou „pracujících“ drobných vlastníků, přirozeně doplňuje taktická nemohoucnost a kolísání. Ze staré strany levicových narodníků nezbylo nic než kolí-

* Viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 279–283. *Red.*

sání a přesně tak je tomu i s likvidátory. Oběma těmto maloburžoazním směrům, jež utrpěly v dělnickém hnutí porážku, zbylo už jen *vytvářet bloky* (spojovat se) *proti marxistům*.

Krůček za krůčkem! Od propagování veřejné strany, od projevů pánů Potresovů a Juškevičů, kteří se vzdali myšlenky hegemonie a marxismu, to likvidátoři dotáhli až k přímému *boji* proti marxistické straně. Podívejme se, co v těchto dnech napsal jeden petrohradský levicový narodnik v listu Stojkaja mysl (č. 5):

„Hned jak jsme vstoupili do místnosti (pro volby do pojišťovací rady), okamžitě nám bylo jasné úzce frakční stanovisko pravdovců, ale neztrácíme naději. Spolu s likvidátory sestavujeme společnou nefrakční kandidátku, která nám zajišťuje jeden mandát člena rady a dva mandáty pro náhradníky“ (citováno v listu Puť pravdy, 1914, č. 38, 16. března 1914^[172]).

Maloburžoazní demokraté všech směrů, kteří chcete demoralizovat dělníky buržoazním vlivem, spojte se proti marxistům! To naivní slůvko „nefrakcionářství“, jež okouzluje lidi, kteří nejsou schopni uvažovat a ničemu se ne naučili, je pro měšťáky tak výhodné a tolik se jim líbí! Jenomže chudákům likvidátorům blok s levicovými narodniky nepomohl a nepomůže; uvědomělí dělníci zvolili do pojišťovací rady *samé* marxisty, odpůrce likvidátorství.

Skupinky stranicky neorganizovaných inteligentů, kteří se snaží podřídit dělníky buržoazní politice a buržoazní ideologii, se teď v Rusku plně vyhranily: tvoří je likvidátoři a levicoví narodníci. Tento *blok* oportunistů z řad marxistů, koketujících se stranou, s narodniky *proti* důslednému marxismu byl připravován téměř dvacet let, od doby, kdy se poprvé objevil „ekonomismus“ (1894—1895). Teď už je na čase podívat se na věci zpříma a říci důrazně a rozhodně: Marxistické dělnické hnutí v Rusku se formuje a může se zformovat *pouze* v boji proti likvidátorství a narodnictví.

Proletariát, který je v každé kapitalistické společnosti nutně spjat tisíci spojovacími nitkami s maloburžoazií, všude na světě zažil v období formování dělnických stran i období, kdy byl víceméně dlouhodobě v područí silného ideového a politického vlivu buržoazie. Tento jev, společný všem kapitalistickým zemím, měl v jednotlivých zemích různé formy, podle jejich historických a ekonomických zvláštností. V Británii se liberální buržoazii v podmínkách naprosté politické svobody a dlouholetého monopolního postavení Británie podařilo na desítky let rozložit a ideově si podřídit většinu uvědomělých dělníků. Tradice republikánského maloburžoazního radikalismu ve Francii způsobily, že se z mnoha dělníků stali a stávají stoupenci „radikální“ buržoazní strany nebo neméně buržoazního anarchismu. V Německu šli dělníci před půl stoletím ještě za liberálním Schultzem-Delitzsem a podléhali Lassallovu a Schweitzerovu „národně liberálnímu“ (a zároveň „královskému pruskému“) oportunistickému kolísání, a dnes jdou statisíce dělníků za katolickým „centrem“*, které si hraje na „demokratismus“.

V Rusku *buržoazní demokracie* dodnes nevyřešila rolnickou otázku. Co je pak divného na tom, že se maloburžoazní narodnictví halí do roucha „socialismu“? Rusko je *nejmaloburžoaznější* ze všech kapitalistických zemí. A když se tedy marxismus stal v Rusku *masovým* společenským směrem, objevil se v něm maloburžoazní oportunismus inteligence, nejdříve v podobě „ekonomismu“ a „legálního marxismu“ (1895—1902), poté v podobě menševismu** (1903—1908) a konečně v podobě likvidátorství (1908—1914).

* Centrum — německá katolická politická strana, založená 1870 až 1871; v období Kulturkampfu v opozici proti Bismarckovi, později podporovala jeho politiku proti socialistům. *Čes. red.*

** Zvlášť směšní jsou historikové z řad likvidátorů, když se musí vykrucovat a vytáčet, aby *zamaskovali* nepřijemnou, ale nespornou skutečnost, že se menševismus (a tím spíše likvidátorství) vyvinul z téhož „ekonomismu“, „bundovství“ a „legálního marxismu“, proti nimž

Nyní likvidátorství plně vyzrálo a dozrálo až k úplnému rozchodu s marxistickou dělnickou stranou: jestliže pan L. M.^[144], „nejlevější“ z likvidátorů a nejjobratnější v kulantních formulacích, píše, že

„zkušenost dokázala, že ‚veřejná dělnická strana‘ není reakčním fantazírováním, protože v současné době v Rusku *taková strana v jistém smyslu slova existuje...*“ (podtrhl pan L. M., Naša zarja, č. 2, 1914, s. 83),

pak musí být všem jasné, jak nesmyslná a směšná je myšlenka, že by bylo *možné* „sjednocení“ nebo „smíření“ *takové* skupiny s marxistickou dělnickou stranou.

Jen úplní hlupáci mohou dnes mluvit o „jednotě“ marxistické dělnické strany s *takovou* skupinou, se skupinou kolem časopisu Naša zarja a listu Severnaja rabočaja gazeta.

Třídní rozdělení Ruska se ve všech směrech značně politicky vyhranilo v letech 1904—1914. Tehdy ještě nebyla rozčleněna urozená statkářská šlechta a salónní liberalismus některých jejích představitelů naháněl strach dokonce i staré moci. Táž moc tehdy pokládala „nevzdělaného“ rolníka za takovou oporu pořádku, že ani v Bulyginově, ani ve Vitteho dumě⁶⁸ neomezovala jeho obrovský vliv. Tehdy ještě mohl být gučkovovsko-miljukovovsko-pešchonovský liberalismus a demokratismus celistvý a jednotný. Tehdy menševismus — jako celek — chtěl být a skutečně byl *vnitrostranickým* směrem, který hájil svá oportunistická hesla v „diskusích o platformách“ *v rámci* dělnické strany.

Srovnávat dnešní likvidátorství, které od té doby uhnulo

po tři roky bojovala stará Jiskra, která vytvořila v Rusku stranu dělnické třídy. Vezměme například brožuru pana Potresova ^[214] o Axelrodovi. Pan Potresov se stejně usilovně a stejně marně pokouší zastřít a *utajit* skutečnost, že „pokud jde o zemstevní kampaň“⁶⁷, mluvil Axelrod o nezastrašování liberálů. Ostatně pokud jde o likvidátorství, dokonce i menševik Plechanov plně přiznal, že je historicky (a mimoto teoreticky) spřízněno s „ekonomismem“ a „legálními marxismem“.

o verstu doprava, rozešlo se se stranou, zbavilo se všech stop po „ilegalitě“, semklo se v pevné protistranické centrum legálních novinářů liberálních a likvidátorských listů, jehož stoupence dělníci sesadili z funkcí ve všech dělnických organizacích a spolicích nejružnějšího druhu — srovnávat *toto* likvidátorství s menševismem z let 1903—1907 znamená nechat se zaslepotat a omračovat starými přezdívkami a jmény, zvukem starých slov, znamená to naprosto nic nepochopit z desetiletého vývoje třídních a stranických vztahů v Rusku.

Dnešní likvidátorství, likvidátorství roku 1914 je totéž, co byla skupina kolem listu *Tovarišč*⁶⁹ v roce 1907.

Je naprosto přirozené, že ve vyhnanství a v emigraci, kde jsou lidé zcela odtrženi od reálného života a utápějí se ve vzpomínkách na to, co bylo před 7—10 lety, se ještě najdou desítky a desítky „někdejších autorit“ (velké procento jich je také, jen v ještě mnohem žalostnějším morálním stavu, mezi inteligenty, kteří byli v letech 1904—1907 členy dělnické strany a teď se usadili na různých legálních „výnosných místečkách“), které sní o „jednotě“ dělnické strany se skupinou pánů L. M., F. D., Potresovů, Ježovů, Sedovů a spol.

Stejně přirozené ale je, že mezi dnešní dělnickou mládeží v Rusku, která *viděla*, jak likvidátoři odcházejí ze strany a jak *utíkají* ze „zmrtvělých buněk“, která slyšela jejich renegátské řeči o ilegalitě a o škodlivosti „vychvalování ilegálního tisku“ (viz citát z listu *Severnaja rabočaja gazeta* z 13. března 1914^[166]), která byla nucena bojovat *proti* bloku těchto pánů s narodniky i s lidmi bez stranické příslušnosti na několika sjezdech, ve volbách do IV. dумы, na mnoha schůzích dělnických spolků a ve volbách do pojišťovací rady, která byla nucena ve všech dělnických spolicích nejružnějšího druhu *sesadit* z funkcí podobné pány — je zcela přirozené, že v dnešní dělnické mládeži sny a fráze bláhových lidí o „jednotě“ likvidátorů s dělnickou stranou vyvolávají — podle nálady — buď hurónský neomalený smích, nebo rozpačitost a soucit s Manilovy z řad inteligence.

Jen ať si Trockij v listu Borba, vrhající prosebné pohledy na Skobeleva a Čcheidzeho, anebo spolupracovníci pařížského listu Za partiju*⁷⁰ s nadějí a důvěrou vzhlížející na Burjanova, klidně opakují tyto fráze o „jednotě“ — jejich slova znějí už jaksí posmutněle a nevhodně.

Propagovat „jednotu“ marxistů s lidmi, kteří tvrdí, že „veřejná dělnická strana není reakčním fantazírováním“ atd., může jen extrahlupák anebo člověk, který vůbec nic neví o ruském dělnickém hnutí a o situaci v místních organizacích a ničemu nerozumí, nebo konečně někdo, kdo touží po takové příjemně „konejšivé“ představě, že — člověk nikdy neví! — právě Trockij (nebo některý jiný „nefrakční“ ten a ten) bude vyzván, aby jako „nefrakční“ sjednotil „na zásadách rovnosti“ skupiny publicistů z časopisu Naša zarja, listu Děň⁷¹ a Kijevskaja mysl se skupinami marxistických dělníků. Jak opojně lákavá je tahle perspektiva!

Jenomže reálný život a dosavadní pokusy o „sjednocení“ s likvidátory nám ukazují cosi na hony vzdáleného od této opojně lákavé perspektivy. V lednu 1910 byl podniknut vážný a opravdu společný pokus sjednotit se s likvidátory, ale likvidátoři jej zmařili. Proti nenáviděné lednové konferenci z roku 1912 se sjednotily s likvidátory *všechny* skupiny a skupinky. Bylo to nadšené a vášnivé sjednocení na půdě nejvášnivějšího (dokonce nejhrubšího) spílání této konferenci. „Sjednocení“ se zúčastnil jak Trockij, tak spolupracovníci listu Za partiju a samozřejmě všichni vperjodovci. Kdyby zlí rozbíječi „leninovci“ opravdu byli překážkou jednoty, pak by po tomto společném vystoupení všech možných skupin společně s likvidátory v březnu 1912 na stránkách Vorwärtsu⁷² musela velice rychle rozkvést opravdová jednota proti „leninovcům“.

Ale ouha! Tito podivní sjednocovatelé právě od té doby — když dělníci v Rusku začali v dubnu vydávat

* Plechanov.

Pravdu a v duchu co nejupřímnější snahy o pevně organizovanou stranu sjednocovat stovky a tisíce dělnických skupin ve všech končinách Ruska — tito podivní sjednocovatelé se právě od března 1912 stále rychleji rozpadají!!! V srpnu 1912 se proslulý „srpnový blok“ likvidátorů utváří už bez vperjodovců a bez listu Za partiju.

Uplynulo půldruhého roku. Sjednocení dělnických skupin v Rusku ve *všech* legálních dělnických spolcích, ve všech svazech a organizacích, v mnoha listech a tiskových orgánech se Sociálně demokratickou dělnickou frakcí Ruska v dumě, připravenou plnit vůli většiny dělníků, dospělo do konečného stadia, zesílilo a utužilo se.

A co naši „sjednocovatelé“?

Ti se „sjednocovali“ tak nadmíru úspěšně, že místo jedné skupiny Vperjod se objevily *dvě* skupiny Vperjod (nepočítaje Bogdanova, empiriomonistu, jehož někteří považují za třetí skupinu Vperjod⁷³) a že místo jednoho jediného orgánu Trockého a likvidátorů (Luč) vznikl zvláštní orgán Trockého Borba, který protentokrát slibuje opravdové „nefrakcionářství“. A kromě nesmělého odpadnutí Trockého od likvidátorů zcela rozhodně od likvidátorů odpadli ještě *všichni organizovaní lotyšští marxisté*, kteří *navzdory* své přísné neutralitě a nefrakcionářství na svém sjezdu v roce 1914 přímo prohlásili:

„smiřovatelé (účastníci srpnového bloku) se sami dostali do ideové a politické závislosti na likvidátorech“!!

Od března 1912, kdy se *všichni* sjednotili s likvidátory proti zlým „rozbíječům“ „lenincům“, do března 1914, kdy se definitivně rozpadl fiktivní „srpnový blok“, se nad slunce jasněji ukázalo, že marxističtí dělníci (v Rusku, a nikoli v Paříži nebo ve Vídni) se opravdu sjednocují a budou se sjednocovat pouze *proti* skupině likvidátorů a *navzdory* planým řečem o „jednotě“ s obdivovateli „veřejné dělnické strany“.

Tisíce dělnických skupin, které se veřejně přede všemi

sjednocují kolem marxistického listu, jsou živým svědectvím skutečné a rostoucí jednoty. Tato jednotu dokázala využít na ideové platformě, kterou marxisté vypracovali už v počátečním období režimu z 3. června — stokrát úspěšněji než kdykoli předtím — všech legálních možností, a to *v duchu* nelítostného boje proti těm idejím, které nutí odsuzovat „vychvalování ilegálního tisku“ anebo které tolerují sympatie k „veřejné straně“ či se zřikají hegemonie nebo odsunují „základní hesla“ do pozadí atd. apod.

Jedině taková jednotu a jediné na této ideové základně ukazuje dělnické třídě Ruska správnou cestu.

*Napsáno v dubnu 1914
Otištěno v červenci 1914
ve sborníku Marksizem
i likvidatorstvo, část II,
vyd. Pribaj, Petrohrad*

Podle sborníku

ZNOVU O POLITICKÉ KRIZI

V novinách se už hodně psalo o proslulém zasedání dумы 22. dubna, na němž byli z dумы vyloučeni všichni sociální demokraté a trudovici.⁷⁴ Význam této události však nebyl dosud dostatečně objasněn.

Každá politická krize, ať už je její výsledek jakýkoli, je prospěšná i tím, že utajované činí zjevným, odhaluje síly ovlivňující politiku, demaskuje klam a sebeklam, fráze a fikce, názorně ukazuje a takříkajíc násilně vtlučí do hlav „to, co je“.

Všichni demokratičtí poslanci dумы, sociální demokraté i trudovici, byli na 15 zasedání vyloučeni a z větší části vyvedeni vojáky. Tímto vyloučením se vyhovělo těm, kdo stíháním Čcheidzeho názorně projeví „pevné“ odhodlání učinit krok (lépe řečeno hned deset kroků) doprava. Pro vyloučení hlasovala pravice a oktábristé *plus část progresistů*, tj. buržoazních liberálů, kteří tvoří velmi těsný, fakticky nerozlučný svazek s kadety.

Kadeti se zdrželi hlasování!!! To, že se hlasování zdržela strana, která si osobuje nárok na demokraticismus, skvěle prokázalo — zdaleka ne poprvé — skutečnou povahu liberalismu pánů kadetů. IV. дума se chystá vypudit Čcheidzeho, po něm další sociální demokraty a nakonec všechny demokraty. Začíná jejich vylučováním, a páni „vůdcové“ liberální opozice *se zdrželi hlasování!!* Po tom, co udělali, mohou liberálové a kadeti vyplýtvat celé moře inkoustu na sepsání sofizmat a vytáček, jako že nesouhlasili jen s „formou“ projevů sociálních demokratů atd., ale podstata bude jasná každému, kdo nechce klamat sebe sama.

Zdržet se hlasování, když Goremykin, Rodzjanko a jejich většina vylučovali demokratické poslance, znamenalo fakticky svým mlčením podporovat, morálně schvalovat a politicky posilovat Goremykina a Rodzjanka i jejich většinu.

Není správný názor L. M., který v 61. čísle listu Severnaja rabočaja gazeta napsal, že „většina v dumě v čele s okťabristy spáchala politickou sebevraždu“.[¹⁵⁰] To je názor levicového liberála, ale ne demokrata, a už vůbec ne sociálního demokrata.

Většina v dumě a okťabristé žádnou sebevraždu nespáchali. Všichni to jsou vědomí kontrarevolucionáři, vědomí účastníci bloku z 3. června a stolypinského systému, vědomí nepřátelé demokracie. Jakápak sebevražda, jestliže uznávají Goremykina za svého politického vůdce a jdou za tímto vůdcem proti svým třídním nepřátelům, proti zástupcům demokracie, jejíž nepřátelství vůči okťabristům je zcela evidentní?

Nač ty velkohubé a v zásadě nesprávné fráze o „sebevraždě“? Vždyť tyto fráze *předpokládají*, že okťabristé *nejsou* nepřáteli demokracie, tj. vyplývá z nich něco nehorázně lživého. Tyto fráze se přece podobají vulgárnímu demokratismu oněch nerozumných levicových narodníků, kteří tak často vykřikovali, že III. a IV. дума jsou „papírové“ instituce, že nejsou víc než domeček z karet. Za sebevraždu bychom mohli považovat hlasování okťabristů pro Goremykina, Maklakova a Ščeglovitova pouze v případě, kdyby okťabristé vyjadřovali „vůli lidu“. Jenže oni ve skutečnosti vyjadřují „vůli“ těch vrstev velkoburžoazie a statkářů, které mají z lidu smrtelný strach.

Podívejme se raději pravdě do očí. V politice je to vždy ten nejlepší a jedině správný způsob.

Je pravda, že události, jež se 22. dubna odehrály v dumě, rozbily a rozprášily zbytky konstitučních a legalistických iluzí. Kontrarevoluční blok Puriškeviče, Rodzjanka a „levicových“ okťabristů plus části progresistů vystoupil přímo,

otevřeně, energicky, po vojensku (nikoli v přeneseném, ale v pravém smyslu slova, protože vojáci byli do dumy pozváni) proti demokracii. Kontrarevoluční liberálové, Miljukovové a spol. *se hlasování zdrželi*. Vzhledem k celé historii III. a IV. dumy a vzhledem k celkovému vývoji prvních deseti let dvacátého století se to dalo čekat.

Nu což! Čím méně sebeklamu, tím lépe pro lid. Co strana získala událostí z 22. dubna v dumě? Získala to, že ztratila ještě ten zbyteček iluzí, které jsou pro věc svobody této země škodlivé.

Puť pravdy, č. 76
května 1914

Podle listu Puť pravdy

IDEOVÝ BOJ V DĚLNICKÉM HNUTÍ

Neobyčejně významnou charakteristickou zvláštností po-revolučního Ruska je hluboký ideový obrat mezi *opozičními* neboli pokrokovými vrstvami. Kdo na tuto zvláštnost zapomíná, zbavuje se možnosti pochopit jak ruskou revoluci a její charakter, tak i současné úkoly dělnické třídy.

Ideový obrat v řadách liberální buržoazie se projevuje v tom, že vznikl protidemokratický směr (Struve, Izgojev a V. Maklakov otevřeně, ostatní kadeti potají, „stydlivě“).

Obrat v řadách demokracie se projevuje v obrovském ideovém rozkladu a v kolísání jak mezi sociálními demokraty (proletářská demokracie), tak mezi esery (buržoazní demokracie). Dokonce i ti nejlepší představitelé demokracie se omezují na *hořekování* nad rozkladem, kolísáním a renegátstvím. Marxisté naopak hledají *třídní* kořeny tohoto *společenského* jevu.

Hlavním projevem tohoto rozkladu je likvidátorství, které už v roce 1908 „marxistický celek“ oficiálně charakterizoval jako „pokus jisté části inteligence likvidovat“ ilegality a „nahradit“ ji veřejnou dělnickou stranou. Na posledním oficiálním shromáždění vedoucích marxistů v lednu 1910, na němž byli přítomni představitelé *všech* „směrů“ a skupin, se nenašel *jediný* člověk, který by něco namítal proti odsouzení likvidátorství jako *projevu buržoazního vlivu na proletariát*. Toto odsouzení, ale zároveň i vysvětlení *třídních* kořenů likvidátorství bylo schváleno *jednomyslně*. Od té doby uplynuly čtyři roky a obrovské zkušenosti z masového dělnického hnutí přinesly tisíce

důkazů, že takové hodnocení likvidátorství bylo správné.

Fakta ukázala, že teorie marxismu i praxe masového dělnického hnutí nenávratně skoncovaly s likvidátorstvím jako se směrem buržoazním a protidělnickým. Stačí připomenout, jak jen například v březnu 1914 Severnaja rabočaja gazeta spílala „ilegálnímu tisku“ (číslo z 13. března)^[166] nebo brojila proti demonstracím (pan Gorskij v čísle z 11. dubna^[36]) nebo jak Bulkin^[14] přesně podle způsobu liberálů hanobil „ilegalitu“ (Naša zarja, č. 3), jak smutně proslulý L. M.^[146] jménem redakce časopisu Naša zarja v tomto bodu zcela podporoval Bulkina a obhajoval „výstavbu veřejné dělnické strany“, stačí si to vše připomenout, abychom pochopili, proč uvědomělí dělníci *nemohou* jinak než likvidátorství nemilosrdně odsoudit a likvidátory bojkotovat.

Tu však vyvstává velmi důležitá otázka: Jak tento směr historicky vznikl?

Vznikl během *dvacetiletého* spojení marxismu s masovým dělnickým hnutím v Rusku. Před rokem 1894—1895 takové spojení neexistovalo. Skupina Osvobození práce založila sociální demokracii jen teoreticky a udělala první krok na cestě k dělnickému hnutí.

Teprve agitace v letech 1894—1895 a stávky v letech 1895—1896 vytvořily pevné a trvalé spojení sociální demokracie s masovým dělnickým hnutím a *od té chvíle* začal ideový boj mezi dvěma směry v marxismu: boj „ekonomistů“ s důslednými marxisty neboli (později) „jiskrovci“ (1895—1902), boj „menševiků“ s „bolševiky“ (1903—1908), boj likvidátorů s marxisty (1908—1914).

„Ekonomismus“ a likvidátorství jsou jen různé formy jednoho a téhož maloburžoazního oportunismu inteligence, který existuje už 20 let. Mezi všemi těmito formami oportunismu nesporně existuje spojení nejen ideové, ale i osobní. Stačí jmenovat vůdce „ekonomistů“ A. Martynova, pozdějšího menševika a dnešního likvidátora. Stačí se odvolat na takového svědka, jako je G. V. Plechanov, který sám

měl ve velmi mnoha bodech* blízko k menševikům, a přesto otevřeně přiznal, že menševici do sebe vsákli oportunistické živly z řad inteligence, že likvidátoři pokračují v chybách „ekonomismu“ a tříští dělnickou stranu.

Obrovskou škodu působí dělníkům lidé, kteří (podobně jako likvidátoři a Trockij) tento dvacet let trvající ideový boj v dělnickém hnutí obcházejí nebo jeho historii zkreslují.

Kdo se staví k dějinám svého hnutí jako Ivan Zapomnětlivý**, nemůže být uvědomělým dělníkem. Rusko je ze všech kapitalistických zemí jednou z nejzaostalejších a nejmalo-buržoaznějších zemí. Proto v *masovém* dělnickém hnutí nevzniklo náhodně, nýbrž zcela nevyhnutelně maloburžoazní, oportunistické *křídlo*.

Pokrok, jehož bylo za těchto dvacet let dosaženo v očišťení dělnického hnutí od vlivu buržoazie, od vlivu „ekonomismu“ a likvidátorství, je *obrovský*. Teprve teď se vytváří pevný, opravdu proletářský základ opravdu marxistické strany. Všichni přiznávají a dokonce i odpůrci pravdovců jsou nuceni přiznat — neboť fakta je nutí k takovému přiznání!! —, že mezi uvědomělými dělníky je pravdovců obrovská většina. To, co marxistické „plénium“ konstatovalo v lednu 1910 *teoreticky* (že likvidátorství je „buržoazní

* Proč říkáme ve „velmi mnoha bodech“? Proto, že Plechanov zaujímal *zvláštní* pozici, *mnohokrát* se od menševismu odkláněl: 1. na sjezdu v roce 1903 Plechanov bojoval proti oportunistismu menševiků; 2. po sjezdu redigoval 46.—51. číslo Jiskry, rovněž proti menševikům; 3. v roce 1904 obhajoval Axelrodův plán zemstevní kampaně takovým způsobem, že mlčky obcházel právě jeho hlavní chyby; 4. na jaře 1905 se s menševiky rozešel; 5. po rozpuštění I. dумы v roce 1906 zaujal zcela nemenševické stanovisko (viz Proletarij, srpen 1906⁷³) (viz Sebrané spisy 13, Praha 1983, s. 398—402. *Red.*); 6. na londýnském sjezdu v roce 1907 bojoval Plechanov — podle výpovědi Čerevanina — proti „organizačnímu anarchismu“ menševiků. Tato fakta je třeba znát, abychom pochopili, proč menševik Plechanov tak dlouho a houževnatě bojoval proti likvidátorství a demaskoval je.

** Ivan Zapomnětlivý (Ivan Něpomňaščij) byla v ruštině přezdívka tuláků předstírajících, že se na nic nepamatují, neznají své jméno ani svůj původ. *Čes. red.*

vliv na proletariát“), to uvědomějí dělníci za čtyři roky dokázali prakticky, a to tím, že likvidátory zbavili síly, sesadili je z funkcí a likvidátorství tak zredukovali na skupinu legálních oportunistických publicistů, která stojí mimo masové dělnické hnutí.

Dělnické hnutí v Rusku v těchto dvou desetiletích ideového boje rostlo, sílilo a neustále se zocelovalo. Zvítězilo nad „ekonomismem“: celý výkvět uvědomělého proletariátu se postavil na stranu „jiskrovců“. Ve všech rozhodujících okamžicích revoluce nechalo „menševiky“ v menšině. *Dokonce sám* Levickij byl nucen přiznat, že dělnické masy šly s bolševiky.^[94]

A teď konečně dělnické hnutí nad likvidátory zvítězilo a díky tomu nastoupilo správnou cestu rozsáhlého, všeobecného boje pokrokové třídy za splnění pokrokových historických úkolů lidstva, boje pod neokleštěnými hesly a v duchu marxistické teorie.

Puť pravdy, č. 77
4. května 1914

Podle listu Puť pravdy

N Á V R H Z Á K O N A
O R O V N O P R Á V N O S T I N Á R O D Ů
A O C H R A N Ě P R Á V
N Á R O D N O S T N Í C H M E N Š I N ⁷⁶

1. Hranice správních jednotek Ruska, na venkově i ve městech (vesnic, volostí, újezdů, gubernií, obvodů a čtvrtí ve městech, předměstí atd.), reorganizovat se zřetelem k současným hospodářským podmínkám a k národnostnímu složení místního obyvatelstva.

2. Tyto podmínky zvažují komise, které na základě všeobecných, přímých a rovných voleb s tajným hlasováním a poměrným zastoupením volí místní obyvatelstvo; národnostní menšiny, které jsou tak nepatrné, že by (při poměrném zastoupení) nemohly zvolit ani jediného člena komise, volí člena komise s poradním hlasem.

3. Definitivní schválení nových hranic přísluší ústřednímu parlamentu ve státě.

4. Místní samospráva se ustavuje na celém území státu bez výjimky na základě všeobecných, přímých a rovných voleb s tajným hlasováním a poměrným zastoupením; územní celky, jež se vyznačují specifickými geografickými, životními nebo hospodářskými podmínkami anebo specifickým národnostním složením obyvatelstva, mají právo vytvářet autonomní oblasti s autonomními oblastními sněmy.

5. Vymezení kompetence autonomních sněmů a místních samosprávných orgánů přísluší ústřednímu parlamentu státu.

6. Všechny národy ve státě jsou bezpodmínečně rovnoprávné a jakákoli nadřazenost jednoho národa nebo jednoho jazyka se považuje za nepřípustnou a protiústavní.

7. Místní samosprávné orgány a autonomní sněmy určují

úřední jazyk ve všech státních a veřejných orgánech příslušné oblasti nebo kraje; každá národnostní menšina má přitom právo žádat bezpodmínečnou ochranu práv svého jazyka podle zásady rovnoprávnosti, například právo dostat odpověď od státních a veřejných orgánů v témž jazyce, v němž byla žádost napsána, atd. Opatření zemstev, měst aj. porušující rovnoprávnost jazyků národnostních menšin v oblasti finanční, správní, soudní a jakékoli jiné se považují za neplatná a musí být zrušena na protest, který je oprávněn podat kterýkoli občan státu bez ohledu na místo pobytu.

8. Každá samosprávná jednotka státu, venkovská i městská, volí na základě všeobecných, přímých a rovných voleb s tajným hlasováním a poměrným zastoupením školské rady, které pod kontrolou a vedením městských a zemstevních orgánů zcela a autonomně hospodaří s prostředky na veškeré kulturní a osvětové potřeby obyvatelstva.

9. V národnostně smíšených územních jednotkách musí mít školské rady nejméně 20 členů. Tento počet (20) může být rozhodnutím samosprávných jednotek a autonomních sněmů zvýšen. Za národnostně smíšené oblasti se považují ty, kde menšina jiné národnosti dosahuje alespoň 5 % obyvatelstva.

10. Každá národnostní menšina příslušné samosprávné jednotky, která je tak nepatrná, že by při poměrném zastoupení nemohla zvolit ani jednoho člena školské rady, má právo volit do školské rady člena s poradním hlasem.

11. Poměrná částka výdajů na kulturní a osvětové potřeby národnostních menšin příslušné oblasti nesmí být menší než poměrný podíl národnostních menšin na celkovém počtu obyvatelstva příslušné oblasti.

12. Sčítání obyvatelstva podle mateřského jazyka občanů se provádí nejméně jednou za 10 let v celém státě a nejméně jednou za 5 let v oblastech a krajích s národnostně smíšeným obyvatelstvem.

13. Všechna opatření školských rad, jež by v čemkoli

porušovala naprostou rovnoprávnost národů a jazyků místního obyvatelstva nebo proporcionalitu výdajů na kulturní a osvětové potřeby v souladu s podílem národnostních menšin na celkovém počtu obyvatelstva, se považují za neplatná a musí být na protest, který je oprávněn podat kterýkoli občan státu bez ohledu na místo pobytu, zrušena.

*Napsáno nejpозději 6. (19.) května
1914*

Podle rukopisu

*Poprvé otištěno roku 1937
v publikaci Leninskij sbornik XXX*

Bývají okřídlené výrazy, které podivuhodně výstižně vyjadřují podstatu poměrně složitých jevů. K takovým výrazům nesporně patří výrok jednoho statkáře, člena pravice většiny ve Státní dumě, pronesený v souvislosti s Goremykinovým projevem na památném zasedání dumy 22. dubna.

„Jak by bylo příjemné, kdyby statek I. L. Goremykina sousedil s mým statkem!“

Je velmi užitečné připomenout si tato slova, pronesená v den, kdy byli ze Státní dumy vyloučeni dělníci a rolníci poslanci, právě dnes, kdy tito poslanci opět zaujali svá místa. Tato slova skvěle postihují onu sílu, s níž se demokracie setkává v dumě i mimo dumu.

Drobný zeman pronesl tato okřídlená slova jen tak žertem, ale mimoděk řekl velkou a mnohem hlubší pravdu, než měl v úmyslu. Co jiného v podstatě je tato IV. дума, celá ta většina příslušníků pravice a okřabristů, a konečně i „hodnostáři“ ve Státní radě, co je to jiného než „sousedé statkáři“?

V Rusku vlastní 194 tajných radů 3 103 579 děsjatin půdy, tj. v průměru přes 20 000 děsjatin na jednoho tajného radu.* A necelým 30 000 největších pozemkových vlastníků v Rusku patří celkem 70 miliónů děsjatin půdy. Právě k této třídě patří většina ve Státní dumě, ve Státní radě a mezi nejvyšším úřednictvem, nemluvě už o zemstvech a místní správě. Všechno to jsou „sousedé statkáři“.

* Zřejmě jde o tiskovou chybu; v průměru vychází přibližně 16 000 děsjatin. *Red.*

Ze „sousedů statkářů“ se v našem kapitalistickém století stále častěji stávají továrníci, majitelé lihovarů, cukrovarů atd., stále častěji se spolupodílejí na nejrůznějších obchodních, průmyslových, finančních a železničních podnicích. Nejvyšší šlechta se stále více prolíná s velkoburžoazií.

„Sousedé statkáři“ jsou v Rusku nejlepší *třídní* organizací, protože jsou organizováni nejen podle sousedství a nejen ve sdruženích, ale také jako státní síla. Mají obsazeny všechny nejdůležitější instituce, které vybudovali „k obrazu svému“, podle svých „potřeb“ a zájmů. Pro naše státní zřízení jsou ovšem příznačné i velmi významné specifické rysy, které lze vysvětlit vojenskými dějinami Ruska atd. — rysy, které někdy mohou vzbuzovat nespokojenost i u třídy statkářů. Ale přece jen jsou páni velkoruští statkáři vcelku skvělým vzorem *třídní* organizovanosti!

Naše buržoazie špatně využívá tohoto vzoru, například se bojí pomýšlet na zorganizování *vlastní* třídy jako státní síly. Zato však proletariát, který se organizuje jako třída, nikdy nezapomínal a nikdy nezapomene na skvělý příklad „sousedů statkářů“...

Put' pravdy, č. 80
8. května 1914

Podle listu Put' pravdy

NARODNICI A „FRAKČNÍ NÁSILÍ“

Čím víc se rozvíjí dělnické hnutí a čím jednotnější jsou jeho akce, tím hlasitěji povykují od mas odtržené skupiny inteligentů o „frakcionářství“, o „pravdovské nákaze“, o „frakční zaslepenosti“ atd. Tyto dobré lidi snad ani ne- napadne, že si tím vystavují vysvědčení vlastní ubohosti. Tam, kde oni vidí jen jakousi živelní pohromu, nad kterou nezbyvá než hlasitě hořekovat, tam se ve skutečnosti pro- jevuje vyzrálost a pevnost našeho dělnického hnutí.

Nic nedemaskovalo celou ohavnost, celou faleš povyku inteligentů proti „frakcionářství“ dělníků tolik, jako ne- dávné veřejné volby dělníků do pojišťovacích rad.

Vezměme si narodnický list Mysl truda. V čísle z 20. dub- na, už *po* všech volbách do pojišťovacích rad v Petrohradě, najdeme nezvykle arogantní článek^[25], v němž se vážným tónem dokazuje, že se v žádném případě není třeba „pod- řízovat frakčnímu násilí (!!) pravdovců“.

Frakční násilí! Kolik drzosti v sobě musel najít narod- nický list, aby napsal tato demagogická slova!

Uvažuj, čtenáři! Konají se veřejné volby dělníků. Děl- níci mezi sebou zorganizují anketu ke zjištění politické orientace účastníků. Všem na vědomí jsou zveřejněny tyto níkým nezpochybněné údaje o politickém složení volitelů: 37 pravdovců, 7 likvidátorů, 4 narodnici a 5 politicky ne- organizovaných. Dělníci pochopitelně zvolí většinu prav- dovců. (Určité zastoupení získala i menšina: menševici, kteří nepatří k likvidátorům.) A po tom všem spustí na- rodnický list povyk o „frakčním násilím“!

Vždyť se jen zesměšňujete, páni narodnici! Vlastním pří-

kladem jasně dokazujete, jak *nesmyslné* je otrépané heslo „frakcionářství“. Zapomněli jste na dvě jednoduchá čísla — 37 a 4. Z 53 dělnických volitelů byli jen 4 narodnici, to jest nějakých 7 %. Jenže narodnici se zřejmě domnívají, že dělníci musí volit své zástupce ne podle většiny hlasů, ale *podle menšiny*. Aby se vyhovělo narodníkům, mělo být 37 dělnických volitelů postaveno naroveň čtyřem. $37 = 4$: tohle se vlastně snaží namluvit dělníkům dobromyslní a „nefrakční“ narodnici. Není divu, že tuto narodnickou vlemoudrost nemohou dělníci pochopit.

Všechno má své meze, páni „nefrakční“ narodnici! Máte-li z 53 voličů čtyři a přitom si troufáte povykovat o „frakčním násilí“ většiny, dokazujete tím pouze, že neumíte respektovat vůli většiny, že svým zběsilým povykováním proti „frakcionářství“ chcete *vůli obrovské většiny dělníků potlačit*. Právě vy, a jedině vy se pokoušíte o skutečné násilí nepatrné menšiny na drtivé většině.

Vy, kteří jako kroužek odtržený od mas uskutečňujete tu nejpodlejší a nejbezzásadovější politiku, se snažíte nářkem nad „frakčním násilím“ zabrnkat na nervy dělníků a *vy-nucujete* si tímto nechutným způsobem uspokojení zájmů svého kroužku. Existuje-li nějaké „frakcionářství“ nejhrubšího zrna, pak je to právě počínání kroužků likvidátorů a narodníků, kteří potlačují vůli dělníků.

Přesně totéž vidíme při volbách do pojišťovacích rad v tak velkém městě, jako je *Riga*.

Koná se schůze členů výborů nemocenských pokladen, aby navrhla kandidáty do guberniálního pojišťovacího úřadu. Je zastoupeno 21 pokladen. Probíhá ostrý boj politických směrů. Na jedné straně likvidátoři, narodnici, politicky neorganizovaní a některé odborové svazy. Na druhé straně stojí pravdovci. Za obě strany vystoupí mnoho řečníků. Výsledkem je, že pravdovci dostávají 44 hlasů, zatímco blok všech ostatních 20 hlasů. (Tyto údaje přebíráme ze samotného listu *Mysl truda*, č. 2.^[249]) Pravdovci tedy získali více než dvě třetiny.

Narodníci poté znovu lkají nad „frakcionářstvím“ a „frakčním násilím“.

Všimněte si, jak žonglují se slovy. Narodníci přece nikdy nebyli *frakcí* sociální demokracie. Narodníci a sociální demokraté vždycky tvořili *dvě* samostatné *strany* — s vlastním programem, taktikou a organizací. Boj mezi sociálními demokraty a narodníky je politický boj *stran*, a vůbec ne boj „frakcí“. O jaké „frakcionářství“ tedy jde?

Cožpak není jasné, že povykování likvidátorů a „smířlivců“ proti „frakcionářství“ jen žene vodu na mlýn *nepřátel* dělnické strany, jen vyvolává chaos a zmatek, mate pojmy a dezorientuje dělníky?

Povykování proti „frakcionářství“ se stalo systémem. Cílevědomě ho využívají nepřátelé marxistů, aby zmátli dělníky. Jakmile se některému inteligentovi nebo kroužku inteligentů znelíbí rozhodnutí dělníků, hned začne křičet: Pomoc, „frakcionářství“! Zachraňte nás, „frakční násilí“!

Nikoho tím, pánové, nepřekvapíte. Když se rozbíječ a liberál F. D. v listu Severnaja likvidatorskaja gazeta* na každém druhém řádku dušuje, že je pro „jednotu“, když Trockij ve svém arciintelektuálském, skrzaskrz intelektuálském plátku nabubřele píše o „vysvobození z frakční poroby“, když maloburžoazní takysocialisté v listu Mysl truda tvrdí, že jsou prý pro jednotu, dělníci jim odpovídají: Kdo je pro skutečnou jednotu dělnického hnutí, ten se musí podřídit většině uvědomělých dělníků, ten nesmí bojovat proti marxistickému programu a marxistické taktice.

Put pravdy, č. 81
9. května 1914

Podle listu Put pravdy

* Viz tento svazek, poznámku 4. Čes. red.

DEMORALIZOVÁNÍ DĚLNÍKŮ RAFINOVANÝM NACIONALISMEM

Čím více se dělnické hnutí rozvíjí, tím urputněji se ho buržoazie a feudálové snaží potlačit anebo roztržít. Oba způsoby, jak potlačování násilím, tak tříštění pomocí vlivu buržoazie, se v celém světě, ve všech zemích praktikují neustále, přičemž různé strany vládnoucích tříd využívají hned první, hned druhý způsob.

V Rusku, zejména po roce 1905, kdy si nejinteligentnější příslušníci buržoazie jasně uvědomili, že pouhopouhé násilí není spolehlivý prostředek, začaly se všelijaké „pokrokové“ buržoazní strany a skupiny stále častěji uchylovat k metodě *rozdělování* dělníků hlásáním buržoazních idejí a učení, jež boj dělnické třídy oslabují.

K takovým idejím patří rafinovaný nacionalismus, propagující rozdělení a tříštění proletariátu pod velice lákavou a velice libozvučnou záminkou, například pod záminkou ochrany zájmů „národní kultury“, „národnostní autonomie nebo nezávislosti“ atd. atd.

Uvědomějí dělníci se všemi silami snaží čelit *každému* nacionalismu, jak drzému, násilnickému, černosotňovskému, tak i tomu nejrafinovanějšímu, který propaguje rovnoprávnost národů *zároveň... s tříštěním* dělnických zájmů, dělnických organizací a dělnického hnutí *podle* národností. Uvědomějí dělníci prosazují v duchu usnesení poslední porady marxistů (letní z roku 1913)⁷⁷ — na rozdíl ode všech odrůd nacionalistické buržoazie — nejen tu nejúplnější, nejdůslednější a do konce dovedenou *rovnoprávnost* národů a jazyků, ale i sjednocování dělníků různých národností v *jednotných* proletářských organizacích všeho druhu.

V tom se národnostní program marxismu zásadně liší od programu kterékoli, byť i té „sebeпокrokovější“ buržoazie.

Marxisté nepřikládají uznání rovnoprávnosti národů takovou váhu jen proto, že jsou nejdůslednějšími demokraty. Zájmy proletářské solidarity a soudružské jednoty třídního boje dělníků vyžadují naprostou rovnoprávnost národů k tomu, aby byla odstraněna i ta sebemenší nedůvěra mezi národy, odcizení, podezíravost a nevraživost. Ale úplná rovnoprávnost znamená také odmítnutí jakékoli nadřazenosti jednoho jazyka a zahrnuje uznání *práva* na sebeurčení všem národům.

Pro buržoazii je však požadavek rovnoprávnosti národů v podstatě velmi často totožný s hlásáním národní výlučnosti a šovinismu, velmi často jej slučuje s *propagováním* rozdělení a odcizení národů. S tím proletářský *internacionalismus*, prosazující nejen *sblížení* národů, ale také *sjednocování* dělníků všech národností příslušného státu v *jednotných* proletářských organizacích, *rozhodně* nesouhlasí. Proto marxisté rozhodně zavrhnou takzvanou „kulturně národnostní autonomii“, to jest *vyčlenění* školství ze správy státu a jeho předání do správy *příslušných* národností. Tento plán předpokládá rozdělení školství podle národností žijících v daném státním celku v otázkách „národní kultury“ na *národní svazy* s vlastními *zvláštními* sněmy, školskými financemi, školskými radami a školskými institucemi.

Je to plán rafinovaného nacionalismu, který demoralizuje a rozděluje dělnickou třídu. Proti tomuto plánu (bundovců, likvidátorů, narodníků, tj. různých skupin maloburžoazie) stavějí marxisté zásadu co nejúplnější rovnoprávnosti národů a jazyků včetně zavržení potřeby státního jazyka. Zároveň však usilují o maximální sblížování národů, o jednotné *státní* orgány pro všechny národy, jednotné školské rady, jednotnou školskou politiku (necírkevní školu!), o jednotu dělníků různých národností v boji proti *nacionalismu každé národní buržoazie*, proti nacionalismu, který je pro

oklamání prostáček servírován v podobě hesla „národní kultury“.

Ať si klidně maloburžoazní nacionalisté, bundovci, likvidátoři, narodnici a dopisovatelé časopisu Dzvín⁷⁸ otevřeně hájí své zásady rafinovaného buržoazního nacionalismu, mají na to právo. Ale ať neobelhávají dělníky, jako to dělá například paní V. O. v 35. čísle listu Severnaja rabočaja gazeta^[16], když se snaží čtenáře ujistit, že prý list *Za pravdu je proti* vyučování v mateřském jazyce!!!

To je nehorázná pomluva, neboť pravdovci toto právo nejen uznávají, ale navíc je uznávají *nejdůsledněji* ze všech. Pravdovci, kteří se připojili k poradě marxistů, jež prohlásila, že *povinný státní jazyk není nutný*, jako *první* v Rusku *plně* uznali právo na mateřský jazyk!

Směšovat výuku v mateřštině s „rozdělováním školství podle národností v rámci jednoho státu“, s „kulturně národnostní autonomií“, s „vyčleněním školství ze správy státu“ je do nebe volající ignoranství.

Nikde na světě nejsou marxisté (a ani demokraté) proti vyučování v mateřštině. A *nikde na světě* marxisté neschválili program „kulturně národnostní autonomie“ — *vytýčen* byl *jedině* v Rakousku^[374].

Příklad Finska, který uvádí paní V. O., mluví proti ní samé, protože v této zemi byla *rovnoprávnost národů a jazyků* uznána a je realizována (což bezpodmínečně a *nejdůsledněji* ze všech podporujeme), *ale nemůže tu být ani řeči o „vyčlenění školství ze správy státu“*, o zvláštních národních svazech pro řízení celého školství, o rozdělování celého státního školství národnostními přehradami apod.

Puť pravdy, č. 82
10. května 1914
Podepsán V. I.

Podle listu Puť pravdy

Současná politická situace v Rusku se vyznačuje celkovým růstem stávkového hnutí, dále růstem politických stávek (například na Prvního máje) a posílením „pravdovského“ směru mezi dělníky (znovu to dokázaly volby do pojišťovacích institucí v hlavních městech a do celoruské pojišťovací instituce).

Spojitosť mezi charakterem dělnického hnutí a směrem, který přijala za *svůj* obrovská většina uvědomělých dělníků, je zřejmá a nepotřebuje zvláštní komentář.

Současná politická situace se dále vyznačuje tím, že se obzvláště jasně a zřetelně rýsuje „levicový blok“, tj. společné akce proletářské a buržoazní demokracie (trudoviků a likvidátorů) jak proti Puriškevičům, tak proti zrádnému buržoaznímu liberalismu. Formování tohoto „levicového bloku“ se názorně projevilo v obstrukci levicových sil v dumě a ve skutečnosti, že pro vyloučení sociálních demokratů a trudoviků hlasovali pravicové síly, okťabristé a část progresistů při *abstenci* kadetů. Proletářská demokracie nic neztratila ze své samostatnosti a neustoupila od své proletářské, pravdovské linie. Tuto linii podpořili proti liberálům pouze trudovici a likvidátoři, i když jedni i druhí dosti často kolísají směrem k liberálům.

A konečně se současná politická situace vyznačuje kolísáním a nespokojeností mezi buržoazními třídami. Ukázalo se to v projevech na sjezdu obchodníků a průmyslníků a v rezoluci jejich sjezdu. Čišela z nich zjevná nespokojenost s vládou, zjevně opoziční nálada.

Projevilo se to v tom, že po projednání rozpočtu minister-

stva vnitra schválili v dumě oktábristé, činitelé zemstev a liberálové rezoluci proti vládě. Kadeti se radují, že oktábristé přešli na „jejich“ pozice, ale zapomínají dodat, že také oni sami tu přešli na *oktábristické* pozice!!

Rezoluce^[278] schválená IV. dumou zastává zcela vyhraněné kontrarevoluční a imperialistické stanovisko. Od-suzuje se v ní vládní politika za to, že

„všude panující administrativní zvůle vyvolává nespokojenost a tlumené vření v širokých, poklidných“ (tj. reakčních buržoazních a statkářských) „vrstvách obyvatelstva, a tím napomáhá vzniku a posilování protistátních proudů“.

Páni oktábristé mají na mysli demokracii. Páni kadeti se demokracie několikrát veřejně zřekli. Tím lépe, protože demokraty nikdy nebyli a být nemohou, protože demokracii pouze klamali, když se ji pokoušeli reprezentovat. Nezba-ví-li se demokracie klamů buržoazního liberalismu kadetů, nepostoupí v Rusku ani o krok.

Závěr:

Dělnické hnutí dále zesílilo. Většina dělníků se ještě pevněji přimkla k „pravdovskému směru“. Zřetelně se rýsuje „levicový blok“ ve smyslu společného postupu proletářské a buržoazní demokracie (trudovici a likvidátoři) proti pravicovým silám a proti kadetům.

Projevuje se rozklad, kolísání, vzájemná nedůvěra a nespokojenost uvnitř systému z 3. června, mezi statkáři a reakční buržoazií. „Navzájem“ se obviňují — Puriškevičové liberály, liberálové Puriškeviče — z podceňování a urychlo-vání nové revoluce.

Tak vypadá situace.

JEDNOTA DĚLNÍKŮ A „SMĚRY“ INTELIGENTŮ

Uvědomělí dělníci, kteří postupují ve svém hnutí stále kupředu, se neustále ohlížejí zpět na cestu, kterou dělnické hnutí urazilo, a znovu a znovu se zamýšlejí, zda je tato cesta správná a zda není cesta lepší.

Ani jedna třída v Rusku, dokonce ani vzdělaná a bohatá buržoazie neposuzuje svou taktiku, tj. směr a metody svého hnutí, tak přímo, jasně a podle možnosti veřejně jako dělnická třída. Otevřené a vášnivé spory o taktice, které se neustále vedou v dělnickém tisku, se zdají nemístné nebo zbytečné pouze lidem nerozumným nebo těm, kdo mají strach z účasti širokých mas na politickém dění. Ve skutečnosti však právě tyto vášnivé spory pomáhají zapojovat všechny dělníky, učí je všestranně promýšlet svou, dělnickou politiku a stanovit pevnou, jasnou a vyhraněnou třídní linii hnutí.

Dělníci z Expedice tiskárny státních papírů^[313] nedávno naprosto přesvědčivě ukázali, jaký je a jaký má být postoj uvědomělých dělníků ke sporům o taktice.

V 68. čísle listu Puť pravdy napsali: „Vysvětlujeme soudruhům z expedice, kteří se připojili k výzvě stoupenců listu Severnaja rabočaja gazeta a pořádají sbírky stejným dílem ve prospěch obou listů v domnění, že je to určitý krok k dosažení jednoty, že považujeme tento krok za nesprávný, neboť nepovede k jednotě dělnického hnutí, nýbrž naopak moment splynutí dělníků pod jedním praporem marxismu oddálí. Ostatně uveďme třeba takovýto příklad:

dejme tomu, že vidíme, jak se dva lidi urputně prou o něco, co se týká nás samých. Tento spor je nám nepříjemný a chceme jej ukončit. Co musíme v takovém případě udělat? To je nad slunce jasné: zjistit, kdo má víc pravdu, a postavit se na jeho stranu. Kdo pravdu nemá, ten si svou chybu buď uvědomí, anebo nedokáže-li svou chybu pochopit, vyčerpá se a spor ukončí. Budeme-li však podporovat a popichovat oba, spor nebude mít konce.“

To napsali dělníci z expedice. A vyvrátit jejich prosté vysvětlení situace všem dělníkům není vůbec možné.

Pomoci „stejným dílem“ nebo přání splynout či „sjednotit *všechny* směry“ (o čemž mimochodem mluví poslanci dumy sympatizující s likvidátorstvím) v podstatě znamená jediné snahu komandovat dělníky zvenčí v naději, že se v tom sami dělníci jaksi „neorientují“. Každá skupinka inteligentů může vydat brožurku nebo plátek a prohlásit se za „směr“, jako například skupinka protimarxistického filozofa Bogdanova či skupinka Trockého anebo N. N. Gimmera, který kolísá mezi narodniky a marxisty, apod.

„Směrů“ je habaděj a dělníci jsou vyzýváni: Pomáhejte „stejným dílem“, uznávejte „*všechny směry*“ !!!

Každý alespoň trochu uvědomělý dělník přirozeně řekne: Oč se přete? O *můj* boj? O *mou* politiku a taktiku? O *moji* stranu?

Vážení pánové, já si to přeberu sám a za *svou* prohlásím pouze tu taktiku, kterou schvaluji a s kterou se ztotožňuji.

To je jasné jako den boží.

Jen proto, že v Rusku není svoboda tisku (zvláště v provinciích), se ještě vyskytují masy dělníků, které vidí nějaké dělnické noviny poprvé, a proto se v otázkách dělnické politiky dosud vůbec „neorientovaly“, jen proto je v Rusku možné, aby inteligenti tak poroučeli dělníkům, jak se to projevuje ve výzvách, aby uznávali „*všechny směry*“ a „stejným dílem“ je podporovali.

Na trhu se často stává, že nejvíc křičí a dušuje se ten, kdo chce prodat zvláště mizerné zboží.

Na trhu intelektuální pomíjivosti se často stává, že proti komandování dělníků nejhlasitěji vykřikují právě ti inteligenti, kteří sami dělníky komandují a hlásají, kolik se formuje protimarxistických a protiproletářských „směrů“.

Vezměte si třeba Petrohrad. Těžko může soudný člověk něco namítat proti tomu, že petrohradští dělníci jsou ve srovnání s venkovskými dělníky vzdělanější a uvědomělejší, že jsou více navyklí a schopní opravdu samostatně „se orientovat“ ve všech otázkách marxistického učení a praxe dělnického hnutí.

A co vidíme?

Petrohradští dělníci *se zorientovali* a uznali za správný *pravdovský* směr.

V Petrohradě se valná většina dělníků vyslovila pro „pravdovský směr“ a dokázala činy, že *jedině* tento „směr“ považuje za *svůj*.

V provinciích nemají pravdovci tak výraznou převahu, ale nicméně ji mají. Dokázaly to údaje o dělnických skupinách shromážděné za dva roky, údaje, které jsou odpůrcům „pravdovského směru“ „nepříjemné“, ale tím nepřestávají být fakty.

Většina uvědomělých dělníků se zorientovala, prověřila si argumenty pro i proti té či oné taktice a pravdovskou taktiku uznala za *svou*. Jednotu a vůli této většiny dělníků se teď snaží zmařit a narušit zakladatelé „směrů“ mezi inteligenty — likvidátorství, trockismu (Borba), směsice narodnictví a marxismu (Sovremennik⁷⁹ pana Gimmera) aj.

Jsme přesvědčeni, že všechny tyto „směry“ mezi inteligenty propagující protimarxistické myšlenky nebo ústupky těmto myšlenkám, ztroskotají na uvědomělosti a vůli vyspělých dělníků marxistů. V našem přesvědčení nás utvrzuje příklad Petrohradu.

Je neobyčejně směšné, když inteligenti zakládající skupiny a „směry“ a rozvíjející tak jednotu dělníků, vykřikují o „jednotě“. Vždyť vystupují proti jednotě dělníků, která

se stala skutečností, a propagují jednotu směrů mezi inteligenty, kterou slibují pouze slovy.

Puť pravdy, č. 85
13. května 1914

Podle listu Puť pravdy

O LEVICOVÝCH NARODNICÍCH

Levicoví narodnici se ve 20. čísle [3] listu Stojkaja mysl a narodnici ve 4. čísle [195] časopisu Russkoje bogatstvo obořili na narodnický list Russkije vědomosti⁸⁰, že se vyslovil pro svobodu mobilizace, tj. pro koupi, prodej a zastavení přidělové půdy.

Tato otázka je zajímavá tím, že obzvlášť názorně potvrzuje marxistické hodnocení narodnické teorie jako teorie krajně zaostalé a reakční. I praktický význam této otázky nás nutí, abychom se jí zabývali.

Ve společnosti, v níž převládá zbožní výroba, je každý drobný rolník nevyhnutelně stále víc a víc vtahován do procesu *směny* a do závislosti na *trhu*, a to nejen na trhu místním a národním, ale i *světovém*. Každý den hospodářského rozvoje v celém světě, každá versta nové železnice, každý odchod dalšího pracovníka z vesnice do města anebo vůbec „za výdělkem“ do továrny, každý nový zemědělský stroj — zkrátka doslova každý nový krok hospodářského života ve světě vtahuje do procesu směny i ty nezapadléjší oblasti. Milióny a miliardy denně odpozorovaných jevů ve všech končinách světa a ve všech zemích bez výjimky dosvědčují tento rozvoj směnného hospodářství, výroby zboží pro trh a rozvoj kapitalismu. Vždyť přeměna směnného hospodářství a prosté zbožní výroby v kapitalismus je také jev, který potvrzují milióny a miliardy každodenních ekonomických pozorování v každé vesnici, v každém řemesle a v každém odvětví „domácké“ výroby.

Je jasné, že rolník, který se octl v této atmosféře světového hospodářství, je *výrobce* *zboží* a každým dnem se stává

závislejším na trhu tím, že prodává své výrobky, kupuje pracovní náradí a spotřební předměty, najímá si dělníky nebo se sám dává najímat jako dělník. Za takové situace, kdy existuje pozemkové vlastnictví, je svoboda koupě, prodeje a zastavení půdy nezbytnou podmínkou rozvoje kapitalismu. Pokusy tuto svobodu omezovat mohou vést leda k tisícerému obcházení zákona, k rozbujelému ouřadování a průtahům a k *zhoršování* postavení rolníků. Pokus zastavit světový vývoj kapitalismu zákony nebo předpisy omezujícími svobodu mobilizace půdy je stejný nesmysl jako chtít zastavit vlak vrbovým proutkem. Obhajovat takový pokus znamená obhajovat nevolnické zotročování, stagnaci a *zahnívání* vesnice.

Kdo se jen trochu zabýval politickou ekonomikou, ten ví, že v Rusku dochází k vystřídání nevolnictví kapitalismem.

Žádná jiná „třetí“ forma národního hospodářství v Rusku *neexistuje*. Jak nevolnictví, tak kapitalismus znamenají vykořisťování práce, *v tomto smyslu* znamenají oba řády „oprátka a otroctví“. Pro nevolnictví je však příznačná staletá stagnace, zaostalost a nevědomost pracujících a nízká úroveň produktivity práce, kdežto pro kapitalismus je příznačný velmi rychlý hospodářský a společenský rozvoj, obrovský růst produktivity práce, likvidace zaostalosti pracujících a probouzení jejich schopností k sjednocování a uvědomělému životu.

Proto nazývat kapitalismus oprátkou a otroctvím a současně *hlásat* — jako to dělají narodníci — že je třeba kapitalismus v jeho vývoji *brzdit*, znamená *ve skutečnosti* obhajovat pozůstatky nevolnictví, primitivismu a stagnace.

Marxisté vždy prohlašovali a budou prohlašovat levicové narodníky za „socialisty-reakcionáře“, protože prosazují omezování svobody mobilizace půdy.

Doporučujeme uvědomělým dělníkům, aby právě v této otázce „vyhlásili boj“ nejen levicovým, ale vůbec všem narodníkům! Vsadíme krk na to, že za levicovými narodníky půjdou sklerotičtí starci, kteří budou kromě omezení

svobody mobilizace půdy hájit víru v ďábla, servilnost, důtky, tchánovo právo obcovat se snachou a „výchovu“ „ženského plemene“ klackem.

A za námi pak půjde celá nová, vzdělaná mladá generace, která v ďábla nevěří. Postačí uvést jeden citát z pana Pešechonova, aby se tato generace začala k podobným lidem chovat, jak si zaslouží.

„Řekl jsem,“ píše pan Pešechonov, „že rolníci neumějí dost uvážlivě využívat hypotečního úvěru. Je to přirozeně zcela pochopitelné, systém pracovního hospodářství takový není...“

Tak se podívejme, rolníkům chybí „uvážlivost“! Jak je vidět, jediné zastánci nevolnictví a liberální ouřadové mají „schopnost“ rozhodovat *za* rolníky!!

To je aktuální, blízká, praktická, docela malá, ale jasná otázka. A v této otázce je třeba pány levicové narodníky vystavovat posměchu na jakémkoli shromáždění, kde se sejdou uvědomělí rolníci, kteří procitli z hlubokého spánku.

A „pracovní“ hospodářství není nic víc než jalová, medová fráze inteligenta. Každý rolník velmi dobře ví, že nemůže žít, aniž by prodával a kupoval. Tváří v tvář této prosté skutečnosti se žvanění o „soustavě pracovního hospodářství“ rozplývá jako dým.

Levicoví narodníci směšují otázku svobody mobilizace půdy s obhajobou „vyjmutí půdy ze zbožního koloběhu a její přeměny v majetek všeho lidu“ (Stojkaja mysl, č. 20), a tím sypou „mužikovi“ písek do očí.

Za prvé, jen úplní tupci mohou nevědět, že „přeměna půdy v majetek všeho lidu“ *neznamená* vyjmutí půdy ze zbožního koloběhu, *ale právě naopak* její ještě širší, slobodnější a rychlejší vtažení do takového koloběhu.

Seznamte se trochu, páni „socialisté-reakcionáři“, s Marxovou politickou ekonomikou!

Za druhé, *radikální* buržoové přicházejí a také nejednou přišli, jak ukázal a dokázal Marx, s požadavkem „přemě-

nit půdu v majetek všeho lidu“. O to se přít nebudeme. Ale kdo si myslí, že obhajoba *feudálního* omezování svobody mobilizace půdy takovou přeměnu usnadní, není radikální, ale zpátečnický buržoa.

Dokud existuje soukromé vlastnictví půdy, je omezování její mobilizace škodlivé a reakční. K uskutečnění ideálů dělnické demokracie nevede jiná cesta než co nejrychlejší likvidace pozůstatků feudalismu a co nejrychlejší rozvoj kapitalismu.

Marxisté vždy říkali a dodnes opakují, že je třeba *očisťovat* demokratické názory rolníků od přežitků *nevolnictví*. Narodník zasluhuje podporu *jen potud*, pokud se staví proti nevolnictví a za demokracii. Pokud však hájí zdeptanost a zaostalost, úzkoprsost a egoismus maloburžoazie, je největší reakcionář.

Puť pravdy, č. 86
14. května 1914

Podle listu Puť pravdy

LIKVIDÁTOŘI A ŽIVOTOPIS MALINOVSKÉHO

Likvidátoři ve svých četných člancích o odchodu Malinovského⁸¹ kromě jiných pomluv tvrdí, že Malinovskij se dostal do významné funkce jenom zásluhou „rozbíječství“ pravdovců, že Malinovskij je politická „korouhvička“ atd. apod.

Uvádíme doslovně *redakční* článek likvidátorského listu Luč, který likvidátoři uveřejnili hned druhý den po zvolení Malinovského do Státní dumy, tj. tehdy, když likvidátoři ještě neměli důvod snižovat se v boji proti odpůrcům k hanebné lži.

Zde je plné znění článku (Luč, č. 37, 28. října 1912):

R. V. MALINOVSKIJ^[228]
(Poslanec za moskevské dělníky)

Poslancem za dělníky Moskevské gubernie byl zvolen bývalý tajemník svazu petrohradských kovodělníků Roman Malinovskij. V jeho osobě poprvé získává sociálně demokratická frakce v dumě významného praktika odborového hnutí, který v nejtěžších letech reakce aktivně pracoval v legálních dělnických organizacích.

Členem odborového svazu byl Malinovskij od jeho založení 1. května 1906. Na začátku roku 1907 byl zvolen tajemníkem svazu a tuto odpovědnou funkci nepřetržitě vykonával až do listopadu 1909, kdy byl zatčen na přípravné schůzi první dělnické delegace, která se měla zúčastnit protialkoholního sjezdu. Jeho aktivní činnost v odborovém svazu přerušilo vysídlení z Petrohradu, ale ideové spojení s organizací udržoval dál.

Léta tajemnické činnosti Malinovského byla v životě odborového svazu obdobím, kdy bylo nutné potýkat se nejen s těžkými vnějšími podmínkami, ale i s apatií samotných dělníků. Osobní příklad Ma-

linovského mohl být významnou zbraní proti tomuto „vnitřnímu nepříteli“.

Zdalo se, že jeho energie je nevyčerpatelná. Se stejnou horlivostí se ujímal jak odpovědného úkolu řídit stávkou, tak mravenčí práce na organizační výstavbě.

A co je nejdůležitější, Malinovskij se vždy snažil tuto běžnou denní práci spojovat s celkovými úkoly dělnického hnutí a v boji za běžné denní požadavky nikdy neztrácel ze zřetele konečný cíl.

Malinovskému zabrala mnoho času a sil práce v odborovém svazu, ale přesto se nevěnoval pouze jí. Tak či onak se účastnil všech akcí dělníků v posledních letech. V roce 1908 se zúčastnil jako delegát petrohradských dělníků družstevního sjezdu v Moskvě. O velikonočních 1909 zastupoval petrohradské kovodělníky na prvním sjezdu závodních lékařů, na němž přednesl referát o starobním a invalidním pojištění. Kovodělníci ho delegovali také na protialkoholní sjezd, ale zatčení mu účast na sjezdu znemožnilo.

V Moskvě už nebyla činnost Malinovského tak rozmanitá, ale ani tam neseděl s rukama v klíně. Podílel se na přípravě druhého sjezdu závodních lékařů, jeden čas úzce spolupracoval s dělnickým družstevnictvím atd.

O politické dělnické hnutí se nový moskevský poslanec také vždy živě zajímal.

Svým přesvědčením je bolševik. To mu však nebránilo, aby v roce 1908 vystoupil v zájmu jednoty odborového hnutí proti svým stejně smýšlejícím druhům, když se začali po londýnském sjezdu domáhat zastoupení strany ve vedení odborových svazů. To mu nebránilo, aby na prvním sjezdu závodních lékařů nevystoupil v zájmu jednoty dělnické delegace proti rozbíječskému jednání moskevských bolševiků.

Můžeme právem doufat, že činnost nového dělnického poslance bude i na politickém poli stejně plodná jako v odborovém hnutí.

Takhle uznale psali *o bolševiku Malinovském přede dvěma lety sami likvidátoři*. Mohlo tomu být snad jinak, když Malinovského práci mohli sledovat všichni dělníci? *Do konce* ani likvidátoři, už tehdy jeho političtí odpůrci, mu nemohli upřít jeho velikou autoritu. O jeho dřívější práci, která ho už tenkrát vynesla, se vyjadřují co nejlíchetivěji. Dávají ho za vzor ostatním. O „korouhvičce“ ani zmínka. Tehdy jej ještě neprovázela ani legenda, že prošel do dumy jako kandidát likvidátorské „jednoty“.

O několik týdnů později se konala první schůze jednotné sociálně demokratické frakce v dumě. Sami likvi-

dátoři zvolili Malinovského jednomyslně místopředsedou frakce v dumě, přesně tak, jako dříve podporovali jeho kandidaturu na funkci vedoucího dělnických delegací na sjezdech společenských organizací (například na sjezdu závodních lékařů) apod. Významný představitel „srpnového bloku“ (opora dnešního časopisu Borba) píše Malinovskému po volbách do dumy velmi lichotivé dopisy a nazývá ho div ne budoucím Bebelem.

A když se Malinovskij ukázal jako tvrdý odpůrce likvidátorství, když udělal krok, který sám musel záhy označit za velice chybný, nebylo špinavějších pomluv, které by likvidátoři nevyhrabali ze smetiště černosotňovských novin a nešířili je proti bývalému poslanci, kterého dříve tak vychvalovali.

Že by Malinovskij se svou politickou minulostí a při svém nadání hrál významnou úlohu v kterékoli frakci a že by mu likvidátoři nasadili svatozář, kdyby s nimi byl solidární, to ví každý. A přitom se likvidátoři nestydí říci, že Malinovského vynesl „rozkol“.

Člověku je *stydno* za lidi, když vidí, že se snaží využít osobního neštěstí jednoho člověka k boji proti nepřátelskému politickému směru. Nechceme srovnávat Malinovského s Chrustalevem. Co by však říkali likvidátoři tomu, kdyby jejich političtí odpůrci po tom, co se stalo s Chrustalevem, začali na základě osudu jednoho jedince hanobit menševismus a „využívat“ Chrustalevova případu proti celému menševickému směru? Je přece známo, že Chrustalev byl menševikem, jako významný představitel menševiků se zúčastnil londýnského sjezdu, psal do novin atd., je známo, že kdysi byli menševici na Chrustaleva pyšní.

„Pravdovci“ nemají nedostatek politických odpůrců. Ale *ani jediný* nepřátelský list — snad jediné s výjimkou dubrovinovců a Puriškevičova listu* — neklesl tak hluboko

* Lenin má na mysli Dubrovinův list Ruskoje znamja a černosotňovský list Kurskaja byl, do něhož Puriškevič aktivně přispíval.
Čes. red.

jako v těchto dnech list likvidátorů. I liberálové se chovali nepoměrně slušněji.

Namluvit o protivníkovi ty nejneuvěřitelnější hanebnosti a končit nabubřelou výzvou k... jednotě s tímto zhanobeným protivníkem — taková je taktika všech těchto Martovů a Danů, pokrytecká, nedůstojná a zavrženšhodná.

Jejich nechutné chování v souvislosti s odchodem Malinovského musí otevřít oči i slepým.

Rabočij, č. 2

22. března 1914

Podepsán Pravdovec

Podle listu Rabočij

O DVOU CESTÁCH

Vůdce kavkazských likvidátorů An nedávno prohlásil v jednom článku^[58], kterým na sebe upoutal pozornost uvědomělých dělníků, že nesouhlasí s listem Luč a jeho následovníky, s jejich *oportunistickou* taktikou.

Toto prohlášení se rovná *rozpadu* „srpnového bloku“ — žádné vytáčky a výpady tuto skutečnost nevyvrátí.

Teď bychom však chtěli upozornit čtenáře na něco jiného, a sice na Anovy úvahy o dvou cestách vývoje Ruska. An píše:

„*Luč* spojuje svou taktiku s možností reform, orientuje se na reformy. *Pravda* spojuje svou taktiku s ‚bouří‘, orientuje se na převrat.“

An z toho vyvozuje: *Obě* taktiky je třeba spojit. Závěr je nepřijatelný. Je to závěr nemarxistický.

Rozebereme si to.

Čím je určována *cesta* Ruska, charakter a rychlost jeho vývoje?

Poměrem společenských sil, výslednicí třídního boje.

To je jasné.

Jaké společenské síly působí v Rusku? Jaká je linie třídního boje?

Rusko je kapitalistická země a nutně se musí vyvíjet kapitalistickou cestou. V současné době prochází Rusko obdobím buržoazně demokratických přeměn, vymaňuje se z feudalismu, z nevolnických okovů. V podmínkách světového kapitalismu je pro Rusko nezbytné, aby se zbavilo nevolnických okovů. Zatím nevíme jen to, jaká bude výslednice sociálních sil, jež se snaží svrhnout okovy nevolnictví. Jsou to hlavně tyto síly: 1. buržoazní monarchistický

liberalismus (kapitalisté a částečně statkáři patřící ke straně progresistů, kadetů a zčásti oktabristů); 2. buržoazní demokracie (rolnictvo, městská maloburžoazie, inteligence atd.); 3. proletariát.

Každá z těchto tříd vyvíjí činnost — máme samozřejmě na zřeteli jediné akce mas — ve směru určeném ekonomickým postavením každé třídy. Výslednice bude a může být *pouze jedna*.

V jakém smyslu můžeme tedy mluvit o dvou cestách Ruska? Jedině v tom smyslu, že neznáme, a dokud boj neskončí, nebudeme znát tuto výslednici, která se víc nachýlí k *jednomu ze dvou* nejprostších, nejjasnějších a pro všechny okamžitě zřejmých směrů. Prvním směrem jsou „reformy“, druhým „bouře“.

Reformami se nazývají takové přeměny, které *neodnímají* státní moc staré vládnoucí třídě. Opačným přeměnám se říká „bouře“. Třídní zájmy buržoazního liberalismu vyžadují *pouze* reformy, neboť buržoazie má z „bouře“ větší strach než z reakce, buržoazie chce zachovat staré feudální instituce (byrokracii, dvě sněmovny aj. aj.), aby se mohla bránit proti dělníkům. Rolnictvo ve všech zemích světa bez výjimky, tedy i v Rusku, při buržoazně demokratických přeměnách kolísá mezi buržoazií a proletariátem. Takové kolísání je nevyhnutelné, protože rolníci jsou sice odpůrci statkářů a nevolnictví, ale zároveň jsou sami drobní vlastníci, maloburžoové.

Pokud jde o proletariát, řeší se jeho zájmy, totožné se zájmy obrovské většiny obyvatelstva, všech vykořisťovaných, *nikoli* cestou reforem, nýbrž cestou, pro niž jsou v Rusku příznačná „tři hesla“.

Půjde-li většina rolníků a obyvatelstva za liberály, bude to jedna z nejhorších „cest“, pro dělníky a vykořisťované nejméně výhodná a nejvíce strastiplná. Půjde-li většina rolníků a obyvatelstva za dělníky, bude tomu zcela opačně. Takovou či onakou výslednici plně ukáže teprve konečný výsledek boje.

Teď vidíme, jaký je opravdový smysl nejasné a matoucí Anovy úvahy, který rychleji vycítil než pochopil oportunistus likvidátorů a jejich zradu na dělnické třídě.

Likvidátoři jsou reformisté. V podstatě praktikují *liberální*, a ne marxistickou, dělnickou politiku, neboť vedou dělníky k podřízení se buržoazii.

„Pravdovci“ uskutečňují marxistickou, proletářskou politiku, neboť při přetváření Ruska hájí zájmy dělnické třídy. Neopomíjejí snad „pravdovci“ využívání reformem? Na to lze snadno odpovědět, odvoláme-li se na fakty. Vezměte si opravdovou, a ne vyfantazírovanou reformu, jako je pojištění. Každý vidí, že se jí pravdovci „chopili“ desetkrát pevněji než likvidátoři: viz Voprosy strachovanija⁸² a výsledky voleb do Celoruské pojišťovací rady.

Vezměte si „dílčí požadavky“ hospodářského boje při stávkách. Každý ví, že pravdovci vedou tuto skutečnou, a nikoli vyfantazírovanou kampaň tisíckrát častěji a energičtěji.

Kdyby existovala skupina, která by zavrhovala využívání reformem a dílčích zlepšení, *nebylo by možné* se s ní spojit: pro dělníky by to byla škodlivá, nemarxistická politika.

Není možné spojit se ani s likvidátory, protože zavrhování „ilegality“ a spílání „ilegalitě“, zavrhování a odsunování dvou „základních hesel“, propagování boje za veřejnou stranu v dnešním Rusku a hlásání možnosti politických reformem — to všechno znamená zradu na dělnické třídě a přechod na stranu buržoazie.

Pravdovci „se orientují na bouři neboli převrat“, jak se vyjádřil An, ale přitom si nenechají ujít ani jedinou — dosvědčují to fakta — ani sebemenší možnost uskutečnit opravdové reformy a dílčí zlepšení a vysvětlují masám, jak je reformismus falešný. Taková taktika je jediné správná, jediné marxistická, a proto ji přijala obrovská, převážná většina (dokázaly to fakty, počet dělnických skupin) uvědomělých dělníků v celém Rusku.

Proti dělníkům, proti „pravdovství“ marně bojují jedině stoupenci maloburžoazní demokracie, narodníci a likvidátoři.

Rabočij, č. 3
24. května 1914

Podle listu Rabočij

PLECHANOV NEVÍ, CO CHCE

Jak víme, v otázkách taktiky a organizace byly s Plechanovem nejednou nepříjemné potíže. V těchto otázkách se v posledních jedenácti letech (od podzimu 1903, kdy přešel od bolševiků k menševikům) mnohokrát a komicky zapletl.

Teď se začíná znovu zaplézat a my musíme čtenáře s tímto smutným stavem seznámit. Nejprve však připomeňme velkou Plechanovovu zásluhu za těžkých časů (1909—1911). Tehdy velice prosazoval ilegalitu a rozhodně podporoval stranická usnesení o boji proti likvidátorům. Odhaloval oportunistus likvidátorů a vysvětloval, že křísí „ekonomismus“ (buržoazní směr v marxismu v letech 1894—1902). Dokazoval, že likvidátoři svým odmítáním illegality stranu zradili. Správně vysvětloval, že „pan Potresov si nezadá s Jidášem a že *bez* Jidáše byli apoštolové silnější než s ním.

To byly jasné, přesné, ucelené myšlenky, zcela v duchu usnesení z let 1908 a 1910 [239, 246, 238].

Podívejme se však na nový Plechanovův „obrat“. V listě Jedinstvo⁸³ teď zatracuje pravdovce za „frakcionářství“ a „uzurpátorství“ (neoprávněné uchvázení, samozvanectví) a tvrdí, že prý „nemáme jeden dělnický tisk, ale celé dva“ [208].

Není to řečeno příliš chytře, ale dá se to pochopit. Likvidátorský list se prohlašuje za dělnický!! Tu ho máš! Ale přece týž Plechanov obhajoval správnost rezoluce, která označila likvidátorství za produkt *buržoazního vlivu na proletariát*.

Marně se na to Plechanov snaží zapomenout. Dělníci se takové zapomnětlivosti jen vysmějí.

Likvidátorský tisk *není* dělnický tisk, nýbrž tisk, který *zprostředkovává buržoazní vliv na proletariát*. To je přesně a jasně řečeno v usnesení „celku“⁸⁴. Dodnes to všem názorně potvrzují likvidátoři — (viz například shodné projevy Bulkina^[14] a Martova^[146] *proti* ilegalitě v časopisu Naša zarja, č. 3, 1914).

Jaký smysl má tedy Plechanovova výzva k jednotě s likvidátory? Jde snad o jednotu s onou skupinou publicistů, která přesně tak jako Potresov neuznává ilegalitu? Kdo chce hájit takovou jednotu, musí *hájit zavrhování ilegality!*

Plechanov se natolik zapletl, že sám neví, kde stojí.

Vždyť přece likvidátoři v časopise Naša zarja i v listu Novaja rabočaja gazeta (F. D. a L. M., jeho přední přispěvatelé) i ústy Čcheidzeho a spol. nad slunce jasněji prohlásili, že *trvají na svém*, tj. že hájí Potresova a nemají nic proti tomu, aby se spílalo ilegalitě. Hájí myšlenku veřejné dělnické strany.

A tak Plechanov zároveň odsuzuje likvidátorství jako zločin proti straně, ale hájí i „jednotu“ s likvidátory.

Tomu se člověk může jen zasmát.

Všechny dělníky, kteří si opravdu přejí uzнат „formu“, kterou Potresov zavrhuje, vítají pravdovci s otevřenou náručí, kdežto plané fráze o „jednotě“ s odpůrci ilegality považují za prázdné fráze lidí, kteří nevědí, co chtějí.

Na obvinění z „uzurpátorství“ odpovídají pravdovci s klidem: Nepodobá se náhodou uzurpátorovi a samozvanci ten, kdo si potrpí na krasořečnění, na fráze a bojí se *faktů*? Plechanov žije v zahraničí; proč ale skromně mlčí o tom, že od srpna 1912 do května 1914 likvidátoři nevydali v zahraničí *ani jediné* číslo novin? *Ani jedinkrát* se fakticky neodvolali na „organizace“, které obhajoval i Plechanov??

Odpůrci likvidátorství naopak *v celé řadě* čísel svých listů *fakticky* poukazují na *všechna* místa v Rusku.

Plechanov zamlčuje fakty, protože fakty vyvracejí jeho fráze.

Vezměme si dostupné údaje uveřejněné v Rusku, které je možné si ověřit. Za celé dva roky, 1912 a 1913, pravdovci *semkli* (a dokázali to sbírkami skupin) 2801 dělnických skupin, kdežto likvidátoři 750.

Připočteme-li rok 1914, od 1. února do 6. května (předběžný výpočet), dostaneme číslo 5302 oproti 1382.

Pravdovci získali většinu, asi *čtyři pětiny!!* Pochopitelně že lidem, kteří *se bojí* faktů, nezbývá nic než fráze a zas jen fráze.

Kolem přesných a jasných usnesení, která zástupci dělníků třikrát doplnili a ověřili (v lednu 1912, v únoru a v létě 1913), pravdovci *semkli* $\frac{4}{5}$ uvědomělých dělníků v Rusku. Tato usnesení jsou rozvinuta ve stovkách článků a uplatňují se v praxi.

To nejsou ani fráze, ani báchoroky, ani anekdoty o ptačím voleti a o divoších (Plechanov stále omílá staré anekdoty!), ale *fakty*. To je *jednota v praxi*, jednota *dělníků*, kteří si *svou* taktiku prověřili zkušenostmi.

Jestliže je tato taktika, kterou přijaly tisíce dělníků, hanlivě nazvána „leninskou“, je to pro Lenina jediné lichotivé, ovšem 5000 dělnických skupin se tím nevytratí, nezahyne tím jejich jednota, jejich strana.

Fráze o „frakcionářství“, „roztříštěnosti“, „rozpadu“ aj. se hodí právě na Plechanova a jeho nynější přátele. Jen se podívejte na seznam spolupracovníků plátku *narodnické* inteligence *Sovremennik*, otištěný na první straně Plechanovova listu *Jedinstvo*. Čteme tu jméno pana Gimmera a spol., kteří hlásají *protimarxistické* myšlenky; Plechanov správně nazval tyto myšlenky myšlenkami „*socialistů-reakcionářů*“. Čteme tu jména bohohledačů a machistů: Bogdanov, Bazarov, Lunačarskij. Jména likvidátorů: Dan, Martov, Čerevanin (jaksi se vytratil Potresov, uvedený v 66. čísle listu *Severnaja rabočaja gazeta*). Je tu i jméno liberála Bogučarského atd.

A v tomto Sovremenniku, který o dělníka ani nezavadí, se pan Gimmer nepokrytě chvástá, že Plechanov je pro jednotu s ním!! *A Plechanov k tomu mlčí.*

Není už na čase sejmout masku? Jinak ji dělníci možná bezohledně strhnou!! *Protimarxistické* kroužky inteligentů, torza buržoazní demokracie — tam se tedy znenadání octl ubohý Plechanov. A právě tam je chaos, roztrfštěnost a nevelké frakce proti jednotě tisíců dělnických skupin pravdovského směru, které se během dvou let semkly.

Politujme Plechanova! Vždyť by si za svůj boj proti oportunistům, narodníkům, machistům a likvidátorům zasloužil něco lepšího. Budeme dále budovat jednotu dělnických skupin, ze $\frac{4}{5}$ už vybudovanou, které uplatňují jasnou, zkušenostmi ověřenou taktiku.

Přijmeme všechny a každého, kdo se zřekne likvidátorství — před nikým nezavíráme dveře.

A na příkladu Trockého časopisu *Borba* a Plechanovova listu *Jedinstvo* budeme ukazovat ubohé a směšné kolísání skupinek inteligentů, které se odtrhly od dělnického hnutí a donekonečna kolísají, dnes na jednu, zítra na druhou stranu, od inteligentíka Potresova k inteligentíku Gimmerovi.

Je to smutná podívaná, ale v maloburžoazní zemi v období buržoazně demokratických přeměn se jí nevyhneme.

Rabočij, č. 4
25. května 1914

Podle listu Rabočij

K R O Z P O Č T U
M I N I S T E R S T V A
Z E M Ě D Ě L S T V Í ⁸⁵

Naše vláda považuje svou novou agrární politiku, politiku intenzivního a urychleného rozbíjení občiny za pomoci obvodních náčelníků pro rolnictvo, politiku podporující vytváření otrubů za obzvlášť velký úspěch ve svém boji proti revoluci. Rada spojené šlechty⁸⁶ vyzvala vládu už v roce 1906, hned po revoluci, k zavádění soukromého vlastnictví půdy rolníků, aby tak rychleji vznikla vrstva bohatých rolníků, která by se postavila na stranu statkářů proti rolníkům. Stolypin se neprodleně dal cestou, kterou doporučovala Rada spojené šlechty. Statkářské strany ve III. dumě, pravice i okřabristé, usilovně podporovali tuto novou agrární politiku, neboť v ní neviděli pouze nejlepší prostředek boje proti revoluci, ale i veliký pokrok k zavedení hospodářské soustavy evropského typu, krok k likvidaci pozůstatků nevolnictví.

Víme, že vládní, pravicový a okřabristický tisk tuto novou agrární politiku tisícerým způsobem vychvaloval a vychvaluje jakožto „likvidaci nevolnictví“.

A právě z tohoto hlediska chci ve svém projevu zhodnotit *základy* vládní politiky v agrární otázce. Neustále slyšíme o tom, jak roste množství půdy „natrvalo přidělené“ do soukromého vlastnictví, jak se zvětšuje počet otrubů, ale ani slovo o tom, v jakém rozsahu dodnes přetrvávají na naší vesnici ztročující a nevolnické vztahy. A v tom je přece podstata otázky. Slibuje se nám přeměna našeho zaostalého zemědělství podle „evropského“ vzoru při zachování hospodářské a politické všemocnosti třídy feudálů — Pu-

řiškevičů. Sliby zůstávají sliby, ale jaká je *dnes* situace na vesnici, *po* všem tom pokroku, jímž se vláda chvástá? Do jaké míry jsou *dnes*, v současné době, rozšířeny otrocká závislost a nevolnický útlak masy rolníků?

K objasnění této otázky si vezmu za svědka časopis, jehož vedoucí činitel si nedávno vysloužil, a zcela právem, nadšenou pochvalu *samotného volynského metropolity Antonije* a zároveň ovšem i takových publicistů proslulých svou reakčností (i svou ochotou přisluhovat vládě), jako je Rozanov z časopisu *Novoje vremja*. To není nějaký „levicový“ časopis, bože chraň! To je časopis lidí, kteří zopakovali *všechny* útoky a nadávky reakcionářů namířené proti revoluci. Je to časopis, který horlivě obhajuje kdejaké kněžourství a nedotknutelnost statkářského vlastnictví. Jistě jste si domysleli, že mluvím o časopise *Russkaja mysl*.

Tento časopis výjimečně napsal pravdu a uvedl údaje, správné údaje o rozšíření takových jevů v Rusku, jako je *podílný pacht a najímání na zimní práce*. Všichni vědí, že to je na naší vesnici nejběžnější, nejvšednější jev. Ale „všichni“ raději mluví o čemkoli jiném, jenom ne o těchto běžných jevech.

„Cožpak najímání na zimní práce,“ píše zmíněný časopis, „není v našem století, ve století elektřiny a letadel, v rozporu se zdravým rozumem? A tato forma otroctví a závislosti kvete dodnes, je pijavicí přisátou na rolníkově těle... Najímání na zimní práce si zachovalo stále živý nevolnický termín ‚zavázání rolníci‘.“

Takovéto hodnocení najímání na zimní práce nepodávám já, nýbrž časopis známý svou nenávisť k revoluci. Otroctví, závislost, nevolnictví — takhle jsou *nuceni* nazývat naše „pořádky“ na vesnici zcela „loajální“ lidé.

Při najímání na zimní práce

„rolník přistoupí na nejtvrďší podmínky — i za cenu toho, že dostane za práci dvakrát až třikrát méně než na jaře a v létě. V zimě se platí za děsatinu, kterou je třeba třikrát zorat, osít, položit (pokosit nebo požnout), svázat a svézt na mlat, přibližně tolik, kolik se v létě platí jen za sklizeň (položít a svázat)“.

A kolik rolníků žije v tomto nevolnickém, porobujícím otrockém postavení?

„Podle místních údajů bylo *na jaře 1913* v některých vesnicích v jihozápadní oblasti až 48 % „zavázaných“ usedlostí, v Mogiljovské gubernii až 52 % a v Černigovské gubernii až 56 %.“

Všimněte si, že se mluví o jaru 1913!! To znamená po sklizni z roku 1912!! Tedy v době údajně závratných úspěchů takzvaného „uspořádání pozemkových poměrů“, o němž vláda tolik mluví a chvástá se jím před celým světem!

Je tedy možné nazvat tolik vychvalované „uspořádání pozemkových poměrů“ jinak než obíleným hrobem, v němž odpočívá stále totéž, dřívější, staré nevolnictví?

Polovina rolnických usedlostí je „zavázána“, utápí se v beznadějně bídě. Hlad a zase hlad dokonce i v neúrodnějším roce je nutí otrocky prodávat v zimě svou práci statkáři třikrát levněji. Ve skutečnosti to znamená, že úplně se vším všudy pokračuje robot a nevolnictví, protože zůstala nedotčena sama podstata tohoto nevolnictví: zůstal tu chudý, hladovějící, zbídačelý mužik, který je i v neúrodnějším roce nucen svým ubohým nářadím a vychrtlým dobytkem obdělávat statkářskou půdu za podmínku „najímaní na zimní práce“.

Ať si vzrůstá množství půdy přidělované do soukromého vlastnictví! Může to být dokonce velmi prospěšné pro ty proletáře, kteří se zbaví přítěže a uvolní se pro boj za svobodu a socialismus.

Je však jasné, že žádné „přidělování půdy natrvalo“, že žádné „přednosti“ soukromého vlastnictví nepomohou miliónům rolnických usedlostí, nepomohou desetimiliónům rolníků, kteří *nemají kam* z vesnice odejít a kteří musí v zimě otročit statkářům.

Tito rolníci musí nutně usilovat o to, aby veškerá statkářská půda přešla bez náhrady do jejich rukou, protože to je pro ně *jediné* východisko z bezvýchodné otrocké zá-

vislosti. Občinnová držba půdy tu nic nevyřeší. Ani samostatně hospodařící rolník, ani absolutní „soukromý vlastník“, ani rolník hospodařící na občinnové půdě nepřestanou navěky být utiskovanými otroky, jestliže nevystačí se svým obilím déle než „do Mikuláše“ a budou si muset za lichvářských podmínek půjčovat od statkáře.

Vykládat těmto desetimilionům rolníků o „pokroku“ v zemědělství, o „zvyšování úrovně agrikultury“, o dokonalejším obdělávání půdy a podobně je leda k smíchu. Jaképak zdokonalování, když zoufalá bída nutí rolníka pracovat u statkáře za třetinu mzdy, a v létě, až ho policajti a četníci násilím poženou k „bárinovi“, od kterého si předem vypůjčil obilí nebo peníze s tím, že je odpracuje, v létě se mu bude sypat vlastní obilí!

A statkář, který v zimě půjčí jako zálohu na odpracování obilí nebo peníze, se vůbec nepodobá „evropskému“ hospodáři ani nějakému kapitalistickému podnikateli. To není podnikatel, ale lichvář nebo feudální pán. Za takové „soustavy hospodářství“ nejenže není zdokonalování výroby potřebné, ale z jeho hlediska přímo *nežádoucí, nepotřebné a škodlivé*. Zruinovaný, chudý, hladový mužik s hladovým dobyt看em a ubohým náradím — tohle *potřebuje* podobné statkářské hospodářství, které *navěky* uchovává zaostalost Ruska a zakříknutost rolníků. Jestliže se masa rolnického obyvatelstva dostala do podobných podmínek nevolnické závislosti, mohou se tyto podmínky udržet, pokud se rolník z tohoto járna nevysvobodí, ještě celá desetiletí; vždyt oddělení malé hrstky bohatých „rolníků hospodařících na otrubech“ nebo půda natrvalo přidělená, kterou mohou proletáři prodávat, vůbec nemění zotročující postavení mas rolníků.

A na to zapomínají nebo lépe řečeno se snaží zapomenout, zastříit a zatemnit opěvovatelé nové, stolypinovské agrární politiky. Unisono pěji, že tato politika znamená „pokrok“, ovšem *zamlčují*, že pokrok se týká jen nevelké hrstky a postupuje hlemýždím tempem, kdežto *většina*

se stále ještě nachází ve starém, zotročujícím, nevolnickém postavení.

Počet rolníků hospodařících na otrubu vzrůstá, do Ruska se dováží více strojů, rozšiřuje se setí pícnin a na vesnici přibývá družstev. To všechno je pravda, páni obhájci vlády, ale je tu i druhá strana mince, kterou utajujete. Většina rolníků přes všechno tolik diskutovaný pokrok zůstává v nevolnickém područí. A proto je všechno „pokrokové“ tak *omezené a vratké*, proto nutně dochází k hladomorům, proto je veškerý vnitřní trh tak slabý a ubohý, proto se tak pevně drží bezpráví a zvláště a proto je *tím naléhavější* nová agrární revoluce. Vždyť se čím dál víc zvětšuje protiklad mezi stoletím letadel, elektřiny a automobilů na jedné straně a „najímáním na zimní práce“ či „podílný pacht“ na druhé straně.

A zde máte *nejnovější* údaje o podílném pachtu v Rusku z téhož časopisu, který pochválil volynský metropolita Antonij. Osevní plochy rolníků na půdě zpachtované za polovinu sklizně činí ve srovnání s osevními plochami na jejich vlastní půdě 21 % ve středoruských guberniích, 42 % v jezernatých guberniích a 68 % v severozápadních guberniích. Pokud jde o sklizeň sena z luk zpachtovaných za polovinu píce, činí 50 % ve středoruských guberniích a 110—185 % v jezernatých, závolžských a severozápadních guberniích!!

To znamená, že sklizeň sena ze zpachtovaných luk *převládá* nad sklizní z vlastních luk ve *třech* obrovských oblastech Ruska.

A co je to „podílný pacht“?

„Rolník, který užívá statkářskou půdu, osévá ji vlastním osivem, sám ji plně obdělává a sám všechno sklízí až po svoz snopů na mlat, si ponechává pouze polovinu sklizně. Pokud jde o sklizeň sena ‚za třetinu‘, ponechává si podílný pachtýř každou třetí kopku, kdežto dvě kopky dostává statkář.“

Ale ani to nestačí.

„V některých případech (zejména v Minské a Černigovské guber-

nii) se podílňý pachtýř kromě toho, že za půdu platí polovinou sklizně, a pokud jde o seno, dvěma třetinami, *zavazuje 1—2 týdny zdarma pracovat na statku, nejčastěji s koněm nebo s nedospělým chlapcem.*“

Není to snad nejryzejší robota? Není to prastaré nevolnické hospodaření?

Tyto údaje nepřinášejí vůbec nic nového. Naopak, je to šerý dávnověk, který se v celé své zrůdnosti udržel *vedle* „nové“ agrární politiky. O tomto šerém dávnověku ví odjakživa každý, kdo přichází do styku s životem na vesnici. O tomto šerém dávnověku napsali statistikové a pozorovatelé života na vesnici desítky a stovky knih. A tento šerý dávnověk panuje dodnes a upevňuje do nebe volající zaostalost a do nebe volající bezprávnost v Rusku.

Toto nevolnictví nelze žádnými zákony odstranit, dokud je převážná část půdy v rukou všemocných statkářů; nepomůže tu žádné nahrazení „občiny“ zakřiknutých rolníků „soukromým pozemkovým vlastnictvím“.

Podle vládní statistiky o pozemkovém vlastnictví z roku 1905^[274], kterou vydalo ministerstvo vnitra, vlastnilo v evropském Rusku *necelých 30 000 statkářů 70 miliónů* děsjatin půdy...*

*Napsáno před 28. květnem
(10. červnem) 1914
Poprvé otištěno zkráceně
roku 1924 v časopise
Proletarskaja revoljucija, č. 3*

Podle rukopisu

* Zde rukopis končí.

O JEDNOTĚ

„Dělníci jsou rozkolem unaveni. Dělníci si přejí jednotu. Dělníci jsou pobouřeni tím, že se rozkol občas zvrhne v nadávky...“

Takové a podobné věci občas slyšíme od těch či oněch dělníků.

Dělníci opravdu nutně potřebují jednotu. A ze všeho nejnějnější je pochopit, že kromě nich samotných jim jednotu *nikdo* „nedá“, nikdo *není s to* jim k jednotě dopomoci. Jednota se nedá „slibovat“, to by bylo chvástání a sebeklam; jednota se nedá „vytvořit“ tím, že se „dohodnou“ skupinky inteligentů — to je velmi smutný a velmi naivní omyl z neznalosti.

Jednotu je třeba *vybojovat*, čehož mohou dosáhnout jen sami dělníci, sami uvědomělí dělníci, a to houževnatou a vytrvalou prací.

Není nic snadnějšího než velikými písmeny napsat slovo „jednota“, než ji slíbit, „prohlásit se“ za jejího stoupence. Jenomže pohnout jednotou kupředu mohou jedině vyspělí dělníci, *všichni* uvědomělí dělníci svou prací a organizovaností.

Jednota není možná bez organizovanosti a organizovanost není možná bez podřízení menšiny většině.

To jsou nesporné pravdy. Nikdo o nich nemůže pochybovat. Zbývá pouze — pouze! — uskutečnit je. Není to snadné. Chce to práci, houževnatost a semknutost všech uvědomělých dělníků. Ovšem bez takové práce je zbytečné o jednotě dělníků vůbec mluvit.

Rezoluce amsterdamského kongresu internacionály⁸⁷

důrazně požaduje jednotu dělnické strany v každé zemi. Je to správná rezoluce. *Žádá jednotu dělníků*, ale u nás se zaměřuje *jednotou skupinek inteligentů, které nechtějí uznávat vůli většiny dělníků!!*

Bylo by to směšné, kdyby to nebylo tak smutné.

Většina uvědomělých dělníků v celém Rusku se za dva a půl roku (od 1. ledna 1912) fakticky sjednotila kolem pravdovských usnesení schválených v lednu 1912, v únoru 1913 a v létě 1913. Dokazují to přesné údaje o dělnických skupinách, které posílaly příspěvky různým listům. I když různé skupinky inteligentů, které nemohou mezi dělníky najít stoupence, tyto údaje obcházejí a mlčí o nich, nepřestávají tím ještě tyto údaje existovat. Dokazuje to pouze, že různé skupinky inteligentů jsou odtrženy od dělnických mas a že *se bojí pravdy*.

Počet dělnických skupin přispívajících na listy v Petrohradě:

	Pravdovci	Likvidátoři
Za celé dva roky 1912 a 1913	2801	750
Za půl roku 1914 (od 1. ledna do 13. května)	2873	671
Celkem	5674	1421

Z těchto údajů, které byly mnohokrát zveřejněny a nikdo je neopravil ani nevyvrátil, je vidět, že likvidátoři měli mezi uvědomělými dělníky *pouhou pětinu* (a to se ještě k likvidátorům připočítávali *všichni* jejich spojenci, Kavkazané, trockisté, bundovci a Lotyšši, kdežto teď od nich spojenci *odpadají*; Lotyšši *už odpadli*).

Čtyři pětiny dělníků tedy uznaly pravdovská usnesení za *vlastní*, schválily pravdovství a *fakticky* se kolem pravdovství sjednotily.

To je jednota *dělníků*, a ne skupinek inteligentů, jednota skutečná, a ne deklarovaná, jednota jako výsledek dvaapůlletého dělnického hnutí v celém Rusku, a ne jednota slibovaná.

A právě za tuto jednotu a za podřízení se této čtyřpětinové většině dělníků je třeba nadále bojovat. Jiná cesta *není* a *nemůže být*. Cožpak jsou dělníci děti a uvěří, že čtyřpětinová většina dělníků dovolí pětinové menšině nebo inteligentům, za nimiž vůbec dělníci nejdu, *mařit vůli* většiny dělníků? Bylo by směšné a nesmyslné na to jen pomyslet.

Kdo chce, ať si klidně nadává pravdovcům „uzurpátorů“ (uchvatitelů, samozvanců). Ať se likvidátoři, Plechanov, Trockij, vperjodovci, bundovci a bůhvídko ještě klidně v tomto nadávání sjednocují. Všechno to jsou nadávky bezmocných skupinek vztekajících se nad vlastní bezmocností. Tyto bezmocné, od dělnických mas odtržené skupinky se svým povykáním o „jednotě“ pokrytecky přetvařují, protože *právě ony* narušují jednotu, *právě ony rozbíječsky maří vůli většiny*.

Veškerá jejich snaha je marná. Jejich nadávky nestojí za povšimnutí. Ale dělníci pravdovci usilují a budou usilovat o *jednotu dělníků* navzdory všem nadávkám vztekajících se, ale bezmocných skupinek inteligentů.

PRÁCE KVAPNÁ MÁLO PLATNÁ

Nedávno se v rakouském sociálně demokratickém měsíčníku *Der Kampf*⁸⁸ objevila senzační noticka^[321], podepsaná F. A., že se prý známý vůdce německých oportunistů Eduard Bernstein zřekl svých revizionistických, oportunistických názorů a znovu se vrátil k marxismu.

Revizionismus neboli „revize“ marxismu je v současné době jedním z hlavních, ne-li vůbec hlavním projevem buržoazního vlivu na proletariát a rozvracení proletariátu buržoazií. Právě proto si vůdce oportunistů Eduard Bernstein vysloužil takovou (smutnou) světovou pověst.

Že by se Eduard Bernstein znovu vrátil k marxismu? Každému, kdo jen trochu zná německou sociálně demokratickou literaturu, se musela zpráva zdát podivná. Hlavní orgán oportunistů *Sozialistische Monatshefte* [Socialistický měsíčník] (v němčině) vychází dál, nadále hlásá ryze buržoazní názory, které se v podstatě rovnají úplně zradě socialismu. Bernstein nadále patří k nejvýznamnějším přispěvatelům tohoto časopisu. Oč vlastně jde?

Jde o to, že Bernstein přednesl v Budapešti referát a podle tamních novin se prý v referátě revizionismu zřekl.

Rakušan F. A. se projevil jako mimořádně důvěřivý a nerozvážně ukvapený, když si tak pospíšil celému světu oznámit změnu v Bernsteinových názorech. A likvidátor V. Levickij, jeden z nejvýznamnějších oportunistických přispěvatelů oportunistického časopisu *Naša zarja* (menševik Plechanov nazval tento časopis *ruským* Socialistickým měsíčníkem), projevil ještě mnohem větší nerozvážnost, když *pouze na základě slov* F. A. napsal pro list Se-

vernaja rabočaja gazeta (č. 46 z 3. dubna) celý dlouhý fejeton pod zvučným titulkem Od revizionismu k marxismu^[95].

Pan Levickij ani nevyčkal, až Bernsteinův referát vyjde tiskem. Práce kvapná málo platná.

Když Eduard Bernstein uslyšel, jaká „sláva“ v celém světě provází jeho referát přednesený v Budapešti, napsal 11. dubna (podle nového kalendáře) dopis bruselskému sociálně demokratickému listu *Le Peuple*⁸⁹, v němž do slova prohlásil: „Zpráva v listu *Der Kampf* se vůbec nezakládá na pravdě, nic nového jsem v Budapešti neřekl, v ničem jsem neustoupil od názorů vyslovených v Předpokladech socialismu“^[324] (Bernsteinovo hlavní oportunistické dílo) „a zpráva budapeštského listu o mém referátu si prostě spletla má slova s interpretací autora zprávy!“

Ukázalo se, že veškerý povyk byl jen novinářská kachna.

Vyšla přitom najevo pouze politováníhodná slabost některých rakouských (opravdu jen rakouských?) sociálních demokratů *zastírat* oportunismus a hlásat, že vymizel. Přehorlivý pan Levickij šel hlavou proti zdi, když v listu *Savernaja rabočaja gazeta* psal: „Po obratu (?) zakladatele (?) revizionismu Bernsteina k marxismu je revizionismus v německé sociální demokracii definitivně (!!?) vymýcen.“

Co slovo, to perla. Žádný obrat se nekonal. Bernstein není zakladatel. Revizionismus není vymýcen.

„V Rusku,“ píše horlivý pan Levickij, „přestal být revizionismus teoretickou módou dokonce i mezi levicovými narodniky, kterým jeden čas nebylo proti mysli opřít se v boji proti marxismu o toto učení. Přímo v ruské sociální demokracii neměl revizionismus žádný vliv, přestože se někteří publicisté pokoušeli přesadit jej na ruskou půdu...“

A zase, co slovo, to lež. Levicoví narodnici se i dnes ve *všech* nejdůležitějších otázkách „opírají“ o revizionistické „učení“. Je to vidět z každého čísla měsíčníků *Ruskoje bogatstvo* a *Zavěty*, z každého čísla listu *Stojkaja mysl*. *Zastírat* oportunismus levicových narodníků je škodlivé.

V ruské sociální demokracii *měl* revizionismus *vliv od sa-*

mého začátku masového dělnického a masového sociálně demokratického hnutí v letech 1895—1896. Cožpak pan Levickij neslyšel o dlouholetém boji důsledných marxistů a stoupců staré Jiskry proti „ekonomistům“? Cožpak neslyšel o stranických rezolucích a četných člancích z té doby, které ujišťovaly, dokazovaly a vysvětlovaly, že „ekonomismus“ je ruská forma revizionismu, oportunistu? Cožpak pan Levickij zapomněl na pana A. Martynova, dnešního významného likvidátora a někdejšího významného „ekonomistu“?

Pan Levickij se zřídka revizionismu, aby zamaskoval *vlastní* revizionismus. Připomeneme mu alespoň tyto čtyři věci: 1. Neprohlašoval snad menševik Plechanov v tisku v letech 1909—1910, že menševici vstřebali celou řadu oportunistických prvků? 2. Nedokazoval snad též Plechanov, že heslo likvidátorů „boj za legalitu“ je oportunistické? 3. Nedokazovalo snad *několik* menševiků antilikvidátorů *spojitost* likvidátorství s „ekonomismem“? 4. Není to snad oportunistus, když Kolcov zavrhuje dvě hesla (ze tří) jako nevhodná pro agitaci?

Už jen tyto čtyři fakty — a mohli bychom jich uvést čtyřicet čtyři — jasně svědčí o tom, že „ekonomismus“ z let 1895 až 1902, „menševismus“ z let 1903—1908 a likvidátorství z let 1908—1914 nejsou nic jiného než ruská forma neboli odrůda oportunistu a revizionismu.

Prosvěščenije, č. 5
květen 1914
Podepsán V. I.

Podle časopisu Prosvěščenije

O PORUŠOVÁNÍ JEDNOTY
ZASTÍRANÉM POKŘIKEM
O JEDNOTĚ

*Otištěno v květnu 1914
v časopise Prosvěščení
Podepsán V. Iljin*

Podle časopisu

Otázky současného dělnického hnutí jsou v mnoha směrech ožehavé, zvláště pro představitele včerejška tohoto hnutí (tj. období, které historie právě uzavřela). Patří sem zejména otázky takzvané frakčnosti, rozkolu atd. Od příslušníků inteligence zapojených v dělnickém hnutí nezdávka slyšíme podrážděné, nervní až hysterické prosby, aby se o těchto ožehavých otázkách nemluvalo. Těm, kteří zažili dlouhá léta boje různých směrů mezi marxisty, například od let 1900—1901, se přirozeně může zdát opakování četných úvah o těchto ožehavých otázkách zbytečné.

Jenomže lidí, kteří se po čtrnáct let účastnili boje mezi marxisty (a tím spíše boje, který se táhl 18—19 let, vezme-li v úvahu první symptomy „ekonomismu“), není dnes už tak mnoho. Drtivá většina dělníků, kteří dnes stojí v řadách marxistů, se na někdejší boj buď nepamatuje, anebo ho vůbec nezná. Pro tuto drtivou většinu (jak mimo jiné dokazuje i anketa našeho časopisu⁹⁰) jsou ožehavé otázky neobyčejně zajímavé. A proto se chceme u těchto otázek, *zdánlivě* nově (pro mladou generaci dělníků skutečně nově) rozvířovaných Trockého „nefrakčním dělnickým časopisem“ Borba, pozastavit.

I. O „FRAKČIONÁŘSTVÍ“

Trockij nazývá svůj nový časopis „nefrakčním“. Toto slovo staví v prohlášeních na první místo a všemožně ho zdůrazňuje v redakčních článcích jak v samotné Borbě, tak v likvidátorském listu Severnaja rabočaja gazeta, který před

zahájením vydávání Borby otiskl Trockého článek^[300] o této Borbě.

Co je to „nefrakcionářství“?

„Dělnický časopis“ Trockého je časopisem Trockého *pro* dělníky, neboť v něm po iniciativě dělníků ani po spojení s dělnickými organizacemi není ani stopy. Ve snaze psát populárně vysvětluje Trockij čtenářům ve svém časopise pro dělníky slova „teritorium“, „faktor“ atd.

Výborně! Ale proč nevysvětlit dělníkům také slovo „nefrakcionářství“? Je snad *srozumitelnější* než slova „teritorium“ a „faktor“?

Není. Ale jde o něco jiného. A sice o to, že nálepkou „nefrakcionářství“ *klamou* nejhorší představitelé nejhorších pozůstatků frakcionářství mladou generaci dělníků. A to je třeba objasnit.

Frakcionářství je hlavním charakteristickým rysem sociálně demokratické strany v jednom určitém historickém období. V kterém přesně? Od roku 1903 do roku 1911.

Abychom co nejnázorněji vysvětlili, v čem byla podstata frakcionářství, musíme si připomenout konkrétní podmínky třeba v letech 1906—1907. Strana byla tehdy jednotná, neexistoval rozkol, ale existovalo frakcionářství, tj. v jedné straně *fakticky* existovaly *dvě* frakce, dvě fakticky samostatné organizace. Nejnižší dělnické organizace byly jednotné, jenomže pro každou závažnou otázku stanovily dvě frakce dvě taktiky; jejich obhájci se mezi sebou přeli v jednotných dělnických organizacích (například v roce 1906 při projednávání hesla, zda dumská, anebo kadetská vláda, nebo v roce 1907 při volbách na londýnský sjezd) a rozhodovalo se *podle většiny*: jedna frakce byla poražena na společném stockholmském sjezdu (1906), druhá frakce na společném londýnském sjezdu (1907)⁹¹.

To jsou všeobecně známé fakty z dějin organizovaného marxismu v Rusku.

Stačí připomenout tyto všeobecně známé fakty a hned poznáme, že Trockij šíří nehoráznou lež.

Od roku 1912, už přes dva roky, mezi organizovanými marxisty v Rusku frakcionářství *neexistuje*, v *jednotných* organizacích a na *jednotných* konferencích a sjezdech nedochází ke sporům o taktiku. Strana, která v lednu 1912 oficiálně prohlásila, že k ní likvidátoři *nepatří*, se s likvidátory *docela* rozešla. Trockij mnohdy nazývá tuto situaci „rozkošem“, ale o tomto pojmu pojednáme dál samostatně. Nesporným faktem však zůstává, že slovo frakcionářství *neodpovídá pravdě*.

Jak jsme už řekli, toto slovo je opakováním, nekritickým, nerozumným a nesmyslným opakováním *toho, co bylo správné včera*, tj. v období, které už je za námi. A když Trockij mluví o „chaosu frakčního boje“ (viz č. 1 [298], s. 5, 6 a mnoho dalších), je hned jasné, *kteřá* překonaná minulost promlouvá jeho ústy.

Podívejme se na dnešní situaci pohledem mladých ruských dělníků, jichž je dnes mezi organizovanými marxisty v Rusku $\frac{9}{10}$. Ti vidí *tři* masové projevy různých názorů nebo směrů v dělnickém hnutí: „pravdovce“ sdružené kolem listu s nákladem 40 000 výtisků, „likvidátory“ (15 000 výtisků) a levicové narodniky (10 000 výtisků). Údaje o nákladu čtenářům dokládají *masovost* určité propagandy.

Je tedy otázka, o jaký „chaos“ tu jde. Trockij má rád halasně a prázdně fráze, to o něm víme, ale slůvko „chaos“ *není jen* fráze, a *navíc* se jím přenáší (lépe řečeno činí se marné pokusy přenášet) na dnešní Rusko vztahy, které panovaly *v zahraničí v uplynulém* období. V tom je podstata věci.

V boji marxistů proti narodnikům žádný „chaos“ *neexistuje*. Doufejme, že tohle nemíní tvrdit *ani* Trockij. Boj marxistů proti narodnikům se táhne už přes třicet let, od samého zrodu marxismu. Příčinou tohoto boje jsou podstatné rozdíly v zájmech a názorech dvou různých tříd, proletariátu a rolnictva. Pokud někde „chaos“ existuje, pak tedy jedině v hlavách podivínů, kteří tohle nechápou.

Co tedy zbývá? „Chaos“ v boji marxistů proti likvidátorům? To také není pravda, protože nelze nazvat chaosem

boj proti *směru*, který celá strana za směr uznala a v roce 1908 odsoudila. A každý, kdo se zajímá o dějiny marxismu v Rusku, ví, že likvidátorství, pokud jde o jeho vůdce i řadové účastníky, je nerozlučně a co nejužší spjato s „menševismem“ (1903—1908) a „ekonomismem“ (1894—1903). A tak i zde jde o téměř dvacetileté dějiny. Hodnotit dějiny vlastní strany jako „chaos“ znamená mít v hlavě neodpu- stitelné prázdno.

Podívejte se však na současnou situaci z *hlediska* Paříže či Vídně, a hned se to všechno změní. *Kromě* „pravdovců“ a „likvidátorů“ existuje ještě *nejméně pět ruských* „frakcí“, tj. samostatných skupin, které si přejí počítat se k jedné a téže sociálně demokratické straně: skupina Trockého, dvě skupiny Vperjod, „stoupenci zachování ilegální strany z řad bolševiků i z řad menševiků“⁹². V Paříži a ve Vídni (jako příklad uvádím dvě obzvlášť velká centra) o tom všichni marxisté velmi dobře vědí.

A tu má Trockij v určitém smyslu pravdu: to je opravdu frakcionářství, to je opravdu chaos!

„Frakcionářství“, tj. nominální jednota (*slouy* jsou všichni v jedné straně) a reálná roztržštěnost (ve skutečnosti jsou všechny skupiny samostatné, vyjednávají mezi sebou a uzavírají vzájemné dohody jako svrchované mocnosti).

„Chaos“ znamená, že neexistují 1. objektivní kontrolovatelné údaje o spojení těchto frakcí s dělnickým hnutím v Rusku a 2. neexistuje materiál pro posouzení skutečného ideového a politického profilu těchto frakcí. Vezměte si období celých dvou let — 1912 a 1913. Víme, že to byla léta oživení a rozmachu dělnického hnutí, kdy každý proud nebo směr, který se jen trochu zdál *masový* (a v politice se počítá pouze s masovostí), se *nemohl neprojevit* ve volbách do IV. dумы, ve stávkovém hnutí, v legálním tisku, v odborech, v pojišťovací kampani atd. Jenže ani jedna, ani jediná z těchto pěti zahraničních frakcí se za celé dva roky *ani na jediném* z výše zmíněných projevů masového dělnického hnutí v Rusku absolutně nijak neangažovala!

To je fakt, který si může každý snadno ověřit. A tento fakt dokazuje, že jsme měli pravdu, když jsme Trockého charakterizovali jako představitele „nejhorších pozůstatků frakcionářství“.

Ačkoli Trockij o sobě tvrdí, že není frakcionář, je představitelem „*frakce* Trockého“, jak ostatně vědí všichni, kdo jen trochu znají dělnické hnutí v Rusku; jde skutečně o frakcionářství, protože tu jsou oba jeho podstatné znaky: 1. uznávání jednoty slovy a 2. faktická samostatnost skupin. Jde o přežitek frakcionářství, protože po nějakém pevnějším spojení s masovým dělnickým hnutím v Rusku není ani stopy.

Jde nakonec o nejhorší druh frakcionářství, protože *chybí* jakákoli ideová a politická vyhraněnost, kterou nelze upřít ani pravdovcům (dokonce i náš rozhodný odpůrce L. Martov přiznává, že pokud jde o podřízení všeobecně známým oficiálním usnesením ke všem otázkám, panuje u nás „jednota a kázeň“), ani likvidátorům (jejich profil, alespoň těch nejvýznamnějších, je velmi vyhraněný, je to profil liberální, nikoli marxistický).

Nelze upřít určitou vyhraněnost ani části oněch frakcí, které podobně jako *frakce* Trockého reálně existují výlučně z hlediska Vídně a Paříže, ale rozhodně ne z hlediska Ruska. Vyhraněnou *machistickou* teorií má například machistická skupina Vperjod; vyhraněné, rozhodné odmítnutí těchto teorií a obhajoba marxismu a paralelně s tím teoretické odsouzení likvidátorů jsou typické pro „menševiky stoupence zachování ilegální strany“.

Trockému však *chybí* jakákoli ideová i politická vyhraněnost, vždyť patent na „nefrakcionářství“ znamená pouze (hned se s tím seznámíme podrobněji) patent na úplnou svobodu *přebíhat* od jedné *frakce* k druhé.

Závěr:

1. Historický význam *ideových* rozdílů mezi směry a frakcemi v marxismu Trockij nevysvětluje a nechápe, ačkoli tyto rozdíly naplňují celé dvacetileté dějiny sociální demo-

kracie a týkají se základních otázek současnosti (jak ještě ukážeme);

2. základní zvláštnosti *frakcionářství*, jako je uznávání jednoty slovy a skutečná roztržštěnost, Trockij nepochopil;

3. pod praporem „nefrakcionářství“ Trockij obhajuje jednu ze zahraničních frakcí, jimž obzvlášť chybí ideovost a základna v dělnickém hnutí v Rusku.

Není všechno zlato, co se třpytí. Trockého slova jsou nadměru blýskavá a halasná, ale bezobsažná.

II. O R O Z K O L U

„Jestliže u vás, pravdovců, neexistuje frakcionářství, tj. uznávání jednoty slovy a roztržštěnost ve skutečnosti, pak u vás existuje něco horšího, a sice rozbíječství,“ namítají nám. Právě takhle mluví Trockij, který neumí promyslet vlastní myšlenky a uvést je do souladu s vlastními tvrzeními, a tak hned naříká nad frakcionářstvím, a hned zase vykřikuje, že „rozkol dosahuje jednoho sebevražedného vítězství za druhým“ (č. 1, s. 6) [298].

Smysl tohoto výroku může být pouze jeden: „*pravdovci* dosahují jednoho vítězství za druhým“ (to je objektivní, ověřitelná skutečnost, kterou lze zjistit zkoumáním masového dělnického hnutí v Rusku dejme tomu v letech 1912 a 1913), *ale já, Trockij*, odsuzuji pravdovce (1) jako rozbíječe a (2) jako sebevražedné politiky.

Rozeberme si to.

Především Trockému poděkujeme: nedávno (od srpna 1912 do února 1914) šel za F. Danem, který, jak víme, vyhrožoval, že „*zničí*“ protilikvidátorství, a vyzýval k jeho zničení. Dnes sice Trockij nevyhrožuje, že „*zničí*“ náš směr (a naši stranu — nezlobte se, občane Trockij, vždyť je to pravda!), ale pouze prorokuje, že se zničí *sám!*

To je mnohem mírnější, vidíte? To je téměř „nefrakční“, že?

Ale žerty stranou (ačkoli žert je jediný způsob umírněné reakce na nesnesitelné fráze Trockého).

„Sebevražda“ — to je obyčejná fráze, prázdná fráze, prostě „trockismus“.

Obvinění z rozbíječství je závažné politické obvinění. V tisících variantách toto obvinění opakují i likvidátoři a všechny výše uvedené skupiny, které z hlediska Vídně a Paříže nesporně existují.

A všichni toto závažné politické obvinění neobyčejně lehkovážně opakují. Vezměte si Trockého. Ten přiznal, že „rozkol dosahuje (rozuměj pravdovci dosahují) jednoho sebevražedného vítězství za druhým“. A dodává k tomu:

„Mnozí vyspělí dělníci se v situaci své naprosto politické bezradnosti často stávají aktivními aktéry rozkolu“ (č. 1, s. 6).

Najde se příklad lehkovážnějšího přístupu k věci, než se projevuje v těchto slovech?

Vy nás obviňujete z rozbíječství, kdežto my, pokud jde o dělnické hnutí v Rusku, nevidíme nic kromě likvidátorství. Vy tedy považujete náš postoj k likvidátorství za nesprávný? *Všechny* výše uvedené skupiny v zahraničí, ať se od sebe liší sebevíc, se skutečně shodují právě v tom, že náš postoj k likvidátorství považují za nesprávný, za „rozbíječský“. V tom se také *všechny* tyto skupiny s likvidátory shodují (a politicky výrazně sblížují).

Je-li náš postoj k likvidátorství teoreticky zásadně nesprávný, měl by to Trockij říci *přímo, jasně* prohlásit a bez okolků ukázat, v čem vidí tuto nesprávnost. Trockij se však *po léta* tomuto podstatnému bodu vyhýbá.

Vyvrací-li náš postoj k likvidátorství praxe, zkušenosti z hnutí, bylo by třeba tyto zkušenosti rozebrat, ale to Trockij také nedělá. „Mnozí vyspělí dělníci,“ přiznává, „se stávají *aktivními aktéry* rozkolu“ (rozuměj aktivními aktéry pravdovské linie, taktiky a systému organizace).

Proč ale dochází k tak smutnému jevu, který podle do-

znání Trockého potvrzují zkušenosti, že *vyspělí* dělníci, a to *mnozí*, jsou na straně Pravdy?

V důsledku „naprosté politické bezradnosti“ těchto vyspělých dělníků, odpovídá Trockij.

To je vysvětlení nesporně neobyčejně příznivé pro Trockého, pro všech pět zahraničních frakcí i pro likvidátory. Trockij „s učeným výrazem znalce“, v nabubřelých a halasných frázích velmi rád vysvětluje ony historické jevy, které jsou pro něho příznivé. Jestliže se však „mnozí vyspělí dělníci“ stávají „aktivními aktéry“ politické a stranické linie, která se neshoduje s linií Trockého, řeší Trockij otázku bez rozpaků, okamžitě a přímo: tito vyspělí dělníci jsou „v situaci naprosté politické bezradnosti“, kdežto on, Trockij, je zřejmě v „situaci“, kdy jeho politická pozice je pevná a jeho linie jasná a správná!... A týž Trockij se bije v prsa a hřímá proti frakcionářství, kroužkaření a vnucování vlastní vůle inteligence dělníkům!...

Když člověk takové věci čte, věru se mimoděk ptá, zda se podobné hlasy neozývají z blázince.

Strana předložila „vyspělým dělníkům“ otázku likvidátorství a jeho odsouzení už v roce 1908, kdežto otázku „rozkolu“ s přesně vyhraněnou skupinou likvidátorů (totiž se skupinou kolem časopisu *Naša zarja*), tj. otázku, že stranu je možné budovat jediné *bez* této skupiny a proti ní, tuto druhou otázku nastolila v lednu 1912, tj. před více než dvěma lety. Drtivá většina vyspělých dělníků se vyslovila právě *pro* podporu „lednové (1912) linie“. Trockij tento fakt sám uznává slovy o „dosažených vítězstvích“ a o „mnohých vyspělých dělnících“. A řeší to tak, že *nadává* těmto vyspělým dělníkům rozbíječů a říká o nich, že jsou „politicky bezradní“!

Lidé se zdravým rozumem vyvodí z těchto faktů jiný závěr. Tam, kde se *většina* uvědomělých dělníků semkla kolem přesných a jednoznačných usnesení, tam existuje názorová a akční *jednota*, tam je stranická zásadovost a strana.

Tam, kde jsme viděli likvidátory, které dělníci „sesadili z funkcí“, nebo půl tuctu zahraničních skupin, které za dva roky své spojení s masovým dělnickým hnutím v Rusku *ničím* nedokázaly, právě tam vládne bezradnost a *rozbité* ječství. Trockij svým pokusem přesvědčit teď dělníky, aby *neplnili usnesení* „celku“, který marxisté z řad pravdovců uznávají, *se pokouší* dezorganizovat hnutí a vyvolat rozkol.

Jsou to pokusy marné, ale přesto je třeba demaskovat vůdce skupinek inteligentů, kteří mají o sobě příliš vysoké mínění a povyknou o rozkolu, ačkoli ho sami způsobují, kteří byli za něco víc než dva roky *na hlavu poraženi* „vyspělými dělníky“ a teď s neuvěřitelnou drzostí *plivají* na usnesení a na vůli těchto vyspělých dělníků a prohlašují o *nich*, že jsou „politicky bezradní“. Ale to jsou přece typické manýry Nozdreva a Jidáška Golovleva!*

Jako publicisté budeme na neustálý povyk o rozkolu soustavně opakovat *přesné* údaje, které nikdo nevyvrátil a které jsou nevyvratitelné. V II. dumě bylo za dělnickou kurii 47 % bolševických poslanců, ve III. dumě 50 % a ve IV. dumě 67 %.

Tady je vidět, kde je většina „vyspělých dělníků“, kde je strana, kde je názorová a akční jednota většiny uvědomělých dělníků.

Likvidátoři namítají (viz Bulkin^[14] a L. M.^[146] v 3. čísle časopisu Naša zarja), že argumentujeme kuriemi z éry Stolypina. To není duchaplná ani čestná námitka. Němci posuzují své úspěchy podle voleb, které se konají podle volebního zákona vydaného za Bismarcka a vylučujícího z účasti na volbách ženy. A německým marxistům, kteří posuzují své úspěchy podle *daného* volebního zákona, aniž ospravedlňují jeho reakční okleštění, by to mohli vytknout pouze blázni.

* *Nozdrev* — postava statkáře z Gogolových Mrtvých duší, který s oblibou vyvolával skandály.

Jidášek Golovlev — postava hamižného farizeje z románu Saltykova-Ščedrina Golovlevské panstvo. *Čes. red.*

I my jsme posuzovali své úspěchy podle *daného* volebního zákona, aniž jsme hájili kurie nebo kuriový systém. Kurie existovaly za všech tří dum (II., III., IV.) a *uvnitř* jedné a téže dělnické kurie, *uvnitř* sociální demokracie došlo k *totálnímu* přesunu v neprospekch likvidátorů. Kdo nechce klamat sebe ani jiné, musí tento objektivní fakt — že zvítězila *jednota dělníků nad* likvidátory — uzнат.

Druhá námitka je zrovna tak „duchaplná“: „Pro toho a toho bolševika hlasovali (nebo se účastnili voleb) menševici a likvidátoři.“ Výborně! Ale nevztahuje se to i na 53 % *nebolševických* poslanců v II. dumě, na 50 % ve III. dumě a na 33 % ve IV. dumě?

Kdyby bylo možné místo údajů o poslancích uvést údaje o volitelích nebo dělnických zmocněncích atd., rádi bychom je uvedli. Jenže takové podrobnější údaje *neexistují*, a tak „oponenti“ prostě sypou lidem písek do očí.

A co údaje o dělnických skupinách, které pomáhaly novinám různých směrů? Během *dvou* let (1912 a 1913) se vyslovilo 2801 skupin pro Pravdu, kdežto pro Luč 750*. Každý si může tato čísla ověřit a nikdo se ani nepokoušel je zpochybnit.

Nu, kde je tedy *jednota akcí a vůle většiny* „vyspělých dělníků“ a kde *porušování* vůle většiny?

Právě „nefrakcionářství“ Trockého je rozbíječstvím ve smyslu toho nejhanebnějšího porušování vůle většiny dělníků.

I I I . O R O Z P A D U S R P N O V É H O B L O K U

Existuje však ještě způsob, a velmi významný, jak ověřit, zda je obviňování z rozbíječství, které vznáší Trockij, oprávněné a pravdivé.

* K 1. dubnu 1914 se podle předběžného součtu vyslovilo 4000 skupin pro Pravdu (od 1. ledna 1912), kdežto pro likvidátory a všechny jejich spojence 1000 skupin.

Vy se domníváte, že oněmi rozbíječi jsou právě „leninovci“?

Dobrá. Připusťme, že máte pravdu.

Má-li však někdo pravdu, proč tedy všechny ostatní frakce a skupiny nedokázaly *bez* „leninoviců“ a *navzdory* „rozbíječům“, že jednota s likvidátory je možná?... Jestliže my jsme rozbíječi, proč jste se vy, sjednocovatelé, nesjednotili mezi sebou a s likvidátory? Tím byste přece dělníkům *činy* dokázali, že jednota je možná a prospěšná!...

Připomeňme si chronologický sled událostí.

V lednu 1912 „rozbíječi“ „leninovci“ prohlašují, že jsou stranou *bez* likvidátorů a *proti* nim.

V březnu 1912 *se* proti těmto „rozbíječům“ *sjednocují* ve svých plátcích vycházejících v Rusku i na stránkách německého sociálně demokratického listu Vorwärts *všechny* skupiny a „frakce“: likvidátoři, trockisté, vperjodovci, stoupenci zachování ilegální strany z řad bolševiků i z řad menševiků. Všichni dohromady svorně, jednomyslně, shodně a jednotně nám nadávají „uzurpátorů“, „mystifikátorů“ a obdařují nás i jinými, neméně roztomilými a laskavými jmény.

Výborně, pánové! Jenže co bylo pro vás snazší než sjednotit se *proti* „uzurpátorům“ a ukázat „vyspělým dělníkům“ příklad *jednoty*? Cožpak by vyspělí dělníci, kdyby na jedné straně viděli jednotu všech proti uzurpátorům, jednotu likvidátorů i *nelikvidátorů*, a na druhé straně *osamocené* „uzurpátory“, „rozbíječe“ atd., cožpak by nepodpořili ty první??

Jestliže si „leninovci“ neshody jen vymysleli nebo je nafoukli apod., zatímco ve skutečnosti je jednota likvidátorů, plechanovců, vperjodovců, trockistů a dalších *možná*, proč jste to během dvou let nedokázali vlastním příkladem?

V srpnu 1912 se sešla konference „sjednocovatelů“, a hned se začali *rozdělovat*: plechanovovci vůbec odmítli konference se zúčastnit, vperjodovci se sice zúčastnili, ale s protestem odešli a odhalili fiktivnost celé akce.

„Sjednotili se“ likvidátoři, Lotyšů, trockisté (Trockij a Semkovskij), Kavkazané a sedma. Opravdu se sjednotili? My jsme už tehdy prohlásili, že nikoli, že likvidátorství se tím pouze zakrývá. Vyvrátily snad události naše tvrzení?

Přesně za půldruhého roku, v únoru 1914, se ukazuje, že

1. sedma se rozpadá — Burjanov z ní odchází.

2. Ve zbylé nové „šestce“ se nemohou Čcheidze a Tuljakov či kdosi jiný shodnout na odpovědi Plechanovovi. V tisku oznamují, že mu odpovědí, ale *odpověď nemohou*.

3. Trockij, který se z Luče už před několika měsíci fakticky vytratil, *odpadá* a vydává „vlastní“ časopis Borba. Označováním tohoto časopisu za „nefrakční“ Trockij jasně říká (jasné je to všem, kdo alespoň trochu znají situaci), že Naša zarja a Luč *se* podle jeho názoru *stali* „frakčními“, tj. špatnými sjednocovateli.

Jste-li sjednocovatel vy, milý Trockij, říkáte-li, že jednotata s likvidátory je možná, sdílíte-li spolu s nimi „základní myšlenky formulované v srpnu 1912“ (Borba, č. 1, s. 6, redakční článek), proč jste se tedy *sám nesjednotil* s likvidátory v časopise Naša zarja a v listu Luč?

Když se ještě před vyjitím Trockého časopisu objevila v listu Severnaja rabočaja gazeta zlomyslná poznámka o „nejasném“ profilu časopisu a o tom, že se o zmíněném časopise „dost mluvilo v marxistických kruzích“, musel Puť pravdy (č. 37*) pochopitelně tuto nepravdu vyvrátit: „v marxistických kruzích se mluvilo“ o důvěrném „dopisu“ Trockého *proti* lučovcům; tvář Trockého a jeho odtržení od srpnového bloku jsou úplně „jasné“.

4. An, známý vůdce kavkazských likvidátorů, který kdy si vystoupil^[59] proti L. Sedovovi (a za to mu F. Dan a spol. veřejně vyčínil), se objevuje nyní v Borbě. Zůstává „nejasné“, s kým chtějí Kavkazané jít — s Trockým, nebo s Danem?

5. Lotyšští marxisté, kteří byli v srpnovém bloku jedi-

* Viz tento svazek, s. 25—28. Red.

nou zcela nespornou organizací, z něho *oficiálně* vystoupili a v rezoluci svého posledního sjezdu (1914) prohlásili, že „*pokus smiřovatelů sjednotit se stůj co stůj s likvidátory (srpnová konference 1912) byl marný a sjednocovatelé se sami dostali do ideové a politické závislosti na likvidátorech*“.

Tohle prohlásila po jedenapůlleté zkušenosti organizace, která sama zaujímá *neutrální* stanovisko a nechce se spojit ani s jedním ze dvou center. Tím směrodatnější musí být pro Trockého toto rozhodnutí *neutrálních* lidí.

To snad stačí, ne?

Lidé, kteří nás obviňují z rozbíječství, z toho, že nechceme nebo nedokážeme být zadobře s likvidátory, se od nich *sami* distancovali. Ukázalo se, že srpnový blok je fikce a rozpadl se.

Trockij tento rozpad svým čtenářům zatajuje a klame je.

Zkušenosti našich odpůrců dokázaly, že máme pravdu, dokázaly, že s likvidátory není možná spolupráce.

I V. R A D Y S M Í Ř L I V C E „S E D M Ě“

V redakčním článku Borby (č. 1) pod názvem Rozkol ve frakci v dumě^[236] dává smířlivec rady „sedmě“ likvidátorských (nebo k likvidátorství se příklánějících) poslanců ve Státní dumě. Jádrem těchto rad je následující věta:

„obracet se na šestku především ve všech případech, kdy je nezbytná dohoda s jinými frakcemi“ (s. 29).

Vskutku rozumná rada, kvůli níž se mimo jiné Trockij zřejmě rozchází s likvidátory z řad lučovců. Od samého začátku boje mezi dvěma frakcemi v dumě, v souvislosti s rezolucí letní porady (1913), prosazovali pravdovci právě toto stanovisko. Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska nejednou i po rozkolu prohlašovala v *tisku*,

že trvá na tomto stanovisku, přestože „sedma“ je neustále odmítá.

Od samého začátku, od schválení rezoluce na letní poradě, jsme si mysleli a myslíme, že *dohoda* o tom, jak si počínat v *dumě*, je žádoucí a možná. Jestliže se taková dohoda nejednou uskutečnila s maloburžoazními rolnickými demokraty (trudoviky), tím spíš je přirozeně možná a nutná s maloburžoazními, liberálními dělnickými politiky.

Není třeba zveličovat názorové neshody, je třeba dívat se skutečnosti přímo do očí: „sedma“ se skládá z lidí příklánějších se k likvidátorství, kteří včera šli zcela za Danem a dnes znuděně odvracejí své zraky od Dana ke Trockému a naopak. Likvidátoři představují skupinu legalistů, jež se odtrhla od strany a provádí liberální dělnickou politiku. Protože odmítají „ilegalitu“, nemůže být o nějaké jednotě s touto skupinou v otázkách výstavby strany a dělnického hnutí žádná řeč. Kdo má jiný názor, hluboce se mýlí, protože zapomíná na propastné změny, k nimž došlo po roce 1908.

Avšak *dohoda* s touto skupinou, jež stojí mimo stranu nebo na okraji strany, je v určitých otázkách samozřejmě přípustná: i tuto skupinu, stejně jako trudoviky, *musíme* vždy nutit, aby volila mezi dělnickou (pravdovskou) a liberální politikou. Například v otázce boje za svobodu tisku likvidátoři zjevně kolísali mezi liberálním pojetím otázky, což znamenalo zavrhnout necenzurovaný tisk nebo na něj zapomenout, a opačnou, dělnickou politiku.

V rámci politiky v *dumě*, kde se přímo nenastolují nejdůležitější otázky *existující mimo dumu*, je dohoda se „sedmou“ liberálních dělnických poslanců možná a žádoucí. V tomto bodě se Trockij od likvidátorů distancoval a přešel na stanovisko letní porady strany (1913).

Nesmí se jen zapomínat na to, že skupina nemající stranu vůbec nechápe pod pojmem *dohoda* to, co pod ním obvykle chápou příslušníci strany. Pro lidi, kteří stranu nemají, „dohoda“ v *dumě* znamená „*vypracování*

taktické rezoluce nebo linie“. Pro příslušníky strany dohoda znamená pokus *získat* ostatní pro uskutečňování linie strany.

Například trudovici stranu nemají. Za dohodu pokládají „volné“, abych tak řekl, „vypracování“ linie, dnes s kadety, zítra se sociálními demokraty. My si pod dohodou s trudoviky představujeme úplně něco jiného. My máme usnesení strany ke všem důležitým taktickým otázkám a nikdy od těchto usnesení neustoupíme; uzavírat dohodu s trudoviky pro nás znamená *získávat* je na svou stranu, *přesvědčovat* je, že máme pravdu, a *nezříkat se* společných akcí proti černosotňovcům a proti liberálům.

Jak dalece Trockij zapomněl (přece nepatřil k likvidátorům jen tak pro nic za nic!) na tento elementární rozdíl v tom, jak chápou dohodu příslušníci strany a lidé nemající stranu, ukazuje následující úvaha.

„Je nutné, aby zplnomocněnci internacionály dali dohromady obě části našeho rozštěpeného parlamentního zastoupení a společně posoudili, co je spojuje a co rozděluje... Může být vypracována podrobná rezoluce o taktice, v níž by byly formulovány základy parlamentní taktiky...“ (č. 1, s. 29–30).

To je charakteristický a typický příklad likvidátorského pojetí otázky! Na stranu časopis Trockého zapomíná: stojí vůbec za to připomínat takovou maličkost?

Když v Evropě (Trockij rád mluví o evropanství, když to není na místě) uzavírají dohody nebo se spojují různé strany, bývá to tak: jejich zástupci se sejdou a především si ujasní, v kterých bodech se rozcházejí (právě to, co internacionála staví do popředí, pokud jde o Rusko, aniž pojala do rezoluce nepromyšlené tvrzení Kautského, že prý „stará strana zmizela“⁸³). Když si zástupci vyjasní, v čem se rozcházejí, navrhnou, *jaká usnesení* (rezoluce, podmínky atd.) o taktice, organizaci atd. *by měla být předložena na sjezdech obou stran*. Podaří-li se vypracovat návrh jednotných usnesení, sjezdy rozhodují, zda budou schválena. Jsou-li vy-

pracovány *rozdílné* návrhy, sjezdy obou stran je rovněž s konečnou platností projednají.

Likvidátorům a Trockému jsou „sympatické“ pouze *evropské* vzory oportunistů, ale ani trochu ne vzory evropské stranické zásadovosti.

„Podrobnou rezoluci o taktice“ vypracují poslanci dumy!! „Vypělí dělníci“ v Rusku, s nimiž je Trockij nikoli náhodou tak nespokojen, se mohou na tomto příkladu názorně přesvědčit, kam až vede směšné fantazírování zahraničních skupinek ve Vídni a v Paříži, které přesvědčily dokonce i Kautského, že v Rusku „strana zmizela“. Podaří-li se však někdy cizince v tomto směru oklamat, pak se ruští „vypělí dělníci“ (i za cenu, že znovu vyvolají nespokojenost toho strašného Trockého) vysmějí těmto fantastům do očí.

Řeknou jim, že „podrobné rezoluce o taktice se u nás vypracovávají na sjezdech a konferencích strany (nevíme, jak je tomu u vás nestraníků), jako například v letech 1907, 1908, 1910, 1912 a 1913. Rádi seznámíme neinformované cizince i zapomnětlivé Rusy s usneseními naší strany a s ještě větší radostí požádáme představitele ‚sedmý‘ nebo příslušníky ‚srpnového bloku‘ či ‚levicových sil‘ anebo kohokoli jiného, aby nás seznámili s rezolucemi jejich sjezdů nebo konferencí a aby na svém příštím sjezdu projednali konkrétní otázku, jak hodnotí naše rezoluce nebo rezoluce sjezdu neutrálních Lotyšů z roku 1914 atd.“

Tohle řeknou „vypělí dělníci“ v Rusku různým fantastům, tohle *už řekli* například v marxistickém tisku organizovaní petrohradští marxisté. Že by Trockému vyhovovalo ignorovat tyto tiskem zveřejněné podmínky pro likvidátory? Tím hůř pro Trockého. Naší povinností je upozornit čtenáře, jak směšné je „sjednocovací“ (na způsob srpnového „sjednocení“?) fantazírování, které nechce brát v úvahu vůli většiny uvědomělých dělníků v Rusku.

V. LIKVIDÁTORSKÉ NÁZORY TROCKÉHO

O svých názorech se Trockij ve svém novém časopise snažil říci v podstatě co nejméně. Už Puť pravdy (č. 37) konstatoval, že o ilegalitě ani o heslu boje za veřejnou stranu atd. Trockij ani nehlesl*. Proto mimo jiné mluvíme o *nejhorším* frakcionářství v tomto případě, kdy se chce separovaná organizace zformovat *bez* jakéhokoli ideově politického profilu.

I když Trockij nechtěl vyložit své názory přímo, stejně je z mnoha míst v jeho časopise jasné, jaké myšlenky potají prosazuje a skrývá.

Už v prvním redakčním článku v prvním čísle čteme:

„Předrevoluční sociální demokracie u nás existovala jako *dělnická* strana jen jako myšlenka, jako náš cíl. Ve skutečnosti to byla organizace marxistické inteligence, která za sebou vedla probouzející se dělnickou třídu“⁽⁵⁾.

To je dávno známá liberální a likvidátorská písnička, která je fakticky jen úvodem k *zavrhování* strany. Tahle písnička vznikla z překrucování historických faktů. Už stávky v letech 1895—1896 vytvořily *masové* dělnické hnutí, ideově i organizačně spjaté se sociální demokracií. A do těchto stávek „inteligence *vedla za sebou* dělnickou třídu“ a získávala ji pro ekonomickou i jinou než ekonomickou agitaci!!?

Podívejme se raději na přesné údaje o protistátních zločinech v letech 1901—1903 a srovnajme je s předchozím obdobím.

Na 100 účastníků osvobozenického hnutí (stíhaných za protistátní zločiny) připadalo: [viz tabulku na s. 222. *Red.*].

Vidíme, že v 80. letech, kdy v Rusku ještě *neexistovala* sociálně demokratická strana, kdy hnutí bylo „narodnické“, převládala v něm inteligence, z níž se rekrutovala více než polovina jeho účastníků.

* Viz tento svazek, s. 25—28. *Red.*

Období	Země- dělství	Průmysl a obchod	Svobodná povolání a studenti	Neurčitá
				zaměstnání a bez zaměstnání
1884—1890	7,1	15,1	53,3	19,9
1901—1903	9,0	46,1	28,7	8,0

Tento obraz se úplně změnil v letech 1901—1903, kdy už existovala sociálně demokratická strana a kdy vyvíjela činnost stará Jiskra. Inteligence už je mezi účastníky hnutí v *menšině, dělníků* („průmysl a obchod“) je už mnohem víc než inteligentů a dělníci spolu s rolníky tvoří víc než polovinu z celkového počtu.

Právě v boji různých směrů v marxismu se v sociální demokracii objevilo *křídlo* maloburžoazní inteligence, „ekonomismem“ (1895—1903) počínaje přes „menševismus“ (1903—1908) k „likvidátorství“ (1908—1914). Trockij ze strachu dotknout se dějin dvacetiletého boje různých směrů ve straně jen opakuje likvidátorské pomlouvání strany. Nebo jiný příklad:

„Sociální demokracie Ruska zaznamenala ve svém vztahu k parlamentarismu táž tři stadia...“ (jako v jiných zemích) „...nejprve ‚bojkotismus‘..., pak zásadní uznávání parlamentní taktiky, ale...“ (skvělé „ale“, totéž „ale“, které Ščedrin přetlumočil jako: „Žádný strom neroste do nebe!“^[258]) „...za účelem čistě agitačním... a konečně přenesení aktuálních požadavků... na tribunu dумы...“ (č. 1, s. 34)^[299].

A zase tu likvidátoři překrucují dějiny. Rozdíl mezi druhým a třetím stadiem je vymyšlen, aby se tajně obhájil reformismus a oportunistus. Bojkotismus jako stadium ve „vztahu sociální demokracie k parlamentarismu“ neexistoval *ani* v Evropě (tam byl a zůstal anarchismus), *ani* v Rusku; tam se bojkot například Bulyginovy dумы týkal *pouze* určité instituce, *nikdy* se nespojoval s „parlamentarismem“ a vzešel ze svérázného boje mezi liberalismem a marxismem o pokračování v nátlaku. Jak se tento boj odrazil na boji dvou směrů v marxismu, o tom se Trockij nezmiňuje.

Chceme-li mluvit o dějinách, musíme si ujasnit konkrétní otázky a třídní kořeny různých směrů. Kdo chce z marxistického hlediska zkoumat boj tříd a boj směrů v souvislosti s účastí v Bulyginově dumě, najde tam kořeny liberální dělnické politiky. Trockij však „bere v úvahu“ dějiny ve snaze *obejít* konkrétní otázky a *vymyslet si* pro dnešní oportunisty ospravedlnění nebo něco, co se ospravedlnění podobá.

„Fakticky všechny směry,“ píše Trockij, „používají stejných metod boje a výstavby.“ — „Povyk o liberálním nebezpečí v našem dělnickém hnutí je prostě hrubá sektářská karikatura skutečnosti“ (č. 1, s. 5 a 35).

To je velmi jasná a velmi podrážděná obhajoba likvidátorství. Avšak přece jen si dovclíme uvést alespoň jeden drobný fakt z těch nejnovějších. Trockij se ohání jen frázemi a my bychom si přáli, aby se nad oním faktem dělníci zamysleli sami.

Faktem je, že Severnaja rabočaja gazeta v čísle z 13. března napsala:

„Místo aby se zdůraznil určitý, konkrétní úkol, který má dělnická třída před sebou, a sice donutit dumu, aby zamítla návrh zákona“ (o tisku), „formuluje vágně boj za ‚neokleštěná hesla‘ a zároveň se vychvaluje ilegální tisk, což může jedině oslabit boj dělníků za vlastní legální tisk.“ [1906]

Zde tedy máte dokumentárně podloženou, jasnou a přesnou obhajobu politiky likvidátorů a kritiku politiky pravdovců. Jenže najde se vzdělaný člověk, který by mohl říci, že oba směry používají v dané otázce „stejných metod boje a výstavby“? Najde se vzdělaný člověk, který by mohl říci, že likvidátoři tu *neprovádějí liberální* dělnickou politiku? Že nebezpečí liberalismu v dělnickém hnutí je tu vymyšleno?

Právě proto se Trockij vyhýbá faktům a konkrétním příkladům, poněvadž fakta nelítostně vyvracejí všechny jeho podrážděné protesty a nabubřelé fráze. Ono je samozřejmě snadné vyslovit své stanovisko o „hrubé sektářské karikatuře“. A přidat k tomu několik ještě různějších a ještě

pompéznějších frází o „vymanění se z poroby konzervativního frakcionářství“ také není těžké.

Není to až příliš laciné? Nepochází tato zbraň z arzenálu oné doby, kdy se Trockij blýskal před gymnazisty?

„Vyspělí dělníci“, na něž se Trockij zlobí, si přece jen přejí, aby se jim přímo a jasně řeklo: Schvalujete „metodu boje a výstavby“, kterou přesně vyjadřuje uvedené hodnocení konkrétní politické kampaně? Ano, či ne? Pokud ano, pak je to liberální dělnická politika, pak je to zrada na marxismu a na straně a mluvit o „míru“ nebo o „jednotě“ s *takovou* politikou, se skupinami, které ji praktikují, znamená klamat sebe i druhé.

Neschvalujete ji? Tak to řekněte přímo! Frázemi však nikdo dnešního dělníka neomráčí, neuspokojí ani nezastraší.

Mimochodem — politika, kterou v uvedeném citátu propagují likvidátoři, je hloupá dokonce i z liberálního hlediska, protože prosazení zákona v dumě závisí na „oktabristech v zemstvech“ typu Bennigsen, který již své karty v komisi odhalil.

Staří účastníci marxistického hnutí v Rusku dobře vědí, co je Trockij za člověka, a je zbytečné jim o něm něco říkat. Ovšem mladá generace dělníků ho nezná a té o něm musíme říci, že Trockij je typická postava pro všech pět skupinek v zahraničí, které fakticky také kolísají mezi likvidátory a stranou.

V dobách staré Jiskry (1901—1903) se těmto kolísajícím a od „ekonomismu“ k „jiskrovství“ a naopak přebíhajícím lidem přezdívalo „tušínští přeběhlíci“ (tak se v době nepokojů na Rusi říkalo vojákům, kteří přebíhali z jednoho tábora do druhého*).

* *Tušino* — město poblíž Moskvy, kde měl v letech 1608—1610 vojenský tábor samozvanec Lžidimitrij II. Jeho vojsko se skládalo ze smíšených ruských a polských politických dobrodruhů a ve zmíněných

Jestliže mluvíme o likvidátorství, myslíme tím určitý ideový směr, který se po léta vyvíjel a ve dvacetiletých dějinách marxismu je svými kořeny spjat s „menševismem“ a „ekonomismem“, je spjat s politikou a ideologií určité třídy, liberální buržoazie.

„Tušinstí přeběhlci“ o sobě prohlašují, že stojí nad frakcemi, což prohlašují jedině proto, že „přejímají“ myšlenky dnes jedné, zítra jiné frakce. Trockij byl v letech 1901—1903 zarytým „jiskrovcem“ a Rjazanov nazval jeho úlohu na sjezdu v roce 1903 úlohou „Leninova obušku“. Koncem roku 1903 byl Trockij zarytým menševikem, tj. od jiskrovců přeběhl k „ekonomistům“ a hlásal, že „mezi starou a novou Jiskrou zeje propast“. V letech 1904—1905 menševiky opouští a kolísá, hned spolupracuje s Martynovem („ekonomistou“), hned zase propaguje absurdní levičáckou „permanentní revoluci“. V letech 1906—1907 má blízko k bolševikům a na jaře 1907 vyhláší svou solidaritu s Rosou Luxemburgovou.

V období rozkladu, po dlouhém „nefrakčním“ kolísání, inklinuje opět doprava a v srpnu 1912 patří k bloku likvidátorů. Teď od nich znovu odchází, avšak *v podstatě* opakuje jejich mělké myšlenky.

Takové typy jsou charakteristické jako zlomky včerejších historických přeměn a formací, kdy masové dělnické hnutí v Rusku ještě neprocitlo a kterákoli skupinka se mohla „bez omezení“ prohlašovat za směr, skupinu či frakci — zkrátka za „mocnost“ — a vykládat o sjednocení s jinými.

Je třeba, aby mladá generace dělníků dobře věděla, s kým má tu čest, když s neuvěřitelnými nároky vystupují lidé, kteří absolutně nechtějí brát v úvahu *ani* stranická usnesení, jež v roce 1908 definovala likvidátorství a sta-

letech se marně snažilo dobýt Moskvy. Někteří ruští bojaři a šlechtici *přebíhali* z propolského tábora (vyjednávání se Zikmundem III. o povolání polského krále do carský trůn) do tábora stranického carovi Vasiliji Šujskémému. *Čes. red.*

novila svůj vztah k němu, *ani* zkušenosti dnešního dělnického hnutí v Rusku, které skutečně vytvořilo *jednotu* většiny na základě naprostého uznání uvedených usnesení.

I. Drozdov. Mzda zemědělských dělníků v Rusku za rolnického hnutí v letech 1905—1906.^[52] (Petrohrad, vyd. M. I. Semjonova.) 1914. S. 68. Cena 50 kopějek

Počín pana Drozdova, který se ve své brožuře zabývá neobyčejně zajímavou a závažnou otázkou, je třeba jen uvítat. Autor vzal údaje o denní mzdě (vyjádřené v penězích a v obilí) a o výnosech žita na statkářských pozemcích za léta 1902—1904, dále roční údaje za léta 1905—1910 a srovnal je podle jednotlivých oblastí evropského Ruska.

Největší zvýšení mezd v roce 1905 zjistil autor v jihozápadní oblasti (o 10 % oproti letům 1902—1904). V celoruském průměru se mzdy zvýšily o 1,2 % v roce 1905 a o 12,5 % v roce 1906. Autor z toho vyvozuje, že nejvíce se mzdy zvýšily v oblastech, kde je kapitalismus v zemědělství nejrozvinutější a kde je nejvíce rozšířena stávková forma boje (na rozdíl od takzvané formy „plenění“). Přísně vzato, pro takový závěr uvedené údaje ještě nepostačují. Například druhé místo mezi oblastmi, pokud jde o zvýšení mezd v roce 1905, zaujímá uralská oblast (o 9,68 procenta proti 10,35 % v jihozápadní oblasti). Vezme-li průměrnou mzdu za *celé* porevoluční období, tj. za léta 1905—1910, dospějeme (ve srovnání s léty 1902 až 1904) k 110,3 % v jihozápadní oblasti a k 121,7 % v uralské oblasti. Autor takřkajíc „preferuje“ uralskou oblast a odvolává se při tom na můj Vývoj kapitalismu^[116]. Jenže já jsem věnoval pozornost uralské oblasti při zkoumání masového *přesunu* dělníků, a ne výše mezd vůbec*, takže autorův odkaz není na místě. Sotva lze považovat za uspokojivé autorovo poukazování na to, že procento statkář-

* Viz Sebrané spisy 3, Praha 1980, s. 613—614. *Red.*

ských osevů na Urale je nepatrné.* Autor by měl uvést podrobnější údaje o jednotlivých guberniích a srovnat růst mezd s údaji o relativní síle rolnického hnutí vůbec, jak v jeho stávkové formě, tak v jeho „plenění“ apod.

Celkově se v Rusku peněžní mzdy zemědělských dělníků nejvíce zvedly od roku 1905 do roku 1906. Vezmeme-li za 100 % mzdu z let 1902—1904, pak v roce 1905 činí 101,2 % a v roce 1906 112,5 %. V dalších čtyřech letech to je 114,2 %, 113,1 %, 118,4 % a 119,6 %. Z toho jasně vyplývá, že na všeobecný růst peněžní mzdy vynucený revolucí má přímý a převládající vliv boj v letech 1905 až 1906.

Pokud jde o podrobnosti, odkazujeme čtenáře na obsaženou brožuru pana Drozdova, ale upozorňujeme, že Drozdov zcela bezdůvodně prohlašuje požadavky rolníků, redukující se v podstatě na „vykuřování statkářů“, za „zjevně nesplnitelné“ (s. 30). Stejně neopodstatněné a nedomyšlené je tvrzení, že v oblasti, kde docházelo k plenění, „se bojovalo za rovné užívání půdy a vůbec za jiné podobné maloburžoazní, utopické požadavky“ (38). Za prvé, rolníci nebojovali jen za užívání půdy, ale i za držbu půdy („vykuřování“); za druhé, nebojovali za rovné užívání půdy, nýbrž za získání statkářské půdy, a to jsou dvě rozdílné věci; za třetí, utopické byly a zůstaly subjektivní tužby (i „teorie“) narodníků po „rovném užívání půdy“, po „socializaci“, po „vynětí půdy z obchodního obratu“ a podobné nesmysly, ale ve „vykuřování“ feudálů maloburžoazní masou nic „utopického“ není. Autor si plete objektivní dějinný význam boje rolníků o půdu, boje, který byl buržoazně pokrokový a buržoazně radikální, se subjektivními teoriemi a tužbami narodníků, které byly a zůstaly utopické a reakční. Takové směšování je hluboce mylné a nedialektické a neodpovídá dějinám.

* V tomto smyslu autor přirovnává k Uralu severní oblast. Jenže v severní oblasti v roce 1905 klesly mzdy o 6 %, kdežto v roce 1906 se zvedly pouze o 8 %.

Autor vyvozuje ze srovnání průměru za léta 1891—1900 a 1901—1910 všeobecný závěr, že se denní *peněžní* mzda v celoruském průměru zvýšila o 25,5 %, kdežto *reálná* mzda vyjádřená v obilí *pouze* o 3,9 %, to znamená, že se takřka vůbec nezměnila. Všimněme si, že podle procenta zvýšení peněžní mzdy za uvedená desetiletí následují oblasti v tomto pořadí: litevská + 39 %, povolžská + 33 %, ural-
ská + 30 %, maloruská + 28 %, středoruská zemědělská + 26 % atd.

V závěru autor srovnává zvyšování mzdy zemědělských dělníků se zvyšováním pozemkové renty za dvě poslední desetiletí (1891—1900 a 1901—1910). Ukazuje se, že v celoruském průměru se zvýšila průměrná denní mzda z 52,2 kopějky na 66,3 kopějky, tj. o 27 %. Ale cena půdy — víme, že cena půdy je kapitalizovaná renta — se zvýšila z 69,1 rublu za jednu desjatinu na 132,4 rublu, *to jest* o 91 %. Jinými slovy, mzda se zvýšila o čtvrtinu, kdežto pozemková renta se *téměř zdvojnásobila!!*

„A to znamená pouze jedno,“ uzavírá správně autor, „a sice pokles relativní životní úrovně zemědělských dělníků v Rusku a zároveň relativní zvýšení životní úrovně třídy pozemkových vlastníků... Sociální propast mezi třídou statkářů a třídou námezdních dělníků se stále víc a víc prohlubuje.“

Prosvěščenije, č. 5
květen 1914
Podepsán V. I.

Podle časopisu Prosvěščenije

I. M. Kozminych-Lanin. Přesčasová práce v továrnách Moskevské gubernie. [82] Moskva 1914. Cena 1 rubl

Ve své nové, nedávno vydané statistické brožurce se pan Kozminych-Lanin zabývá problémem přesčasové práce, který je pro dělníky v Rusku neobyčejně palčivý.

Dlužno dodat, že statistické údaje uváděné Kozminychem-Laninem se týkají pouze roku 1908 a vztahují se výhradně na dělníky Moskevské gubernie. Navíc i čísla z roku 1908 se dnes musí zdát do značné míry zastaralá, zejména máme-li na zřeteli, že rok 1908 byl rokem průmyslové stagnace a že po něm následoval v rozvoji ruského průmyslu rok průmyslové konjunktury a zároveň i zvýšené poptávky po pracovní síle. A to všechno zase nutně muselo vést k zvýšenému využívání přesčasové práce v celé řadě průmyslových odvětví.

Údaje Kozminycha-Lanina (továrního inspektora Moskevské gubernie) jsou nepochybně polooficiální — byly shromážděny dotazováním podnikatelů, a tak je musíme brát s určitou rezervou, ale přesto je jim třeba věnovat bedlivou pozornost. Především máme u nás v Rusku o této otázce tak chudou literaturu, že se tu musí využít každé práce, a mimoto se dokonce i z této polooficiální statistiky dovíme velmi mnoho zajímavého.

Pan Kozminych-Lanin sledoval celkem 112 380 dělníků ve 152 převážně velkých podnicích v Moskevské gubernii, přičemž se v průzkumu zaměřil hlavně na textilní průmysl.

Z čísel uvedených v brožurě vyplývá, že v textilním průmyslu Moskevské oblasti není přesčasová práce příliš rozšířena. Z 59 000 sledovaných dělníků zabývajících se zpracováním bavlny pracovalo přesčas o svátcích pouze

767 osob. Mnohem více jich pracovalo přesčas ve všední dny (1717 osob), ale i zde zaznamenáváme kolísání v rozmezí 1—2 %. Je to pochopitelné, protože textilní průmysl po technické stránce vyžaduje v každé určité fázi víceméně předem stanovený počet dělníků. A co je hlavní, rok 1908 nebyl pro textilní průmysl nikterak příznivý. Podnikatelé měli často zájem spíše na omezování výroby než na zvětšování kapacity podniků využitím přesčasové práce.

Jinak je tomu v druhém hlavním průmyslovém odvětví, v kovoprůmyslu. Tady se přesčasová práce používá ve velké míře, někdy se na ní podílí až 20 % celkového počtu dělníků.

Podle údajů Kozminycha-Lanina celkově kolísá u kovodělníků i u textilních dělníků od 25 do 35 hodin na jednoho přesčas pracujícího dělníka (ve všední i sváteční dny). Číslice je to značně vysoká: těchto v průměru 30 hodin volného času, které dělníkovi zabírá výdělečná přesčasová práce, jde přirozeně zcela na úkor jeho kulturního a duchovního rozvoje.

Podívejme se, kolik dělníci dostávají za vychytralé zcizování jejich práce, za vyčerpávání svých svalů a nervů... Pan Kozminych-Lanin velice důkladně vypočítává hodinovou odměnu dělníků za přesčasovou práci v různých odvětvích. A z toho vidíme, že za tuto práci se textilním dělníkům platí v průměru 15—16 kopějek za hodinu, zřídka více. V dubnu a v září se mzdy poněkud zvyšují, zatímco v prosinci—únoru opět klesají na 13 kopějek. Obzvláště bídné jsou výdělky v tkalcovnách vlny. V březnu tu činila průměrná hodinová mzda pouze 6,75 kopějky za práci o nedělích a svátcích. Jaká potom musí být při takových sazbách normální mzda?

O trochu lépe než textilní dělníci jsou placeni, jak je vidět z tabulek, kovodělníci. Jejich průměrný výdělek za hodinu přesčasové práce se pohybuje od 13 do 20 kopějek. Celkový pohyb a výše sazeb za přesčasovou práci moskevských kovodělníků jasně ukazují, jak nepříznivé tu jsou

pracovní podmínky ve srovnání třeba jen s Petrohradem.

Za veškerou přesčasovou práci dostávají moskevští dělníci pár mizerných grošů.

Průměrný měsíční výdělek za přesčasovou práci vypadal tedy takto:

		Textilní dělníci	(v kopějkách)
Neděle a svátky	{	povinně	408
		nepovinně	221
Všední dny	{	povinně	353
		nepovinně	235
Kovodělníci			
Neděle a svátky	{	povinně	337
		nepovinně	184
Všední dny	{	povinně	325
		nepovinně	231

Na závěr musíme zdůraznit, že pan Kozminyč-Lanin se při průzkumu téměř vůbec nezabýval hlavní arénou přesčasové práce — drobným průmyslem (pouze 1,45 % sledovaných dělníků bylo zaměstnáno v podnicích s méně než 100 zaměstnanci). A přitom průzkum pracovních podmínek v drobném průmyslu by nesporně mohl přinést ohromující výsledky.

Prosvěščenije, č. 5
květen 1914
Podepsán I. V.

Podle časopisu Prosvěščenije

KONEČNĚ JE JASNO!

UPOZORNĚNÍ UVĚDOMĚLÝM DĚLNÍKŮM

V 63. čísle listu *Puť pravdy*^[186] se Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska naposledy pokusila ujasnit si, zda 6 poslanců (frakce Čcheidzeho) hodlá nyní, když obrovská většina uvědomělých dělníků odsoudila jejich spolčení s likvidátory, udělat krok k dohodě s SDDFR⁹⁵.

Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska položila „sociálně demokratické frakci“ otázku, zda je nyní ochotna *bez jakýchkoli výhrad* uznat usnesení marxistického celku z roku 1903 (program^[221]) a z let 1908 a 1910^[211] (odsouzení likvidátorství). Je pochopitelné, proč SDDFR položila především právě tuto otázku. Usnesení z let 1903, 1908 a 1910 byla schválena *ještě před jakýmkoli rozkolem* mezi marxisty a likvidátory; tato usnesení jsou praporem všech marxistů; je-li nějaká dohoda SDDFR se „sociálně demokratickou frakcí“ možná, pak samozřejmě jediné na základě bezpodmínečného uznání těchto usnesení, schválených před rozkolem.

V 2. čísle listu *Naša rabočaja gazeta* otiskla frakce Čcheidzeho Veřejnou odpověď^[184], která s konečnou platností zjedнала jasno, a proto zasluhuje, aby jí všichni dělníci, kteří se chtějí důkladně zorientovat v neshodách a přejí si opravdovou jednotu, věnovali mimořádnou pozornost.

1. PROGRAM A NÁRODNOSTNÍ OTÁZKA

Na *sjezdu* marxistů, na němž byl vypracován program (1903), navrhli bundovci (židovští likvidátoři) zahrnout do programu požadavek, aby „byly vytvořeny instituce, které by jim* zaručovaly naprostou svobodu kulturního rozvoje“. Proti tomu vystoupili dnešní likvidátoři Martynov, Martov a Kolcov. Zcela správně dokazovali, že tento požadavek je v rozporu s mezinárodními zásadami sociální demokracie. Všemi hlasy proti bundovcům sjezd tento požadavek *zamítl* (viz protokol^[30]).

Marxisté tvrdí, že „vytvoření institucí“ je vlastně „kulturně národnostní autonomie“, kterou sociální demokracie odmítá.

Ve Veřejné odpovědi tvrdí šestka poslanců pravý opak. Říkají: „vytvoření institucí“ jsme navrhli, ale nenavrhli jsme kulturně národnostní autonomii.

Dobrá, odpovídáme. *Připusťme* na chvíli, že to opravdu není jedno a totéž. *Ale sjezd přece zamítl i „vytvoření institucí“*. Vy to moc dobře víte. Víte, že *jste v otázce programu udělali ústupek*, abyste vyhověli nacionalistům. Vždyť bundovci, jejichž návrh sjezd zamítl, vás také za toto porušení programu pochválili.

Po deklaraci sociálně demokratické frakce při zahájení činnosti IV. dумы napsali:

„Lze říci, že formulace sociálních demokratů (tj. likvidátorů) nebyla dost jasná. Zcela správně. *Důležité však je, že dělničtí poslanci* (tj. stoupcí Čcheidzeho) *upustili od zkosnatělého názoru*, na němž se zakládá oficiální teorie v národnostní otázce.“ (Cajt, č. 9, úvodník, sloupec 3.)

„Oficiální teorie“ — to je právě *program*. Bundovci chválí Čcheidzeho a jeho přátele za *porušení programu*. SDDFR

* — utlačovaným národnostem. *Čes. red.*

vznesla dotaz, zda je „sociálně demokratická frakce“ ochotna toto porušení programu odvolat.

Následovala jasná odpověď: „Tato formulace“ (tj. „vytvoření institucí“) „rozhodně neobsahuje nic, od čeho by měla sociálně demokratická frakce upustit“ (viz Veřejnou odpověď).

Odpověď „sociálně demokratické frakce“ zní: Od porušování programu upustit nehodláme.

2. USNESENÍ Z ROKU 1908^[245]

SDDFR se dále dotázala „sociálně demokratické frakce“, zda je ochotna uznat usnesení marxistů z roku 1908, které nedávno potvrdili i lotyšští smířlivci.

V tomto usnesení se říká:

„Pokusy jisté části stranické inteligence likvidovat“ (tj. rozpustit, rozbít, zrušit, zastavit činnost) „nynější organizaci SDDSR a nahradit ji v každém případě volným sdružením v rámci legality“ (tj. zákonnosti, „veřejné“ existence), „byť i za cenu zjevného zřeknutí se programu, taktiky a tradic“ (tj. dřívějších zkušeností) „strany“.

A toto usnesení považuje za „nutné vést velmi rozhodný ideový a organizační boj proti likvidátorským pokusům“ (viz zprávu, s. 38)⁹⁶.

Toto usnesení schválil marxistický celek v přítomnosti zástupců všech frakcí včetně likvidátorů (Dan, Axelrod aj.), bundovců aj. Bylo schváleno v prosinci 1908, před jakýmkoli rozkolem.

SDDFR se dotázala frakce Čcheidzeho, zda *toto* usnesení z roku 1908 odsuzující likvidátorství uznává.

A co odpověděla frakce Čcheidzeho?

Ani slovo!! Ani nemohla. Toto usnesení z roku 1908 obešla, jako by vůbec neexistovalo. Je to k nevíře, ale je to tak. Toto mlčení je ovšem výmluvnější než všechna slova. Dokazuje neuvěřitelně *nevybíravý* postoj k usnesením.

Usnesení, která se mi nelíbí, pro mne prostě neexistují — taková je morálka poslanců příklánějících se na stranu likvidátorů.

Stejně se tito poslanci zachovali i v otázce přijetí poslance Jagiełła do frakce. Připomíná se jim, že usnesení z roku 1908 odmítlo „jednotu“ s Jagiełłovou stranou, která *není* sociálně demokratická. Oni však namítají, že v roce 1907, tj. rok před schválením tohoto usnesení, frakce v II. dumě přijala mezi sebe nesporné sociální demokraty — Litevce. To je vyložený výsměch usnesením.

3. USNESENÍ Z ROKU 1910

V tomto usnesení se praví:

„Z historické situace sociálně demokratického hnutí v období buržoazní kontrarevoluce nutně plyne — na jedné straně, *jako projev buržoazního vlivu na proletariát* — zavrhování ilegální sociálně demokratické strany, snižování její úlohy a jejího významu, pokusy oklestit programové a taktické úkoly a hesla důsledné sociální demokracie atd.; na druhé straně zavrhování práce sociální demokracie v dumě a využívání legálních možností, nepochopení důležitosti jednoho i druhého, neschopnost přizpůsobit důslednou sociálně demokratickou taktiku svérázným historickým podmínkám současné situace atd.

Neodlučným prvkem sociálně demokratické taktiky za těchto podmínek je překonávání obou úchytek rozšiřováním a prohlubováním práce sociální demokracie ve všech oblastech třídního boje proletariátu a vysvětlováním nebezpečí těchto úchytek.“

Toto usnesení bylo schváleno *jednomyslně* za přítomnosti zástupců *všech* frakcí, ještě než vůbec k nějakému rozkolu došlo. Odsuzuje se v něm likvidátorství a otzovismus.

SDDFR se dotázala „sociálně demokratické frakce“, zda toto usnesení uznává, načež se jí dostalo odpovědi, že

prý „v usneseních z roku 1910 se *slovo* likvidátorství ani nevyskytuje“.

„Slovo“ likvidátorství se v nich prý nevyskytuje! A *koho tedy* měl marxistický celek na mysli, když odsuzoval „zavrhování ilegální sociálně demokratické strany, snižování její úlohy a významu“?? Koho jiného, když ne likvidátory?

Ostatně máme k dispozici velmi přesný dokument^[68], který byl před třemi lety zveřejněn a jež nikdo nevyvrátil, dokument, který vyšel od všech „národních“ marxistů (Lotyšů, bundovců, Poláků) a od Trockého (lepší svědky si likvidátoři ani nemohou představit); v tomto dokumentu se přímo říká, že „v podstatě by bylo žádoucí nazvat směr uvedený v rezoluci, proti němuž je třeba bojovat, likvidátorstvím...“

Jak se poslanci opovažují tak... vyloženě nepěkně... mást dělníky?

„Sociálně demokratická frakce“ nehodlá uznat usnesení z roku 1910! Místo toho prohlašuje, že je „zcela solidární“ s likvidátorským listem Naša rabočaja gazeta.

Usnesení marxistického celku z let 1903, 1908 a 1910 pro poslance příklánějící se na stranu likvidátorů neexistují. Pro ně existují pouze „usnesení“ likvidátorského listu.

4. „S M Ě R Y“

„Sociálně demokratická frakce“, která neuznává přímá usnesení a ignoruje vůli dělníků, podrobně a zešíroka vykládá o užitečnosti všech „směrů v marxismu“.

Na celém světě berou marxisté za základ *dělnické organizace*, ale u nás chtějí učinit základem takřka nepostižitelné „směry“. V Německu a vůbec na celém světě sociální demokraté sjednocují *dělníky*, jejich buňky, organizace a skupiny. U nás chtějí sjednocovat jakési „směry“.

„Všechny směry mezi marxisty“! Vždyť jen mezi likvidátory dnes existují přinejmenším dva „směry“: Borba

a Naša rabočaja gazeta, které se prou o to, kdo lépe střeží „srpnový odkaz“.

Sjednání deseti „směrů“ odtržených od mas je věc beznadějná. Sjednání *všech dělníků*, kteří si přejí vytvořit marxistický celek, je významná věc, jež se odehrává před našima očima za upřímné podpory SDDFR.

A tak je konečně jasno. Převážná většina dělníků (viz údaje o volbách do pojišťovacích rad, o sbírkách skupin, o stycích dělnických skupin s oběma frakcemi v dumě) se vyslovila pro marxisty, pro SDDFR proti likvidátorům. Srpnový blok se rozpadl. Odtrhli se od něho lotyšští sociální demokraté, odtrhl se Burjanov, odcházejí stoupenci Ana a Borby. Šestka poslanců seskupených kolem Čcheidzeho se připojila k *nejhorší*, k té nejlikvidátorštější trosce srpnového bloku.

Dělníci z toho musí vyvodit vlastní závěry.

Trudovaja pravda, č. 7
5. června 1914

Podle listu Trudovaja pravda

Объективные данные
о состоянии жизни в рабочем
движении России.

	Число		Продуктивность		и.о. в % от	
	до 1913	после 1913	в %	в %		
1. Число депутатов в Д. Думу Число депутатов рабочей партии:	II Дума 1907 III Дума 1907-1912 IV Дума 1912	11 4 6	12 4 3	47 50 67	53 50 33	- } См. стр.
2. Число рабочих убитых, обливших денежные вроссы в газету (в ст. в.):	1912 1913 1914 (по 1/2)	620 2181 2873	89 661 671	- 76 81	- 23 18	- 264 524
3. Денежные сборы на газеты, рабочие сборы <u>к</u> отъ рабочих (с 1-го января по 1-е июля 1914)		-	-	13	56	50
4. Мираж ^(С. П. М.) в газете (закончил, соф и канц. П. Вандербильда)		40.000	16000	71	28	12.000 (по 1913)
5. Число рабочих убитых, облившихся в рабочем движении самим в ту и другую фракцию (с 1-го января 1913 по 1-е июля 1914)		1295	215	85	14	-
6. Денежные суммы, полученные от ту и другую фракцию Думского движения <u>к</u> отъ рабочих (с 1-го января 1913 по 1-е июля 1914)		-	-	6	46	-
7. Число в Всероссийском рабочем движении Число уполномоченных		47	10	32	17	? 1-2 ?
8. Число в рабочем движении уполномоченных		37	7	34	15	4
9. Число денежных средств, находящихся в распоряжении за все время		3	1	-	-	?
10. Число рабочих убитых, облившихся в рабочем движении самим в ту и другую фракцию (с 1-го января 1913 по 1-е июля 1914)		-	-	0	100	?
11. Число подписей, заявленных в рабочих за ту и другую фракцию (с 1-го января 1913 по 1-е июля 1914)		6722	2985	62	31	-
12. Газетная печать. Число номеров, вышедших из газет, вышедших по ст. в. (1912)		5	0	-	-	9
13. Число укажений в этих номерах на <u>к</u> отъ той организации (каждый из них считался за 1 укажение)		44	0	-	-	21
14. Число корреспонденций, вышедших по ст. в. из газет, вышедших по ст. в. (1912)		0	5	-	-	0
15. Профессиональные союзы, в которых облившихся самим (с 1-го января по 1-е июля 1914)		20	3	85	15	2
		14	4	77	23	2

Strana rukopisu V. I. Lenina
s nástinem tabulky k článku
Objektivní údaje o síle různých směrů
v dělnickém hnutí
červen 1914
Změněno

O AVANTURISMU

Když mluví marxisté o avanturismu jistých skupinek, mají na mysli zcela konkrétní sociálně historické zvláštnosti takového jevu, který musí znát každý uvědomělý dělník.

V dějinách sociální demokracie Ruska se to jen hemží různými skupinkami, které vznikaly „na chvíli“, na několik měsíců, ale nezapustily žádné kořeny v masách (a politika bez mas je politika avanturistická), neměly žádné seriózní a pevné ideje. V historickém období buržoazních přeměn v maloburžoazní zemi je připojování nejružnějších vrstev inteligence k dělníkům *nevyhnutelné* a *nevyhnutelné* jsou i její pokusy vytvářet různé skupinky, avanturistické v uvedeném slova smyslu.

Dělníci, kteří se nechtějí nechat vodit za nos, musí u každé skupinky přísně prověřovat jednak to, do jaké míry jsou její ideje seriózní, jednak to, má-li kořeny v masách. Nedat na slova, ale přísně prověřovat — takové je heslo marxistických dělníků.

Připomeňme si boj mezi „jiskrovstvím“ a „ekonomismem“, léta 1895—1902. To byly dva sociálně demokratické myšlenkové směry, jeden proletářský a marxistický, prověřený obdobím tříleté činnosti Jiskry a všemi vyspělými dělníky, kteří přijali za svá přesná a jasně formulovaná usnesení o „jiskrovské“ taktice a organizaci. „Ekonomismus“ byl směr *buržoazní*, oportunistický, který podřizoval dělníky liberálům.

Kromě těchto dvou významných směrů existovala spousta skupinek bez pevné základny (Svoboda, Borba⁹⁷, skupina kolem Berliner Flugblätter atd.), které jsou dávno zapo-

menuty. V těchto skupinách bylo mnoho čestných a upřímných sociálních demokratů, ale tyto skupiny *byly* avanturistické, protože *neměly* ani pevné, seriózní ideje, program, taktiku a organizaci, ani kořeny v masách.

Odpovědní lidé musí přistupovat k hodnocení současných směrů a skupin pouze a jedině tak, že budou studovat dějiny, zamýšlet se nad ideovým významem určitých myšlenek a prověřovat slova skutky.

Na slova dají pouze hlupáči.

„Pravdovství“ je směr, který dal na všechny otázky taktiky, organizace a programu přesné marxistické odpovědi v rezolucích (1908, 1910, 1912, únor a léto 1913). Tato usnesení mají přísnou kontinuitu od dob staré Jiskry (1901—1903), nemluvě už o londýnském sjezdu (1907). Správnost těchto usnesení ověřily pěti až šestileté zkušenosti (1908—1914) všech vyspělých dělníků, kteří je přijali *za své*. „Pravdovství“ fakticky sjednotilo $\frac{4}{5}$ uvědomělých dělníků Ruska (5300 skupin sociálně demokratických dělníků ze 6700 skupin za dva a půl roku).

Likvidátorství je směr. Má téměř dvacetileté dějiny, protože je přímým pokračováním ekonomismu (1895 až 1902) a plodem menševismu (1903—1908). Liberálně buržoazní kořeny a liberálně buržoazní obsah tohoto směru jsou konstatovány v usneseních (1908 a 1910; jen tak pro nic za nic se likvidátoři nebojí uveřejnit je v plném znění!!). Liberální myšlenky likvidátorů vycházejí z určitých podmínek a sledují určité cíle: Dost ilegality! Žádná základní hesla! Za legální stranu! Proti „stávkovému hazardérství!“ Proti vyšším formám boje — atd. V liberálně buržoazní „společnosti“ chovají k likvidátorům dávne a vřelé sympatie jak kadeti, tak nestranická (a se stranou koketující) intelligence. Likvidátorství je významný, jenže ne marxistický, ne proletářský, ale liberálně buržoazní směr. O „míru“ s likvidátory mohou mluvit jen neuvažující lidé.

A teď si vezměte všechny ostatní skupinky, které by také

rády byly „směry“. Vyjmenujeme je: 1. vperjodovci s Alexinským; 2. vperjodovci s Bogdanovem; 3. vperjodovci s Voinovem; 4. plechanovovci; 5. „bolševici věrní straně“ (ve skutečnosti smířlivci: Mark Sommer se svou čeládkou); 6. trockisté (tj. Trockij, dokonce bez Semkovského); 7. „Kavkazané“ (tj. An — bez Kavkazu).

Vyjmenovali jsme ty skupinky, o nichž byla zmínka *v tisku*; v Rusku i v zahraničí se o nich psalo, že chtějí být *zvláštními* „směry“ a skupinami. Snažili jsme se vyjmenovat všechny ruské skupinky, neruské jsme ponechali stranou.

Všechny tyto skupinky reprezentují bez jediné výjimky jediné a pouze avanturismus.

Proč? Kde je důkaz? zeptá se čtenář.

Důkazem je vývoj v posledním desetiletí (1904—1914), velmi bohatém na události a velmi důležitém. Aktivní činitelé všech uvedených skupinek během těchto deseti let naprosto bezradně, uboze a směšně kolísali ve všech závažných taktických a organizačních otázkách a prokázali, že *absolutně nejsou schopni* vytvořit směry, které by byly zakořeněny v masách.

Vezměme nejlepšího ze všech, Plechanova. Jeho dřívější osobní zásluhy jsou obrovské. Za dvacet let, od roku 1883 do roku 1903, napsal spoustu vynikajících prací, zejména proti oportunistům, machistům a narodníkům.

Od roku 1903 však Plechanov v taktických a organizačních otázkách velmi směšně kolísá: 1. v srpnu 1903 je bolševik; 2. v listopadu 1903 (Jiskra, č. 52) se vyslovuje pro mír s „oportunistickými“ menševiky; 3. v prosinci 1903 je menševik, a to horlivý; 4. na jaře 1905, po vítězství bolševiků, je pro „jednotu“ „znesvářených bratří“; 5. od konce roku 1905 do poloviny roku 1906 je menševik; 6. v polovině roku 1906 se začíná občas distancovat od menševiků a v roce 1907 v Londýně je odsuzuje (podle Čerevaninova přiznání) za „organizační anarchismus“; 7. v roce 1908 se s likvidátory rozchází; 8. v roce 1914 se znovu přiklání k likvidátorům. Plechanov propaguje „jednotu“ s nimi,

ale přitom nedokáže říci alespoň jedno či dvě jasná slova o *podmínkách* jednoty, o tom, proč je možná jednota s *panem* Potresovem, kde jsou záruky, že ty či ony podmínky budou splněny.

Po zkušenostech z těchto deseti let ručíme za to, že Plechanov sice dokáže rozvířit hladinu, ale „směr“ z toho není a nebude.

Plně chápeme pravdovce, kteří ochotně uveřejňovali Plechanovovy články proti likvidátorům. Cožpak mohli odmítat články, které plně odpovídaly usnesením z let 1908 a 1910 proti likvidátorům? Teď Plechanov začal opakovat po likvidátorech, po Bogdanovovi aj. fráze o jednotě „všech směrů“. Rozhodně odsuzujeme tuto metodu, proti níž je nutné nelítostně bojovat.

Dělnické strany nikde ve světě nesdružují skupinky a „směry“ inteligence, ale sdružují *dělníky*, a to za podmínky, že 1. uznávají a uskutečňují určitá marxistická usnesení o taktických a organizačních otázkách; 2. menšina uvědomělých dělníků se podřizuje jejich většině.

Této jednoty dosáhli pravdovci na základě bezpodmínečného rozchodu s odpůrci illegality za dva a půl roku (1912 až 1914) ze čtyř pětín. Ať hlupáci sebevíc spílají pravdovcům, že jsou frakcionáři, rozbíječi apod., tyto fráze a spílání na samotném faktu jednoty dělníků nic nemění...

Plechanov teď vyhrožuje, že tuto jednotu většiny rozbije. Klidně a důrazně dělníkům říkáme: Nevěřte slovům, prověřujte je fakty a uvidíte, že každý krok každé z uvedených avanturistických skupinek bude stále názorněji odhalovat jejich bezradnost a ubohé kolísání.

Rabočij, č. 7
9. června 1914
Podepsán V. Iljin

Podle listu Rabočij

USNESENÍ LOTYŠSKÝCH MARXISTŮ A LIKVIDÁTOŘI

Který dělník by si nepamatoval, jaký povyk spustili likvidátoři, když jsme ve zvláštním čísle listu seznámili čtenáře s posledními usneseními lotyšských marxistů^[101] a řekli o nich: Lotyši splatili daň smířlivectví, ale zároveň zasadili smrtelnou ránu likvidátorskému srpnovému bloku.*

Likvidátoři udělali všechno, co mohli, jen aby tento závěr zpochybnili. Veškerá Martovova obratnost, veškerá... Danova upřímnost, všechno um a skvělý publicistický talent Semkovského a Ionova — všechno bylo zmobilizováno k dosažení tohoto cíle. Likvidátoři chtěli za každou cenu „dokázat“, že prý sjezd Lotyšů vůbec likvidátorství neodsoudil, že se nevyšlovl proti srpnovému bloku atd. apod. Zkrátka, chtěli zapřít nos mezi očima.

Ale uplynuly pouhé 2—3 měsíce a v časopise, který vydávají sami likvidátoři (Naša zarja, č. 4), objevujeme teď článek „nejvýznamnějšího“ lotyšského likvidátora pana F. Vejse,^[10] který *plně potvrzuje* totéž faktické hodnocení událostí, které jsme podali my.

Pan Vejs je naším nejzarytější odpůrcem. Zahrnuje ruské „leninovce“ i lotyšskou většinu nejzlostnější „kritikou“. Má ale odvahu otevřeně přiznat i svou porážku, i když slibuje, že bude za své likvidátorské názory dál bojovat. Nevytácí se, neuhýbá ani se nesnaží jako Semkovští vydávat bílé za černé a naopak. S takovým odpůrcem lze tvrdě polemizovat, ale přesto si zaslouží respekt za to, že se neuchyluje k... hanebným metodám Semkovských.

Pan Vejs píše:

* Viz tento svazek, s. 46—50, 51—54. Red.

„Měl na něm (na sjezdu) převahu, sice většinou pouze jednoho hlasu a v některých otázkách dvou hlasů, ten směr lotyšských marxistů, kteří sympatizují... s ‚leninským kroužkem‘.

IV. sjezd lotyšských marxistů je pokusem o návrat ke staré... bolševické ideologii.

Rezoluce o frakci (v dumě) byla přijata jednomyslně. Je velkým ústupkem *menšiny* sjezdu (tj. ústupkem ‚lenincům‘).

Leninský kroužek bude moci počítat s oficiální podporou Lotyšů“ atd.

Autor podotýká, že „menšině se podařilo poněkud pozakazit vítězství leninců“, a označuje (právem!) ústupky, které učinila většina smířlivců, za „kuriózní“.

Jasně a jednoznačně však uznává, že sjezd se postavil na stanovisko „boje proti likvidátorství“ a v tom hlavním následoval pravdovce.

Opakuje se stará historie. Likvidátoři dva tři měsíce dělají rámus, ale nakonec musí sami uznat, že správná fakta jsme uvedli právě my.

Kam až někdy zacházejí likvidátoři ve snaze „objasnit“ pro ně nepříjemná stranická usnesení, je vidět z následujícího příkladu. Jak známo, v prosinci 1908 celoruská porada marxistů^[29] odmítla sjednocení s Jagieľovou stranou (PSS). Udělala to velmi rezolutně: přešla k dalšímu bodu programu, aniž věnovala pozornost návrhu na sjednocení s Jagieľovou stranou, která není sociálně demokratická. Lotyši na svém sjezdu v roce 1914 potvrdili všechna usnesení z roku 1908 a tím vlastně řekli, že odsuzují přijetí Jagieľovy strany, která není sociálně demokratická, do sociálně demokratické frakce. Toto usnesení je pro likvidátory zvláště nepříjemné.

A co dál? V listě židovských likvidátorů Cajt se toto usnesení „objasňuje“ takto:

„Co to znamená přejít k dalšímu bodu programu? To znamená, že shromáždění nechce o návrhu hlasovat, že jej nechce ani zamítnout, ani schválit. Tehdy se přechází k další otázce. Shromáždění z roku 1908 jednoduše nechalo otázku sjednocení s Jagieľovým směrem otevřenou (!)“ (Cajt, č. 17).

Není snad takový „výklad“ stranických usnesení vrcholem... opovázlivosti?

Když byl návrh likvidátorů na sjednocení s Jagieľlovým směrem zamítnut, F. Dan tehdy ve své oficiální uveřejněné zprávě^[189] v roce 1908 napsal:

„Na návrh polské delegace (polských sociálních demokratů) konference neprojevila ochotu ani projednat naši rezoluci a přešla, aniž si jí povšimla, k dalšímu bodu programu. Tímto drobným faktem zřejmě dosáhly kroužkařská nesnášenlivost a kroužkařský způsob myšlení svého vrcholu“ (Zpráva F. Dana, s. 45).

F. Dan se rozčiloval právě proto, že věděl, že přechod k dalšímu bodu programu znamená *velmi rezolutní* odmítnutí sjednotit se s Jagieľlovou stranou, která není sociálně demokratická. A teď nám „vysvětlují“ toto rezolutní odmítnutí v tom smyslu, že otázka „zůstala otevřená“ a že ji každý může rozhodnout po svém! To už je opravdu vrchol výsměchu marxistickým usnesením.

Ať se likvidátoři sebevíce vykrucují, život si žádá své. Život je pro marxistickou linii. Situace v lotyšské sociální demokracii to potvrzuje stejně názorně jako veškerý vývoj dělnického hnutí v celém Rusku.

Rabočij, č. 7
9. června 1914

Podle listu Rabočij

D Ě L N I C K Á T Ř Í D A A D Ě L N I C K Ý T I S K

Pro uvědomělé dělníky není důležitější úkol než *pochopit význam* svého hnutí a *přesně* jej *poznat*. Jediným, zato však nepřekonatelným zdrojem síly dělnického hnutí je *uvědomělost* dělníků a širě jejich boje, tj. účast *masy* námezdních dělníků v tomto boji.

Marxistický tisk v Petrohradě, který existuje už léta, poskytuje jedinečný, skvělý, nenahraditelný materiál o šíři dělnického hnutí a o tom, že v něm vládnou různé směry — materiál, který si může kdokoli ověřit. Obcházet tento materiál, jak to dělají liberálové a likvidátoři, mohou jen lidé, kteří by rádi zatajili pravdu.

Úplné údaje o sbírkách na „pravdovské“ (marxistické) a likvidátorské listy v Petrohradě od 1. ledna do 13. května 1914 vypracoval soudruh V. A. T.^[291] Uveřejňujeme v úplnosti tabulku, kterou sestavil, a v textu článku budeme někdy uvádět zaokrouhlené údaje, abychom čtenáře příliš nezatěžovali čísly.

Zde tedy máte tabulku soudruha V. A. T. [viz s. 248 až 249. *Red.*].

Nejprve si povšimněme údajů o *počtu* dělnických skupin. Uvádějí se údaje za celou dobu existence „pravdovských“ i „likvidátorských“ listů. *Dělnických* skupin bylo:

	Pravdovské listy	Likvidátorské listy
Za celý rok 1912	620	89
Za celý rok 1913	2 181	661
Rok 1914, od 1. ledna do 13. května	2 873	671
<i>Celkem</i>	5 674	1 421

Skupin je celkem 7095. Jsou ovšem skupiny, které uspořádaly sbírky víckrát, ale o počtu takových skupin údaje chybějí.

Vidíme, že s likvidátory sympatizuje *pouhá* $\frac{1}{5}$ (jedna pětina) z celkového počtu dělnických skupin. „Pravdovství“, pravdovská usnesení a pravdovská taktika *sjednotily* za dva a půl roku $\frac{4}{5}$ uvědomělých dělníků v Rusku. Tento fakt jednoty dělníků je užitečné konfrontovat s frázemi o „jednotě“, jíž se ohánějí různé skupinky inteligentů, „vperjodovců“, „plechanovovců“, „trockistů“ aj. aj.

Srovnajme údaje za léta 1913 a 1914 (údaje za rok 1912 nelze srovnávat, protože Pravda vznikla v dubnu a Luč o pět měsíců později). Uvidíme, že počet pravdovských skupin vzrostl o 692, *tj. o 31,7 %*, kdežto počet likvidátorských skupin o 10, *tj. o 1,5 %*. Ochota dělníků podporovat pravdovské listy tedy vzrostla *dvacetkrát rychleji* než jejich ochota podporovat likvidátorské listy.

Povšimněme si rozdělení dělníků obou směrů v celém Rusku:

	Dělnické skupiny (v %)	
	pravdovské	likvidátorské
Petrohrad	86 %	14 %
Moskva	83 %	17 %
Venkov	68 %	32 %

Závěr je jasný: čím jsou dělnické masy vyspělejší, čím jsou uvědomělejší a politicky aktivnější, *tím výrazněji* převládají mezi dělníky pravdovci. V Petrohradě jsou likvidátoři téměř úplně vytlačeni (14 ze 100), jakžtakž se ještě drží na venkově (32 ze 100), kde se masy nejméně vyznají v politice.

Je nanejvýš poučné konstatovat, že údaje z docela jiného zdroje, totiž údaje o složení dělnických zmocněnců ve volbách do pojišťovacích institucí, se nápadně blíží údajům o dělnických skupinách. Ve volbách do pojišťovacího úřadu hlavního města bylo 37 zmocněnců z řad pravdovců a 7 likvidátorů, *tj. 84 % a 16 %*. Z celkového počtu zmoc-

Sbírky na marxistické („pravdovské“)
od 1. ledna do

Příspěvatelé sbírky	Petrohrad						Mosk	
	Pravdovci		Likvidátoři		Pravdovci		Lik	
	Počet sbírek	Částka v rublech	Počet sbírek	Částka v rublech	Počet sbírek	Částka v rublech	Počet sbírek	
<i>Skupiny dělníků</i>	2 024	13 943,24	308	2 231,98	130	865,00	25	
<i>Nedělníci celkem</i>	325	1 256,92	165	1 799,40	46	260,51	24	
<i>Ž toho:</i>								
Skupiny studentů a mládeže	26	369,49	19	292,13	8	119,30	3	
Skupiny „stoupenců“, „přátel“ apod.	8	164,00	14	429,25	6	42,10	5	
Ostatní skupiny	2	8,00	6	72,60	1	2,00	—	
Jednotlivci	281	650,96	120	966,72	29	63,61	14	
Příspěvatel neuveden	8	64,47	6	38,70	2	33,50	2	
Ze zahraničí	—	—	—	—	—	—	—	
Celkem	2 349	15 200,16	473	4 031,38	176	1 125,51	49	

něnců bylo 70% pravdovců (37 z 53) a ve volbách do *celoruské* pojišťovací instituce jich bylo 47 z 57, tj. 82%. Likvidátoři, stranicky neorganizovaní dělníci a narodníci tvoří nepatrnou menšinu dělníků, kteří jsou dosud pod vlivem buržoazie.

Zajímavé jsou údaje o průměrné výši sbírek dělnických skupin:

	Průměrná výše sbírek dělnických skupin	
	pravdovských	likvidátorských
Petrohrad	6,88 rublu	7,24 rublu
Moskva	6,65 „	10,54 „
Venkov	5,74 „	8,28 „
V celém Rusku	6,58 „	7,89 „

U pravdovských skupin vidíme přirozený, pochopitelný, takřkajíc normální jev: čím vyšší je průměrný výdělek dělníků, tím vyšší je také průměrný příspěvek dělnické skupiny.

likvidátorské listy v Petrohradě
května 1914

číslo číslo číslo číslo číslo číslo číslo číslo číslo číslo	Venkov					Celkem			
	Pravdovci		Likvidátoři			Pravdovci		Likvidátoři	
Částka v rublech	Počet sbírek	Částka v rublech	Počet sbírek	Částka v rublech	Počet sbírek	Částka v rublech	Počet sbírek	Částka v rublech	
263,52	719	4 125,86	338	2 800,62	2 873	18 934,10	671	5 296,12	
137,30	332	1 082,79	230	2 113,90	713	2 650,01	453	6 759,77	
21,00	20	162,13	23	317,09	54	650,92	45	630,22	
392,00	28	252,72	35	1 129,35	42	458,82	54	2 450,60	
—	30	115,29	24	113,52	33	125,29	30	186,12	
197,80	221	332,05	132	443,80	531	1 046,62	266	1 608,32	
26,50	33	220,60	16	110,14	43	318,57	24	175,34	
—	—	—	—	—	10	49,79	34	1 709,17	
400,82	1 051	5 208,65	568	4 914,52	3 586	21 584,11	1 124	12 055,89	

U likvidátorů pozorujeme, kromě zvláštního skoku u moskevských skupin (je jich celkem 25!), že příspěvek venkovských skupin je ve srovnání se skupinami petrohradskými vyšší!!! Čím tento podivný jev vysvětlit?

Hodnověrnou odpověď na tuto otázku může dát jen podrobnější zpracování údajů, které ovšem vyžaduje hodně práce. Předpokládejme, že likvidátoři sdružují menšinu nejlépe placených dělníků z některých průmyslových odvětví. V celém světě bylo možné pozorovat, že takoví dělníci se nejhrouževnatěji drží liberálních a oportunistických myšlenek. U nás v Petrohradě byli likvidátoři nejdéle trpění mezi tiskaři a teprve v posledních volbách, 27. dubna 1914, získali pravdovci v jejich odborové organizaci polovinu na kandidátce členů vedení a většinu na kandidátce jejich náhradníků. Vždyť tiskaři mají ve všech zemích největší sklony k oportunismu a některé jejich kategorie jsou nejlépe placeny.

Pokud je náš závěr, že s likvidátory sympatizuje menšina dělnické aristokracie, jen hypotetický, pak u jednotlivců je zcela nesporný. Z nedělnických příspěvků představují více než polovinu příspěvky jednotlivců (531 ze 713 u nás, 266 ze 453 u likvidátorů). Průměrná výše takového příspěvku činí u nás 1,97 rublu, kdežto u likvidátorů 6,05 rublu!!

Je jasné, že v prvním případě jde o nižší zaměstnance, úředníky a podobné poloproletářské maloburžoazní živly. U likvidátorů však jde o bohaté přátele z řad buržoazie.

Ještě názorněji před námi vystupují tito bohatí přátelé z řad buržoazie jako „skupiny stoupců, přátel apod.“. Nám tyto skupiny daly 458,82 rublu, tj. 2 % z celkové vybrané částky, přičemž jedna skupina průměrně vybrala 10,92 rublu, pouze jedenapůlkrát víc, než kolik průměrně vybrala dělnická skupina. Zato likvidátorům tyto skupiny daly 2450,60 rublu, tj. přes 20 % z celkové vybrané částky; průměrný výtěžek sbírky jedné skupiny přitom činí 45,39 rublu, tj. šestkrát víc než průměrný výtěžek dělnické skupiny!!

Zahrnujeme do toho i zahraničí, kde příspěvky pocházejí hlavně od buržoazního studentstva. Ze zahraničí jsme dostali 49,79 rublu, tj. méně než 0,25 %; likvidátoři dostali 1709,17 rublu, tj. 14 %.

Shrneme-li dohromady jednotlivce, „stoupence, přátele“ a zahraničí, vypadá celkový výsledek sbírek z těchto zdrojů následovně:

Pravdovci — 1555,23 rublu, tj. 7 % výtěžku všech sbírek.

Likvidátoři — 5768,09 rublu, tj. 48 % výtěžku všech sbírek.

Na nás z tohoto zdroje připadá necelá desetina z toho, co daly dělnické skupiny (18 934 rublů). Na likvidátory z tohoto zdroje připadá víc než od dělnických skupin (5296 rublů)!!

Závěr je jasný: likvidátorský list není list dělnický, nýbrž

buržoazní. Je financován hlavně z prostředků *bohatých přátel z řad buržoazie*.

Závislost likvidátorů na buržoazii je ve skutečnosti mnohem větší, než ukazují tyto údaje. Pravdovské listy totiž *mnohokrát* uveřejnily údaje o svých financích. Vysvívalo z nich, že připočtou-li se k příjmům také sbírky, náklady na list se uhradí. Při nákladu 40 000 výtisků (v průměru za květen 1914) je to pochopitelné i přes konfiskace a nedostatky inzerátů. Likvidátoři však zveřejnili svůj výkaz *pouze jednou* (Luč, č. 101)^[43] — ten prokázal deficit ve výši 4000 rublů — a pak přešli k všeobecnému buržoaznímu zvyku: nezveřejňovat výkazy. Při nákladu 15 000 výtisků jejich listu je deficit nevyhnutelný a náklady na jeho vydávání zjevně hradí i nadále bohatí přátelé z řad buržoazie.

Liberalní dělničtí politikové rádi naznačují, že jsou pro „*veřejnou* dělnickou stranu“, ale *otevřeně* ukázat skutečným dělníkům svou skutečnou závislost na buržoazii nemíní. Nezbyvá, než abychom my, ilegální pracovníci, učili liberalní likvidátory tomu, jak užitečné je veřejně informovat o svých financích...

Celkový poměr dělnických a nedělnických příspěvků vypadá tedy takto:

Příspěvatelé sbírky	Z každého vybraného rublu připadá na	
	pravdovské listy	likvidátorské listy
Dělníci	87 kopějek	44 kopějky
Nedělníci	13 kopějek	56 kopějek
<i>Celkem</i>	1 rubl	1 rubl

Pravdovci využívají pomoci buržoazie, a to, jak jsme viděli, jejich nejdemokratičtějších a nejméně zámožných vrstev, z jedné sedminy. Likvidátorský podnik je podnik *převážně* buržoazní, za nímž ještě jde menšina dělníků.

Údaje o zdrojích sbírek nám také leccos napovídají o třídním postavení těch, kdo si listy kupují a čtou.

Dobrovolné příspěvky přicházejí jen od stálých čtenářů,

kteří sympatizují se zaměřením listu naprosto uvědoměle. A zaměření listu se zase chtě nechtě „přizpůsobuje“ „nejvlivnější“ vrstvě čtenářů listu.

Z našich údajů vyplývají závěry za prvé teoretické, tj. takové, které pomáhají dělnické třídě poznat podmínky svého hnutí, a za druhé praktické, které nám dávají přímé směrnice pro naši práci.

Někdy se říká, že v Rusku existuje dvojitý dělnický tisk. Nedávno to opakoval dokonce Plechanov.^[208] Ale to není pravda. Ti, kdo to říkají, prozrazují buď svou naprostou nevzdělanost, anebo tajné přání pomoci likvidátorům v prosazování buržoazního vlivu na dělníky. Stranická usnesení dávno a nejednou (například v roce 1908 a 1910)^[246] přesně, jasně a přímo ukázala buržoazní charakter likvidátorství. Marxistický tisk tuto pravdu ve svých článcích stokrát vysvětloval.

Zkušenosti deníku, který otevřeně promlouvá k masám, nutně musely *odhalit* pravý *třídní* charakter likvidátorského směru. A zkušenosti jej odhalily. Ukázalo se, že likvidátorský list je ve skutečnosti buržoazní podnik, za nímž jde menšina dělníků.

Mimoto nezapomínejme, že likvidátorský list byl téměř až do jara 1914 orgánem srpnového bloku. Od tohoto bloku teprve teď odpadli Lotyšši, od likvidátorů se distancovali a distancují Trockij, Em-El, An, Burjanov a Jegorov. Blok se dále rozpadá. Nejbližší budoucnost určitě ještě jasněji odhalí také buržoazní charakter likvidátorského směru a neživotaschopnost *skupinek* inteligentů: vperjodovců, plechanovovců, trockistů apod.

Praktické závěry lze shrnout do těchto bodů:

1. Počet 5674 dělnických skupin, které sjednotili pravdovci za necelých dva a půl roku, je za svízelných podmínek v Rusku poměrně vysoký. Ale to je teprve začátek. My potřebujeme nikoli tisíce, ale desetitisíce dělnických skupin. Deset rublů vybraných po kopějkách od stovek dělníků je z hlediska ideového a organizačního důležitějších a cen-

nějších než 100 rublů od bohatých přátel z řad buržoazie. Dokonce i z finančního hlediska nás zkušenosti donutí přiznat, že za kopějky dělníků je možné vybudovat stabilní dělnický tisk, kdežto za ruble buržoazie to možné není. Likvidátorský podnik je mýdlová bublina, která musí prasknout a také praskne.

2. Značně u nás pokulhává venkov, kde jde za likvidátory celých 32 % dělnických skupin!! Každý uvědomělý dělník musí vynaložit všechny síly, aby se skoncovalo s tímto trapným a ostudným jevem. Na venkov musíme zaměřit všechny síly.

3. Zemědělských dělníků se hnutí zřejmě ještě téměř vůbec nedotklo. I když je tu práce velmi těžká, je třeba pracovat s maximální houževnatostí a vytrvalostí.

4. Tak jako se matka pečlivě stará o nemocné dítě a přilepšuje mu na jídle, tak se musí uvědomělí dělníci pečlivěji starat o obvody a továrny, kde dělníci trpí likvidátorstvím. Mladé dělnické hnutí této nemoci pocházející od buržoazie neujde, ale při správné péči a intenzivní léčbě nemoc pomine, aniž zanechá na dělnících nějaké zvlášť škodlivé následky na celý život. Poskytovat nemocným dělníkům vydatnější stravu prostřednictvím marxistické literatury — pečlivěji a populárněji jim vysvětlovat dějiny a taktiku strany a smysl stranických usnesení o buržoazním charakteru likvidátorství — hlouběji vysvětlovat, že je bezpodmínečně nutná jednota proletářů, to jest podřízování menšiny dělníků většině, to jest podřízení jedné pětiny čtyřem pětinaťm uvědomělých dělníků v Rusku — to je jeden z našich nejdůležitějších úkolů.

*Otištěno 13. a 14. června 1914
v listě Trudovaja Pravda, č. 14 a 15;
v červenci 1914 otištěno ve sborníku
Marksizm i likvidatorstvo, část II
vyd. Priboj, Petrohrad
Podepsán V. Iljin*

*Podle textu sborníku
porovnaného s textem
listu*

LEVICOVÉ NARODNICTVÍ A MARXISMUS

Marxisté nejednou poukazovali na to, jaký význam má svobodná mobilizace (tj. koupě, prodej a zastavování) rolnické půdy. Právě v této obzvláště aktuální a praktické otázce se nejnázorněji projevuje maloburžoaznost a dokonce *přímá reakčnost* našich narodníků.

Nikdo z narodníků, od polokadetů („sociálkadetů“, jak je kdysi správně nazývali pánové Černov, Vichljajev atd.) z časopisu Russkoje bogatstvo až po „nejlevicovější“ narodniky z listu Stojkaja mysl, není pro úplnou svobodu mobilizace rolnické, zvláště přidělové půdy.

Marxisté naopak ve svém *programu* přímo říkají, že se budou „*vždy nekompromisně stavět proti jakýmkoli pokusům zadržet ekonomický vývoj*“.

Ekonomický vývoj Ruska, stejně jako celého světa, spěje od feudalismu ke kapitalismu a přes strojový velkopřůmysl k socialismu.

O „jiné“ cestě k socialismu než přes *další* rozvoj kapitalismu, přes strojovou *kapitalistickou* velkovýrobu, sní v Rusku buď liberální statkářští synkové, anebo zaostalí drobní hospodáři (maloburžoové). V tomto snění, kterého mají levičovní narodníci dosud plnou hlavu, se odráží pouze zpozdilost (reakčnost) a bezmocnost maloburžoazie.

Uvědomělí dělníci na celém světě, tedy i v Rusku, se stále více přesvědčují o správnosti marxismu, neboť sám život jim ukazuje, že dělníky probouzí, uvědomuje a sjednocuje pouze strojová velkovýroba, která zároveň vytváří *objektivní* podmínky pro *masové* hnutí.

Když Puť pravdy zopakoval všem známou marxistickou

pravdu, že kapitalismus je ve srovnání s feudalismem *pokrokový**, že brzdit rozvoj kapitalismu je ta nejnesmyslnější, nejreakčnější a pro pracující neškodlivější utopie, levicový narodník pan N. Rakitnikov^[235] vytkl listu Puť pravdy (Smělaja mysl, č. 7) „málo vznešený úkol přihrášlovat kapitalistickou oprátku“.

Nad tímhle by se měl zamyslet každý, kdo se zajímá o marxismus a zkušenosti světového dělnického hnutí!! Zřídka kdy se člověk setká s tak udivující neznalostí marxismu jako u pana N. Rakitnikova a levicových narodníků — leda ještě u buržoazních ekonomů.

Co pak pan Rakitnikov nečetl ani Kapitál^[137], ani Bídu filozofie^[140], ani Komunistický manifest^[136]? Jestliže je nečetl, pak nemá smysl bavit se o socialismu, bylo by to směšné a byla by to zbytečná ztráta času.

A jestliže je četl, pak musí vědět, že *hlavní* Marxovou ideou (myšlenkou) ve *všech* jeho pracích, myšlenkou, která byla po Marxovi potvrzena zkušenostmi všech zemí, je myšlenka, že kapitalismus je ve srovnání s feudalismem *pokrokový*. A právě v tomto smyslu Marx a všichni marxisté „přihrášlovají“ (podle Rakitnikovova neobratného a nešikovného vyjádření) „kapitalistickou oprátku“!!

Pouze anarchisté nebo maloburžoové, kteří nechápou podmínky historického vývoje, mohou říkat, že je to jedno: feudální nebo kapitalistická oprátka — obojí je oprátka!! To znamená pouze *odsoudit*, ale nikoli pochopit *objektivní* ekonomický vývoj.

Odsoudit jej — to je projev našeho subjektivního nesouhlasu. Avšak objektivní vývoj, kdy feudalismus přechází v kapitalismus, znamená, že díky růstu měst, rozvoji železnic, velkých továren a přesunu dělníků *se milióny* pracujících *vytrhují* z nevolnické letargie, že je probouzí a sjednocuje sám kapitalismus.

Feudalismus i kapitalismus dělníka utlačují a snaží se

* Viz tento svazek, s. 174—177. *Red.*

udržet ho v nevědomosti. Feudalismus však *může* udržet a *po staletí* udržuje milióny rolníků v otupělosti (například v Rusku od 9. do 19. století, v Číně ještě o staletí déle), kdežto kapitalismus *nemůže* udržet dělníky ve stavu strnulosti, letargie, otupělosti a nevědomosti.

Staletí feudalismu byla staletími letargie pracujících.

Desetiletí kapitalismu probudila milióny námezdních dělníků.

Kdo to nechápe, páni levicoví narodnici, ten nepochopil pranic ze socialismu anebo ze socialismu, jenž se rodí z boje miliónů vyvolaného objektivními podmínkami, dělá báchorku hodného statkářského synka!

Kdo obhajuje byť sebemenší *nesvobodu* mobilizace přidělové půdy, stává se *prakticky* reakcionářem a přísluhovačem feudálů.

Omezování svobody mobilizace přidělové půdy *brzdí* ekonomický vývoj, *ztěžuje* vytváření a růst třídy námezdních dělníků, jejich procitání a sjednocování, *zhoršuje* postavení dělníků i rolníků a *posiluje* vliv feudálů.

Páni Pešechonovové a Rakitnikovové „tomu všemu“ *fakticky* napomáhají právě tím, že obhajují omezování svobody mobilizace rolnické půdy.

OTÁZKA PŮDY V RUSKU

Otázka půdy v Rusku má dnes obrovský význam. Víme, že se stala středem pozornosti nejen širokých lidových mas, ale také vlády.

Pro hnutí roku 1905 je historicky příznačné právě to, že obrovská většina obyvatelstva v Rusku, totiž rolnictvo, stavěla otázku půdy na první místo. Liberálně buržoazní i dělnická strana k tomuto faktu přihlédly ve svých programech. Také vláda, vytvářejíc v rámci systému z 3. června svazek statkářů a nejvyšších kruhů buržoazie, se soustředila ve své politice právě na otázku půdy (násilné likvidování občinové držby půdy a převádění přídělové půdy do soukromého vlastnictví, a to převážně na takzvaných chutorech.*

V čem je vlastně ekonomická podstata otázky půdy v Rusku? V buržoazně demokratické přeměně Ruska. Rusko se stalo kapitalistickou, buržoazní zemí, ale držba půdy — statkářská, přídělová i rolnická — má u nás ještě do značné míry stejnou podobu jako za nevolnictví. Ve velmi mnoha případech přetrvává nevolnický systém hospodářství: odpracovávání, roboty, kdy si polozbídačení, ožebračení a hladoví drobní rolníci zpachtovávají u statkáře půdu, louky, pastviny, vypůjčují si od něho peníze a zavazují se, že to „odpracují“ na „panském“.

Čím víc zaostalo vesnické Rusko se svým nevolnictvím za Ruskem průmyslovým, obchodním, kapitalistickým,

* Chutor — rolnické hospodářství nespádající pozemkově ani daňově pod občinu; obvykle dvorec ležící mimo vesnici. *Čes. red.*

tím rázněji měla být provedena nezbytná likvidace starého, feudálního systému pozemkového vlastnictví, jak statkářského, tak přídělového.

Statkáři se pokoušeli o takovou likvidaci statkářskými metodami, ve prospěch statkářů tak, aby jejich držba půdy zůstala nedotčena a aby pomohli vesnickým bohatčům rychle připravit o půdu rolníky. Rolníci se ve své většině pokoušeli o takovou likvidaci rolnickými metodami, ve prospěch rolníků.

V obou případech *zůstává* tato přeměna *buržoazní*. Marx v *Bídě filozofie*^[140], v *Kapitálu*^[137] i v *Teoriích o nadhodnotě*^[142] jednoznačně dokázal, že *buržoazní* ekonomové nejednou požadovali *nacionalizaci* půdy, tj. přeměnu veškeré půdy ve společenské vlastnictví, a že je to opatření *ryze buržoazní*. Tímto opatřením se kapitalismus rozvine ještě šířeji, ještě svobodněji a ještě rychleji. Toto opatření je velmi progresivní, velmi demokratické, neboť definitivně vykoření feudalismus, podkope monopolní vlastnictví půdy, podkope *absolutní* rentu (kterou nesprávně popírá likvidátor P. Maslov, pokulháváje za buržoazními vědci). Toto opatření urychlí rozvoj výrobních sil v zemědělství a očistí třídní hnutí námezdních dělníků.

Znovu však opakují, že to je *buržoazně demokratické* opatření. Levicoví narodníci — například pan V-dimov^[17] v listu Smělaja mysl — tvrdošíjně nazývají *buržoazní nacionalizaci* půdy „*socializací*“ a vytrvale se vyhýbají opravdu důkladnému Marxovu objasnění podstaty nacionalizace půdy za kapitalismu.

Levicoví narodníci donekonečna opakují čistě buržoazní učení o „pracovním hospodářství“ a o jeho rozvoji při „socializaci“, zatímco ve skutečnosti se při nacionalizaci půdy nutně ze všeho nejšíře a ze všeho nejrychleji rozvine právě *kapitalistická* držba půdy, a to v té nejčistší formě, oproštěné od nevolnických rysů.

Heslo „socializace půdy“ jen ukazuje, že levicoví narodníci vůbec nechápou základy Marxovy politické ekonomie

a že přecházejí (tu a tam, potají, často bezděčně) na stranu buržoazní politické ekonomie.

Marx doporučoval uvědomělým dělníkům, aby si jasně uvědomovali, že všechny pozemkové reformy uskutečněné za kapitalismu (včetně nacionalizace) jsou buržoazní, ale aby tyto buržoazně demokratické reformy podporovali proti feudálům a nevolnictví. Směšovat ovšem buržoazní opatření se socialismem marxisté nesmějí.

Trudovaja pravda, č. 22
22. června 1914

Podle listu Trudovaja pravda

O POLITICKÉM VÝZNAMU NADÁVEK

(K OTÁZCE JEDNOTY)

Může snad mít nadávka politický význam? zeptá se čtenář. Jistěže může. Uvedeme příklad z oblasti, jež zajímá všechny uvědomělé dělníky.

Nám, pravdovcům, nadávají „uzurpátorů“ (uchvatitelů). Na této nadávce se v březnu 1912 „sjednotili“ plechanovovci, vperjodovci, trockisté, likvidátoři a ještě kupa dalších skupinek.

Dnes, v červnu 1914, po více než dvou letech, se na této nadávce znovu proti nám „sjednocují“ stoupenci listu Jedinstvo, likvidátoři, vperjodovci, trockisté a pravděpodobně ještě tucet dalších skupinek.

Aby čtenář pochopil politický význam této nadávky, vybízíme ho, aby si připomenul některé elementární věci, které chtějí stoupenci Jedinstva a spol. „sprovodit ze světa“ pokřikem a nadávkami.

Lednovou konferenci z roku 1912 prohlásili „ti“ všichni za uzurpaci, za neoprávněné uchopení moci. Neměla prý právo prohlásit se za vrcholný orgán, za instituci celého celku.

Výborně, pánové. Podívejte se ale, jak *politická fakta* odhalují naprostou bezobsažnost a lživost vašich frází.

Dejme tomu, že máte pravdu, dejme tomu, že konference v lednu 1912 byla „neoprávněným uchopením moci“. Co z toho vyplývá?

Z toho vyplývá, že všechny skupiny, směry, kroužky, všichni sociální demokraté, kteří se cítí dotčeni tímto „neoprávněným uchopením moci“, by měli *usilovat*

o „oprávněnost“. Nemyslíte? Sjednotit se nejen na nadávce uzurpátorů, ale také *ke svržení uzurpátorů*.

Zdá se, že je to nesporné.

Zdá se, že udatný Plechanov, statečný Trockij, odvážní vperjodovci a šlechtní likvidátoři *by se nemohli* sjednotit na nadávce do uzurpátorů, kdyby se nesjednotili *ke svržení uzurpátorů*.

Vždyť kdyby to naši hrdinové neudělali, ukázalo by se, že jenom planě žvaní. Není to tak?

A čeho bylo třeba ke svržení „uzurpátorů“?

K tomu by bylo stačilo, kdyby se šlechtní, proti uzurpaci protestující pánové shromáždili *bez* uzurpátorů, odsoudili je a ukázali dělníkům *příklad, zkušenost, fakt* — fakt, a nikoli slib, skutek, a nikoli fráze — plnoprávných institucí na rozdíl od uzurpátorských.

Kdo nepovažuje všechny uvědomělé dělníky v Rusku za idioty, jistě nám dá za pravdu, že kdyby tito dělníci viděli sjednocené úsilí šlechtních protestujících pánů namířené proti „uzurpátorům“, podpořili by je, vyhodili by uzurpátory, vysmáli by se jim a odsoudili by je!!

To je jasné, ne?

Myslím, že je naprosto nesporné, že nejen marxista, ale i každý demokrat, který si sám sebe váží, *by byl povinen* spojit se se všemi odpůrci „uzurpátorství“ *ke svržení* uzurpátorů.

A jaká je skutečnost?

Jak to ve skutečnosti dopadlo?

Jak to vypadá *po dvou letech* poté, co naši šlechtní odpůrci „uzurpátorství“ vytáhli do boje proti uzurpátorům?

Vypadá to tak, že „uzurpátoři“ sjednotili kolem svých usnesení $\frac{4}{5}$ (*čtyři pětiny*) všech uvědomělých dělníků Ruska.

Za dva a půl roku, od 1. ledna 1912 do 13. května 1914^[291], zaslalo na podporu pravdovských listů peněžní příspěvky 5674 dělnických skupin, kdežto na podporu šle-

chetných odpůrců „uzurpátorství“, likvidátorů a jejich přátel 1421 dělnických skupin.

„Uzurpátoři“ sjednotili $\frac{4}{5}$ uvědomělých dělníků Ruska fakticky, nikoli jen slovy.

A šlechtění nepřátelé „uzurpátorství“ byli rozváti jako prach, protože se rozpadl jejich srpnový blok. Trockij, Lotyš, vůdcové Kavkazanů aj. se distancovali a vytvořili *samostatné* skupinky, které ve skutečném hnutí jsou nuly — jednotlivě i všechny dohromady.

Jaký zázrak se to stal?

Jak se mohly $\frac{4}{5}$ dělníků postavit za odporné „uzurpátorství“, proti četným, rozličným, šlechtným nepřátelům uzurpátorství, představujícím „množství směrů“?

Milý čtenáři, to se mohlo a musilo stát z jednoho důvodu: nadávky v politice totiž mnohdy zastírají naprostou bezideovost a nemohoucnost, bezmocnost, vzteklou bezmocnost těch, kteří nadávají.

Tak je to.

Uvědomělí dělníci se však přes všechny nadávky na „pravdovce“, „uzurpátory“, „leninovce“ atd. atd. sjednocují a budou sjednocovat kolem idejí a taktiky důsledného marxismu. Přes všechny tyto nadávky uznávají *jednotu pouze zdola, jednotu dělníků na základě odsouzení likvidátorství*, na základě uznání všech usnesení „celku“. Zásadou dělnického hnutí může být pouze podřízení menšiny většině, a nikoli dohoda se skupinkami inteligentů.

OBJEKTIVNÍ ÚDAJE O SÍLE RŮZNÝCH SMĚRŮ V DĚLNICKÉM HNUTÍ⁹⁸

Pro uvědomělé dělníky neexistuje důležitější úkol než *poznat* hnutí své třídy, jeho podstatu, cíle a úkoly, jeho podmínky a praktické formy. Vždyť veškerá síla dělnického hnutí je v jeho uvědomělosti a v jeho *masovosti*: kapitalismus každým krokem ve svém vývoji zvětšuje počet proletářů, námezdních dělníků, stmeluje je, organizuje a uvědomuje a připravuje tak třídní sílu, která nutně musí jít za svým cílem.

Program marxistů a jejich usnesení o taktice, jež jsou v tisku neustále vysvětlována, pomáhají masám dělníků pochopit podstatu, cíle a úkoly hnutí.

Boj různých směrů v dělnickém hnutí v Rusku má hluboké třídní kořeny. Oba „směry“, které bojují proti marxismu (pravdovství) v dělnickém hnutí v Rusku a zaslouží si, aby byly nazvány „směry“ (pro svou masovost a historické kořeny) — narodnictví a likvidátorství —, jsou projevem vlivu buržoazie na proletariát. Marxisté to mnohokrát vysvětlovali a konstatovali v mnoha svých usneseních týkajících se jak narodníků (proti nimž se boj táhne už třicet let), tak likvidátorů (historie likvidátorství je asi dvacetiletá, protože likvidátorství je přímým pokračováním „ekonomismu“ a menševismu).

V současné době se už hromadí stále více *objektivních* údajů o síle různých směrů v dělnickém hnutí v Rusku. Je třeba intenzívně shromažďovat, prověřovat a studovat tyto objektivní údaje o počínání a náladách nikoli jednotlivců a skupin, nýbrž *mas*, údaje převzaté z různých *ne-*

přátelských novin, údaje, jež si každý gramotný člověk může ověřit.

Jen z takových údajů se člověk může poučit a studovat hnutí vlastní třídy. Jedním z hlavních nedostatků, ne-li hlavním nedostatkem (nebo přečinem vůči dělnické třídě) narodníků, likvidátorů i různých skupin inteligentů, „vperjodovců“, plechanovovců a trockistů, je jejich *subjektivismus*. Svá přání, své „názory“, svá hodnocení, své „úmysly“ vydávají na každém kroku za vůli dělníků, za potřeby dělnického hnutí. Když například mluví o „jednotě“, přezíravě ignorují dvouapůlleté *zkušenosti většiny* uvědomělých dělníků Ruska z budování skutečné jednoty od začátku roku 1912 do poloviny roku 1914.

A teď shrneme *objektivní* údaje o síle různých směrů v dělnickém hnutí, jež máme k dispozici. Kdo chce, ať si věří subjektivním hodnocením a slibům a jde si za „skupinkami“, my stojíme jen o ty, kdo chtějí studovat objektivní fakta. Zde jsou fakta:

	Pravdovci	Procento			Levicovní narodníci
		Likvidátoři	Pravdovci	Likvidátoři	
Volby do státní dумы:					
1. Počet poslanců dělnické kurie					
II. дума, 1907	11	12 47	53	—	
III. дума, 1907—1912	4	4 50	50	} boj- kot	
IV. дума, 1912	6	3 67	33		
Počet přispívajících dělnických skupin:					
2. Počet příspěvků dělnických skupin petrohradským listům					
rok 1912	620	89	—	—	—
rok 1913	2 181	661	76,9	23,1	264
do 13. 5. 1914	2 873	671	81,1	18,9	524
Jak volili dělníci do pojišťovacích institucí:					
3. Počet zmocněnců zvolených ve volbách do celoruské pojišťovací instituce	47	10	82,4	17,6	?1-2?

4. Totéž ve volbách do pojišťovací instituce v hlavním městě	37	7	84,1	15,9	4
<i>Podpisy na rezolucích pro každou frakci v dumě:</i>					
5. Podpisy v obou listech pro „šestku“ (pravd.) a pro „sedmu“ (likvid.)	6 722	2 985	69,2	30,8	—
<i>Spojení s dělnickými skupinami:</i>					
6. Počet různých příspěvků dělnických skupin té či oné frakci (od října 1913 do 6. června 1914)	1 295	215	85,7	14,3	—
<i>Náklad petrohradských listů:</i>					
7. Počet výtisků (údaje shromážděné a uveřejněné ě. Vander- veldem)	40 000	16 000	71,4	28,6	12 000 (tři- krát týdně)
<i>Tisk vycházející v zahraničí:</i>					
8. Počet čísel vedoucího listu, která vyšla po srpnové (1912) konferenci likvidátorů do června 1914	5	0	—	—	9
9. Počet zmínek v těchto číslech o <i>neveřejných</i> organizacích (každé místo se počítá jako jedna zmínka)	44	0	—	—	21
<i>Závislost na buržoazii:</i>					
10. Peněžní sbírky na petrohradské listy (od 1. ledna do 13. května 1914). Procento sbírek od <i>nedělníků</i>	—	—	13	56	50
11. Počet peněžních výkazů, otištěných v novinách za celou dobu	3	1	—	—	? (0?)
12. Z toho procento výkazů se schodkem, který byl kryt z neznámých zdrojů, tj. pocházejících od buržoazie	—	—	0	100	?
13. Peněžité částky, došlé přes tu či onu frakci v dumě (od října 1913 do 6. června 1914). Procento částek od <i>nedělníků</i>	—	—	6	46	—

14. Počet novinových příspěvků, vydaných potichu jako příspěvky od dělníků, ale ve skutečnosti převzaté z buržoazních listů bez udání pramene	— 5 (ve dvou číslech: 17. a 19. časopisu Naša rabočaja gazeta)	0

Odbory:

15. Počet odborových organizací v Petrohradě, ve kterých většina členů (soudě podle většiny členů vedení) sympatizuje s tím či oním směrem	14,5* 3,5* — —	2

Uvedené údaje opatříme především stručnými vysvětlivkami a pak vyvodíme závěry.

Nejvhodnější bude, když připojíme vysvětlivky k jednotlivým bodům.

Bod 1. Údaje o volitelích a zmocněncích *nejsou*. Kdo si stěžuje, že byly vzaty údaje z kurií, je směšný, protože jiné údaje neexistují. Němečtí sociální demokraté hodnotí své úspěchy podle bismarckovského volebního zákona, který vylučuje ženy a vytváří „mužskou“ kurii!

Bod 2. Počet dělnických skupin, které také finančně přispívají a „nepodepisují“ pouze „rezoluce“, je nejspolehlivějším a nejsprávnějším znakem síly nejen směru, ale také organizovanosti a postoje ke straně.

Proto likvidátoři a „skupinky“ nejsou subjektivně nakloněni tomuto znaku.

Likvidátoři namítali, že mají ještě židovské a gruzínské noviny, kdežto Pravda je jediná. To není pravda. Za prvé, estonské a litevské noviny jsou noviny pravdovské.⁹⁹ Za druhé, vezmeme-li v úvahu venkov, pak přece nesmíme zapomínat na Moskvu. Moskevský dělnický list¹⁰⁰ semknul a sjednotil za rok 1913 390 dělnických skupin (Rabočij,

* V jedné odborové organizaci byl stejný počet stoupců pravdovců i likvidátorů.

č. 1, s. 19), kdežto židovský list *Cajt* od č. 2 (29. prosince 1912) do 1. června 1914 sjednotil 296 dělnických skupin (z toho 190 do 20. března 1914 a 106 od 20. března do 1. června 1914). To znamená, že pouhá Moskva dostatečně „pokryla“ subjektivní odvolávku likvidátorů na *Cajt*!

Vyzýváme gruzínské a arménské soudruhy, aby shromáždili údaje o kavkazských likvidátorských listech. Kolik je tam dělnických skupin? Potřebujeme všestranné objektivní údaje.

Při sčítání skupin může dojít k chybám, ale jen ojedinělým. Vyzýváme všechny, aby údaje ověřovali a opravovali je.

Body 3 a 4 nepotřebují vysvětlení. Je třeba uspořádat anketu k získání *nových* údajů z venkova.

Bod 5. Do 2985 podpisů likvidátorů je zahrnuto 1086 podpisů bundovců a 719 Kavkazanů. Je třeba, aby tamější soudruzi tato čísla ověřili.

Bod 6. Pokladníci obou frakcí zveřejňují výkazy o *všech* částkách zaslaných frakci na různé účely. Je to přesný, objektivní ukazatel spojení s dělníky.

Bod 7. Náklad listů. Tyto údaje shromáždil a zveřejnil E. Vandervelde, ale likvidátoři a liberálové je zatajují (Kijevskaja mysl). „Subjektivismus.“ Je třeba tak do měřice shromáždít úplnější údaje.

Bod 8 a 9. Jedna z objektivních ukázek, jak se likvidátoři zřekají „ilegality“, tj. strany. Vždyť ze zahraničí dostali pravdovci od 1. ledna do 13. května 1914 49,79 rublu ($\frac{1}{4}$ %), kdežto likvidátoři 1709,17 rublu (14 %). Neříkej „nemohu“, ale řekni „nechci“!

Body 10—14. Objektivní znaky závislosti likvidátorů a narodníků na buržoazii, znaky jejich buržoaznosti. *Subjektivně* jsou likvidátoři a narodníci „socialisté“ a „sociální demokraté“. *Objektivně*, pokud jde o obsah jejich *idejí* a o *zkušenosti* z masového hnutí, jsou to skupiny buržoazních inteligentů, které od dělnické strany odštěpují menšinu dělníků.

Zvláště upozorňujeme čtenáře na to, jak likvidátoři falšují novinové příspěvky dělníků. To je neslýchaný, donebevolající podvod! Povinností všech místních marxistů je odhalovat tento podvod a shromažďovat objektivní údaje (viz list *Trudovaja pravda*, č. 12 z 11. června 1914¹⁰¹).

Bod 15. Tyto údaje jsou obzvláště závažné a bylo by je třeba doplnit a ověřit zvláštní anketou. Převzali jsme je z kapesního kalendáře *Sputnik rabočego*¹⁰², který vydalo vydavatelství *Priboj*, Petrohrad 1914. Do odborových svazů likvidátorů byli zahrnuti kancelářští úředníci, kreslič a farmaceuti (při posledních volbách vedení tiskařů 27. dubna 1914 byla do vedení zvolena polovina pravdovců a za náhradníky členů vedení víc než polovina). Do odborových svazů narodníků byli zahrnuti pekaři a pouzdraři. Celkový počet členů je asi 22 000.

V Moskvě je ze třinácti odborových organizací deset pravdovských a tři nevyhraněné, ale blíže mají k pravdovcům. Likvidátorská a narodnická organizace není ani jedna.

Závěry z objektivních údajů ukazují, že na buržoazii skutečně nezávislý, marxistický, proletářský je pouze směr pravdovský, který sdružuje, sjednocuje *přes* $\frac{4}{5}$ dělníků (v roce 1914 81,1 % dělnických skupin ve srovnání s likvidátory). Likvidátorství a narodnictví nesporně jsou směry, jenže buržoazně demokratické, a nikoli dělnické.

Zkušenosti z masového hnutí z let 1912, 1913 a z poloviny roku 1914 plně a skvěle potvrdily správnost programu, taktiky, organizace, usnesení a linie pravdovců. Z přesvědčení, že jdeme správnou cestou, musíme čerpat energii pro ještě usilovnější práci.

JAK SILNÝ JE SMĚR LEVICOVÝCH NARODNIKŮ MEZI DĚLNÍKY

Víme, že na celém světě jde ještě část dělnictva za těmi či oněmi buržoazními stranami. V období buržoazně demokratických přeměn v Rusku jde menšina uvědomělých dělníků ještě za buržoazní skupinou likvidátorských publicistů a za buržoazně demokratickým narodnickým směrem.

To, že celý narodnický směr včetně levicových narodníků představuje vlastně buržoazní (rolnickou) demokracii v Rusku, bylo už mnohokrát konstatováno ve velmi přesných, jasných a oficiálních *usneseních* marxistů (1903, 1907, 1913)¹⁰³. Je zcela pochopitelné, že v kapitalistické zemi jde v období zostřeného hnutí proti přežitkům nevolnictví část dělníků za levicovými narodniky, kteří nazývají „socialismem“ odvážné *rolnické* (v podstatě zcela a bezvýhradně *buržoazní*) požadavky.

Ale která část uvědomělých dělníků jde vlastně za levicovými narodniky?

Nedávno prohlásil jeden z nejbezzásadovějších intelektuálních plátek, *Sovremennik*, „sjednocující“ (falešnými frázemi) levicové narodniky, Plechanova, pana Potresova a spol., že za levicovými narodniky jde „asi $\frac{1}{3}$ “ dělníků.

To je stejně drzá a nestoudná lež jako obvyklé lži likvidátorů.

Pokud víme, objektivní údaje o tom, jak silný je vliv levicových narodníků na dělnictvo, jsou jen trojho druhu. Za prvé to jsou údaje o nákladu listů. Za druhé údaje o počtu dělnických skupin přispívajících na tyto listy.

Za třetí údaje o počtu zmocněnců ve volbách do pojišťovací instituce hlavního města.

Porovnejme tyto údaje, které se liší od nestoudné lži pánů Martovů, Gimmerů a spol. tím, že si je může *každý* vyhledat a ověřit podle veřejně dostupných pramenů, týkajících se *různých* stran.

	Procento					
	Prav- dovci	Likvi- dátoři	Levicoví narodnici	Prav- dovci	Likvi- dátoři	Levicoví narodnici
Týdenní náklad petrohradského listu	240 000	96 000	36 000	64,5	25,8	9,7
Počet peněžních příspěvků dělnic- kých skupin za celý rok 1913	2 181	661	264	70,2	21,3	8,5
Za rok 1914 (do 13. května)	2 873	671	524	70,6	16,6	12,8
Počet zmocněnců zvolených ve vol- bách do pojišťovací instituce v hlavním městě	37	7	4	77,1	14,6	8,3

Pro buržoazní skupiny (likvidátorů a levicových narodníků) jsou „nejpříznivější“ údaje o nákladu listů. Jenže jde o to, že listy likvidátorů ani levicových narodníků *nejdou* dělnické, nýbrž buržoazní! Dokazují to údaje o sbírkách (od 1. ledna do 13. května 1914). *Nedělnické* sbírky likvidátorům činí, jak bylo zveřejněno, 56 % *všech* sbírek (Trudovaja pravda, č. 15*^[115]). U levicových narodníků se příslušná cifra rovná 50 %. Přitom levicoví narodníci, pokud víme, vůbec nezveřejnili finanční výkazy svého listu, který zřejmě — stejně jako noviny likvidátorů — financují *bohatí přátelé z řad buržoazie*.

Dělnickým listem je pouze list pravdovců. *Listy* likvidá-

* Viz tento svazek, s. 246—253. *Red.*

torů i levicových narodníků jsou svou podstatou *buržoazní*. Tuto *objektivní pravdu* nelze vyvrátit žádnou lží.

Údaje o dělnických skupinách jsou nejpřesnější a nejmíc se přibližují evropským údajům o počtu členů strany.

Levicoví narodníci zaznamenávají velmi rychlý růst (za rok na dvojnásobek) a podíl dělnických příspěvků na všech listech činí u nich 12,8 %. Jejich růst jde *na úkor likvidátorů*, u nichž počet skupin téměř absolutně stagnuje (v první polovině roku 1914 za všeobecného obrovského rozmachu dělnického hnutí získali na svou stranu celkem deset skupin) a podíl dělnických skupin *klesl* z 21,3 % na 16,6 %.

Oportunismus pánů likvidátorů a jejich zřeknutí se strany odvádí dělníky k *jiné* buržoazní skupině, „radikálnější“ (slovy).

Od roku 1913 do roku 1914 získali pravdovci na svou stranu 692 skupin, likvidátoři 10 a levicoví narodníci 260. V procentech to znamená: pravdovci + 31,7 %, likvidátoři + 1,5 % a levicoví narodníci + 100 % (nízká čísla vždycky rostou rychleji než vysoká. Má-li například Plechanov na své straně 9 dělnických skupin a pro Vídeň¹⁰⁴ bude 27 nebo 45 skupin, projeví se to v procentech jako + 200 % nebo + 400 %).

Údaje o volbách do pojišťovacích institucí se týkají pouze Petrohradu. Je třeba poznamenat, že v Petrohradě v roce 1914 levicoví narodníci počtem příspěvků od dělnických skupin *předstihli likvidátory*.

Od 1. ledna do 13. května 1914 dostali pravdovci v Petrohradě 2024 příspěvků od dělnických skupin, likvidátoři 308 a levicoví narodníci 391. V procentech to je: pravdovci 74,3 %, likvidátoři 11,4 % a levicoví narodníci 14,3 %.

Toto posílení levicových narodníků vedlo k tomu, že naši likvidátoři jako praví oportunisté nezhájili zesílený zásadový boj o marxismus, ale vytvořili blok (spolek) s levicovými narodníky proti marxistům (pravdovcům)!!

Přitom levicoví narodníci v časopise *Sovremennik* veřejně propagují takové spojenectví jménem všech svých vůdců, kdežto likvidátoři *se neodvažují* říci dělníkům přímo a jasně, oč jde, a schovávají se. Jako opravdoví kadeti!

Nedávno byl například v listu levicových narodníků (*Živaja mysl truda*, č. 3 z 15. června 1914) uveřejněn článek K volbám zmocněnců do nemocenské pokladny v závodě Ajvaz^[76], v němž čteme: „...osazenstvu závodu Ajvaz bude nutné předložit k posouzení dvě kandidátky: *jednu společnou kandidátku menševiků a levicových narodníků*... a druhou kandidátku pravdovců...“ (podtrženo námi).

V témž článku vysvětlují levicoví narodníci spojenectví s likvidátory nepokrytě jako zásadu spolupráce všech „*socialistických*“ směrů, tj. likvidátorům se přímo připisuje odmítnutí nejen rezoluce z roku 1907 o buržoazním zaměření levicových narodníků, ale také rezoluce z roku 1903, navržené Axelrodem.

Posílení levicových narodníků považují marxisté za jeden z příznaků nebo předzvěstí rozmachu hnutí mezi rolnictvem, z čehož se přirozeně může „zatočit hlava“ neuvědomělým proletářům a inteligentům z řad maloburžoazie. Nás marxisty tato okolnost jen přiměje, na rozdíl od maloburžoazního narodnictví, energičtěji propagovat marxismus.

Soudruzí dělníci! Nevěřte tolik ujišťování a báchorkám! Studujte pozorněji *objektivní* údaje o svém dělnickém hnutí a o tom, jaký vliv mají na menšinu dělníků buržoazní ideje a buržoazní praxe likvidátorů a levicových narodníků.

Trudovaja pravda, č. 27
28. června 1914

Podle listu *Trudovaja pravda*

O PRÁVU NÁRODŮ NA SEBEURČENÍ

1991. rok vydání 1. vydání

ISBN 80-01-00000-0

1. vydání 1991

1. vydání 1991

1. vydání 1991

Napsáno v únoru—květnu 1914
Otištěno v dubnu—červnu 1914
v časopise Prosvěščenije, č. 4, 5 a 6
Podepsán V. Iljin

Podle textu časopisu

Devátý článek programu ruských marxistů, pojednávající o právu národů na sebeurčení, vyvolal v poslední době (jak jsme už psali v časopise Prosvěščení[^{100, 224}])* úplné tažení oportunistů. Proti tomuto článku zaútočili jak ruský likvidátor Semkovskij[²⁶⁴] v petrohradském likvidátorském listu, tak bundovec Libman[¹³²] a ukrajinský nacionál-sociál Jurkevyc ve svých tiskových orgánech; psali o něm s hlubokým despektem. Není pochyb o tom, že tento „útok dvanáctera jazyků“** oportunistu proti našemu marxistickému programu úzce souvisí s nynějším kolísáním v národnostní otázce vůbec. Myslím si proto, že je načase tuto otázku podrobně rozebrat. Podotýkám jen, že žádný ze zmíněných oportunistů neuvedl ani jeden vlastní argument. Všichni opakují jen to, co napsala Rosa Luxemburová ve své rozsáhlé polsky psané stati z let 1908—1909 Národnostní otázka a autonomie[³⁴⁸]. „Originálními“ argumenty této autorky se tedy budeme ve svém výkladu zabývat nejčastěji.

1. CO ZNAMENÁ SEBEURČENÍ NÁRODŮ?

Tato otázka přirozeně vyvstane ihned, jakmile se pokusíme takzvané sebeurčení rozebrat z marxistického hlediska.

* Viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 143—178. *Red.*

** „Dvanáctero jazyků“ — dvanáct národů, z jejichž příslušníků se skládala Napoleonova armáda za války proti Rusku roku 1812. *Čes. red.*

Co si pod tímto pojmem máme představit? Máme snad hledat odpověď v právních definicích (vymezeních), jež jsou odvozeny z nejrůznějších právních „obecných pojmů“? Anebo je třeba hledat odpověď ve zkoumání národních hnutí z historicko-ekonomického aspektu?

Není divu, že pány Semkovské, Libmany a Jurkevycě ani nenapadlo položit si tuto otázku. Celou věc odbývají prostě tím, že se pochechtávají nad „nejasností“ marxistického programu, ale ve své prostoduchosti zřejmě ani nevědí, že o sebeurčení národů se mluví nejen v ruském programu z roku 1903, ale i v usnesení londýnského mezinárodního kongresu z roku 1896^[375] (o tom podrobně pojednám na patřičném místě). Mnohem podivnější je, že Rosa Luxemburgová, která se tolik namluví o domnělé abstraktnosti a metafyzičnosti tohoto článku programu, se právě tohoto hříchu abstraktnosti a metafyzičnosti sama dopustila. Právě Rosa Luxemburgová neustále sklouzává k povšechným úvahám o sebeurčení (dokonce až k zcela komickému mudrování o tom, jak zjistit vůli národa), ale přitom nikde neformuluje jasně a přesně otázku, zda podstata věci spočívá v právních definicích, či ve zkušenostech národních hnutí na celém světě.

Přesná formulace oné pro marxistu tak nezbytné otázky by argumenty Rosy Luxemburgové z devíti desetin okamžitě podkopala. K národním hnutím nedochází v Rusku poprvé a nejsou typická jen pro ně. Období definitivního vítězství kapitalismu nad feudalismem bylo na celém světě spjata s národními hnutími. Ekonomický základ těchto hnutí tkví v tom, že k úplnému vítězství zbožní výroby je nezbytné, aby buržoazie ovládla vnitřní trh, aby území s obyvatelstvem mluvícím jedním jazykem byla spojena v jeden stát a zároveň aby byly odstraněny všechny překážky, jež by bránily vývoji tohoto jazyka a jeho uplatnění v literatuře. Jazyk je nejdůležitějším prostředkem styku mezi lidmi; jednotný jazyk a jeho plynulý vývoj jsou jednou z nejdůležitějších podmínek opravdu svobodných

a rozsáhlých obchodních styků odpovídajících modernímu kapitalismu, svobodného a rozsáhlého seskupování obyvatelstva podle jednotlivých tříd, a konečně je podmínkou úzké sounáležitosti trhu s každým velkým i drobným podnikatelem, s každým, kdo prodává i kdo kupuje.

Vytvářet *národní státy*, které nejlépe vyhovují těmto požadavkům moderního kapitalismu, je proto tendencí (snahou) každého národního hnutí. Tuto tendenci podporují nejhlubší ekonomické faktory, a proto je národní stát pro celou západní Evropu — ba i pro celý civilizovaný svět — jev *typický* a pro éru kapitalismu normální.

Chceme-li tedy pochopit význam sebeurčení národů, nesmíme si pohrávat s právními definicemi ani „vymýšlet“ abstraktní definice, nýbrž musíme analyzovat historické a ekonomické podmínky národních hnutí, a pak nutně dospějeme k závěru, že sebeurčením národů se rozumí jejich státní oddělení od jinonárodních kolektivů, že se jím rozumí vytvoření samostatného národního státu.

V dalším výkladu poznáme ještě jiné důvody, proč by nebylo správné rozumět právem na sebeurčení něco jiného než právo na samostatnou státní existenci. Teď se však musíme podívat na to, jak se Rosa Luxemburgová pokoušela „vyhnout“ nevyhnutelnému závěru, že touha po národním státu má hluboké ekonomické kořeny.

Rosa Luxemburgová zná velmi dobře Kautského brožuru *Národnost a internacionalita*^[80, 341] (příloha k časopisu *Die Neue Zeit*¹⁰⁵, č. 1, 1907—1908; ruský překlad v časopise *Naučnaja mysl*, Riga 1908¹⁰⁶). Dobře ví, že Kautsky* dospěl po podrobném rozboru otázky národního státu ve čtvrté kapitole této brožury k závěru, že Otto

* Když Lenin v roce 1916 připravoval nové vydání této stati, připojil k tomuto místu poznámku: „Prosím, aby čtenář měl na paměti, že do roku 1909, do té doby, než napsal skvělou práci *Der Weg zur Macht* [Cesta k moci], byl Kautsky nepřitelem oportunistu, který začal obhajovat teprve v letech 1910—1911 a nejenergičtější až v letech 1914—1916.“

Bauer „*podceňuje* sflu touhy po vytvoření národního státu“ (s. 23 citované brožury). Rosa Luxemburgová sama Kautského cituje: „Národní stát je forma státu, která *nejlépe odpovídá* soudobým“ (tj. kapitalistickým, civilizovaným, ekonomicky nejpokrokovějším — na rozdíl od středověkých, předkapitalistických atd.) „podmínám, je to forma, v níž může stát nejspíše splnit své úkoly“ (tj. úkoly nejspodobnějšího, nejrozsáhlejšího a nejrychlejšího rozvoje kapitalismu). K tomu je třeba ještě připojit přesnější závěrečnou poznámku Kautského, že národnostně pestré státy (takzvané národnostní státy na rozdíl od států národních) jsou „vždy takové státy, jejichž vnitřní uspořádání zůstalo nenormální anebo se z nějakých důvodů zastavilo ve vývoji“. Kautsky pochopitelně mluví o nenormálnosti jedině v tom smyslu, že jde o nesoulad s tím, co nejlépe vyhovuje potřebám rozvíjejícího se kapitalismu.

Teď nás zajímá, co říkala těmto historicko-ekonomickým závěrům Kautského Rosa Luxemburgová. Jsou správné, nebo ne? Má pravdu Kautsky se svou historicko-ekonomickou teorií, anebo Bauer, jehož teorie je v podstatě psychologická? Jak souvisí Bauerův nesporný „národní oportunismus“, jeho obhajování kulturně národnostní autonomie, jeho nacionalistické zanícení („leckde přílišné zdůrazňování národního momentu,“ jak se vyjádřil Kautsky), eho „nesmírné přeceňování národního momentu“ a „úplné opomíjení momentu internacionálního“ (Kautsky) s jeho podceňováním sflly, jež v sobě tají touha po vytvoření národního státu?

Rosa Luxemburgová si nepoložila ani tuto otázku. Nepostřehla tuto souvislost. Nepronikla do Bauerových teoretických názorů jakožto *celku*. Dokonce ani nekonfrontovala historicko-ekonomickou teorii národnostní otázky s teorií psychologickou. Omezila se pouze na tyto připomínky ke Kautskému:

„...Tento „nejlepší“ národní stát je pouhá abstrakce, kterou lze sice snadno teoreticky rozvinout a teoreticky obhájit, která však neod-

povídá skutečnosti“ (Przegląd Socjaldemokratyczny^[366], 1908, č. 6, s. 499).

A na důkaz tohoto kategorického prohlášení následují úvahy o tom, že rozvoj kapitalistických velmocí a imperialismus činí „právo na sebeurčení“ malých národů iluzorním. „Dá se snad vážně mluvit o ‚sebeurčení‘ formálně nezávislých Černoorců, Bulharů, Rumunů, Srbů, Řeků a částečně i Švýcarů,“ volá Rosa Luxemburgová, „jejichž nezávislost je sama produktem politického boje a diplomatické hry ‚evropského koncertu‘?“ (s. 500). Soudobým podmínkám nejlépe odpovídá „nikoli stát národní, jak se domnívá Kautsky, nýbrž stát ‚loupeživý‘“. Uvádí pak několik desítek údajů o počtu kolonií, jež patří Anglii, Francii a dalším zemím.

Když člověk takové úvahy čte, přirozeně se podiví, že autorka není s to pochopit, *co s čím souvisí*. Poučovat s vážnou tváří Kautského, že malé státy jsou ekonomicky závislé na velkých, že buržoazní státy mezi sebou bojují o to, aby si lupičsky podrobovaly jiné národy, že existuje imperialismus a kolonie — vždyť to je cosi jako naivní dětské mudrování, protože to s věcí ani trošku nesouvisí. Nejen malé státy, ale například i Rusko je ekonomicky zcela závislé na moci imperialistického finančního kapitálu „bohatých“ buržoazních států. Nejen miniaturní balkánské státečky, ale i Amerika byla v 19. století po stránce ekonomické kolonií Evropy, jak konstatoval už Marx v Kapitálu¹⁰⁷. Kautsky i každý marxista tohle všechno jistě dobře ví, ale s otázkou národních hnutí a národního státu to rozhodně nemá nic společného.

Rosa Luxemburgová zaměnila otázku politického sebeurčení národů v buržoazní společnosti a jejich státní samostatnosti za otázku jejich ekonomické samostatnosti a nezávislosti. To je stejně moudré, jako kdyby někdo, kdo zkoumá programový požadavek svrchované moci parlamentu, tj. shromáždění zástupců lidu, a to v buržoazním státě, začal vykládat svůj zcela správný názor na svrchovanost

vanost velkokapitálu za jakéhokoli režimu v buržoazní zemi.

Je nesporné, že velká část Asie, nejlidnatějšího světadílu, je buď v koloniálním postavení „velmocí“, anebo v postavení států silně závislých a národnostně utlačených. Ale zpochybní snad tato obecně známá okolnost alespoň trochu onen nesporný fakt, že podmínky pro co nejúplnější rozvoj zbožní výroby, pro co nejsvobodnější, nejrozsáhlejší a nejrychlejší rozvoj kapitalismu vznikly v samotné Asii pouze v Japonsku, tj. pouze v samostatném národním státě? Je to stát buržoazní, a proto sám začal utlačovat jiné národy a porobovat kolonie. Nevíme, zda Asie dokáže ještě před krachem kapitalismu vytvořit systém samostatných národních států podobný systému v Evropě. Nesporné však je, že kapitalismus Asii probudil, a tím i tam všude vyvolal národní hnutí, že tendencí těchto hnutí je vytvářet národní státy v Asii a že právě takovéto státy zajišťují nejlepší podmínky pro rozvoj kapitalismu. Příklad Asie mluví *pro* Kautského, a tedy *proti* Rose Luxemburgové.

Příklad balkánských států také mluví proti ní, neboť každý dnes vidí, že nejlepší podmínky pro rozvoj kapitalismu na Balkáně se vytvářejí právě přiměřeně tomu, jak na tomto poloostrově vznikají samostatné národní státy.

Příklad veškerého vyspělého civilizovaného lidstva, příklad Balkánu i příklad Asie tedy navzdory tvrzení Rosy Luxemburgové dokazují, že je naprosto správná teze Kautského: národní stát je pravidlem a „normou“ kapitalismu, národnostně pestrý stát znamená zaostalost, anebo výjimku. Z hlediska národnostních vztahů skýtá národní stát nesporně nejlepší podmínky pro rozvoj kapitalismu. To přirozeně neznamená, že by takový stát mohl na základě buržoazních vztahů vyloučit vykořisťování a útlak národů. Znamená to jen, že marxisté nesmějí přehlížet mocné *ekonomické* faktory, jež probouzejí touhu po vytvoření národních států. To znamená, že „sebeurčení národů“ v programu marxistů *nemůže mít* z historicko-ekonomického hle-

diska jiný význam než jako politické sebeurčení, státní samostatnost, vytvoření národního státu.

Jaké podmínky z marxistického, tj. třídně proletářského hlediska zajišťují podporu buržoazně demokratického požadavku „národního státu“, o tom podrobně pojednáme dále. Teď se omezíme na definování pojmu „sebeurčení“ a musíme ještě připomenout, že Rosa Luxemburgová *zná* obsah tohoto pojmu („národní stát“), kdežto její stoupenci z řad oportunistů — Libmanové, Semkovští a Jurkevycové — *neznají ani to!*

2. KONKRÉTNĚ HISTORICKÉ POJETÍ OTÁZKY

Marxistická teorie bezpodmínečně vyžaduje, aby kterákoli rozebíraná sociální otázka byla zasazena do *určitého* historického rámce, a jedná-li se o jednu zemi (například o národnostní program dané země), aby se přihlíželo ke konkrétním zvláštnostem, jimiž se tato země v témž historickém období liší od jiných zemí.

Co znamená tento bezpodmínečný požadavek marxismu, aplikujeme-li jej na naši otázku?

Tento požadavek především znamená, že je nutné striktně od sebe oddělit dvě období kapitalismu, která se z hlediska národních hnutí od sebe značně liší. Za prvé je to období pádu feudalismu a absolutismu, období konstituování buržoazně demokratické společnosti a státu, kdy národní hnutí poprvé nabývají masového charakteru a tak či onak vtahují do politiky *všechny* třídy obyvatelstva prostřednictvím tisku, prostřednictvím účasti v zastupitelských orgánech atd. Za druhé je to období už plně konstituovaných kapitalistických států s dávno zavedeným ústavním zřízením a se silně rozvinutým antagonismem mezi proletariátem a buržoazií, období, které můžeme nazvat předvečerem pádu kapitalismu.

Pro první období je příznačné probuzení národních hnutí, do nichž je v souvislosti s bojem za politickou svobodu a především za národní práva vtahováno rolnictvo jako nejpočetnější vrstva obyvatelstva, která se „nejtíže rozhybává“. Pro druhé období je příznačné, že v něm nedochází k masovým buržoazně demokratickým hnutím: rozvinutý kapitalismus, za něhož se stále více sblíží a mísí národy už zcela vtažené do obchodních styků, nastoluje na první místo antagonismus mezi mezinárodně spojeným kapitálem a mezinárodním dělnickým hnutím.

Obě období pochopitelně nejsou od sebe oddělena zdí, ale naopak spojena četnými přechodnými články; přitom se různé země navíc odlišují tempem svého národního rozvoje, národnostním složením obyvatelstva, jeho rozšířením atd. apod. Vůbec nelze mluvit o tom, že by marxisté určité země přistupovali k vypracování národnostního programu bez přihlídnutí ke všem těmto obecně historickým a konkrétním podmínkám ve státě.

A tady právě narážíme na nejslabší místo v úvahách Rosy Luxemburgové, která s neobvyklou horlivostí vyšperkovává svou stať snůškou „silných“ slov proti 9. článku našeho programu. Říká o něm, že je „povšechný“, že je to „šablona“, „metafyzické frazérství“ a tak donekonečna. Dalo by se přirozeně očekávat, že když autorka tak příkře odsuzuje metafyziku (v marxovském smyslu, tj. antidiagnostiku) a čiré abstrakce, ukáže nám, jak ke zkoumání otázky přistupovat konkrétně historicky. Jedná se o národnostní program marxistů jedné určité země, Ruska, a jednoho určitého období, počátku 20. století. Myslíte, že si Rosa Luxemburgová klade otázku, v *kterém historickém období Rusko žije a v čem se konkrétně* projevují zvláštnosti národnostní otázky a národních hnutí *dané země v daném období?*

O tom se Rosa Luxemburgová nezmiňuje ani slůvkem! Nenajdete u ní jedinou stopu po rozboru, jak je tomu s národnostní otázkou v *Rusku* v nynějším historickém období a jaké jsou v tomto směru zvláštnosti Ruska.

Říká, že na Balkáně je tomu s národnostní otázkou jinak než v Irsku, že Marx hodnotil polské a české národní hnutí v konkrétních podmínkách roku 1848 (doloženo stránkou citátů z Marxe) tak i tak, že Engels tak a tak hodnotil boj švýcarských lesních kantonů proti Rakousku a bitvu u Margartehu v roce 1315 (doloženo stránkou citátů z Engelse s příslušným komentářem z Kautského), že Lassalle považoval selskou válku v Německu v 16. století za reakční apod.

Nelze říci, že by tyto poznámky a citáty byly zbrusu nové, ale v každém případě bude pro čtenáře zajímavé znovu si oživit, jak právě Marx, Engels a Lassalle přistupovali k rozboru konkrétních historických otázek jednotlivých zemí. A když člověk znovu pročítá citáty z Marxe a Engelse, obzvlášť názorně vidí, do jaké směšné situace se Rosa Luxemburgová dostala. S velkou výřečností a s rozhorlením hlásá, že je třeba národnostní otázku v různých zemích v různé době analyzovat na základě konkrétních historických podmínek, ale sama se *v nejmenším* nepokouší stanovit, *jaké* historické stadium vývoje kapitalismu prožívá *Rusko* na počátku 20. století a jakými *zvláštnostmi* se vyznačuje národnostní otázka v této zemi. Rosa Luxemburgová uvádí příklady, jak otázku marxisticky rozebírali *jiní*, jako by tím chtěla zdůraznit, jak často je cesta do pekla dlážděna dobrými úmysly a jak často se dobrými radami zastírá neochota anebo neschopnost řídit se jimi v praxi.

Uveďme jedno poučné srovnání. Rosa Luxemburgová se staví proti heslu nezávislosti Polska a odvolává se přitom na svou práci z roku 1898, v níž dokazuje rychlý „průmyslový rozvoj Polska“ na základě odbytu průmyslových výrobků v Rusku. Není třeba dodávat, že z toho ještě vůbec nic nevyplývá, pokud jde o *právo* na sebeurčení, že se tím pouze dokazuje zánik starého šlechtického Polska atd. Rosa Luxemburgová však nenápadně stále spěje k závěru, že prý mezi faktory, které spojují Rusko s Polskem, už teď

převládají ryze ekonomické faktory současných kapitalistických vztahů.

Ale tu naše Rosa přechází k otázce autonomie a — ačkoli její stať má *povšechný* název Národnostní otázka a autonomie — začíná dokazovat *vylučné* právo Království polského na autonomii (viz Prosvěščenije z roku 1913, č. 12^[100]*). Aby Rosa Luxemburgová dokázala právo Polska na autonomii, charakterizuje státní zřízení Ruska podle znaků evidentně jak ekonomických, tak politických, jak sociálních, tak i sociologických, a to souhrnem rysů, jež dohromady tvoří pojem „asijský despotismus“ (Przegład¹⁰⁸, č. 12, s. 137).

Každý ví, že takový typ státního zřízení je neobyčejně pevný tehdy, když v ekonomice příslušné země převládají zcela patriarchální, předkapitalistické rysy, když je nepatrně rozvinuto zbožní hospodářství a uplatňuje se jen velmi slabě třídní diferenciacce. Existuje-li však v zemi se státním zřízením silně *předkapitalistického* typu národnostně vymezená oblast s *rychle* se rozvíjejícím kapitalismem, pak čím rychlejší je tento kapitalistický vývoj, tím hlubší rozpor vzniká mezi ním a *předkapitalistickým* státním zřízením, tím je pravděpodobnější, že se vyspělá oblast — oblast, která není spjata s celkem pouty „moderního kapitalismu“, nýbrž pouty „asijského“ despotismu — od celku odtrhne.

A tak se Rosa Luxemburgová otázky sociální struktury státní moci v Rusku ve vztahu k buržoaznímu Polsku vůbec ani nedotkla, a otázku konkrétních historických zvláštností národních hnutí v Rusku dokonce ani nenadhodila.

Proto se u ní musíme zastavit my.

* Viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 172—178. Red.

3. KONKRÉTNÍ ZVLÁŠTNOSTI NÁRODNOSTNÍ OTÁZKY V RUSKU A JEHO BURŽOAZNĚ DEMOKRATICKÁ PŘEMĚNA

„Přestože je zásada ‚práva národů na sebeurčení‘ velmi pružná a ryze obecná a dá se zřejmě stejně aplikovat nejen na národy žijící v Rusku, ale i na národy žijící v Německu, v Rakousku, ve Švýcarsku, ve Švédsku, v Americe i v Austrálii, nenajdeme ji ani v jednom programu nynějších socialistických stran...“ (Przegład, č. 6, s. 483).

To píše Rosa Luxemburgová na začátku svého tažení proti 9. článku marxistického programu. Podsouvá nám, že tento článek programu chápeme „ryze obecně“, jenže tohoto hříchu se dopouští právě ona, když s komickou odvahou prohlašuje, že prý se tento článek „dá zřejmě stejně aplikovat“ na Rusko i na Německo atd.

Odpovídáme tedy, že se Rosa Luxemburgová zřejmě rozhodla uvést ve své stati soubor logických chyb, které se hodí leda při procvičování gymnazistů. Vždyť její tiráda je holý nesmysl a výsměch konkrétně historickému pojetí otázky.

Jestliže se marxistický program vykládá nikoli dětinsky, nýbrž marxisticky, pak není těžké dovtípit se, že platí pro buržoazně demokratická národní hnutí. Je-li tomu tak — a nesporně tomu tak je —, pak z toho „zřejmě“ vyplývá, že se tento program hodí „povšechně“ jako „obecný“ atd. pro *všechny* případy buržoazně demokratických národních hnutí. Kdyby Rosa Luxemburgová více uvažovala, byl by pro ni stejně zřejmý také závěr, že náš program platí *pouze* v případech, kdy takové hnutí existuje.

Kdyby se byla Rosa Luxemburgová hlouběji zamyslela nad těmito zřejmými argumenty, bez velké námahy by postřehla, jaký vyslovila nesmysl. Obviňujíc *nás* z „obecnosti“, argumentuje *proti nám* tím, že v programech těch zemí, kde *neexistují* buržoazně demokratická národní hnutí,

se o sebeurčení národů nemluví. To je pozoruhodně moudrý argument!

Srovnání politického a hospodářského vývoje různých zemí a také jejich marxistických programů má z hlediska marxismu obrovský význam, protože obecná kapitalistická povaha moderních států i obecný zákon jejich vývoje jsou nesporné. Takové srovnání se však musí umět provádět. Základní podmínkou při tom je ujasnit si, zda je vůbec *možné srovnávat* historická vývojová období srovnávaných zemí. Například agrární program^[1] ruských marxistů mohou „srovnávat“ se západoevropskými programy jen vyložení ignoranti (jako například kníže J. Trubeckoj^[301] v časopise Russkaja mysl^[252]), protože náš program se týká *buržoazně demokratické* agrární přeměny, o níž v západních zemích vůbec nejde.

Totéž platí o národnostní otázce. Ve většině západních zemí je už dávno vyřešena. Bylo by směšné hledat v programech západních zemí odpověď na problémy, které tam neexistují. Rosa Luxemburová tu přehlédla právě to nejpodstatnější: rozdíl mezi zeměmi, kde byly buržoazně demokratické přeměny už dávno ukončeny, a zeměmi, kde tyto přeměny ještě probíhají.

V tomto rozdílu tkví celá podstata věci. Naprosté ignorování tohoto rozdílu činí totiž z obsáhlé stati Rosy Luxemburové snůšku jalových, bezobsažných obecností.

V západní, kontinentální Evropě zahrnuje období buržoazně demokratických revolucí dosti určitý časový úsek, přibližně od roku 1789 do roku 1871. A právě toto období bylo obdobím národních hnutí a konstituování národních států. Po dovršení tohoto období se západní Evropa přeměnila v ustálený systém buržoazních národnostně homogenních států. Proto hledat dnes v programech západoevropských socialistů právo na sebeurčení znamená nepochopit abecedu marxismu.

Ve východní Evropě a v Asii začalo období buržoazně demokratických revolucí teprve v roce 1905. Revoluce

v Rusku, Persii, Turecku, Číně, války na Balkáně — to je celý řetěz světových událostí *naší* epochy na našem „Východě“. A v tomto řetězu událostí může jen slepý nevidět, že se tu probouzí *celá řada* buržoazně demokratických národních hnutí a touha po vytvoření národně nezávislých a národnostně homogenních států. Právě proto a jedině proto, že Rusko prožívá toto období spolu se sousedními zeměmi, je v našem programu článek o právu národů na sebeurčení nutný.

Pokračujme však ještě trochu v uvedeném citátu ze stati Rosy Luxemburgové:

„Zásadu o právu národů na sebeurčení,“ píše, „neobsahuje zvláště program strany, která působí ve státě národnostně velmi pestrém a pro kterou má národnostní otázka prvořadý význam, totiž program rakouské sociální demokracie“. (Tamtéž.)

Chce tedy čtenáře přesvědčit „zvláště“ příkladem Rakouska. Podívejme se z konkrétně historického hlediska, jak dalece je tento příklad vhodný.

Za prvé si položíme základní otázku dovršení buržoazně demokratické revoluce. V Rakousku začala roku 1848 a skončila roku 1867. Od té doby tam téměř půl století platí celkem stabilní buržoazní ústava, v jejímž rámci vyvíjí legální činnost legální dělnická strana.

Proto ve vnitřních vývojových podmínkách Rakouska (tj. z hlediska vývoje kapitalismu v Rakousku všeobecně a mezi jednotlivými národy Rakouska především) *nepůsobí* faktory vyvolávající skoky, jejichž průvodním jevem může být i vytváření samostatných národních států. Rosa Luxemburgová vychází při svém srovnání z domněnky, že Rusko je v tomto směru v obdobné situaci, a dospívá nejen k zásadně nesprávné, antihistorické hypotéze, ale bezděčně sklouzává až k likvidátorství.

Za druhé má v této otázce mimořádný význam zcela odlišný vzájemný vztah mezi národnostmi v Rakousku a v Rusku. Rakousko nejenže bylo po dlouhou dobu státem s převahou Němců, ale rakouští Němci si dokonce činili

nárok na hegemonii v celém německém národě. Tento „nárok“, jak se snad Rosa Luxemburgová (která prý tak nemá ráda obecnosti, šablony, abstrakce...) ráčí rozpo-
menout, pohřbila válka v roce 1866. Převládající národ
v Rakousku, německý národ, se octl *mimo hranice* samostat-
ného německého státu, který se definitivně konstituoval
kolem roku 1871. Naproti tomu pokus Maďarů o vytvoření
samostatného národního státu ztroskotal už v roce 1849
pod úderu vojsk nevolnického Ruska.

Tím vznikla neobyčejně svérázná situace: Maďari a po-
tom i Češi neusilovali o odtržení od Rakouska, nýbrž na-
opak usilovali o zachování celistvosti Rakouska právě
v zájmu národní nezávislosti, kterou by mohli zcela zahu-
bit dravější a silnější sousedé. Rakousko se v důsledku této
svérázné situace konstitovalo jako stát o dvou centrech
(dualistický) a nyní se mění ve stát o třech centrech (tria-
listický: Němci, Maďari a Slované).

Existuje něco podobného v Rusku? Usilují snad u nás
„jinorodci“* o sjednocení s Velkorusy proto, že jim hrozí
ještě horší národnostní útlak?

Stačí jen položit si tuto otázku, a hned se ukáže, jak ne-
smyslné, šablonovité a ignorantské je srovnávat Rusko
s Rakouskem, pokud jde o sebeurčení národů.

Svérázná situace v národnostní otázce v Rusku je právě
opakem toho, co jsme viděli v Rakousku. Rusko je stát
s jedním národním centrem — velkoruským. Velkorusové
žijí na obrovském souvislém území a je jich přibližně
70 miliónů. K zvláštnostem tohoto národnostního státu
patří za prvé fakt, že „jinorodci“ (celkově tvoří většinu
obyvatelstva — 57 %) obývají právě okrajová území; za
druhé, že tito jinorodci jsou mnohem více utlačováni než
v sousedních státech (a dokonce nejen v evropských);
za třetí, že v řadě případů mají utlačované národnosti
obývající okrajová území své krajany na druhé straně hra-

* — příslušníci neruských národů. Čes. red.

nice, kde se těší větší národní nezávislosti (stačí připomenout alespoň Finy, Švédy, Poláky, Ukrajince a Rumuny na západní a jižní hranici státu); za čtvrté, že vývoj kapitalismu i celková kulturní úroveň v okrajových územích obývaných „jinorodci“ bývají nezdědka vyšší než v centru státu. A konečně právě v sousedních asijských státech vidíme, že tam začalo období buržoazních revolucí a národních hnutí, která částečně zachvacují i příbuzné národnosti žijící v Rusku.

Tedy právě konkrétní historické zvláštnosti národnostní otázky v Rusku si obzvlášť naléhavě vynucují, aby bylo v Rusku v současné době uznáno právo národů na sebeurčení.

Ostatně tvrzení Rosy Luxemburgové, že program rakouských sociálních demokratů neuznává právo národů na sebeurčení, neodpovídá ani z čistě faktického hlediska pravdě. Stačí nahlédnout do protokolu^[374] brněnského sjezdu, který schválil národnostní program¹⁰⁹, a najdeme tam v prohlášeních rusínského sociálního demokrata Hankevyče, který vystoupil jménem celé ukrajinské (rusínské) delegace (protokol, s. 85), a polského sociálního demokrata Regera, který mluvil za celou polskou delegaci (s. 108), slova o tom, že jedním z požadavků rakouských sociálních demokratů obou zmíněných národů je i požadavek národního sjednocení, svobody a samostatnosti jejich národů. Rakouská sociální demokracie sice do svého programu právo národů na sebeurčení přímo nepojala, ale nic nenamítá proti tomu, že části strany požadavek národní samostatnosti vznášejí. Fakticky to přirozeně znamená uznání práva národů na sebeurčení! Jestliže se Rosa Luxemburgová odvolává na Rakousko, pak to tedy po *všech* stránkách mluví *proti* Rose Luxemburgové.

4. „PRAKTICISMUS“ V NÁRODNOSTNÍ OTÁZCE

Oportunisté se zvlášť dychtivě chopili toho argumentu Rosy Luxemburgové, že prý 9. článek našeho programu neobsahuje nic „praktického“. Rosa Luxemburgová je tímto argumentem tak nadšená, že toto „heslo“ opakuje ve své stati na jedné stránce někdy až osmkrát.

Devátý článek „neobsahuje žádný praktický pokyn pro běžnou politiku proletariátu, žádný příklad vyřešení národnostních problémů v praxi“, píše Rosa Luxemburgová.

Podívejme se na tento argument, který bývá formulován také tak, že 9. článek buď vůbec nic nevyjadřuje, nebo že pouze zavazuje k podpoře všech národních snah.

Co znamená požadavek „praktičnosti“ v národnostní otázce?

Buď podporu všech národních snah, nebo odpověď „ano či ne“ na otázku oddělení každého národa, nebo vůbec bezprostřední „uskutečnitelnost“ národních požadavků.

Prozkoumejme všechny tři možné významy požadavku praktičnosti.

Buržoazie, která na začátku každého národního hnutí přirozeně vystupuje jako hegemon (vůdce), nazývá praktičností podporu všech národních snah. Avšak politika proletariátu v národnostní otázce (stejně jako v ostatních otázkách) podporuje buržoazii pouze v určitém směru, ale nikdy se s její politikou neztotožňuje. Dělnická třída podporuje buržoazii jedině v zájmu míru mezi národy (který jim buržoazie nemůže nikdy plně zajistit a který je možný pouze za *úplné* demokratizace), v zájmu rovnoprávnosti, v zájmu vytvoření co nejpříznivější situace pro třídní boj. Právě proto vytyčují proletáři *proti praktikismu* buržoazie *zásadovou politiku* v národnostní otázce a podporují buržoazii vždy *jen podmíněně*. Každá buržoazie si přeje v národnostních záležitostech buď výsady, anebo mimořádné výhody

pro *svůj* národ. A právě to se nazývá „practicismem“. Proletariát je proti jakýmkoli výsadám, proti jakékoli výlučnosti. Žádat na něm „practicismus“ znamená jít slepě za buržoazií, upadat do oportunistu.

Odpovědět „ano či ne“ na otázku oddělení každého národa? Tento požadavek vypadá jako velmi „praktický“. Jenže ve skutečnosti je nesmyslný, z teoretického hlediska metafyzický a v praxi znamená podřízení proletariátu politice buržoazie. Buržoazie vždy staví na první místo své národní požadavky, a to bezpodmínečně. Proletariát je podřizuje zájmům třídního boje. Teoreticky nelze předem zaručit, zda buržoazně demokratická revoluce bude završena oddělením určitého národa, anebo jeho zrovnoprávněním s jiným národem. Pro proletariát je důležité v *obou případech* zabezpečit rozvoj své třídy; pro buržoazii je důležité tento rozvoj ztížit a odsunout jeho úkoly v zájmu úkolů „vlastního“ národa. Proto se proletariát omezuje na takřkajíc negativní požadavek uznání *práva* na sebeurčení; žádnému národu je však nezaručuje a nezavazuje se dát mu *něco na úkor* jiného národa.

I když to není „praktické“, ve skutečnosti se tím nejspolehlivěji zaručuje to nejdemokratičtější ze všech možných řešení; proletariát potřebuje *pouze* tyto záruky, kdežto buržoazie každého národa potřebuje, aby měla zaručeny *své* výhody bez ohledu na situaci (na případnou újmu) jiných národů.

Buržoazii nejvíce zajímá „uskutečnitelnost“ daného požadavku; odtud pramení odvěká politika paktování s buržoazií jiných národů na úkor proletariátu. Pro proletariát je zase důležité upevnit svou třídu proti buržoazii a vychovávat masu v duchu důsledné demokracie a socialismu.

I když se to oportunistům nejeví jako „praktické“, je to ve skutečnosti jediná záruka, záruka maximální rovnoprávnosti národů a míru mezi nimi, a to navzdory feudálům i *nacionalistické* buržoazii.

Celý úkol proletářů v národnostní otázce je z hlediska

nacionalistické buržoazie každého národa „nepraktický“, neboť proletáři požadují „abstraktní“ rovnoprávnost a zásadně odmítají sebemenší výsady, protože jsou nepřáteli jakéhokoli nacionalismu. Rosa Luxemburgová to nepochopila a svým nerozumným vychvalováním praktikismu otevřela dokořán dveře právě oportunistům, zejména oportunistickým ústupkům velkoruskému nacionalismu.

Proč velkoruskému? Proto, že Velkorusové jsou v Rusku národem utlačujícím, a v národnostním ohledu se oportunismus přirozeně projeví u utlačovaných národů jinak než u národů utlačujících.

Buržoazie utlačovaných národů bude ve jménu „praktičnosti“ svých požadavků vyzývat proletariát, aby bezvýhradně podporoval její snahy. Ze všeho nejpraktičtější je říci přímo „ano“, vyslovit se pro oddělení *určitého* národa, a nikoli pro *právo* každého národa na oddělení.

Proletariát s takovým praktikismem nesouhlasí: uznává sice rovnoprávnost a rovné právo na národní stát, ale ze všeho nejvíce oceňuje a prosazuje svazek proletářů všech národů a každý národní požadavek, oddělení každého národa hodnotí z *hlediska* třídního boje dělníků. Heslo praktikismu je ve skutečnosti pouze heslem nekritického přejímání snah buržoazie.

Říká se nám: Tím, že podporujete právo na oddělení, podporujete buržoazní nacionalismus utlačovaných národů. To říká Rosa Luxemburgová a po ní to opakuje oportunista Semkovskij, mimochodem jediný představitel likvidátorských idejí v této otázce v likvidátorském listě!

My na to odpovídáme: To není pravda, vždyť právě buržoazii tu jde o praktické „řešení“, kdežto dělníkům jde o *zásadní* rozlišení dvou tendencí. *Pokud* buržoazie utlačeného národa bojuje proti buržoazii národa utlačujícího, *potud* jsme vždy, v každém případě a ze všech nejrozhodněji *pro*, protože jsme nejodvážnějšími a nejdůslednějšími odpůrci útlaku. *Pokud* buržoazie utlačovaného národa prosazuje *svůj* buržoazní nacionalismus, jsme proti. Bojujeme proti

výsadám a násilí národa utlačujícího a rozhodně nenadržujeme ani snahám o výsady národa utlačovaného.

Nevytyčíme-li heslo *práva* na oddělení a nebudeme-li pro ně agitovat, budeme nahrávat nejen buržoazii, ale i feudálům a absolutismu *utlačujícího* národa. Tím už dávno argumentoval proti Rose Luxemburgové Kautsky a tento argument je nesporný. Rosa Luxemburgová se bojí, že „pomůže“ nacionalistické polské buržoazii, ale tím, že odmítá *právo* na oddělení obsažené v programu *ruských* marxistů, pomáhá ve skutečnosti krajně reakčním Velkorusům. Ve skutečnosti napomáhá oportunistické smířlivosti s výsadami (ba s něčím horším než s výsadami) Velkorusů.

Rosa Luxemburgová v zápalu boje proti nacionalismu v Polsku zapomněla na nacionalismus Velkorusů, přestože právě *tento* nacionalismus je dnes nejstrašnější, neboť právě on je méně buržoazní, ale více feudální, právě on je hlavní brzdou demokracie a proletářského boje. *Každý* buržoazní nacionalismus utlačovaného národa má všeobecně demokratický obsah zaměřený *proti* útlaku a my *bezvýhradně* podporujeme právě tento obsah, když striktně odmítáme snahu o vlastní národní výlučnost a bojujeme proti snaze polského buržoazního utlačovat Židy atd. atd.

Z hlediska buržoazie a měšťáka je to „nepraktické“. V národnostní otázce je to však jediná praktická a zásadová politika, která skutečně pomáhá demokracii, svobodě a svazku proletariátu.

Přiznat právo na oddělení každému národu, každý konkrétní případ oddělení posoudit z toho hlediska, zda se jím odstraňuje jakákoli nerovnoprávnost, jakékoli výsady a jakákoli výlučnost.

Všimněme si postavení utlačujícího národa. Může být svobodný národ, který utlačuje jiné národy? Nemůže. Svoboda velkoruského obyvatelstva* si žádá, aby se bojo-

* Jistému L. VI. z Paříže se toto slovo zdá nemarxistické. Tento L. VI. je komicky „superklug“ (ironicky: „přemoudřelý“). „Pře-

valo proti takovému útlaku. Dlouhá historie, odvěká historie potlačování hnutí utlačovaných národů a systematické propagování takového útlaku „vyššími“ třídami vytvořily obrovské překážky pro osvobození samotného velkoruského národa od jeho předsudků atd.

Velkorusští černosotňovci tyto předsudky vědomě podporují a živí je. Velkoruská buržoazie je trpí nebo se jim přizpůsobuje. Velkoruský proletariát nemůže uskutečnit své cíle, nemůže si proklestit cestu ke svobodě bez soustavného boje proti těmto předsudkům.

V Rusku je konstituování samostatného a nezávislého národního státu prozatím výsadou jedině velkoruského národa. My, velkorusští proletáři, nejsme pro žádné výsady, a tedy ani pro tuto výsadu. Bojujeme na půdě daného státu, sjednocujeme dělníky všech národů a národností daného státu, ale nemůžeme se zaručit za žádnou konkrétní cestu národního vývoje, neboť spějeme ke svému třídnímu cíli *všemi* možnými cestami.

K tomuto cíli však nelze dospět bez boje proti nacionalismu všeho druhu, bez obhajování rovnosti jednotlivých národů. Zda je například Ukrajině souzeno vytvořit samostatný stát, to závisí na tisíci předem neznámých faktorech. Nebudeme planě „*mudrovat*“: pevně stojíme za tím, co je nesporné, že totiž Ukrajina má na takový stát právo. Respektujeme toto právo, neprosazujeme výsady Velkorusů před Ukrajinci, *vychováváme* masy v takovém duchu, aby toto právo uznaly, aby odmítaly *státní* výsady kteréhokoli národa.

Při skocích, které v období buržoazních revolucí zažily všechny země, jsou střetnutí a boj o právo na národní stát možné a pravděpodobné. Jako proletáři předem prohlášíme, že *neuznáváme* výsady Velkorusů, a v tomto duchu také vedeme veškerou propagandu i agitaci.

moudřelý“ L. VI. se zřejmě chystá napsat studii o vymýcení slov „obyvatelstvo“, „lid“ apod. z našeho minimálního programu (z hlediska třídního boje!).

Rosa Luxemburgová v honbě za „practicismem“ přehlédla *hlavní* praktický úkol proletariátu jak velkoruského, tak i proletariátu jiných národů: vést neustálou agitaci a propagandu proti jakýmkoli výsadám vládnoucího národa ve státě a za právo, za rovné právo všech národů na vlastní národní stát. Tento úkol je (v současné době) naším hlavním úkolem v národnostní otázce, protože jen tímto způsobem obhájíme zájmy demokracie a rovnoprávného svazku všech proletářů všech národů a národností.

Ať si je tato propaganda z hlediska velkoruských utlačovatelů i z hlediska buržoazie utlačovaných národů „nepraktická“ (ti i oni požadují *určité* ano či ne a sociální demokraty obviňují z „neurčitosti“). Ve skutečnosti však právě tato a jedině tato propaganda zabezpečuje opravdu demokratickou a opravdu socialistickou výchovu mas. Jedině taková propaganda zaručuje jak nejlepší vyhlídky na mír mezi národy v Rusku, pokud zůstane státem národnostně pestrým, tak vyhlídky na nejpokojnější (a třídní boj proletariátu nepoškozující) rozdělení na různé národní státy, pokud problém takového rozdělení vyvstane.

Abychom tuto jedině proletářskou politiku v národnostní otázce objasnili konkrétněji, podíváme se, jaké stanovisko zaujímá k „sebeurčení národů“ velkoruský liberalismus, a povšimneme si příkladu oddělení Norska od Švédska.

5. LIBERÁLNÍ BURŽOAZIE A SOCIALISTIČTÍ OPORTUNISTÉ O NÁRODNOSTNÍ OTÁZCE

Viděli jsme, že za jeden ze svých hlavních „trumfů“ v boji proti programu marxistů Ruska považuje Rosa Luxemburgová takovýto argument: uznat právo na sebeurčení znamená totéž jako podporovat buržoazní nacionalismus utlačovaných národů. Rozumíme-li však tímto právem pouze boj proti jakémukoli násilí vůči národům, říká

na druhé straně Rosa Luxemburgová, pak zvláštní článek v programu není nutný, protože sociální demokraté jsou přece proti jakémukoli násilí a jakékoli nerovnoprávnosti v národnostních vztazích.

První argument svaluje nacionalismus z viníka na nevinného, což nezvratně ukázal Kautsky už téměř před dvaceti lety; Rosa Luxemburgová totiž ze strachu před nacionalismem buržoazie utlačovaných národů žene *ve skutečnosti* vodu na mlýn černosotňovskému nacionalismu Velkorusů! Druhý argument je v podstatě bázlivé uhýbání před otázkou, zda uznání národnostní rovnoprávnosti zahrnuje či nezahrnuje uznání práva na oddělení. Pokud ano, pak tedy Rosa Luxemburgová v zásadě uznává správnost 9. článku našeho programu. Pokud ne, pak tedy neuznává ani národnostní rovnoprávnost. Uhýbáním a vytáčkami se však věci nepomůže!

Správnost výše uvedených i jiných podobných argumentů si však nejlépe ověříme, podíváme-li se, jaké stanovisko k otázce zaujímají *různé třídy* společnosti. Marxista nesmí takové ověření opominout. V této věci je třeba vycházet z objektivní skutečnosti, ze vzájemného poměru tříd. Jenže Rosa Luxemburgová si tak nepočíná a dopouští se právě onoho hříchu metafyzičnosti, abstraktnosti a obecnosti, paušalizování a dalších hříchů, z nichž se marně pokouší obvinít své odpůrce.

Jde o program marxistů *Ruska*, tj. marxistů všech národností v Rusku. Nebylo by záhodno podívat se na stanovisko *vládnoucích* tříd v Rusku?

Stanovisko „byrokracie“ (omlouváme se za nepřesný výraz) a feudálních statkářů typu spojené šlechty je všeobecně známé. Bezpodmínečně odmítají jak rovnoprávnost národů, tak právo na sebeurčení. Vyznávají staré heslo z dob nevolnictví: Pravoslaví, samoděržaví, národ; národem se přitom rozumějí pouze Velkorusové. Dokonce i Ukrajinci jsou prohlášeni za „jinorodce“, dokonce i jejich mateřština je pronásledována.

Podívejme se na buržoazii Ruska, „přizvanou“ k účasti, sice velmi skrovné, ale přece jen k účasti na vládě, v systému zákonodárství a správy z „3. června“. O tom, že oktábristé jdou v této otázce ve skutečnosti s pravící, není třeba se šířit. Někteří marxisté bohužel věnují mnohem méně pozornosti stanovisku liberální velkoruské buržoazie, progresistů a kadetů. Kdo však toto stanovisko neprozkoumá a nezamyslí se nad ním, ten se při posuzování práva národů na sebeurčení nutně dopustí hříchu abstraktnosti a nepodložených tvrzení.

Polemika listu Pravda s listem Reč donutila loni tento hlavní orgán kadetské strany, tak obratný v diplomatickém uhýbání od přímé odpovědi na „nepříjemné“ otázky, aby přece jen učinil některá cenná doznání. Měla se strhla kvůli celoukrajinskému sjezdu studentstva^[154], který se konal v létě 1913 ve Lvově¹¹⁰. Pan Mohyljanskij, tento advokát a „ukrajinolog“ neboli ukrajinský spolupracovník Reči, uveřejnil ve zmíněném listě článek^[248], v němž zvláště vybraně častoval („blouznění“, „avanturismus“ aj.) myšlenku separace (oddělení) Ukrajiny, myšlenku, kterou pro-sazoval nacionálsociál Doncov a kterou tento sjezd schválil.

List Rabočaja pravda^[231] se s panem Doncovem v ničem neztotožnil a otevřeně napsal, že Doncov je nacionálsociál a že s ním mnozí ukrajinští marxisté nesouhlasí, ale prohlásil, že *tón* Reči, *správnější zásadní pojetí otázky* v Reči je přímo nestoudné a pro velkoruského demokrata anebo pro člověka, který chce být za demokrata považován, je nepřijatelné.* Jen ať si Reč otevřeně vyvrací pány Doncovy, *zásadně* je však nepřijatelné, aby velkoruský orgán vydávající se za demokratický zapomínal na *svobodu* oddělení, na *právo* na oddělení.

O několik měsíců později pak podal pan Mohyljanskij v 331. čísle listu Reč „vysvětlení“^[312], když se z ukrajinského listu Šljachy¹¹¹, vycházejícího ve Lvově, dověděl

* Viz Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 363–364. Red.

o námitkách pana Doncova^[49], který mimo jiné prohlásil, že „šovinistický útok Reči patřičně rozmázl (pranířoval?) pouze ruský sociálně demokratický tisk“. „Vysvětlení“ pana Mohyljanského spočívalo v tom, že třikrát zopakoval: „Kritika receptů pana Doncova... nemá nic společného s popíráním práva národů na sebeurčení.“

„Je třeba konstatovat,“ napsal pan Mohyljanskij, „že ani ‚právo národů na sebeurčení‘ není fetiš“ (Podívejme!!) „nepřipouštějící kritiku: nezdravé životní podmínky národa mohou plodit nezdravé tendence v národním sebeurčení a odhalovat tyto tendence ještě neznamena neuznávat právo národů na sebeurčení.“

Jak vidíte, fráze liberála ohledně „fetiš“ zcela odpovídaly duchu frází Rosy Luxemburgové. Bylo vidět, že se pan Mohyljanskij chtěl vyhnout přímé odpovědi na otázku, zda právo na politické sebeurčení, tj. na oddělení, uznává nebo ne.

Proletarskaja pravda (č. 4 z 11. prosince 1913^[97]) však tuto otázku *bez okolků* položila jak panu Mohyljanskému, tak kadetské straně.*

List Reč (č. 340) tehdy uveřejnil nepodepsané, tj. oficiální redakční prohlášení^[194] odpovídající na tuto otázku. Odpověď lze shrnout do tří bodů:

1. V 11. článku programu kadetské strany^[220] se přímo, přesně a jasně mluví o „právu na svobodné *kulturní* sebeurčení“ národů.

2. Proletarskaja pravda si podle tvrzení listu Reč „bez-nadějně plete“ sebeurčení se separatismem, s oddělením určitého národa.

3. „*Kadeti se ve skutečnosti nikdy ani nepokoušeli hájit právo na ‚oddělení národů‘ od ruského státu.*“ (Viz článek Nacional-liberalismus a právo národů na sebeurčení^[104] ve 12. čísle listu Proletarskaja pravda z 20. prosince 1913**.)

Nejprve si všimněme druhého bodu prohlášení listu Reč.

* Viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 236–238. *Red.*

** Viz tamtéž, s. 276–278. *Red.*

Jak názorně ukazuje pánům Semkovským, Libmanům, Jurkevyčům a ostatním oportunistům, že jejich povyk a řečičky o jakési „nejasnosti“ či „neurčitosti“ smyslu „sebeurčení“ jsou vlastně *ve skutečnosti*, tj. podle objektivního vzájemného poměru tříd a třídního boje v Rusku, *pouhým omíláním* řečí liberálně monarchistické buržoazie!

Když Proletarskaja pravda položila osvíceným pánům „konstitucionalistům-demokratům“ z listu *Reč tři* otázky: 1. zda popírají, že v celých dějinách mezinárodní demokracie, zejména od poloviny 19. století, se rozumí sebeurčením národů právě politické sebeurčení, právo na vytvoření samostatného národního státu; 2. zda popírají, že známé usnesení londýnského mezinárodního socialistického kongresu z roku 1896 má stejný smysl; 3. zda Plechanov pod pojmem sebeurčení, o němž psal už v roce 1902, měl na mysli právě politické sebeurčení — když jim tedy Proletarskaja pravda položila tyto tři otázky, *páni kadeti zmlkli!!*

Neodpověděli ani slovo, protože neměli co. Byli nuceni mlčky přiznat, že Proletarskaja pravda má naprostou pravdu.

Povyk liberálů o nejasnosti pojmu „sebeurčení“, o tom, že ho sociální demokraté „beznadějně směšují“ se separatismem, je pouhá snaha otázku *zamotat* a vyhnout se uznání zásady, kterou demokracie obecně stanovila. Kdyby byli pánové Semkovští, Libmanové a Jurkevyčové trochu vzdělanější, rozpakovali by se vystupovat před dělníky v *liberálním* duchu.

Ale pojďme dále. Proletarskaja pravda přiměla *Reč*, aby uznala, že slova o „kulturním“ sebeurčení znamenají v programu kadetů právě *odmítání politického* sebeurčení.

„Kadeti se ve skutečnosti nikdy ani nepokoušeli hájit právo na ‚oddělení národů‘ od ruského státu“ — tato slova listu *Reč* jen tak pro nic za nic nedoporučila Proletarskaja pravda listům *Novoje vremja* a *Zemščina*¹¹² jako vzor „loajálnosti“ našich kadetů. List *Novoje vremja*, který si

samozřejmě nenechal ujít příležitost, aby se neotřel o „židáky“ a neřekl něco jedovatého kadetům, však v čísle 13 563 prohlásil:

„Co je pro sociální demokraty axiómem politické moudrosti,“ (tj. uznání práva národů na sebeurčení, na oddělení) „to v současné době začíná vyvolávat neshody dokonce i mezi kadety.“

Kadeti svým prohlášením, že se „nikdy ani nepokoušeli hájit právo na ‚oddělení národů‘ od ruského státu“, zaujali v zásadě úplně stejné stanovisko jako Novoje vremja. A právě v tom je jeden ze základů *nacionálního liberalismu* kadetů, toho, že mají tak blízko k Puriškevičům a že jsou na nich politicky závislí jak ideově, tak i prakticky. „Páni kadeti studovali dějiny,“ napsala Proletarskaja pravda, „a proto moc dobře vědí, k jakým mírně řečeno ‚pogromistickým akcím‘ nezřídka v praxi vedlo uplatňování odvěkého práva Puriškevičů ‚táhnout a nepouštět‘.“¹¹³ Ačkoli kadeti velmi dobře vědí, že neomezená moc Puriškevičů má feudální původ a charakter, přesto plně *uznávají* vztahy a hranice, které vytvořila právě tato třída. Ačkoli páni kadeti velmi dobře vědí, kolik neevropského, protievropského (řekli bychom asijského, kdyby to nevypadalo jako nezasloužené znevažování Japonců a Číňanů) je ve vztazích a hranicích, které vytvořila nebo stanovila tato třída, přesto je považují za mez, kterou nelze překročit.

A právě to znamená přizpůsobovat se Puriškevičům, poklonkovat před nimi, bát se otrást jejich postavením, chránit je před lidovým hnutím, před demokracií. Jak napsala Proletarskaja pravda, „ve skutečnosti to znamená přizpůsobovat se zájmům feudálů a nejhorším nacionalistickým předsudkům vládnoucího národa místo toho, aby se proti těmto předsudkům soustavně bojovalo“.

Kadeti, kteří znají dějiny a ohánějí se demokratismem, se ani nesnaží tvrdit, že demokratické hnutí, které je v současné době příznačné pro východní Evropu a Asii a které usiluje o jejich přetvoření podle vzoru civilizovaných kapitalistických zemí, že toto hnutí nutně musí po-

nechat nedotčeny hranice stanovené epochou feudalismu, obdobím neomezené moci Puriškevičů a bezprávného postavení širokých vrstev buržoazie a maloburžoazie.

Otázka, o níž polemizoval list Proletarskaja pravda s listem Reč, vůbec nebyla pouze otázkou publicistickou, nýbrž byla skutečnou politickou aktualitou, což dokázala mimo jiné konference kadetské strany ve dnech 23.—25. března 1914. V oficiální zprávě^[87] listu Reč (č. 83 z 26. března 1914) o této konferenci čteme:

„Velmi živě se diskutovalo i o národnostních otázkách. Kyjeví delegáti, k nimž se připojili N. V. Někrasov a A. M. Koljubakin, upozorňovali, že národnostní otázka se stává významným faktorem, ke kterému bude nutno přihlížet mnohem více než kdykoli předtím. F. F. Kokoškin však“ (to je stejné „však“ jako ščedrinovské „ale“ — „ale žádný strom neroste do nebe“^[258]) „prohlásil, že jak program, tak dosavadní politické zkušenosti vyžadují zacházet s „pružnými formulacemi“ ‚politického sebeurčení národů‘ velmi opatrně.“

Tato nanejvýš pozoruhodná úvaha vyslovená na konferenci kadetské strany zasluhuje, aby jí všichni marxisté a všichni demokraté věnovali mimořádnou pozornost. (V závorce podotýkáme, že Kijevsckaja mysl, zřejmě velice dobře informovaná a nepochybně správně interpretující myšlenky pana Kokoškina, dodala, že pan Kokoškin speciálně upozorňoval — samozřejmě pro výstrahu svým oponentům — na nebezpečí „rozpadu“ státu.)

Oficiální zpráva listu Reč je sestavena virtuózně diplomaticky, aby co nejméně poodhrnula oponu a co nejvíce utajila. Přesto je však v hlavních rysech jasné, o čem se na konferenci kadetů jednalo. Liberálně buržoazní delegáti, znalí poměrů na Ukrajině, a „levicoví“ kadeti nastolili otázku *právě politického* sebeurčení národů. Jinak by pan Kokoškin neměl důvod vyzývat k „opatrnému zacházení“ s touto „formulací“.

V programu kadetů, který samozřejmě delegáti kadetské konference znali, se mluví *nikoli* o politickém, nýbrž o „kulturním“ sebeurčení. Pan Kokoškin tedy *obhajoval* program

proti delegátům z Ukrajiny, *proti* levicovým kadetům, obhajoval „kulturní“ sebeurčení *proti* „politickému“. Je naprosto evidentní, že když se pan Kokoškin stavěl proti „politickému“ sebeurčení, když mluvil o nebezpečí „rozpadu státu“ a formulaci „politického sebeurčení“ označoval za „pružnou“ (zcela v duchu Rosy Luxemburgové), pak hájil velkoruský nacionální liberalismus proti „levějším“ neboli demokratičtějším členům kadetské strany a proti ukrajinské buržoazii.

Jak je patrné ze zrádného slůvka „však“ ve zprávě listu Reč, pan Kokoškin na konferenci kadetské strany zvítězil. Mezi kadety triumfoval velkoruský nacionálliberalismus. Nenapomůže však ono vítězství tomu, aby prohlédli ti nerozumní jednotlivci mezi marxisty v Rusku, kteří se stejně jako kadeti také začali bát „pružné formulace politického sebeurčení národů“?

Podívejme se „však“, jaký je v podstatě myšlenkový pochod pana Kokoškina. Tím, že se odvolává na „dosavadní politické zkušenosti“ (tj. zřejmě na zkušenosti z roku 1905, kdy se velkoruská buržoazie začala bát o své národní výsady a svým strachem polekala kadetskou stranu) a poukazuje na nebezpečí „rozpadu státu“, tím pan Kokoškin prozradil, že moc dobře ví, že politické sebeurčení může znamenat jediné právo na oddělení a na vytvoření samostatného národního státu. Teď jde o to, jak chápat tyto obavy pana Kokoškina nejen z hlediska demokracie vůbec, ale zejména z hlediska proletářského třídního boje.

Pan Kokoškin nás chce přesvědčit, že uznáním práva na oddělení se zvětšuje nebezpečí „rozpadu státu“. Tak se na to dívá strážník Mymrecov*, jehož heslem je „táhnout a nepouštět“. Z hlediska demokracie jako takové je tomu ovšem naopak: uznání práva na oddělení *zmenšuje* nebezpečí „rozpadu státu“.

Pan Kokoškin uvažuje přesně v duchu nacionalistů,

* Postava z črty Gleba Uspenského Strážní budka. *Čes. red.*

kteří na svém posledním sjezdu napadali ukrajinské „mazepovce“*. Ukrajinské hnutí, křičel pan Savenko a spol., v sobě skrývá nebezpečí, že bude oslaben svazek Ukrajiny s Ruskem, protože Rakousko svým ukrajinofilstvím upevňuje svazek Ukrajinců s Rakouskem!! Zůstávalo nepochopitelné, proč vlastně Rusko nemůže zkusit „upevnit“ svazek Ukrajinců s Ruskem *stejnou metodou*, kterou páni Savenkové vytýkají Rakousku, tj. tím, že by Ukrajincům umožnilo svobodně užívat mateřtinu, poskytlo by jim samosprávu, autonomní sněm apod.

Úvahy pánů Savenků a pánů Kokoškinů jsou naprosto stejné, stejně směšné a z čistě logického hlediska stejně hloupé. Není snad jasné, že čím více svobody bude mít ukrajinský národ v té či oné zemi, tím bude spojení tohoto národa s touto zemí pevnější? Nechceme-li energicky zavrhout všechny zásady demokratismu, nelze zřejmě proti této základní pravdě nic namítat. A může mít národ větší svobodu, než je svoboda oddělit se, svoboda vytvořit samostatný národní stát?

Abychom ještě lépe vysvětlili tuto otázku, kterou liberálové (a ti, kdo jim z nepochopení přizvukují) zamotávají, uvedeme ten nejjednodušší příklad. Vezměme si otázku rozvodovosti. Rosa Luxemburgová ve své stati píše, že centralizovaný demokratický stát, který je zcela smířen s autonomií svých jednotlivých částí, musí ponechat v pravomoci ústředního parlamentu všechna nejdůležitější odvětví zákonodárství, mimo jiné i zákon o rozvodu. Tato péče ústřední moci demokratického státu o zajištění svobody rozvodu je zcela pochopitelná. Reakcionáři jsou proti svobodě rozvodu, vyzývají, aby se s ní „zacházelo opatrně“, a povykJují, že znamená „rozpad rodiny“. Demokraté však soudí, že reakcionáři jsou pokrytci, protože ve skutečnosti hájí všemocnost policie a byrokracie, výsady

* Jsou míněni ti Ukrajinci, kteří podle vzoru legendárního Mazepy usilovali o oddělení Ukrajiny od Ruska. Viz též pozn. na s. 90.
Čes. red.

jednoho pohlaví a nejhorší útlak ženy; soudí, že svoboda rozvodu ve skutečnosti neznamena „rozpad“ rodinných svazků, ale naopak jejich upevnění na demokratickém základě, který je v civilizované společnosti jediné možný a stabilní.

Obviňovat stoupence svobody sebeurčení, tj. svobody oddělení, z toho, že podněcují separatismus, je stejně hloupé a stejně pokrytecké, jako obviňovat stoupence svobody rozvodu z toho, že podněcují k rozbíjení rodinných svazků. Tak jako v buržoazní společnosti vystupují proti svobodě rozvodu obhájci výsad a prodejnosti, které jsou základem buržoazního manželství, tak v kapitalistickém státě odmítání svobody sebeurčení, tj. oddělení národů, znamená pouze obhajobu výsad vládnoucího národa a policejních metod správy na úkor demokratických metod.

Politikaření, které je plodem všech vztahů v kapitalistické společnosti, nesporně někdy vede k nanejvýš lehkomyšlnému, ba dokonce k nesmyslnému žvanění poslanců nebo publicistů o oddělení toho či onoho národa. Z takového žvanění však mohou být vystrašení (nebo se mohou tvářit, že jsou vystrašení) pouze reakcionáři. Kdo je pro demokracii, tj. pro to, aby o státních záležitostech rozhodovaly masy obyvatelstva, ten velmi dobře ví, že od žvanění politikářů k rozhodování jsou „distance věru ohromné“¹¹⁴. Masy obyvatelstva si na základě každodenních zkušeností velmi dobře uvědomují význam geografických a hospodářských styků, přednosti rozsáhlého trhu a velkého státu, a tak na oddělení přistoupí pouze tehdy, když národnostní útlak a národnostní třenice učiní společné soužití naprosto nesnesitelným a stanou se brzdou všech hospodářských vztahů. A v takovém případě budou zájmy kapitalistického rozvoje a svobody třídního boje právě na straně těch, kdo se oddělují.

Ať tedy zkoumáme úvahy pana Kokoškina z kterékoli strany, ukazuje se, že jsou vrcholem hlouposti a výsměchem zásadám demokracie. Ovšem určitá logika v nich přece jen

je — je to logika třídních zájmů velkoruské buržoazie. Pan Kokoškin tak jako většina členů kadetské strany je lokajem peněžního měšce této buržoazie. Obhajuje její výsady vůbec a v první řadě její výsady ve *státě*. Hájí je společně s Puriškevičem, zároveň s ním, jenže Puriškevič víc věří v panský karabáč, kdežto Kokoškin a spol. si uvědomují, že tento karabáč byl silně poznamenán rokem 1905, a proto více spoléhají na buržoazní prostředky balamucení mas, například na zastrašování měšťáků a rolníků vidinou „rozpadu státu“, na jejich balamucení frázemi o tom, že „národní svoboda“ je spjata s historickými pilíři apod.

Skutečnost, že liberálové odmítají zásadu politického sebeurčení národů, má pouze jediný reálný třídní význam: nacionální liberalismus a prosazování výsadního postavení velkoruské buržoazie ve státě. Oportunisté mezi marxisty v Rusku, kteří vytáhli do boje proti právu na sebeurčení právě teď, v období režimu z 3. června, jsou tedy všichni — likvidátor Semkovskij, bundovec Libman, ukrajinský maloburžoa Jurkevyc — *ve skutečnosti* v zajetí nacionálního liberalismu a rozvracejí dělnickou třídu nacionálně liberálními myšlenkami.

Zájmy dělnické třídy a jejího boje proti kapitalismu vyžadují naprostou solidaritu a co nejužší jednotu dělníků všech národů, vyžadují, aby se čelilo nacionalistické politice buržoazie kteréhokoli národa. Proto by se sociální demokraté jak v případě, kdyby začali odmítat právo na sebeurčení, tj. právo utlačovaných národů na oddělení, tak i v případě, kdyby začali podporovat všechny národnostní požadavky buržoazie utlačovaných národů, zpronevěřili úkolu proletářské politiky a podřídili by dělníky politice buržoazní. Námezdnímu dělníkovi je úplně jedno, bude-li ho vykořisťovat převážně velkoruská, a ne jinonárodní buržoazie, anebo polská, a ne židovská buržoazie apod. Námezdnímu dělníkovi, který si uvědomil zájmy své třídy, jsou lhostejné jak výsady velkoruských kapitalistů ve státě, tak i sliby polských či ukrajinských kapitalistů, že nastane

ráj na zemi, až budou mít výsady ve státě oni. Kapitalismus se rozvíjí a bude se tak či onak rozvíjet ať už v jednotném národnostně pestrém státě, anebo v jednotlivých národních státech.

V každém případě zůstane námezdní dělník objektem vykořisťování, a aby bylo možné proti vykořisťování úspěšně bojovat, musí být proletariát od nacionalismu oproštěn, proletáři musí zůstat v boji mezi buržoazií různých národů o prvenství takřkajíc úplně neutrální. Bude-li proletariát některého národa sebemeně podporovat výsady „své“ národní buržoazie, nutně to vzbudí nedůvěru proletariátu jiného národa, oslabí se tím internacionální třídní solidarita dělníků a k radosti buržoazie to povede k nesvárům mezi nimi. Odmítání práva na sebeurčení čili na oddělení tedy v praxi nutně znamená podporu výsad vládnoucího národa.

Ještě názorněji se o tom přesvědčíme, povšimneme-li si konkrétního příkladu oddělení Norska od Švédska.

6. ODDĚLENÍ NORSKA OD ŠVÉDSKA

Rosa Luxemburgová volí právě tento příklad a uvažuje o něm takto:

„Poslední událost v historii federativních vztahů, oddělení Norska od Švédska, již se kdysi tak chtivě chopil sociálpatriotický polský tisk (viz krakovský *Naprzód*¹¹⁶) [363] jako potěšitelného projevu síly a pokrokových snah o státní oddělení, se záhy stala pádným důkazem toho, že federalismus a z něho vyplývající státní oddělení vůbec nejsou projevem pokrokovosti nebo demokratismu. Po takzvané norské ‚revoluci‘, která spočívala v tom, že byl sesazen a z Norska vyhoštěn švédský král, si Norové docela klidně zvolili jiného krále, když předtím lidovým hlasováním oficiálně zamítli návrh na ustavení republiky. To, co povrchní obdivovatelé různých národních hnutí a všelijakých forem nezávislosti označili za ‚revoluci‘, byl pouhý projev rolnického a maloburžoazního partikularismu, projev přání mít za své peníze ‚vlastního‘ krále místo krále, kterého jim vnutila švédská aristokracie; bylo to tedy hnutí, jež nemělo s revolučností rozhodně nic společného.

Zároveň tato historie rozbití švédsko-norské unie znovu dokázala, do jaké míry byla dosavadní federace i v tomto případě jen výrazem čistě dynastických zájmů, a tedy formou monarchismu a reakce.“ (Prze-gład.)

To je doslova vše, co Rosa Luxemburgová k této otázce říká!! A musím uznat, že by bylo nesnadné ukázat bezradnost vlastního stanoviska výstižněji, než to udělala v tomto případě Rosa Luxemburgová.

Šlo a jde o to, zda je pro sociální demokracii v národnostně pestrém státě nutný program, který uznává právo na sebeurčení neboli na oddělení.

Co nám k této otázce říká příklad Norska, který zvolila sama Rosa Luxemburgová?

Naše autorka se vytáčí a ošívá, srší a sočí proti listu Naprzód, ale na otázku neodpovídá. Rosa Luxemburgová mluví o všem možném, jen aby k podstatě věci nemusela říci ani slovo!!

Norští maloburžoové, kteří zatoužili mít za své peníze vlastního krále a lidovým hlasováním zamítli návrh na ustavení republiky, nesporně odhalili své velmi špatné měšťácké vlastnosti. A pokud si toho Naprzód nepovšiml, on sám nesporně projevil stejně špatné a stejně měšťácké vlastnosti.

Ale k čemu to všechno??

Jednalo se přece o právo národů na sebeurčení a o stanovisko socialistického proletariátu k tomuto právu! Proč tedy Rosa Luxemburgová neodpovídá na otázku a obchází ji kolem dokola?

Říká se, že myš považuje za nejsilnější zvíře jedině kočku. Pro Rosu Luxemburgovou zřejmě neexistuje silnější zvíře, než je „frak“. „Fraci“ se lidově říká „polské socialistické straně“, takzvané revoluční frakci, a krakovský plátek Naprzód vyznává ideje této „frakce“. Boj Rosy Luxemburgové proti nacionalismu této „frakce“ naši autorku zaslepil natolik, že se jí z obzoru ztrácí vše kromě listu Naprzód.

Jestliže Naprzód říká Ano, považuje Rosa Luxemburgo-

vá za svou svatou povinnost okamžitě říci Ne, aniž si uvědomuje, že tím nedokazuje svou nezávislost na listu Naprzód, ale právě naopak svou komickou závislost na „fracích“, svou neschopnost posoudit věci z trochu hlubšího a širšího hlediska, než je hledisko krakovského mraveniště. Naprzód je sice velmi špatný a zcela nemarxistický orgán, ale to nám nesmí zabránit v tom, abychom důkladně neprozkoumali příklad Norska, když už jsme si jej zvolili.

Máme-li tento příklad posoudit z marxistického hlediska, nesmíme se zabývat špatnými vlastnostmi hrůzostrašných „fraků“, ale za prvé konkrétními historickými zvláštnostmi oddělení Norska od Švédska a za druhé tím, jaké byly úkoly *proletariátu* obou zemí při tomto oddělení.

Norsko sblíží se Švédskem neméně těsná pouta geografická, hospodářská a jazyková, než jaká existují mezi Velkorusy a jinými slovanskými národy v Rusku. Svazek Norska a Švédska nebyl ovšem dobrovolný, takže Rosa Luxemburgová mluví o „federaci“ úplně zbytečně — prostě proto, že neví, co by řekla. Norsko *dali* Švédsku monarchové za napoleonských válek, proti vůli Norů, a Švédové byli nuceni poslat do Norska armádu, aby si je podrobili.

Potom po dlouhá desetiletí trvaly mezi Norskem a Švédskem — přestože Norsko mělo rozsáhlou autonomii (vlastní sněm aj.) — nepřetržité rozbroje a Norové se ze všech sil snažili svrhnout jařmo švédské aristokracie. V srpnu 1905 je konečně svrhli: norský Storting se usnesl, že švédský král přestal být králem norským, a v následujícím referendu se norský lid drtivou většinou hlasů (asi 200 tisíc proti několika stům) vyslovil pro úplné oddělení od Švédska. Švédové se po jistém váhání s oddělením smířili.

Tento příklad nám ukazuje, na jakém základě je při nynějších hospodářských a politických vztazích možné oddělení národů, na jakém základě k takovým případům dochází a jaké *formy* někdy oddělení v podmínkách politické svobody a demokratismu nabývá.

Žádný sociální demokrat, pokud se neodhodlá prohlá-

sit, že jsou mu otázky politické svobody a demokraticismu lhostejné (v takovém případě by totiž přestal být sociálním demokratem), nemůže popřít, že tento příklad *fakticky* dokazuje, že uvědomělí dělníci jsou *povinni* soustavně propagovat a připravovat to, aby se případné konflikty kvůli oddělení národů řešily *pouze tak*, jak byly vyřešeny v roce 1905 mezi Norskem a Švédskem, a nikoli „podle ruského způsobu“. A právě to vyjadřuje programový požadavek, aby bylo národům přiznáno právo na sebeurčení. Rosa Luxemburová však byla nucena se z této skutečnosti, jež se tolik přičila její teorii, vykrotit zuřivými výpady proti měšťáctví norských měšťáků a proti krakovskému listu Naprzód, neboť velmi dobře věděla, jak *nezvratně* tato historická skutečnost *vyvrací* její fráze, že právo národů na sebeurčení je „utopie“, že se prý rovná právu „jíst ze zlatých talířů“ apod. Takové fráze jsou pouze výrazem uboze samolibé, oportunistické víry v nezměnitelnost daného poměru sil mezi východoevropskými národy.

Pojďme dále. V otázce sebeurčení národů nás stejně jako v kterékoli jiné otázce zajímá především a ze všeho nejvíce sebeurčení proletariátu uvnitř národů. Rosa Luxemburová nenápadně obešla i tuto otázku, protože cítila, jak zhoubný je pro její „teorii“ rozbor této otázky na příkladu Norska, který si sama zvolila.

Jaké stanovisko zaujal a musel zaujmout norský a švédský proletariát v konfliktu souvisejícím s oddělením? Uvědomělí norští dělníci by *po* oddělení hlasovali přirozeně pro republiku*, a jestliže někteří socialisté hlasovali jinak, pak to jen dokazuje, kolik omezeného, maloburžoazního oportunismu je někdy v evropském socialismu. Na to nemohou být dva názory a my se o tom zmiňujeme jen proto,

* Jestliže většina norského národa byla pro monarchii, kdežto proletariát pro republiku, měl norský proletariát, všeobecně vzato, dvě možnosti: buď revoluci, pokud pro ni už dozrály podmínky, anebo podřízení se většině a dlouhodobou propagandistickou a agitačnickou prací.

že se Rosa Luxemburgová snaží zastříti podstatu věci tím, že mluví *na jiné téma*. Pokud jde o oddělení, nevíme, zda socialistický program Norska zavazoval norské sociální demokraty, aby sdíleli jeden určitý názor. Připusťme, že nikoli a že otázku, do jaké míry byla autonomie Norska pro svobodný třídní boj postačující a do jaké míry svobodu hospodářského života brzdily věčné třenice a konflikty se švédskou aristokracií, ponechávali norští socialisté otevřenou. Je však nesporné, že norský proletariát byl povinen proti této aristokracii jít a podporovat norskou rolnickou demokracii (přes všechnu její měšťáckou omezenost).

A co švédský proletariát? Je známo, že švédští statkáři podněcovaní švédskými kněžími byli pro válku proti Norsku, a protože Norsko je mnohem slabší než Švédsko, protože už zakusilo švédský vpád a protože švédská aristokracie má ve své zemi velký vliv, představovalo toto hlásání války velice vážnou hrozbu. Můžeme si být jisti, že švédští Kokoškinové dlouho usilovně demoralizovali švédské masy výzvami k „opatrnému zacházení“ s „pružnými formulacemi politického sebeurčení národů“, barvitým líčením nebezpečí „rozpadu státu“ a ubezpečováním, že „národní svoboda“ je slučitelná s pilíři švédské aristokracie. Není sebemenších pochyb o tom, že by švédská sociální demokracie zradila věc socialismu a demokracie, kdyby ze všech sil nebojovala jak proti statkářské, tak proti „kokoškinovské“ ideologii a politice, kdyby *kromě* rovnoprávnosti národů vůbec (kterou uznávají i Kokoškinové) nehájila také právo národů na sebeurčení, na svobodu Norska oddělit se.

Skutečnost, že švédští dělníci uznávali právo Norů na oddělení, *byla jen ku prospěchu* těsnému svazku norských a švédských dělníků, jejich naprosté soudružské třídní solidaritě. Norští dělníci se totiž přesvědčovali, že švédští dělníci nejsou nakaženi švédským nacionalismem a že bratrství s norskými proletáři si cení víc než výsad švédské buržoazie a aristokracie. Zpřetrhání pout, jež Norsku vnutili evropští monarchové a švédští aristokraté, utužilo

pouta mezi norskými a švédskými dělníky. Švédští dělníci dokázali, že přes *všechny* peripetie buržoazní politiky — vždyť za buržoazních poměrů je docela možné, že by si Švédové opět násilně podmanili Nory — dokážou zachovat a uhájít úplnou rovnoprávnost a třídní solidaritu dělníků obou národů v boji jak proti švédské, tak proti norské buržoazii.

Z toho je mimo jiné vidět, jak neopodstatněné, ba přímo neseriózní jsou občasné pokusy „fraků“ „využít“ našich neshod s Rosou Luxemburgovou proti polské sociální demokracii. „Fraci“ nejsou proletářská ani socialistická, nýbrž maloburžoazní nacionalistická strana, něco na způsob polských sociálních revolucionářů. O nějaké jednotě mezi sociálními demokraty Ruska a touto stranou nikdy nebylo a nemohlo být ani řeči. Ba naopak, žádný sociální demokrat v Rusku nikdy „nelitoval“ sblížení a spojení s polskými sociálními demokraty. Polská sociální demokracie má obrovskou historickou zásluhu na tom, že v Polsku, skrz-naskrz prosáklém nacionalistickými snahami a vášněmi, poprvé vytvořila opravdu marxistickou, opravdu proletářskou stranu. Tato zásluha polských sociálních demokratů je ovšem velikou zásluhou nikoli proto, že Rosa Luxemburgová napovídala tolik nesmyslů o 9. článku programu marxistů v Rusku, nýbrž navzdory této smutné okolnosti.

Pro polské sociální demokraty jistě nemá „právo na sebeurčení“ tak velký význam jako pro ruské sociální demokraty. Je zcela pochopitelné, že boj proti nacionalisticky zaslepené polské maloburžoazii přiměl polské sociální demokraty k tomu, že v horlivosti značně (někdy snad až přespříliš) „přestřelují“. Žádného ruského marxistu nikdy ani nenapadlo vytýkat polským sociálním demokratům, že jsou proti oddělení Polska. Chyby se tito sociální demokraté dopouštějí jedině tehdy, když se pokoušejí — podobně jako Rosa Luxemburgová — popírat nezbytnost uznání práva na sebeurčení v programu marxistů v Rusku.

V podstatě to znamená přenášet stanovisko pochopitelné

ze zorného úhlu Krakova na všechny národy a národnosti Ruska, a tedy i na Velkorusy. Znamená to být „polskými nacionalisty naruby“, a tedy nikoli sociálními demokraty Ruska, nikoli internacionálními sociálními demokraty.

Vždyť je to právě internacionální demokracie, která uznává právo národů na sebeurčení. A k tomu teď přejdeme.

7. USNESENÍ LONDÝNSKÉHO MEZINÁRODNÍHO KONGRESU Z ROKU 1896

V usnesení^[375] se praví:

„Kongres prohlašuje, že je pro plné právo všech národů na sebeurčení (Selbstbestimmungsrecht), a sympatizuje s dělníky každé země, která v současné době strádá pod jařmem vojenského, nacionálního či jiného absolutismu; kongres vyzývá dělníky všech těchto zemí, aby vstupovali do řad uvědomělých (klassenbewusste — těch, kteří si uvědomují zájmy své třídy) dělníků celého světa a spolu s nimi bojovali za přemožení mezinárodního kapitalismu a za uskutečnění cílů mezinárodní sociální demokracie.“*

Jak jsme již upozornili, naši oportunisté, páni Semkovskij, Libman a Jurkevych, vůbec nic o tomto usnesení nevědí. Rosa Luxemburgová ho však zná a uvádí ho v plném znění, v němž je použit též výraz jako v našem programu: „sebeurčení“.

* Viz oficiální německou zprávu o londýnském kongresu Verhandlungen und Beschlüsse des Internationalen sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschafts-Kongresses zu London, vom 27. Juli bis 1. August 1896, Berlin, 1896, S. 18 [Protokol a usnesení mezinárodního kongresu socialistických dělnických stran a odborových svazů v Londýně, konaného ve dnech 27. července až 1. srpna 1896, Berlín, 1896, s. 18. *Red.*]. V ruštině vyšla brožura^[162] s usneseními mezinárodních kongresů, kde je místo „sebeurčení“ v překladu nesprávně uvedeno „autonomie“.

Chcete vědět, jak Rosa Luxemburgová obchází tuto překážku ležící v cestě její „originální“ teorii?

Velice snadno: ...těžiště tu je v druhé části rezoluce... její deklarativnost... odvolávat se na ni je možné jedině z nepochopení!!

Bezradnost a zmatenost naší autorky je prostě udivující. Na deklarativnost důsledných demokratických a socialistických programových článků obvykle poukazují pouze oportunisté, kteří se zbaběle vyhýbají přímé polemice o nich. Jak je vidět, tentokrát se Rosa Luxemburgová nadarmo neoctla v smutně proslulé společnosti pánů Semkovských, Libmanů a Jurkevyců. Prohlásit otevřeně, zda považuje uvedenou rezoluci za správnou, anebo za chybnou, to se Rosa Luxemburgová neodvažuje. Vykrucuje se a vytáčí, jako by počítala s tím, že nepozorný a neinformovaný čtenář, dříve než dočte druhou část rezoluce, zapomene na první, anebo že nikdy neslyšel o diskusi v socialistickém tisku *před* londýnským kongresem.

Jestliže si však Rosa Luxemburgová myslí, že se jí snadno podaří znevážit před uvědomělými dělníky Ruska rezoluci internacionály o tak závažné principiální otázce, aniž se jí uráčí alespoň ji kriticky rozebrat, pak se velice mýlí.

V diskusi před londýnským kongresem — hlavně v časopise německých marxistů Die Neue Zeit — vyslovila Rosa Luxemburgová svůj názor, *ale na fóru internacionály byla s tímto názorem v podstatě poražena!* V tom je vlastně ono jádro věci, které musí mít na zřeteli zejména čtenář v Rusku.

Diskuse se týkala nezávislosti Polska. Byla vyslovena tři stanoviska:

1. Stanovisko „fraků“, jež jejich jménem přednesl Haecker. Chtěli, aby internacionála pojala do *svého* programu požadavek nezávislosti Polska. Návrh přijat nebyl a toto stanovisko na fóru internacionály utrpělo porážku.

2. Stanovisko Rosy Luxemburgové: polští socialisté nemají požadovat nezávislost Polska. Z tohoto hlediska nemohlo být o vyhlášení práva národů na sebeurčení ani

řeči. Toto stanovisko rovněž utrpělo na fóru internacionály porážku.

3. Stanovisko, které tehdy nejdůkladněji vyložil K. Kautsky, když oponoval Rose Luxemburgové a dokazoval, že její materialismus je krajně „jednostranný“. Z tohoto hlediska nemůže internacionála v současné době pojmout do svého programu nezávislost Polska, ale polští socialisté, prohlásil Kautsky, klidně mohou takový požadavek vznést. Z hlediska socialistů by bylo naprosto chybné ignorovat v podmínkách národnostního útlaku úkol národného osvobození.

Rezoluce internacionály vlastně reprodukuje nejpodstatnější, nejzákladnější teze tohoto stanoviska: jednak naprosto nekompromisní uznání plného práva na sebeurčení pro všechny národy, nepřipouštějící žádný nesprávný výklad, a jednak naprosto jednoznačnou výzvu dělníkům, aby usilovali o *internacionální* jednotu třídního boje.

Podle našeho názoru je tato rezoluce naprosto správná, a pokud jde o země východní Evropy a Asie na začátku 20. století, poskytuje právě tato rezoluce a právě v nerozlučné spojitosti obou svých částí jediné správnou směrnicí pro proletářskou třídní politiku v národnostní otázce.

Podívejme se trochu podrobněji na ona tři uvedená stanoviska.

Je známo, že K. Marx a B. Engels považovali za bezpodmínečnou povinnost veškeré západoevropské demokracie, a tím spíše sociální demokracie, aktivně podporovat požadavek nezávislosti Polska. Ve 40. a 60. letech minulého století, v období buržoazní revoluce v Rakousku a v Německu, v období „rolnické reformy“ v Rusku to bylo zcela správné a jediné důsledně demokratické a proletářské stanovisko. Dokud ještě lidové masy v Rusku a ve většině slovanských zemí spaly hlubokým spánkem, dokud v těchto zemích *neexistovala* samostatná masová demokratická hnutí, nabývalo *šlechtické* osvobozenecké hnutí v Polsku obrovského, prvořadého významu nejen z hlediska

celoruské, nejen všeslovanské, ale také celoevropské demokracie.*¹¹⁶

Jestliže však toto Marxovo stanovisko bylo naprosto správné pro druhou třetinu nebo třetí čtvrtinu 19. století, na prahu 20. století už správné být přestalo. Ve většině slovanských zemí, ba dokonce v jedné z nejzaostalejších slovanských zemí — v Rusku, procitla samostatná demokratická hnutí, a dokonce samostatné proletářské hnutí. Šlechtické Polsko zaniklo a postoupilo své místo Polsku kapitalistickému. Za těchto podmínek Polsko nutně muselo ztratit svůj *výjimečný* revoluční význam.

Jestliže se PSS (Polská socialistická strana, dnešní „fraci“) pokoušela v roce 1896 „utvrdit“ Marxovo stanovisko platné *v jiném období*, znamenalo to, že už použila *litery* marxismu proti *duchu* marxismu. Proto polští sociální demokraté vystoupili zcela oprávněně proti nacionalistickým vášním polské maloburžoazie, upozornili, že národnostní otázka má pro polské dělníky druhořadý význam, založili první ryze proletářskou stranu v Polsku a vyhlásili nesmírně důležitou zásadu co nejužšího svazku polských a ruských dělníků v jejich třídním boji.

Ale cožpak to znamenalo, že internacionála mohla na začátku 20. století prohlásit, že pro východní Evropu a pro Asii je zásada politického sebeurčení národů zbytečná? Že je pro ně zbytečné právo na oddělení? To by byla ta

* Bylo by velmi zajímavou historickou prací porovnat stanovisko polského šlechtického povstalece z roku 1863, stanovisko ruského revolučního demokrata Černyševského, který také dokázal (podobně jako Marx) docenit význam polského hnutí, a stanovisko ukrajinského měšťáka Drahomanova, který vystoupil mnohem později a vyjadřoval stanovisko rolníka ještě tak primitivního, dřímajícího a srostlého se svou hromadou hnoje, že pro oprávněnou nenávist vůči polskému pánovi nedokázal pochopit význam boje těchto pánů pro celoruskou demokracii. (Srov. Drahomanovovu práci *Historické Polsko a velkoruská demokracie* [51].) Drahomanov si plně zasloužil nadšené polibky, jimiž ho poté odměňoval pan P. B. Struve, z kterého se už stal nacional-liberál.

největší absurdnost, která by (teoreticky) znamenala totéž jako uznat, že buržoazně demokratické přeměny tureckého, ruského a čínského státu byly ukončeny, a (prakticky) by se rovnala oportunistu vůči absolutismu.

Nic naplat. Pro východní Evropu a Asii musí být v období započatých buržoazně demokratických revolucí, v období probuzení a vyhrocení národních hnutí, v období vzniku samostatných proletářských stran úkol těchto stran v národnostní politice dvoustranný: uznání práva všech národů na sebeurčení, protože buržoazně demokratické přeměny nebyly ještě ukončeny, protože dělnická demokracie prosazuje rovnoprávnost národů důsledně, opravdově a upřímně, ne jako liberálové, ne jako Kokoškinové, a co nejužší, nerozborný svazek třídního boje proletářů všech národů daného státu za všech a všemožných peripetií vývoje tohoto svazku, za všech a všemožných změn hranic jednotlivých států, prováděných buržoazií.

A právě tento dvoustranný úkol proletariátu formuluje rezoluce internacionály z roku 1896. Právě takový je principiální základ rezoluce letní porady marxistů Ruska z roku 1913. Někteří lidé vidí „rozpor“ v tom, že tato rezoluce v bodu 4, kterým se uznává právo na sebeurčení, na oddělení, „dělá“ pro nacionalismus jakoby maximum (ve skutečnosti je v uznání *práva všech* národů na sebeurčení maximum *demokratismu* a minimum nacionalismu), kdežto v bodu 5 varuje dělníky před nacionalistickými hesly kterékoli buržoazie a volá po jednotě a splynutí dělníků všech národů v internacionálně jednotných proletářských organizacích. Avšak „rozpor“ v tom mohou vidět pouze lidé tupohlaví, kteří například nejsou s to pochopit, proč jednotě a třídní solidaritě švédského a norského proletariátu *prospělo*, když švédští dělníci uhájili svobodu Norska oddělit se a vytvořit samostatný stát.

8. UTOPISTA KAREL MARX A PRAKTICKÁ ROSA LUXEMBURGOVÁ

Rosa Luxemburgová, která do omrzení opakuje, že nezávislost Polska je „utopie“, ironicky volá: Proč by nemohl být vznesen požadavek nezávislosti Irska?

„Praktická“ Rosa Luxemburgová zřejmě neví, jak se díval na nezávislost Irska K. Marx. Stojí za to povšimnout si blíže této otázky a ukázat, jak byl *konkrétní* požadavek národní nezávislosti analyzován z opravdu marxistického, a nikoli oportunistického hlediska.

Marx měl ve zvyku, jak říkal, „podívat se na zoubek“ svým známým socialistům a ověřit si jejich uvědomělost a přesvědčení.¹¹⁷ Když se seznámil s Lopatinem, vyslovil se v dopise Engelsovi z 5. července 1870^[361] o tomto mladém ruském socialistovi nanejvýš pochvalně, ale přitom dodal:

„Slabina: *Polsko*. O tom mluví úplně jako nějaký Angličan, dejme tomu anglický chartista staré školy, o Irsku.“¹¹⁸

Socialisty, příslušníka utlačujícího národa, se Marx vyptává na jeho vztah k utlačovanému národu a okamžitě zjišťuje nedostatek *společný* socialistům vládnoucích národů (anglického i ruského): nepochopení jejich socialistických závazků vůči utlačovaným národům a omílání předsudků přejatých od „velmocenské“ buržoazie.

Dříve než přejdeme k Marxovým pozitivním výrokům o Irsku, je třeba podotknout, že Marx i Engels se dívali na národnostní otázku vůbec velice kriticky a její význam hodnotili jako historicky podmíněný. Například 23. května 1851 psal Engels^[328] Marxovi, že ho studium dějin přivádí k pesimistickým závěrům o Polsku, že význam Polska je dočasný, jen do té doby, dokud Rusko nebude samo zachváčeno agrární revolucí. Úloha Poláků v dějinách spočívala v „odvážných hloupostech“. „Nelze uvést ani jediný moment, kdy by Polsko, třeba jen vůči Rusku, úspěšně reprezentovalo pokrok nebo kdy vykonalo něco

historicky významného.“ V Rusku je více prvků civilizace, vzdělanosti, průmyslu a buržoazie než v „šlechtickém ospalém Polsku“. „Co je Varšava a Krakov proti Petrohradu, Moskvě, Oděse...!“¹¹⁹ Engels nevěří, že by povstání polských šlechticů mohlo být úspěšné.

Všechny tyto myšlenky, v nichž je tolik geniální prozíravosti, však Engelsovi a Marxovi nikterak nezabránilo, aby o 12 let později, kdy Rusko stále ještě spalo, kdežto v Polsku to vřelo, neprojeвили k polskému hnutí ty nejhlubší a nejvřelejší sympatie.

Když v roce 1864 píše Marx adresu internacionály, sděluje Engelsovi (4. listopadu 1864^[351]), že je nutné bojovat proti nacionalismu Mazziniho. „Pokud je v ‚Adrese‘ řeč o mezinárodní politice, mluvím o zemích, ne o národnostech a odsuzuji Rusko, a ne *minores gentium*,“ píše Marx. Nepochybuje o tom, že národnostní otázka má ve srovnání s „dělnickou otázkou“ podřadný význam. Ale že by ignoroval národní hnutí, po tom není v jeho teorii ani stopy.

Přichází rok 1866. Marx píše Engelsovi o „proudhoновské klice“ v Paříži, která prohlašuje „národnosti za nesmysl, napadá Bismarcka a Garibaldiho atd. Jako polemika proti šovinismu je jejich počínání užitečné a pochopitelné. Ale jako Proudhonovi vyznavači (patří k nim i moji zdejší velmi dobří přátelé Lafargue a Longuet), kteří si myslí, že celá Evropa musí a bude sedět tiše na prdeli, dokud pánové ve Francii neodstraní ‚bídu a nevědomost‘, ...jsou k smíchu“ (dopis^[352] ze 7. června 1866).

Dne 20. června 1866 Marx píše^[353]: „Včera byla v radě internacionály debata o nynější válce... Diskuse se zabývala, jak se dalo čekat, ‚otázkou národností‘ vůbec a našim stanoviskem k ní... Představitelé ‚Mladé Francie‘ (*nedělníci*) vyrukovali ostatně s tím, že jakákoli národnost a národy samy jsou ‚zastaralé předsudky‘. Stirnerovština načichlá Proudhonem... Celý svět počká, až Francouzi dozrají pro sociální revoluci... Angličané se něco nasmáli, když jsem zahájil svou řeč tím, že náš přítel Lafargue atd., který

odstraní národnosti, nás oslovuje ‚*francouzsky*‘, tj. řečí, které 9/10 auditoria nerozumělo. Naznačil jsem dále, že negací národností rozumí zcela podvědomě patrně jejich pohlčení vzorným francouzským národem.“¹²⁰

Závěr, který vyplývá ze všech těchto kritických Marxových poznámek, je jasný: dělnická třída si může ze všeho nejméně udělat fetiš z národnostní otázky, neboť rozvoj kapitalismu nemusí vždy probudit k samostatnému životu *všechny* národy. Ale když už jednou masová hnutí vznikla, nelze je zavrhnout a nepodporovat, co je v nich pokrokového, by ve skutečnosti znamenalo podlehnout *nacionalistickým* předsudkům, totiž považovat „vlastní“ národ za „národ vzorný“ (či, dodejme ještě, za národ, jenž má výhradní právo na vybudování státu).*

Vraťme se však k Irsku.

Marxovo stanovisko k této otázce je nejjasněji vyjádřeno v následujících výňatech z těchto jeho dopisů:

„Demonstraci anglických dělníků pro fenianismus jsem se snažil všemožně vyprovokovat... Dříve jsem pokládal za nemožné, že by se Irsko odtrhlo od Anglie. Teď to považuji za nevyhnutelné, ačkoli po odloučení možná přijde *federace*.“^[355] To napsal Marx Engelsovi 2. listopadu 1867.

V dopise z 30. listopadu téhož roku dodal:

„Co máme *my* poradit *anglickým* dělníkům? Podle mého názoru musí učinit článkem svého pronunciamiento** *zrušení unie*“ (Irsko s Anglií, tj. oddělení Irska od Anglie) — „zkrátka *ducha* roku 1783, jenže zdemokratizovaného a přizpůsobeného dnešní době. Toto je jediná *legální*, a tudíž jediná možná forma osvobození Irska, kterou lze pojmut do programu kterékoli *anglické* strany. Zkušenost musí

* Srovnej dále Marxův dopis^[354] Engelsovi z 3. června 1867. „V Times¹²¹ jsem si ve zprávách z Paříže opravdu s potěšením přečetl polonofilské hlasy Pařížanů proti Rusku... (V Marxově dopise je uvedeno namísto proti Rusku *proti* Alexandrovi. *Čes. red.*) Pan Proudhon a jeho skrovná doktrinářská klika nejsou francouzský lid.“¹²²

** — vyhlášení požadavku. *Čes. red.*

později ukázat, zda může nadále existovat pouhá personální unie mezi těmito dvěma zeměmi...

Irové potřebují toto:

1. Samosprávu a nezávislost na Anglii.

2. Agrární revoluci...“^[356]

Marx přikládal Irsku velký význam, a proto míval v německém dělnickém spolku na toto téma půldruháhodinové přednášky (dopis^[357] ze 17. prosince 1867)¹²³.

Engels se v dopise^[329] z 20. listopadu 1868 zmiňuje o „nenávisti proti Irům mezi anglickými dělníky“, a pak se téměř po roce (24. října 1869) k tomuto tématu vrací a píše:

„Od Irska k Rusku il n'y a qu'un pas (je jen skok)... Na irských dějinách je vidět, jakou smůlu to znamená pro národ, když ujařmí jiný národ. Všechna anglická svinstva pramení z irské sféry.* Cromwellovu dobu musím ještě prostudovat, ale tolik se mi zdá jisté, že by to i v Anglii bývalo šlo jinak, kdyby nebylo nutné ovládnout vojensky Irsko a vytvořit tam novou aristokracii.“

Mimochodem připomeňme Marxův dopis Engelsovi^[358] z 18. srpna 1869.

„V Poznani... skončili *polští* dělníci... vítězně stávkou s pomocí berlínských soudruhů. Tento boj proti ‚panu Kapitálu‘ — i v podřadné formě jako stávka — se vypořádává s národnostními předsudky jinak než řečičky pánů buržoá o míru.“¹²⁴

Jakou politiku v irské otázce prosazoval Marx v internacionále, je vidět z následujících řádek.

18. listopadu 1869 píše Marx^[359] Engelsovi, že měl v radě

* V Engelsově dopisu je místo z irské sféry uvedeno z irské Pale. The Pale (ohrada) se nazývala anglická kolonie v jihovýchodní části Irska (kolem Dublinu), kterou anglonormanští feudálové dobyli ve 12. století a obehnali opevněním. Kolonie sloužila Angličanům jako základna k neustálým válečným nájezdům proti obyvatelstvu ještě nedobyté části Irska, až byla v 16.—17. století podmaněna celá země. *Čes. red.*

internacionály 1 $\frac{1}{4}$ hodinový projev o postoji britské vlády k otázce irské amnestie a že navrhl tuto rezoluci^[141]:

„Konstatujeme,

že pan Gladstone ve své odpovědi na irské požadavky, aby uvěznění irští vlastenci byli propuštěni..., úmyslně uráží irský národ;

že klade pro politickou amnestii podmínky, které ponižují jak oběti špatné vlády, tak lid, k němuž náležejí;

že bez ohledu na své odpovědné postavení veřejně a s nadšením uvítal vzpouru amerických otrokářů a teď začíná kázat irskému lidu učení o pasívní poslušnosti;

že celé jeho jednání v otázce irské amnestie je pravým a nefalšovaným výsledkem oné ‚dobyvačné politiky‘, kterou pan Gladstone s takovým zápalem odhalil a tím vytlačil z vlády své odpůrce, torye;

že generální rada Mezinárodního dělnického sdružení vyslovuje svůj obdiv nad tím, s jakou odvahou a vznešeností vede irský lid svůj boj za amnestii;

že tyto rezoluce budou rozeslány všem sekcím Mezinárodního dělnického sdružení a všem dělnickým organizacím v Evropě a v Americe, které s ním udržují styk.^{“125}

10. prosince 1869 Marx píše^[360], že jeho referát v radě internacionály o irské otázce bude koncipován takto:

„Je *přímým, absolutním zájmem anglické dělnické třídy, aby se zbavila svého nynějšího spojení s Irskem*, nehledě vůbec na jakékoli ‚internacionální‘ a ‚humánní‘ fráze o ‚spravedlnosti pro Irsko‘ — která se přece v radě internacionály rozumí sama sebou. A o tom jsem hluboce přesvědčen a mám pro to důvody, které nemohu všechny sdělit ani anglickým dělníkům. Dlouho jsem se domníval, že je možné svrhnout irský režim vystoupením anglické dělnické třídy. Tento názor jsem neustále hájil v New York Tribune^{“126} (americký list, se kterým Marx dlouho spolupracoval). „Nyní mě hlubší studium přesvědčilo o opaku. Anglická dělnická třída *nikdy nic takového nedokáže*, dokud

se nezbaví Irska... Anglická reakce v Anglii... měla své kořeny v porobení Irska.“ (Podtrženo Marxem.)¹²⁷

Teď musí být čtenářům Marxova politika v irské otázce úplně jasná.

„Utopista“ Marx je tak „nepraktický“, že se vyslovuje pro oddělení Irska, které se neuskutečnilo ani po půl století.

Co Marxe vedlo k této politice a nebyla snad chybná?

Zpočátku se Marx domníval, že Irsko nebude osvobozeno národním hnutím utlačovaného národa, nýbrž dělnickým hnutím utlačujícího národa. Marx nepovyšuje národní hnutí na žádné absolutno, neboť ví, že všechny národy mohou být úplně osvobozeny jedině vítězstvím dělnické třídy. Předem vystihnout všechny eventuální vztahy mezi buržoazními osvobozeneckými hnutími utlačovaných národů a proletářským osvobozeneckým hnutím uvnitř utlačujícího národa (právě to je problém, který v současné době tolik ztěžuje národnostní otázku v Rusku) není možné.

Situace se však vyvinula tak, že anglická dělnická třída na dosti dlouhou dobu podlehla vlivu liberálů, stala se jejich přívěskem a svou liberální dělnickou politikou se připravila o vedoucí úlohu. Buržoazní osvobozenecké hnutí v Irsku zesílilo a nabylo revoluční formy. Marx reviduje svůj názor a koriguje ho. „Jakou smůlu to znamená pro národ, když ujařmí jiný národ.“ Dělnická třída v Anglii se neosvobodí, dokud se Irsko nevysvobodí z anglické poroby. Reakci v Anglii posiluje a živí porobení Irska (stejně jako reakci v Rusku živí porobení řady národů!).

A tak Marx předkládá internacionálně rezoluci vyjadřující sympatie „irskému národu“, „irskému lidu“ (moudrý L. VI. by určitě chudáka Marxe pokáral za to, že zapomněl na třídní boj!), propaguje *oddělení* Irska od Anglie, „ačkoli po odloučení možná přijde federace“.

Z jakých teoretických premis vyplývá tento Marxův závěr? Buržoazní revoluce v Anglii je už dovršena dávno.

V Irsku však dosud dovršena nebyla; teprve teď, po půl století, ji dovršují reformy anglických liberálů. Kdyby byl býval kapitalismus v Anglii svržen tak rychle, jak zpočátku předpokládal Marx, neexistovaly by v Irsku podmínky pro buržoazně demokratické celonárodní hnutí. Ale když už hnutí vzniklo, doporučuje Marx anglickým dělníkům, aby ho podporovali, aby mu dali revoluční impuls a v zájmu *vlastní* svobody ho dovedli do konce.

Hospodářské styky Irska s Anglií v 60. letech minulého století byly ovšem ještě těsnější než styky Ruska s Polskem, Ukrajinou apod. „Nepraktičnost“ a „neuskutečnitelnost“ oddělení Irska (ať už vzhledem ke geografické poloze či k obrovské koloniální moci Anglie) bila do očí. Marx jako zásadový odpůrce federalismu připouští v tomto případě i federaci*, a to *jen proto*, aby k osvobození Irska nedošlo reformistickou, nýbrž revoluční cestou, aby k němu došlo zásluhou hnutí lidových mas v Irsku, podporovaného anglickou dělnickou třídou. Nelze vůbec pochybovat o tom, že jedině takovéto řešení historického úkolu by nejmíc prospělo zájmům proletariátu a urychlení společenského vývoje.

Dopadlo to však jinak. Ukázalo se, že jak irský lid, tak anglický proletariát je slabý. Teprve teď se ubohým kompromisem mezi anglickými liberály a irskou buržoazií *řeší* irská otázka (příklad Ulsteru ukazuje, s jakými potížemi)

* Není ostatně těžké pochopit, proč ze sociálně demokratického hlediska nelze právem na „sebeurčení“ národů rozumět *ani* federaci, *ani* autonomii (ačkoli, abstraktně řečeno, pod „sebeurčení“ spadá obojí). Právo na federaci je už vůbec nesmysl, protože federace je dvoustranná smlouva. Zahrnovat do svého programu obhajobu federalismu jako takového marxisté rozhodně nemohou, o tom nemá smysl mluvit. Pokud jde o autonomii, marxisté nehájí „právo na“ autonomii, ale *samu* autonomii jako obecnou, univerzální zásadu demokratického státu s národnostně pestrým složením obyvatelstva, s výrazně odlišnými geografickými i jinými podmínkami. Uznávat „právo národů na autonomii“ by tudíž bylo stejně nesmyslné jako uznávat „právo národů na federaci“.

pozemkovou reformou (s výkupem) a autonomií (dosud ještě neuskutečněnou). Tak co? Vyplývá snad z toho, že Marx a Engels byli „utopisté“, že kladli „neuskutečnitelné“ národní požadavky, že podléhali vlivu irských maloburžoazních nacionalistů (maloburžoazní charakter hnutí „fenianů“ je nesporný). apod.?

To z toho nevyplývá. I v Irské otázce prosazovali Marx a Engels důsledně proletářskou politiku, která opravdu vychovávala masy v duchu demokratismu a socialismu. Jedině tato politika mohla zbavit Irsko i Anglii půlstoletých průtahů v řešení nezbytných přeměn a jejich mrzačení liberály ve prospěch reakce.

Marxova a Engelsova politika v irské otázce je skvělým, svým obrovským *praktickým* významem dodnes nepřekonaným vzorem, jaký postoj musí zaujmout proletariát utlačujícího národa k národním hnutím; tato politika varovala před „servilní ukvapeností“, s níž maloměštáci všech zemí, barev a jazyků prohlašují, že změna hranic států vytvořených pomocí násilí a výsad statkářů a buržoazie jednoho národa je „utopie“.

Kdyby irský a anglický proletariát nejednal podle Marxovy politiky a nevytyčil si za své heslo oddělení Irska, byl by to z jeho strany nejhorší oportunistus, znamenalo by to, že zapomněl, co je úkolem demokratů a socialistů, byl by to ústupek *anglické* reakci a buržoazii.

9. PROGRAM Z ROKU 1903 A JEHO LIKVIDÁTOŘI

Protokol sjezdu z roku 1903, na kterém byl schválen program^[221] marxistů Ruska, je neobyčejně vzácný, takže valná většina nynějších pracovníků dělnického hnutí neví, jaké byly důvody pro formulování jednotlivých článků programu (tím spíše, že zdaleka ne vše z literatury týkající se tohoto problému se těší legalitě...). Proto je nutné podí-

vat se, jak byla otázka, jež nás zajímá, analyzována na sjezdu v roce 1903.

Především je třeba podotknout, že z ruské sociálně demokratické literatury pojednávající o „právu národů na sebeurčení“, i když je velice skrovná, je přece jen jasně vidět, že toto právo bylo vždycky chápáno jako právo na oddělení. Páni Semkovští, Libmanové a Jurkevycové, kteří o tom pochybují a o 9. článku prohlašují, že je „nejasný“ apod., mluví o „nejasnosti“ z krajní nevědomosti nebo z ledabylosti. Plechanov* už v roce 1902 na obhajobu „práva na sebeurčení“ v návrhu programu napsal v časopise Zarja, že tento požadavek, nezávazný pro buržoazní demokraty, „je pro sociální demokraty závazný“. „Kdybychom ho opomenuli anebo se rozhodli nevytyčit ho z obavy, abychom se nedotkli nacionálních předsudků našich krajanů Velkorusů,“ psal Plechanov, „pak by z našich úst znělo jako nestoudná lež... heslo... Proletáři všech zemí, spojte se!“¹²⁸

To je velmi výstižná charakteristika hlavního důvodu pro článek, který probíráme, tak výstižná, že ji kritikové našeho programu, kteří „nevědí, čím jsou“, nadarmo neobcházeli a neobcházejí tak bázlivě. Odmítat tento článek, ať už pro to byly důvody jakékoli, *ve skutečnosti* znamená „hanebně“ ustupovat *velkoruskému* nacionalismu. Proč velkoruskému, když se mluví o právu *všech* národů na sebeurčení? Proto, že se jedná o oddělení *od* Velkorusů. Zájem *na sjednocení proletářů*, zájem na jejich třídní solidaritě vyžaduje, aby *národům* bylo přiznáno právo na *oddělení* — tohle tedy před dvanácti lety přiznal v uvedeném citátu Plechanov. Kdyby se nad tím naši oportunisté zamysleli, určitě by o sebeurčení nenapovídali tolik nesmyslů.

Na sjezdu v roce 1903, kde byl schválen tento návrh

* V roce 1916 připojil Lenin k tomuto místu poznámku: „Prosíme čtenáře, aby měl na paměti, že v roce 1903 byl Plechanov jedním z hlavních odpůrců oportunismu, měl velmi daleko k svému smutně proslulému obratu k oportunismu a později k šovinismu.“ *Red.*

obhajovaný Plechanovem, probíhala hlavní práce v *programové komisi*. Komise bohužel nedělala zápisy o svém jednání. A právě o této otázce by byly obzvlášť zajímavé, protože *jedine* v komisi se zástupci polských sociálních demokratů Warszawski a Hanecki pokoušeli obhajovat své názory a „uznání práva na sebeurčení“ zpochybňovat. Kdyby čtenář chtěl porovnat jejich argumenty (vyložené ve vystoupení Warszawského a v jeho a Haneckého prohlášení, protokol^[30] s. 134—136 a 388—390) s argumenty Rosy Luxemburgové v její polské stati, kterou jsme rozebrali, zjistil by, že jsou naprosto totožné.

A jak reagovala na tyto argumenty programová komise II. sjezdu, v níž proti polským marxistům vystupoval hlavně Plechanov? Nemilosrdně se jim vysmála! Nesmyslnost návrhu, aby marxisté *Ruska* vyškrtili článek o uznání práva národů na sebeurčení, byla tak jasná a průkazná, že se polští marxisté *vůbec neodvážili zopakovat své argumenty na plenárním zasedání sjezdu!* Když se přesvědčili, že je beznadějně hájit své stanovisko na nejvyšším fóru velkoruských, židovských, gruzínských i arménských marxistů, sjezd opustili.

Tato historická epizoda má samozřejmě pro každého, kdo se vážně zajímá o svůj program, neobyčejný význam. Skutečnost, že programová komise sjezdu úplně vyvrátila argumenty polských marxistů a ti se vzdali pokusu obhajovat své názory na sjezdu, má mimořádný význam. Rosa Luxemburgová o tom ve své stati z roku 1908 „skromně“ nepomlčela jen tak náhodou — vzpomínat na sjezd jí bylo zřejmě příliš trapné! Nezmínila se ani o tom až směšně trapném návrhu Warszawského a Haneckého na „opravu“ 9. článku programu, s nímž vystoupili v roce 1903 jménem všech polských marxistů a který se neodvážila (a neodváží) zopakovat ani Rosa Luxemburgová, ani jiní polští sociální demokraté.

I když Rosa Luxemburgová ve snaze utajit svou porážku z roku 1903 tato fakta zamlčela, lidé zajímající se o historii

své strany se vynasnaží, aby se o těchto faktech dověděli a zamysleli se nad jejich významem.

Když přátelé Rosy Luxemburgové v roce 1903 opouštěli sjezd, napsali mu: „Doporučujeme formulovat sedmý (nynější devátý) článek návrhu programu takto: Článek 7. *Instituce zaručující úplnou svobodu kulturního rozvoje všem národům žijícím ve státě*“ (protokol s. 390).

Polští marxisté prosazovali tedy tenkrát v národnostní otázce tak nevyhraněné názory, že místo sebeurčení nena-
vrhovali v podstatě nic než pseudonym proslulé „kulturně národnostní autonomie“!

Zní to téměř neuvěřitelně, ale bohužel je to tak. Přímou na sjezdu, ačkoli na něm bylo 5 bundovců s pěti hlasy a 3 Kavkazané se šesti hlasy, nepočítaje poradní hlas Kostrovův, se pro *vyškrtnutí* článku o sebeurčení nenašel ani jediný hlas. Pro to, aby byla k tomuto článku dodána „kulturně národnostní autonomie“, se vyslovily tři hlasy (pro Goldblatovu formulaci: „vytvoření institucí, jež by zaručovaly národům úplnou svobodu kulturního rozvoje“) a pro Liberovu formulaci („právo národů na svobodu jejich kulturního rozvoje“) čtyři hlasy.

Nyní, když se objevila ruská liberální strana, strana konstitučních demokratů, víme, že v jejím programu je politické sebeurčení národů nahrazeno „kulturním sebeurčením“. Polští přátelé Rosy Luxemburgové tedy „bojovali“ proti nacionalismu PSS tak úspěšně, že doporučovali nahradit marxistický program programem *liberálním!* A přitom vytýkali našemu programu oportunismus. Není tedy divu, že v programové komisi II. sjezdu vyvolávala tato výtku jedině smích.

V jakém smyslu chápali „sebeurčení“ delegáti II. sjezdu, z nichž se ani jediný, jak jsme viděli, proti „sebeurčení národů“ nevslovil?

Svědčí o tom tři následující výňatky z protokolu:

„*Martynov* soudí, že slovu „sebeurčení“ nelze přikládat široký smysl; znamená pouze právo národa politicky se osamostatnit, ale rozhodně neznamená oblastní samo-

správu“ (s. 171). Martynov byl členem programové komise, která vyvrátila argumenty přátel Rosy Luxemburgové a vysmála se jim. Martynov tehdy názorově patřil k ekonomistům, byl zapřísáhlým odpůrcem Jiskry, a kdyby byl vyslovil názor, s nímž by většina programové komise nesouhlasila, jistě by byl tento názor vyvrácen.

Když se po skončení práce v komisi jednalo na sjezdu o 8. (nynějším 9.) článku programu, vzal si slovo jako první bundovec Goldblat:

„Proti ‚právu na sebeurčení‘ nelze nic namítat. Jestliže některý národ usiluje o samostatnost, není možné mu v tom bránit. Jestliže Polsko nebude chtít uzavřít zákonný sňatek s Ruskem, není možné, jak se vyjádřil soudruh Plechanov, bránit mu v tom. S takovým názorem v tomto směru souhlasím“ (s. 175—176).

Na plenárním zasedání sjezdu se Plechanov k tomuto článku vůbec nevyjádřil. Goldblat se odvolává na jeho slova řečená v programové komisi, kde bylo „právo na sebeurčení“ zevrubně a populárně vysvětleno ve smyslu práva na oddělení. Liber, který vystoupil po Goldblatovi, řekl:

„Pokud některý národ není s to žít v rámci Ruska, strana mu v tom samozřejmě nebude překážet“ (s. 176).

Čtenář vidí, že na II. sjezdu strany, který program schválil, nebyly na otázku, zda sebeurčení znamená „pouze“ právo na oddělení, dva názory. Dokonce i bundovci tehdy uznali tuto pravdu, a teprve v naší smutné době pokračující kontrarevoluce a všelijakého „odpadlictví“ se našli díky své nevědomosti lidé tak odvážní, že označili program za „nejasný“. Ale dříve než se budeme těmto politováníhodným „takysociálním demokratům“ věnovat, dokončíme výklad o stanovisku Poláků k programu.

Na II. sjezd (1903) přišli Poláci s tím, že je nutné a naléhavé sjednotit se. Po „neúspěchu“ v programové komisi však sjezd opustili a jejich *posledním slovem* bylo písemné prohlášení, jež je zahrnuto v protokolu sjezdu a obsahuje

výše zmíněný návrh, aby sebeurčení bylo *nahrazeno* kulturně národnostní autonomií.

V roce 1906 polští marxisté vstoupili do strany, ale ani při svém vstupu *a ani jedinkrát poté* (ani na sjezdu v roce 1907, ani na konferencích v letech 1907 a 1908, ba ani na plenárním zasedání v roce 1910) *nepředložili* žádný návrh na změnu 9. článku programu marxistů Ruska!!

Taková je skutečnost.

A tato skutečnost přes všechny fráze a ujišťování je názorným důkazem, že přátelé Rosy Luxemburgové dospěli k názoru, že diskusí v programové komisi II. sjezdu a usnesením tohoto sjezdu byla otázka vyčerpána, je důkazem, že mlčky svou chybu uznali a napravili ji tím, že po opuštění sjezdu v roce 1903 vstoupili v roce 1906 do strany a ani jednou se nepokusili *stranickou* cestou revizi 9. článku programu požadovat.

Stať Rosy Luxemburgové vyšla s jejím podpisem v roce 1908; samozřejmě nikoho nikdy ani nenapadlo upírat stranickým publicistům právo na kritiku programu, avšak ani *po* vyjití této stati *ani jedna* oficiální instituce polských marxistů nerozvířila otázku revize 9. článku.

Trockij tudíž opravdu prokazuje některým obdivovatelům Rosy Luxemburgové medvědí službu, když v 2. čísle Borby (březen 1914) jménem redakce píše:

„Polští marxisté se domnívají, že ‚právo na národní sebeurčení‘ postrádá jakýkoli politický obsah a že by mělo být z programu vyškrtnuto“ (s. 25).

Úslužný Trockij je nebezpečnější než nepřítel! Důkazy o tom, že „polští marxisté“ jako celek schvalují každý článek Rosy Luxemburgové, *nemohl* posbírat odnikud odjinud než ze „soukromých rozhovorů“ (tj. prostě z klepů, z nichž Trockij pořád žije). Trockij prezentoval „polské marxisty“ jako lidi, kteří nemají čest a svědomí, kteří si dokonce ani neumějí vážít svého přesvědčení a programu své strany. Jak je ten Trockij úslužný!

Když v roce 1903 opustili zástupci polských marxistů

II. sjezd *kvůli* právu na sebeurčení, mohl Trockij *tehdy* říci, že považovali toto právo za bezobsažné a že se domnívali, že by mělo být z programu vyškrtnuto.

Potom však polští marxisté *ustoupili* do strany, která měla takový program, a ani jedinkrát nenavrhlí jeho revizi.*

Proč Trockij zamlčel čtenářům svého časopisu tyto skutečnosti? Jen proto, že mu vyhovovalo spekulovat s roznečováním nesvárů mezi polskými a ruskými odpůrci likvidátorství a balamutit tak ruské dělníky v otázce programu.

Trockij dosud nikdy nesdílel v žádné závažné otázce marxismu pevný názor, vždy „manévroval“ mezi odlišnými názory a přebíhal hned na tu, hned na onu stranu. Momentálně je spolčen s bundovci a likvidátory. A je jasné, že tito pánové nedělají se stranou žádné cavyky.

Poslechněme si bundovce Libmana.

Tento džentlmen píše: „Když sociální demokracie Ruska před 15 lety pojala do svého programu článek o právu každého národa na ‚sebeurčení‘, každý (!!) se ptal: Co vlastně ten módní výraz znamená? Zůstalo to nezodpovězeno (!!). Toto slovo zůstalo (!!) zahaleno mlhou. Tehdy bylo opravdu těžké rozptýlit tuto mlhu. Ještě nenadešel čas, aby bylo možné tento článek konkretizovat, říkalo se tehdy; ať tedy zůstane zahalený mlhou (!!) a sám život ukáže, jaký obsah tomuto článku dát.“

Tak řekněte, není snad báječný ten „chlapec bez kalhot“¹²⁹, co se vysmívá programu strany?

A proč se mu vysmívá?

Jen proto, že je úplně hlupák, který se ničemu nenaučil,

* Dovídáme se, že porady marxistů Ruska v létě 1913 se polští marxisté zúčastnili *jen* s hlasem poradním a o otázce práva na sebeurčení (na oddělení) vůbec nehlasovali, čímž se vyslovili proti takovému právu vůbec. Jistěže měli plné právo takto postupovat a stejně jako dříve agitovat v Polsku proti jeho oddělení. Ale to je úplně něco jiného, než o čem mluví Trockij, protože polští marxisté nežádali, aby byl 9. článek „vyškrtnut z programu“.

nic si nepřečetl ani z dějin strany, ale jednoduše zapadl do likvidátorského prostředí, kde „je zvykem“ nebrat si servítky, pokud jde o stranu a věrnost jejím zásadám.

Seminarista Pomjalovského se chvástá, že „naplil do soudku se zelím“¹³⁰. Páni bundovci ho přetrumfli. Posílají Libmany, aby tito džentlmeni veřejně plivali do vlastního soudku. Copak je pánům Libmanům po tom, že se mezinárodní kongres na něčem usnesl, že na sjezdu vlastní strany dva zástupci vlastního Bundu prokázali (proč by jinak byli „přísnými“ kritiky a rozhodnými odpůrci Jiskry!), že jsou zcela schopni pochopit smysl „sebeurčení“, a dokonce s ním souhlasili. A nebude snazší zlikvidovat stranu, budou-li „straničtí publicisté“ (bez žertu!) zacházet s dějinami a s programem strany jako seminaristé?

Podívejme se na druhého „chlapce bez kalhot“, na pana Jurkevyče z časopisu Dzvin. Pan Jurkevyč pravděpodobně měl v rukou protokol II. sjezdu, protože cituje Plechanovova slova reprodukováná Goldblatem a prokazuje, že ví, že sebeurčení může znamenat pouze právo na oddělení. To mu ale nebrání pomlout mezi ukrajinskou maloburžoazií ruské marxisty, že prý jsou pro „státní integritu“ Ruska (1913, č. 7—8, s. 83 aj.). Lepší způsob než pomocí této pomluvy navzájem odcizit ukrajinské a velkoruské demokraty si páni Jurkevyčové vymyslet nemohli. A toto odcizení proltná veškerou politiku skupiny publicistů kolem časopisu Dzvin, která propaguje *osamostatnění* ukrajinských dělníků *ve zvláštní* národní organizaci!*

Skupině nacionalistických maloměšťáků rozeštvávajících proletariát — přesně taková je objektivní úloha Dzvinu — přišel neuvěřitelný zmatek v národnostní otázce pochopitelně velmi vhod. Páni Jurkevyčové a Libmanové, kteří

* Viz zejména předmluvu pana Jurkevyče ke knize pana Levynského Narys rozvytku ukrajinskoho robitnyčoho ruchu v Halyčyni, Kyjiv, 1914 [Nástin vývoje ukrajinského dělnického hnutí v Haliči⁹³], Kijev, 1914.] *Red.*

se cítí „strašně“ dotčeni, když je někdo označí za lidi „stojící mimo stranu“, se přirozeně ani slovem, ani jediným slůvkem nezmínili o tom, jak by *oni* chtěli řešit v programu právo na oddělení.

A podívejme se na třetího a hlavního „chlapce bez kalhot“, na pana Semkovského, který před velkoruskou veřejností v likvidátorském listě „rozmetá“ 9. článek programu a zároveň prohlašuje, že „z určitých důvodů nesouhlasí s návrhy“ na vyškrtnutí tohoto článku!!

Je to neuvěřitelné, ale je to fakt.

Konference likvidátorů v srpnu 1912 oficiálně nastolila národnostní otázku. Za půldruhého roku kromě článku pana Semkovského o 9. článku programu nevyšlo nic. A ve zmíněném článku autor *vyvrací* program, ale „z *určitých* důvodů nesouhlasí“ (že by skrytá nemoc?) s návrhem, aby byl 9. článek opraven!! Na celém světě by se zaručeně stěžil našel příklad podobného oportunistu, ba ještě něčeho horšího, než je oportunismus, totiž zřeknutí se strany, snahy o její likvidaci.

Jaké má pan Semkovskij argumenty, stačí ukázat na jediném příkladě:

„Co dělat,“ píše, „bude-li chtít polský proletariát bojovat společně s veškerým proletariátem Ruska v rámci jednoho státu, ale reakční třídy polské společnosti se naopak rozhodnou pro oddělení Polska od Ruska a při referendu (všeobecném hlasování obyvatelstva) získají pro oddělení většinu hlasů? Museli bychom my, ruští sociální demokraté, hlasovat v ústředním parlamentu společně s našimi polskými soudruhy *proti* oddělení, anebo — abychom se neprohřešili proti právu na sebeurčení — *pro* oddělení?“ (Novaja rabočaja gazeta, č. 71.)

Z toho je vidět, že pan Semkovskij ani nechápe, *oč jde!* Nedomyslel, že o právu na oddělení *nerozhoduje* ústřední parlament, ale jedině parlament (sejm, referendum apod.) oblasti, *kteřá se odděluje*.

Děťinskými rozpaky „co dělat“, jestliže se za demokracie rozhodne většina pro reakci, se zastírá reálná, skutečná, aktuální politika, kdy *jak* Puriškevičové, *tak* Kokoškinové

považují byť pouhou myšlenku na oddělení za zločin! Proletáři *celého* Ruska zřejmě dnes nemají bojovat proti Puriškevičům a Kokoškinům, ale nemají si jich všimnout a bojovat proti reakčním třídám v Polsku!!

A takové neuvěřitelné nesmysly se píše v orgánu likvidátorů, mezi jehož ideové vůdce patří pan L. Martov. Týž L. Martov, který vypracoval a v roce 1903 prosazoval návrh programu a který i později psal na obranu svobody oddělení. L. Martov patrně dnes uvažuje podle zásady:

Tam se chytrý nežádá,
můžeš poslat Reada.
já se podívám.¹³¹

Martov posílá Reada-Semkovského a dovoluje, aby byl v deníku před novým okruhem čtenářů, kteří náš program neznají, tento program překrucován a donekonečna zamotáván!

Tak, tak — likvidátorství zašlo hodně daleko — u velmi mnohých, dokonce významných někdejších sociálních demokratů nezůstalo po věrnosti zásadám strany ani stopy.

Rosu Luxemburgovou nelze samozřejmě přirovnávat k Libmanům, Jurkevycům a Semkovským, ale skutečnost, že se její chyby chopili právě takoví lidé, obzvlášť názorně dokazuje, jakému oportunistu propadla.

10. ZÁVĚR

Resumujme.

Z hlediska obecné marxistické teorie nepůsobí otázka, co znamená právo na sebeurčení, potíže. Vážně se ani nedá zpochybňovat londýnské usnesení z roku 1896, ani popírat, že sebeurčením se rozumí pouze právo na oddělení a že tendencí všech buržoazně demokratických převratů je vytvoření samostatných národních států.

Potíž do jisté míry způsobuje, že v Rusku bojuje a musí

bojovat proletariát utlačovaných národů bok po boku s proletariátem utlačujícího národa. Tady jako úkol platí uhájit jednotu třídního boje proletariátu za socialismus a čelit všem buržoazním a černosotňovským nacionalistickým vlivům. U utlačovaných národů vede někdy vytvoření samostatné strany proletariátu k tak urputnému boji proti nacionalismu příslušného národa, že se perspektiva pokřivuje a zapomíná se na nacionalismus utlačujícího národa.

Ale perspektiva se dlouho takto pokřivovat nedá. Zkušenosti ze společného boje proletářů různých národů příliš jasně ukazují, že politické otázky musíme klást nikoli z „krakovského“, nýbrž z celoruského hlediska. A v celoruské politice rozhodují Puriškevičové a Kokoškinové. Jejich ideje vládnou v dumě, ve školách, v kostelích, v kasárnách, ve stovkách a tisících novin se propaguje a ozývá jejich štvání proti jinorodcům, kteří jsou pro „separatismus“ a *pomýšlejí* na oddělení. A právě tento velkoruský jed nacionalismu otravuje politickou atmosféru v celém Rusku. Nešťastný národ, který tím, že ujařmuje jiné národy, posiluje reakci v celém Rusku! Vzpomínky na léta 1849 a 1863* jsou živou politickou tradicí, která, nedojde-li k mohutným bouřím, bude asi ještě mnoho desítek let působit nesnáze každému demokratickému, a *zvláště* pak sociálně demokratickému hnutí.

Jakkoli přirozené by se někdy zdálo stanovisko některých marxistů utlačovaných národů (jejichž „neštěstím“ mnohdy je, že masy obyvatelstva jsou zaslepeny ideou „vlastního“ národního osvobození), nelze pochybovat o tom, že vzhledem k objektivnímu poměru třídních sil v Rusku odmítnutí hájit právo na sebeurčení znamená *fakticky* totéž co nejhorší oportunistismus, znamená infikování proletariátu idejemi Kokoškinů. A tyto ideje jsou v podstatě idejemi a politikou Puriškevičů.

* Lenin má na mysli potlačení maďarské revoluce z roku 1849 a polského povstání z roku 1863 s pomocí carských vojsk. *Čes. red.*

Jestliže tedy mohlo být stanovisko Rosy Luxemburgové zpočátku omlouváno jako specificky polské, „krakovsky“ omezené*, pak nyní, kdy všude zesílil nacionalismus, především nacionalismus vládní, velkoruský, kdy *tento nacionalismus* udává politickou linii, je už taková omezenost neodpustitelná. Prakticky se jí chytají oportunisté všech národů, kteří nechtějí mít nic společného s ideou „bouří“ a „skoků“, kteří považují buržoazně demokratický převrat za skončený a vlečou se za liberalismem Kokoškinů.

Velkoruský nacionalismus prochází jako každý nacionalismus různými fázemi, podle toho, které třídy mají v buržoazní zemi hlavní slovo. Až do roku 1905 jsme znali téměř jen nacionální reakcionáře. Po revoluci se u nás objevili *nacionální liberálové*.

Stejně stanovisko u nás fakticky zastávají i oktábristé a kadeti (Kokoškin), tj. veškerá soudobá buržoazie.

A později se u nás *nevyhnutelně* narodí velkoruští nacionální demokraté. Pan Pešechonov, jeden ze zakladatelů „lidové socialistické“ strany, už toto stanovisko vyjádřil, když vyzýval (v srpnovém čísle časopisu *Ruskoje bogatstvo* z roku 1906) k opatrnosti vůči nacionalistickým předsudkům mužika. Ať si nás, bolševiky, jakkoli pomlouvají, že mužika „idealizujeme“, vždy jsme přísně rozlišovali a budeme rozlišovat mezi úsudkem mužika a předsudkem mužika, mezi demokratismem mužika namířeným proti Puriškevičovi a snahou mužika žít v míru s popem a se statkářem.

Proletářská demokracie musí už dnes počítat a pravdě-

* Není těžké pochopit, že když marxisté *celého Ruska* a především Velkorusové uznají *právo* národů na oddělení, nevylučuje to vůbec *agitaci* marxistů toho či onoho *utlačovaného* národa proti oddělení, stejně jako uznání práva na rozvod nevylučuje v tom či onom případě agitaci proti rozvodu. Soudíme proto, že nutně bude přibývat polských marxistů, kteří se zasmějí neexistujícímu „rozporu“, v současné době „přizívanému“ Semkovským a Trockým.

podobně bude muset dosti dlouho počítat (nikoli ve smyslu ústupků, nýbrž ve smyslu boje) s nacionalismem velkoruských rolníků.* Probuzení nacionalismu v utlačovaných národech, jež se tak silně projevilo po roce 1905 (pripomeňme třeba jen skupinu „autonomistů-federalistů“ v I. dumě, růst ukrajinského hnutí, muslimského hnutí atd.), nutně vystupňuje nacionalismus velkoruské maloburžoazie ve městech i na venkově. Čím pomaleji budou v Rusku probíhat demokratické přeměny, tím úpornější, brutálnější a zuřivější budou nacionalistické štvance a národnostní rozbroje mezi buržoazií různých národů. Mimořádná reakčnost ruských Puriškevičů bude přitom plodit (a posilovat) „separatistické“ snahy mezi těmi či oněmi utlačovanými národy, které se někdy těší mnohem větší svobodě v sousedních státech.

Taková situace staví proletariát Ruska před dvojnásobný úkol: bojovat proti každému nacionalismu a především proti nacionalismu velkoruskému; uznat nejen úplnou rovnoprávnost všech národů jako takovou, ale i rovnoprávnost ve smyslu vytvoření státu, tj. práva národů na sebeurčení, na oddělení; a současně s tím a hlavně v zájmu úspěšného boje proti jakémukoli nacionalismu všech národů prosazovat jednotu boje proletariátu a proletářských organizací, jejich co nejtes-

* Bylo by zajímavé prozkoumat, jak se například mění povaha nacionalismu v Polsku, když se přeměňuje ze šlechtického v buržoazní a posléze v rolnický. Ludwig Bernhard, ač sám zaujímá stanovisko německého Kokoškina, líčí ve své knize *Das polnische Gemeinwesen im preussischen Staat* (Poláci v Prusku^[322]; existuje v překladu do ruštiny) neobyčejně charakteristický jev: vytvoření jakési „rolnické republiky“ Poláků v Německu, kdy se všechna družstva a ostatní sdružení *polských* rolníků sjednotila v boji za národní svébytnost, náboženství a v zápasu o „polskou“ půdu. Německý útlak Poláky sjednotil, učinil z nich samostatný celek a vyvolal nejprve nacionalismus šlechty, potom buržoazie a konečně rolnických mas (zvláště po tažení Němců proti polštině ve školách započatém v roce 1873). K tomu spěje vývoj také v Rusku a netýká se to jen Polska.

nější sloučení v internacionální společenství, třebaže buržoazie usiluje o národní výlučnost.

Úplná rovnoprávnost národů, právo národů na sebeurčení a sjednocení dělníků všech národů — tomuto národnostnímu programu učí dělníky marxismus, učí je tomu zkušenosti celého světa i zkušenosti Ruska.

Tato stať už byla vysázena, když jsem dostal 3. číslo listu *Naša rabočaja gazeta*, v němž pan Vl. Kosovskij o přiznání práva na sebeurčení všem národům píše:

„Toto právo, mechanicky přejaté z rezoluce I. sjezdu strany (1898), který je zase přejal z usnesení mezinárodních socialistických kongresů, chápal sjezd z roku 1903, jak vyplývá z diskuse, v témž smyslu, jaký mu přikládala socialistická internacionála: jako politické sebeurčení, tj. sebeurčení národa ve smyslu politické samostatnosti. Formulace národního sebeurčení, jež znamená právo územně se oddělit, se tedy vůbec netýká otázky, jak upravit národnostní vztahy *uvnitř* příslušného státního organismu pro národnosti, které z existujícího státu nemohou nebo si nepřejí vystoupit.“

Z toho je vidět, že pan Vl. Kosovskij měl v ruce protokol II. sjezdu z roku 1903 a že velice dobře zná skutečný (a jediný) smysl pojmu sebeurčení. Srovnejte s tím skutečnost, že redakce bundovského listu *Cajt* otiskuje články pana Libmana, aby se v nich mohl vysmívat programu a prohlašovat o něm, že je nejasný!! Páni bundovci mají vskutku podivnou „stranickou“ etiku... Pánbůhví, proč Kosovskij označuje sjezdem schválené sebeurčení za *mechanicky* přejaté. Jsou lidé, kteří „by chtěli něco namítnout“, ale co, jak, proč a kvůli čemu, to jim není dáno.

METODY BOJE BURŽOAZNÍ INTELIGENCE PROTI DĚLNÍKŮM

Ve všech kapitalistických zemích na celém světě používá buržoazie proti dělnickému hnutí a dělnickým stranám dvou metod boje. První metodou je násilí, pronásledování, zákazy a potlačování. V podstatě je to metoda feudální, středověká. Všude — ve vyspělých zemích v menší míře, v zaostalých ve větší míře — jsou vrstvy a skupiny buržoazie, které dávají přednost této metodě, která v určitých, zejména v kritických momentech boje dělníků proti námezdnímu otroctví spojuje *veškerou* buržoazii. Příkladem takovýchto historických momentů je chartismus v Anglii a rok 1849 a 1871 ve Francii.¹³²

Druhou metodou boje buržoazie proti dělnickému hnutí je rozdělování dělníků, dezorganizace jejich řad a korumpování jednotlivých představitelů nebo jednotlivých skupin proletariátu ve snaze získat je na svou stranu. Tyto metody nejsou feudální, nýbrž *ryze* buržoazní, moderní; odpovídají vyspělým a civilizovaným kapitalistickým poměrům, odpovídají demokratickému systému.

Vždyť demokratický systém je jednou z forem buržoazního zřízení, je to nejčistší a nejdokonalejší buržoazní řád, kde vedle maximální svobody, širě třídního boje s jeho jasným cílem pozorujeme i maximum vychytralosti, úskoků, spekulací a „ideového“ působení buržoazie na námezdní otroky za účelem odvrátit je od boje proti námezdnímu otroctví.

V Rusku vzhledem k jeho obrovské zaostalosti úděsně převládají feudální metody boje proti dělnickému hnutí. Po roce 1905 je však už patrný velký „pokrok“ v liberál-

ních a demokratických metodách podvádění a demoralizování dělníků. K liberálním metodám například patří sílící nacionalismus, zvýšené úsilí obnovit a oživit náboženství „pro lid“ (přímo i nepřímo rozvíjením idealistické, kantovské a machistické filozofie), „úspěchy“ buržoazních teorií politické ekonomie (spojování s pracovní teorií nebo nahrazování první teorie druhou) atd. apod.

K demokratickým metodám ohlupování dělníků a jejich podřizování buržoazní ideologii patří metody likvidátorů, narodníků a kadetů. A právě na ty chceme upozornit čtenáře v tomto článku, k němuž daly podnět některé aktuální události *kolem* dělnického hnutí.

1. SPOJENECTVÍ LIKVIDÁTORŮ A NARODNÍKŮ PROTI DĚLNÍKŮM

Říká se, že dějiny si libují v ironii, rády si z lidí tropí šprýmy. Člověk někam jde, a dostane se úplně jinam. V dějinách se to neustále stává lidem, skupinám a směrům nepochopivším a neuvědomivším si svou pravou podstatu, to jest to, *ke kterým třídám ve skutečnosti* (a ne ve svých představách) tíhnou. Zda je toto nepochopení upřímné či pokrytecké, to může zajímat životopisce té či oné osobnosti, ale pro politika je to rozhodně otázka podružná.

Podstatné je to, jak dějiny a politika *demaskují* skupinky a směry, jak pod „takysocialistickou“ nebo „takymarxistickou“ frázi odhalují buržoazní podstatu. V období buržoazně demokratických revolucí se desítky skupinek a směrů všude, na celém světě, považovaly a vydávaly za „socialistické“ (viz například výčet některých z nich v třetí kapitole Marxova a Engelsova Manifestu Komunistické strany¹³³). Dějiny je záhy, za nějakých 10–20 let, ba i dříve, demaskovaly.

Rusko právě prožívá podobné období.

Uplynulo něco přes deset let od doby, kdy se u nás začali od dělnického hnutí odštěpovat „ekonomisté“, potom jejich nástupci „menševici“ a posléze nástupci menševiků „likvidátoři“.

Menševici se něco nahalasila a napovykovali, že se bolševici „sblíží“ s narodniky...

A teď tedy máme před sebou už celkem vyhraněné *spojenectví* likvidátorů a narodníků proti dělnické třídě a bolševikům, kteří zůstali této třídě věrní.

Spojenectví maloburžoazní, likvidátorské a narodnické inteligence proti dělníkům sílilo a sílí živelně. Nejdříve k němu dala podnět „praxe“ — nadarmo se neříká, že teorii předchází praxe (zvláště u těch, kdo se řídí falešnou teorií). Když dělníci v Petrohradě „sesadili z funkcí“ likvidátory a vyhnali tyto nositele buržoazního vlivu z vedení odborových svazů a z odpovědných funkcí v pojišťovacích úřadech, octli se likvidátoři *automaticky* ve spolku s narodniky.

„Hned jak jsme vstoupili do místnosti (pro volby do pojišťovací rady), okamžitě nám bylo jasné úzce frakční stanovisko pravdovců, ale neztrácíme naději,“ napsal jeden upřímný a naivní narodnik v listu Stojkaja mysl, č. 5. „Spolu s likvidátory sestavujeme společnou nefrakční kandidátku, která nám zajišťuje jeden mandát člena rady a dva mandáty pro náhradníky“ (Viz Puť pravdy, č. 38 ze 16. března 1914).

Chudáci likvidátoři — jak ošklivě si s nimi pohrály dějiny! Jak nemilosrdně je odhalil jejich nový „přítel a spojenec“, levicový narodnik!

Likvidátoři ani neměli čas distancovat se od svých vlastních, zcela oficiálních prohlášení a rezolucí^[30] z roku 1903 i z jiných let, v nichž byli levicovní narodníci označováni za buržoazní demokraty.

Historie odvála fráze, rozptýlila iluze a obnažila třídní podstatu skupinek. Narodnici i likvidátoři jsou skupinky maloburžoazní inteligence, které marxistické dělnické hnutí odmítlo a které se do něho chtějí podvodem vetřít.

Podvodu má posloužit heslo „frakcionářství“, totéž

heslo, jímž nechvalně známý Akimov, vůdce „ekonomistů“, bojoval proti jiskrovcům na II. sjezdu strany v roce 1903. Akimovovo heslo, heslo krajního oportunisty, zůstalo jedinou zbraní likvidátorů a narodníků. Plátek *Sovremennik* se objevil na světle božím jakoby naschvál, aby všem soudným lidem názorněji ukázal prohnilost, nepoužitelnost a zrezivělost této zbraně.

V našem demokratickém novinářském světě je tento *Sovremennik* jev nevidaný. Vedle jmen nahodilých spolupracovníků (koho jen u nás nouze nedonutí hledat výdělek v *cizích* časopisech!) tu vidíme *zjevně demonstrativní* spojení jmen, které má posvěcovat spojení směrů.

Liberál Bogučarskij, narodnici Suchanov, Rakitnikov, B. Voronov, V. Černov aj., likvidátoři Dan, Martov, Trockij, Šer (Potresov byl v 66. čísle listu *Severnaja rabočaja gazeta* uveden spolu s Plechanovem, ale... jaksi se vytratil), machisté Bazarov, Lunačarskij, a konečně hlavní aktér „jednoty“ (s malým i velkým počátečním písmenem) G. V. Plechanov — to jsou ta *demonstrativní* jména, jež se skví na seznamu spolupracovníků *Sovremenniku*. A v plném souladu s tím je *jádrem* zaměření časopisu propagování (ze strany narodníků) spolenectví narodníků s „marxisty“ (to nejsou šprýmy!).

Jak toto propagování vypadá, nechť čtenář posoudí podle článků pohlavára časopisu pana Suchanova. Ocitujme několik *podstatných* „myšlenek“ tohoto pána:

„Staré dělení na skupiny bylo v každém případě zlikvidováno. Už nelze stanovit, kde končí marxismus a kde začíná narodnictví. Na obou stranách je jak narodnictví, tak marxismus. Ani jedna strana tedy není jen marxistická nebo jen „narodnická“. A mohlo či může to být jinak? Může snad ve 20. století některý kolektivistů neuvážovat marxisticky? A může některý socialista v Rusku nebýt narodníkem?..“

O současném marxistickém agrárním programu je třeba říci zcela totéž, co bylo minule řečeno o programu narodnickém: metodou zdůvodnění je to program marxistický, kdežto svými praktickými úkoly program narodnický. Apelu jena „historický vývoj událostí“ a snaží se uskutečňovat heslo: „půda a svoboda“ (č. 7, s. 75–76).^[288]

Stačí?

Tento pan Suchanov se veřejně chvástá, že Plechanov s ním souhlasí. A Plechanov mlčí!

Ale podívejme se, jak pan Suchanov uvažuje.

Nový spojenec Plechanova a likvidátorů „zlikvidoval“ rozdíl mezi marxismem a narodnictvím na základě toho, že oba směry prý svými praktickými úkoly uskutečňují heslo: půda a svoboda.

To je argumentace do slova a do písmene obhajující „jednotu“ dělníků s buržoazií. Například můžeme říci, že dělnická třída a liberální buržoazie se „svými praktickými“ úkoly „snaží uskutečnit“ heslo ústava. Moudrý pan Suchanov by z toho měl vyvodit, že bylo „zlikvidováno“ dělení na proletariát a buržoazii, že „nelze stanovit, kde končí“ proletářská a kde začíná buržoazní demokracie.

Vezměte si text marxistického agrárního programu. Suchanov si počíná jako všichni liberální buržoové, kteří vytrhují z kontextu „praktické“ heslo („ústava“!) a o rozdílu mezi socialistickým a buržoazním světovým názorem prohlašují, že je „abstraktně teoretický“!! Dovolujeme si však vyslovit myšlenku, že uvědomělému dělníkovi stejně jako každému uvědomělému politikovi není lhostejný význam a smysl praktických hesel, není jim lhostejné, které třídy a jak tato hesla slouží.

Při nahlédnutí do marxistického agrárního programu (o němž se zmiňuje pan Suchanov, aby jej nestoudně překroutil) hned vidíme vedle praktických bodů, o něž jsou mezi marxisty spory (například o municipalizaci), *nesporné* body:

„Aby byly odstraněny pozůstatky nevolnického systému, které doléhají jako těžké jařmo přímo na rolníky, a aby se mohl na vesnici svobodně rozvíjet třídní boj...“ tak začíná marxistický agrární program. Pro pana Suchanova to je nedůležitá „abstraktní teorie“! Žádáme-li ústavu v zájmu svobodného rozvoje třídního boje proletariátu a buržoazie nebo v zájmu „sociálního smíření“ dělníků s kapitalisty —

to přece není důležité, to je podle tvrzení všech buržoá „abstraktní teorie“.

Buržoové správně vyjadřují své třídní zájmy a přesvědčují o tom dělníky. Tím, jak pan Suchanov *odsouvá* otázku, *proč* potřebujeme agrární přeměny — zda kvůli svobodnému rozvoji třídního boje námezdních dělníků proti velkým i drobným podnikatelům, anebo kvůli jejich „sociálnímu smíření“ prostřednictvím buržoazních hesel o „pracovním“ hospodářství —, tím se chová jako pravý buržoa.

V marxistickém agrárním programu o něco dále stojí, že marxisté „se budou vždy nekompromisně stavět proti jakýmkoli pokusům zdržet ekonomický vývoj“. Je známo, že právě proto marxisté považují každé, i sebemenší omezení svobody mobilizace (koupě a prodeje, obstavování apod.) rolnické půdy za *reakční* opatření, které velmi poškozuje dělníky i celý společenský vývoj.

Narodníci, od „sociálkadeta“ Pešechonova až po levicové narodníky kolem listu Smělaja mysl, jsou *pro* určité omezení svobody mobilizace. Podle marxistů jsou narodníci v této otázce nejškodlivějšími *reakcionáři*.

A pan Suchanov to obchází! Nechce si připomenout, jak za to Plechanov nazýval narodníky „socialisty-reakcionáři“. Od „abstraktní teorie“ se pan Suchanov distancuje tím, že se dovolává „praxe“, a od „praxe“ (svoboda mobilizace rolnické půdy) se distancuje tím, že se všeobecně dovolává hesla „půda a svoboda“.

Závěr je jasný: pan Suchanov není nikdo jiný než buržoa, který *zastírá* třídní nesváry mezi dělníky a podnikateli.

A právě takové buržoay má na mysli marxistický agrární program, když říká:

„Za všech okolností a za jakéhokoli stavu demokratických agrárních reforem...“ (povšimněte si: za všech okolností a za jakéhokoli stavu, tj. i při municipalizaci, i při rozdělování, i při jakékoli jiné možnosti) si marxisté „kladou za úkol vytrvale usilovat o samostatnou třídní organizaci vesnického proletariátu, vysvětlovat mu, že mezi

jeho zájmy a zájmy rolnické buržoazie je *nesmiřitelný* protiklad, *varovat jej před lákadlem soustavy drobných hospodářství*, které za *zbožní výroby nikdy* nedokáže odstranit bídu mas“ atd.

Tak zní marxistický agrární program. Tak zní právě ten bod, který z *návrhu bolševiků* schválili menševici na stockholmském sjezdu, *tj.* bod nejméně sporný a mezi marxisty nejvšeobecněji uznávaný.

Tak zní nejpodstatnější bod v otázce narodnictví, který objasňuje právě „soustava *drobných hospodářství*“.

A pan Suchanov přechází tento bod naprostým mlčením!!

Pan Suchanov zlikvidoval „staré dělení“ směrů, jejich dělení na marxismus a narodnictví tím, že *zamlčuje* jasná a přesná slova „marxistického agrárního programu“ *proti* narodnictví!!

Nelze pochybovat o tom, že pan Suchanov je planý mluvka, jakých je spousta v salónech naší liberální „společnosti“, která nemá o marxismu ani ponětí a ochotně „likviduje“ nějaké to socialistické dělení na marxismus a narodnictví.

Ve skutečnosti však mezi marxismem a narodnictvím teoreticky i prakticky zeje propast. Marxova teorie je teorie rozvoje kapitalismu a třídního boje námezdních dělníků proti podnikatelům. Teorie narodnictví je buržoazní přikrášlování kapitalismu pomocí hesel o „pracovním hospodářství“, je to teorie, která týmiž hesly a obhajobou omezování mobilizace půdy atd. zastírá, zatemňuje a brzdí třídní boj.

Hloubku propasti mezi marxismem a narodnictvím v Rusku historicky odhalila *praxe*... přirozeně ne praxe hesel, protože jen největší hlupáci mohou považovat „hesla“ za „praxi“, ... nýbrž praxe *otevřeného masového boje miliónů* v letech 1905—1907. Tato praxe ukázala, že marxismus se spojil s hnutím dělnické třídy, zatímco narodnictví se spojilo (nebo se začalo spojovat) s hnutím maloburžoazního rolnictva (Rolnický svaz¹³⁴, volby do I. a II. státní dумы, rolnické hnutí aj.).

Narodnictví představuje buržoazní demokracii v Rusku. Dokazuje to půlstoletý vývoj tohoto směru i otevřené vystoupení miliónů v letech 1905—1907. Mnohokrát to naprosto jednoznačně a oficiálně konstatovaly nejvyšší instituce marxistického „celku“ od roku 1903 do roku 1907 a do letní porady v roce 1913.

Máme-li tedy před sebou publicistický spolek *vůdců* narodnictví (Černov, Rakitnikov, Suchanov) a různých frakcí sociální demokracie složených z inteligentů, ať již těch, které přímo brojí proti ilegální, tj. dělnické straně (likvidátoři* Dan, Martov, Čerevanin), anebo *skupinek bez dělníků* (Trockij a Šer, Bazarov, Lunačarskij, Plechanov), kteří pomáhají týmž likvidátorům, pak nejde *fakticky* o nic jiného než o *spojenectví buržoazní inteligence proti dělníkům*.

Jednotu dělníků na základě jejich skutečného uznávání ilegality a přesných usnesení, sjednocujících a usměrňujících taktiku v duchu starých usnesení (z ledna 1912^[241] a z února a léta roku 1913), vidíme v pravdovství. Je nezvratnou skutečností, že pravdovství *fakticky* sjednotilo od 1. ledna 1912 do 13. května 1914 5674 dělnických skupin, kdežto likvidátoři sjednotili jen 1421 skupin a skupinky vperjodovců, Plechanova, Trockého a Šera a jiné nesjednotily žádné nebo téměř žádné. (Viz list Rabočij, č. 1, Z dějin dělnického tisku v Rusku^[129], s. 19, a Trudovaja pravda, č. 2 z 30. května 1914**.)

Je nezvratnou skutečností, že tato jednotu dělníků spočívá na pevném základě zásadových, ucelených a obsažných usnesení ke *všem* otázkám života marxistických dělníků. Tady je skutečný *celek*, neboť $\frac{4}{5}$ mají bezvýhradné právo vystupovat, jednat a mluvit jménem „celku“:

Avšak spolek *vůdců* narodnictví a všelijakých sociálně demokratických skupinek bez dělníků (bez přesné taktiky, bez přesných usnesení a pouze kolísajících mezi pravdov-

* Jak horlivě obhajuje likvidátory pan Voronov v Sovremenniku!!

** Viz tento svazek, s. 196—198. *Red.*

ským směrem a celkem na jedné straně a likvidátory na druhé straně), vytvořený v časopise *Sovremennik*, ten vznikl *živelně*. Ani *jediná* ze „sociálně demokratických skupinek bez dělníků“ se neodvážila přímo, jasně a otevřeně se vyslovit *pro* takový spolek, protože letní porada z roku 1913 se vyslovila proti spojenectví s narodniky! Ani *jediná* skupinka — ani likvidátoři, ani vperjodovci, ani Plechanov a spol., ani Trockij a spol.! Všichni prostě pluli po proudu, stržení opozicí proti pravdovství, poháněni touhou rozbít je anebo je oslabit; všichni u sebe instinktivně hledali pomoc *proti* $\frac{4}{5}$ dělníků — likvidátoři u Suchanova a Černova, Suchanov a Černov u Plechanova, Plechanov u Suchanova a Černova, stejně tak Trockij atd. Žádná z těchto skupinek nemá ani jednotnou politiku, ani určitější taktiku, ani před dělníky otevřeně neobhajuje spojenectví s narodniky — nic podobného u nich nevidíme.

Je to nanejvýš bezzásadový spolek buržoazní inteligence proti dělníkům. Je nám líto Plechanova, že se octl v tak neslavné společnosti, ale dívejme se pravdě přímo do očí. Ať si kdokoli nazývá spolek těchto skupinek „jednotou“, my jej nazýváme *odštěpením* od dělnického celku a *fakta* dokazují, že náš názor je správný.

2. JAK LIBERÁLOVÉ OBHAJUJÍ „JEDNOTU“ DĚLNÍKŮ S LIKVIDÁTORY

Příjezd předsedy mezinárodního socialistického byra Émila Vandervelda do Ruska přirozeně oživil diskusi o jednotě. Bezprostředním Vanderveldovým úkolem bylo shromáždit materiál o této otázce, prosondovat půdu a případně učinit opatření ve prospěch jednoty. Z novin víme, že navštívil redakce obou listů, marxistického i likvidátorského, a vyměnil si názory se zástupci obou redakcí na „recepce“.^[314, 315]

Jakmile se Ě. Vandervelde vrátil z Ruska domů, tj. do Bruselu, objevily se v neděli 21. června podle nového kalendáře ve dvou hlavních socialistických denících vycházejících ve francouzštině, v pařížském listu L'Humanité¹³⁵ a v bruselském Le Peuple, interview s předsedou mezinárodního socialistického byra. Neshody mezi ruskými sociálními demokraty Vandervelde přitom formuloval nepřesně. Řekl, že jedni „se chtějí organizovat legálně a požadují právo se spolčovat, druzí usilují o přímé vyhlášení... „jednoho ze tří hesel“... a o vyvlastnění půdy“. *Tuto* názorovou neshodu označil Vandervelde za „dosti dětinskou“.

Sotva se zmýlíme, řekneme-li, že až si uvědomělí dělníci v Rusku tento Vanderveldův výrok přečtou, „dobromyslně“ se usmějí. Jestliže „jedni“ „se chtějí organizovat legálně“, tj. jsou pro veřejnou, legální stranu, pak je zřejmé, že námitky druhých *v tomto bodě* nespočívají v tom, že by se oháněli „heslem“ nebo „hesly“, ale v tom, že obhajují ilegalitu a kategoricky odmítají účastnit se „boje za veřejnou stranu“. Taková neshoda znamená roztržku v otázce existence strany a tady, ať mi vážený soudruh Ě. Vandervelde promine, není žádné „smíření“ možné. Není možné ilegalitu částečně pohřbít a částečně ji nahradit legální stranou...

Ale Vandervelde se nezajímal jen o neshody. K této otázce má předseda a tajemník mezinárodního socialistického byra v šuplíku spoustu lejster, zpráv a dopisů od zástupců nejrůznějších, skutečných i fiktivních, „řídících institucí“. Vandervelde se zřejmě snažil využít svého pobytu v Petrohradě k shromáždění některých *faktických* údajů o tom, jak silný vliv mají mezi *masami* různé socialistické (a „takysocialistické“) směry a skupiny v Rusku. Vandervelde má velké politické zkušenosti, a proto moc dobře ví, že v politice a obzvlášť v dělnickém hnutí lze brát vážně pouze směry, jež mají masovou základnu.

K této otázce nalézáme v obou výše zmíněných, ve fran-

couzštině vycházejících socialistických listech následující Vanderveldovu zprávu: „Socialisté v Rusku mají tři deníky. Revolucionáři“ (jde zřejmě o levicové narodniky) „vydávají noviny v nákladu 10—12 tisíc výtisků, leninovci v nákladu 35—40 tisíc výtisků a umírnění“ (modérés) (zřejmě jde o likvidátory) „v nákladu asi 16 000 výtisků“.

É. Vandervelde se tu dopustil jedné drobné nepřesnosti. List levicových narodníků nevychází, jak známo, denně, nýbrž třikrát týdně. Kromě toho maximální náklad pravdovského listu je podle našich informací podhodnocen, ve skutečnosti dosahoval 48 tisíc výtisků. Bylo by žádoucí shromáždit přesné údaje o této důležité otázce (pro sebepoznání dělnického hnutí) například za celý měsíc, když už je nelze shromáždit za celý rok.

Jak velký je však rozdíl mezi skutečným Evropanem Vanderveldem, který nedá na asiatské „věřit na slovo“ ani na „odhad od oka“, ale shromažďuje *fakty*, a ruskými mluvky z řad likvidátorů a liberální buržoazie, kteří ze sebe dělají „Evropany“! Oficiální představitelé kadetů například v listě Reč (č. 152 ze 7. (20.) června, těsně před Vanderveldovým interview v Paříži a v Bruselu) v článku É. Vandervelde a ruští socialisté^[18] napsali:

„Když jeden z bolševiků ujišťoval při obědě Vandervelda, že se nemají s kým sjednocovat, protože v dílnách, v dělnické třídě jsou už všichni sjednoceni kolem jediného pravdovského praporu a mimo něj zůstává jen hrstka inteligentů, použil přirozeně přehnané polemické nadsázky.“

Vidíme tu vzor likvidátorské a liberální lži, přioděné do uhlazených, ulízaných frází.

„Přehnaná polemická nadsázka!“ Jako by existovala nepřehnaná nadsázka... Ovšem oficiální kadeti nejenže píšou negramotně, ale navíc čtenáře přímo klamou. Jestliže bolševici používají „polemické nadsázky“, proč tedy vy, páni kadeti, když už hovoříte v tisku o otázce, kterou jste nadhodili, neuvádíte *údaje*, které by nebyly přehnané, o nichž by se nedalo polemizovat?

Vandervelde, který neumí rusky, dokázal za 3—4 dny pobytu v Rusku shromáždit *objektivní* údaje. Ale páni petrohradští kadeti, úplně stejně jako petrohradští likvidátoři*, *ani jedinkrát* neuvedli v novinách objektivní údaje a přitom neprávem a pokrytecky obviňují pravdovce z „nadsázky“!

Vezměme si Vanderveldovy údaje. Týdenní náklad marxistických, likvidátorských a narodnických novin bude podle těchto údajů vypadat následovně:

marxistický list	240 000	64,5	71,4	} 100 %
likvidátorský list	96 000	25,8	28,6	
narodnický list	36 000	9,7		
<i>Celkem</i>	372 000	100,0		

Tady máte objektivní údaje, které shromáždil předseda mezinárodního socialistického byra. I když připočteme narodniky, s nimiž se chtějí „sjednocovat“ *pouze* likvidátoři, machisté a Plechanov, ačkoli se to bojí přiznat přímo, zjišťujeme, že pravdovci mají téměř dvoutřetinovou většinu. A nepočítáme-li narodniky, mají pravdovci nad likvidátory většinu 71,4 %, tj. *více než sedm desetin!*

Noviny ovšem nečtou a finančně nepodporují jenom dělníci. Objektivní údaje o peněžních sbírkách, otištěné v listech marxistů i likvidátorů, ukázaly (za období od 1. ledna do 13. května 1914), že k pravdovcům se hlásí 80 % dělnických skupin, přičemž v Petrohradě až 86 %. Z 21 tisíc rublů vybraných pravdovci připadá $\frac{8}{10}$ na dělníky, kdežto likvidátorům *věnovala přes polovinu buržoazie***. Je tedy zcela jasně dokázáno, že údaje o nákladu novin *podhodnocují* převahu pravdovců, protože likvidátor-

* Liberální Kijevskaja mysl, do níž píše spousta likvidátorů, převzala interview s Vanderveldem z listu Le Peuple, ale právě čísla o nákladu utajila!! (Kijevskaja mysl, č. 159.)^[316]

** Viz článek Dělnická třída a dělnický tisk ^[115] v listě Trudovaja pravda ze 14. června. (Viz tento svazek, s. 246—253. *Red.*)

ský list *financuje* buržoazie. A neméně objektivní údaje o volbách do pojišťovacích institucí ukazují, že pravdovci měli ve volbách do Celoruské pojišťovací rady 47 zmocněnců z 57, tj. 82,4 %.

Když kadeti ve svém tisku obviňují v očích mas pravdovce z „nadsázky“ (a dokonce z „přehnané nadsázky“) a neuvádějí přitom žádné objektivní údaje ani o nákladu listů, ani o dělnických skupinách, ani o volbách do pojišťovacích institucí, nestoudně lžou, aby *zveličili počet likvidátorů*.

Třídní zájmy ruskou liberální buržoazii pochopitelně nutí hájit likvidátory, které marxisté jednomyslně označili (v usnesení z roku 1910) za „*šířitele buržoazního vlivu mezi proletariátem*“. A pokud přitom liberálové předstírají „nezaujatost“, je jejich lež obzvlášť farizejská a odporná.

Politický význam kadetských řečí je pouze jediný: prostřednictvím likvidátorů šířit buržoazní vliv mezi dělníky.

„Není pochyb o tom,“ pokračuje Reč, „že opravdová (!!) dělnická inteligence, ti dělníci, na jejichž bedrech spočívala sociálně demokratická“ (!! podle hodnocení kadetů, znalců sociálního demokratismu) „práce v nejtěžších letech, sympatizují nikoli s bolševiky, nýbrž s jejich odpůrci (likvidátory, menševiky). Vyvržení této složky z dělnické strany Ruska by pro ni znamenalo takové intelektuální oslabení, že by sami bolševici splakali nad výsledky své práce.“

To píšou kadeti v redakčním článku Reči.

A teď se pro srovnání podíváme, co píše ideový vůdce likvidátorů pan L. M. ve 3. čísle listu Naša zarja (1914, s. 68):

„To je vzpoura“ (pravdovských dělníků) „proti Děmenťjevům, Gvozděvům, Čirkinům, Romanovům, Bulkinům, Kabcanům atd. jako představitelům celé, v metropolích poměrně početné vrstvy marxistických dělníků, kteří se snažili a snaží ‚zlikvidovat‘ mladicky romantické stadium ruského dělnického hnutí.“

Jak vidíte, shodují se ve všem. Kadeti ve svých redakčních článcích v listu Reč zpívají tutéž písničku jako L. M.^[146] v časopise Naša zarja. Nízký náklad časopisu Naša zarja a listu Naša likvidatorskaja gazeta *doplňují* kadetské noviny

zaručující se veřejnosti za sociálně demokratické smýšlení Bulkinů, Čirkinů a spol.

Pan L. M. uvádí jména hrstky likvidátorských dělníků. Rádi tato jména zopakujeme. Všichni uvědomělí dělníci v Rusku okamžitě poznají, že jde o *liberální dělníky*, o nichž se dávno ví, že bojují proti ilegalitě, tj. proti straně. Přečtěte si, co píše Bulkin^[14] v témž časopise Naša zarja zároveň s L. M., a poznáte, že se oba zřfkají ilegality a k nemalé radosti liberálů ji hanobí.

Stejně tak zaznamenáme a budeme teď vědět, že „Děmentjevové, Gvozděvové, Čirkinové, Romanovové, Bulkinové a Kabcánové“, vyjmenovaní panem L. M., jsou podle *ujištění kadetů* „opravdovou dělnickou inteligencí“. Skutečně to jsou opravdoví liberální dělníci! Bulkinův článek to plně potvrdil. Vřele jej doporučujeme pozornosti uvědomělých dělníků, kteří dosud na vlastní uši neslyšeli, co říkají jmenovaní liberální proletáři.

Liberální Reč nás straší představou, co by se stalo, kdyby byli „vyvrženi z dělnické strany“ tito (podle ujištění Reči) sociální demokraté, Rečí tak vychvalovaní.

Tomu se můžeme jen pousmát, vždyť přece všichni vědí, že zmíněná hrstka lidí se svým přechodem na stranu liberálních likvidátorů sama vyvrhla a že toto „vyvržení“ bylo zárukou a základem vytvoření skutečně *dělnické* (a nikoli liberálně dělnické) strany.

V témž redakčním článku Reč vychvaluje „*občanskou statečnost*“ likvidátorů a liberálních dělníků za jejich „*klidná slova, jež občas tlumí velké iluze*“. Jakkak by je Reč a liberálové nechválili! Liberálové v Rusku přece nemohou ovlivňovat dělníka přímo, zvláště ne po roce 1905. Jakkak by si likvidátorů nevážili, vždyť ti pod maskou sociálnědemokratismu konají stejnou práci jako liberálové, „tlumí velké iluze“, vyvíjejí tíž „buržoazní vliv na proletariát“ (viz rezoluce z roku 1910!).

„Neshody mezi nimi“ (mezi sociálně demokratickými frakcemi) „hned tak nezmizí,“ píše Reč, „ale i při zachování vlastního profilu

by se měli sjednotit a nevnášet své různice mezi dělníky, kteří se teprve probouzejí k uvědomělému politickému životu. Rozkol mezi dělníky působí velkou radost reakci. To samo už stačí, aby to přimělo čestné lidi v obou frakcích k upřímnému a vážnému úsilí o sjednocení.“

To píše Reč.

Jsme velmi rádi, že *nepatříme* k liberální společnosti „čestných“ lidí ani k těm, jež tato společnost považuje za „čestné“. Považovali bychom za *bezectné* patřit k těmto lidem. Jsme přesvědčeni, že v „nezaujatost“ liberálních buržoů mohou věřit jen zcela naivní nebo nedůvtipní lidé, zvláště jde-li o osvobozenecké hnutí dělnické třídy, tj. o její hnutí proti buržoazii.

Kadeti chybují, když si myslí, že ruští dělníci jsou naivní jako děti a uvěří, že liberální buržoazie hodnotí „čestnost“ „nezaujatě“. Liberální buržoové považují likvidátory a jejich obhájce za „čestné“ *jen a jen proto*, že likvidátorství prokazuje svým buržoazním vlivem na proletariát politickou službu buržoazii.

Sjednocení marxisté Ruska přímo a otevřeně, s plným vědomím odpovědnosti za své jednání, před všemi dělníky Ruska prohlásili, že jistá skupina likvidátorů, skupina kolem časopisu Naša zarja a listu Luč atd., stojí *mimo stranu*. To bylo řečeno v lednu 1912. Za dva a půl roku od té doby se 5674 dělnických skupin, tj. $\frac{4}{5}$ uvědomělých dělníků Ruska, přimklo k „pravdovství“, tj. *schválilo* lednové usnesení, kdežto na stranu likvidátorů a všech jejich obhájců se přiklonilo 1421 skupin. Likvidátoři se ve skutečnosti chovali tak, že dělníci od nich *odcházeli*. Naše usnesení potvrdil život a zkušenosti obrovské většiny dělníků.

Liberálové hájí „jednotu“ (dělníků s likvidátory) ze *zištných třídních zájmů*. Oddělení likvidátorů od dělnické strany jedinež umožnilo této straně *se ctí* — toto slovo chápeme ovšem jinak, pánové z listu Reč! — překonat těžká léta. Oddělení likvidátorů od dělnické strany nezpůsobilo reakci „radost“, ale *žal*, protože likvidátoři sice znemožňovali uznat staré formy, starou „hierarchii“, stará usne-

sení atd., ale sami nebyli za dva a půl roku absolutně schopni vytvořit alespoň nějakou organizaci. „Srpnový“ (z roku 1912) blok likvidátorů a jejich přátel se rozpadl.

Jedině *navzdory* likvidátorům, jediné *bez* nich a *proti* nim dělníci uskutečnili a mohli uskutečnit onu skvělou kampaň stávkového hnutí, kampaň spojenou s volbami do pojišťovacích institucí a založit list. A výsledkem těchto kampaní je dnes všude čtyřpětinová většina odpůrců likvidátorství.

„Rozkolem“ rozumějí liberálové vyvržení odpůrců illegality, hrstky likvidátorské inteligence z řad dělníků. „Jednotou“ rozumějí liberálové *zachování vlivu* likvidátorů na dělníky.

My to vidíme jinak. „Jednotou“ nazýváme semknutí dělníků kolem starého praporu; odštěpením nazýváme neochotu likvidátorské skupinky uznat vůli většiny dělníků a podřít se jí a maření této vůle. Když jsme se ze zkušeností přesvědčili, že za dva a půl roku semklo pravdivství $\frac{4}{5}$ dělníků, považujeme za nezbytné jít *stejnou cestou* ještě dál, k ještě větší jednotě, od $\frac{4}{5}$ k $\frac{9}{10}$ a nakonec k $\frac{10}{10}$ dělníků.

Dva protikladné názory na likvidátory, náš a liberální, vyplývají z rozdílného postavení a hledisek proletariátu a buržoazie.

Čím vysvětlit Plechanovův postoj? V roce 1908 se rozešel s likvidátory tak kategoricky a jeden čas prosazoval v tisku usnesení strany proti likvidátorům tak nesmlouvavě, že se leckdo domníval, že Plechanov s kolísáním skoncoval. Teď, když se kolem pravdivství semkly $\frac{4}{5}$ dělníků, začíná Plechanov znovu kolísat. Jeho „postoj“ nelze vysvětlit ničím jiným než jeho osobní kolísavostí, nemocí, jež u něho propukla v roce 1903; dnes je jeho postoj *zcela* totožný s postojem liberální Reči.

Plechanov, podobně jako Reč, dnes nazývá „jednotou“ zajištění vlivu likvidátorů na dělníky proti vůli dělníků, v rozporu s usnesením strany a navzdory tomu, že likvidátoři tato usnesení nedodrží. Plechanov, který ještě

včera přirovnával pana Potresova k Jidášovi a správně usuzoval, že *bez* Jidáše byli apoštolové silnější než *s* Jidášem, se dnes — přestože *fakty* definitivně dokázaly, že likvidátoři jsou zcela solidární s Potresovem a kašlou na stranická usnesení — obrací k likvidátorům a radí pravdovcům, aby s nimi nemluvili „jazykem vítězů“!!!^[204] Řečeno otevřeněji a jednodušeji to znamená, že většina dělníků nemá žádat, aby menšina, která následuje bezprostřední porušovatele usnesení strany, uznala vůli většiny a respektovala její usnesení!!!

Uvědomějí dělníci budou nuceni s politováním konstatovat, že u Plechanova znovu propukla jeho politická nemoc — váhavost a kolísavost, která se u něho projevila před deseti lety, a půjdou dál, aniž by si toho všimli.

Pro Plechanovovo kolísání je tu ostatně ještě jedno vysvětlení, které klademe na druhé místo, protože je pro Plechanova mnohem méně lichotivé. Mezi bojujícími *směry* — likvidátorským (čerpajícím svou společenskou sílu ze sympatií liberální buržoazie) a „pravdovským“ (čerpajícím svou sílu z uvědomělosti a semknutosti většiny dělníků Ruska, procitajících z temnoty) — nutně vznikají kolísající skupinky inteligence. Společenskou sílu za sebou nemají, vliv na masy dělníků také mít nemohou, a proto to jsou politické nuly. Místo pevné a jasné linie, která by dělníky přitahovala a jejíž správnost by potvrzovaly životní zkušenosti, vládne v těchto skupinkách *kroužkařská diplomacie*. Žádné spojení s masami, žádné historické kořeny v masových směrech sociální demokracie v Rusku (sociální demokracie se v Rusku stala masovou od stávkového hnutí v roce 1895), žádná pevná, ucelená, jasná, zcela vyhraněná a mnohaletými zkušenostmi ověřená linie, tj. žádné odpovědi na otázky taktiky, organizace a programu — to je půda, z níž vyrůstá kroužkařská diplomacie, to jsou její znaky.

○ Plechanovův list Jedinstvo jako politický kolektiv všech-

ny tyto znaky má (podobně jako Trockého Borba; ostatně nechť se čtenáři zamyslí nad *příčinami* nejednotnosti těchto údajných „sjednocovatelů“, Borby a Jedinstva...). Poslanec Burjanov, jako každý relativně „dlouhodobý“ poslanec mezi krátkodobě činnými politiky Ruska, patřil dlouhou dobu k likvidátorům, a teď „zakolísal“ směrem k Plechanovovi. Zda zakolísal nadlouho a kterým vlastně směrem, to neví ani on sám. Ale pro kroužkařskou diplomacii není ovšem větší štěstí než takový „kolísající“ poslanec, který sní o „jednotě“ šestky — která zase sní o tom, že bude likvidátorům strany pomáhat *mařit* vůli většiny dělníků — se šestkou, která chce tuto vůli uskutečňovat.

Představte si „jednotu“ obou šestek, k níž by se dospělo *bez ohledu* na vůli většiny dělníků. Jistě namítnete, že je to prapodivná představa, protože poslanci musí uskutečňovat vůli většiny! A právě to, co proletariátu připadá prapodivné, *liberálové* nazývají ctností, výhodou, předností, čestností a možná i čímsi posvátným (Struve určitě zítra v časopise *Russkaja mysl* s pomocí Berďajeva, Izgojeva, Merežkovského a spol. dokáže, že „leninovci“ jsou bezbožní „rozkolníci“, kdežto likvidátoři a Plechanov, který je dnes chrání před „vítězi“ nad dělníky, jsou vykonavateli vůle boží).

Zaujměte na chvíli toto (fakticky liberální) stanovisko, že je možná „jednota“ obou šestek v *dumě bez ohledu* na většinu dělníků, a okamžitě pochopíte, že Burjanov a skupinka publicistů kolem Jedinstva mají kroužkařský zájem *spekulovat* s názorovými rozdíly obou šestek a využívat jejich neshod k tomu, aby mohli hrát věčnou roli... „smiřovatele“!

Na jedné straně může takový smiřovatel jako Burjanov, Trockij, Plechanov, Šer, Černov, Suchanov nebo kterýkoli jiný říci, že šestka likvidátorů není v právu, protože likviduje usnesení strany. Na druhé straně zas může říci, že není v právu šestka pravdovců, protože mluví se svými kolegy nemístným, nepřipustným, hřšíšným „tónem vítězů“,

jménem jakési většiny. Možná že takový „smiřovatel“ dokonce označí své eklektické jednání a intrikánství za „dialektické“ a začne si činit nároky na titul „sjednocovatele“... To už kdysi v naší straně bylo: vzpomeňte si třeba na úlohu bundovců a Tyszky na stockholmském a londýnském sjezdu a vůbec v letech 1906—1911!

Byly to zlaté časy pro kroužkařské diplomaty a smutné pro dělnickou třídu, když uvědoměli dělníci ještě nebyli dost pevně semknuti proti širitelům buržoazního vlivu, „ekonomistům“ a „menševikům“.

Dnes tyto časy pomíjejí. Reč pánů kadetů *hořekuje* nad „vnášením nesvárů do dělnických mas“. To je hledisko liberálního pána. My *vítáme* „vnášení nesvárů do dělnických mas“, protože právě tyto masy a jedině ony *oddělí* „nesváry“ od zásadových neshod, *samy* pochopí, v čem je jejich podstata, vytvoří si *vlastní* názor a vyřeší otázku nikoli „s kým jít, ale kam jít“*, tj. otázku vlastní vyhraněné, jasné, samostatně promyšlené a ověřené linie.

Tento čas už nastal a nastává. Masy pravdovských dělníků *už* rozdělují „nesváry“, už rozpoznaly podstatu neshod, už si stanovily vlastní linii. *Faktickým* důkazem toho jsou údaje o dělnických skupinách *po* dvou letech otevřeného boje (1912 a 1913).

Kroužkařské diplomacii už odzvánějí.**

* Jak se skvěle vyjádřili moskevští dělníci^[156] (viz Rabočij, č. 6 z 29. května 1914), kteří okamžitě rozpoznali faleš Plechanovova Jedinstva.

** Účast *vůdců* různých skupin, likvidátorské (Dan, Martov), Plechanova, Trockého a Lunačarského ve spolku s narodniky (Sovremennik) je rovněž ukázkou kroužkařské diplomacie, protože se *nikdo* neodvážil předem přímo a jasně říci dělníkům: uzavíráme tento spolek z těch a těch důvodů. Jako výplod kroužkařské diplomacie je Sovremennik mrtvě narozeným podnikem.

3. PROČ DĚLNICKÉ ORGANIZACE VEŘEJNĚ PRANÝŘOVALY LIKVIDÁTORY JAKO POMLOUVAČE?

V 92. čísle listu Puť pravdy z 21. května 1914 byla otištěna rezoluce *zástupců deseti odborových organizací města Moskvy*.^[237] V této rezoluci je co nejrozhodněji a velice přikře odsouzen jako „trestuhodný čin“ dezorganizátorský odchod Malinovského, dále je v ní vyslovena plná důvěra Sociálně demokratické dělnické frakci Ruska ve Státní dumě („jděte odhodlaně vlastní cestou, dělnická třída je s vámi!“) a konečně jsou v ní veřejně pranýřováni likvidátoři z listu Naša rabočaja gazeta jako lidé, kteří „*odcházejícího poslance okamžitě špinavě pomluví*“; jednání těchto lidí je hodnoceno stejně jako „šíření pomlouvačných pověstí v pravicovém tisku, jehož účelem je vnést zmatek mezi dělníky“.

„Svatou povinností všech, komu záleží na věci dělníků, je semknout se a svorně čelit pomlouvačům,“ píšou ve své rezoluci zástupci deseti moskevských odborových organizací. „Jako odpověď na to dělnická třída těsněji semkne své řady kolem svých zástupců“ (tj. kolem frakce SDDSR) „a *pomlouvače zahrne svým pohrdáním*“.

Nemusíme ani uvádět četné jiné rezoluce dělníků stejného obsahu, vyjádření lotyšského dělnického listu^[92]* apod. Jenom bychom se opakovali.

Podívejme se, co se stalo.

Proč uvědoměli dělníci Ruska zastoupení deseti moskevskými odborovými organizacemi a mnoho dalších organizací veřejně odsoudili likvidátory z listu Naša rabočaja

* „Považujeme za zbytečné zabývat se pověstmi uveřejňovanými v tisku a vyloženími pomluvami proti Malinovskému a proti celé frakci a jejímu důslednému zaměření, protože se tyto pověsti *vždycky šíří s nečestným úmyslem* a vždy se ukáže, že nejsou pravdivé“ (Trudovaja pravda, č. 1, 23. května 1914).

gazeta jako špinavé pomlouvače a vyzvali dělnickou třídu, aby je zahrnula pohrdáním?

Co udělala Naša rabočaja gazeta?

Šířila anonymní pověsti a mlhavé narážky, že prý Malinovskij je provokatér.

Neuvedla jediné jméno obviňovatele. Neuvedla jediný přesný fakt. Neuvedla jediný jasně formulovaný doložený důkaz, třeba jen uvedením krycího jména, místa prozrazení, datem — ani jediný takový usvědčující důkaz nepředložila.

Zmohla se pouze na nejasné pověsti, jen na rozmazávání „nevysvětleného“ odchodu z dumy. A organizovaní dělníci, členové dělnické strany, tvrdě odsoudili Malinovského právě za nevysvětlený odchod, za tajný útěk z dumy.

Organizovaní marxističtí dělníci okamžitě svolali všechny své místní stranické a odborové organizace, své zástupce v dumě i celoruské řídicí instituce a přímo, otevřeně a přede všemi řekli proletariátu a celému světu: Malinovskij nám nevysvětlil svůj odchod ani nás předem neinformoval. Toto chybějící vysvětlení, tato neslýchaná svévole činí jeho jednání jednáním dezertéra, zatímco my vedeme závažný, těžký a odpovědný třídní boj. Dezertéra jsme soudili, nemilosrdně ho odsuzujeme a odsoudili jsme ho. Toť vše. Věc je vyřízena.

„Jedinec neznamená nic. Třída znamená všechno. Neochvějně braňte vybojované pozice. Jsme s vámi“^[179] (telegram čtyřiceti obchodních příručích z Moskvy Sociálně demokratické dělnické frakci Ruska. Viz Puť pravdy, č. 86 ze 14. května 1914.).

Věc je vyřízena. Organizovaní dělníci dovedli věc *organizovaně* do konce a semkli své řady k další práci. Dejme se do práce!

Ovšem kroužky inteligentů se chovají jinak. „Chybějící vysvětlení“ u nich nevyvolalo *organizovaný* postoj k věci (*ani jediná* řídicí instituce likvidátorů nebo jejich přátel *nezhodnotila* otevřeně, přímo a *plně podstatu věci!!!*), ale kle-

vetnický zájem. Ale, ale, „chybějící vysvětlení“? — klepny z intelektuálské společnosti zbystřily sluch.

Pomlouvači nemají žádné důkazy. Klepny z Martovova kroužku *nejsou schopny organizované* akce — svolat to či ono kolegium, shromáždit důkazy politického rázu nebo významu, společně je ověřit, analyzovat a posoudit a učinit oficiální, odpovědné rozhodnutí, které by pro proletariát bylo směrnicí. Na to se klepny nezmůžou.

Zato žvanit a pomlouvat, chodit za Martovem (nebo za podobnými špinavými pomlouvači) nebo od Martova a přihřívát temné zvěsti, pídit se po narážkách a šířit je dál — na to jsou klepny mezi inteligenty mistři. Kdo alespoň jednou v životě viděl tuto společnost inteligentských klepen, ten si jistě na celý život zhnusí (pokud sám nepatří ke klepnám) tyto odporné bytosti.

Každému své. Každá společenská vrstva má svůj „životní styl“, své zvyky a sklony. Každý hmyz má svou zbraň: existuje i takový hmyz, který se brání tím, že vylučuje páchnoucí tekutinu.

Organizovaní marxističtí dělníci jednali organizovaně. Organizovaně vyřídili případ svévolného odchodu bývalého kolegy a organizovaně se pustili do další práce, do dalšího boje. Klepny z řad likvidátorských inteligentů nedošly a nemohly dojít dál než ke špinavým klepům a pomluvám.

Jakmile se objevily první články v listu *Naša rabočaja gazeta*, organizovaní marxističtí dělníci ihned poznali tyto klepny a okamžitě jejich počínání správně zhodnotili jako „špinavou pomluvu“, pro kterou si zaslouží „být zahrnutý pohrdáním“. K Martovovým a Danovým „pověstem“ nemají ani kapku důvěry, jsou pevně rozhodnuti nevěnovat jim pozornost, nepřikládat jim význam.

Mimochodem, v rezolucích dělníků, pohoršených jednáním likvidátorů, se mluvilo o likvidátorech vůbec. Podle mého názoru by bylo mnohem správnější mluvit o panu Martovovi a Danovi, jak to učinil v telegramu Lenin¹³⁸ a jak tomu bylo v některých člancích a rezolucích. Nemáme

důvod obviňovat ze špinavých pomluv *všechny* likvidátory a veřejně je za to pranýřovat, ale právě Martov a Dan během deseti let mnohokrát prokázali — počínaje jejich pokusem zmařit vůli II. sjezdu strany (1903) — svou „manýru“ bojovat pomocí insinuačí a špinavých pomluv. Tato dvě individua se marně schovávala za tvrzení, že kdosi vyzrazuje skutečné autory listu Novaja rabočaja gazeta. Nikde se nikdo ani slovem nezmínil ať už o redakci nebo o jménech skutečných redaktorů.

Ovšem pomlouvače, které dělnická strana zná ze své desetileté existence, bylo třeba uvést jmenovitě, což se také stalo.

Pomlouvači se snaží zmást lidi naprosto nezkušené nebo vůbec neschopné samostatné úvahy „šlechtným“ požadavkem „neoficiálního“ soudu; nevíme vlastně nic určitého, nikoho neobviňujeme, pověsti k obvinění „nestačí“, ty stačí leda k „prošetření“!

A právě v tom je, řečeno právnicky, „skutková podstata“ špinavé pomluvy, že totiž lidé pouštějí do tisku nepodložené, anonymní pověsti a nejsou s to uvést jediného poctivého občana, jedinou solidní, odpovědnou demokratickou instituci, která by ručila za *serióznost* těchto pověstí.

A v tom je právě jádro věci.

Martov a Dan jsou dávno známí, mnohokrát usvědčení pomlouvači. V zahraničním tisku se o tom psalo nesčetněkrát. Když Martov napsal za Danovy spoluúčasti a spoluodpovědnosti zvláště pomlouvačnou brožuru Spasitelé, nebo ničitelé^[151], označil ji *dokonce* umírněný a opatrný Kautsky, v poslední době povolný k „ústupkům“ likvidátorům, za „*odpornou*“.^[79]

Taková je skutečnost. O tom se už dávno psalo v zahraničním tisku.

A po tom všem Martov a Dan chtějí, abychom se z *jejich* podnětu, na základě *jejich* pomlouvačného vystoupení uvolili provést šetření *za účasti* oněch skupinek, které Martova a Dana kryjí!!!

To je vrchol drzosti ze strany pomlouvačů, vrchol podlosti.

Nevěříme jedinému Martovovu a Danovu slovu. *Nikdy nepřistoupíme* na žádné „prošetření“ nejasných pověstí za účasti likvidátorů a jim pomáhajících skupinek. To by znamenalo *krytí* Martovův a Danův trestuhodný čin, který naopak před dělnickou třídou úplně odhalíme.

Na přímou či nepřímou výzvu Martova a Dana i těch, kdo je kryjí, bundovců, Čcheidzeho a spol., stoupců „srpnového bloku“ atd., abychom společně s nimi případ „prošetřili“, odpovídáme: Martovovi a Danovi nevěříme. Nepovažujeme je za poctivé občany. Budeme se k nim chovat jako k podlým pomlouvačům, jediné tak, a ne jinak.

Jen ať si ti, kdo Dana a Martova kryjí, anebo nervově labilní inteligenti, kteří věří „pověstem“ těchto pánů, klidně áchají a óchají při pomyšlení na buržoazní soud. Nás tím nezastraší. Proti vyděračům jsme *vždy a bezpodmínečně* pro buržoazní legálnost buržoazního soudu.

Když někdo řekne: Dejte mi sto rublů, jinak prozradím, že podvádíte svou ženu a máte poměr s tou a tou, je to trestné vydírání. V tomto případě jsme pro buržoazní soud.

Když někdo říká: Udělejte mně politické ústupky, považujte mě za rovnoprávného druhu marxistického celku, jinak budu roztrubovat pověsti o provokatérství Malinovského, je to politické vydírání.

V tomto případě jsme pro buržoazní soud.

A právě takové stanovisko zaujali *sami* dělníci, když hned k prvním Danovým a Martovovým článkům neprojevíli důvěru a nezeptali se sami sebe: Není snad přece jen na oněch „pověstech“ trochu pravdy, když o nich píší Martov a Dan? Dělníci *okamžitě* pochopili podstatu věci a prohlásili: „Dělnická třída nedá na špinavé pomluvy.“

Buď předložte svým podpisem stvrzené přímé obvinění, aby vás buržoazní soud mohl usvědčit a potrestat (jiný prostředek boje proti vydírání neexistuje), anebo zůstaňte s cejchem na čele, který vám vypálili zástupci deseti děl-

nických odborových organizací, když vás veřejně nazvali pomlouvači. Vyberte si, pánové Martove a Dane!

Řídící instituce prošetřila pověsti a prohlásila je za nescelné. Dělníci v Rusku této instituci věří a tato instituce pomlouvače *nadobro* usvědčí. Ať si Martov nemyslí, že *on* zůstane neodhalen.

Ale co politické skupinky obhajující likvidátory anebo alespoň částečně s nimi sympatizující? Ty naši řídící instituci nevěří? Ovšemže ne! Nepotřebujeme jejich důvěru, nepodvolíme se absolutně *ničemu*, v čem by se projevil byť jen náznak toho, že jim důvěřujeme.

My říkáme: Páni členové skupinek, které *důvěřují* Martovovi a Danovi a přejí si „sjednotit se“ s nimi, vy všichni stoupenci „srpnového bloku“, trockisté, vperjodovci, bundovci aj. aj., mluvte prosím, projevte se! Jedno nebo druhé, pánové:

Pokud se chcete sami „sjednotit“ s Martovem a Danem a vyzýváte k tomu i dělníky, pak máte ke všem těmto dobře známým vůdcům ideově politického směru likvidátorů elementární důvěru (my ne). Pokud tuto důvěru máte, pokud připouštíte možnost „sjednocení“ s nimi, uznáváte ji a hlásáte, přejděte k *činu* a nezůstávejte u *slov!*

Buď požádáte Dana a Martova (důvěra za důvěru), aby udali zdroje „pověstí“, sami je prošetříte a veřejně před dělnickou třídou prohlásíte, že ručíte za to, že nejde o pomluvy klepen, že nejde o zlobné našeptávání podrážděných likvidátorů, ale o *závažné a seriózní* důkazy. Kdybyste to udělali a kdyby bylo dokázáno, že hned jak tyto pověsti proskočily, tak je likvidátorské, plechanovovské aj. řídící instituce prověřily a neprodleně o nich informovaly pravdovskou řídící instituci, pak bychom vám odpověděli: Jsme přesvědčeni, pánové, že se mýlíte, a váš omyl vám dokážeme, ale uznáváme, že jste jednali jako poctiví demokraté.

Anebo se schováte, páni vůdcové „směrů“ a skupinek vyzývajících dělníky ke sjednocení s likvidátory, schováte

se za Danova a Martovova záda a necháte je, aby pomlouvali dle libosti, aniž od nich budete žádat, aby uvedli zdroje, aniž se budete namáhat prověřit serióznost těchto pověstí (*a převzít za to politickou odpovědnost*).

My pak dělníkům otevřeně řekneme: Soudruzi, cožpak nevidíte, že všichni tito vůdcové skupinek *se podílejí* na těchto špinavých pomluvách a *pomáhají* pomlouvačům?

Podívejme se, jak věc řeší dělníci.

Pro objasnění uvedeme konkrétní případ. Když řídicí instituce uznávaná $\frac{4}{5}$ uvědomělých dělníků Ruska prohlásila, že prošetřila pověsti a je pevně přesvědčena o jejich naprosté nesmyslnosti (ne-li o něčem horším), vystoupily v tisku *dvě* skupiny: 1. skupina, k níž patří Čcheidze, Čchenkeli, Skobelev, Chaustov, Tuljakov, Maňkov a Jagieľo; 2. stoupenci „srpnového bloku“, tj. řídicí likvidátorská instituce tohoto bloku.

A co prohlásily?

Pouze to, že se nepodílely na prošetřování pověstí, jehož se ujala řídicí instituce pravdovců!! Pouze to!

Rozeberme tento případ.

Za prvé si představme, že místo skupiny Čcheidzeho a spol. máme před sebou poctivé demokraty. Tito lidé volili Malinovského místopředsedou *své* frakce v dumě. A najednou se v tisku, v orgánu, za nějž nesou politickou odpovědnost, šíří pověsti, že je Malinovskij provokatér.^[183]

Mohou snad být dva názory na to, co je v takovém případě nejzákladnější a bezpodmínečnou povinností všech poctivých demokratů?

Okamžitě vytvořit z vlastních lidí nebo z kohokoli jiného komisi, okamžitě zjistit, odkud pověsti pocházejí, kdo a kde je šířil, ověřit jejich *spolehlivost* a serióznost a veřejně, přímo a poctivě dělnické třídě říci: Soudruzi, zabývali jsme se touto záležitostí, *prošetřili jsme ji* a ručíme vám za to, že jde o vážnou věc.

Tak by postupovali poctiví demokraté. Mlčet, neprověřovat a dál nést odpovědnost za tiskový orgán, který šíří

nejasné pověsti, to je vrchol podlosti a bezzásadovosti, nedůstojných poctivých občanů.

Za druhé si představme, že místo Čcheidzeho a spol. máme před sebou lidi podporující a kryjící špinavé pomluky, kteří *buď sami slyšeli* nejasné pověsti od Martova nebo od jeho přátel, ale nikdy je nenapadlo brát je vážně (vždyť kdo z lidí, kteří přišli do styku se sociálně demokratickou činností, stokrát neslyšel hloupé, vyloženě nesmyslné „pověsti“, kterým by bylo směšné věnovat pozornost), anebo neslyšeli nic, ale protože dobře znají Danovy a Martovovy „manýry“, raději „zůstávají v těžké a ožehavé otázce stranou“¹³⁷, aby se snad přímým projevem důvěry v serióznost „pověstí“, jež v tisku šíří Martov a Dan, nepošpinili a na celý život nezostudili, ale zároveň chtějí Martova a Dana *potají* krýt.

Takoví lidé, jaké jsme popsali v našem druhém případě, *by jednali právě tak, jako jednal Čcheidze a spol.*

To, co bylo řečeno, plně platí i o stoupencích „srpnového bloku“.

Ať se dělníci sami rozhodnou pro jeden z těchto dvou předpokladů, ať sami rozeberou jednání Čcheidzeho a spol. a zamyslí se nad ním.

Ještě se podíváme, jak si počíná Plechanov. V 2. čísle Jedinstva označuje články likvidátorů o Malinovském za „pobuřující“ a „odporné“, ale zároveň dodává se zjevnou výtkou na adresu pravdovců: To je ovoce *vašeho* rozkolu, „sami jste rozbili misku, tak neplačte nad rozlitém mlékem!“^[206]

Jaký má smysl takovéto Plechanovovo počínání?

Jestliže Plechanov bez ohledu na přímé prohlášení Dana a Martova, že považují pověsti za vážné a spolehlivé (jinak by nežádali prošetření), přesto označuje články likvidátorů za pobuřující a odporné, znamená to, že nemá k Danovi a Martovovi sebemenší důvěru!! To znamená, že je *také* pokládá za špinavé pomlouvače.

Z jakého jiného důvodu, na jakém jiném rozumném

podkladě by veřejně označoval za „odporné“ články lidí, kteří chtějí (jak sami říkají) prospět demokracii a proletariátu tím, že odhalí závažné a hrozné zlo — provokace??

Jestliže však Plechanov nevěří Martovovi a Danovi ani slovo a považuje je za špinavé pomlouvače, jak potom může dávat za vinu *nám*, pravdovcům, takovéto metody boje likvidátorů vyloučených ze strany? *Jak* může napsat „rozbils misku, neplač nad rozlitym mlékem“? To přece znamená, že „*rozkolem*“ Dana a Martova *ospravedlňuje!*

Je to nehorázné, ale je to tak.

Plechanov *ospravedlňuje* špinavé pomlouvače, kterým sám ani trochu nevěří, tím, že vinu prý nesou pravdovci, kteří je vyloučili ze strany.

Takové Plechanovovo počínání je „diplomatická“, tj. z kroužkařské diplomacie vyplývající obhajoba vyděračů (jak mu to už otevřeně řekla „skupina marxistů“^[39], která mu byla ochotná věřit, ale brzy se zklamala), jež objektivně znamená totéž jako pobízet vyděrače, aby pokračovali ve svém vyděračství.

Martov a Dan z toho musí usoudit: Jestliže jsme okamžitě dosáhli toho, že „antikvidátor“ Plechanov, který nám nevěří, *obviňuje* byť nepřímou, byť částečně pravdovce z toho, že nás „rozkolem“ dohnali k tak zoufalému boji, znamená to... znamená to: jen tak dál! Pokračujte v tomto duchu! Plechanov nám *odává naději*, že náhradou za naše vydírání *dosáhneme ústupků!!**

Plechanovovu kroužkařskou diplomacii dělníci okamžitě prohlédli. Důkazem toho je reakce Moskvanů na 1. číslo

* Zcela stejnou obhajobu vydírání jako u Plechanova, jenomže v ještě zastřenější a zbabělejší formě, najde čtenář u Trockého^[298]. Tento *spolupracovník* listu Naša rabočaja gazeta v 6. čísle Borby ani slovem neodsuzuje Danovu a Martovovu „kampaň“, ale zato obviňuje pravdovce z šíření „jedovatého semene nenávisti a rozkolu“ (s. 44)!! „Jedovatost“ nelze tedy ani v sebemenší míře spatřovat v pomluvách, nýbrž v plnění usnesení strany o šířitelích buržoazního vlivu a hanobitelích ilegality. To si zapamatujeme.

listu Jedinstvo a odpověď „skupiny marxistů“, která byla kdysi ochotna Plechanovovi důvěřovat, ale teď ho nazvala „diplomatem“¹³⁸. Plechanovova kroužkařská diplomacie se velice brzy ukáže v celé své nahotě.

Zástupci dělníků veřejně a oficiálně vyloučili v lednu 1912 ze strany určitou skupinu likvidátorů s Martovem a Danem v čele. Dva a půl roku poté čtyřpětina většina dělníků v Rusku toto rozhodnutí schválila a *zotožnila se* s ním. Martovovo a Danovo vydírání a pomluvy nepřimějí dělníky k „ústupkům“, ale naopak je ještě více utvrdí v přesvědčení, že budovat dělnický marxistický „celek“, ze $\frac{4}{5}$ už vybudovaný, lze pouze *bez* likvidátorů a *proti* nim.

Každý dnes mluví o růstu politického uvědomění ruských dělníků, o tom, že záležitosti dělnické strany přecházejí plně a výlučně do jejich rukou, o obrovském zvýšení jejich vyspělosti a samostatnosti po revoluci. Proti „kroužkům inteligentů“ nebo „frakcionářství inteligence“ se dovolávají dělníků jak Trockij, tak Plechanov. Jakmile však přijde řeč na *objektivní* fakta týkající se toho, pro který politický směr se *nynější* uvědomělí dělníci Ruska rozhodují, který schvalují a vytvářejí, tu kupodivu Plechanov, Trockij i likvidátoři obracejí a vykřikují: Tito dělníci, pravdovštní dělníci, k nimž patří většina uvědomělých dělníků v Rusku, jdou za pravdovci jen z „rozpačitosti“ (Borba^[298], č. 1, s. 6), *podléhají* jen „demagogii“ nebo frakcionářství atd. atd.

Jak je vidět, likvidátoři, Plechanov a Trockij uznávají vůli většiny uvědomělých dělníků nikoli ve vztahu k současnosti, nýbrž k budoucnosti, a to pouze a jedině k takové budoucnosti, kdy dělníci budou souhlasit s nimi, s likvidátory, s Plechanovem, s Trockým!!

To je opravdu komický subjektivismus! Jaký komický

strach tu čiši z objektivních faktů! Ale kdybychom zanechali vzájemného obviňování z inteligentského kroužkaření, museli bychom přece přihlížet právě k *současným* a právě k *objektivním* faktům.

Politické uvědomování dělníků, jež — jak se všeobecně uznává — postupuje, hodnotí naši smířlivci, Plechanov, Trockij a spol. se stejně komickým subjektivismem. Plechanov a Trockij *kolísají* mezi dvěma bojujícími směry v sociálně demokratickém třídním hnutí a své subjektivní kolísání vnucují dělníkům, když jim říkají, že účast dělníků v boji směrů vyplývá z neuvědomělosti dělníků a že až budou uvědomělejší, přestanou bojovat, nebudou „frakční“ (Plechanov stejně jako Trockij opakují „ze zvyku“ naučené heslo „frakcionářství“, i když pravdovci v lednu 1912, tj. přede dvěma a půl lety, rozhodným a veřejným vyloučením likvidátorů s „frakcionářstvím“ skoncovali).

V takovémto Plechanovově a Trockého hodnocení boje bije do očí jejich subjektivismus. Vezměte si dějiny — pro marxistu přece není hřích podívat se na dějiny hnutí! — a ty vám ukážou, že *téměř dvacet let* probíhá boj proti buržoazním směrům: „ekonomismu“ (1895—1902), menševismu (1903—1908) a likvidátorství (1908—1914). Je nade vši pochybnost, že mezi těmito třemi odrůdami „buržoazního vlivu na proletariát“ je úzká souvislost a návaznost. Je historickou skutečností, že se vyspělí dělníci Ruska pokaždé účastnili tohoto boje a stavěli se na stranu „jiskrovců“ proti „ekonomistům“, na stranu bolševiků proti menševikům (pod tíhou objektivních faktů to přiznal *sám* Levickij^[94]) a konečně na stranu „pravdovství“ proti likvidátorství.

Nepromlouvá k nám snad tato historická skutečnost, týkající se *masového* sociálně demokratického hnutí dělníků, seriózněji než subjektivní zbožná přání Plechanova a Trockého, kteří už deset let spatřují svou zásluhu v tom, že nijak nemohou padnout do noty masovému sociálně demokratickému směru dělníků?

Objektivní fakta současného období, vzatá z obou pramenů — likvidátorského i pravdovského — a také dvaceti-leté dějiny názorně ukazují, že *právě* v boji proti likvidátorům a ve vítězství nad nimi prokázali ruští dělníci svou politickou vyspělost a dokázali vytvořit *opravdu* dělnickou stranu, která *nepodléhá* maloburžoaznímu vlivu v maloburžoazní zemi.

Plechanov a Trockij, kteří vnucují dělníkům svá subjektivní zbožná přání (nerespektující ani dějiny, ani masové směry v sociální demokracii), aby zanechali boje, se dívají na politickou vyspělost dělníků z hlediska věčných principů. Dosud byly dějiny, jak ironizoval Marx Proud-hona — a dnes už nejsou!¹³⁹ Po celých dvacet let, až dosud, se politické uvědomění dělníků formovalo pouze v boji proti buržoaznímu směru „ekonomismu“ a později proti projevům stejnorodého směru, a nyní, po několika „věčných“ pravdách o škodlivosti boje, hlásaných Plechanovem a Trockým, se dějiny zastaví, vymizí kořeny likvidátorství zapuštěné za podpory buržoazie v masách, zmizí „pravdovství“, které má podporu mas (masovým se stalo pouze zásluhou „rozpačitosti“ dělníků!), a vznikne něco „nového“ ... Nezdá se vám, že Plechanov a Trockij uvažují komicky?

Skutečná politická vyspělost dělníků se nemůže rozvíjet jinak než v neochvějném, důsledném, až do konce dovedeném boji proletářských vlivů, snah a směrů proti vlivům, snahám a směrům buržoazním. A že likvidátorství (podobně jako „ekonomismus“ v letech 1895—1902) je projevem buržoazního vlivu na proletariát, to nemůže popřít *ani* Trockij, a Plechanov v dávné, velmi dávné minulosti — už je to celého $1\frac{1}{2}$ — $2\frac{1}{2}$ roku — *sám* hájil usnesení strany, které tuto pravdu konstatovalo.

Jenže buržoazní vliv na dělníky nikdy a nikde na světě nespočíval jen ve vlivu ideovém. Když ideový vliv buržoazie na dělníky ztrácí sílu, je otřesen a ochabuje, buržoazie se *vždy a všude* uchýlovala a bude uchýlovat k nejzoufalejš-

ším lžím a pomlouvám. Martov a Dan právě tehdy, když mařili vůli většiny organizovaných marxistů, právě tehdy, když jim chyběla zbraň ideového boje, neustále jako zbraně používali insinuačí a pomluv.

Jenomže dosud to dělali v emigraci, před poměrně úzkým okruhem „posluchačů“, a tak jim mnohé prošlo. Teď vystoupili před desetitisíce ruských dělníků — a hned narazili. „Parádní číslo“ emigrantských pomluv a klepů nemělo odezvu. Dělníci jsou už natolik politicky uvědomělí, že okamžitě *podle charakteru* Martovových a Danových vystoupení rozpoznali neupřímnost a nesvědomitost těchto vystoupení a veřejně je před celým Ruskem pranýřovali jako pomlouvače.

Vypělí dělníci Ruska udělali ve svém politickém uvědomění další krok kupředu tím, že jedné buržoazní skupině (likvidátorům) *vyrazili* z ruky zbraň pomluv.

Ani buržoazní spolek likvidátorských vůdců, Plechanova a Trockého s narodniky, ani snaha liberálního tisku prohlášovat za úkol „čestných“ lidí sjednocení dělníků s likvidátory dělnické strany, ani Martovova a Danova pomlouvačná kampaň nezastaví vzrůstající a stále pokračující sjednocování proletariátu kolem myšlenek, programu, taktiky a organizace „pravdovství“.

Prosvěščenije, č. 6
červen 1914
Podepsán V. Iljin

Podle časopisu Prosvěščenije

O „VPERJODOVCÍCH“ A O SKUPINĚ VPERJOD

V listu petrohradských likvidátorů A. Bogdanov tvrdě obvinil Pravdu a „pravdovce“. Teď uveřejnil časopis Trockého, který ještě včera byl věrným přítelem likvidátorů a dnes se od nich napůl odklonil, dopis pařížského a ženevského kroužku [187] ideové a marxistické skupiny Vperjod (č. 4, s. 56).

Na obranu této pařížsko-ženevské skupiny, která existuje od roku 1909, tj. asi pět let, vystoupila v Rusku pouze jedna skupina na Kavkaze. Bylo by asi ztrátou času vysvětlovat znovu to, co už vysvětlil list Puť pravdy.*

Ale to, s jakou vehemencí likvidátoři a jejich někdejší přítel Trockij hájí „vperjodovce“, nás nutí ještě jednou jim odpovědět, tím spíše, že znovu a znovu se rýsující faktický spolek likvidátorů, Trockého a vperjodovců nám umožňuje vysvětlit dělníkům v Rusku, v čem spočívá zásadní a politický význam tohoto spolku.

Skupina Vperjod se v zahraničí odštěpila od bolševiků v roce 1909. Koncem roku 1909 vydala brožurku *Současná situace a úkoly strany*[268], v níž podává výklad své „platformy“.

„Na vypracování platformy se podílelo patnáct členů strany — sedm dělníků a osm příslušníků inteligence,“ čteme na s. 32 této brožurky. „Větší část platformy byla schválena jednomyslně. Pouze v otázce Státní dumy se tři lidé hlasování zdrželi (dva ‚otzovisté‘ a jeden ‚anti-bojkotista‘).“

Platforma (s. 17 a další) obhajovala „proletářskou filozofii“.

* Viz *Sebrané spisy* 24, Praha 1985, s. 367—370. *Red.*

Ze jmen „vperjodovců“, která oni sami v tisku uvedli, vybíráme N. Maximova, Voinova, Alexinského, Lunačarského, Ljadova, S. A. Volského, Domova, A. Bogdanova.

Co se stalo s těmito „vperjodovci“?

N. Maximov ze skupiny Vperjod odešel.

Voinov a Alexinskij v ní sice zůstali, ale rozešli se a teď patří ke *dvěma* různým skupinám Vperjod, což bylo oficiálně oznámeno v Paříži.

A. Lunačarskij se rozešel s Alexinským.

Ljadov zřejmě ze skupiny odešel; o jeho postoji k novému rozkolu ve skupině Vperjod nic nevíme.

S. A. Volskij přešel k levicovým narodníkům. Usuzujeme tak podle toho, že soustavně přispívá do tiskových orgánů levicových narodníků (viz Zavěty).

Domov zveřejnil ve třetím čísle sborníku Vperjod (květen 1911) prohlášení^[209], že „už nemá s publikacemi skupiny Vperjod nic společného“ (s. 78).

A. Bogdanov v tisku oznámil, že ze skupiny Vperjod odešel.

Takové jsou fakty.

A teď s nimi srovnáme prohlášení pařížských a ženevských vperjodovců, jež otiskl Trockij:

„Tvrzení listu Puť pravdy, že skupina Vperjod byla od samého začátku slepena z různorodých, protimarxistických složek, které se s oživením dělnického hnutí rozpadly, neodpovídá skutečnosti.“

Z toho čtenář vidí, že Trockij, který velmi dobře zná všechna uvedená jména i celou historii skupiny Vperjod, již nejednou pomáhal, uveřejňuje do nebe volající, nehoráznou lež vperjodovců a že Puť pravdy napsal čistou pravdu.

Připomeňme si ještě jeden fakt. V časopise *Sovremennyj mir* byla tuším v roce 1910 nebo 1911 uveřejněna recenze G. A. Alexinského o práci A. A. Bogdanova. Alexinskij v ní prezentoval Bogdanova jako „pána“, který nemá s marxismem nic společného.

Oč jde?

O to, že vperjodovci byli skutečně slepeni z různorodých protimarxistických složek. A tyto složky byly, máme-li na mysli ideové směry, *dvě*: „machismus“ a „otzovismus“, což je mimo jiné vidět už z uvedených citátů.

„Machismus“ je Bogdanovem poopravená Machova a Avenariova filozofie, kterou zastávali Bogdanov, Lunačarskij a Volskij; v platformě skupiny Vperjod *se schovává* pod pseudonymem „proletářská filozofie“. Ve skutečnosti je to odrůda filozofického idealismu, tj. rafinované obhajoby náboženství, a není náhoda, že Lunačarskij sklouzl od této filozofie k hlásání spojení vědeckého socialismu s náboženstvím. A. Bogdanov i dnes obhajuje v několika „nových“ knihách tuto hluboce protimarxistickou a veskrze reakční filozofii, proti níž energicky bojovali jak menševik G. V. Plechanov, tak bolševik V. Iljin.

Ptáme se všech a každého, zda likvidátoři, A. Bogdanov, Trockij a vperjodovci z Paříže a ze Ženevy jednají čestně, když v uveřejňovaných prohlášeních skupiny Vperjod a o skupině Vperjod před dělníky v Rusku *zatajují*, že:

1. skupina Vperjod si sama zvolila za svou platformu „proletářskou filozofii“, to jest machismus;

2. marxisté různých frakcí dlouho a úporně bojovali proti „machismu“ jakožto filozofii hluboce reakční;

3. dokonce i zapálený vperjodovec Alexinskij, který spolu s machisty sám platformu podepsal, byl zakrátko nucen proti machismu ostře vystoupit.

Přejdeme teď k otzovismu.

Už jsme se zmínili o tom, že členy skupiny Vperjod byli „otzovisté“. Sama platforma této skupiny obsahuje, jak bylo konstatováno hned po jejím zveřejnění v zahraničním tisku, zamaskovaný otzovismus a nepřípustné ústupky otzovismu, například v bodě d) platformy na s. 16, kde se říká, že (do jisté doby)

„žádné pololegální a legální způsoby a cesty boje dělnické třídy, tedy ani účast ve Státní dumě, nemohou mít samostatný a rozhodující význam“.

To je také „otzovismus“, jenže zamaskovaný, nejasný, zmatený. Jak straně věrní, tj. proti likvidátorství bojující bolševici, tak straně věrní menševici stále stejně a mnohokrát vysvětlovali, že taková platforma je pro sociální demokracii nepřípustná, že je to hluboce chybná a hluboce škodlivá obhajoba „otzovismu“.

Otzovisté byli proti účasti ve III. dumě, ale události jasně ukázaly, že se mýlili, že jejich postoj *prakticky* vedl k anarchismu.

Zamaskovaná a nesmělá obhajoba „otzovismu“, kterou jsme ukázali, by *prakticky* neumožnila prosadit linii, kterou Pravda vítězně prosadila a která přinesla pravdovcům vítězství nad rozbíječi strany, nad likvidátory, v obrovské většině legálních i těch nejlegálnějších dělnických organizací.

Proto mluvili-li „vperjodovci“ ještě dnes o „neokleštěném levicovém marxismu“, jsme nuceni vzít si slovo a varovat dělníky, jsme nuceni prohlásit, že za těmito halasnými slovy se skrývá nemarxistické, protimarxistické učení, které dělnické hnutí nesmírně poškozuje a je s ním naprosto nesmiřitelné.

Tento vperjodovský druh „neokleštěného levicového marxismu“ je karikaturou bolševismu, jak už dávno, víc než před pěti lety, prohlásili a ukázali bolševici. Ve skutečnosti jde o úchylku od marxismu k anarchismu, i když si to třeba vperjodovci ani neuvědomují.

Plenární zasedání v lednu 1910, ano, plenární zasedání, na něž se vperjodovci v časopise Trockého odvolávají a o němž říkají, že potvrdilo jejich skupinu, toto plenární zasedání *jednomyslně odsoudilo takovou úchylku*, protože je stejně škodlivá jako úchylka likvidátorská. Vedoucí instituce, které plenární zasedání vytvořilo k prosazování svých usnesení, například redakce ústředního orgánu¹⁴⁰, po celý rok 1910 *mnohokrát* a zevrubně dokazovala na stránkách svého listu, že vperjodovci stejně jako likvidátoři *porušili* usnesení plenárního zasedání, že podobně jako likvidátoři

jsou ve skutečnosti *širiteli buržoazního vlivu mezi proletariátem*.

Jestliže se dnes vperjodovci odvolávají v časopise Trockého na „první a druhou vperjodovskou školu“, jsme povinni připomenout fakty: z první školy polovina dělníků *odešla*, když se z vlastní zkušenosti přesvědčili o protimarxistické a dezorganizátorské povaze této školy. Pokud jde o druhou školu, ústřední orgán, prosazující usnesení plennárního zasedání, speciálně před touto školou dělníky varoval a upozorňoval je právě na její výše zmíněnou úlohu.

A kdo pomáhal této druhé škole?

Pouze likvidátoři a Trockij, a to *přes* oficiální varování oficiálního orgánu strany.

V této druhé škole stejně jako v současné době v petrohradském likvidátorském listu a v Trockého Borbě vidíme na vlastní oči faktický blok, spolek likvidátorů, vperjodovců a skupinky Trockého.

Je to spojenectví protimarxistických, dezorganizátorských skupin, které nenávidí marxismus Pravdy i kázeň, soudružskou, stranickou kázeň, jež sjednocuje kolem Pravdy obrovskou většinu uvědomělých dělníků v Rusku.

Toto spojenectví, stejně jako samu skupinu Vperjod a celé „vperjodovství“ *nelze* nazvat jinak než „dobrodružstvím“, protože z „vperjodovství“ a z jeho „bloku“ s Trockým a likvidátory nemůže vzejít nic než bezzásadovost, podpora protimarxistických názorů (i když nebudou obhajovány přímo) a dezorganizace dělnického hnutí.

Ovšem i když vůči skupině Vperjod a vperjodovství zaujímáme postoj zásadně a vyloženě nepřátelský, nikdy jsme nezavírali a nebudeme zavírat dveře před „vperjodovci“, kteří tuto skupinu opouštějí (jako například většina jejích zakladatelů) a hodlají pomáhat většině uvědomělých dělníků v Rusku, stmelené a sjednocené „pravdovstvím“. Žádná shovívavost vůči obhajobě „machismu“ (v němž bohužel nenávratně „uvízl“ Bogdanov) nebo „vperjodovství“ — a také žádné překážky soudruhům, kteří

důkladně prohlédli chyby Vperjodu a navracejí se *od něho ke straně*.

Pokud jde o Bogdanovovy výpady a nadávky v listě likvidátorů a výpady a nadávky vperjodovců v časopise Trockého, adresované „publicistům Iljinovi, Zinovjevovi a Kameněvovi“, poznamenáváme jen stručně: tito publicisté vždy realizovali *usnesení* semknutých marxistických dělníků, kteří svým semknutím se kolem „pravdovství“ či svými volbami do pojišťovacích institucí v sídelních městech a do celoruské pojišťovací instituce otevřeně ukázali celému světu, že tvoří drtivou většinu organizovaných a uvědomělých dělníků Ruska.

Uvedení publicisté, jednající vždy v duchu těchto usnesení, mají všechny důvody domnívat se, že jejich činnost odpovídá vůli většiny marxistických dělníků, a nechutné výpady vperjodovců, Trockého a likvidátorů je samozřejmě nemohou od jejich činnosti odradit.

Historie skupiny Vperjod, jejího rozpadu a jejích neustálých bloků s Trockým a s likvidátory vzbuzuje určitý zájem dělníků, a dokonce i určitý zájem veřejnosti, neboť zde máme před sebou typický jev vytváření zvláštních skupinek inteligence v období rozvratu a rozkladu. Každý může založit svou vlastní ideovou skupinu a ukazovat proletariátu svou specifickou cestu, ale od každého zakladatele nové skupiny se také „mnoho žádá“. Nevědomost hříchu nečiní, o tom není třeba mluvit, ale *setrůvat* na chybách, které odhalila teorie i praxe více než pětiletého hnutí, znamená přímo vyhlásit válku marxismu, semknuté a sjednocené většině dělníků.

Likvidátorské a vperjodovské kolísání nebo úchylnka — to není náhoda, nýbrž plod období rozkladu a rozpadu. Tyto buržoazní úchylnky, jež jsou pro každého uvědomělého dělníka výstrahou, vidíme po obou stranách cesty třídního boje marxistických dělníků.

*

P. S. Tyto řádky už byly napsány, když jsme dostali výtisk Trockého Borby s dalším dopisem „ženevského, pařížského a tífliského marxistického kroužku skupiny Vperjod a jejích petrohradských stoupenců“.

Z podpisu na dopise vidíme, že vperjodovci, kteří se „svou“ platformou vystoupili koncem roku 1909, získali v Rusku za čtyři a půl roku *jediný* „tífliský kroužek“ a zřejmě *dva* „petrohradské stoupence“ (protože tři by určitě vytvořili petrohradský nebo sídelní či celoruský marxistický ideový kroužek!). Pro lidi, kteří jen trochu seriózně uvažují o politice, už sám tento výsledek čtyřleté „činnosti“ skupiny Vperjod plně postačí k tomu, aby si o ní udělali patriční úsudek. Ať se s ní Trockij na stránkách „svého“ plátku sjednocuje, když ho to baví, ať si vperjodovci a trockisté hrají na „velmoci“ a „směry“, jež mezi sebou uzavírají dohody! Je to dětinská hra lidí, kteří se snaží důležitými slovy zamaskovat beznadějnou prázdnotu a bezobsažnost svých „skupinek“.

Musíme se smát, když čteme, jak tyto skupinky povykurují o jednotě a rozkolu! Pochopte, velevážení, že se může mluvit o jednotě masového hnutí dělníků, o jednotě dělnické strany, ale o jednotě s kroužky inteligentů, které za čtyři roky nezískaly sympatie dělníků v Rusku, si plácejte s Trockým! Nemá cenu o tom vůbec diskutovat.

Prosvěščenije, č. 6
červen 1914
Podepsán V. Iljin

Podle časopisu Prosvěščenije

„REDAKČNÍ“ POZNÁMKA
K „PROVOLÁNÍ
K UKRAJINSKÝM DĚLNÍKŮM“
OXENA LOLY¹⁴¹

S radostí otiskujeme provolání našeho soudruha, ukrajinského marxisty, k uvědomělým ukrajinským dělníkům. Sjednocení bez rozdílu národností — toto heslo je v současné době v Rusku zvlášť aktuální. Špatní rádcové dělníků, maloburžoazní inteligence z listu Dzvín, se snaží seč mohou odtrhnout ukrajinské sociálně demokratické dělníky od dělníků velkoruských. Dzvín vyjadřuje zájmy nacionalistické maloburžoazie.

Ale my budeme vyjadřovat zájmy dělníků-internacionalistů: stmelovat, sjednocovat a spojovat dělníky všech národů v zájmu jednotné, společné práce.

Ať žije těsný bratrský svazek dělníků ukrajinských, velkoruských i všech ostatních národů Ruska!

Trudovaja pravda, č. 28
29. června 1914

Podle listu Trudovaja pravda

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, which is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Main body of handwritten text, consisting of several lines of cursive script. The text is significantly faded and difficult to decipher, but appears to be a continuous paragraph.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or a closing line, also mostly illegible.

ZPRÁVA ÚV SDDSR
A SMĚRNICE DELEGACI ÚV
NA BRUSELSKÉ PORADĚ¹⁴²

*Napsáno 23.—30. června
(6.—13. července) 1914
Poprvé otištěno roku 1929,
Sočinenija V. I. Lenina
sv. XVII, 2. a 3. vydání*

Podle rukopisu

Než přistoupím ke zprávě, kterou mám přednést jménem ústředního výboru Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, využívám této příležitosti, abych splnil příjemnou povinnost a jménem ústředního výboru vyslovil hlubokou vděčnost soudruhu Vanderveldovi, předsedovi výkonného výboru mezinárodního socialistického byra, za jeho návštěvu v naší zemi a osobní seznámení s činiteli dělnického hnutí v Petrohradě. Jsme soudruhu Vanderveldovi o to vděčnější, že jako první položil základ k bezprostřednímu seznamování významných členů internacionály s uvědomělými a předními dělníky v Rusku a zároveň k zveřejnění objektivních údajů o dělnickém hnutí v Rusku v zahraničním socialistickém tisku (máme na mysli *Le Peuple a L'Humanité*), údajů získaných přímo na místě od redakcí listů tří směrů: „pravdovského“ (tj. naší strany), „likvidátorského“ a „eserského“.

Má zpráva o jednotě sociální demokracie v Rusku bude mít tyto čtyři části: 1. nejdříve objasním *podstatu* nejdůležitějších neshod mezi sociálními demokraty; 2. poté uvedu údaje o masovém dělnickém hnutí v Rusku, z nichž vyplývá, že naše stranická linie byla *prověřena zkušenostmi tohoto hnutí*; 3. vyložím, jak byla těmito zkušenostmi prověřena práce, linie a pozice našich odpůrců, a konečně 4. zformuluji jménem ÚV Sociálně demokratické dělnické strany Ruska konkrétní, pozitivní *praktické* návrhy týkající se jednoty.

Existují dva základní názory na to, co se v současné době odehrává v sociální demokracii v Rusku.

První názor, který vyložila Rosa Luxemburgová ve svém loňském návrhu^[334] (z prosince 1913) mezinárodnímu socialistickému byru a který sdílejí likvidátoři a skupiny, jež je obhajují, spočívá v tomto: v Rusku vládne „chaos“ frakčního boje mezi velkým množstvím frakcí, z nichž nejhorší, „leninská“, nejvíce rozdmýchává rozkol. Ale neshody ve skutečnosti vůbec nevylučují společnou práci. Cesta k jednotě vede přes dohodu nebo kompromis mezi všemi směry a frakcemi.

Druhý názor, který sdílíme my, spočívá v tom, že v Rusku se neděje nic, co by se podobalo „chaosu frakčního boje“. Probíhá tu *pouze* boj proti likvidátorům a *pouze* v tomto boji se formuje *skutečně* dělnická sociálně demokratická strana, která už teď sjednotila *drtivou většinu*, $\frac{4}{5}$ uvědoměných dělníků v Rusku. Ilegální stranu, v níž je sjednocena většina dělníků Ruska, reprezentovaly konference a porady v lednu 1912, v únoru 1913 a v létě 1913. Legálním orgánem je list Pravda (Vérité), odtud také název pravdovci. Tento názor ostatně vyjádřil i petrohradský dělník, který na recepci v Petrohradě za účasti soudruha Vandervelda řekl, že v petrohradských továrnách a závodech jsou dělníci sjednoceni a že mimo tuto jednotu dělníků stojí pouze „generální štáby bez armády“.^[314]

V druhé části své zprávy uvedu objektivní údaje, které potvrzují správnost našeho názoru. Teď však pohovořím o podstatě likvidátorství.

K oficiálnímu vyloučení skupiny likvidátorů ze strany došlo na konferenci SDDSR v lednu 1912. Ovšem otázkou likvidátorství se naše strana zabývala mnohem dříve. Už celoruská konference SDDSR v prosinci 1908 schválila přesnou, oficiální rezoluci, která je závazná pro celou stranu a která likvidátorství bezpodmínečně odsuzuje.

The first part of the paper is devoted to a discussion of the general principles of the theory of the structure of the atom. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, and that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics.

The second part of the paper is devoted to a discussion of the general principles of the theory of the structure of the atom. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, and that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics.

The third part of the paper is devoted to a discussion of the general principles of the theory of the structure of the atom. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, and that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics.

The first part of the paper is devoted to a discussion of the general principles of the theory of the structure of the atom. It is shown that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics, and that the structure of the atom is determined by the laws of quantum mechanics.

V této rezoluci je likvidátorství charakterizováno takto: (likvidátorství znamená) „pokusy jisté části stranické inteligence likvidovat nynější organizaci SDDSR a nahradit ji v každém případě volným sdružením v rámci legality byť i za cenu zjevného zřeknutí se programu, taktiky a tradic strany.“^[246]

Z toho je vidět, že likvidátorství bylo už v roce 1908 oficiálně prohlášeno a uznáno za směr *inteligence* a že v podstatě znamená, že *se zřiká* ilegální strany a chce ji *nahradit* anebo propaguje její nahrazení stranou legální.

Plenární zasedání ÚV v lednu 1910 znovu *jednomyslně* odsoudilo likvidátorství jako „*projev vlivu buržoazie na proletariát*“^[238].

Z toho je vidět, jak mylný je názor, že naše neshody s likvidátory nejsou hlubší a jsou méně závažné než neshody mezi takzvanými radikály a umírněnými v západní Evropě. Ani v jedné, doslova ani v jediné západoevropské straně se nenajde žádné celostranické usnesení namířené proti lidem, kteří chtějí *rozpustit* stranu a *nahradit* ji novou stranou!!

Nikde v západní Evropě nešlo, nejde a nemůže jít o to, zda je přípustné nazývat se členem strany a *zároveň* propagovat rozpuštění této strany, hlásat, že není k ničemu a že je zbytečná, že je nutné nahradit ji jinou stranou. Nikde v západní Evropě nejde o tolik jako u nás, o *samu existenci* strany, o *bytí* strany.

Nejde tu o neshodu organizační, o to, *jak* budovat stranu, nýbrž o neshodu týkající se *bytí* strany. Tady nemůžeme vůbec mluvit o nějakém smíření, o nějaké dohodě, o nějakém kompromisu.

Nemohli bychom vybudovat (ze čtyř pětín) naši stranu a nemůžeme ji dál budovat jinak než v rozhodném boji proti publicistům, kteří v legálním tisku brojí proti „ilegalitě“ (tj. ilegální straně), prohlašují ji za „*zlo*“, ospravedlňují a vynášejí útěk z ilegality a propagují veřejnou „stranu“.

V dnešním Rusku, kde není legalizována ani strana nejumírněnějších liberálů, může naše strana existovat jen jako strana ilegální. Originalita a svéráznost našeho postavení, poněkud připomínající postavení německých sociálních demokratů za výjimečného zákona¹⁴³ (přestože Němci měli i tehdy stokrát víc legálních možností než my v Rusku), spočívá v tom, že se naše ilegální sociálně demokratická dělnická strana skládá z *ilegálních* dělnických organizací (jež se často nazývají „buňkami“), které jsou obklopeny více méně hustou sítí *legálních* dělnických spolků (pojišťovacích pokladen, odborových organizací, osvětových spolků, sportovních organizací, abstinentních společností aj). V hlavním městě je legálních spolků víc, na venkově často vůbec neexistují.

Někde jsou ilegální organizace poměrně velké, někde docela maličké, ba dokonce se omezují jen na „důvěrníky“¹⁴⁴.

Pomocí legálních spolků se zajišťuje určité *krytí* ilegálních organizací a rozsáhlé, legální propagování myšlenky dělnické semknutosti mezi masami. Sjednocení řídicích organizací dělnické třídy v celoruském měřítku, vytvoření ústředí (ÚV) a schvalování přesných stranických rezolucí ke všem otázkám — to všechno je přirozeně zcela ilegální a neobejde se bez přísné konspirace a důvěry osvědčených, vyspělých dělníků.

Kdo vystupuje v legálním tisku *proti* „ilegalitě“ nebo propaguje „veřejnou stranu“, přímo tím naši stranu *dezorganizuje*, a takové lidi nutně musíme považovat za *nesmiřitelné nepřátele* naší strany.

Zavrhování „ilegality“ je přirozeně spojeno se zavrhováním revoluční taktiky a s obhajobou reformismu. Rusko prožívá období buržoazních revolucí. V dnešním Rusku jsou s vládou silně nespokojeni dokonce i ti nejumírněnější buržoové, „kadeti“ a „oktábristé“. Ale všichni jsou nepřáteli revoluce, nenávidí nás pro „demagii“, pro naši snahu znovu vést masy na barikády jako v roce 1905. Všichni tito buržoové propagují pouze „reformy“ a ma-

sám namlouvají, že reformy jsou *slučitelné* s nynější carskou monarchií, čímž hluboce narušují jejich přesvědčení.

Naše taktika je jiná. Využíváme každé reformy (například pojištění), každého legálního spolku. Ale využíváme jich k rozvíjení revolučního uvědomění mas a jejich revolučního boje. A v Rusku, kde dosud neexistuje politická svoboda, mají teď pro nás tato slova mnohem bezprostřednější význam než v Evropě. Naše strana stojí v čele *revolučních stávek*, které se v Rusku šíří jako nikde na světě. Vezměme si jen květen. V květnu 1912 se zúčastnilo hospodářských stávek 64 tisíc lidí, v roce 1914 už 99 tisíc.

Politických stávek se v roce 1912 zúčastnilo 364 tisíc lidí, v roce 1914 647 tisíc. Spojení hospodářského a politického boje vede k revoluční stávce, která burcuje milióny rolníků a vychovává je pro revoluci. Naše strana pořádá *revoluční shromáždění a revoluční pouliční demonstrace*. Za tím účelem rozšiřuje naše strana *revoluční provolání a ilegální list*, ústřední orgán strany. K ideovému sjednocení veškeré této propagandistické a agitační činnosti v masách nám slouží hesla, která schválily vrcholné orgány naší strany: 1. osmihodinová pracovní doba, 2. konfiskace statkářské půdy a 3. demokratická republika. Za současné situace v Rusku, kde vládne naprosté bezpráví a zvlůle a kde carská monarchie šlape po všech zákonech, mohou *pouze* tato hesla opravdu sjednocovat a usměrňovat veškerou propagandu a agitaci strany k opravdové podpoře revolučního hnutí dělnické třídy.

Je nám k smíchu, když likvidátoři například říkají, že jsme proti „svobodě spolčování“, protože jsme význam tohoto článku našeho programu nejen zdůraznili ve zvláštní rezoluci^[241] lednové konference z roku 1912, ale také jsme v praxi využili okleštěných práv spolčování (například pojišťovacích pokladen) desetkrát úspěšněji než likvidátoři. Jenže když lidé v legálním tisku píšou, že heslo konfiskace půdy a heslo republiky nemohou být předmětem agitace v masách, pochopitelně prohlásíme, že o jednotě ta-

kových lidí a takové skupiny publicistů s naší stranou se nedá vůbec mluvit.

Jelikož si v první části své zprávy kladu za úkol vyložit *podstatu* neshod, omezím se na to, co jsem řekl, ale připomínám, že ve čtvrté části této zprávy budou v textu praktických návrhů přesně vypočítány všechny úchytky likvidátorů od programu a usnesení strany.

Nebudu se dopodrobna zabývat historií *odpadnutí* likvidátorů od naší ilegální strany, SDDSR. Upozorním jen na *tři* hlavní období této historie.

První období: od podzimu 1908 do ledna 1910. Strana bojuje proti likvidátorství přesnými, oficiálními usneseními strany a odsuzuje je.

Druhé období: od ledna 1910 do ledna 1912. Likvidátoři *znemožňují* obnovení ÚV strany, likvidátoři rozbíjejí ÚV strany a *rozpouštějí* jeho poslední zbytek, technickou komisí zahraničního *byra* ÚV¹⁴⁵. K obnovení strany vytvářejí tehdy stranické výbory v Rusku organizační komisi v Rusku (podzim 1911)¹⁴⁶. Tato komise svolává lednovou konferenci v roce 1912. Konference obnovuje stranu, volí ústřední výbor a vylučuje skupinu likvidátorů ze strany.

Třetí období: od ledna 1912 po současnost. Podstatné v tomto období je, že se čtyřpětinová většina uvědomělých dělníků Ruska sjednocuje právě kolem usnesení lednové konference z roku 1912 a kolem institucí, které vytvořila.

Teď přejdu ke druhé části své zprávy, k charakteristice současné situace v naší straně a k charakteristice likvidátorů z hlediska masového dělnického hnutí v Rusku. Vynasnažím se objasnit, nakolik *zkušenosti masového hnutí* potvrdily linii naší strany, anebo linii likvidátorů.

I I

Od 22. dubna 1912 podle starého kalendáře vychází v Rusku dělnický deník Pravda, který vznikl *zásluhou* obnovení strany na konferenci v lednu 1912 a prosazuje

(často v náznacích a vždy okleštěně) usnesení této konference. O ilegálních kontaktech mezi ilegální konferencí strany v lednu 1912 a ústředním výborem, který vytvořila, a legálním listem Pravda pochopitelně *v žádném tisku* nikdy nemluvíme. V září 1912 začal vycházet konkurenční list likvidátorů Luč — dnes Naša rabočaja gazeta. Pak se na podzim 1912 konaly volby do IV. státní dumy, od roku 1913 vešel v Rusku v platnost nový zákon o pojištění, na jehož základě byly zřízeny dělnické nemocenské pokladny. A konečně neustále znovu a znovu vznikají legální odborové svazy, přestože je vláda tvrdě pronásleduje a ustavičně rozpouští.

Není těžké pochopit, že všechny uvedené projevy *masového* dělnického hnutí — zejména deníky *obou* směrů — skýtají obrovské množství zjevných a ověřitelných *objektivních* údajů. Považujeme za svou povinnost rozhodně protestovat u výkonného výboru mezinárodního socialistického byra proti obvyklé metodě likvidátorů a jejich obránců v zahraničí, kteří zveřejňují nepodložená tvrzení, ujišťování a deklamace a přitom *ignorují* objektivní fakta masového dělnického hnutí v Rusku.

Právě tato fakta nezvratně utvrdila naše přesvědčení o správnosti naší linie.

V lednu 1912 se konala konference SDDSR, jež obnovila ilegální stranu. Likvidátoři a zahraniční skupinky (včetně Plechanova) ji zahrnuli nadávkami. A jak se zachovali dělníci v Rusku?

Na to daly odpověď volby do IV. státní dumy.

Konaly se na podzim 1912. Jestliže ve III. dumě bylo 50 % poslanců za dělnickou kurii stoupenci našeho směru (4 z 8), pak ve IV. dumě bylo na naší straně 6 z 9 poslanců za dělnickou kurii, tj. 67 %. To znamená, že dělnická masa se přiklonila ke straně a zavrhla likvidátorství. Jestliže si dnes šest členů dumy přiklánějících se k likvidátorství opravdu přeje jednotu s frakcí *strany* v dumě, se Sociálně demokratickou dělnickou frakcí Ruska, jsme povinni

připomenout, že podmínkou jednoty je uznat, že poslanci prosazují vůli většiny dělníků.

Dále. Denně vycházející listy jsou velmi důležitým nástrojem *organizování* dělnické třídy. V novinách je spousta materiálu, který to dokazuje. Například údaje o *počtu příspěvků od dělnických skupin*. Oba listy, pravdovský (tj. stranický) i likvidátorský, uveřejňují výkazy o peněžních příspěvcích od dělnických skupin. Tyto výkazy jsou v ruských poměrech nejlepším myslitelným ukazatelem — veřejným a legálním — skutečného stavu *organizovanosti* dělníků.

V západní Evropě, kde jsou socialistické strany legální, je počet členů strany všeobecně znám a bere se za základ při každém posuzování organizovanosti dělnického hnutí.

V Rusku veřejná, legální strana neexistuje. Organizace strany jsou ilegální, tajné, „v podzemí“, jak se u nás říká. Ale *nepřítým*, přitom však neomylným ukazatelem stavu těchto organizací je *počet peněžních příspěvků od dělnických skupin*.

Protože tyto údaje veřejně a pravidelně otiskují oba listy — náš list přes dva roky a likvidátorský přes půldruhého roku, přičemž proti každé nepravdě nebo chybě by okamžitě protestovali sami dělníci, jsou tyto údaje *naprosto spolehlivým* ukazatelem o organizovanosti dělníků, z veřejných a legálních ukazatelů tím nejlepším.

Jestliže naši likvidátoři a zahraniční skupinky, které je berou v ochranu, zarputile tyto údaje ignorují a ve svém tisku o nich mlčí, vidí v tom naši dělníci jen přání *zmařit vůli většiny dělníků*, vidí v tom nepoctivost.

Údaje za *celý* rok 1913 vypadají takto: pravdovci dostali od dělnických skupin 2181 finančních příspěvků, likvidátoři 661. V roce 1914 (do 13. května) mají pravdovci na své straně 2873 dělnických skupin, likvidátoři 671. To znamená, že dělnických skupin organizovaných pravdovci bylo v roce 1913 77 % a v roce 1914 81 %.

Pravdovci soustavně uveřejňují tyto údaje od roku 1912,

vybízejí k jejich ověření, upozorňují na jejich objektivnost a vyzývají *skutečné* (nikoli pokrytecké) stoupence „jednoty“, aby přímo a poctivě uznali vůli většiny dělníků. *Finak* všechny řeči o jednotě nejsou ničím jiným než pokrytectvím.

Uvědoměli dělníci Ruska po půldruhaletém boji likvidátorů proti straně *schválili* čtyřpětinovou většinou pravdovskou linii, věrnost „podzemí“ a revoluční taktice. A my očekáváme od likvidátorů a jejich přátel nikoli fráze o „jednotě“ *proti* vůli strany, ale přímé prohlášení, zda konečně chtějí tuto vůli valné většiny uvědomělých dělníků Ruska uznat, či nikoli.

Dávat plané sliby je snadné, ale vytvořit opravdu dělnický list, opravdu finančně podporovaný dělníky, je velmi těžké. To vědí všichni soudruzi v zahraničí, kteří jsou zkušenější než my. Opravdu dělnický list, tj. list opravdu podporovaný finančními prostředky dělníků a prosazující stranickou linii, to je obrovský organizační aparát.

A co nám říkají údaje? Objektivní údaje nám říkají, že Pravda je skutečně dělnický list, kdežto list likvidátorů, který zavrhuje „podzemí“, tj. stranu, je svými idejemi i zdroji svých prostředků *ve skutečnosti* list *buržoazní*.

Od 1. ledna do 13. května 1914 oba listy jako vždy zveřejňovaly výkazy o sbírkách a v našem listě byly tyto výkazy shrnuty. Zde jsou výsledky: Pravda dostala 21 584,11 rublu, z toho 18 934,10 rublu od dělnických skupin. To znamená, že 87% vybraných peněz pochází od organizovaných dělníků, kdežto od buržoazie je to pouze 13%.

Likvidátoři dostali 12 055,89 rublu, z toho 5296,12 rublu, tj. *necelou polovinu*, pouhých 44%, od dělnických skupin. *Přes polovinu* peněz dostali likvidátoři od buržoazie.

Navíc veškerý tisk liberální buržoazie dennodenně vychvaluje likvidátory, *pomáhá* jim mařit vůli většiny dělníků a *povzbuzuje* je v jejich reformismu a v jejich zavrhování ilegality.

Jako ukázkou činnosti zahraničních skupin uvedu list

Jedinstvo soudruha Plechanova, poslance Burjanova a dalších. Mám s sebou tři čísla tohoto listu, první je z 18. května a třetí z 15. června letošního roku. Z výkazů^[270] je patrné, že prostřednictvím soudruha Olgina žijícího v zahraničí věnoval kdosi listu 1000 rublů a sbírky v zahraničí vynesly 207,52 rublu. *Šest* (šest!) dělnických skupin věnovalo 60 rublů.

A tento list, který má v Rusku podporu šesti dělnických skupin, vyzývá dělníky, aby se nepodřizovali usnesením strany, a označuje tuto stranu za „rozbíječskou“!! Strana, která za dva a půl roku sjednotila 5600 dělnických skupin kolem přesných usnesení *tří* ilegálních konferencí, jež se konaly v letech 1912 a 1913, je tedy „rozbíječská“. Zato Plechanovova skupina, která sjednotila šest dělnických skupin v Rusku a ze zahraničí dostala 1200 rublů na to, aby *mařila* vůli ruských dělníků, je prý skupinou „sjednocující“!!

Plechanov obviňuje jiné z frakcionářství, ale zvláštní peněžní sbírka na zvláštní skupinu a vyzývání dělníků, aby neplnili usnesení čtyřpětinové většiny, asi frakcionářstvím *není*.

Pokud jde o nás, jednoznačně prohlašujeme, že počínání Plechanovovy skupiny je pro nás ukázkou *dezorganiza-torské* činnosti. Plechanov si počíná tak, jako kdyby například Mehring v Německu dal dohromady šest dělnických skupin a ve zvláštním listu vyzval německé sociální demokraty, aby odmítli poslušnost straně, která se rozešla dejme tomu s Poláky.

Plechanov a my mluvíme různými jazyky. My nazýváme sjednocení $\frac{4}{5}$ dělníků v Rusku jednotou skutečnou, a nikoli pouhými slovy vyjádřenou. A boj zahraničních skupin proti většině dělníků Ruska, vedený za peníze vybrané v zahraničí, nazýváme *dezorganizací*.

Podle údajů, které v Petrohradě shromáždil soudruh Vandervelde a zveřejnil je, vychází Pravda v nákladu 40 tisíc výtisků, kdežto list likvidátorů v nákladu 16 tisíc vý-

tisků. Pravda je rentabilní, financují ji dělníci, kdežto likvidátorský list financují ti, koho naše strana nazývá *bohatými přáteli z řad buržoazie*.

Předkládáme výkonnému výboru mezinárodního socialistického byra finanční výkazy zveřejněné v obou listech, protože pro zahraniční soudruhy, kteří vědí, jak důležitý je dělnický list, to bude jistě lepší než ujišťování, sliby, proklamace a spílání „leninovcům“.

Ptáme se likvidátorů, mají-li v úmyslu i nadále ignorovat *objektivní skutečnost*, že list jejich skupiny je *fakticky* buržoazní podnik sloužící propagování toho, že je třeba zavrhnout ilegalitu, a *maření* vůle většiny uvědomělých dělníků v Rusku.

Pokud ano, budou jejich řeči o „jednotě“ nadále sklízet u našich dělníků škodolibý posměch.

Kdo si opravdu přeje jednotu, ať loajálně přizná, že celá linie likvidátorů je veskrze chybná, což dokazovala stranická usnesení od roku 1908 i *zkušenosti* dvaapůlletého boje *dělnických mas*.

Dále. Vezměme si objektivní údaje o tom, jak volili dělníci do pojišťovacích institucí. Považujeme všechny řeči o politických a ústavních reformách v dnešním, carském Rusku za řeči liberální a odmítáme je, ovšem *opravdových* reforem, jako je pojištění, využíváme *prakticky*, a nikoli slovy. *Celá* dělnická skupina v celoruské pojišťovací instituci se skládá z *pravdovců*, tj. z dělníků, kteří likvidátorství odsoudili a zavrhli. Ve volbách do této celoruské pojišťovací instituce bylo z 57 zmocněnců 47 *pravdovců*, tj. 82 %. Ve volbách do pojišťovací instituce hlavního města Petrohradu bylo 37 *pravdovských* zmocněnců a 7 *likvidátorských*, tj. 84 % *pravdovců*.

Totéž platí o odborech. Možná že když zahraniční soudruzi slyší mluvit ruské sociální demokraty žijící v cizině o „chaosu frakčního boje“ v Rusku (takové řeči vedou Rosa Luxemburová, Plechanov, Trockij a další), domnívají se, že u nás vládne rozkol v odborovém hnutí.

Kdepak!

V Rusku neexistují paralelní odborové organizace. V Petrohradě i v Moskvě jsou *jednotné*. Vtip je v tom, že v nich *naprosto* převažují *pravdovci*.

Z třinácti odborových organizací v Moskvě není ani jedna likvidátorská.

Z těchto dvaceti organizací v Petrohradě, jež jsou vyjmenovány i s uvedením počtu členů v našem dělnickém kalendáři, jsou likvidátorské jen organizace kresličů, farmaceutů a úředníků a z poloviny organizace tiskařských dělníků. Ve všech ostatních organizacích — kovodělníků, textilních dělníků, krejčích, dělníků dřevozpracujícího průmyslu, obchodních příručí aj. — *naprosto* převažují *pravdovci*.

Říkáme otevřeně: nechtějí-li likvidátoři rázně změnit celou svou taktiku a zanechat dezorganizátorského boje proti organizované většině uvědomělých dělníků Ruska, ať raději o jednotě ani nemluví.

Pravda dennodenně, i když jen v náznacích, prosazuje *illegalitu* a odsuzuje ty, kdo se jí zřekli. A dělníci jdou za *svou* Pravdou.

A zde jsou údaje o ilegálním tisku v zahraničí. Po srpnové konferenci likvidátorů v roce 1912 vydala naše strana do června 1914 *pět* čísel ilegálního, řídicího politického listu, *likvidátoři žádné* a socialisté-revolucionáři *devět* čísel. Proklamace vydávané v Rusku a sloužící revoluční agitaci při stávkách, shromážděních a demonstracích do toho započítány nejsou.

V těchto pěti číslech je *44* zmínek o ilegálních organizacích naší strany, u likvidátorů *žádná*, u socialistů-revolucionářů *21* (hlavně studenti a rolníci).

Kromě toho, když se v říjnu 1913 utvořila v dumě samostatná Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska, která chtěla na rozdíl od likvidátorů *prosazovat* vůli většiny uvědomělých dělníků Ruska, a nikoli ji porušovat, byly v *obou* listech otištěny *rezoluce* dělníků ze všech končin Ruska vyslovující se pro tu či onu frakci, pro frakci strany

nebo likvidátorů. Pro pravdovskou, tj. stranickou frakci v dumě bylo uveřejněno 6722 podpisů, kdežto pro likvidátorskou 2985 (včetně 1086 podpisů bundovských a 719 podpisů kavkazských dělníků). Likvidátoři tudíž se všemi svými spojenci získali *necelou třetinu*.

Takové jsou ve stručnosti objektivní údaje, které konfrontujeme s planým ujišťováním likvidátorů. Tyto objektivní údaje o *masovém* hnutí dělnické třídy v Rusku za dva a půl roku s konečnou platností dokazují na základě zkušeností uvědomělých dělníků, že linie naší strany je správná.

Tady musím trochu odbočit a na jednom konkrétním případě ukázat, proč se nedá o „jednotě“ vůbec mluvit, ba dokonce, že se nedá mluvit ani o „míru“ s dnešním listem dnešních likvidátorů.

Je to mimořádně důležitý příklad, který vysvětluje stanovisko likvidátorů k ilegální práci naší strany, a proto prosím soudruhy, aby mu věnovali zvláštní pozornost.

Je známo, že se v Rusku od roku 1912 neobyčejně úspěšně rozvíjí revoluční masové stávkové hnutí. Továrníci se snažili použít proti němu výluk. Aby strana zaujala stanovisko k tomuto prostředku boje, vypracovala porada naší strany z února 1913 (všimněte si data — 1913!) rezoluci^[119] a *ilegálně* ji uveřejnila.

V této rezoluci (ilegální vydání, s. 11) se přímo jako „nejbližší úkol“ vytyčuje „organizovat pouliční demonstrace“. V této rezoluci se přímo doporučuje (tamtéž) „vyhledávat nové formy boje k zamezení výluk — například italská stávka; nahrazovat politické stávky revolučními veřejnými shromážděními a revolučními pouličními demonstracemi“.

Opakují, že to bylo v únoru 1913, tj. *půl roku* po srpnové konferenci likvidátorů (1912), po oné konferenci, která ujišťovala celý svět, že likvidátoři *nejdou* proti ilegalitě. Srpnový blok však *nevydal* k této otázce ani za půl roku, od srpna 1912 do února 1913, *ani za celý příští rok*, od

února 1913 do února 1914, *žádnou rezoluci*. Absolutně žádnou!! Poslouchejte dál.

20. března 1914 se petrohradští továrníci rozhodli odpovědět na stávkou výlukou. Za jeden den bylo v Petrohradě vyhozeno na ulici 70 tisíc lidí.

Ilegální organizace naší strany v Petrohradě, petrohradský výbor SDDSR, se v souladu s rezolucí strany rozhodl odpovědět na výlukou revoluční demonstrací ve výroční den masakru na řece Leně, 4. dubna.

Bylo vydáno ilegální provolání k dělníkům^[293], které tu mám před sebou. Podepsal je petrohradský výbor SDDSR. Opakují se v něm hesla strany (republika a konfiskace půdy) a končí slovy:

„Soudruzi! Přijďte 4. dubna v 11 hodin dopoledne na Něvský prospekt!“

Je zcela pochopitelné, že legální Pravda nejenže nemohla toto provolání přetisknout, ale *sama* se o něm nemohla vůbec ani zmínit.

Jak to udělat? Jak dát dělnickým čtenářům, alespoň těm nejuvědomějším a nejvyspělejšími *najevo*, že je třeba podpořit ilegální výzvu k ilegální, revoluční demonstraci?

Nezbývá než se uchýlit, jako vždy, k *narážkám*.

A tak v den demonstrace, v pátek 4. dubna 1914, se v našem listě (Puť pravdy, č. 54) objevil nepodepsaný redakční článek pod nenápadným názvem O formách dělnického hnutí^[111]*. V tomto článku je *přímá zmínka* o „oficiálním usnesení marxistů z února 1913“ a dělá se *narážka* na demonstraci revolučního charakteru těmito slovy:

„Uvědomělí dělníci velmi dobře znají některé konkrétní vyšší formy“ (tj. vyšší formy boje), „v minulosti nejednou vyzkoušené, které jsou ‚nepochopitelné‘ a ‚cizí‘ jen likvidátorům“ (Puť pravdy, č. 54, 1914).

Ruská policie a prokurátoři *narážku* nepochopili, ale uvědomělí dělníci ano.

* Viz tento svazek, s. 80–83. *Red.*

Demonstrace se konala. Psaly o ní 4. dubna všechny buržoazní večerníky. Příští den, 5. dubna, náš list (viz Puť pravdy, č. 55) *citoval* výňatky z buržoazních novin, v nichž se říká, že

„v posledních dnech byly mezi dělnictvem rozšiřovány letáky vyzývající k demonstracím 4. dubna, ve výroční den události na řece Leně, s podpisem petrohradského výboru SDDSR“.

Za *takový* citát z buržoazních novin nemůže být náš list volán před soud. Tak jsme nakonec splnili usnesení ilegální strany; zorganizovali jsme revoluční demonstraci a legální list, který čte 40 tisíc dělníků, tuto činnost *podpořil*.

A co dělají likvidátoři?

Jak jsem už řekl, ani za půl roku, od srpna 1912 do února 1913, ani za celý další rok nevydal jejich srpnový blok *žádné ilegální usnesení*.

Ani o žádných ilegálních výzvách likvidátorů k 4. dubnu 1914 nikdo nic v Petrohradě neslyšel a buržoazní noviny se o nich nezmiňovaly. A je třeba říci, že svědectví buržoazních novin je *velice důležité*, protože když se provolání rozšíří v opravdu masovém měřítku, buržoazní noviny o tom vždy vědí a píší. A naopak, když se provolání rozšíří jen v minimálním rozsahu, masy se o něm nedovědí a buržoazní listy mlčí.

Pro zorganizování revoluční demonstrace 4. dubna 1914 v Petrohradě tedy likvidátoři sami nepodnikli nic. Drželi se stranou.

Ba co víc, příštího dne legální list likvidátorů ve své zprávě o demonstraci

nepřetiskl z buržoazních novin ani sdělení o rozšiřování letáků s podpisem petrohradského výboru naší strany!!

Je to neuvěřitelné, ale je to tak. A já zde předkládám číslo likvidátorského listu z 5. dubna 1914 (Severnaja rabočaja gazeta, č. 48), abych před výkonným výborem

mezinárodního socialistického byra tento fakt pranýřoval.

Zamyslete se, co to znamená!! Lidé, kteří volají po „jednotě“ s naší stranou, lidé, kteří se chtějí vydávat za sociální demokraty, *zatajují* před dělníky, že *existuje* ilegální organizace naší strany, petrohradský výbor SDDSR, jeho *revoluční*, ilegální, podzemní provolání, ba i to, že 4. dubna 1914 *tento* výbor uspořádal demonstrace.

Lidé, kteří volají po „jednotě“ s naší stranou, *nepřetiskují* z buržoazních novin zprávu o masovém rozšiřování *ilegálních* letáků s podpisem petrohradského výboru naší strany!

Soudruzí ze zahraničních stran jistě z toho pochopí, proč má pro nás takový podstatný, zásadní význam otázka illegality.

Ale to není ještě všechno. Týden nato, 11. dubna 1914, se v likvidátorském listu (Severnaja rabočaja gazeta, č. 51) objevuje článek^[36], v němž se jeho autor *přímo vysmívá* článku o „vyšších formách“ boje, který byl otištěn v Pravdě 4. dubna, v den demonstrace; *vysmívá se* tomu, že Pravda „*zahalila své myšlenky do těžko srozumitelné formy*“!!

Považte: legální list likvidátorů, neustále odsuzujících a hanobících ilegality, *se vysmívá* tomu, že náš legální list, který chce ilegality *pomáhat*, to dělá jen v narážkách!!

A pro *narážku* našeho listu na „vyšší formy“, tj. na revoluční demonstraci zorganizovanou petrohradským výborem naší strany, nás likvidátoři ve svém listě v témž článku nazývají „*avanturisty*“ a „naprosto bezzásadovými *avanturisty*“, „*anarchosyndikalisty*“, kteří „*provokují dělníky*“!!

Mám zde všechny dokumenty — provolání petrohradského výboru, náš list i list likvidátorů. Soudruzí, kteří mají zájem, nechť požádají, aby jim byly tyto dokumenty v úplnosti přeloženy.

A já jménem ústředního výboru naší strany a jménem drtivé většiny organizovaných sociálně demokratických dělníků Ruska prohlašuji: *Žádnou „jednotu“ a žádný*

„mír“ s takovou skupinou likvidátorů, dokud existuje takový list!!
Nemůžeme vyvíjet revoluční činnost mezi masami
v „jednotě“ s takovým listem.

I I I

Nyní přistoupím k třetí části své zprávy. *Zkušenosti* masového dělnického hnutí v Rusku, jež potvrdily správnost naší linie, jsem už zhodnotil, a tak teď zhodnotím *zkušenosti* našich odpůrců.

Naši odpůrci, likvidátoři i zahraniční skupinky plechanovovského typu nám s oblibou nadávají „uzurpátorů“. V březnu 1912 tuto nadávku zopakovali ve Vorwärtsu. A Vorwärts nás nenechal odpovédět!! Podívejme se, jaký může mít takovéto obvinění z „uzurpátorství“ politický smysl.

Už jsem se zmínil o tom, že konferenci v roce 1912 svolala organizační komise v Rusku, vytvořená výborem strany, když likvidátoři rozbili starý ústřední výbor. Považujeme za svou zásluhu, že jsme obnovili ilegální stranu, a většina dělníků v Rusku to uznala.

Ale připuštěme na chvíli, že naši tak četní (z hlediska zahraničí a skupinek inteligentů) odpůrci mají pravdu. Dejme tomu, že jsme se dopustili „uzurpátorství“, „rozbiječství“ atd. Nebylo by pak přirozené očekávat, že nás naši odpůrci potrou *nikoli slovy, ale zkušenostmi* z vlastní práce a svého sjednocení?

Není-li správné naše tvrzení, že stranu nelze budovat jinak než proti skupině likvidátorů, nebylo by na místě očekávat, že skupiny a organizace, které se s námi rozcházejí, *zkušenostmi z vlastní práce dokážou*, že jednota s likvidátory je možná?

Podívejme se však, jak si počínali naši odpůrci. V lednu 1912 obnovila naše konference, na níž byla zastoupena většina organizací Ruska, ilegální stranu.

V březnu 1912 se na stránkách Vorwärtsu sjednotili v nadávkách na naši adresu

- i likvidátoři
- i Bund
- i Lotyši
- i Poláci
- i „trockisté“
- i „vperjodovci“.

Zdálo by se, že je to mnoho „směrů“ a „skupin“. Jak snadné by pro ně bylo dát svou jednotou dobrý příklad dělníkům Ruska!!

Když ale začali likvidátoři svolávat „srpnovou“ konferenci, ukázalo se, že naši odpůrci *nemohou* postupovat společně.

Jak Poláci, tak Plechanov dokonce odmítli zúčastnit se „srpnové“ konference likvidátorů.

Proč?

Proto, že se *nemohli* shodnout ani v otázce členství ve straně!!!

A tak ujišťuje-li dnes Plechanovova skupina nebo Rosa Luxemburgová či někdo jiný sebe i jiné, že *je možné* sjednotit se s likvidátory, my na to odpovídáme: Zkuste to sami, drazí soudruzi, „sjednotit se“ s likvidátory na formulaci členství ve straně, *a to ne slovy, nýbrž činy.*

Dále. „Vperjodovci“ se na srpnovou konferenci sice dostavili, ale s protestem z ní *odešli* a odhalili její fiktivnost.

Letos v únoru 1914, půldruhého roku po „srpnové konferenci“ likvidátorů, se konal sjezd lotyšské strany. Lotyši byli vždy pro „jednotu“. Lotyšští dělníci *chtěli* pracovat společně s likvidátory a nedokazovali to slovy, nýbrž činy, *praxí.*

A po půldruhém roce zkušeností Lotyši, *zachovávající přísnou neutralitu*, na svém sjezdu prohlásili, že ze srpnového bloku vystupují, protože,

jak se praví v rezoluci lotyšského sjezdu:

„Pokus smířovatelů sjednotit se stůj co stůj s likvidátory“

(srpnová konference 1912) „byl marný a sjednocovatelé se sami dostali do ideové a politické závislosti na likvidátorech.“

Kdo chce, ať se dnes znovu pokusí „sjednotit se s likvidátory“. My ale prohlašujeme, že dokud rozhodně neskončují se svou likvidátorskou linií, žádné sjednocení s nimi není možné.

Konečně i skupina Trockého, i Kavkazané se svým vůdcem Anem a ještě několik dalších likvidátorů (například „Em-El“) fakticky od srpnového bloku *odpadli* a založili *samostatný* časopis Borba. Tento časopis sice nemá žádné spojení s dělníky, ale už samou svou existencí, svou kritikou oportunistů likvidátorů a svým oddělením se od likvidátorů tento časopis někdejších likvidátorů *dokázal* činy, svými zkušenostmi, že jednota s likvidátory není možná.

Jednota je možná jen tehdy, budou-li likvidátoři ochotni rázně skoncovat se svou taktikou a přestat být likvidátory.

A teď přejdu k výkladu přesných, oficiálních podmínek takové „jednoty“.

I V

Praktické konkrétní podmínky, za nichž by byla možná „jednota“ naší strany s likvidátory, zformuloval náš ústřední výbor následovně.

První podmínka:

1. Jednoznačně a bezvýhradně se potvrzují celostraničné rezoluce o likvidátorství z prosince 1908 a z ledna 1910 právě v jejich aplikaci na likvidátorství.

Aby všichni uvědomělí dělníci Ruska akceptovali jejich potvrzení jako něco skutečně významného a definitivního a také proto, aby nemohlo dojít k jejich dvojznačnému výkladu, uznává se, že zasluhuje odsouzení a nemůže být trpěn v řadách ilegální SDDSR ten, kdo by vystupoval (zejména v legálním tisku) proti „podzemí“, tj. proti ile-

gální organizaci, nazýval ji „mrtvolou“ a hlásal, že neexistuje, že její obnovení je reakční utopie apod., zkrátka kdo by jakkoli snižoval úlohu a význam „illegality“.

Uznává se, že zasluhuje odsouzení a nemůže být trpěn v řadách ilegální strany ten, kdo by vystupoval (zejména v legálním tisku) proti „propagování ilegálního tisku“; členem ilegální strany může být pouze ten, kdo upřímně a všemi silami pomáhá rozvíjet ilegální *tisk*, ilegální provolání aj.

Uznává se, že zasluhuje odsouzení a nemůže být trpěn v řadách ilegální strany ten, kdo jakoukoli formou propaguje dnes v Rusku „veřejnou“ (tj. legální) dělnickou stranu, neboť taková strana by objektivně byla carsko-monarchistickou dělnickou stranou; kdo razí hesla „veřejné strany“ nebo „boje“ za takovou stranu.

Uznává se, že zaslouží odsouzení a nemůže být trpěn v řadách ilegální strany ten, kdo jakoukoli formou vystupuje (zejména v legálním tisku) proti revolučním masovým stávkám (tj. stávkám spojujícím hospodářský a politický boj s revoluční agitací), proti revolučním shromážděním a pouličním demonstracím. K takovým nepřijatelným výpadům proti revoluční práci strany, která řídí stávky a demonstrace, patří například to, když někdo v legálním tisku odsuzuje „stávkové hazardérství“ dělníků nebo „vyšší formy boje“ (= legální pseudonym demonstrací).

Uznává se, že uvedených úchylek od sociálně demokratické linie k „buržoaznímu vlivu“ se dopouští právě časopis *Naše zarja* a list *Naša rabočaja gazeta*.

2. Uznává se, že zaslouží odsouzení a nemůže být členem ilegální strany ten, kdo jakoukoli formou (zejména v legálním tisku) hlásá, že hesla demokratická republika a konfiskace statkářské půdy, která jsou obsažena v programu naší strany^[221] a jsou obzvlášť aktuální v dnešním Rusku, kde carská monarchie změnila carovo oficiální uznání ústavy ve výsměch lidu, jsou pro agitaci mezi masami nevhodná nebo málo vhodná.

Uznává se, že vzhledem k tomu, že liberální tisk masově šíří mezi lidem reformismus, myšlenky smíření politické svobody s carskou monarchií, myšlenky, podle nichž je revoluční svržení carismu nepotřebné, škodlivé a hříšné, že vzhledem k tomu musí být vedena agitace za takovou ústavní reformu, jako je svoboda spolčování, a to v co nejširším měřítku, s jasným vědomím toho, že dělnická třída zaujímá negativní postoj k propagandě liberálních reformistů, a v úzké spojitosti s vysvětlováním a šířením hesla republiky jakožto hesla revolučního tlaku mas na carskou monarchii.

3. Uznává se, že vytvoření bloku nebo spolku kterékoli části naší strany, Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, s jinou stranou je absolutně nepřijatelné a neslučitelné s příslušností ke straně.

Za takový nepřijatelný blok se považuje blok Bundu a likvidátorů se stranou PSS-levicí, která *není* sociálně demokratická, vytvořený *proti* vůli a souhlasu *polské* sociální demokracie a bez schválení sjezdem SDDSR.

Poslanec Jagiełło jako člen strany, která *není* sociálně demokratická, se může k frakci naší strany v dumě pouze přimykát, ale rozhodně nemůže být jejím členem.

4. Uznává se, že v každém městě a v každém místě může být jen jedna, jednotná sociálně demokratická organizace, která spojuje dělníky všech národností a užívá při své činnosti všech jazyků proletariátu žijícího v daném místě.

Odsuzuje se nacionální židovský separatismus Bundu, který v rozporu s usnesením stockholmského sjezdu SDDSR^[247] z roku 1906 a jeho potvrzením konferencí z prosince 1908^[173] dosud odmítá realizovat zásadu internacionální jednoty sociálně demokratických dělníků v místních organizacích, zásadu, která se skvěle osvědčuje na Kavkaze už od roku 1898¹⁴⁷.

5. Uznává se, že požadavek „kulturně národnostní autonomie“, který rozděljuje dělníky podle národní příslušnosti

a hlásá rafinovaný nacionalismus a který byl odmítnut oficiálním usnesením II. sjezdu SDDSR^[30] v roce 1903, je v rozporu s programem strany (stejně jako pseudonym kulturně národnostní autonomie, takzvané „vytváření institucí, které by zaručovaly svobodu národního rozvoje“).

Všechna usnesení všech místních, národních nebo zvláštních organizací naší strany (včetně frakce v dumě), která připouští princip kulturně národnostní autonomie, se ruší a jejich obnovení bez usnesení sjezdu SDDSR se považuje za neslučitelné s příslušností ke straně.

6. Všechny organizace strany a všechny její publikace okamžitě vyzvou ve všech jazycích sociálně demokratické dělníky všech názorových odstínů k okamžitému *sjednocení zdola*, tj. k vytvoření ilegálních sociálně demokratických buněk, organizací a skupin v místech a tam, kde takové organizace už existují, ke vstupu do nich. Přitom se bezpodmínečně zavrhuje zásada federace nebo rovnoprávnosti všech „směrů“ a uznává se jedině zásada loajálního podřízení menšiny většině. Počet peněžních příspěvků, které dělnické skupiny zaslaly od roku 1913 listům různých směrů, se v legálním tisku považuje za nejpřesnější, byť přibližný ukazatel poměru sil různých směrů v dělnickém hnutí. Proto bude zveřejněn ve všech publikacích strany a všechny tyto publikace doporučí všem místním sociálním demokratům, aby se jím řídili ve veškeré praktické činnosti až do nového sjezdu SDDSR.

Pokud jde o definici členství ve straně, uznává se, že *jediným* kritériem členství ve straně je pouze členství v ilegální buňce, skupině nebo jiné organizaci (bez ohledu na to, je-li to místní, závodní či oblastní organizace nebo sociálně demokratická skupina v legálních spolcích), pouze ilegální činnost při organizování schůzí, projednávání stranických usnesení a šíření ilegální literatury.

Všechny skupiny a „směry“ jsou povinny okamžitě vydat k této otázce naprosto jasná a jednoznačná ilegální provolání.

7. Považuje se za naprosto nepřipustné vydávat v jednom městě či místě dva konkurenční listy. Menšina má právo projednávat před celou stranou programové, taktické a organizační neshody v diskusním časopise, který musí být k tomuto účelu zvlášť založen, nesmí však v konkurenčním listě mařit akce a usnesení většiny.

Vzhledem k tomu, že likvidátorský list v Petrohradě, financovaný hlavně buržoazií, a nikoli proletariátem, je vydáván proti vůli všem známé a nesporné* většiny uvědomělých sociálně demokratických dělníků v Petrohradě a svým vyzváním k ignorování vůle většiny způsobuje krajní dezorganizovanost, považuje se za nezbytné okamžitě jej zastavit a zároveň založit diskusní časopis.

8. Plně a bez výhrad se potvrzuje rezoluce II. sjezdu z roku 1903 a rovněž rezoluce^[244] londýnského sjezdu z roku 1907 o buržoazně demokratickém charakteru národnického směru vůbec, a tedy i strany socialistů-revolucionářů.

Jakékoli bloky nebo svazky či dočasné dohody jedné části sociálních demokratů se socialisty-revolucionáři (a vůbec narodniky) proti jiné části sociálních demokratů se považují za naprosto nepřipustné.

Přímo a nekompromisně se odsuzují petrohradští likvidátoři, kteří sice na své vlastní, „srpnové konferenci“ nevyhlásili žádnou novou linii sociální demokracie vůči socialistům-revolucionářům, ale uzavírali a uzavírají při volbách do pojišťovacích institucí se socialisty-revolucionáři bloky a dohody namířené proti drtivé většině sociálně demokratických dělníků v Petrohradě.

* Likvidátoři ve svém listě (Naša rabočaja gazeta, č. 34 ze 13.6. 1914) odhadují, že v Petrohradě je 72 % pravdovců a 28 % likvidátorů.^[76] Toto prapodivné číslo nevychází z počtu dělnických skupin, ale ze součtu rublů věnovaných dělníky i buržoazií, takže 10 tisíc dělníků, pokud každý z nich přispěl deseti kopějkami, se rovná jednomu buržoovi, který věnoval tisíc rublů. Ve skutečnosti však od 1. ledna do 13. května 1914 dostali pravdovci v Petrohradě od dělnických skupin 2024 příspěvků, kdežto likvidátoři 308, tj. 86 % a 14 %.

Za nepřipustný se považuje publicistický blok nejvýznamnějších likvidátorů a významných sociálních demokratů ze skupinek, jež hájí likvidátorství (Plechánov, Trockij aj.), se socialisty-revolucionáři, kteří v petrohradském časopise *Sovremennik* hlásají, že „stará seskupení byla v každém případě likvidována“, že „nelze stanovit, kde končí marxismus a kde začíná narodnictví“ (*Sovremennik*, č. 7, s. 76).

Ti publicisté, kteří chtějí být členy sociálně demokratické strany a přitom s tímto orgánem spolupracují nejen z nutnosti hledat obživu v buržoazním tisku, se vyzývají, aby zanechali práce ve zmíněném časopise a uveřejnili zprávu, že z něj odcházejí.

9. Protože jednotlivé a izolované skupinky v zahraničí jednájí bez jakéhokoli pověření kteroukoli stranickou organizací v Rusku a bez jakékoli dohody s takovou organizací, čímž vnášejí do dělnického hnutí v Rusku krajní dezorganizovanost, uznává se za nutné stanovit a prosadit, aby všechny skupiny v zahraničí bez výjimky mohly navazovat spojení s organizacemi v Rusku jen prostřednictvím ÚV strany.

Skupiny v zahraničí, které se nepodřizují ruskému ústředí sociálně demokratické činnosti, tj. ústřednímu výboru, a svými styky s Ruskem nezávisle na ústředním výboru způsobují dezorganizaci, nemohou užívat názvu SDDSR.

V zahraničí musí být z výtěžku tam uspořádaných sbírek založen sociálně demokratický diskusní časopis, v němž se budou všestranně a bez cenzury posuzovat programové, taktické a organizační otázky.

Musí být potvrzeno a bezpodmínečně uplatněno ustanovení stanov strany (článek 3), že pouze „potvrzená organizace strany má právo vydávat... stranickou literaturu“.

10. Pro všechny sociální demokraty se považuje za bezpodmínečně závaznou rezoluce jednomyslně schválená londýnským ÚV (začátkem ledna 1908), v níž se říká:

„Usilovnější práce sociálních demokratů v odborovém

hnutí, kterou si vynucuje celá současná situace, musí být vedena v duchu londýnské* a stuttgartské rezoluce**, tj. v žádném případě ne v duchu zásadního uznání neutrality nebo nestrannosti odborů, ale právě naopak v duchu soustavného úsilí o co největší sblížení odborů se sociálně demokratickou stranou.“^[243]

Uznává se, že pokusy agitovat v odborech proti ilegální SDDSR jsou neslučitelné s členstvím ve straně.

Likvidátoři se zavazují, že nebudou vyzývat dělníky, aby se nepodřizovali vedení odborů a že se budou loajálně podřizovat marxistické většině v odborech a v žádném případě nebudou vytvářet paralelní rozbíječské odborové organizace.

Totéž platí o práci v různých dělnických spolcích — klubech atd.

Do ilegálních sociálně demokratických buněk v každé odborové organizaci, v každém kulturně osvětovém spolku atd. jsou povinni vstoupit *všichni* sociální demokraté. Usnesení ilegální strany jsou pro tyto buňky závazná.

Považuje se za povinnost všech sociálních demokratů bojovat *proti* dělení odborových organizací podle národní příslušnosti.

11. Považuje se za *nepřípustné* vystupovat v novinách proti zástupcům v pojišťovacích institucích (v Celoruské pojišťovací radě, v pojišťovací instituci hlavního města aj.), kteří byli zvoleni petrohradskými dělníky, a vyzývat dělníky, aby se nepodřizovali jejich pokynům atd. Pojišťovací program schválený těmito dělníckými zástupci se považuje za *závazný*.

Časopis Strachovanije rabočich¹⁴⁸, konkurující oficiálnímu orgánu dělníckých zástupců v pojišťovacích institucích (Voprosy strachovanija), se zastavuje.

* tj. londýnského sjezdu SDDSR z roku 1907.

** tj. stuttgartského mezinárodního socialistického kongresu z roku 1907.

12. Kavkazští sociální demokraté musí uznat, že je nepřijatelné agitovat pro kulturně národnostní autonomii, kterou program SDDSR zavrhl.

Kavkazští sociální demokraté se musí zavázat, že nebudou porušovat zásadu jednotné internacionální organizace v každém městě a v žádném případě nebudou ani v politické, ani v odborové organizaci rozdělovat dělníky podle národní příslušnosti.

13. Šestka poslanců ve Státní dumě (frakce Čcheidzeho) a také poslanec Burjanov musí uznat všechny výše uvedené podmínky.

Frakce Čcheidzeho musí v dumě prohlásit, že v souladu s programem sociálních demokratů Ruska *bere zpět* vyhlášení „kulturně národnostní autonomie“ (i jejího pseudonymu „institucí“ atd.).

Frakce Čcheidzeho musí uznat vedoucí úlohu ústředního výboru strany zvoleného na konferenci v lednu 1912, závazně se podřídit všem usnesením strany a rovněž uznat právo veta ústředního výboru.

Takové jsou podmínky, za nichž ÚV naší strany považuje za možné nastolit jednotu a je ochoten učinit první krok k zahájení kampaně ve prospěch jednoty. Jakékoli jednání a styky se skupinou likvidátorů, která vydává časopis *Naša zarja* a list *Naša rabočaja gazeta*, považujeme vzhledem k její *nynější* taktice za absolutně nemožné. Všechny ostatní skupiny, směry, frakce a instituce, jež hájí likvidátory nebo propagují jednotu či kompromis s nimi, považujeme z hlediska politické reality v dělnickém hnutí v Rusku za fiktivní.

Prohlašujeme, že krmit dělnickou třídu Ruska planými slibů a ujišťováním, že jednotu se skupinou likvidátorů je možná a její dosažení není tak těžké, znamená prokazovat věci špatnou službu a za realitu vydávat fráze.

Proto předkládáme tento praktický návrh.

V naší straně byla už před rokem nastolena otázka svo-

lání sjezdu strany. Hovořilo se o tom v rezolucích letní porady ÚV SDDSR v roce 1913. Dnes už nemá tento plán svolat sjezd daleko k uskutečnění. Sjezd naší strany se bude pravděpodobně konat v brzké době, hned po skončení vídeňského kongresu nebo dokonce už během jeho zasedání. Žádáme samozřejmě soudruhy, aby to nezveřejňovali v tisku a nemluvili o tom. Kdyby došlo k příliš rozsáhlému zatýkání, možná by se místo sjezdu konala konference.

Protože nejsme ochotni jakkoli vyjít vstříc skupině likvidátorů nebo jejím obhájcům *do té doby, dokud nebudou splněny výše uvedené podmínky*, navrhujeme všem skupinám, směrům a frakcím, které se na rozdíl od nás domnívají, že je možná jednota, mír nebo kompromis s nynější skupinou likvidátorů při její současné taktice, aby využily vídeňského kongresu k společnému oficiálnímu projednání našich podmínek.

Nechť se ti, kdo hlásají mír či kompromis s likvidátory, neomezují na propagandu, ale dokazují *činy* možnost jednoty s dnešními likvidátory.

My bychom byli velice rádi, kdybychom mohli zástupcům $\frac{4}{5}$ dělníků Ruska sdělit na sjezdu nebo na konferenci naší strany, k jakým výsledkům se dospělo na poradě všech skupin, které hájí likvidátory, se skupinou likvidátorů.

14. Na závěr se musím zmínit ještě o jednom bodu, který je velmi nepříjemný, ale který nelze při loajální a otevřené výměně názorů na jednotu sociálních demokratů v Rusku obejít.

Oč se jedná?

Naši odpůrci, likvidátoři, rozvířili ve svém tisku zuřivou osobní kampaň proti několika členům naší strany a veřejně je před masami obvinili ze spousty nečestných, hanebných a trestných činů anebo ve svém listu dopřávají místo „pověstem“ o takových činech. Tisk naší strany na tyto útoky odpovídá tím, že přímo a jasně, jménem ÚV naší strany označuje likvidátory — zejména dva jejich vůdce, Dana a Martova — za pomlouvače.

Není těžké si představit, jakou dezorganizaci a demoralizaci vyvolává mezi masami podobná „kampan“ likvidátorů, na niž jsme odpovídali a vždy budeme odpovídat podle zásady: „à corsaire — corsaire et demi“.* Uvedu ve stručnosti čtyři příklady:

1. V roce 1911 vydal L. Martov v Paříži brožuru Spasitelé, nebo ničitelé?[¹⁵¹], v níž obviňoval hlavně Lenina z nečestných a trestných činů. Martov poskytl německý překlad této brožury Kautskému, který byl tehdy rozhodčím soudcem v jedné sporné otázce týkající se sociální demokracie Ruska. V dopise Lunačarskému (skupina Vperjod) označil Kautsky Martovovu brožuru za „odpornou“ a toto vyjádření otiskl v ruském sociálně demokratickém tisku Plechanov. Nyní likvidátorský list začíná v narážkách postupně šířit obsah této brožury mezi ruskou veřejností.

2. Od roku 1913 do dneška obviňuje list likvidátorů z nepoctivosti člena naší strany Danského, který pracuje v pojišťovacích institucích. Důvodem k obvinění je práce Danského v soukromé podnikatelské organizaci, práce pro buržoazii. Naše strana prostřednictvím několika institucí (redakce Pravdy a časopisu Prosvěščenije, Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska ve Státní dumě, několika odborových organizací aj.) toto obvinění prozkoumala a shledala, že Danskí postupně přecházel od práce pro podnikatele k práci pro dělnické hnutí, zpočátku jako anonymní spolupracovník Pravdy. Když Danskí definitivně vstoupil do naší strany, bylo mu doporučeno, aby v duchu rezoluce naší strany zcela zanechal práce v podnikatelské organizaci. Danskí to udělal a rozvázal pracovní poměr. Jménem ústředního výboru opakují, že naše strana ho považuje za čestného člověka a nikomu nedovolí beztrestně špinit jeho čest. Náš tisk obvinil likvidátory z pomlouvání Danského a upozornil, že v daném případě jednáj likvidátoři

* Volně přeloženo: „Padla kosa na kámen.“ *Red.*

obzvlášť nečestně, protože sám Martov neustále píše do buržoazních novin pod jiným pseudonymem (zde to řeknu naplno — do listu Kijevskaja mysl píše pod pseudonymem *Jegorov*) a z nejbližších spolupracovníků likvidátorského listu pracoval v podnikatelské společnosti *Ježov* a pracoval nebo pracuje *Žermanskij*.

3. Člen dumy Malinovskij zničehonic, bez udání důvodu odešel z dumy a složil svůj mandát. Naši dělníci svolali místní i ústřední vedoucí instituce a rozhodli se vyloučit Malinovského ze strany za jeho dezorganizátorský, dezertérský a neobjasněný odchod z bojiště, který nebyl předběžně v kolegiu projednán. Likvidátorský list začal tehdy otiskovat anonymní pověsti, že Malinovskij je provokatér, a žádal, aby je prošetřila komise složená ze zástupců všech frakcí. Náš ústřední výbor prohlásil, že za Malinovského ručí, prověřil tyto pověsti a s plnou odpovědností prohlašuje, že jde o bezcharakterní pomluvy, šířené Danem a Martovem. Ústřední výbor žádné společné komise s likvidátory vytvářet nebude a stejně jako zástupci deseti moskevských odborových organizací obviňuje z pomlouvачství lidi, kteří si troufají uveřejňovat v tisku anonymní „pověsti“ o provokaci, místo aby je organizační cestou sdělili buď našemu ústřednímu výboru, *anebo svému ÚV* (organizačnímu výboru), Bundu a skupinám, které likvidátorům důvěřují, s tím, aby tyto pověsti prošetřila *kolegia* a odpovědné instituce. Burcev prohlásil, že pověstem nevěří. Prošetřovací komise našeho ÚV prohlásila, že zveřejní údaje o jejich šířitelích. Já mohu jen dodat, že jejich šířiteli jsou *likvidátoři*.

4. V těchto dnech otiskl likvidátorský list otevřený dopis^[5], v němž bývalý poslanec II. dumy Alexinskij obviňuje ze zrady soudruha Antonova, který si jako člen naší strany odbyl nucené práce. Chování soudruha Antonova shledala však bezúhonným jak speciální komise složená z jeho druhů z nucených prací, tak usnesení ústředního výboru strany z let 1907—1908 ve Finsku, kdy v ÚV byli

jak menševici (tj. dnešní likvidátoři), tak všechny „národní organizace“. Odpověď našeho tisku se opět rovná obviněním Dana a Martova z šíření pomluv.

Z pověření ÚV mám výkonnému výboru mezinárodního socialistického byra předložit k této otázce praktický návrh. V metodách likvidátorů vidíme svérázný způsob politického boje lidí vyloučených ze strany. Nedoufáme tedy, že by k „nápravě“ došlo pomocí nějakých morálních sentencí. Ale když nám instituce kryjící likvidátory (například „organizační výbor“, Bund a také Trockij) i četné zahraniční skupiny (mezi nimi Plechanov) říkají, že bychom se měli s likvidátory „sjednotit“, pak jim tedy prostřednictvím výkonného výboru mezinárodního socialistického byra předkládáme tento návrh:

necht' otevřeně, veřejně a bez vytáček prohlásí, zda schvalují či neschvalují „kampan'“ likvidátorů ve všech čtyřech uvedených bodech (k nimž — tím jsme si jisti — likvidátoři připojí dalších čtyřiačtyřicet).

Jestliže neschvalují, ať o tom dělníci v Rusku vědí.

Jestliže schvalují, ať *všechny* skupiny, které nám doporučují „jednotu“ nebo kompromis s likvidátory, zvolí společnou komisi a vypracují zdůvodněnou, věcnou a otevřenou obžalobu jistých členů naší strany z nečestného jednání. My předložíme tuto obžalobu sjezdu naší strany a zástupce komise všech skupin hájících likvidátory pozveme na náš sjezd, aby přednesli své argumenty.

Považujeme za svou povinnost prohlásit, že nestane-li se tak, utvrdí to v naší straně již teď vyslovovaný názor, že všechny skupiny zastávající „jednotu“ s likvidátory *tajně* podporují pomlouvače.

Jménem většiny uvědomělých dělníků Ruska budeme bránit organizaci naší strany před rozbíječi a jinou obranu kromě té, jíž používáme a o níž jsme mluvili, neuznáváme (nemluvě o buržoazním soudu, k němuž se uchýlíme při první příležitosti).

Skončil jsem zprávu, jejímž přednesením mě pověřil

ÚV Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Dovolím si ji shrnout ve dvou stručných tezích.

Formálně vypadá situace takto: Naše strana, obnovená na konferenci v lednu 1912, přes odpor skupiny likvidátorů vyloučila likvidátory ze strany. Drtivá většina uvědomělých dělníků Ruska schválila *poté*, po dvou a půl letech hnutí, naši stranickou linii. Máme tedy všechny důvody být ještě pevněji než předtím přesvědčeni, že naše linie je správná, a *neustoupíme od ní*. Pokud si likvidátoři a skupiny, jež je hájí, přejí, abychom zrušili rezoluci o vyloučení likvidátorů ze strany, je náš ústřední výbor ochoten předložit na sjezdu naší strany příslušný návrh a hájit jej *jedině* za podmínek, které jsem uvedl.

Materiálně, tj. co do podstaty věci, vypadá situace takto: Rusko prožívá období buržoazních revolucí, kdy kolísající skupinky inteligence mají občas sklon považovat se za sociální demokraty nebo podporovat onen oportunistický směr v sociální demokracii, proti němuž naše strana dvacet let bojuje („ekonomismus“ v letech 1895—1902; „menševismus“ v letech 1903—1908 a „likvidátorství“ v letech 1908—1914). Zkušenosti se srpnovým blokem (1912) likvidátorů a s jeho rozpadem ukázaly, že likvidátoři a jejich obhájci sami nejsou absolutně schopni vytvořit nějakou stranu nebo organizaci. Pouze v boji proti těmto skupinám se utváří a může se utvářet opravdu dělnická sociálně demokratická strana Ruska, která už teď přes obrovské nesnáze sjednotila $\frac{8}{10}$ uvědomělých dělníků (počítáme-li jen sociální demokraty) nebo $\frac{7}{10}$ (počítáme-li sociální demokraty i socialisty-revolucionáře).

SMĚRNICE

I. POZNÁMKY PRIVÉES*

K tomu, jaký vztah k „jednotě“ mají údaje o většině nebo menšině dělníků Ruska, kteří jdou s pravdovci, či správněji jsou pravdovci, je třeba poznamenat:

1. Jestliže určitá strana nebo skupina jasně a přesně stanoví program nebo taktiku, s níž naše strana nemůže zásadně souhlasit, nemá otázka většiny pochopitelně význam. Kdyby například strana socialistů-revolucionářů (levicovní narodníci), jež se programem i taktikou liší od naší strany, získala na svou stranu většinu dělníků v Rusku, vůbec by nás to nepřimělo ustoupit od své linie. Totéž platí o těch, kdo přímo a jednoznačně zavrhnou v dnešním Rusku „podzemí“ (= ilegální stranu).

Některé skupiny sociálních demokratů a část likvidátorů však tvrdí, že mezi nimi a námi nejsou nesmiřitelné zásadní neshody. Tyto skupiny a osoby jsme nuceni upozornit na jejich nedůslednost, jestliže se odmítají podřídit většině.

2. O správnosti naší taktické a organizační linie nás přesvědčilo hlavně to, že dlouhá léta známe sociálně demokratické dělnické hnutí v Rusku a účastníme se ho, a také naše přesvědčení založené na marxistické teorii. Zastáváme však názor, že praxe *masového* dělnického hnutí není o nic méně důležitá než teorie a že jedině tato praxe je s to seriózně *prověřit* naše zásady. „Šedá je, příteli, všechna teorie, jen žití věčný strom se zelená“ (Faust). Proto onen fakt, že po dvou a půl letech boje proti likvidátorství a jeho spojencům se $\frac{4}{5}$ uvědomělých dělníků vyslovují pro „prav-

* — soukromé. Red.

dovství“, onen fakt nás utvrzuje v přesvědčení, že naše linie je správná, a činí toto přesvědčení nezvratným.

3. U nás v Rusku téměř každá skupina nebo „frakce“ (podle starého označení) obviňuje druhou z toho, že *není* dělnická, ale buržoazně intelektuálská. Toto obvinění nebo správněji tuto představu, toto upozornění na sociální význam té či oné skupiny považujeme *zásadně* za *krajně důležité*. Ale právě proto, že je považujeme za krajně důležité, považujeme za svou povinnost nikoli planě poukazovat na sociální význam jiných skupin, nýbrž potvrzovat svá slova *objektivními* fakty. Objektivní fakty totiž nezvratně a nevyvratitelně dokazují, že *dělnickým* směrem v Rusku je *pouze* pravdovství, kdežto likvidátorství a eserství jsou *ve skutečnosti* směry buržoazní inteligence.

II. POZNÁMKY PRIVÉES

Bude-li někdo chtít (lhostejno, zda někdo z mezinárodního socialistického byra nebo z odpůrců) „vyvrátit“ nebo *odsunout stranou* údaje o naší většině, objektivní údaje, pak bude třeba závazně požádat o slovo a jménem celé delegace oficiálně přednést na znamení oficiálního protestu prohlášení tohoto obsahu:

Kategoricky protestujeme proti prohlášení (nebo pokusu prolašovat, poukazovat na to apod.), že prý naše objektivní údaje o tom, s kým jde obrovská většina uvědomělých dělníků Ruska, nepodléhají projednání výkonného výboru, protože si je neprověřil (anebo se netýkají otázky jednoty). Soudíme naopak, že celá internacionála a mezinárodní socialistické byro mají nesporný zájem, jak je ostatně jasně řečeno v rezoluci MSB^[334] (z prosince 1913), získat co nejúplnější, přesné a doložené informace o skutečném stavu dělnického hnutí v Rusku.

Domníváme se, že naši odpůrci, kteří věděli o prosincovém usnesení MSB, nesplnili svou povinnost, když dosud

samostatně neshromáždili objektivní údaje o dělnickém hnutí v Rusku.

Prohlašujeme, že po úspěšné návštěvě soudruha Vandervelda v Rusku není pochyb o tom, že výkonný výbor MSB by se mohl prostřednictvím soudruha Vandervelda zcela legálně obrátit otevřeným dopisem na všechny redakce všech dělnických listů v Rusku (či těch, které chtějí být dělnickými) a na všechny členy vedení všech legálních dělnických spolků v Rusku a získat tak z přímého zdroje údaje o tom, jak se uvědomělí dělníci v Rusku dělí na pravdovce, likvidátory, esery (levicové narodníky) a další směry.

Bez takových objektivních údajů nemají subjektivní prohlášení představitelů jednotlivých „skupin“ absolutně žádnou cenu.

III. NEZAŘAZOVAT DO ZPRÁVY

Podle některých kusých prohlášení likvidátorů na sjezdu Lotyšů a podle narážek v tisku lze soudit, že jedním z plánů „sjednocovacího“ podfuku z jejich strany je plán „společného sjezdu“.

Tento plán, který má zjevně nacytat důvěřivé cizince, spočívá přibližně v tom, že se buď zřídí „federativní“ organizační výbor pro svolání společného sjezdu, anebo bude ÚV naší strany „doplněn“ o zástupce některé z likvidátor-ských organizací, aby mohl být společný sjezd svolán.

Tento plán je pro nás v jakékoli podobě absolutně nepřijatelný, a jestliže se tak či onak objeví na „konferenci“ v Bruselu, bude delegace ÚV nucena prohlásit:

Absolutně nemůžeme učinit sebemenší krok směrem ke společnému sjezdu nebo federaci či k sblížení do té doby, dokud skupina likvidátorů nesplní naše podmínky. Vždyť *dokud* tyto podmínky nebudou splněny, nemůžeme skupině likvidátorů, která byla vyloučena ze strany a denně ve svém

listě pokračuje v rozbíječské činnosti, *sebeméně* důvěřovat.

Projevit důvěru této skupině by znamenalo *povzbudit* ji k tomu, aby pokračovala ve své dezorganizátorské činnosti. A my přece na základě usnesení našich sjezdů, porad a ústředního výboru jako *conditio sine qua non** „míru“ požadujeme, aby likvidátoři této činnosti *zanechali*.

To, že se likvidátoři kryjí skupinami nebo organizacemi, které nebyly ze strany oficiálně vyloučeny (například Bund nebo kavkazské oblastní byro či „šestka“ poslanců apod.), na věci absolutně nic nemění. Z hlediska činnosti v Rusku je v Rusku podstatné a reálné *pouze* jedno, a sice jen tato skupina likvidátorů s jejich listem vyzývajícím k maření vůle většiny.

Pokud si Bund, Čcheidzeho poslanecká „šestka“ aj. nebo kavkazské oblastní byro či Trockij, organizační výbor nebo kdokoli jiný přejí sblížit se s námi, musí nejdříve *přimět* skupinu likvidátorů, aby přijala naše podmínky, nebo ji rozhodně odsoudit a rozejít se s ní. Jinak nemůže být ani řeči o naší *sebenepatrnější* důvěře ke skupině likvidátorů.

Ať si ti, kdo skutečně chtějí jednotu sociální demokracie Ruska, nedělají iluze a nevěří subjektivnímu ujišťování, slibům atd. Cesta k jednotě je jedna a pouze jedna: přimět menšinu, která opustila ilegální stranu, dezorganizuje ji a maří práci a vůli většiny, aby skoncovala se svou praxí a *dokázala činy*, že chce respektovat vůli většiny.

Jakkoli — přímo či nepřímo — povzbuzovat skupinu likvidátorů v jejím *nynějším* počínání nebo živit v ní naději na možnost „federace“ či „smíření“, na „společný sjezd“ nebo na „sblížení“ apod. s touto skupinou k ničemu nepovede, *dokud* neskončuje se svou dosavadní činností a *skutečně* se nepodřídí vůli většiny. Strana sociálně demokratických dělníků v Rusku, která sjednotila $\frac{4}{5}$ uvědomělých dělníků, *nedovolí*, aby kdokoli mařil její vůli.

* — nezbytnou podmínku. *Red.*

Ať skupiny nebo instituce, které „ujišťují“ sebe i jiné, že likvidátoři nejsou tak špatní (Bund, organizační výbor, kavkazský oblastní výbor), konečně pochopí, že nepotřebujeme slova, ale činy. Jestliže likvidátorům důvěřují, ať uspořádají *vlastní* sjezd s nimi, přednesou na něm *naše* podmínky a přimějí likvidátory k pozitivní odpovědi a k jejich plnění v praxi. Podíváme se na výsledky, počkáme si na *činy*, ale slibům neuvěříme.

Teprve po praktickém splnění našich podmínek, teprve pak bude možné připravit a uskutečnit společný sjezd.

Soudruzí zahraniční socialisté, kteří ve snaze pomoci jednotě živí v likvidátorech naději, že začneme pracovat bok po boku s nimi, *aniž* úplně a radikálně změní své chování, *aniž* se podřídí vůli většiny, se v tomto ohledu leckdy těžce mýlí. Taková taktika objektivně nenapomáhá jednotě, ale rozbíječům.

Naše podmínky jsou návrhem „pacte d'unité“ (dohody o jednotě), a dokud likvidátoři smlouvu nepodepíší, dokud ji nebudou plnit v praxi, nemůže být o nějakých krocích ke sblížení žádná řeč.

IV.

K demonstraci 4. 4. 1914.* 1. Objednal jsem si už z Petrohradu (na jméno Popov) 18. číslo listu Stojkaja mysl (listu socialistů-revolucionářů) a buržoazní listy ze 4.—5. 4. 1914. Přijdou-li, bude třeba podle nich doplnit dokumenty ve zprávě.

Netvrdíme, že likvidátoři nevydali žádné letáky. Vydali májový leták v roce 1913 (vídeňský); v roce 1914, jak *říkají Petrohradané*, nevydali žádný. Jeden prý o stávce.

Ale *jedním z* typických příkladů maření ilegální práce je 4. 4. 1914.

* Viz tento svazek, s. 394—399. *Red.*

Bude-li Plechanov nebo Rubanovič chtít, abychom se vyslovili, zda budeme hlasovat *pro* jejich přítomnost, odpověděl bych: „Hlasovali bychom *proti*, protože Rubanovič není sociální demokrat a Plechanov *v Rusku nikoho nezastupuje*. Ale protože naše zpráva obsahuje přímý útok proti Plechanovově skupině a Rubanovičovu směru, nechceme hlasovat proti a *hlasování se zdržujeme*.“

Záruky menššině? zeptají se nás.

„Ne, nejsme ochotni mluvit ani se skupinou likvidátorů, vyloučenou ze strany, ani o této skupině, ani o žádných zárukách. Sami žádáme záruky od likvidátorů a jejich přátel.“

N. B.: Celkovým duchem našich podmínek je bojovat proti úchylkám od *starého*, proti **obratu k nové straně**. Nous ne marchons pas!* Srovnej Axelrod^[2] o „reformě strany či *správněji o revoluci ve straně*“.**

N. B. ||| Když si někdo stěžuje na rozkol a takhle píše, je směšný!!!

Má strana právo nazývat se SDDS **Ruska** i bez národních organizací?

Je, neboť byla stranou *celého Ruska* od roku 1898 do roku 1903 bez Poláků a Lotyšů, od roku 1903 do roku 1906 bez Poláků, Lotyšů i Bundu!!

My jsme národní organizace nevylučovali. Odešly samy kvůli likvidátorům. Tant pis pour eux!***

O zveřejnění protokolu konference usilovat *ze všech sil*, při odmítnutí *písemně* protestovat (odmítnou-li zásadně, žádat zveřejnění našich rezolucí — *stejně je zveřejníme* — i *protirezolucí* (příčemž výkonný výbor může vypustit „osobní věci“).

Máme jeden cíl: donutit likvidátory + Bund + PSS + Plechanova, aby *formulovali* protirezoluce a protinávryh.

* Nesouhlasíme!

** Viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 444—455. *Red.*

*** Tím hůř pro ně. *Red.*

My ale za žádnou cenu na nic nepřistoupíme a odejdeme s tím, že slíbíme, že našemu sjezdu předložíme „protinávry“ *drahých* soudruhů.

Nejdůležitější je (nejlépe v odpovědi) zdůraznit, že naše „podmínky“ **v podstatě dávno otiskli dělníci**. Posílám Popovovi příslušná čísla Pravdy.

Jaký denní pořad je z našeho hlediska žádoucí pro konferenci v Bruselu?

Nejdříve zprávy *všech* organizací a skupin — to zabere spoustu času. Potom stručné repliky a po nich *všechny* organizace a skupiny *zformulují konkrétní* návrhy.

Až všichni účastníci konference *zformulují své konkrétní* návrhy, pak ať se každý vysloví, zda *na základě těchto* návrhů považuje za možné další kroky k sblížení nebo jednání o sblížení, či pokud to nepovažuje za možné, postoupí *všechny* návrhy své organizaci.

Je jasné, že my *v žádném případě* návrhy likvidátorů, Bundu, Rosy a Plechanova (ani Kautského a Vandervelda) *nepřijmeme* a postoupíme je našemu sjezdu nebo konferenci.

Naším úkolem je pouze velice jasně vyložit naše podmínky, *zaznamenat si* „jejich“ podmínky a odejít.

Zeptají-li se nás, zda jsou naše podmínky ultimativní, odpovíme: Ne. Uvidíme, jaké nám předloží protinávry, a pak řekneme, zda můžeme na tomto základě dále jednat či ne (počkat, až se vysloví *všichni*, požádat *všechny*, aby ke *všem* otázkám předložili protinávry, a pak odejít. Voilà notre programme!*)

Oddělovat polské záležitosti od ruských? Myslím, že bychom měli být proti tomu. Poradíme se s naším Polákem.

Je jasné, že na nás budou ze všech stran útočit pro naše „nehorázné“ požadavky. Klidně se můžeme odvolat na rezoluce našich konferencí a porad a na rezoluce Petrohradů, Moskvanů, Kavkazanů etc. o jednotě. Všechny

* To je náš program. *Red.*

je pošlu. *Shrnujeme* názory našich organizací. Nechtějí-li je respektovat, prosím, jak je libo. Nous n'y pouvons rien.**

Soudě podle toho, co píšou likvidátorské noviny, sondoval Vandervelde v Petrohradě, budeme-li souhlasit, aby výkonný výbor *nebyl prostředníkem*, ale *rozhodčím*, tj. *koněčným* „soudcem“ v otázce našich neshod.

Odpověď zní: Když to v roce 1905 navrhl Bebel^[6], náš sjezd to s díky zamítl s odůvodněním, že jsme autonomní strana¹⁴⁹. Myslím, že nyní odpoví stejně i náš sjezd. (Ale spoň ÚV si to myslí.)

Pokud jde o „pomluvy“, pravděpodobně „oni“ navrhnou, aby *všichni vzali všechna obvinění zpět*. Žádat, aby se hlasovalo. *My budeme proti*. A jejich návrh předložíme našemu sjezdu. (Jestliže předloží a prosadí takový návrh, dostanou se do pěkné bryndy.) [[Neztotožňujeme vinu těch, kdo šíří pomluvy, s jednáním toho, kdo nazval pomlouvače pomlouvačem.]]

Je naprosto jasné, že „oni“ všichni budou hledat „střední“, „smířlivé“ formulace. Odpovíme, že takový pokus byl učiněn s námi v lednu 1910 a s Lotyší v srpnu 1912, a *my ho nebudeme opakovat*. Nechtě se konference rozdělí na dva jasné tábory: na ty, kdo považují sblížení s *dnešními* likvidátory za možné, a na ty, kdo bez *radikální změny taktiky a jednání* likvidátorů nepřistoupí na sblížení.

„Smířlivé“ formulace je třeba *velice pečlivě zaznamenávat* (to je nejdůležitější), potom trochu zkritizovat a — — všechno zamítat.

* Co se dá dělat! *Red.*

REAKCE DĚLNÍKŮ
NA VYTVOŘENÍ
SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ
DĚLNICKÉ FRAKCE RUSKA
VE STÁTNÍ DUMĚ¹⁵⁰

Je pochopitelné, že *otevřený* boj proti likvidátorům musel zvláště silně a ostře vzplanout, když byla ve Státní dumě vytvořena samostatná Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska. Těžko si představit, že by se likvidátorům strany (a jejich přímým i skrytým obhájcům) naskytl vhodnější a lepší důvod k pokřiku o „jednotě“. Pro měšťácké pojetí otázky jako by všechno spočívalo jen v tom, zda se jedna či dvě skupiny v dumě chtějí nazývat sociálně demokratickými. Ovšem zorientovat se v tom, čí vůli ta či ona skupina prosazuje, která z nich se řídí usneseními většiny uvědomělých a organizovaných dělníků, co je to „illegalita“, to měšťák nedokáže a dokonce se takového zkoumání trochu bojí.

Jestliže tedy měli likvidátoři v některém bodě sympatie měšťáků a šosáků, kteří kašlou na jakousi „stranu“, pak to bylo právě v bodu takzvaného „rozkladu“ v sociálně demokratické frakci v dumě. Nářky měšťáků, kteří si chtějí říkat sociální demokraté, nikdy nebyly tak hlasité a tak žalostné. Veřejný průběh všeho, co se stalo, mimořádně usnadňoval dělníkům a veřejnosti hodnotit události a list Pravda stejně jako list likvidátorů vyzývaly uvědomělý proletariát, aby vyslovil svůj názor.

Oba listy se začaly plnit dopisy, prohlášeními a usneseními dělníků.

Od vytvoření samostatné Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska (koncem října 1913) už uplynulo mnoho měsíců. Kampaň rezolucí v obou listech pro

„šestku“ (Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska) a pro „sedmu“ (likvidátorů) už skončila.

Jaké jsou její výsledky?

O tom máme k dispozici především toto prohlášení pana L. Martova z 10.—11. čísla časopisu Naša zarja^[149]:

„Jak reagoval proletariát na rozkol v sociálně demokratické frakci v dumě, kterou si zvykl pokládat za jednotný celek?“ píše pan L. Martov. „O tom je těžko (!??) soudit na základě údajů z tisku. Přes deset tisíc dělníků se k tomu vyslovalo v listech Novaja rabočaja gazeta a Za pravdu. Z tohoto počtu *něco přes polovinu* (podtrženo námi) schválilo postup „šestky“. Ale význam této převahy zmenšuje“ (poslouchejte!) „skutečnost, že proti rozkolu, a tudíž pro většinu sociálně demokratické frakce se vyslovalo množství stranických kolektivů, z nichž některé sdružují poměrně velký počet dělníků“ (N. z., 1913, č. 10—11, s. 97).

Zde máte v úplnosti úvahu pana Martova, která nám potisící názorně ukazuje vskutku bureninovské metody překrucování pravdy!¹⁵¹ „Něco přes polovinu!!“ Je možné se vyjádřit vyhýbavěji? „Něco přes polovinu“ může být 51 i 99 ze 100.

Jakým způsobem může převahu „zmenšit“ množství stranických kolektivů? Za prvé i tady chybějí čísla. Pod „množstvím“ si každý může představit, co chce. Jako by si Martov formulaci záměrně vymyslel, aby *zatajil* pravdu. Za druhé, *a to je hlavní*, jestliže množství údajně stranických kolektivů má za sebou *menší* část dělníků, pak je jasné, že to jsou kolektivy *fiktivní*. Vždyť jen zcela neinformovaný nebo nepozorný čtenář uvěří panu L. Martovovi, že může existovat *nefiktivní* kolektiv, který by v listu k závažné a ožehavé otázce *neshromáždil všechny hlasy* dělníků, které zastupuje.

Pan L. Martov se přepočítal. Přiznal nejen to, že *většina* dělníků odsoudila *likvidátorskou* část sociálně demokratické frakce, „sedmu“, ale také to, že se páni likvidátoři *blýskají fiktivními* kolektivy, za nimiž *nestojí* dělníci.

Pan Martov přiznal porážku, ale tím, že se odvolával na fiktivní „kolektivy“, se pokusil bureninovsky utajit *rozsah* porážky. A v tom je podstata věci. Jenže o tomto

rozsahu byla *přesná čísla* už zveřejněna a přátelům pana Martova byla sdělena na zasedání mezinárodního socialistického byra 1. (14.) prosince 1913! Proč se o nich likvidátoři *nikdy ani slovkem* nezmínili v tisku? Snad ne proto, že nemají čisté svědomí?

Tato čísla shrnovala výsledky k 20. listopadu 1913. Byly vzaty v úvahu pouze *podpisy* dělníků pod prohlášeními, tj. údaje naprosto přesné, o nichž jedinkrát nikdo *vůbec* nezapochoyboval. Výsledky jsou takovéto: 4850 podpisů pro „šestku“ a pouhých 2539 (z toho 1086 Bund a 636 Kavkaz) pro likvidátory, tj. pro „sedmu“.

A teď řekněte, jak charakterizovat metody pisatele, který se pokouší přesvědčit veřejnost, že se prý převaha odpůrců likvidátorství „zmenšuje“ „množstvím“ (fiktivních) kolektivů, které *všechny dohromady* dokázaly v celém Rusku získat jen *třetinu* dělníků z těch, kteří se vůbec vyslovili.

Uvedeme údaje o počtu *podpisů* pod jasně formulovanými rezolucemi, jež byly uveřejněny v obou listech za *celou* kampaň (která skončila počátkem ledna):

	Počet podpisů pod zveřejněnými rezolucemi a prohlášeními		
	pro „šestku“ (pro stranu)	pro „sedmu“ (pro likvidátory)	celkem
Petrohrad	5 003	621	5 624
Ostatní Rusko	1 511	559	2 070
Kavkaz	208	719	927
Bund	—	1 086	1 086
<i>Celkem</i>	6 722	2 985	9 707

Likvidátoři svým neuvěřitelně drzým opakováním vylhaných tvrzení, jež jsou nepodložená a neověřitelná, tak zmátli čtenáře, že nemůžeme ani dost vyzdvihnout význam uvedených čísel. Převzali jsme je z obou konkurenčních listů a každý, kdo umí číst a psát, si může náš součet ověřit a přepočítat.

Tato čísla poskytují neobyčejně poučný obraz o postavení marxistů Ruska ve straně. Žádná, doslova žádná politická strana v Rusku se nemůže za celé období kontrarevoluce a obzvláště ne za rok 1913 vykázat takovým *veřejným a masovým vyjádřením všech členů strany* k nejdůležitějším otázkám stranického života. Žádná z legalizovaných stran v Rusku, žádná z bohatých liberálních a demokratických stran, které mají ve svých řadách moře příslušníků inteligence a disponují spoustou všemožných tiskových orgánů, neukázala to, co strana dělnické třídy, strana do ilegality zahnaných nemajetných proletářů, po kopějkách financujících svůj maličký list.

Dělnická strana dala *všem* stranám v Rusku příklad, *jak* je třeba vtahovat *masu* řadových členů strany do otevřeného a všestranného posuzování sporných otázek. Liberálové a šosáci všech stran, každého věku a všeho druhu rádi hořekují nad „rozkoly“ v sociální demokracii. Tito dobráci nemají ani ponětí o tom, že bez boje nelze prosadit vůli většiny a bez prosazení vůle většiny že se vůbec nedá mluvit o stranickosti, natožpak o organizované politické činnosti.

Hlupáci nazývají „jednotou“ takový „pořádek“, kdy třináct poslanců dumy jedná *proti* vůli *většiny* organizovaných a uvědomělých marxistických dělníků v Rusku, a považují za „rozkol“, když šest poslanců dumy vytvoří samostatnou frakci v dumě *v souladu* s vůlí většiny těchto dělníků a *v zájmu* prosazení této vůle.

Nejsou tito hlupáci směšní? Nezaslouží si opovržení?

Všem kromě těch, kdo chtějí klamat dělníky, musí být teď jasné, že vychvalovaná „jednota“ třinácti poslanců (o níž žvaní likvidátoři a smířlivci) znamenala *maření* vůle strany a *výsměch* vůli většiny dělníků.

A naopak. Podívejte se na věc z druhé strany. Žádného normálně uvažujícího člověka by nenapadlo zapochybovat o tom, že se usnesení letní porady marxistů z roku 1913 (velmi *neveřejně*), které schválila vedoucí instituce strany, stalo vůlí a usnesením strany. Toto usnesení požadovalo

samostatné vystoupení „šestky“.* Nadáváte na tuto poradu, páni likvidátoři a smířlivci? Nazýváte ji kroužkem, sešlostí, fikcí atd.? Dobrá. Ale vaše nadávky jsou jen projevem vaší bezmocnosti, protože objektivní fakty jsou nesporné. Na základě usnesení tohoto „kroužku“ se $\frac{2}{3}$ uvědomělých dělníků v Rusku postavily jako jeden muž *za* poradu, *za* prosazení její vůle.

A právě to se nazývá *stranou*, pánové, kteří tak planě žvaníte o „jednotě“, ale ve skutečnosti rozumíte „jednotou“ stav, kdy *se dovoluje* likvidátorům *mařit* vůli strany.

Uvědomte si, že při existenci dvou konkurenčních deníků nemohlo nikoho ani napadnout, že by mohl zabránit byť jedinému dělníkovi vyslovit svůj názor, pokud si to přál. A ukázalo se, že za likvidátory jde necelá třetina, přičemž z celkového počtu hlasů pro likvidátory připadá více než polovina na Bund a Kavkaz. Přitom v naší statistice *podpisů* téměř nejsou podchyceni lotyšští dělníci (pro šestku se jich podepsalo 98 a pro likvidátory 70, zatímco z těch lotyšských dělníků, kteří o této otázce sice hlasovali, ale nepodepsali se, jich 863 hlasovalo pro „šestku“ a 347 pro likvidátory) a už vůbec ne přes 800 polských sociálně demokratických dělníků, kteří také hlasovali pro „šestku“, ale nepodepisovali se (ve stejné situaci je asi 400 členů PSS-„levice“, kteří hlasovali pro likvidátory).

CO UKAZUJÍ ZKUŠENOSTI Z PRVNÍHO ČTVRTLETÍ ČINNOSTI DVOU FRAKCIÍ?

Nemůžeme se tu zabývat *politickým* obsahem této činnosti. Nanejvýš zajímavou otázkou, jak nyní práce šestky *získala*, když může z tribuny dumy vznášet interpelace, předkládat požadavky, vyslovovat názory a prosazovat vůli *většiny*

* Viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 83—84. *Red.*

dělníků, musíme bohužel odložit najindy. Jen několika slovy připomeneme, že představitelé *šestky* ve Státní dumě Badajev a Malinovskij ve svých vystoupeních 4. března 1914 ve Státní dumě *poprvé* vznesli otázku svobody tisku *nikoli* v liberálním pojetí, nýbrž v pojetí důstojném proletariátu, kdežto likvidátoři se v publicistickém světě i na stránkách svých tiskovin a v projevech své „sedmy“ v dumě zaplétali v této otázce opravdu jako liberálové. Ještě nedávno, v listu Severnaja rabočaja gazeta ze 13. března, jsme mohli na straně dva číst úvahu, že prý „propagování ilegálního tisku může boj dělníků za vlastní legální tisk jedinež oslabit“.[¹⁶⁶] O tom, jak *zásadně* nutné bylo vytvořit ve Státní dumě samostatnou Sociálně demokratickou dělnickou frakci Ruska, která by bojovala proti tak hanebným, renegátským výrokům a názorům, jako je ten, který jsme uvedli, jsme v knize mluvili už nejednou a budeme o tom mluvit i nadále.

Nyní si stanovíme skromnější úkol — upozorníme čtenáře na „vnější“, dá-li se to tak nazvat, důkazy toho, čím se najednou stala Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska ve Státní dumě *na rozdíl* od likvidátorské sedmy.

Každá frakce uveřejňuje ve svém listu peněžní výkazy svého pokladníka o částkách, jež procházejí rukama dotyčné frakce. Tyto částky, určené pro pronásledované souдруhy, na pomoc stávkujícím v různých továrnách a průmyslových odvětvích a na různé jiné potřeby dělnického hnutí, nám ukazují mnoho stránek *života dělníků* a názorně dokumentují — pomocí přesných, nesporných a objektivních čísel — jaké má jedna či druhá frakce ve Státní dumě *spojení* s dělnickým hnutím.

Poslední takový výkaz zahrnuje v obou listech a v obou frakcích období *do* 21. ledna 1914. To znamená, že máme k dispozici výkazy celkem za *tři* měsíce oddělené existence obou frakcí — od konce října do konce ledna. Takto vypadají výkazy obou frakcí za onen čtvrtrok:

Peněžní sbírky, jež prošly rukama frakcí[²⁹¹]:

	Celkem vybráno	Z toho:		Počet dělnických skupin
		od <i>nedělníků</i>	od dělníků	
1. Prostřednictvím Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska	6 173,00 rub.	71,31 rub.	6 101,69 rub.	719
2. Prostřednictvím sociálně demokratické frakce	2 212,78 rub.	765,80 rub.	1 446,98 rub.	94*

* Tyto údaje jsou v textu propočteny jen do 21. ledna 1914 (od vytvoření Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska, tj. od konce října 1913).

Považujeme za svou povinnost uvést zde úplnější údaje podle výpočtu soudruha V. A. T., a sice za celou dobu od vzniku této frakce do června 1914.

Výše peněžních částek (pro pronásledované soudruhy atd.), jež podle zpráv marxistického i likvidátorského listu prošly od října 1913 do 6. června 1914 rukama té které frakce v dumě:

	Celkem	Z toho:		Počet dělnických skupin
		od <i>nedělníků</i>	od dělníků	
Prostřednictvím Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska	12 891,24 rub.	828,63 rub.	12 062,61 rub.	1 295
Prostřednictvím sociálně demokratické frakce	6 114,87 rub.	2 828,04 rub.	3 286,83 rub.	215

Od nedělníků dostala Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska 6 % z celkové částky a likvidátorská („sociálně demokratická“) frakce 46 % z celkové částky. Počet dělnických skupin, které zaslaly příspěvky Sociálně demokratické dělnické frakci Ruska, tvoří 85,7 % z celkového počtu (1295 z 1510), kdežto těch, které zaslaly příspěvky „sociálně demokratické“ frakci, 14,3 % z celkového počtu.

Tato suchá čísla poskytují pozoruhodně jasný obraz o *organizačním* spojení a o veškerém životě obou frakcí. Počet dělnických skupin, které za čtvrt roku zaslaly příspěvky frakci likvidátorů, je téměř *osmkrát* menší než počet skupin, které zaslaly příspěvky frakci stoupenců zachování ilegální strany.

Zato u frakce likvidátorů dosahují sbírky od *nedělníků*,* které prošly rukama frakce, částky *desetkrát* vyšší: 765 rublů proti 71 rublu. U frakce stoupenců zachování ilegální strany tvoří příspěvky od *nedělníků* jedno procento z celkové částky sbírek (71 rubl z 6173 rublů). U likvidátorů *třicet čtyři* procent z celkové částky sbírek (765 rublů z 2213 rublů).

Na základě těchto čísel může široká veřejnost, která není blíže zasvěcena do činnosti frakcí v dumě, zvážít a trochu promyslet ty fakty, které lidé zasvěcení do činnosti frakcí znají z tisíce „drobností“ všedního života, totiž:

že frakce likvidátorů (sedma) je frakcí bez dělníků;

že frakce likvidátorů má třicetkrát větší spojení s lidmi z *nedělnického* prostředí než Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska.

Na tyto fakty se dávno a z mnoha stran poukazovalo. Liberální Reč správně nazvala frakci likvidátorů frakcí „inteligentů“ a všecken liberální tisk to mnohokrát potvrdil. Plechanov dávno upozorňoval na to, že likvidátoři nasbírali kromě pana Potresova nemálo maloburžoazních oportunistických žvlů. Už list Puť pravdy poukazoval na to, že mezi likvidátory je mnoho spolupracovníků liberálních *novin* a naopak (Enzis, Jedorov, St. Novič, J. Smirnov, Antid Oto, Něvědomskij, Lvov-Rogačevskij, Čerevanin a mnoho dalších).

Svým skutečným společenským významem jsou likvidátoři filiálkou liberálně buržoazní strany, která existuje

* Sem patří příspěvky soukromých osob, také osob ze zahraničí a příspěvky studentů.

proto, aby vnášela mezi proletáře myšlenky liberální dělnické politiky a *mařila* vůli většiny organizovaných a uvědomělých dělníků Ruska.

Napsáno v březnu—dubnu 1914

Dodatek k tabulce v červnu 1914

Otištěno v červenci 1914 ve sborníku

Marksizm i likvidatorstvo, část II

vyd. Pribaj, Petrohrad

Podle textu sborníku

JASNOST PŘEDE VŠÍM!

(K OTÁZCE JEDNOTY)

1. O LIDECH SE DVĚMA NÁZORY

Dá se vážně mluvit s lidmi, kteří se zjevně nedovedou postavit k závažným otázkám vážně? Těžko, soudruzi, velice těžko! Avšak otázka, o níž někteří lidé nejsou s to mluvit seriózně, je sama o sobě tak závažná, že nebude na škodu rozebrat ani zjevně neseriózní odpovědi na ni.

Touto závažnou otázkou je otázka jednoty dělnického hnutí v Rusku. Lidé, kteří se k ní nedovedou seriózně postavit, jsou spolupracovníci listu Jedinstvo.

Uvedeme první příklad. Ve 4. čísle Jedinstva^[310] byl uveřejněn rozhovor s poslancem Čcheidzem. Redakce Jedinstva doufá, že tento rozhovor „přispěje k sjednocení dělnické třídy Ruska“. Dobrá. A podívejme se, co Čcheidze řekl o organizačních a taktických otázkách, jež zajímají dělníky v Rusku.

Čcheidze se vyjádřil takto: „Já osobně plně sdílím názory na taktiku a organizaci, které v poslední době rozvíjel v tisku soudruh An.“

Jaké názory rozvíjel v poslední době v tisku soudruh An^[68]?

Co například řekl o názorech lučovců, také likvidátorů?

An — významný menševik a odpůrce pravdovství — rozvíjel „v poslední době v tisku“ názor, že „likvidátoři se orientují na reformy“, že jejich názor na ilegalitu, na stávkový, na „neokleštěná hesla“ aj. bezprostředně vyvěrá z jejich všeobecného reformismu, že kdyby dělníci dali na jejich rady, nesměli by se dělníci v provinciích zúčastnit stávek atd.

Tyto Anovy názory znamenaly, že se začíná vymaňovat ze zajetí likvidátorů, a to jsme uvítali.

Dnes Čcheidze prohlašuje, že „plně“ sdílí tyto Anovy názory. To rádi slyšíme. Poznat podstatu likvidátorství a přímo se ho zřící je přece začátkem zmoudření, nebo ne? A my bychom rádi uvítali, že poslanec Čcheidze prohlédl úlohu likvidátorství jako směru, i když si s tím dal na čas.

K závažné otázce je ovšem třeba postavit se seriózně, a proto bude užitečné vyrovnat se nejen s Čcheidzeho prohlášením v redakci listu Jedinstvo, ale také s jeho činy.

Pro *věc* jednoty mohla mít obrovský význam odpověď sociálně demokratické frakce v dumě (jejímž předsedou je poslanec Čcheidze) na podmínky jednoty, jež této frakci předložila Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska.[186]

Tato odpověď se nedávno objevila v 2. čísle listu Naša rabočaja gazeta ve formě provolání k dělníkům.

V tomto provolání k dělníkům poslanec Čcheidze a jeho přívrženci odpovídají mimo jiné i na otázku svého vztahu k likvidátorství, jak jej prezentovali v tehdejší likvidátorském orgánu Severnaja rabočaja gazeta.

„Pokud jde o marxistický list Severnaja rabočaja gazeta,“ píše poslanec Čcheidze a jeho přátelé, „náš vztah k němu je dán *naši plnou solidaritou s jeho zaměřením.*“

Tak vidíte. Poslanec Čcheidze v oficiálním provolání k dělníkům proklamuje svou „*plnou solidaritu*“ se zaměřením likvidátorského listu, kdežto v rozhovoru s redakcí Jedinstva zase říká, že „*plně sdílí*“ názory Ana, který tento list kritizuje jako orgán reformistů, kteří jsou škodlivou brzdou v soudobém dělnickém hnutí.

Je to možné? Je tohle seriózní přístup k závažné otázce? Může pak poslanec Čcheidze říci něco seriózního k otázce jednoty s likvidátory, když sám během dvou měsíců dokázal vyslovit o likvidátorech dva diametrálně odlišné názory?

Někdo možná namítne, že poslanec Čcheidze patrně

ve chvíli, kdy sestavoval Veřejnou odpověď sociálně demokratické frakce^[184], ještě neznal Anovy názory, a proto si nemohl význam likvidátorství ujasnit.

Jenže to by nebyla pravda. Anův článek byl otištěn mnohem dřív, než se objevila Veřejná odpověď.

Všimněte si ještě jedné věci.

Za několik dní poté, co vyšel Anův článek, vystoupil v listu Severnaja rabočaja gazeta na obranu likvidátorů před Anovou kritikou energicky L. M. A co Čcheidze? Ztratil alespoň slovíčko na obranu názorů, které, jak se nyní ukazuje, „plně sdílí“? Kdepak, Čcheidze mlčel a jeho druh z frakce, poslanec Tuljakov, právě v té době vystoupil jako vydavatel listu Naša rabočaja gazeta...

Opakuji: je možný takový přístup předsedy sociálně demokratické frakce k otázce, která vzrušuje široké masy dělníků a o níž se mnohokrát jednalo na poradách, na konferencích atd.? Lze od Čcheidzeho očekávat odpověď na otázku jednoty? Nezaměnil otázku jednoty diplomatickými, kroužkařskými představami o záchraně likvidátorů?

Společným neštěstím našich „sjednocovatelů“ je, že nedokážou jasně odpovědět na aktuální otázky, že sami nevědí, co chtějí.

Jedno je z jejich článků jasné: rozhodli se zachraňovat likvidátory, a proto se vyhýbají jasnosti a přesnosti při formulování a řešení otázek.

Jasnost a přesnost je v této chvíli pro likvidátory nejnebezpečnější. O tom se ještě přesvědčíme, až přejdeme k dalším článkům uveřejněným v listu Jedinstvo.

Dělníci ovšem chtějí mít jasno a budou mít jasno, neboť nechtějí budovat jednotu své organizace na diplomacii a slovní ekvilibristice, nýbrž na přesném zhodnocení politického významu různých „směrů“. Lidé, kteří mají na tuto otázku dva i více názorů, jsou špatnými rádci.

K V Ý S L E D K Ů M D N E
D Ě L N I C K Ě H O T I S K U ¹⁵²
(Z E Z P R Á V Y V L I S T U P U Ť P R A V D Y)

Teprve teď můžeme shrnout některé výsledky Dne dělnického tisku 22. dubna.

Den druhého výročí založení Pravdy byl dnem přehlídky marxistických sil.

Všichni uvědomělí dělníci věnovali toho dne na pomoc svým dělnickým listům finanční příspěvky, a tak kopějka ke kopějce dala stovky a tisíce rublů.

Teprve 14. června byla v 15. čísle listu Trudovaja pravda zveřejněna poslední zpráva^[190] o částkách vybraných v Den dělnického tisku. „Den tisku“ se protáhl téměř na dva měsíce.

„Raději pozdě, než nikdy,“ psali mnozí soudruzi, kteří poslali svůj příspěvek po 22. dubnu.

Rezoluce docházely redakci v takovém množství, že nebylo možné všechny je otisknout, natož je spočítat.

Splnily však své, přesvědčily nás, že jdeme správnou cestou a že obrovská většina dělníků se připojuje k heslům důsledného marxismu.

Je známo, že den druhého výročí listů pravdovského směru prohlásili likvidátoři za „Den tisku“ i pro svůj list. Svého času nadělali mnoho povyku, jen aby dokázali, že mají právo připojit se ke Dni tisku právě 22. dubna. Už tehdy přišli s návrhem na federaci s tím, aby se výtěžek sbírek rozdělil napolovic. 22. duben ukázal, že likvidátorský list začal mluvit o „federaci“ a „rovnoprávnosti“ příliš brzy.

Petrohradští dělníci „společné sbírky“ jednoznačně zamítli. Tato výzva likvidátorského listu měla jistou odezvu

pouze u části studentů a v některých závodech mimo velká města.

Konečné výsledky příspěvků ke Dni tisku tyto částky ze společné sbírky téměř neovlivnily. Naša rabočaja gazeta se v 34. čísle ze 13. června^[75] už pokusila srovnat výtěžek sbírky ve prospěch svého listu a listu Puť pravdy. Říkáme pokusila, protože uznat srovnání listu Naša rabočaja gazeta za konečné a úplné není v žádném případě možné. A kdybychom chtěli od listu Naša rabočaja gazeta dostat úplné srovnání, čekali bychom do soudného dne, protože pro likvidátory je velice výhodné operovat celkovými čísly, podrobně tyto částky nerozebírat a neuvádět, od koho peníze jsou.

A tak zpracovat podrobně výkazy likvidátorů musíme my.

Naša rabočaja gazeta dochází k velmi potěšitelným závěrům. Za prvé, že „pravdovci“ mají za sebou necelé $\frac{3}{5}$ uvědomělých dělníků Ruska; za druhé, že „pravdovci“ mají silnou převahu pouze v Petrohradě, kdežto na venkově převládají naopak stoupenci listu Naša rabočaja gazeta.

Především musíme trochu poopravit konečný součet našich sbírek, který Naša rabočaja gazeta převzala z listu Trudovaja pravda z 11. června^[191]. Tam byl uveden výsledek k 1. červnu, ale protože Naša rabočaja gazeta uvádí výsledek vlastních sbírek k 10. červnu, musíme v zájmu řádného srovnání připočíst ještě výsledek sbírek za dobu od 1. do 10. června, zveřejněný v 15. čísle ze 14. června letošního roku^[190]. Navíc výsledky k 10. červnu nebyly zcela přesné, protože některé drobné příspěvky z celého Ruska byly zahrnuty do výsledků petrohradských.

Po všech těchto opravách dospíváme k následující konečné částce, s níž budeme dále operovat [viz tab. s. 436].

Na první pohled není rozdíl příliš velký a zdánlivě dokazuje, že kolem listu Naša rabočaja gazeta se v podstatě seskupují $\frac{2}{5}$ uvědomělých dělníků. Jakmile však tato čísla

Petrohrad	11 680,96 rublu
Ostatní Rusko	6 325,28 “
Zahraničí	104,97 “
<i>Celkem</i>	<i>18 111,21 rublu</i>

Příslušné údaje o sbírkách na list

Naša rabočaja gazeta:

Petrohrad	4 446,13 rublu
Ostatní Rusko	6 409,12 “
Zahraničí	946,55 “
<i>Celkem</i>	<i>11 801,80 rublu</i>

rozložíme na příspěvky od dělníků a nedělníků, obraz se podstatně změní.

Na výzvu listu *Puť pravdy* reagovalo na Den dělnického tisku v celém Rusku:

1915 dělnických skupin, které vybraly na fond tohoto listu 16 163,71 rublu.

Na výzvu listu *Severnaja rabočaja gazeta* reagovalo:

588 dělnických skupin, které vybraly 5 651,78 rublu.

Od nedělníků dostal list *Puť pravdy* 1842,53 rublu, kdežto *Severnaja rabočaja gazeta* 6062,02 rublu, tj. více než od dělníků.

Tyto výsledky sbírek ke Dni dělnického tisku ukazují týž obraz, jaký nám poskytl součet sbírek a skupin od 1. ledna 1914. Z celkového počtu dělnických skupin, které reagovaly na „Den dělnického tisku“, připadá na likvidátorský list jen něco málo přes pětinu. A přitom likvidátoři udělali všechno možné, aby ke Dni dělnického tisku změnili poměr sil ve svůj prospěch. To se jim však nepodařilo. Čtyři pětiny uvědomělých dělníků jdou za pravdovstvím: tento fakt, vyvozený z čísel za celé dva roky existence legálních listů, *potvrdil* i Den dělnického tisku.

Teď přejdeme k situaci v Petrohradě a na venkově. V Petrohradě připadá na pravdovský list 1276 příspěvků (skupin) s výtěžkem 10 762,46 rublu, na likvidátorský list 224 příspěvků s výtěžkem 2306,27 rublu. Rozdíl je tak

markantní, že ani likvidátoři se neodvažují popírat převahu „pravdovců“ mezi nejpokrokovějším, nejenergičtějším, nejorganizovanějším a politicky nejzkušenějším proletariátem hlavního města.

Ale ohánějí se venkovem.

„Na venkově vidíme opačný jev než v Petrohradě,“ napsala Naša rabočaja gazeta, „na venkově získala jen Severnaja rabočaja gazeta víc než orgán pravdovců.“

To je názorná ukázka *klamání* a my zvláště doporučujeme soudruhům dělníkům, aby si toho povšimli. Pravdaže: pravdovci získali na venkově 6325,28 rublu, kdežto likvidátoři 6409,12 rublu. To je opravdu víc. Nechcete se však podívat na další čísla?

Na venkově přispělo na pravdovský list 639 dělnických skupin celkovou částkou 5401,25 rublu a nedělníci částkou 924,03 rublu.

Na likvidátorský list přispělo 364 dělnických skupin částkou 3345,51 rublu a 78 nedělnických skupin a jednotlivců částkou 3004,89 rublu.

Ano, na venkově mají likvidátoři nesporně *převahu*, jenže ne mezi dělníky, nýbrž mezi zámožnými „přáteli a stoupenci“.

Likvidátoři postupovali velice jednoduše: aby dokázali svou „*převahu*“ na venkově, připočetli k dělnickým kopějkám kapitál svých přátel z řad buržoazie, a tím pravdovce „umlčeli“!

Možná je to obratný manévr, ale, milí pánové, tím jste nedokázali svou převahu na venkově, nýbrž jen svou odtrženost od zdejších dělníků — a ta není o nic menší než v Petrohradě.

Při budování *dělnického* tisku a *dělnického* celku je třeba, je možné a nutné počítat nikoli s kapitálem bohatých „přátel“, nýbrž jen s aktivitou dělníků samých.

Skutečnost, že likvidátoři dostali od nedělníků téměř tolik co od dělníků (5115 rublů a 5651 rublů), není podle našeho názoru pro věc dělnického tisku a dělnického celku

plus, nýbrž minus; je to další důkaz, že likvidátoři jsou úzce spjati s buržoazní inteligencí.

A my jsme jen hrdí na to, že náš „železný fond“ téměř zcela sestává z kopějek dělníků, kteří za šest týdnů vybrali na podporu svého listu přes 16 000 rublů.

Jak vznikla tato částka? Dělníci kterých profesí, kterých oblastí a jakou měrou pomáhali budovat důsledně marxistický list?

Na to nám odpovídá tabulka, která je zároveň velmi charakteristickým dokumentem o stavu současného dělnického hnutí.

Zde je tedy tabulka příspěvků na list Puť pravdy podle výrobních odvětví (profesí). V čele jsou přirozeně kovodělníci. Zdravíme vás, soudruzi!

	Petrohrad		Venkov	
	počet skupin	v rublech	počet skupin	v rublech
Kovodělníci	393	5 304,95	108	1 319,02
Dělníci dřevozpracujícího průmyslu	116	1 014,73	24	172,10
Tiskaři	113	966,34	37	236,47
Železničáři	24	165,93	34	345,24
Obchodní příručí	59	238,11	18	132,76
Číšníci	27	107,58	3	68,73
Krejčí	49	203,21	28	245,82
Dělníci kožedělného průmyslu	36	271,50	5	23,89
Dělníci elektrotechnického průmyslu	31	275,35	6	39,76
Textilní dělníci	41	303,88	24	130,32
Městské podniky (tramvaje aj.)	32	340,93	11	132,14
Stavební dělníci	12	57,14	4	15,71
Instalatéři	10	27,10	1	3,00
Zlatníci	29	128,45	2	16,50
Pekaři	39	124,06	11	28,60
Horníci	—	—	14	71,44
Dělnické organizace	9	79,97	9	112,04

Malíři a natěrači	12	50,20	3	14,60
Uzenáři	8	31,45	2	5,63
Chemická výroba	22	92,59	6	32,04
Výroba kočárů	16	78,62	1	5,00
Cukráři	12	79,76	3	14,25
Kartonážníci	5	13,45	—	—
Dělníci tabákového průmyslu	12	83,63	—	—
Bakuští naftaři	—	—	12	83,98
Zaměstnanci (úředníci aj.)	38	273,11	18	123,65
Vyhnanci	—	—	23	67,72
Služebnictvo (domovníci)	12	27,90	—	—
Různá výroba a nezjištěno	99	422,52	232	1 960,84
<i>Celkem</i>	1 276*	10 762,46	639	5 401,25

K P E T R O H R A D U

V posledních letech jde v čele dělnického hnutí Petrohrad. Zatímco proletariát v některých (dnes už nemnohých) venkovských oblastech se dosud nemůže probít z letargie let 1907—1911 a jinde dělá teprve první krůčky, aby se postavil do jedné řady s petrohradským proletariátem, vyvinul petrohradský proletariát obrovskou aktivitu a jako citlivý barometr reaguje na všechny události týkající se dělnického hnutí. Petrohradský proletariát je na prvním místě — to se sotva odváží popírat i Severnaja rabočaja gazeta.

A takto petrohradský proletariát reagoval na „Den dělnického tisku“.

Sbírkou na Puť pravdy uspořádalo 1276 skupin a vynesly 10 762,46 rublu; na list Severnaja rabočaja gazeta to bylo 224 skupin s výtěžkem 2306,27 rublu.

Podle počtu skupin jde v petrohradském dělnickém hnutí za likvidátory už ne $\frac{1}{5}$, nýbrž $\frac{1}{7}$ uvědomělých dělníků,

* Výsledek nesouhlasí. Ve výčtu petrohradských skupin je zřejmě v prameni tisková chyba. *Red.*

a pokud jde o výtěžek sbírek na jejich list v poměru k výtěžku sbírek pravdovců, tvoří o něco víc než jednu šestinu.

Tyto údaje dokazují, že petrohradský proletariát, který jde v čele dělnického hnutí, se ve své mase odvrátil od likvidátorů a hájí stará neokleštěná hesla.

Dokonce i mezi tiskaři, kteří jsou jediným útočištěm likvidátorů mezi organizovanými dělníky, bylo na tisk pravdovců vybráno pětkrát víc než na likvidátorský (966,34 rublu na Puť pravdy, kdežto na list Severnaja rabočaja gazeta 201,21 rublu).

Totéž ukazují údaje o sbírkách kovodělníků. Ti vybrali na Puť pravdy 5075,49 rublu, kdežto na list Severnaja rabočaja gazeta 1283,66 rublu. Zase je to čtyřikrát víc, což za existence odborového svazu dokazovaly i soustavné nezdary likvidátorů ve volbách, při vystoupeních na členských schůzích atd.

Ještě hůř jsou na tom likvidátoři mezi jinými profesemi v Petrohradě. Zatímco dělníci dřevozpracujícího průmyslu věnovali na Puť pravdy 1014,73 rublu, na list Severnaja rabočaja gazeta pouze 38,14 rublu.*

Likvidátorské tiskoviny nejednou rozhlašovaly, že za Pravdou jdou nejméně vzdělané masy, nechápající závažné otázky hnutí. V právě vyšlém červnovém sešitě časopisu Naša zarja zarytý likvidátor pan A. Gorev^[35] tvrdí, že sbírky a rezoluce podporující Pravdu „vycházejí z takových dělnických vrstev, které jsou poprvé v historii dělnického hnutí v Rusku vtahovány do sféry zájmů a sporů sociální demokracie“, z prostředí nevzdělané, neuvědomělé mládeže a zaostalých dělníků.

Je možné, že si páni likvidátoři troufají počítat k těmto „vrstvám“ kovodělníky a tiskařské dělníky, kteří vždy stáli v prvních řadách dělnického hnutí? Pan Gorev pochopi-

* Předem se omlouváme listu Severnaja rabočaja gazeta, jestliže jsme při prohlížení jeho výkazů přehlédli jednu nebo dvě dílny, kde není uvedena profese. Nestalo by se to, kdyby Severnaja rabočaja gazeta podrobněji zpracovávala své údaje.

telně nemá pro své tvrzení žádné důkazy, vychází z čistě subjektivních závěrů. Nechť se jich drží. My jsme na nezvratných číslech dokázali, že i mezi takovými elitními profesemi, k nimž v Petrohradě patří tiskaři a kovodělníci, tvoří likvidátoři sotva jednu pětinu.

Nemůžeme tu uvádět srovnatelná čísla u všech ostatních profesí, protože by to zabralo příliš mnoho místa. Proto uvedeme pro všechny tyto profese celková čísla.

Kromě uvedených profesí dostal Puť pravdy od dělníků 3700 rublů, kdežto Severnaja rabočaja gazeta 500 rublů (čísla jsou zaokrouhlena). Jsou to příspěvky od obchodních příručích, krejčích, kožedělníků, textilních dělníků, pekařů aj., od dělníků v drobném průmyslu.

I zde bylo na Puť pravdy vybráno sedmkrát víc než na list Severnaja rabočaja gazeta. Není jediné profese, která by na tento list dala víc než na Puť pravdy. Dokonce i úředníci a zaměstnanci vybrali na Puť pravdy 273,11 rublu, kdežto na list Severnaja rabočaja gazeta vybrali úředníci a obchodní příručí dohromady 262,32 rublu (údaje listu Severnaja rabočaja gazeta); obchodní příručí dali na Puť pravdy 238,11 rublu.

Uvedeme ještě seznam podniků, které podpořily svůj dělnický tisk nejaktivněji:

1. Závod Novyj Ajvaz — 791,37 rublu (na list Severnaja rabočaja gazeta 464,67 rublu);
2. Putilovův závod — 335,46 rublu (na list Severnaja rabočaja gazeta 59,38 rublu);
3. Petrohradský kovodělný závod — 273,36 rublu (na list Severnaja rabočaja gazeta 116,92 rublu);
4. Závod na výrobu trub — 243,80 rublu (na list Severnaja rabočaja gazeta 113,41 rublu);
5. Siemens-Schuckert — 229,26 rublu;
6. Ericsonova továrna — 228,82 rublu (na list Severnaja rabočaja gazeta 55,13 rublu);
7. Parviainen — 183,93 rublu;
8. Závod Lessner senior — 168,30 rublu;
9. Francouzsko-ruský závod — 148,82 rublu;
10. Závod Lessner junior — 116,25 rublu;
11. Závod na výrobu kabelů — 112,62 rublu;
12. Siemens-Halske — 104,30 rublu; 13.

Obuchovův závod — 91,02 rublu; 14. Expedice tiskárny státních papírů — 79,12 rublu (na list Severnaja rabočaja gazeta 54 rublů).¹⁵³

*Trudovaja pravda, č. 30 a 31
2. a 3. července 1914*

Podle listu Trudovaja pravda

U S N E S E N Í Ú V S D D S R

Ústřední výbor děkuje delegaci ÚV na bruselské konferenci za dovedné a energické obhajování linie strany. Ústřední výbor žádá kolegium delegátů, aby ze svého středu vybralo jednoho zástupce, který by přednesl zprávu na sjezdu nebo na konferenci SDDSR v srpnu 1914.

*Napsáno 5. nebo 6.
(18. nebo 19.) července 1914
Poprvé otištěno roku 1958
v časopise Istoričeskij archiv, č. 6*

Podle rukopisu

P O L S K Á O P O Z I C E
N A B R U S E L S K É
K O N F E R E N C I ¹⁵⁴

Polská opozice v čele s Maleckým přešla na bruselské konferenci na stranu likvidátorů. U těchto lidí se slova rozcházejí s činy. Počkáme si, jaké výsledky přinese jejich blok z 3. července, blok s Alexinským, s Plechanovem a s likvidátory. Prověrka praxí je tou nejlepší prověrkou.

Napsáno po 5. (18.) červenci 1914

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

P O L S K Á
S O C I Á L N Ě D E M O K R A T I C K Á
O P O Z I C E
N A R O Z C E S T Í

Přechod polské sociálně demokratické opozice na bruselské poradě na stranu likvidátorů byl nečekáný a všechny stoupence zachování ilegální strany přímo ohromil. Domnívali se, že polská sociálně demokratická opozice má k pravdovcům stejně blízko jako Lotyšů. A ejhle — Lotyšů nezměnili svůj odmítavý postoj k likvidátorům, kdežto polští sociální demokraté zradili!!

Čím to je?

Tím, že mezi polskými sociálními demokraty existují dva směry: jeden směr chce sesadit Tyszku a Rosu Luxemburgovou, aby sám pokračoval v Tyszkově politice. Je to politika bezzásadové diplomacie a „lavírování“ mezi bolševiky a menševiky, mezi stranou a jejími likvidátory. Dnes hlasujeme pro jedny, zítra pro druhé. Pod záminkou „nezaujatosti“ popořádku všechny zrazovat a pro sebe vyžít „výhody a výsady“. Body federativního charakteru ve stockholmské dohodě (1906) sociálních demokratů Polska se sociálními demokraty Ruska¹⁵⁵ jsou vhodným nástrojem pro onu odpornou politiku, kterou tak virtuózně prováděli Tyszka s Rosou Luxemburgovou.

Druhý směr je pro naprostý rozchod s likvidátory, s federalismem, s „hrou“ na „kyvadlo“ mezi dvěma bojujícími stranami; pro upřímný a úzký svazek s pravdovci, se stranou.

V Bruselu zvítězil první směr mezi polskými sociálními demokraty. Je pochopitelné, že polští sociální demokraté naprosto ztratili naši důvěru. Počkáme a uvidíme, zda se druhému směru podaří sjednotit se, zda se mu podaří vzty-

čit prapor jasné, přesné, vyhraněné a důsledné, zásadové politiky, politiky zaměřené nejen proti Tyszkovu kroužku, ale i proti podstatě Tyszkových metod. Není třeba dodávat, že sjednocení polského sociálně demokratického proletariátu je možné pouze na základě takovéto politiky.

Opatření, jež budou podniknuta k vytvoření takové jednoty, definitivně ukážou, jaká je skutečná situace v polské sociální demokracii, a tím bude určen i náš vztah k ní.

*Napsáno po 7. (20.) červenci 1914
Poprvé otištěno roku 1937
v publikaci Leninskij sbornik XXX*

Podle rukopisu

ODPOVĚĎ NA ČLÁNEK
V LISTU
LEIPZIGER VOLKSZEITUNG¹⁵⁶

Ve 157. čísle listu Leipziger Volkszeitung z 11. července 1914 byl otištěn článek K otázce jednoty v Rusku^[379], podepsaný Z. L. Protože autor článku není dost objektivní, jsme nuceni upozornit soudruhy v Německu na některé fakty. Pro názornost uvádíme tabulku, která byla uveřejněna v Pravdě.*

*Sbírky na marxistické („pravdovské“) a likvidátorské listy v Petrohradě
od 1. ledna do 13. května 1914*

Příspěvatelé sbírky	Pravdovci		Likvidátoři	
	počet sbírek	částka v rublech	počet sbírek	částka v rublech
Skupiny dělníků	2 873	18 934,10	671	5 296,12
Skupiny nedělníků	713	2 650,01	453	6 759,77
Z toho:				
Skupiny studentů a mládeže	54	650,92	45	630,22
Skupiny „stoupenců“, „přátel“ apod.	42	458,82	54	2 450,60
Ostatní skupiny	33	125,29	30	186,12
Jednotlivci	531	1 046,62	266	1 608,32
Příspěvatel neuveden	43	318,57	24	175,34
Ze zahraničí	10	49,79	34	1 709,10
<i>Celkem</i>	3 586	21 584,11	1 124	12 055,89

1. Přesně jsme uvedli, od kdy do kdy jsou údaje shrnuty (od 1. ledna do 13. května 1914). Likvidátoři časové roz-

* Viz tento svazek, s. 248—249. *Red.*

mezi neuvedli. Je v takovém případě poctivé srovnávat fakta, která jsou nesrovnatelná a nehodnověrná?

2. Sami likvidátoři prohlásili v tisku^[75] (ve 34. čísle listu *Naša rabočaja gazeta*), že 948 skupin je počet *všech* skupin, které mají, tj. nikoli pouze dělnických skupin. Naše statistika ale jasně ukazuje, že čísla 2873 a 671 se týkají *pouze* dělnických skupin. Celkový počet skupin je *uveden* v naší tabulce a *není totožný* s počtem dělnických skupin. Je poctivé zamlčovat to?

3. V našem listu jsme oznámili, že v údajích týkajících se obou listů uvádíme příspěvky od dělnických skupin a že nemáme k dispozici údaje o opakovaných přispěvcích jedněch a týchž skupin. Informace týkající se obou listů jsou stejné a je naprosto nepochopitelné, jak mohl poctivý kritik u nás nalézt nějakou „chybu“.

4. Uvedli jsme *paralelní* údaje, tj. za jedno a totéž období pro oba listy, a informace týkající se obou listů byly zpracovány *stejným způsobem*.

Likvidátoři paralelní údaje vůbec neuvádějí, čímž porušují všem známá elementární pravidla každé statistické práce. Každý, kdo se o tuto otázku zajímá, může oba listy snadno získat a naše údaje si ověřit.

Jsmo přesvědčeni, že žádný objektivní člověk nemůže považovat metody „kritiky“ Z. L. na seriózní.

Leipziger Volkszeitung, č. 165
21. července 1914
Poděpsána Redakce Pravdy

Podle listu
Leipziger Volkszeitung
Přeloženo z němčiny

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

1875
1876

OSNOVY STATI O PRÁVU NÁRODŮ NA SEBEURČENÍ

1

V jiných evropských programech není.

Rakouští soc. dem. vs PSD a *Ukrajinská SD**

Nic „praktického“.

Dovršení buržoazně demokratické revoluce v Rusku.

Národnostní otázka v Rakousku. (Nerozhodnost. Rozpad?)

Londýnský kongres 1896 a obcházení jeho usnesení
(„vytáčky“).

Právo na sebeurčení a velkoruské „obyvatelstvo“.

Právo na sebeurčení a *oddělení (výklad)*.

Právo na sebeurčení a rozvod.

Výchova v protinárodním duchu.

Kadeti a právo na sebeurčení.

Národnostní útlak všeobecně a právo na oddělení...

Tři způsoby *buržoazního* řešení národnostní otázky (1. jun-
kersko-feudální; 2. buržoazně liberální; 3. demokra-
tický).

{ Kapitalismus spojuje Rusko s Polskem

{ vs „asijský despotismus“.

Jalové řeči. (Kdo a jak dospěje k sebeurčení? Ústavodárné
shromáždění? apod.)

Zásluha PSD *minus omyly* R. Luxemburgové.

Program SDDSR z roku 1903 a sebeurčení.

Norsko 1905 a R. Luxemburgová vs Naprzód.

Rolnictvo v národnostní otázce (K. Kautsky vs R. Luxem-
burgová).

* — versus polská sociální demokracie a ukrajinská sociální demo-
kracie. *Red.*

Nacionalismus buržoazie (utlačovaného národa) vs nacionalismus *černosotňovců*.
 Ukrajinské hnutí a ukrajinská otázka.
 Ešeři a jejich „bezpodmínečné“ právo na sebeurčení.
 Oddělení státu vs *utužení* hospodářských, kulturních a **třídních** pout.
 Hospodářské sblížení a jazyk jako hospodářský faktor.
 „Národní stát“...
 R. Luxemburgová a další oportunisté (Libman + Jurkevyc + Semkovskij).
 Utopista Marx a praktická R. Luxemburgová.
 (Irsko). Marx vs Lopatin.
 Rusko a „sousedé“: Rakousko a asijské státy (+ Balkán).
 „Snad s výjimkou Finska“ (Semkovskij).
 Obecné metafyzické fráze (R. Luxemburgová).
 Národ — pojem buržoazní ideologie (R. Luxemburgová)
 Buď „nic“, nebo podpořit všechny nacionalistické snahy (R. Luxemburgová).
 Konkrétní, historické pojetí otázky (R. Luxemburgová)
 „většina lidu“? (R. Luxemburgová).
 {Národní stát vs loupeživý stát (R. Luxemburgová)
 {kolonie (R. Luxemburgová).
 Reakční nacionalisté
 Nacionální liberálové
 “ demokraté (Pešechonov).

2

1. Obecné metafyzické fráze?
2. „Národní stát“.
3. Důslední demokraté (vs likvidátoři).
4. Londýnský kongres 1896.
5. Nacionalismus utlačované buržoazie a nacionalismus vládnoucích *černosotňovců*.
6. Marx o Irsku.

7. Norsko.
8. Oportunismus R. Luxemburgové a **spol.!!**
9. Národnostní otázka v Rusku 1905 a after*.
10. Rakousko, Rusko, Balkán, Asie.
11. Oповážílvi a intrikáni: Libman + Jurkevyc + Semkovskij.
12. Nedovršená buržoazně demokratická revoluce a 3 způsoby řešení národnostní otázky (1. reakční, 2. liberální, 3. demokratický).
13. Národnostní útlak a sebeurčení. Kadeti o sebeurčení.

3

- I. A) *Pojem*
výklad právně terminologický, anebo historicko-ekonomický?
...oddělení; národní stát...
- II. B) Národní stát
= typ, norma.
(R. Luxemburgová vs loupeživý stát.)
Hospodářský faktor = jazyk.
- III. C) „Splnutí s Ruskem“...
vs asijský despotismus
situace v Německu.
- IV. D) „Metafyzické frazérství“
lid = pojem buržoazní ideologie (R. Luxemburgová).
- V. E) Konkrétní a historické pojetí otázky (R. Luxemburgová).
- VI. Z) Rusko — buržoazně demokratické přeměny nejsou dokončeny (rolníci?).
(Národní hnutí 1905 a after.)
- VII. H) Rusko a Rakousko (ukrajinská otázka)
(není v programu?).

* — později. *Red.*

- VIII. ⊕) Rusko a Asie.
- IX. Nic nebo podpora všech národních snah (R. Luxemburgová) — „snad s výjimkou Finska“.
- X. Nic „praktického“
(K. Kautsky a R. Luxemburgová).
— vychovávat v protinárodním duchu velkoruské rolníky proti jinorodcům
velkoruské obyvatelstvo
reakční nacionalisté } nacionalismus utlačované
nacionální liberálové } buržoazie a utlačujících
nacionální demokraté } černosotňovců.
- XI. Národnostní útlak a kadeti o právu na sebeurčení.
- XII. Tři způsoby řešení národnostní otázky
((buržoazně demokratická přeměna))
= sblížení
- XIII. Norsko
(R. Luxemburgová a fraci.) Zásluha PSD —
R. Luxemburgová.
- XIV. Právo na sebeurčení a rozvod.
- XV. Londýnská rezoluce 1896
(sofizmata R. Luxemburgové)
(eseři a jejich „bezpodmínečné“ právo).
- XVI. Program 1903 — fiasko PSD
- XVII. Drzost oportunistů. Rosa Luxemburgová vs oportunisté.
- XVIII. Utopista Marx a „praktická“ R. Luxemburgová (Irsko).
- XIX. Resumé.
(Oportunismus R. Luxemburgové).

část II (III—IV)	Argumenty R. Luxemburgové a její <i>pojetí</i> <i>otázky.</i>
část III (VI—VIII)	Je <i>buržoazně demokratická</i> revoluce v Rusku dovršena? <i>Konkrétní zvláštnosti</i> národnostní otázky v Rusku.
část IV (IX—X)	„Anarchistická frazeologie“. „Všechno, anebo nic“ a „ <i>practicismus</i> “ v národnostní otázce. (Právo na rozvod (XIV).)
část V (XI) (XII)	<i>Kadeti</i> a R. Luxemburgová v národnostní otázce (<i>oportunisté</i>). Tři způsoby řešení národnostní otázky.
část VI (XIII)	<i>Norsko</i> (R. Luxemburgová vs fraci).
část VII (XV)	<i>Londýnská</i> rezoluce 1896. (R. <i>Luxemburgová</i> a eseři.)
část VIII (XVI) (XVII)	<i>Program</i> 1903. Fiasko PSD. (Rozklad) Drzost oportunistů. (teď.)
část IX (XVIII)	<i>Utopista Marx</i> a praktická <i>R. Luxemburgová.</i>
část X (XIX)	<i>Závěr.</i>

- I. Co znamená sebeurčení národů?
- II. Konkrétní a historické pojetí otázky.
- III. Buržoazně demokratická přeměna Ruska a zvláštnosti národních otázek u nás.

- IV. „Practicismus“ v národnostní otázce.
- V. Liberální buržoazie a oportunismus soc. dem. v národnostní otázce.
- VI. Příklad Norska.
- VII. Usnesení londýnského kongresu z roku 1896.
- VIII. Program marxistů Ruska z roku 1903.
- IX. Utopista K. Marx a praktická Rosa Luxemburgová.
- X. Závěr.
(Resumé.)

*Napsáno v únoru — březnu 1914
Poprvé uveřejněno roku 1937
v publikaci Leninskij sbornik XXX*

Podle rukopisu

OSNOVA
A STRUČNÝ KONSPEKT
ZPRÁVY ÚV SDDSR
PRO VÍDEŇSKÝ KONGRES
II. INTERNACIONÁLY

Zpráva pro vídeňský kongres:

- I. A. Stávkové hnutí. Demonstrace.
 - Dělnické listy.
 - Pojišťovací kampaň.
 - Odbory.
 - Družstva.
 - Volby do IV. státní dumy.

- II. B. Maření stávek a revolučních demonstrací.
 - Konkurenční list.
 - Ilegální publikace v letech 1912—1914
(O likvidátorské).
 - Ilegální shromáždění a konference (1912, 1913, 1913).
 - Rozpad srpnového bloku.

- III. C.
 - 1. Dělnické skupiny.
 - 2. Odbory.
 - 3. Pojišťovací instituce.
 - 4. Likvidátorská frakce bez dělníků.
 - 5. Hlasování pro 6 a pro 7.

- IV. D.
 - I. Zavrhování ilegální strany.
 - II. Útok v legálním tisku na ilegální hesla.
 - III. Národnostní otázka: separatismus Bundu.
 - IV. “ “ Jagieľo.
 - V. “ “ kulturně národnostní autonomie.

VI. Maření vůle většiny a její dezorganizování.

VII. Pomlouvačná kampaň

(α) X.

(β) Malinovskij.

V. E. Dvacetileté dějiny:

„ekonomismus“	1894—1903
menševismus	1903—1908
likvidátorství	1908—1914

NB ||| Společný sjezd?

VI. Vzhledem k tomu, že likvidátoři a zahraniční skupinky (trockisté, vperjodovci, plechanovovci) neslýchaně drze lžou, prohlašujeme:

1. velice litujeme, že nebyla uspořádána konference *všech* „frakcí“, *přestože* jsme žádali o její urychlené svolání;
2. za *jediný* cíl takové konference považujeme **odhalení** lží likvidátorů a skupinek a **shromáždění** objektivních údajů a faktů.

Podmínka naší účasti na každé takové konferenci: záruky, že takové údaje budou shromážděny a **zveřejněny** v tisku západoevropských socialistických stran.

Likvidátoři drze zneužívají rezoluce internacionály k tomu, aby hlásali svobodu porušování vůle většiny organizovaných dělníků. To nelze trpět!!

Příklad německé pomoci à 3000 marek „skupinkám“: Jagiello!!

*Etwa**:

1. Výzva k Aussprache *versus*...**
...„zavrhování staré strany“... Názorné objasnění potřeby Klarheit a „Konfusion“***.

* — asi, přibližně. *Red.*

** — výměně názorů o... *Red.*

*** — jasnosti a „zmatek“. *Red.*

12. Jednota? *Ano!* 2500 dělnických skupin, a ne rozpad skupinek inteligentů pochybujících o ilegální straně!!
*Aussprache über die transchanten Punkte!!**

Napsáno v dubnu—květnu 1914

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v časopise Istoričeskij archiv, č. 4

* Výměna názorů o rozhodujících bodech!! *Red.*

OSNOVA ČLÁNKU
O ČASOPISE SOVREMENNİK 157

O časopise Sovremennik

1

Liberál Bogučarskij — nestranický levicový časopis (velmi levý, velmi obratný, dělníkům velice nakloněný demokrat Martov).

Salónní sociální demokrat v radikálně buržoazním salóně.

„Frakcionářství“
v ústech
likvidátorů
a narodníků

Narodníci jsou pro „jednotu“: nepřístupné Suchanovovo žvanění. A demonstrace... výkladní skříň, výstava jmen:

Plechanov vedle Potresova
(*Severnaja rabočaja gazeta* č. 66)???

„Příspěvky stejné“)

Bonč-Brujevič — sám (pravdovec?), smutné a *politováníhodné*.

Likvidátoři — „samé hvězdy“.

„Všechny směry“)

Blok likvidátorů
a levicových narod-
níků v pojišťovací
kampani a v dělnic-
kých organizacích

Levicoví narodníci — idem*...

„Levicový blok“ nového typu. Ne, není to levicový blok ani blok *sociální demokracie a buržoazní demokracie*, ale počátek splývání *dvou odstínů buržoazní demokracie*, likvidátorů a narodníků.

* — totéž. Red.

„Socializace Trudovické skupiny“

7. Postoj strany (contra **kroužky**).

8. Hodnocení nového

sameý nesmysl

((„Na půdě marxismu“))

{
Struve
„Ekonomismus“
Kuskovová, Prokopovič etc.
Narodnici.
}

Napsáno v květnu 1914

Poprvé uveřejněno roku 1939

v časopise Proletarskaja revoljucija,

č. 1

Podle rukopisu

OSNOVA A TEZE ZPRÁVY
ÚV S D D S R
P R O B R U S E L S K O U P O R A D U

Teze zprávy ÚV ξ „Etats-majors sans armée“*

1. Dík Vanderveldovi (příjezd. Zveřejnění a získání *objektivních* údajů).
2. „Points litigieux“**.

Téma

2 základní názory

{	α. frakční boj (v zahraničí)
	β. sjednocení dělníků a jejich většina v Rusku.

3. Zdroj boje a podstata:

(A)

odpadnutí likvidátorů od strany (1908—1911) a

(B)

jejich vyloučení (1912).

(A)

4. Rezoluce z let 1908 a 1910. Boj ústředního orgánu.

5. Obnovení strany 1912 *proti* likvidátorům.

(B)

6. Teoretické hodnocení podstaty likvidátorství *existence strany* (ilegální) a zřeknutí se jí.

* „Štáby bez armády.“ *Red.*

** „Sporné body.“ *Red.*

7. Prověření této teorie a těchto stranických usnesení zkušenostmi ($\alpha\alpha$) naší strany a ($\beta\beta$) našich odpůrců...

2 názory: (α) chaos; (β) dělnická strana proti likvidátorům.

Definice likvidátorství 1908. Srov. 1910.

Jeho podstata: odpadnutí od strany.

Význam ilegality.

Souvislost s taktikou.

Revoluční boj dělnické třídy:

{	revoluční stávky	}
	“ shromáždění	
	“ pouliční demonstrace	

Lednová konference 1912 a obnovení strany.

{	Osnova: I. Podstata neshod.	}
	II. Zkušenosti naší strany.	
	III. Zkušenosti našich odpůrců.	
	IV. Praktické podmínky míru. (bod 9 bod 10??)	

*Napsáno 23.—30. června
(6.—13. července) 1914*

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

OSNOVA ČLÁNKU REVOLUCE A VÁLKA ¹⁵⁸

Revoluce a válka

1

- I. α) dni VII. 1914 vs I. 1905
 1. korouhve — barikády
 2. Gapon — sociálně demokratická ilegální organizace
 3. běžné heslo — 3 základní hesla
 4. naivní postoj — úporný boj
 5. organizované ukončení s určitým heslem.

}	Kijevskaja mysl
	Ruskoje slovo ¹⁵⁹
- II. Heslo stávky a ozbrojeného povstání (hlupák L. V. v Plechanovově listu).
- III. Válka mezi Rakouskem a Srbskem vs evropská válka.
- IV. Militarismus, imperialismus.
Pušky střílejí samy.
Boj proti válce
Jaurèsova rezoluce vs Guesde
zkušenosti dělníků v Rusku
Nejlepší válka proti válce: revoluce.

2

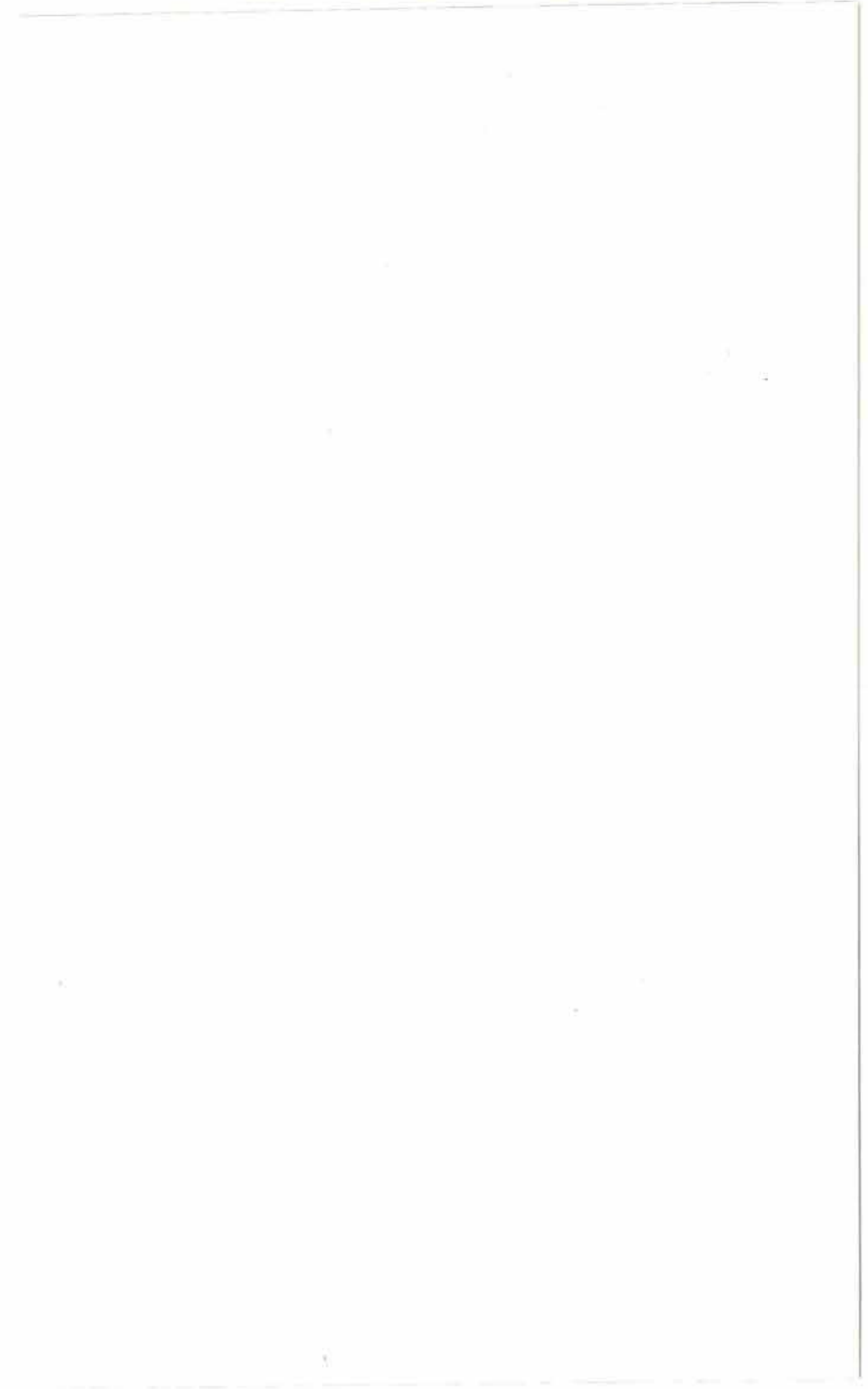
1. Červencové dny vs 9. I.
2. Politická krize

}	říj.
	22. IV.
	Rasputin
	hlad.

3. Růst hnutí a šíření hesel.
4. Odmítnuté likvidátorství a zahraniční skupinky.
5. Válka mezi Rakouskem a Srbskem.
6. Imperialismus a militarismus.
7. Válka proti válce.
8. Situace ve světě a úkoly proletariátu Ruska.

*Napsáno mezi 15. a 18.
(28. a 31.) červencem 1914*

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM DOSUD NENALEZENÝCH LENINOVÝCH PRACÍ

(*Březen—červenec 1914*)

NÁVRH PROVOLÁNÍ K UKRAJINSKÝM DĚLNÍKŮM

Tento návrh zaslal Lenin v dopise z 19. března (1. dubna) 1914 Inesse Armandové s prosbou o jeho přepsání a předání O. N. Lolovi (Stěpaňukovi) s tím, aby jej schválil, přeložil do ukrajinštiny a uveřejnil v příloze k listu Puť pravdy Šachtorskij listok. Lenin přikládal obzvláštní význam tomu, aby provolání, jež vyzývalo dělníky, aby se sjednotili bez rozdílu národnosti k boji proti kapitálu, vyšlo z prostředí ukrajinských sociálních demokratů (viz Spisy 35, Praha 1957, s. 113).

DOPIS O. N. LOLOVI

O tomto dopise, v němž Lenin Lolu žádal o shromáždění a zaslání materiálů o ukrajinské otázce, se dovidáme z Lolova dopisu Leninovi z 23. března (5. dubna) 1914: „Promiňte, že odpovídám na Váš dopis tak pozdě... O statistice ve městech a v městských aglomeracích na Ukrajině se něco dovím od Halycynské, která píše články o hospodářské situaci na Ukrajině“ (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS A. A. BEKZADJANOV I

Z Bekzadjanova dopisu Leninovi z 29. března (11. dubna) 1914 vyplývá, že mu Lenin navrhl, aby propůjčil svou adresu k udržování styku s mezinárodním socialistickým byrem. Bekzadjan mu odepsal: „Lituji, ale kladnou odpověď Vám dát nemohu, protože moje situace se nevyjasnila... nejpravděpodobněji odjedu v květnu do Ruska. Poskytovat adresu na krátkou dobu by nemělo smysl, tím spíš ne teď, kdy v souvislosti s událostmi v Petrohradě je nezbytné udržovat intenzivní korespondenci s byrem“ (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS V. R. MENŽINSKÉMU

Z odpovědi Menžinského Leninovi z 31. března (13. dubna) 1914 je zřejmé, že se Lenin zajímal o okolnosti zatčení Menžinského sestry L. R. Menžinské (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

ČLÁNEK PROTI F. BULKINOVÍ A L. MARTOVOVI

Článek napsal Lenin po 3. (16.) dubnu 1914 poté, kdy Bulkin a Martov vystoupili ve 3. čísle časopisu Naša zarja proti bolševikům. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložena druhá stránka rukopisu tohoto Leninova článku. Bulkinovo a Martovovo vystoupení podrobil Lenin ostré kritice v článcích Ideový boj v dělnickém hnutí, Plechanov neví, co chce, O porušování jednoty zastřaném pokřikem o jednotě a Metody boje buržoazní inteligence proti dělníkům (viz s. 153—156, 186—189, 203—226 a 338—369).

DOPIS V. M. ZAGORSKÉMU

O tomto dopise, v němž Lenin žádal o zaslání usnesení stranických konferencí a programu strany, se dovídáme z dopisu Zagorského Leninovi ze 4. (17.) dubna 1914 (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

ČTYŘI RUKOPISNÉ STRÁNKY NÁVRHU PROJEVU K OTÁZCE NÁRODNOSTNÍ POLITIKY

Návrh projevu K otázce národnostní politiky napsal Lenin po 6. (19.) dubnu 1914 pro bolševického poslance G. I. Petrovského, který s ním měl vystoupit ve IV. státní dumě. Levicoví poslanci byli však 22. dubna (5. května) 1914 na 15 zasedání z dumy vyloučeni a Petrovskij už projev nepřednesl. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen rukopis návrhu projevu, v němž chybí 3., 4., 25. a 26. stránka.

DO P I S Y I. E. G E R M A N O V I

9. (22.) dubna 1914 sdělil German Leninovi, že dostal jeho dva dopisy ohledně letáků ke Dni dělnického tisku připadajícího na 22. dubna (5. května) a k 1. máji (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

ODPOVĚĎ ÚV SDDSR MEZINÁRODNÍMU SOCIALISTICKÉMU BYRU II. INTERNACIONÁLY

V této odpovědi se vyslovuje souhlas s účastí na poradě, kterou svolalo MSB k otázce rozkolu v SDDSR. Odpověď obsahovala oficiální zprávu ÚV o podstatě zásadních neshod mezi bolševiky a likvidátory; v dopise tajemníkovi MSB C. Huysmansovi z 18.—19. ledna (31. ledna — 1. února) 1914 Lenin slíbil, že zprávu pošle (viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 324—332). Zkrácená odpověď ÚV byla otištěna v 61. čísle listu Puť pravdy z 15. dubna 1914 pod názvem Organizování marxisté o zásahu mezinárodního byra (viz tento svazek, s. 104—107).

DO P I S B. A N T O N O V O V I

O tomto Leninově dopise víme z Antonovovy odpovědi z 15. (28.) dubna 1914. Autor v ní informuje o splnění úkolu, jímž ho Lenin pověřil. „Hned jak jsem provolání dostal, přeložil jsem je a odeslal.“ Šlo zřejmě o provolání adresované činitelům mezinárodního dělnického hnutí v souvislosti se Dnem dělnického tisku v Rusku, které měl Antonov přeložit a předat činitelům italského socialistického hnutí (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při KSSS).

DO P I S S. G. Š A H U M J A N O V I

Jak je zřejmé ze Šahumjanovy odpovědi ze 7. (30.) dubna 1914, psal Lenin v dopise o národnostní otázce (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS O. N. LOLOVI

O tomto dopise, v němž Lenin požádal o vyhledání a zaslání brožury V. Vynnyčenka, víme z Lolovy odpovědi Leninovi ze 30. dubna (13. května) 1914 (Ústřední archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS N. I. BUCHARINOV I

V dubnu 1914 psal Lenin Bucharinovi o přípravě návrhů projevů o národnostní otázce pro bolševickou frakci ve IV. státní dumě. Dovedčuje to obsah dopisu, v němž Bucharin Leninovi odpovídá (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS G. I. ČUDNOVSKÉMU

O existenci tohoto dopisu, v němž Lenin doporučil několik doplňků k Čudnovského článku Novaja teorija nakoplenija [Nová teorie akumulace], svědčí odpověď Čudnovského Leninovi z 8. (21.) května 1914. Čudnovskij v ní sděluje, že do svého článku pojal doplňky, které jej podle Leninova názoru mohou zpopularizovat (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS N. I. BUCHARINOV I

Jak vyplývá z Bucharinovy odpovědi, zajímal se Lenin o dopis zasláný z Ruska a obsahující informace o R. Malinovském, který se 8. (21.) května 1914 svévolně vzdal poslaneckého mandátu v dumě, čímž fakticky dezertoval (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS N. I. PODVOJSKÉMU

Dopis byl napsán mezi 10. a 18. (23. a 31.) květnem 1914. Víme o něm z dopisu Podvojského z 10. (23.) května, v němž jmenovaný žádal Lenina o pomoc při statistické práci, a z dalšího dopisu Podvojského z 18. (31.) května, v němž Leninovi za pomoc děkuje (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS G. L. ŠKLOVSKÉMU

O existenci tohoto Leninova dopisu víme z odpovědi Šklovského, napsané mezi 12. a 20. květnem (25. květnem a 2. červnem) 1914: „Drahý Vladimíre Iljiči! Právě jsem dostal Váš dopis a spěchám Vám odpovědět“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS A. V. BRITMANOVI

O existenci tohoto dopisu svědčí Britmanův dopis Leninovi z 20. května (2. června) 1914. Leninův dopis se týkal prostředků na vydávání ústředního orgánu strany — listu Social-demokrat (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPISY S. D. SOKOVNINOVÍ

O této korespondenci víme z dopisu člena pařížské sekce SDDSR S. D. Sokovnina z 22. května (4. června) 1914 a z jeho pozdějšího nedatovaného dopisu. Korespondence se týkala organizace vydávání tiskového orgánu ruského úřednictva (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS M. M. LITVINOVÍ

V tomto dopise Lenin navrhoval Litvinovovi, aby jel do Vídně jako delegát na mezinárodní socialistický kongres. Je to zřejmé z Litvinovovy odpovědi z 24. května (6. června) 1914 (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS A. A. TROJANOVSKÉMU

O tomto dopise, v němž šlo o rozdělení mandátů na vídeňský kongres, víme z odpovědi A. A. Trojanovského z 25. května (7. června) 1914 (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

KONEC RUKOPISNÉHO NÁVRHU PROJEVU K ROZPOČTU MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ

Návrh projevu K rozpočtu ministerstva zemědělství (viz tento svazek, s. 190—195) připravil Lenin pro vystoupení bolševického poslance G. I. Petrovského ve IV. státní dumě. Petrovskij tento projev přednesl 28. května (10. června) 1914, když se v dumě jednalo o rozpočtu úřadu státního pozemkového majetku. Stránky rukopisu 1—22 jsou uloženy v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

DOPIS M. F. VLADIMIRSKÉMU

Jak vyplývá z odpovědí v dopisech M. F. Vladimírského z 31. května (13. června) a 10. (23.) června 1914, psal Lenin ve svém dopise o organizaci vytištění programu strany (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPISY REDAKCI ČASOPISU PROSVĚŠČENIJE

V květnu—červnu 1914 napsal Lenin několik dopisů redakci časopisu Prosvěščenije. O jejich obsahu víme z odpovědí této redakce, napsaných v období mezi 4. (17.) květnem—13. (26.) červnem 1914. Korespondence se týkala práce redakce časopisu a obsahu jeho jednotlivých čísel (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS NEZNÁMÉ OSOBE DO MOSKVY

Na zachované obálce dopisu z Moskvy si Lenin poznamenal: „Odpověděl 20. VI. 1914“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS O. N. LOLOVI

O tom, že Lenin tento dopis napsal, svědčí jeho poznámka na obálce

Lolova dopisu: „Odpověděl 20. června 1914“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS N. V. KUZNĚCOVOVI

O tomto Leninově dopise víme z dopisu N. V. Kuzněcova z 8. (21.) června 1914, na němž si Lenin poznamenal: „Odpověděl“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS G. L. ŠKLOVSKÉMU

Lenin si poznamenal „Odpověděl“ na dopise G. L. Šklovského z 8. (21.) června 1914 (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS M. K. VLADIMIROVOVI

Jak vyplývá z Vladimirovova dopisu ze 16. (29.) června 1914, týkal se Leninův dopis vydání programu a stanov strany v Paříži (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS VYDAVATELSTVÍ PRIBOJ

Z odpovědi vydavatelství Priboj ze 17. (30.) června 1914 vysvítá, že Leninův dopis byl napsán v souvislosti se zdržením, k němuž došlo při tisku článku Dělnická třída a dělnický tisk v listu Trudovaja pravda (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS VYDAVATELSTVÍ PRIBOJ

Jak vysvítá z odpovědi vydavatelství Priboj Leninovi z 20. června (3. července) 1914, Lenin se ve svém dopise znovu ptal na svůj článek Dělnická třída a dělnický tisk, psal o tom, jaké soubory novin je zapotřebí vybrat pro přípravu k bruselské poradě, a sděloval, že posílá doplňky k článku Reakce dělníků na vytvoření Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska ve Státní dumě (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS A. A. BEKZADJANOVI

O tomto dopise, v němž Lenin navrhoval Bekzadjanovi, aby byl členem delegace ÚV SDDSR na bruselské poradě, víme z Leninova dopisu Inesse Armandové z 21. června (4. července) 1914 a z Bekzadjanovy odpovědi (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS N. V. KUZNĚCOVOVI

O tomto dopise, v němž Lenin žádal Kuzněcova, aby se domluvil s M. F. Vladimírským (Kamským) o jeho zařazení do delegace ÚV SDDSR na bruselskou poradě a také aby přichystal noviny, protokoly stranických sjezdů a další materiály, jež bude delegace potřebovat, víme z Kuzněcovovy odpovědi ze 24. června (7. července) 1914 (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS

V. MICKEVIČIUSOVI-KAPSUKASOVI

V dopise Leninovi z 25. června (8. července) V. Mickevičius-Kapsukas psal: „V odpověď na Váš dopis mohu sdělit toto...“ Z dalšího obsahu dopisu vyplývá, že se Lenin ptal na orientaci a historii vzniku litevského týdeníku Vilnis (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS M. M. LITVINOVOVI

Jak vysvítá z Litvinovova dopisu z 25. června (8. července) 1914, Lenin ve svém dopise interpretoval obsah odpovědi ÚV SDDSR tajemníkovi mezinárodního socialistického byra C. Huysmansovi ohledně účasti bolševiků na bruselské poradě. Lenin žádal Litvinova, aby tuto odpověď Huysmansovi předal (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS VYDAVATELSTVÍ PRIBOJ

O tomto dopise, v němž šlo o zaslání korektury sborníku Marxismus

a likvidátorství, víme z dopisu vydavatelství Priboj Leninovi ze 27. června (10. července) 1914 (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS M. M. LITVINOV OVI

Dopis byl napsán 27. června (10. července) 1914 v souvislosti s přípravou bruselské porady. O existenci tohoto dopisu víme z Litvinovovy odpovědi Leninovi. Litvinov ho v ní informoval o tom, že splnil, co mu uložil (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

TELEGRAM VÝKONNÉMU VÝBORU MEZINÁRODNÍHO SOCIALISTICKÉHO BYRA

O tomto telegramu, který byl zaslán před 5. (18.) červencem 1914, víme ze vzpomínek G. I. Petrovského. Telegram byl zaslán během zasedání bruselské porady v souvislosti s pomluvami, které šířili vedoucí činitelé II. internacionály, že Lenin prý je v Bruselu, ale na poradu svolanou mezinárodním socialistickým byrem se nedostavil. Aby tyto pomluvy vyvrátil, uvědomil Lenin z Poronina výkonný výbor MSB, že na jeho adresu zaslal materiály týkající se Vanderveldovy cesty do Petrohradu v létě 1914. Kopie telegramu s podpisem Lenina a Petrovského byla zaslána delegaci ÚV SDDSR na bruselské poradě (viz Vospominanja o Vladimire Iljiče Lenině. Č. 1, Moskva 1956, s. 543).

DOPISY I. E. GERMAN OVI

Dopisy byly napsány mezi 5. a 17. (18. a 30.) červencem 1914. Víme o nich z Germanova dopisu Leninovi ze 17. (30.) července, v němž German psal: „Včera jsem od Vás dostal dva dopisy a dnes korespondenční lístek“ (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS I. F. POPOVOVI

O tomto Leninově dopise víme z dopisu člena delegace ÚV SDDSR

na bruselské poradě I. F. Popova z 8. (21.) července 1914. Popov v něm informoval Lenina o průběhu zasedání porady (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

SEZNAM PUBLIKACÍ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

ČASOPIS PROSVĚŠČENIJE

č. 3 — březen 1914

č. 4 — duben 1914

č. 5 — květen 1914

č. 6 — červen 1914

MARXISMUS A LIKVIDÁTORSTVÍ

Sborník článků o základních otázkách současného dělnického hnutí.

Část II, Petrohrad, vyd. Priboj, 1914.

Lenin napsal ke sborníku *Marxismus a likvidátorství* předmluvu a doslov a také čtrnáct článků, jež jsou v něm otištěny (viz *Sebrané spisy* 24 a tento svazek). V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložena Leninova osnova sborníku, jeho předmluvy a doslovu.

SEZNAM PRACÍ,
JEJICHŽ AUTOREM
JE PRAVDĚPODOBNĚ
V. I. LENIN

O SPOJENECTVÍ NARODNIKŮ
A LIKVIDÁTORŮ

V článku O spojenectví narodníků a likvidátorů, jenž byl otištěn 16. (29.) března 1914 v 38. čísle listu Puť pravdy, se demaskuje chování likvidátorů, kteří se při volbách do pojišťovací rady spojili s esery proti bolševikům.

Obsahově se tento článek váže s Leninovými články Narodnici a likvidátoři v odborovém hnutí, Doslov k sborníku Marxismus a likvidátorství, Metody boje buržoazní inteligence proti dělníkům (viz Sebrané spisy 24, s. 384—387 a tento svazek, s. 140—149, 338—369). Ve dvou posledních pracích je uveden stejný citát jako v článku O spojenectví narodníků a likvidátorů; proto lze předpokládat, že jej napsal Lenin.

VANDERVELDE A LIBERÁLNÍ LIST

Článek Vandervelde a liberální list, uveřejněný 20. června (3. července) 1914 ve 20. čísle listu Trudovaja pravda, je zaměřen proti nečestným metodám liberálně buržoazního listu Kijevskaja mysl. Tento list otiskl překlad Vanderveldova článku z listu Le Peuple, ale zatajil údaje z tohoto článku o nákladu listů pravdovců, likvidátorů a eserů, jež přesvědčivě dokazovaly, že čtyři pětiny dělníků jdou za bolševiky.

Článek Vandervelde a liberální list úzce souvisí s Leninovými články Objektivní údaje o síle různých směrů v dělnickém hnutí, Metody boje buržoazní inteligence proti dělníkům a také se Zprávou ÚV SDDSR a směrnicemi delegací ÚV na bruselské poradě (viz tento svazek, s. 263—268, 338—369 a 379—421). Z toho se dá usuzovat, že článek napsal Lenin.

POZNÁMKY

¹ Protistranický *srpnový blok*, jehož organizátorem byl Trockij, vznikl v srpnu 1912 na konferenci likvidátorů ve Vídni. Konference se zúčastnili zástupci Bundu, zakavkazského oblastního výboru, Sociální demokracie Lotyšského kraje a zahraničních skupinek likvidátorů, trockistů a otcovistů (redakce listu Golos social-demokrata, Trockého vídeňské Pravdy a skupiny Vperjod). Za Rusko se zúčastnili delegáti petrohradské a moskevské „iniciativní skupiny“ likvidátorů, krasnojarské organizace, Sevastopolské sociálně demokratické vojenské organizace a redakcí likvidátorského časopisu Naša zarja a listu Něvskij golos. Byl přítomen rovněž zástupce zahraničního výboru ukrajinské Spilky. Většinu tvořili delegáti žijící v zahraničí, odtržení od dělnické třídy v Rusku, a tudíž bez přímého spojení s tamější stranickou prací. Konference schválila ke všem otázkám sociálně demokratické taktiky protistranická, likvidátorská usnesení a vyslovila se proti existenci ilegální strany.

Protibolševický blok, složený z nejrůznějších elementů, se začal rozpadat už na konferenci, ačkoli jeho vytvoření bylo hlavním úkolem konference. Tak ještě před jejím ukončením z ní odešel zástupce listu Vperjod, vzápětí po něm lotyšští sociální demokraté a poté i ostatní účastníci. Srpnový blok se pod tlakem bolševiků fakticky rozpadl už za jeden až půldruhého roku. O jeho rozpadu viz rovněž Leninovy články Odhalení „srpnové“ fikce a O porušování jednoty zastíraném pokřikem o jednotě (tento svazek, s. 51–54, 203–226). — 25

² *Luč* — legální deník menševiků-likvidátorů; vycházel v Petrohradě od 16. (29.) září 1912 do 5. (18.) července 1913. Vyšlo 237 čísel. V podstatě existoval z peněžních příspěvků liberálů. Ideově list vedli P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. Martov a A. S. Martynov. Likvidátoři v něm vystupovali proti revoluční taktice bolševiků, propagovali oportunistické heslo vytvoření takzvané veřejné strany, vystupovali proti revolučním masovým stávkám dělníků a pokoušeli se revidovat nejdůležitější teze programu strany. Lenin napsal,

že Luč je v područí liberální politiky, a nazýval jej orgánem rene-
gátů. — 25

- ³ Lenin má na mysli *VI. (pražskou) celoruskou konferenci SDDSR*, která se konala ve dnech 5.—17. (18.—30.) ledna 1912 v Praze. Tato konference měla fakticky význam sjezdu.

Na konferenci bylo zastoupeno přes 20 stranických organizací a byli přítomni rovněž zástupci redakce ústředního orgánu — listu Social-demokrat, redakce listu Rabočaja gazeta, výboru zahraniční organizace a skupiny ÚV SDDSR pro přepravu tiskovin. Až na dva menševiky, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany, byli všichni delegáti bolševici. Mezi delegáty byli G. K. Ordžonikidze za tífiskou [tibiliskou] organizaci, S. S. Spandarjan za Baku, J. P. Onufrijev za Petrohrad, F. I. Gološčekin za Moskvu. Výbor zahraniční organizace zastupoval N. A. Semaško, skupinu ÚV pro přepravu tiskovin I. A. Pjatnickij.

Lenin zastupoval na konferenci redakci ústředního orgánu a konferenci také řídil. Při zahájení promluvil o jejím ustavení, referoval o současné situaci a úkolech strany, o činnosti mezinárodního socialistického byra, informoval a diskutoval o práci ústředního orgánu, o úkolech sociální demokracie v boji proti hladu, o organizačních otázkách, o práci stranické organizace v zahraničí a o jiných otázkách. Vypracoval návrhy rezolucí ke všem důležitým otázkám projednávaným konferencí (viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 151—188).

V Leninově zprávě O současné situaci a úkolech strany a v rezoluci konference je podána zevrubná analýza politické situace v zemi a ukázána stupňující se revoluční nálada mas. Konference zdůraznila, že úkol vybojování moci proletariátem, který za sebou vede rolnictvo, zůstává i nadále úkolem demokratického převratu v Rusku.

Kardinální otázkou projednávanou na konferenci bylo očištění strany od oportunistů: schválené rezoluce O likvidátorství a o skupině likvidátorů a O stranické organizaci v zahraničí měly obrovský zásadní a praktický význam. Likvidátoři se seskupili kolem dvou legálních časopisů — Naša zarja a Dělo žizni.

Konference konstatovala, že „skupina kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni se svým jednáním definitivně postavila mimo stranu“, a vyloučila likvidátory ze SDDSR. Konference rovněž odsoudila činnost zahraničních protistranických skupin, tj. menševiků-golosovců, vperjodovců a trockistů, konstatovala, že je bezpodmínečně nutné, aby v zahraničí existovala jednotná stranická organizace, která by spolupracovala se stranou pod kontrolou

a vedením ÚV, a prohlásila, že zahraniční skupiny, které se „nepodřizují ústředí sociálně demokratické práce v Rusku, tj. ústřednímu výboru, a které tuto činnost dezorganizují tím, že udržují separátní styky s Ruskem bez vědomí ústředního výboru, nesmějí používat název SDDSR“. Tyto rezoluce sehrály obrovskou úlohu při upevňování jednoty marxistické strany v Rusku.

Významné místo v jednání konference měla otázka účasti ve volební kampani do IV. státní dumy. Konference zdůraznila, že základním úkolem strany ve volbách a sociálně demokratické frakce přímo v dumě je socialistická třídní propaganda a organizování dělnické třídy. Jako hlavní volební hesla strany do voleb do dumy vytyčila základní požadavky minimálního programu: demokratická republika, osmihodinová pracovní doba a konfiskace veškeré statkářské půdy.

Konference schválila rezoluci O charakteru a organizačních formách stranické práce, Leninovy návrhy změn ve stanovách strany a list Social-demokrat jako ústřední orgán strany, zvolila ústřední výbor strany a vytvořila ruské byro ÚV.

Pražská konference SDDSR sehrála významnou úlohu ve výstavbě bolševické strany, strany nového typu. Zhodnotila celé historické období boje bolševiků proti menševikům, vyloučila menševiky-likvidátory ze strany a zajistila vítězství bolševiků. Na základě usnesení konference se sjednotily místní organizace strany. Konference upevnila stranu jako celoruskou organizaci a vytyčila politickou linii a taktiku strany v podmínkách nového revolučního vzestupu. Bolševická strana, očištěná od oportunistů, se postavila do čela nového mohutného vzepětí revolučního boje lidových mas. Pražská konference měla velký mezinárodní význam. Ukázala revolučním silám II. internacionály, jak bojovat proti oportunismu a jak tímto bojem dosáhnout úplného organizačního rozchodu s oportunisty. — 25

⁴ *Severnaja rabočaja gazeta* — deník menševiků-likvidátorů; vycházel v Petrohradě od 30. ledna (12. února) do 1. (14.) května 1914 místo listu *Novaja rabočaja gazeta*. Od 3. (16.) května vycházel pod názvem *Naša rabočaja gazeta*. Lenin jej ve svých pracích ironicky nazývá *Severnaja likvidatorskaja gazeta* a *Naša likvidatorskaja gazeta*. — 26

⁵ *Naša zarja* — legální měsíčník menševiků-likvidátorů; vycházel v Petrohradě od ledna 1910 do září 1914. Časopis řídil A. N. Potresov, spolupracovali s ním S. O. Cederbaum (V. Ježov), F. I. Dan a jiní. Časopis se stal centrem likvidátorů v Rusku. V re-

zoluci VI. (pražské) celoruské konference SDDSR z roku 1912 se uvádělo, že „část sociálních demokratů sdružených kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni nyní otevřeně hájí směr, který celá strana označila za produkt buržoazního vlivu na proletariát“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 183). — 26

⁶ *Proti dvěma „základním heslům“*, tj. proti programovým heslům strany: demokratická republika a konfiskace veškeré statkářské půdy. Tato hesla spolu s heslem osmihodinové pracovní doby byla základem ideového sjednocení veškeré propagandy a agitace bolševické strany mezi masami. — 27

⁷ *Sociálně demokratickou frakci ve IV. státní dumě* tvořilo 6 bolševických a 7 menševických poslanců. V šesti hlavních průmyslových centrech, v nichž byly soustředěny čtyři pětiny dělníků Ruska, byli do dumy zvoleni bolševičtí poslanci A. J. Badajev, R. V. Malinovskij (později odhalen jako provokatér), M. K. Muranov, G. I. Petrovskij, F. N. Samejlov, N. R. Šagov. Menševici byli do dumy zvoleni v guberniích s málo rozvinutým průmyslem. Zpočátku vystupovala sociální demokracie v dumě jako celek, uvnitř frakce však bolševičtí poslanci neustále bojovali proti menševické sedmě, která ztěžovala bolševikům jejich revoluční práci.

Po skončení poroninské porady ústředního výboru I. (14.) října 1913 zasedal pod Leninovým vedením v užším složení ÚV SDDSR společně s bolševickými poslanci IV. dumy. Projednávala se konkrétní opatření, jimiž měli bolševičtí poslanci odpovědět na postup menševiků. Bylo rozhodnuto, že po návratu do Ruska předloží menševické sedmě ultimativní požadavek nastolení rovnoprávnosti ve frakci. Lenin napsal text prohlášení (viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 109—111), který měli bolševičtí poslanci předložit v případě, že na jejich ultimátum menševici odpovědí negativně. Prohlášení se projednávalo na zasedání ústředního výboru.

Dne 16. (29.) října 1913 na prvním zasedání sociálně demokratické frakce, které se konalo na počátku druhého zasedání Státní dumy, bolševičtí poslanci předložili menševickým poslancům ultimativní požadavek rovnoprávnosti šestky a sedmy při řešení všech otázek v sociálně demokratické frakci v dumě. Protože nedostali uspokojivou odpověď, bolševičtí poslanci odešli ze zasedání frakce a druhý den předali sedmi menševickým poslancům oficiální Prohlášení, vypracované pod Leninovým vedením na zasedání ústředního výboru.

Prohlášení podepsané bolševickými poslanci bylo uveřejněno 18. října 1913 v listu Za pravdu s výzvou k dělníkům, aby projed-

nali požadavek šestky a pomohli dělnickým poslancům obnovit jednotu sociálně demokratické frakce v dumě. Na Leninův podnět list *Za pravdu* rozvinul rozsáhlou kampaň proti dezorganizačtorské činnosti sedmy: vysvětloval smysl boje uvnitř frakce a uváděl číselné údaje dokazující, že obrovská masa dělníků stojí za bolševickými poslanci. Tyto údaje potvrzovaly, že devět desetin celkového počtu dělníků připadá na oblasti, kde byli zvoleni bolševičtí poslanci, a pouze jedna desetina dělníků připadla na menševické poslance.

Dne 25. října (7. listopadu) sedma odmítla ve své oficiální odpovědi přiznat šestce stejná práva. Bolševičtí poslanci proto uveřejnili dvě provolání Všem dělníkům (byla otištěna v 15. a 20. čísle listu *Za pravdu* z 20. a 26. října), v nichž vyložili, jak došlo k rozkolu, a vyzvali dělníky, aby je podpořili. V odpovědi sedmě bolševičtí poslanci oznámili, že vytvořili samostatnou frakci, a doporučili, aby v dumě vystupovali společně.

Celý boj šestky o samostatnou existenci v dumě řídil Lenin. Navrhl i název pro samostatnou bolševickou frakci — *Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska*. Prohlášení bolševických poslanců (Odpověď sedmě poslanců) o vytvoření samostatné frakce ve IV. státní dumě bylo otištěno v 22. čísle listu *Za pravdu* z 29. října. Pro totéž číslo napsal Lenin rozsáhlý článek *Materiály o boji uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě*, v němž odhalil dezorganizačtorský postup menševické sedmy (viz *Sebrané spisy* 24, Praha 1985, s. 122–139).

Boj mezi šestkou a sedmou rozbouřil dělnické masy, zejména v Petrohradě. Na dělnických schůzích se debatovalo a diskutovalo o situaci uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě. Ukázalo se na nich, že sympatie dělníků byly na straně bolševiků. List *Za pravdu* tehdy uveřejňoval řadu dělnických rezolucí v rubrice *Dělníci jdou za svými dělnickými poslanci*. Důsledky rezolucí rozebral Lenin v článku *Reakce dělníků na vytvoření Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska ve Státní dumě* (viz tento svazek, s. 422–430).

Lenin a bolševická strana v této kampani názorně ukázali, jak mají dělničtí poslanci postupovat, aby bylo možné lépe využít parlament v zájmu revoluce. Bolševická frakce ve IV. dumě, která pracovala pod vedením a kontrolou ústředního výboru, se řídila vůlí strany, vůlí většiny uvědomělých dělníků. Její práce byla vzorem parlamentní činnosti proletářské strany a měla obrovský význam pro celé mezinárodní komunistické hnutí. — 28

⁸ *Novoje vremja* — deník; vycházel v Petrohradě v letech 1868–1917; patřil různým vydavatelům a několikrát změnil svou politickou

orientaci. Zpočátku byl umírněně liberální, od roku 1876, kdy se jeho vydavatelem stal A. S. Suvorin, se změnil v orgán reakčních šlechtických a byrokratických kruhů. Od roku 1905 byl orgánem černosotňovců. Po únorové revoluci 1917 podporoval kontrarevoluční politiku buržoazní prozatímní vlády a štvál proti bolševikům. 26. října (8. listopadu) 1917 byl vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu zastaven. Lenin označoval Novoje vremja za vzor prodejných novin. — 29

- ⁹ *Oktabristé* — členové strany Svaz 17. října, která vznikla v Rusku po uveřejnění carova Manifestu ze 17. října 1905. Tato kontrarevoluční strana hájila zájmy velkoburžoazie a kapitalisticky hospodařících statkářů. V jejím čele stál známý moskevský průmyslník a majitel realit A. I. Gučkov a velkostatkář M. V. Rodzjanko. Oktabristé podporovali vnitřní i zahraniční politiku carské vlády. — 30
- ¹⁰ *Trudovici* (Trudovická skupina) — skupina maloburžoazních demokratů ve Státních dumách v Rusku, složená z rolníků a příslušníků narodnický smýšlející inteligence. Trudovickou frakci vytvořili v dubnu 1906 rolničtí poslanci v I. státní dumě.

V dumě trudovici kolísali mezi kadety a sociálními demokraty. Vyplyvalo to z jejich třídní povahy drobných vlastníků. Avšak vzhledem k tomu, že trudovici přece jen byli představiteli širokých vrstev rolnictva, uplatňovali bolševici v dumě vůči nim taktiku dílčích dohod v zájmu společného boje proti kadetům a carskému absolutismu. V roce 1917 se Trudovická skupina sloučila s Lidovou socialistickou stranou práce a aktivně podporovala prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci trudovici přešli do tábora kontrarevoluční buržoazie.

Lidoví socialisté (enesové) — členové maloburžoazní Lidové socialistické strany práce, která se v roce 1906 odštěpila od pravého křídla strany eserů (socialistů-revolucionářů). Enesové byli pro vytvoření bloku s kadety. Lenin je nazýval „sociálkadety“, „maloburžoazními oportunisty“ a „eserskými menševiky“, kolísajícími mezi kadety a esery. Zdůrazňoval, že se tato strana „velice málo liší od kadetů, neboť vyškrtává z programu republiku i požadavek veškeré půdy“ (Sebrané spisy 14, Praha 1983, s. 44). V čele strany stáli N. F. Anněnskij, V. A. Mjakotin, A. V. Pešechonov aj. Po únorové revoluci 1917 se strana lidových socialistů spojila s trudoviky a aktivně podporovala buržoazní prozatímní vládu, do níž vyslala své zástupce. Po Říjnové revoluci se enesové zúčastňovali

kontrarevolučních spiknutí a ozbrojených akcí proti sovětské moci. V době cizí vojenské intervence a občanské války se strana rozpadla. — 33

- ¹¹ *Levicoví narodníci (eseři, socialisté-revolucionáři)* — maloburžoazní strana v Rusku. Vznikla na přelomu let 1901 a 1902 sloučením různých narodnických skupin a kroužků (Svaz socialistů-revolucionářů, Strana socialistů-revolucionářů aj.). Jejím oficiálním orgánem se stal list *Revoljucionnaja Rossija* (1901—1905) a časopis *Věstnik ruskoj revoljucii* (1901—1905). Eseři neviděli třídní rozdíly mezi proletariátem a drobnými vlastníky, zastírali třídní diferenciaci a rozpory uvnitř rolnictva a popírali vedoucí úlohu proletariátu v revoluci. Názory eserů byly eklektickou směsicí narodnických a revizionistických idejí. Lenin řekl, že eseři se pokoušeli „trhliny v narodnické ideologii vyspravit záplatami módní, oportunistické ‚kritiky‘ marxismu“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 308). Taktika individuálního teroru, kterou eseři propagovali jako hlavní metodu boje proti samoděržaví, značně poškozovala celé revoluční hnutí a ztěžovala veškeré organizování mas k revolučnímu boji.

Agrární program eserů požadoval odstranění soukromého vlastnictví půdy a její předání občinám, uplatnění „principu práce“ a rovného užívání půdy a předpokládal rozvoj družstevnictví. V tomto programu, který eseři vydávali za program „socializace půdy“, nebylo nic socialistického. Lenin při analýze tohoto programu poukazyval na to, že zachování zbožní výroby a soukromého hospodaření na společné půdě neodstraňuje nadvládu kapitálu, nezbavuje pracující rolníky vykořisťování a bídy; za kapitalismu nemohou zachránit drobné rolníky ani družstva, neboť slouží k obohacování vesnické buržoazie. Zároveň Lenin konstatoval, že požadavky rovného užívání půdy nejsou sice požadavky socialistickými, historicky však měly progresivní, revolučně demokratický charakter, neboť byly namířeny proti statkářskému pozemkovému vlastnictví.

Bolševická strana odhalovala pokusy eserů vydávat se za socialisty, houževnatě s nimi bojovala o vliv na rolnictvo a poukazyvala na škodlivost jejich taktiky individuálního teroru pro dělnické hnutí. Zároveň však bolševici uzavírali s esery za určitých podmínek dočasné dohody v boji proti carismu.

Třídní nestejnorodost rolnictva byla příčinou politické a ideové nepevnosti a organizační nejednotnosti eserské strany, příčinou jejího neustálého kolísání mezi liberální buržoazií a proletariátem. Už za první ruské revoluce se od eserské strany odštěpilo právě

křídlo a vytvořilo legální Lidovou socialistickou stranu práce (enesové), která měla názorově blízko ke kadetům; levé křídlo vytvořilo poloanarchistický Svaz maximalistů. Za stolypinské reakce prožívala eserská strana hlubokou ideovou a organizační krizi. Za první světové války se dostala většina eserů na pozice sociálšovinismu.

Po únorové revoluci 1917 byli eseři spolu s menševiky a kadety hlavní oporou kontrarevoluční buržoazně statkářské prozatímní vlády. Předáci strany (Kerenskij, Avsentsjev a Černov) se stali členy vlády. Eserská strana odmítla podpořit rolníky požadující likvidaci statkářského pozemkového vlastnictví a prosazovala jeho zachování; eserští ministři v prozatímní vládě vysílali trestné výpravy proti rolníkům, kteří zabírali statkářskou půdu.

Koncem listopadu 1917 vytvořilo levé křídlo eserů samostatnou stranu levicových eserů. Ve snaze udržet si vliv na rolnictvo uznali levicoví eseři oficiálně sovětskou moc a uzavřeli s bolševiky dohodu. Brzy však začali proti sovětské moci bojovat.

V letech cizí vojenské intervence a občanské války vyvíjeli eseři podvratnou činnost: aktivně podporovali interventy a bělogvardějce, účastnili se kontrarevolučních spiknutí a organizovali teroristické útoky na představitele sovětského státu a komunistické strany. Po skončení občanské války pokračovali v nepřátelské činnosti proti sovětskému státu doma i v tábore bělogvardějské emigrace. — 33

¹² *Russkoje bogatstvo* — měsíčník; vycházel v Petrohradě v letech 1876 až 1918. Počátkem 90. let se stal orgánem liberálních narodníků a redigoval jej N. K. Michajlovskij. Kolem časopisu se seskupovali publicisté, kteří se později stali významnými členy eserské strany, strany lidových socialistů a trudovických skupin ve Státních dumách. Roku 1906 se stal orgánem polokadetské Lidové socialistické strany práce (enesů). — 33

¹³ Lenin má na mysli vystoupení předsedy nižněnovgorodského burzovního výboru a výboru pro pořádání výročních trhů, velkoobchodníka A. S. Salazkina na mimořádném zasedání výboru 16. (29.) srpna 1913, jež se konalo u příležitosti příjezdu předsedy vlády Kokovcova na výroční trh. Jménem obchodníků celého Ruska upozornil Salazkin Kokovcova, že „jsou neodkladně nutné“ zásadní politické reformy na základě carského Manifestu ze 17. října 1905, a vyslovil přání obchodníků a průmyslníků „bezprostředně se podílet na veřejné samosprávě a na výstavbě státu“.

Lenin se nejednou odvolával na toto vystoupení obchodníka Salazkina (viz články Ruská buržoazie a ruský reformismus,

Obchodník Salazkin a publicista F. D., *Zásadní otázky politiky* — Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 421—423, 435—437, 445—448).

Bejlisova aféra — soudní proces, který v roce 1913 zinscenovala v Kyjevě carská vláda proti Židovi Bejlisovi a lživě ho obvinila z rituální vraždy křesťanského chlapce Juščinského (ve skutečnosti zosnovali vraždu černosotňovci). Carská vláda se tak snažila rozpoutat antisemitismus a vyvolat protižidovské pogromy, aby odvrátila pozornost mas od silícího revolučního hnutí. Proces vyvolal silné pobouření veřejnosti; v řadě měst se konaly dělnické protestní demonstrace. Soud Bejlise uznal nevinným. — 34

- 14 *Návrh zákona o rovnoprávnosti národů* (oficiální název *Návrh zákona o zrušení všech omezení práv Židů a vůbec všech omezení souvisejících s původem nebo národní příslušností*) napsal Lenin pro Sociálně demokratickou dělnickou frakci Ruska ve IV. státní dumě. Návrh zákona měl být předložen dumě pravděpodobně v souvislosti s projednáváním rozpočtu ministerstva vnitra.

Byl zveřejněn jménem Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska a Lenin považoval za věc cti ruských dělníků, že jej podpoří desítkami tisíc svých podpisů a prohlášení. „To nejlépe upevní *naprostou* jednotu a semknutost všech dělníků Ruska bez rozdílu národnosti,“ zdůrazňoval (tento svazek, s. 108—109). — 40

- 15 *Pravda* — legální bolševický deník; vycházel v Petrohradě od 22. dubna (5. května) 1912.

Pravda začala vycházet za nového revolučního rozmachu, kdy celou zemi zachvátila vlna masových politických stávek v souvislosti s masakrem na řece Leně. „*Právě dubnová iniciativa* dělníků dala vzniknout dělnickému listu *Pravda*“ (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 461).

List byl vydáván z dělnických peněžních sbírek v nákladu kolem 40 000 výtisků; některá čísla měla náklad až 60 000. Založení dělnického deníku Lenin charakterizoval jako významný historický čin petrohradských dělníků.

Pravdu ideově vedl Lenin; téměř denně do ní psal, dával pokyny redakci a usiloval o bojový, revoluční charakter listu. Kritizoval redakci za uveřejnění článků, které nebyly v zásadních otázkách dost jednoznačné. *Pravda* uveřejnila přes 270 Leninových článků a notiček, podepsaných různými pseudonymy: V. Iljin, V. Frej, K. T., V. I., I., *Pravdovec*, *Statistik*, *Čtenář*, M. N. aj.

Členy redakce *Pravdy* a jejími aktivními spolupracovníky v různých dobách byli: N. N. Baturin, Děmjan Bědnyj, K. S. Jereme-

jev, M. I. Kalinin, N. K. Krupská, S. V. Malyšev, L. R. a V. R. Menžinští, V. M. Molotov, V. I. Něvskij, M. S. Olminskij, N. I. Podvojskij, N. G. Poletajev, K. N. Samojlovová, M. A. Saveljev, J. M. Sverdlov, N. A. Skrypnik, J. V. Stalin, P. I. Stučka, A. I. Uljanovová-Jelizarovová aj. Do Pravdy přispívali i bolševičtí poslanci IV. státní dумы. Své práce v ní publikoval M. Gorkij.

Pravda byla každodenním pojtkem mezi stranou a širokými lidovými masami. Kolem listu se vytvořila mnohatisícová armáda dělnických dopisovatelů. V každém čísle se uveřejňovaly desítky jejich příspěvků: za něco víc než dva roky to bylo přes 17 000. List psal o bezprávném postavení pracujících, uváděl konkrétní příklady, jak dělníci živoří, osvětloval průběh jednotlivých stávek většího i menšího rozsahu, usměrňoval mohutnější revoluční hnutí v duchu politiky strany, vychovával masy k třídní solidaritě a k proletářskému internacionalismu. Pravda měla mezi dělníky velkou autoritu. Mnoho místa věnoval list postavení rolnictva v carském Rusku, a to ve zvláštní rubrice Ze života rolníků. Na stránkách Pravdy Lenin důsledně bojoval za hegemonii proletariátu v budoucí revoluci, za svazek dělnické třídy a rolnictva a odhaloval kontrarevolučnost liberální buržoazie. List sehrál významnou úlohu v předvolební kampani do IV. státní dумы.

Pravda byla vystavena neustálé policejní perzekuci: jen za první rok její existence bylo proti redaktorům listu vedeno 36 soudních řízení, redaktoři odseděli ve vězení 48 měsíců. 41 čísel Pravdy bylo konfiskováno a osmkrát byla carskou vládou zastavena, ale list vycházel dál pod jinými názvy: Rabočaja pravda, Severnaja pravda, Pravda truda, Za pravdu, Proletarskaja pravda, Puť pravdy, Rabočij a Trudovaja pravda. V těchto těžkých podmínkách se bolševikům podařilo za něco víc než dva roky vydat 636 čísel. 8. (21.) července 1914 byla Pravda zastavena.

Vydávání tohoto listu bylo znovu obnoveno teprve po únorové revoluci 1917. Počínaje 5. (18.) březnem 1917 začal vycházet jako orgán ústředního výboru a petrohradského výboru SDDSR. Dne 5. (18.) dubna stanul po svém návratu ze zahraničí v čele redakce Lenin. V červenci až říjnu 1917 byla Pravda pronásledována prozatímní vládou, několikrát změnila svůj název a vycházela jako Listok Pravdy, Proletarij, Rabočij a Rabočij puť. Po vítězství Říjnové revoluce, od 27. října (9. listopadu) 1917, začal tento ústřední orgán strany vycházet pod svým původním názvem.

Lenin hodnotil list ve svých pracích Výsledky půlroční práce, Dělníci a Pravda, Dělnická třída a dělnický tisk, Zpráva ÚV SDDSR a směrnice delegací ÚV na bruselské poradě, K výsledkům Dne dělnického tisku, K desátému výročí Pravdy aj. (viz Sebrané spisy

21, Praha 1985, s. 456—472; Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 92 až 96; tento svazek, s. 246—253, 379—421 a 434—442; Spisy 33, Praha 1955, s. 346—350). — 46

- ¹⁶ Lenin má na mysli IV. sjezd Sociální demokracie Lotyšského kraje, který se konal ve dnech 13.—26. ledna (26. ledna—8. února) 1914 v Bruselu.

Lenin se aktivně zúčastnil přípravy i zasedání sjezdu. Před sjezdem vedl čilou korespondenci s lotyšskými bolševiky, jezdil do Berlína a Paříže, aby se s nimi osobně setkal a mohli si tak ujasnit otázky přípravy sjezdu, jeho složení, eventuálního výsledku střetnutí na něm atd. Na sjezdu referoval o vztahu Sociální demokracie Lotyšského kraje k SDDSR a o stanovisku k rozkolu ve frakci v dumě, zúčastnil se porad bolševických delegátů a pomáhal jim v přípravě návrhů rezolucí. Večer před sjezdem, 12. (25.) ledna 1914, přednesl v Bruselu pro sjezdové delegáty referát o národnostní otázce. Vyzval lotyšské marxisty, aby upevňovali skutečnou, a nikoli domnělou jednotu strany a chránili její řady před kolisavci a likvidátory, kteří jsou vyloženými zrádci věci dělnické třídy.

Lenin široce využil rezoluci IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje v boji proti likvidátorům a trockistům (viz tento svazek, článek Lotyšští dělníci o rozkolu v sociálně demokratické frakci, Odhalení „srpnové“ fikce, Likvidátoři a lotyšské dělnické hnutí aj.). Po houževnatém boji Lenina a lotyšských bolševiků proti smířliveckým tendencím se podařilo dosáhnout toho, že lotyšští sociální demokraté vystoupili ze srpnového bloku. Tento fakt hodnotil Lenin jako „smrtící úder“ trockistickému spolku.

Protokol IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje nebyl nalezen; je pouze známo, že k tisku jej připravoval Jansons-Brauns a že zůstal v Bruselu. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou mezi materiály poroninsko-krakovského archívu uloženy Leninovy dokumenty vztahující se k IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje, mimo jiné jeho poznámky o programu sjezdu, o průběhu jeho zasedání, o vystoupeních řečníků, jeho návrh rezoluce o vztahu Sociální demokracie Lotyšského kraje k SDDSR, konспект zprávy a závěrečného projevu (viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 319—320, 426—429). Velmi zajímavé jsou Leninovy poznámky a komentáře k projevům řečníků. — 47

- ¹⁷ Lenin uvádí rezoluci IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje „s nezbytnými úpravami“ vzhledem k carské cenzuře. Například místo slov „sjezd Sociální demokracie Lotyšského kraje“

je řečeno „zástupci všech lotyšských marxistických dělníků“, místo „SDDSR“ — „marxisté v jejich celku“, místo „V. celoruská konference z roku 1908 a plenární zasedání ÚV SDDSR z roku 1910“ — „zástupci marxistů celého Ruska z prosince 1908 a z ledna 1910“, místo „ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje“ — „vedení“. — 47

¹⁸ Lenin míní usnesení V. (londýnského) sjezdu SDDSR z roku 1907, V. celoruské konference SDDSR z roku 1908 a plenárního zasedání ÚV SDDSR z roku 1910. — 48

¹⁹ *Bund* (Všeobecný židovský dělnický svaz v Litvě, Polsku a Rusku) byl založen roku 1897 na ustavujícím sjezdu židovských sociálně demokratických skupin ve Vilně [Vilnius]. Sdružoval převážně poloproletářské židovské řemeslníky ze západoruských oblastí. Na I. sjezdu SDDSR (1898) vstoupil Bund do SDDSR „jako autonomní organizace, samostatná jen v otázkách týkajících se výlučně židovského proletariátu“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 11).

Bund byl nositelem nacionalismu a separatismu v dělnickém hnutí v Rusku. V dubnu 1901 se IV. sjezd Bundu usnesl změnit organizační vztahy k SDDSR stanovené na I. sjezdu SDDSR. Sjezd ve své rezoluci prohlásil, že považuje SDDSR za federativní svazek národních organizací a že Bund může být pouze její federativní součástí.

Na II. sjezdu SDDSR Bund vystoupil ze strany, protože sjezd odmítl uznat jej za jediného představitele židovského proletariátu. V roce 1906 byl Bund na základě usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu znovu přijat do SDDSR.

V SDDSR bundovci neustále podporovali oportunistické křídlo strany (ekonomisty, menševiky, likvidátory) a bojovali proti bolševismu a bolševikům. Proti bolševickému programovému požadavku práva národů na sebeurčení stavěl Bund požadavek kulturně národnostní autonomie. Za stolybinské reakce a nového revolučního rozmachu zaujímal Bund likvidátorské stanovisko a aktivně se podílel na vytvoření protistranického srpnového bloku. Za první světové války stáli bundovci na sociálšovinistických pozicích. V roce 1917 podporoval Bund prozatímní vládu a bojoval na straně nepřátel Říjnové revoluce. V letech cizí vojenské intervence a občanské války se vedení Bundu spojilo s kontrarevolučními silami. Někteří řadoví členové však začali spolupracovat se sovětskou mocí. V březnu 1921 se Bund rozpadl; část jeho členů byla přijata do KSR(b). — 52

²⁰ *PSS-levice* — Polská dělnická strana; vznikla v roce 1906 po rozkolu Polské socialistické strany (Polska Partia Socjalistyczna) — reformistické nacionalistické strany založené v roce 1892, v jejímž čele stál Józef Piłsudski. PSS vystupovala pod heslem boje za nezávislost Polska a prováděla separatistickou a nacionalistickou propagandu mezi polskými dělníky, které se snažila odvrátit od společného boje s ruskými dělníky proti samoděržaví a kapitalismu. Po celou dobu trvání PSS vznikaly v jejích řadách pod tlakem prostých dělníků levicové skupiny. Některé z nich se později přimkly k revolučnímu křídlu polského dělnického hnutí.

V roce 1906 se Polská socialistická strana rozštěpila na PSS-levici a na šovinistickou pravici, PSS-revoluční frakci. PSS-levice pod vlivem SDDSR a Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL) postupně přecházela na důsledně revoluční pozice. Za první světové války se většina členů PSS-levice hlásila k internacionalismu. V prosinci 1918 se PSS-levice sloučila se SDKPaL. Sloučené strany vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska (od roku 1925 se nazývala Komunistická strana Polska).

Pravicová část PSS pokračovala za první světové války ve své nacionálně šovinistické politice. Na území Haliče zformovala polské legie, které bojovaly na straně rakousko-německého imperialismu. Po vzniku polského buržoazního státu se pravicová PSS spojila v roce 1919 s organizacemi PSS na polském území, jež bylo předtím obsazeno Německem a Rakouskem, a přijala opět název Polská socialistická strana. Získala rozhodující vliv ve vládě a zasadila se o to, aby moc přešla do rukou polské buržoazie. Soustavně prováděla protikomunistickou propagandu a podporovala agresivní politiku proti Sovětskému Rusku, politiku a anexi utlačování západní Ukrajiny a západního Běloruska. Jednotlivé skupiny PSS, které s touto politikou nesouhlasily, vstupovaly do Komunistické strany Polska.

Po fašistickém převratu Piłsudského v květnu 1926 se PSS formálně octla v parlamentní opozici. Ve skutečnosti však nikdy proti fašistickému režimu nebojovala a dál pokračovala ve své protikomunistické a protisovětské propagandě. Levicové síly PSS spolupracovaly v těch letech s polskými komunisty a v četných kampaních podporovaly taktiku jednotné fronty.

Za druhé světové války se PSS znovu rozštěpila. Její pravicová, šovinistická část přijala název Wolność, Równość, Niepodległość (WRN — Svoboda, Rovnost, Nezávislost) a vstoupila do reakční polské emigrantské „vlády“ v Londýně. Levicová část PSS, která přijala název Dělnická strana polských socialistů, se pod vlivem

Polské dělnické strany, založené v roce 1942, zapojila do národní fronty boje proti hitlerovským okupantům, bojovala za osvobození Polska od fašistické poroby a byla pro navázání přátelských styků se Sovětským svazem.

Po osvobození východní části Polska od německých okupantů a po vytvoření Polského výboru národního osvobození přijala Dělnická strana polských socialistů v roce 1944 opět název Polská socialistická strana a spolu s Polskou dělnickou stranou se podílela na budování lidově demokratického Polska. V prosinci 1948 se obě strany sloučily a vytvořily Polskou sjednocenou dělnickou stranu (PSDS). — 52

- ²¹ Stať *Ještě jedno polížení socialismu* byla uveřejněna v březnu 1914 ve 3. čísle časopisu *Sovremennyj mir*.

Sovremennyj mir — měsíčník pro literaturu, vědu a politiku; vycházel v Petrohradě od října 1906 do roku 1918. Velmi úzce s ním spolupracovali menševici včetně G. V. Plechanova. Po uzavření bloku s plechanovovci a na počátku roku 1914 s ním spolupracovali i bolševici. Za první světové války se stal orgánem sociálšovinistů. — 55

- ²² L. N. Tolstoj o tom mluví v roce 1909 v předmluvě^[294] k souboru obrazů N. Orlova *Ruští mužici*. — 57

- ²³ *Žizň* — časopis pro literaturu, vědu a politiku. Vycházel v Petrohradě v letech 1897—1901. Přispívali do něho legální marxisté (M. I. Tugan-Baranovskij, P. B. Struve aj.), pokrokoví spisovatelé a kritici (M. Gorkij, A. P. Čechov, V. V. Veresajev, S. G. Skitalec, I. A. Bunin a J. A. Solovjov). V časopise byla otištěna Marxova práce *Mzda, cena a zisk* a rovněž Leninovy články *Kapitalismus v zemědělství* (O knize Kautského a článku pana Bulgakova) a *Odpověď panu P. Něždanovovi* (viz *Sebrané spisy* 4, Praha 1980, s. 109—164 a 169—174).

V červnu 1901 vláda časopis zastavila. Jeho vydávání obnovila v dubnu 1902 v zahraničí sociálně demokratická skupina *Žizň* (V. D. Bonč-Brujevič, V. A. Posse, V. M. Věličkinová, G. A. a M. A. Kuklinovi aj.). V zahraničí vyšlo šest sešitů časopisu, dvanáct čísel jeho přílohy *Listok Žizni* a jednotlivé publikace edice *Bibliotěka Žizni*. Skupina *Žizň* nejednou sklouzla od sociálně demokratických názorů a taktiky ke křesťanskému socialismu a anarchismu. V prosinci 1902 se rozpadla a vydavatelství bylo zrušeno. — 60

- ²⁵ Rezoluci o vytvoření organizačního oddělení ÚV pro řízení ilegální práce schválil ústřední výbor na zasedáních 2.—4. (15.—17.) dubna 1914 v Krakově. Zasedání řídil Lenin za účasti zástupce bolševické frakce v dumě G. I. Petrovského, který přijel z Ruska. Ústřední výbor jednal o přípravě svolání řádného sjezdu SDDSR, o průběhu Dne dělnického tisku, o práci mezi rolnictvem, o záležitostech v dumě a o zprávě bolševické frakce v dumě, dále o mezinárodní konferenci žen, o vídeňském kongresu II. internacionály, o přípravě letáků k 1. máji a jiných otázkách.

V souvislosti s projednáváním otázky o vytvoření organizačního oddělení ÚV pro řízení ilegální práce a se schválením rezoluce k této otázce Lenin doporučil, aby se členy organizačního oddělení ÚV stali významní straníční pracovníci M. I. Kalinin, A. S. Kiseljov a další a také dělníci pracující jako aktivisté v pojišťovacím hnutí.

Kromě publikované rezoluce se zachoval konспект programu zasedání ÚV, vypracovaného Leninem.

Pokud jde o zprávu ÚV SDDSR pro vídeňský kongres II. internacionály, ÚV se usnesl „uložit členům ÚV v zahraničí, aby vypracování zprávy zajistili“. Tento úkol splnil Lenin. V dubnu až květnu 1914 napsal Osnovu a stručný konспект zprávy ÚV SDDSR pro vídeňský kongres II. internacionály (viz tento svazek, s. 457—460). — 78

- ²⁶ Svolání *sjezdu strany* se mělo časově shodovat s mezinárodním socialistickým kongresem ve Vídni, stanoveným na srpen 1914. Při ruském kolegiu ÚV byla vytvořena organizační komise pro svolání sjezdu. Bylo rozhodnuto vytvořit komise také v Moskvě, na Kavkaze, na jihu Ruska a na Uralu. Před sjezdem měli důvěrníci ÚV navštívit místní stranické organizace v zájmu zajištění organizačních otázek a rovněž tak je měli navštívit bolševičtí poslanci Státní dumy. Lenin sám přidělil každému poslanci oblast, v níž měl pracovat. G. I. Petrovskij měl jet na Ukrajinu a do Estonska, M. K. Muranov na Ural, N. R. Šagov do Kostromy a poté do Vladimíru, A. J. Badajev kromě Petrohradu ještě do Povolží a na Kavkaz.

V dubnu 1914 dostala bolševická frakce v dumě od Lenina pokyn zintenzívnit přípravy na sjezd strany. Zvláště intenzívně probíhaly přípravné práce na jaře a v létě 1914. Byl vypracován program sjezdu a navrženi delegáti. Na sjezdu měly být projednány tyto otázky: zpráva o činnosti ÚV a zprávy místních organizací,

politická situace, organizační úkoly strany, úkoly stávkového hnutí, taktika hnutí za pojištění, některé doplňky k minimálnímu programu, národnostní otázka, likvidátoři v souvislosti s poradou připravovanou mezinárodním socialistickým byrem, přispívání do buržoazního tisku a další aktuální otázky. Koncem července 1914 byly příprava sjezdu a volby delegátů na mezinárodní socialistický kongres téměř skončeny. Vše bylo připraveno i po organizační a technické stránce. Vyhlášení války, po němž následovalo období reakce, výrazně změnilo i vnitropolitickou situaci. Hranice byly uzavřeny a veškeré spojení s ostatními zeměmi přerušeno. Řádný sjezd strany byl odložen na vhodnější dobu. Za těchto podmínek se nekonal ani mezinárodní socialistický kongres. Přestože se sjezd strany nekonal, příprava na něj sehrála i tak významnou úlohu v posílení a upevnění stranických organizací. — 78

- ²⁷ Článek *O formách dělnického hnutí (Výluka a marxistická taktika)* byl napsán v souvislosti s výlukou, kterou vyhlásili petrohradští továrníci 20. března (2. dubna) 1914.

V březnu 1914 došlo v petrohradské továrně Treugolnik k hromadné otravě dělnic, což vyvolalo všeobecné pobouření a protestní stávky proletariátu hlavního města. Na stávky odpověděli petrohradští továrníci výlukou. Za jediný den se ocitlo na dlažbě 70 000 lidí. Továrníci počítali s tím, že výlukou vyprovokují dělníky k masové stávce a snadněji se vypořádají s dělnickým hnutím. Dělníci, vedeni bolševiky, se však vyprovokovat nedali. Protože za výluky nebylo účelné vyhlašovat masovou stávku, vyzvala Pravda dělníky k jiným formám boje: k masovým shromážděním v podnicích a k revolučním pouličním demonstracím. Petrohradský výbor SDDSR vydal proklamaci, v níž vyzval dělníky k demonstraci 4. dubna 1914, v den druhého výročí lenského masakru.

Toho dne byl v listě Puť pravdy uveřejněn jako redakční Leninův článek *O formách dělnického hnutí*. Článek, maximálně přizpůsobený podmínkám cenzury, vyzýval dělníky k plnění usnesení krakovské rady ÚV SDDSR se stranickými pracovníky, v němž se mluvilo o hledání „nových forem boje proti výlukám“ a o nahrazení politické stávky „revolučními shromážděními a revolučními pouličními demonstracemi“. Lenin zvláště zdůrazňoval význam revoluční demonstrace jako historicky nejednou osvědčené formy boje.

Dělníci pochopili výzvu strany: mohutná revoluční demonstrace se uskutečnila. Psaly o ní všechny buržoazní listy. Likvidátorská Severnaja rabočaja gazeta sice uveřejnila o demonstraci zprávu, ale zamlčela, že petrohradský výbor rozšiřoval leták, a navíc vy-

stoupila proti Leninovu článku O formách dělnického hnutí. Ve dnech ostrého boje proti kapitalistům likvidátoři vyzývali dělníky „ke klidu“ a útočili na bolševiky, že zorganizovali revoluční demonstraci. Lenin nazval počínání likvidátorů podivným a jejich postoj k demonstraci 4. dubna charakterizoval jako jeden z typických případů maření ilegální práce. Odhalení postupu likvidátorů věnoval mnoho místa ve zprávě ÚV SDDSR bruselské poradě (viz tento svazek, s. 379–421). — 80

²⁸ Je míněna *porada ÚV SDDSR se stranickými pracovníky*, z konspiračních důvodů zvaná „únorová“; konala se ve dnech 26. prosince 1912–1. ledna 1913 (8.–14. ledna 1913) v Krakově. Této poradě se zúčastnili V. I. Lenin, N. K. Krupská, J. V. Stalin a bolševičtí poslanci IV. státní dumy A. J. Badajev, G. I. Petrovskij, N. R. Šagov aj. Na poradě byly zastoupeny ilegální stranické organizace Petrohradu, moskevské oblasti, jižního Ruska, Uralu a Kavkazu. Poradě předsedal Lenin; přednesl referáty *Revoluční rozmach, stávky a úkoly strany a O vztahu k likvidátorství a o jednotě* (text referátů se nedochoval), sestavil a zredigoval všechny rezoluce porady a napsal o poradě *Zprávu ÚV SDDSR*.

Porada schválila usnesení k nejdůležitějším otázkám dělnického hnutí: o úkolech strany v souvislosti s novým revolučním rozmachem a růstem stávkového hnutí, o výstavbě ilegální organizace, o činnosti sociálně demokratické frakce v dumě, o pojišťovací kampani, o stranickém tisku, o národních sociálně demokratických organizacích, o boji proti likvidátorství a o jednotě proletářské strany (viz *Sebrané spisy* 22, Praha 1985, s. 269–290).

Usnesení porady měla velký význam pro upevňování strany a její jednoty, pro rozšiřování a upevňování spojení strany s širokými masami pracujících a pro vypracovávání nových forem stranické práce v podmínkách vzestupu revolučního hnutí.

Rezoluce krakovské porady potvrdil ÚV SDDSR a brzy po jejím ukončení byly hektograficky rozmnoženy. V první polovině února (podle nového kalendáře) 1913 byly rezoluce spolu se *Zprávou ÚV o poradě* vydány jako zvláštní brožura v Paříži. Rezoluce *O reorganizaci a práci redakce listu Pravda*, která byla pravděpodobně projednávána rovněž na uzavřených zasedáních ÚV po skončení porady, nebyla z konspiračních důvodů uveřejněna. Zachovala se v rukopisné kopii N. K. Krupské (viz *Sebrané spisy* 22, s. 289–290).

Protokol porady se nezachoval. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou jen stručné Leninovy poznámky o průběhu diskuse k některým otázkám a struč-

ná osnova jeho referátu o revolučním rozmachu, stávkách a úkolech strany. — 81

²⁹ Volby do *pojišťovací rady* v Petrohradě se konaly 2. (15.) března 1914. Kolem voleb se rozpoutal ostrý boj mezi bolševiky na jedné straně a likvidátory a levicovými narodniky (esery) na druhé straně. Bolševici, vycházejíce z usnesení poroninské porady ÚV SDDSR se stranickými pracovníky O práci v legálních spolcích, bojovali za získání vlivu v legálních dělnických organizacích a legálních dělnických spolcích; využili k tomu pojišťovací kampaň jako jednu z možností posílení svého vlivu v masách. V tomto boji sehrála významnou úlohu Pravda. V souvislosti s volbami do pojišťovací rady uveřejnily list Proletarskaja pravda, časopis Voprosy strachovanija a poté i Puť pravdy dispozice bolševiků zástupcům dělníků v pojišťovacích institucích a v pojišťovací radě. Likvidátoři uveřejnili v listu Novaja rabočaja gazeta vlastní dispozice s požadavkem, aby dělničtí zástupci vytvořili samostatnou skupinu, nezávislou na straně.

Dne 2. (15.) března se k volbám dělnických zástupců do pojišťovací rady dostavilo 47 zmocněnců. Většinou hlasů byli zvoleni kandidáti zapsaní v seznamu listu Puť pravdy. Členy rady byli zvoleni: G. M. Škapin (Putilovův závod), S. D. Čudin (kovodělný závod), G. I. Osipov (muniční továrna), N. I. Iljin (Něvský závod na výrobu stearínu), S. I. Jankin (hřebíkárna); za náhradníky byli zvoleni N. M. Švernik (Ericsonova továrna), A. S. Kuklin (závod Lessner junior), F. A. Amosov (Něvský závod za výrobu stearínu), V. M. Caplin (Něvské loděnice), P. I. Sudakov (kovodělný závod) a další. Ve volbách do pojišťovací rady utrpěli likvidátoři naprostou porážku: tři čtvrtiny účastníků shromáždění volitelů se vyslovily pro mandát bolševiků a odmítly mandát bloku likvidátorů a eserů. Likvidátoři neuspěli ani ve volbách do celoruské pojišťovací instituce. Z 57 zmocněnců bylo 82 % pravdovců. — 82

³⁰ *Stojkaja mysl* — jeden z názvů legálního listu levicových narodníků (eserů) Živaja mysl; vycházel v Petrohradě od srpna 1913 do července 1914. Několikrát změnil svůj název: Volnaja mysl, Věrnaja mysl, Mysl truda, Severnaja mysl aj. — 84

³¹ Rukopis článku *K otázce národnostní politiky* je návrhem projevu, který měl přednést ve IV. státní dumě bolševický poslanec G. I. Petrovskij. Protože však 22. dubna (5. května) 1914 byli levicoví poslanci na 15 zasedání z dumy vyloučeni (podrobněji o tom viz tento svazek, s. 150—152), nepodařilo se už s projevem vystoupit.

Rukopis návrhu projevu se nezachoval celý, chybějící místa textu jsou v poznámkách pod čarou. — 88

- ³² *Graždánin* — reakční časopis; vycházel v Petrohradě v letech 1872 až 1914. Od 80. let 19. stol. byl orgánem krajních monarchistů. Redigoval jej kněz Meščerskij a financovala vláda. Nevycházel ve velkém nákladu, měl však vliv na byrokratické kruhy. — 88
- ³³ *Progresisté* — politické seskupení ruské liberálně monarchistické buržoazie, která se při volbách do státních dum a v dumách pokoušela sjednotit pod heslem „nestranickosti“ příslušníky různých buržoazních a velkostatkářských stran a skupin.

V listopadu 1912 vytvořili progresisté samostatnou politickou stranu s tímto programem: umírněná ústava založená na censu, drobné reformy, jmenování vládního kabinetu odpovědného dumě, potlačení revolučního hnutí. Lenin poukazoval na to, že svým složením a ideologií jsou progresisté „*kříženci oktabristů s kadety*“, a program jejich strany charakterizoval jako nacionálně liberální. Napsal: „Bude to strana ‚opravdové‘ kapitalistické buržoazie, jakou vidíme v Německu“ (Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 349, 265).

Za první světové války progresisté zvýšili svou aktivitu, požadovali změny ve vojenském velení, mobilizaci průmyslu pro potřeby fronty a „vládní kabinet odpovědný dumě“ se zástupci ruské buržoazie. Po únorové revoluci vstoupili někteří vůdcové této strany do prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci bojovala strana progresistů proti sovětské moci.

Kadeti — členové Konstitučně demokratické strany, hlavní strany liberálně monarchistické buržoazie. Vznikla v říjnu 1905; tvořili ji představitelé buržoazie, činitelé zemstev z řad statkářů a příslušníci buržoazní inteligence. Význačnými činiteli kadetů byli P. N. Miljukov, S. A. Muromcev, V. A. Maklakov, A. I. Šingarjov, P. B. Struve, F. I. Rodičev aj. Aby oklamali široké vrstvy pracujících, říkali si kadeti neprávem „strana svobody lidu“, avšak ve skutečnosti jejich požadavky končily u konstituční monarchie. Za svůj hlavní úkol považovali boj proti revolučnímu hnutí a šlo jim o to, aby se podíleli na moci společně s carem a feudálními statkáři. Za první světové války aktivně podporovali expanzivní zahraniční politiku carské vlády. V únorové revoluci 1917 se pokoušeli zachránit monarchii. V prozatímní vládě prováděli protilidovou kontrarevoluční politiku vyhovující zájmům amerických, anglických a francouzských imperialistů. Po Říjnové revoluci se stali nesmiřitelnými nepřáteli sovětské moci a zúčastnili se všech ozbrojených kontrarevolučních akcí a intervenčních tažení. Po porážce inter-

ventů a bělogvardějců pokračovali ve své kontrarevoluční činnosti v emigraci. — 89

- ³⁴ *Reč* — deník, ústřední orgán kadetské strany. Vycházel od 23. února (8. března) 1906 v Petrohradě. Faktickými redaktory byli P. N. Miljukov a I. V. Gessen, jejich nejbližšími spolupracovníky M. M. Vinaver, P. D. Dolgorukov, P. B. Struve a jiní. Vydávání listu bylo zastaveno 26. října (8. listopadu) 1917 vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu. Do srpna 1918 vycházel ještě pod názvy Naša reč, Svobodnaja reč, Věk, Novaja reč a Naš věk. — 92
- ³⁵ *Kijevskaja mysl* — buržoazně demokratický deník; vycházel v Kyjevě v letech 1906—1918. Spolupracovali s ním sociální demokraté, převážně menševici. Od roku 1917 list vycházel v ranním a večerním vydání. — 92
- ³⁶ *Polské kolo* — sdružení polských poslanců v I. a II. státní dumě. Vedoucí skupinu v tomto sdružení tvořili národní demokraté — členové reakční, nacionalistické strany polských statkářů a buržoazie. Ve všech hlavních otázkách taktiky dumy podporovalo Polské kolo okřabristy. — 95
- ³⁷ *Chartismus* (z anglického charter — charta) — masové revoluční hnutí anglických dělníků ve 30.—40. letech 19. století, vyvolané těžkou hospodářskou situací a politickým bezprávím. Podle Leninových slov to bylo „první široké, opravdu masové, politicky vyhraněné a proletářsky revoluční hnutí“ (Spisy 29, Praha 1955, s. 303). Organizačním centrem hnutí proletariátu se stalo Sdružení londýnských dělníků. Jeho vedení vypracovalo petici adresovanou parlamentu, jež byla uveřejněna v květnu 1838. Tato Charta lidu obsahovala šest programových článků: všeobecné volební právo pro muže od 21 let, tajné hlasování, zrovnoprávnění volebních obvodů, zrušení majetkového censu pro kandidáty na poslance parlamentu, stanovení platu pro poslance a každoroční parlamentní volby. Hnutí začalo mohutnými demonstracemi pod heslem boje za prosazení Charty lidu. V červenci 1840 bylo založeno Národní chartistické sdružení, první masová strana dělníků v dějinách dělnického hnutí.
- Dne 2. května 1842 předložili chartisté parlamentu druhou petici, obsahující tentokrát už požadavky sociálního charakteru (zkrácení pracovní doby, zvýšení mezd aj.). Parlament ji zamítl. Chartisté odpověděli generální stávkou.
- V roce 1848 plánovali chartisté hromadný pochod k parlamentu

s třetí peticí, avšak vláda stáhla k městu vojsko a pochod znemožnila. Parlament petici projednal po mnoha měsících a opět ji zamítl. Po roce 1848 začalo chartistické hnutí upadat. Jeho neúspěch pramenil hlavně z toho, že nemělo jasný program a taktiku a chybělo mu důsledné proletářské revoluční vedení. Přesto však měli chartisté obrovský vliv jak na politické dějiny Anglie, tak i na rozvoj mezinárodního dělnického hnutí. — 100

³⁸ *Mezinárodní socialistické byro* — stálý výkonný a informativní orgán II. internacionály. Bylo vytvořeno ze zástupců socialistických stran jednotlivých zemí na základě usnesení pařížského kongresu II. internacionály v září 1900. Za ruské sociální demokraty byli do byra delegováni G. V. Plechanov a B. N. Kričevskij. Od roku 1905 zastupoval SDDSR v byru V. I. Lenin.

Na prosincovém zasedání MSB v roce 1913 byla vznesena otázka o situaci v Rusku a schválena rezoluce, v níž se frakcím sociální demokracie Ruska doporučovalo učinit opatření k obnovení jednoty. MSB mělo být prostředníkem při organizování „výměny názorů“ o možnosti obnovit jednotu SDDSR a uložilo svému výkonnému výboru navázat za tím účelem „spojení se všemi frakcemi dělnického hnutí v Rusku včetně Polska“.

V tomto článku je stručně vyložena odpověď ÚV strany, který vyjádřil souhlas s účastí na poradě svolávané MSB. Tato odpověď byla „oficiální zprávou“ ústředního výboru výkonné komisi MSB; o jejím odeslání psal Lenin tajemníkovi MSB Huysmansovi v dopise z 18.—19. ledna (31. ledna—1. února) 1914 (viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 324—332). — 104

³⁹ *II. státní дума* byla svolána 20. února (5. března) 1907. Její složení bylo levější než složení I. dumy, i když volby do ní probíhaly v atmosféře vojenských polních soudů a represálií. Byl to důsledek výraznější diferenciací politických stran, růstu třídního uvědomění mas a také účasti bolševiků ve volbách.

Složení dumy svědčilo o zesílení jednak levicových stran — sociálních demokratů a narodnických skupin, jednak pravice, a to na úkor kadetů. Rozdělení členů II. státní dumy podle politických skupin vypadalo takto: 54 příslušníků pravice, tj. monarchistů a oktábristů, 99 kadetů a s nimi sympatizujících, 76 zástupců stran neruských národů a národností, 50 členů bez stranické příslušnosti, 17 poslanců za kozáckou skupinu, 16 lidových socialistů, 37 eserů, 104 trudoviků a 65 sociálních demokratů. Vzhledem k ústupu revoluce měla II. дума menší politický význam, přestože byla svým složením levěji orientovaná.

Pravicové strany v II. dumě ve všech směrech bezvýhradně podporovaly politiku carské vlády. Rovněž kadeti, jejichž kontrarevolučnost se v době II. dумы definitivně potvrdila, byli pro dohodu se samoděržavím.

V sociálně demokratické frakci II. dумы měli převahu menševici. V činnosti frakce se projevila oportunistická taktika menševiků, kteří byli zastánci bloků s kadety a podporovali v lidu konstituční iluze. Lenin kritizoval chyby sociálně demokratické frakce v dumě, poukazoval na nesoulad názorů mezi většinou sociální demokracie v Rusku a jejími zástupci v dumě. Bolševici využívali dumu k demaskování carismu a zrádovské úlohy kontrarevoluční buržoazie, hlásali a propagovali revoluční program strany, snažili se vymanit rolnictvo z vlivu liberálů a vytvořit v dumě revoluční blok zástupců dělnické třídy a rolnictva. Linie bolševiků byla novou, revoluční marxistickou linií v činnosti zástupců proletariátu v parlamentních institucích. Menševici však uplatňovali v dumě oportunistickou taktiku podpory kadetů. — 105

- ⁴⁰ *III. státní дума* fungovala od 1. (14.) listopadu 1907 do 9. (22.) června 1912 (celkem se sešla pětkrát). Tato дума, zvolená na základě volebního zákona z 3. června, byla svou třídní podstatou a zastoupením stran černosotňovsko-okťabristická a jako taková byla poslušným nástrojem v rukou carské vlády při provádění kontrarevoluční politiky násilí a potlačování revolučních sil v Rusku.

Zpočátku bylo v dumě zastoupeno 11 politických stran a skupin. Z toho bylo 147 poslanců pravice (krajní pravice, nacionalisté a umírnění příslušníci pravice), 154 okťabristů, 7 poslanců za polskou, litevskou a běloruskou národní skupinu, 11 za Polské kolo, 28 za skupinu progresistů, 8 za skupinu muslimů, 54 za kadety, 14 za Trudovickou skupinu a 19 za sociální demokraty.

Sociálně demokratická frakce v III. státní dumě měla velmi obtížné pracovní podmínky, byla početně slabá a zpočátku se také dopouštěla některých chyb. Přesto však vykonala zásluhou svých bolševických poslanců velmi mnoho pro odhalení protilidové politiky III. dумы a pro politickou výchovu proletariátu a rolnictva v Rusku. — 105

- ⁴¹ *Čaj* — týdeník, orgán Bundu; vycházel v jazyce jidiš od 20. prosince 1912 (2. ledna 1913) do 5. (18.) května 1914 v Petrohradě. — 111

- ⁴² *Russkaja mysl* — liberálně narodnický měsíčník; vycházel v Moskvě v letech 1880—1918. V 90. letech občas otiskoval články marxistů.

Do literární rubriky přispívali pokrokoví spisovatelé A. P. Čechov, M. Gorkij, V. G. Korolenko, D. N. Mamin-Sibirjak, G. I. Uspenskij aj. Po revoluci 1905 se časopis stal orgánem pravého křídla strany kadetů a redigoval jej P. B. Struve. — 113

- ⁴³ *Kolokol* — politický časopis; vycházel pod heslem *Vivos voco!* (Volám živé!) od 1. července 1857 do dubna 1865 v Londýně a od května 1865 do července 1867 v Ženevě jako měsíčník a jeden čas i jako čtrnáctideník. Vydávali jej A. I. Gercen a N. P. Ogarjov ve Svobodné ruské tiskárně, založené Gercenem. Vyšlo 245 čísel. V roce 1868 vycházel časopis ve francouzštině, některá čísla měla přílohy v ruštině. Vycházel v nákladu až 2500 výtisků a byl velmi rozšířen po celém Rusku. Odhaloval zvlíli samoděržaví, kořistnictví a zkorumpovanost úřednictva a nemilosrdné vykořisťování rolníků statkáři, uveřejňoval revoluční výzvy a pomáhal probouzet masy k boji proti carské vládě a vládnoucím třídám.

Kolokol stál v čele revolučního necenzurovaného tisku, byl předchůdcem dělnického tisku v Rusku a sehrál významnou úlohu ve vývoji všeobecně demokratického a revolučního hnutí, v boji proti samoděržaví a nevolnictví. — 116

- ⁴⁴ *Dopis Gogolovi*[?] napsal V. G. Bělinskij v červenci 1847. Poprvé jej uveřejnil Gercen v almanachu *Poljarnaja zvezda* v roce 1855. — 116

- ⁴⁵ *Jiskra* (stará) — první celoruský ilegální marxistický list, který v roce 1900 založil V. I. Lenin. List měl rozhodující význam pro vytvoření revoluční marxistické strany dělnické třídy v Rusku.

První číslo leninské *Jiskry* vyšlo v prosinci 1900 v Lipsku, další čísla vycházela v Mnichově, od července 1902 v Londýně a od jara 1903 v Ženevě. Při zakládání *Jiskry* (zajišťování tajné tiskárny, opatření liter azbuky apod.) značně pomáhali němečtí sociální demokraté C. Zetkinová, A. Braun a jiní, dále polský revolucionář J. Marchlewski, který tehdy žil v Mnichově, a jeden z vedoucích činitelů britské Sociálně demokratické federace Harry Quelch.

Členy redakce *Jiskry* byli V. I. Lenin, G. V. Plechanov, L. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov a V. I. Zasuličová. Tajemnicí redakce byla zpočátku I. G. Smidovičová-Lemanová a od jara 1901 N. K. Krupská, která také vedla veškerou korespondenci *Jiskry* se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku.

Středem pozornosti *Jiskry* byly otázky revolučního boje proletariátu a všech pracujících v Rusku proti carskému absolutismu. Velkou pozornost věnoval list také nejdůležitějším událostem

mezinárodního života, hlavně v mezinárodním dělnickém hnutí. Lenin byl fakticky hlavním redaktorem Jiskry, stál v jejím čele, psal články o všech základních otázkách výstavby strany a třídního boje proletariátu v Rusku.

Jiskra se stala centrem, kolem něhož se sjednocovaly všechny síly strany a kde se soustřeďovaly a vychovávaly stranické kádry. V mnoha ruských městech (v Petrohradě, Moskvě, Samaře i jinde) vznikly skupiny a výbory SDDSR pracující v duchu leninské Jiskry. V lednu 1902 byla na sjezdu jiskrovců v Samaře založena ruská organizace Jiskry. Jiskrovské organizace vznikaly a pracovaly pod přímým vedením Leninových žáků a spolubojovníků I. V. Babuškina, N. E. Baumana, S. I. Guseva, M. I. Kalinina, P. A. Krasikova, G. M. Kržižanovského, F. V. Lengnika, P. N. Lepešinského, I. I. Radčenko aj.

Z Lenina podnětu a za jeho přímé účasti vypracovala redakce Jiskry návrh programu strany (byl uveřejněn 1. června 1902 ve 21. čísle Jiskry) a připravila II. sjezd SDDSR, který se konal 17. (30.) července—10. (23.) srpna 1903. Ještě před svoláním sjezdu se většina místních sociálně demokratických organizací v Rusku připojila k Jiskře, schválila její taktiku, program a organizační plán a uznala ji za svůj řídicí orgán. Ve zvláštním usnesení sjezd zdůraznil mimořádnou úlohu Jiskry v boji o stranu a prohlásil ji za ústřední orgán SDDSR.

Brzy po II. sjezdu strany se za Plechanovovy podpory zmocnili Jiskry menševici. Od 52. čísla přestala být Jiskra bojovým revolučně marxistickým orgánem. — 118

- ⁴⁶ Jde o I. sjezd SDDSR, který se konal ve dnech 1.—3. (13.—15.) března 1898 v Minsku. Zúčastnilo se ho devět delegátů za šest organizací: petrohradský, moskevský, jekatěrinoslavský a kyjevský Svaz boje za osvobození dělnické třídy, skupinu kolem kyjevského listu *Rabočaja gazeta* a Bund. Sjezd zvolil ústřední výbor strany, potvrdil list *Rabočaja gazeta* jako oficiální orgán strany, vydal Manifest a prohlásil Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí za představitele strany v zahraničí (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 9—12).

Význam I. sjezdu SDDSR spočíval v tom, že ve svých usneseních a v Manifestu vyhlásil založení Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, což mělo velký revoluční a propagandistický význam. Sjezd však neschválil program a nevypracoval stanovy strany; ústřední výbor byl brzy po sjezdu zatčen a tiskárna listu *Rabočaja gazeta* byla zabavena, takže se sjezdu nepodařilo sjednotit a spojit

jednotlivé marxistické kroužky a organizace. Činnost místních organizací nebyla řízena z jednoho ústředí a neměla jednotnou linii. — 119

- ⁴⁷ *S.-Petěrburgskij rabočij listok* — orgán petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Vyšla dvě čísla: 1. číslo v únoru 1897 (datováno jako lednové) bylo rozmnoženo na mimeografu v počtu 300—400 výtisků v Rusku a 2. číslo vyšlo tiskem v září 1897 v Ženevě.

List zdůrazňoval, že je nutné spojovat hospodářský boj dělnické třídy s obsáhlými politickými požadavky a založit dělnickou stranu.

— 119

- ⁴⁸ *Rabotnik* — neperiodický sborník; vydával jej v letech 1896—1899 v Ženevě Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí za redakce skupiny Osvobození práce. Podnět k jeho vydávání dal Lenin. Za svého pobytu v zahraničí v roce 1895 se Lenin dohodl s G. V. Plechanovem a P. B. Axelrodem, že sborník bude vydávat a redigovat skupina Osvobození práce. Po návratu do Ruska vyvinul obrovské úsilí, aby pro sborník zajistil články a příspěvky z Ruska a získal pro něj materiální podporu. Před svým zatčením v prosinci 1895 napsal a zaslal redakci sborníku nekrolog Bedřich Engels (viz Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27) a připravil několik kratších příspěvků, z nichž část (Vanějevův, Silvinův a Šestěrninův) byla uveřejněna v dvojčíslech 1/2 a 5/6.

Celkem vyšlo šest čísel sborníku *Rabotnik* ve třech sešitech a deset čísel přílohy *Listok Rabotnika*. — 121

- ⁴⁹ *Druhý sjezd SDDSR* se konal ve dnech 17. (30.) července—10. (23.) srpna 1903. Prvních 13 zasedání probíhalo v Bruselu, protože však sjezd sledovala policie, byl přeložen do Londýna.

Sjezd připravila Jiskra, která pod Leninovým vedením vykonala obrovskou práci pro sjednocení ruských sociálních demokratů v duchu zásad revolučního marxismu.

Na sjezdu bylo přítomno 43 delegátů s rozhodujícím hlasem, kteří zastupovali 26 organizací (skupinu Osvobození práce, organizaci Jiskry, zahraniční a ústřední výbor Bundu, Zahraniční ligu ruské revoluční sociální demokracie, Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí a 20 sociálně demokratických výborů a svazů v Rusku. Protože někteří delegáti měli dva hlasy, bylo na sjezdu celkem 51 rozhodujících hlasů. Složení sjezdu nebylo stejnorodé. Kromě stoupců Jiskry se ho zúčastnili její odpůrci a rovněž nestálé, kolísavé živly.

Nejdůležitějšími úkoly sjezdu bylo schválení programu a stanov strany a volba jejích vedoucích orgánů. Lenin a jeho stoupenci zahájili na sjezdu energický boj proti oportunistům.

V diskusi oportunisté ostře napadli návrh programu strany, vypracovaný redakcí Jiskry, zejména tezi o vedoucí úloze strany v dělnickém hnutí, tezi o nutnosti nastolit diktaturu proletariátu a agrární část programu. Sjezd odrazil útoky oportunistů a jednoduše (při jedné abstenci) schválil program strany, v němž byly zformulovány jak nejbližší úkoly proletariátu v nadcházející buržoazně demokratické revoluci (minimální program), tak i úkoly spojené s bojem za vítězství socialistické revoluce a nastolením diktatury proletariátu (maximální program). Poprvé v dějinách mezinárodního dělnického hnutí od Marxovy a Engelsovy smrti byl schválen revoluční program, v němž byl Leninovou zásluhou označen za hlavní úkol strany dělnické třídy boj za diktaturu proletariátu.

Při projednávání stanov strany se rozpoutal prudký boj o organizační zásady výstavby strany. Lenin a jeho stoupenci usilovali o vytvoření bojové revoluční strany dělnické třídy a považovali za nezbytné, aby sjezd schválil takové stanovy, které by ztížily všem nestálým a kolísavým živlům přístup do strany. Proto ve formulaci prvního článku stanov, kterou navrhl Lenin, bylo členství ve straně podmíněno nejen uznáním programu a hmotnou podporou strany, ale i osobní účastí na práci v jedné z jejích organizací. Martov předložil sjezdu vlastní formulaci prvního článku, která kromě uznání programu a hmotné podpory strany podmiňovala členství ve straně pouze pravidelnou osobní pomocí straně pod vedením některé její organizace. Martovovu formulaci, která usnadňovala vstup do strany všem nestálým živlům, podpořili na sjezdu nejen protijiskrovci a „bláto“ („střed“), ale i „měkčí“ (nepevní) jiskrovci, a tak ji sjezd nepatrnou většinou schválil. V podstatě však schválil stanovy v té podobě, jak je vypracoval Lenin. Sjezd schválil rovněž řadu rezolucí o taktice.

Na sjezdu došlo k rozkolu mezi důslednými zastánci jiskrovského směru (Leninovými stoupenci) a „měkkými“ jiskrovci (Martovovými stoupenci). Stoupenci leninského směru získali ve volbách do ústředních stranických orgánů většinu (bolšinstvo) a začali se nazývat bolševiky, zatímco oportunisté, kteří se ocitli v menšině (menšinstvo), se začali nazývat menševiky.

Sjezd měl mimořádný význam pro rozvoj dělnického hnutí v Rusku. Skoncoval s příštípkářením a kroužkářením v sociálně demokratickém hnutí a položil základy marxistické revoluční strany v Rusku, strany bolševiků. Lenin napsal: „Bolševismus jako

směr politického myšlení a jako politická strana existuje od roku 1903“ (Spisy 31, Praha 1955, s. 18). II. sjezd SDDSR založil proletářskou stranu nového typu, která byla vzorem pro revoluční marxisty všech zemí, a stal se tak historickým mezníkem v mezinárodním dělnickém hnutí. — 122

⁵⁰ *Nová Jiskra* — menševická Jiskra. Na II. sjezdu SDDSR byla schválena redakce ústředního orgánu strany ve složení V. I. Lenin, G. V. Plechanov a L. Martov. Menševik Martov však v rozporu s usnesením sjezdu odmítl pracovat v redakci bez dosavadních menševických redaktorů (P. B. Axelroda, A. N. Potresova a V. I. Zasuličové), které II. sjezd nezvolil, a tak 46.—51. číslo Jiskry vyšlo za Leninovy a Plechanovovy redakce. Plechanov se brzy přiklonil k menševikům a žádal, aby do redakce byli znovu přijati dřívější menševičtí redaktori, které sjezd odmítl. S tím Lenin nemohl souhlasit a 19. října (1. listopadu) 1903 z redakce Jiskry odešel. Byl koptován do ústředního výboru a odtud pak vedl boj proti oportunistickým menševikům. 52. číslo Jiskry redigoval Plechanov sám a 13. (26.) listopadu 1903 koptoval svévolně do redakce Jiskry její bývalé menševické redaktory Axelroda, Potresova a Zasuličovou, čímž porušil usnesení II. sjezdu. Od 52. čísla přestala být Jiskra orgánem revolučního marxismu. Menševici z ní udělali orgán bojující proti marxismu, proti straně, změnili ji v tribunu oportunismu. List byl zastaven v říjnu 1905. — 122

⁵¹ *Vperjod* — ilegální bolševický týdeník; vycházel v Ženevě od 22. prosince 1904 (4. ledna 1905) do 5. (18.) května 1905. Vyšlo 18 čísel. Šéfredaktorem listu byl fakticky Lenin, členy redakce A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij a V. V. Vorovskij. Korespondenci listu s místními výbory v Rusku a s dopisovateli vyřizovala N. K. Krupská. O zaměření listu Lenin napsal: „Linie listu *Vperjod* je *linií staré Jiskry*. Ve jménu staré Jiskry *Vperjod* energicky bojuje proti nové Jiskře“ (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 234). Lenin nepsal pro *Vperjod* jen zásadní články, ale také mnoho různých noticiek a upravoval příspěvky dopisovatelů. Některé články napsal ve spolupráci s dalšími členy redakce (Vorovským, Olminským a jinými). Četl rovněž korektury každého čísla. Snad jedině 18. číslo neprošlo Leninovou redakcí, neboť v té době přesídlil z Londýna do Ženevy. V listu *Vperjod* vyšlo přes 60 jeho článků a noticiek. Některá čísla, například čísla 4 a 5 věnovaná událostem z 9. (22.) ledna 1905 a začátku revoluce v Rusku, připravil Lenin téměř celá sám. Místní orgány bolševického tisku často přetiskovaly

Leninovy články z listu Vperjod a vydávaly je jako letáky nebo brožury.

III. sjezd strany ocenil v samostatné rezoluci významnou úlohu tohoto listu v boji proti menševismu, za obnovení pevně organizované strany, při koncipování a objasňování otázek taktiky revolučního hnutí, v úsilí o svolání sjezdu a vyslovil redakci listu Vperjod poděkování. III. sjezd rozhodl, aby místo listu Vperjod začal vycházet jako ústřední orgán strany list Proletarij. — 122

⁵² *Proletarij (ženevský)* — ilegální bolševický týdeník, ústřední orgán SDDSR. Vznikl na základě usnesení III. sjezdu strany. Jeho odpovědným redaktorem byl z rozhodnutí plenárního zasedání ústředního výboru strany jmenován 27. dubna (10. května) 1905 V. I. Lenin. List vycházel od 14. (27.) května do 12. (25.) listopadu 1905. Vyšlo celkem 26 čísel. Proletarij pokračoval v linii staré leninské Jiskry a v tradicích bolševického listu Vperjod.

Lenin napsal pro tento týdeník asi 90 článků a noticek. Tyto články určovaly politický profil listu, jeho ideový obsah a bolševickou orientaci. Vykonal jako odpovědný redaktor obrovský kus práce. Stálými spolupracovníky redakce byli A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij a V. V. Vorovskij. Významně se na práci redakce podíleli N. K. Krupská, V. M. Veličkinová a V. A. Karpinskij. Proletarij udržoval úzké spojení s dělnickým hnutím v Rusku, uveřejňoval články a poznámky dělníků, kteří se přímo účastnili revolučního hnutí. Shromažďování příspěvků z místních organizací a jejich přepravu do Ženevy organizovali V. D. Bonč-Brujevič, S. I. Gusev a A. I. Uljanovová-Jelizarovová. Písemný styk s místními organizacemi a čtenáři obstarávaly N. K. Krupská a L. A. Fottijevová.

Proletarij pohotově reagoval na všechny významné události v ruském i mezinárodním dělnickém hnutí a vedl nekompromisní boj proti menševikům a jiným oportunistickým a revizionistickým živlům. Energicky propagoval usnesení III. sjezdu strany a významně se zasloužil o organizační a ideové semknutí bolševiků. Proletarij důsledně obhajoval revoluční marxismus a řešil všechny stěžejní otázky rozvíjející se revoluce v Rusku. Všestranně objasňoval události z roku 1905 a burcoval tak široké masy pracujících do boje za vítězství revoluce.

Proletarij měl velký vliv na místní sociálně demokratické organizace. Některé Leninovy články v něm uveřejněné byly přetiskovány v místním bolševickém tisku a vydávaly se jako letáky. Brzy po Leninově odjezdu do Ruska začátkem listopadu 1905 přestal Proletarij vycházet. Poslední dvě čísla (25. a 26.) vyšla za redakce

Vorovského, ale i do nich napsal Lenin několik článků, které byly uveřejněny už po jeho odjezdu ze Ženevy. — 122

- ⁵³ *Novaja žižň* — první legální bolševický deník. Vycházel od 27. října (9. listopadu) do 3. (16.) prosince 1905 v Petrohradě. Oficiálně byl jeho redaktorem básník N. M. Minskij, vydával jej společně s M. F. Andrejevovou. Po Leninově příjezdu do Petrohradu počátkem listopadu 1905 začala *Novaja žižň* vycházet pod jeho přímým vedením. Složení redakce a spolupracovníků se změnilo. List se stal fakticky ústředním orgánem SDDSR. Jeho nejbližšími spolupracovníky byli V. D. Bonč-Brujevič, A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij, V. V. Vorovskij aj. Aktivně s ním spolupracoval a také jej vydatně hmotně podporoval M. Gorkij. K zahraničním spolupracovníkům patřila R. Luxemburgová, K. Liebknecht, M. Cachin, P. Lafargue aj.

V listu *Novaja žižň* vyšlo 14 Leninových článků. Deník sehrál významnou úlohu v politické výchově a organizování mas a v jejich mobilizaci k ozbrojenému povstání. *Novaja žižň* byla úzce spjata se stranickými organizacemi a s revolučními dělníky a byla mezi nimi velmi populární. Redakce dostávala z různých končin země dopisy, jejichž autory byli dělníci, rolníci, úředníci, vojáci i studenti. V redakci se konala tajná stranická setkání, schůze a porady. Denní náklad novin dosahoval až 80 000 výtisků.

Novaja žižň byla mnohokrát perzekvována a po vyjití 27. čísla ji carská vláda dne 2. prosince zastavila. Poslední, 28. číslo vyšlo ilegálně. — 122

- ⁵⁴ *Načalo* — legální menševický deník; vycházel v Petrohradě od 13. (26.) listopadu do 2. (15.) prosince 1905. Vyšlo 16 čísel. List redigovali a vydávali D. M. Gercenštejn a S. N. Saltykov; k jeho spolupracovníkům patřili P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. G. Dejč, N. I. Iordanskij, L. Martov, A. N. Potresov aj. — 122

- ⁵⁵ *Volna* — legální bolševický deník; vycházel v Petrohradě od 26. dubna (9. května) do 24. května (6. června) 1906. Vyšlo celkem 25 čísel. Od 9. čísla fakticky redigoval list Lenin. V redakci pracovali A. V. Lunačarskij, M. S. Olminskij, I. I. Skvorcov-Stěpanov, V. V. Vorovskij a další. V listu bylo otištěno asi 25 Leninových článků, mnohé z nich jako úvodníky. *Volna* bolševikům významně pomáhala řídit revoluční boj mas, zvyšovat uvědomělost a organizovanost proletariátu.

Carská vláda list pronásledovala; šéfredaktor listu byl několikrát soudně stíhán a mnoho čísel bylo zabaveno. Dne 24. května (6. červ-

na) 1906 jej carská vláda zastavila. Místo Volny začal vycházet list Vperjod a později Echo.

Echo — legální bolševický deník; vycházel v Petrohradě od 22. června (5. července) do 7. (20.) července 1906. Vyšlo celkem 14 čísel. Šéfredaktorem tohoto deníku byl fakticky Lenin; v každém čísle byl uveřejněn některý z jeho článků. Celkem vyšlo v tomto listu přes dvacet článků a noticetek.

Téměř všechna čísla Echa byla postižena represivními opatřeními; ze čtrnácti čísel bylo dvanáct úředně zabaveno. — 122

⁵⁶ *Narodnaja дума* — menševický deník; vycházel v březnu — dubnu 1907 v Petrohradě místo zakázaného listu Russkaja žižň. Vyšlo celkem 21 čísel. — 122

⁵⁷ *Socialistická strana USA* vznikla v roce 1901, kdy se na sjezdu v Indianopolisu sloučila levice Socialistické dělnické strany se Sociálně demokratickou stranou. Jedním ze spoluzakladatelů nové strany byl významný činitel dělnického hnutí v USA E. Debs. Ve vedení strany převládala maloburžoazní inteligence, soustřeďující hlavní úsilí na socialistickou propagandu, organizaci a volební boj. Vytvořením této strany dosáhli socialisté v USA poprvé většího vlivu mezi Američany (ve volbách na úřad prezidenta roku 1912 získal kandidát socialistů E. Debs kolem 9 % celkového počtu hlasů). Za války podporovalo vedení strany Wilsonovu politiku vstupu do války, což vedlo k rozštěpení strany (1917).

Americká federace práce (American Federation of Labour, AFL) — první odborová ústředna v USA, založena v roce 1881. Byla vybudována na cechovním principu a sdružovala převážně dělnickou aristokracii. Reformistické vedení federace odmítalo zásady socialismu a třídního boje, hlásalo „třídní spolupráci“ a obhajovalo kapitalistický řád, provádělo politiku rozkolu mezinárodního dělnického hnutí a aktivně podporovalo agresivní zahraniční politiku amerického imperialismu. V roce 1955 Americká federace práce splynula s jinou odborovou organizací — Kongresem průmyslových odborů (Congress of Industrial Organizations) v největší americkou odborovou ústřednu AFL-CIO. — 129

⁵⁸ Lenin má na mysli postoj vysoké carské byrokracie k demokratickým činitelům zemstev: lékařům, technikům, statistikům, učitelům, agronomům atd., které samarský vicegubernátor Kondoidi označil ve svém projevu v roce 1900 za „třetí živel“. Výraz

„třetí živel“ se začal v literatuře používat pro označení radikální inteligence, sloužící v zemstvech. — 131

- ⁵⁹ Lenin má na mysli *mezinárodní socialistický kongres ve Stuttgartu* (VII. kongres II. internacionály), který se konal ve dnech 18. až 24. srpna 1907. Jedním z hlavních bodů programu byla koloniální otázka, kolem níž se rozvinul ostrý boj.

Oportunistická část kongresu předložila rezoluci ospravedlňující koloniální anexe. Holandský „socialista“ Van Kol prohlásil, že i v budoucnu musí socialisté jít k „divokým národům“ nejen se stroji a jinými kulturními vymoženostmi, ale také se zbraní v ruce. Oportunistický návrh rezoluce podpořila většina německé delegace. Zmařit přijetí rezoluce komise a schválit takové pozměňovací návrhy, které fakticky měnily její obsah, se podařilo jen díky úsilí ruských, polských a nepatrného počtu německých, francouzských a anglických socialistů a rovněž úsilím všech socialistů z malých zemí, které neměly kolonie. Rezoluce o koloniální otázce schválená na kongresu odsoudila přímo a bezvýhradně veškerou koloniální politiku. — 132

- ⁶⁰ *Sozialistische Monatshefte* — časopis, hlavní orgán německých oportunistů a jeden z orgánů mezinárodního revizionismu. Vycházel v letech 1897—1933 v Berlíně. Za první světové války zaujímal sociálšovinistické stanovisko. — 132

- ⁶¹ *Marxismus a likvidátorství. Sborník článků o základních otázkách současného dělnického hnutí. Část II*^[130] vyšel v červenci 1914 ve stranickém vydavatelství Priboj. Ve svém rukopisném edičním návrhu tohoto sborníku uvedl Lenin články, které pokládal za nutné do sborníku zařadit, a také seznam čísel listů, z nichž měly být články převzaty (ve sborníku Lenin u mnoha článků název změnil). Podle tohoto edičního návrhu měl mít sborník dvě části, jejichž obsah byl oznámen ve 42. čísle listu Puť pravdy z 21. března 1914.

První část sborníku nevyšla. Několik desítek výtisků druhé části, které vydavatelství nestačilo včas z tiskárny odvézt, bylo zkonfiskováno, podstatnou část nákladu se však podařilo rozšířit.

Do druhé části sborníku bylo kromě předmluvy datované únorem 1914 a doslovu zařazeno 14 Leninových prací: Legální strana a marxisté (viz *Sporné otázky*), Manifest liberální dělnické strany, Jak P. B. Axelrod usvědčuje likvidátory, O separatismu Bundu (viz *Separatisté v Rusku a separatisté v Rakousku*, *Dokázala Pravda separatismus bundovců?*), *Marxismus a reformismus*, *Liberální*

buržoazie a reformismus, Liberální zaslepenost, Nezbytné vysvětlení (viz Poznámky publicisty), Hospodářská a politická stávka, Rozhovor o „kadetožroutství“, O charakteru a významu naší polemiky s liberály, Liberální buržoazie a likvidátoři, Dělnická třída a dělnický tisk, Materiály o boji uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě.

Poslední práce má dodatek — článek Reakce dělníků na vytvoření Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska ve Státní dumě (viz tento svazek, s. 422—430). — 140

- ⁶² Jde o období stolypinské reakce, jež se datuje od státního převratu z 3. června.

Dne 3. (16.) června 1907 vydal car Manifest o rozpuštění II. státní dumy a o změně volebního zákona, podle něhož se podstatně rozšiřovalo zastoupení statkářů a obchodní a průmyslové buržoazie v dumě a výrazně se snižovalo i beztak nepatrné zastoupení dělníků a rolníků. Bylo to hrubé porušení Manifestu ze 17. října 1905 a základního zákona z roku 1906, podle nichž nemohla vláda vydávat zákony bez jejich předběžného schválení Státní dumou. III. státní дума, jež byla podle tohoto zákona zvolena, se poprvé sešla 1. (14.) listopadu 1907; svou třídní podstatou a zastoupením stran byla černosotňovsko-oktábristická. — 140

- ⁶³ Jde o *poradu rozšířené redakce listu Proletarij*, jež se konala ve dnech 8.—17. (21.—30.) června 1909 v Paříži. Zúčastnilo se jí devět členů bolševického ústředí jako nejvyššího orgánu bolševické frakce, zvoleného bolševickými delegáty na V. (londýnském) sjezdu SDDSR v roce 1907, a také zástupci petrohradské, moskevské oblastní a uralské organizace. Poradu řídil Lenin; jeho vystoupení ke všem hlavním bodům programu pozitivně ovlivnilo celé jednání porady. Otvoristy, ultimativisty a bohostrůjce zastupovali na poradě A. Bogdanov (Maximov) a V. L. Šancer (Marat), které podporoval zástupce moskevské oblastní organizace V. M. Šuljatikov (Donat). V celé řadě otázek zaujímal smírlivecké stanovisko G. J. Zinovjev, L. B. Kameněv, A. I. Rykov a M. P. Tomskij.

Porada projednala tyto otázky: otzovismus a ultimativismus, bohostrůjcovské tendence v řadách sociální demokracie, vztah k činnosti v dumě jako jedné z oblastí stranické práce, úkoly bolševiků ve straně, zřízení stranické školy na Capri, jednota frakce, agitace pro samostatný bolševický sjezd nebo bolševickou konferenci aj. Všechny otázky byly předem projednány na samostatné schůzi bolševiků před zahájením porady bez účasti zástupců ultimativisticko-otzovistické opozice. Lenin zde podrobně informoval o situaci

ve straně a v bolševické frakci. Zásady, které vytyčil, se staly základem usnesení schválených na poradě.

Porada rozhodně odsoudila oizovismus a ultimatismus jako škodlivý a nebezpečný směr v dělnickém hnutí. V rezoluci k této otázce se zdůrazňovalo, že teorie oizovismu a ultimatismu nahrazuje proletářskou ideologii maloburžoazními anarchisticko-syndikalistickými tendencemi. Porada prohlásila, že „bolševismus jako vyhraněný směr v SDDSR nemá s oizovismem ani ultimatismem nic společného“, a vyzvala všechny bolševiky, aby „proti těmto úchytkám od revolučního marxismu co nejrozhodněji bojovali“ (Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 59).

Při jednání o agitaci pro samostatný bolševický sjezd nebo bolševickou konferenci byla ostře odsouzena „frakční zkosnatělost“ oizovistů a ultimatistů, kteří nechápali, že úkolem bolševiků je zachovat a upevnit SDDSR.

O zřízení školy na Capri porada konstatovala, že pod hlavičkou této školy organizují oizovisté a ultimatisté své frakční centrum a sledují přitom „své vlastní, skupinové ideově politické cíle“ (Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 63). Porada rozhodně vystoupila proti jejich rozbíječské politice a tuto školu odsoudila jako „nové centrum frakce, která se odštěpuje od bolševiků“ (Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 63).

Porada také ostře odsoudila filozofické názory oizovistů a ultimatistů, které se zvláště jasně projeví v propagování bohostrůjcovství. V rezoluci o bohostrůjcovství se zdůrazňovalo, že bolševici s ním nemají nic společného a že považují bohostrůjcovství za směr rozcházející se se základy marxismu. Vůdce a inspirátor oizovistů, ultimatistů a bohostrůjců Bogdanov, který narušil jednotu bolševické frakce, začal revidovat marxismus a nahrazovat jej idealistickou filozofií, byl po svém prohlášení, že se usnesením porady nepodřídí, vyloučen z bolševické frakce. V rezoluci porady O vztahu k činnosti v dumě jako jedné z oblastí stranické práce se zdůrazňovala teze o zásadním rozdílu mezi revolučním a oportunistickým využíváním parlamentní tribuny. Rezoluce rovněž obsahovala konkrétní pokyny pro činnost frakce v dumě.

Usnesení porady měla obrovský význam pro celou stranu. Lenin uváděl, že tato usnesení znamenala potvrzení a další uplatňování politické linie, kterou strana vypracovala v letech reakce. Ideový boj, který se na poradě vedl o nejpálčivější otázky, sehrál významnou úlohu v politické výchově stranických kádrů a přispěl k tomu, že síly věrné straně se ještě více semkly kolem bolševiků. Usnesení schválily místní organizace v Rusku a přijaly je jako směrnice pro svou činnost. — 141

⁶⁴ *Věchovci* — přední kadetští publicisté, představitelé kontrarevoluční liberální buržoazie: N. A. Berďajev, S. N. Bulgakov, S. L. Frank, M. O. Geršenzon, A. S. Izgojev, B. A. Kistakovskij a P. B. Struve. Na jaře 1909 vydali v Moskvě sborník svých článků pod názvem *Věchi* (v českém překladu *Na rozcestí nebo také Mezníky či Milníky*). V těchto článcích o ruské inteligenci se snažili hanobit revolučně demokratické tradice osvobozenického hnutí v Rusku, názory a činnost V. G. Bělinského, N. A. Dobroľubova, N. G. Černyševského a D. I. Pisareva. Očerňovali revoluční hnutí z roku 1905 a byli vděční carské vládě, že „svými bodáky a žaláři“ zachránila buržoazii před „běsnicím lidem“. Lenin tento sborník podrobil kritice a politicky jej zhodnotil v článku *O sborníku Věchi* (viz *Sebrané spisy* 19, Praha 1984, s. 186—196). V ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen výtisk sborníku *Věchi* s četnými Leninovými poznámkami.
— 141

⁶⁵ *Počín* — časopis narodnicko-likvidátorského zaměření, vydávaný skupinou eserů. Vyšlo pouze jedno číslo (v červnu 1912 v Paříži). — 141

⁶⁶ *Zavěty* — legální literárně politický měsíčník eserského zaměření; vycházel od dubna 1912 do července 1914 v Petrohradě. Do časopisu přispívali R. V. Ivanov-Razumnik, B. V. Savinkov, N. Suchanov, V. M. Černov aj. — 141

⁶⁷ Na podzim 1904 redakce menševické *Jiskry* vydala dopis, v němž jako hlavní úkol sociální demokracie vytyčovala „organizované působení na buržoazní opozici“ předkládáním požadavků vládě prostřednictvím buržoazních liberálů a činitelů zemstev. V tomto „plánu zemstevní kampaně“ se naprosto jednoznačně projevila nedůvěra menševiků v síly proletariátu, v jeho schopnost vést politický boj a organizovat samostatné revoluční akce. Menševici přešli od oportunistu v organizačních otázkách k oportunistu v taktice a plán „zemstevní kampaně“ byl jejich prvním krokem na této cestě. Podrobný rozbor a kritiku menševického plánu podal Lenin v práci *Zemstevní kampaň a plán Jiskry* (viz *Sebrané spisy* 9, Praha 1982, s. 77—101). — 145

⁶⁸ *Bulyginova duma* — poradní Státní дума; návrh zákona o jejím svolání připravil z carova pověření ministr vnitra A. G. Bulygin. Dne 6. (19.) srpna 1905 byl vyhlášen carův manifest — zákon o zřízení Státní dumy a ustanovení o volbách do tohoto orgánu. Voleb-

ní právo do této dumy se poskytovalo pouze statkářům, kapitalistům a malému počtu rolníků s vlastním domem.

Vitteho dumou se nazývala I. státní дума, svolaná 27. dubna (10. května) 1906 podle nařízení předsedy rady ministrů S. J. Vitteho.

Do I. státní dumy bylo zvoleno 478 poslanců, z toho 179 kadetů, 63 autonomistů (sem patřili členové Polského kola, příslušníci ukrajinské, estonské, lotyšské, litevské a dalších skupin buržoazních nacionalistů), 16 okťabristů, 105 poslanců nezastupujících žádnou stranu, 97 trudoviků a 18 sociálních demokratů. Kadeti tak měli v dumě více než třetinové zastoupení.

Ústředním bodem jednání ve Státní dumě byla agrární otázka. Dumě byly předloženy dva hlavní návrhy agrárního programu: kadetský návrh zákona, který podepsalo 42 poslanců, a trudovický návrh zákona, takzvaný návrh sto čtyř. Na rozdíl od trudoviků se kadeti snažili zachovat statkářské vlastnictví půdy a připouštěli vyvlastnění za výkupní poplatky „podle spravedlivého odhadu“ jedině té statkářské půdy, kterou převážně obdělávali rolníci vlastním inventářem nebo která byla propachtována.

8. (21.) července 1906 carská vláda I. státní dumu rozpustila. — 145

⁶⁹ *Tovarišč* — buržoazní deník; vycházel od 15. (28.) března 1906 do 30. prosince 1907 (12. ledna 1908) v Petrohradě. Formálně nebyl tento list orgánem žádné strany, ale fakticky byl mluvčím levicových kadetů. Úzce s ním spolupracovali S. N. Prokopovič a J. D. Kuskovová. Přispívali do něj také menševici. — 146

⁷⁰ *Ža partiju* — orgán skupiny menševiků stoupců zachování ilegální strany a smířlivců; vycházel neperiodicky od 16. (29.) dubna 1912 do února 1914 v Paříži. Vyšlo pět čísel. Přispívali do něj G. V. Plechanov, S. A. Lozovskij, A. I. Ljubimov aj. Byl distribuován převážně v zahraničí a tlumočil hlavně názory pařížské skupiny plechanovců. — 147

⁷¹ *Děň* — liberálně buržoazní deník, který roku 1912 založil v Petrohradě D. I. Sytin. Jeho vydávání financovaly banky. Přispívali do něj menševici-likvidátoři a po únoru 1917 přešel zcela do jejich rukou. Na počátku první světové války zaujímal obranářské stanovisko. Po Říjnové revoluci list otevřeně vystupoval proti sovětské moci. Za kontrarevoluční činnost byl rozhodnutím vojenského revolučního výboru 26. října (8. listopadu) 1917 zastaven. — 147

- ⁷² *Vorwärts* — deník, ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa. Vycházel z rozhodnutí sjezdu strany v Halle od roku 1891 v Berlíně pod názvem *Vorwärts*. Berliner Volksblatt jako pokračování listu Berliner Volksblatt (vycházejícího od roku 1884). Engels v tomto listě bojoval proti nejrůznějším projevům oportunistu. Od druhé poloviny 90. let, po Engelsově smrti, se listu zmocnilo pravé křídlo strany a redakce soustavně uveřejňovala články oportunistů. *Vorwärts* vysvětloval tendenčně boj proti oportunismu a revizionismu v SDDSR, podporoval ekonomisty a později, po rozštěpení strany, menševiky. V období reakce uveřejňoval pomlouvačné články Trockého, aniž umožnil Leninovi a jiným bolševikům tyto pomluvy vyvracet a objektivně zhodnotit situaci ve straně. Za první světové války zastával *Vorwärts* sociálšovinistické stanovisko; po Říjnové revoluci se stal jedním z center protisovětské propagandy. Vycházel v Berlíně do roku 1933. — 147
- ⁷³ O skupinách Vperjod viz Leninův článek O „vperjodovcích“ a o skupině Vperjod (tento svazek, s. 370—376). — 148
- ⁷⁴ Dne 22. dubna (5. května) 1914 bylo 24 poslanců IV. státní dumy (bolševici, menševici a trudovici) na 15 zasedání z dumy vyloučeno. K vyloučení došlo proto, že Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska (bolševická šestka), sociálně demokratická frakce (menševici) a trudovici předložili v dumě návrh, aby z programu bylo staženo projednávání rozpočtu, dokud nebude schválen návrh zákona o svobodě slova poslanců. Tento návrh většina poslanců Státní dumy zamítla. Tehdy bolševici, menševici a trudovici během projevu předsedy rady ministrů Goremykina uskutečnili obstrukci. Nato byli všichni sociální demokraté a trudovici na návrh předsedy dumy Rodzjanka na 15 zasedání ze Státní dumy vyloučeni. Na vyloučení poslanců odpověděli petrohradští a moskevští dělníci protestní stávkou. — 150
- ⁷⁵ *Proletarij* — ilegální bolševický list. Vycházel od 21. srpna (3. září) 1906 do 28. listopadu (11. prosince) 1909 za Leninovy redakce. Celkem vyšlo 50 čísel. Na redakční práci se aktivně podíleli I. F. Dubrovinskij, A. V. Lunačarskij, M. F. Vladimírskij a V. V. Vorovskij; technickou stránku vydávání listu zajišťovali A. G. Šlichter, J. S. Šlichterová aj. Prvních 20 čísel listu bylo připraveno k sazbě a vysázeno ve Vyborgu, tisklo se v Petrohradě, ale z konspirativních důvodů se uvádělo, že list vychází v Moskvě. Později se však

podmínky pro vydávání ilegálního listu v Rusku natolik zhoršily, že byla redakce listu z rozhodnutí petrohradského a moskevského výboru SDDSR přemístěna do zahraničí, takže čísla 21—40 vyšla v Ženevě a 41—50 v Paříži.

Proletarij byl fakticky ústředním orgánem bolševiků. Veškerou hlavní redakční práci zajišťoval Lenin. Ve většině čísel má Lenin vždy několik článků. V listu vyšlo přes sto jeho článků a notickek k závažným otázkám revolučního boje dělnické třídy. Byly v něm důkladně objasňovány taktické a obecně politické otázky, otiskovány zprávy o činnosti ÚV SDDSR, usnesení konferencí a plenárních zasedání ústředního výboru, dopisy ústředního výboru k nej-různějším otázkám stranické práce a řada dalších dokumentů. V příloze k 46. číslu Proletarije byla zveřejněna zpráva o poradě rozšířené redakce listu Proletarij a také rezoluce z této porady, která se konala ve dnech 8.—17. (21.—30.) června 1909 v Paříži. List udržoval úzký styk se stranickými organizacemi v jednotlivých místech.

V letech stolypinské reakce se Proletarij velice zasloužil o zachování a upevnění bolševických organizací a nekompromisně bojoval proti likvidátorům, otzovistům, ultimátistům a bohostrýjcům. Na základě usnesení lednového plenárního zasedání ÚV SDDSR z roku 1910 byl Proletarij zastaven. — 155

- ⁷⁶ *Návrh zákona o rovnoprávnosti národů a ochraně práv národnostních menšin* napsal Lenin pro bolševickou frakci, aby jej předložila ve IV. státní dumě.

Dne 6. (19.) května 1914 vyložil Lenin v dopise S. G. Šahumjanovi osnovu tohoto návrhu, jehož předložení v dumě přikládal zvláštní význam. Psal: „Mám za to, že takto by se dalo populárně vysvětlit, že kulturně národnostní autonomie je hloupost, a definitivně tak *potřít* ty, kdo tuto hloupost hájí.“ (Spisy 35, Praha 1957, s. 119.)

Návrh zákona se nepodařilo v dumě předložit. — 157

- ⁷⁷ Lenin má na mysli poradě ÚV SDDSR se stranickými pracovníky (z konspirativních důvodů nazvanou „letní“), která se konala ve dnech 23. září—1. října (6.—14. října) 1913 v Poroninu poblíž Krakova, kde Lenin tehdy žil.

Porada měla na programu tyto otázky: 1. zprávy z místních organizací, zpráva o činnosti Sociální demokracie Království polského a Litvy, zpráva o činnosti ÚV zvoleného na pražské konferenci; 2. úkoly agitace v současné situaci; 3. organizační otázky a sjezd strany; 4. stávkové hnutí; 5. stranický tisk; 6. činnost sociální de-

mokracie v dumě; 7. sociálně demokratická frakce v dumě; 8. práce v legálních organizacích; 9. národnostní otázka; 10. narodníci; 11. nadcházející mezinárodní socialistický kongres ve Vídni. Poradu řídil Lenin. Zahájil ji úvodním projevem, přednesl zprávu o činnosti ústředního výboru, referát k národnostní otázce a o chystaném mezinárodním socialistickém kongresu ve Vídni. Kromě toho vystoupil v diskusi téměř ke všem otázkám programu; pořizoval zápisy vystoupení delegátů z místních organizací, předkládal vlastní návrhy, formuloval a redigoval návrhy rezolucí.

Text zprávy o činnosti ústředního výboru, kterou Lenin přednesl, se nenašel. Stručný obsah jednotlivých pasáží z Leninova vystoupení uvádí ve svých vzpomínkách A. J. Badajev. Ve zprávě Lenin poukázal na to, že rozvoj revolučního hnutí a úspěch stranické práce v Rusku potvrdily správnost linie bolševické strany vytyčené na pražské konferenci v roce 1912 a na krakovské poradě ÚV SDDSR se stranickými pracovníky v roce 1913. Významný úspěch ve volbách do IV. státní dumy, založení legálního listu Pravda, úspěch v Petrohradě při volbách vedení odborového svazu kovodělníků a vysoká úroveň stávkového hnutí v Rusku — to všechno jsou výsledky práce strany pod vedením ústředního výboru. „Můžeme s klidným svědomím říci,“ prohlásil na poradě Lenin, „že závazky, které jsme na sebe vzali, beze zbytku splníme. Zprávy z místních organizací prozrazují přání a snahu dělníků upevňovat a budovat své organizace. Ať dělníci vědí, že svou organizaci mohou vybudovat jedině oni sami“ (A. J. Badajev, Bolševiki v gosudarstvennoj dume [Bolševici ve Státní dumě], 1939, s. 186).

Ke zprávě ústředního výboru a zpráv z místních organizací schválila porada dvě rezoluce, které napsal Lenin: O úkolech agitace v současné situaci a O organizační otázce a sjezdu strany, v nichž byly stanoveny úkoly strany a základní formy stranické práce v nových historických podmínkách. Porada zdůraznila, že skutečné jednoty dělnické třídy mohlo být dosaženo jedině upevňováním ilegálních stranických organizací a jejich legálního a pololegálního spojení s masami.

V rezoluci o agitační práci porada konstatovala, že hlavním úkolem strany je rozsáhlá agitace mezi masami za svržení carismu a za demokratickou republiku a že hlavními revolučními hesly nadále zůstávají základní revoluční požadavky bolševického minimálního programu: demokratická republika, osmihodinová pracovní doba a konfiskace statkářské půdy. Porada se usnesla rozvíjet neprodleně a všude agitaci pro přípravu celoruské politické stávky, která měla být zahájena 9. ledna 1914.

Jednou z hlavních otázek na poradě byla národnostní otázka,

kteřá v té době zaujímal významné místo v životě ruské společnosti.

V referátu o národnostní otázce Lenin zdůraznil, že boj proti národnostnímu útlaku úzce souvisí s bojem proti carismu, za svobodu a demokracii a že tento boj může být úspěšný jedině tehdy, když se všichni dělníci Ruska bez rozdílu národnosti spojí v jednotných proletářských organizacích. Porada, vycházejíc z programu strany, rozhodně zamítla oportunistický požadavek menševiků a bundovců na „kulturně národnostní autonomii“, a schválila Leninovy programové teze k národnostní otázce. Porada potvrdila, že hlavním heslem strany v národnostní otázce zůstává právo národů na sebeurčení, tj. na oddělení a vytvoření samostatného státu (druhá část hesla byla zformulována ve stranickém dokumentu poprvé). Otázka účelnosti oddělení toho či onoho národa se přitom měla řešit v každém jednotlivém případě samostatně, z hlediska zájmů třídního boje proletariátu za socialismus. Lenin považoval rezoluci o národnostní otázce za programové prohlášení strany. Porada se usnesla zařadit národnostní otázku na program příštího sjezdu strany.

V rezoluci o sociálně demokratické frakci v dumě porada žádala pro bolševickou i menševickou část frakce rovnoprávnost a rozhodně odsoudila počínání menševiků, kteří ve frakci využívali náhodně převahy jednoho hlasu a porušovali elementární práva bolševických poslanců zastupujících obrovskou většinu dělníků Ruska. Na pokyn Lenina a ÚV vystoupili bolševičtí poslanci v říjnu 1913 z jednotné sociálně demokratické frakce a vytvořili samostatnou bolševickou frakci ve Státní dumě — Sociálně demokratickou dělnickou frakci Ruska.

Ve zprávě o nadcházejícím mezinárodním socialistickém kongresu ve Vídni v roce 1914 Lenin doporučoval vyslat na kongres co největší počet delegátů z ilegálních i legálních organizací a paralelně s kongresem uspořádat také sjezd strany.

Poradu ukončil závěrečným projevem Lenin. Závažností projednávaných otázek a schválených usnesení měla poroninská porada význam stranické konference. Protokol porady se nenašel. Zprávu o poradě a schválené rezoluce vydal jako brožuru (Zpráva a rezoluce letní porady ústředního výboru SDDSR se stranickými pracovníky roku 1913) ústřední výbor v zahraničí. Z konspirativních důvodů nebyly některé rezoluce uveřejněny v plném znění. O poroninské poradě existují materiály policejního departmentu, který byl o ní podrobně informován provokatéry Malinovským a Lobovem. — 165

- ⁷⁸ *Dzvin* — legální buržoazně nacionalistický měsíčník; vycházel ukrajinsky od ledna 1913 do poloviny roku 1914 v Kyjevě. Vyšlo celkem 18 čísel. Do časopisu přispívali V. Vynnyčenko, L. Jurkevyc (Rybalka), V. Levinskij, D. Doncov, S. Petljura, G. Alexinskij, P. Axelrod, L. Trockij aj. Začátkem první světové války přestal časopis vycházet. — 167
- ⁷⁹ *Sovremennik* — měsíčník pro literaturu, politiku, vědu, historii a umění; vycházel v letech 1911—1915 v Petrohradě. Kolem časopisu se sdružovali menševici-likvidátoři, eseri, lidoví socialisté a levicoví liberálové. *Sovremennik* neměl žádné spojení s dělnickými masami. Významnou úlohu v počátcích jeho existence sehrál A. V. Amfitěatrov; v letech 1913—1915 stál v čele časopisu N. Suchanov (N. N. Gimmer). K jeho spolupracovníkům patřili V. M. Černov, F. I. Dan, J. D. Kuskovová, L. Martov, G. V. Plechanov, S. N. Prokopovič aj. — 172
- ⁸⁰ *Russkije vědomosti* — list, který tlumočil názory umírněné liberální inteligence. Vycházel od roku 1863 v Moskvě. V 80. a 90. letech do něj přispívali demokratičtí spisovatelé (V. G. Korolenko, M. J. Saltykov-Ščedrin, G. I. Uspenskij aj.); byly v něm uveřejňovány práce liberálních narodníků. V roce 1905 byl orgánem pravého křídla kadetské strany. Lenin konstatoval, že *Russkije vědomosti* svérázně spojovaly „pravicové kadetství s narodnickým nádechem“ (Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 215). V roce 1918 byly *Russkije vědomosti* zároveň s jinými kontrarevolučními listy zastaveny. — 174
- ⁸¹ Jde o svévolný, dezorganizátorský a dezertérský odchod člena Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska R. Malinovského ze IV. státní dumy; Malinovskij byl proto vyloučen ze strany. Později se ukázalo, že to byl provokatér. V roce 1918 byl rozsudkem Nejvyššího tribunálu Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů zastřelen. — 178
- ⁸² *Voprosy strachovanija* — bolševický legální časopis; vycházel s přestávkami od října 1913 do března 1918 v Petrohradě. Usiloval nejen o zavedení dělnického pojištění, ale prosazoval také bolševická „neokleštěná hesla“ — osmihodinovou pracovní dobu, konfiskaci statkářské půdy a demokratickou republiku. S časopisem spolupracovali významní organizátoři pojišťovací kampaně, bolševici P. I. Stučka, A. N. Vinokurov, N. M. Švernik aj. — 184
- ⁸³ *Jedinstvo* — legální list, který vydávala od května do června 1914

- v Petrohradě skupina menševiků stoupců zachování ilegální strany v čele s G. V. Plechanovem a skupina bolševiků-smřlivců. Vyšla čtyři čísla. — 186
- ⁸⁴ Lenin má na mysli rezoluci O likvidátorství a o skupině likvidátorů, schválenou na VI. (pražské) celoruské konferenci SDDSR v lednu 1912. Autorem rezoluce byl Lenin (viz Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 159–160). — 187
- ⁸⁵ Dokument pod názvem *K rozpočtu ministerstva zemědělství* je návrhem projevu, který Lenin připravil pro vystoupení bolševického poslance v dumě. Projev přednesl poslanec G. I. Petrovskij 28. května (10. června) 1914, když se projednávala zpráva rozpočtové komise o rozpočtu departmentu státního pozemkového vlastnictví na rok 1914.
Konec rukopisu návrhu tohoto projevu se nenašel. — 190
- ⁸⁶ *Rada spojené šlechty* — kontrarevoluční organizace feudálních statkářů, která se ustavila v květnu 1906 na prvním sjezdu zástupců guberniálních šlechtických společností. Existovala do října 1917. Hlavním úkolem organizace bylo obhajovat samoděržaví, velkostatkářské pozemkové vlastnictví a šlechtické výsady. V čele rady stáli hrabě A. A. Bobrinskij, kníže N. F. Kasatkin-Rostovskij, hrabě D. A. Olsufjev, V. N. Puriškevič aj. Lenin nazval Radu spojené šlechty „radou spojených feudálů“. Byla ve skutečnosti polovládáním orgánem, který vládu nutil vydávat zákony a nařízení obhajující zájmy statkářů. Řada členů této organizace zasedala ve Státní radě a v ústředích černosotňovských organizací. — 190
- ⁸⁷ Je míněna rezoluce Jednota strany^[327], schválená amsterdamským kongresem II. internacionály v srpnu 1904. — 196
- ⁸⁸ *Der Kampf* — měsíčník rakouské sociální demokracie; vycházel v letech 1907–1934 ve Vídni. Zaujímal oportunistické, centristické stanovisko, které maskoval levičáckými frázemi. Jeho redaktory byli O. Bauer, A. Braun, K. Renner, F. Adler aj. — 199
- ⁸⁹ *Le Peuple* — deník, ústřední orgán Belgické dělnické strany. Byl založen v roce 1885 a vychází v Bruselu (nyní jako orgán Belgické socialistické strany). — 200
- ⁹⁰ Jde o *Prosvěščeníje*, legální společenskopolitický a literární měsíčník,

teoretický orgán bolševiků; vycházel od prosince 1911 do června 1914 v Petrohradě, nákladem až 5 tisíc výtisků.

Byl založen z Leninova podnětu namísto zastaveného bolševického časopisu *Mysl*. S časopisem spolupracovali V. V. Vorovskij, A. I. Uljanovová-Jelizarovová, N. K. Krupská, V. M. Molotov, M. S. Olminskij, J. V. Stalin a M. A. Savcljev. Beletristickou rubriku řídil M. Gorkij. Lenin řídil časopis z Paříže, později z Krakova a Poronina; redigoval články a udržoval pravidelnou korespondenci s členy redakce. Prosvěščenije uveřejnilo řadu Leninových prací, zejména o národnostní otázce.

Časopis odhaloval oportunisty — likvidátory, oțovisty, trockisty a rovněž buržoazní nacionalisty, ukazoval, jak má dělnická třída bojovat za nového revolučního rozmachu, propagoval bolševická hesla ve volební kampani do IV. státní dumy a vystupoval proti revizionismu a centrismu ve stranách II. internacionály. Sahrál významnou úlohu v marxistické výchově uvědomělých dělníků v Rusku k internacionalismu.

Těsně před první světovou válkou carská vláda časopis zastavila. Na podzim 1917 bylo vydávání obnoveno, ale vyšlo pouze jedno dvojčíslo s Leninovými články *Udrží bolševici státní moc?* a *K revizi programu strany* (viz *Spisy* 26, Praha 1956, s. 75—125, 139—169). — 205

- ⁹¹ *Stockholmský sjezd* — IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR, který se konal ve dnech 10.—25. dubna (23. dubna—8. května) 1906. Na sjezdu bylo přítomno 112 delegátů s rozhodujícím hlasem, kteří zastupovali 57 místních organizací SDDSR, a 22 delegátů s hlasem poradním. Mezi bolševickými delegáty byli V. I. Lenin, M. V. Frunze, J. M. Jaroslavskij, M. I. Kalinin, N. K. Krupská, A. V. Lunačarskij, F. A. Sergejev (Arťom), I. I. Skvorcov-Stěpanov, J. V. Stalin, S. G. Šahumjan, K. J. Vorošilov a V. V. Vorovskij.

Na sjezdu měli většinu menševici, protože četné bolševické organizace, které vedly ozbrojené akce mas, byly rozbity a nemohly vyslat na sjezd své delegáty. Menševici, kteří měli nejpočetnější organizace v neprůmyslových oblastech země, kde nedošlo k masovým revolučním akcím, mohli tudíž vyslat delegátů více.

Sjezd projednal tyto otázky: 1. revize agrárního programu; 2. zhodnocení současné situace a třídní úkoly proletariátu; 3. vztah ke Státní dumě; 4. ozbrojené povstání; 5. partyzánské akce; 6. sjednocení s národními sociálně demokratickými stranami a 7. stanovy strany.

Při jejich projednávání se na sjezdu rozpoutal prudký boj mezi

bolševiky a menševiky. Lenin přednesl referáty a diskusní příspěvky o agrární otázce, o současné situaci a třídních úkolech proletariátu, o vztahu ke Státní dumě, o ozbrojeném povstání a o jiných otázkách; byl rovněž členem komise pro vypracování návrhu stanov SDDSR. Početní převaha menševiků na sjezdu ovlivnila charakter většiny sjezdových usnesení. Po úporném boji schválil sjezd menševické rezoluce o Státní dumě, o ozbrojeném povstání a také menševický agrární program. V otázce vztahu k buržoazním stranám se omezil na to, že potvrdil rezoluci mezinárodního amsterdamského kongresu. Bez projednání schválil kompromisní rezoluci o odborech a rezoluci o postoji k rolnickému hnutí.

Zároveň však sjezd schválil na nátlak stranických mas Leninovu formulaci prvního článku stanov, čímž anuloval oportunistickou formulaci Martovovu; tak byla ve stanovách poprvé zakotvena bolševická formulace demokratického centralismu.

Do ústředního výboru byli na sjezdu zvoleni 3 bolševici a 7 menševiků. Redakci ústředního orgánu strany, listu Social-demokrat, tvořili pouze menševici.

Boj na sjezdu odhalil stranickým masám celou hloubku a obsah názorových rozdílů mezi bolševiky a menševiky. Lenin rozebral jednání sjezdu v brožuře Zpráva o sjednocovacím sjezdu SDDSR (Dopis petrohradským dělníkům) (viz Sebrané spisy 13, Praha 1983, s. 25–93).

V. (londýnského) sjezdu SDDSR, který se konal v roce 1907, se zúčastnilo 336 delegátů zastupujících více než 147 000 členů strany. Mezi delegáty bylo 105 bolševiků, 97 menševiků, 57 bundovců, 44 polských sociálních demokratů, 29 zástupců Sociální demokracie Lotyšského kraje a 4 takzvaní mimofrakční delegáti. Velká průmyslová centra delegovala na sjezd bolševiky. Lenina zvolila na sjezd hornokamská organizace. Na sjezdu vystoupila pod Leninovým vedením semknutá skupina bolševických delegátů: A. S. Bubnov, M. G. Cchakaja, I. F. Dubrovinskij, J. M. Jaroslavskij, M. N. Ljadov, V. P. Nogin, M. N. Pokrovskij, K. N. Samojlovová, J. V. Stalin, A. M. Stopani, S. G. Šahumjan, I. A. Teodorovič, K. J. Vorošilov aj. Sjezdu se s poradním hlasem zúčastnil M. Gorkij.

Bolševiky podporovali na sjezdu delegáti Sociální demokracie Království polského a Litvy a Sociální demokracie Lotyšského kraje. Bolševici, kterým se podařilo semknout se na revoluční platformě, získali na sjezdu většinu a prosadili revoluční, marxistickou linii. K základním otázkám schválil sjezd bolševické rezoluce.

V. sjezd SDDSR znamenal vítězství bolševismu v dělnickém

hnutí v Rusku. Ve sjezdových usneseních byly shrnuty výsledky vítězství bolševismu nad oportunistickým, menševickým křídlem strany v období buržoazně demokratické revoluce. Bolševická taktika byla schválena jako jediná taktika pro celou stranu. — 206

- ⁹² *Bolševici stoupenci zachování ilegální strany* — smířlivci tíhnoucí k likvidátorům, vedení A. I. Ljubimovem (M. Zommerem) (podrobněji o nich viz Leninův článek O avanturismu, tento svazek, s. 239—242).

Menševici stoupenci zachování ilegální strany v čele s G. V. Plechanovem vystupovali v letech reakce proti likvidátorům. Setrvali sice na pozicích menševismu, ale zároveň byli pro zachování a upevnění ilegální stranické organizace, a proto vytvořili blok s bolševiky. Koncem roku 1911 Plechanov blok s bolševiky zrušil. Pod zámkou boje proti „frakcionářství“ a rozkolu v SDDSR se pokoušel smířit bolševiky s oportunisty. V roce 1912 se plechanovovci společně s trockisty, bundovci a likvidátory postavili proti usnesením pražské konference SDDSR. — 208

- ⁹³ Na prosincovém zasedání mezinárodního socialistického byra (ve dnech 13. a 14. prosince 1913 v Londýně) byla schválena rezoluce ukládající výkonnému výboru MSB svolat poradu zástupců „všech frakcí dělnického hnutí v Rusku včetně Polska pod ruským zábohem, které uznávají program strany nebo jejichž programy nejsou v rozporu s programem sociální demokracie, k vzájemné výměně názorů (Aussprache) na sporné otázky“.^[334] Když Kautsky tuto rezoluci ve svém projevu 14. prosince zdůvodňoval, prohlásil, že stará sociálně demokratická strana v Rusku je mrtvá. Je nutné ji vzkřísit za podpory dělníků Ruska, kteří si přejí jednotu. V článku Správná rezoluce a špatný projev analyzoval Lenin podstatu rezoluce a projev Kautského označil za neslýchaný (srov. Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 239—242). — 219

- ⁹⁴ Statistických výzkumů I. M. Kozminyha-Lanina si Lenin nejednou povšiml. Například v srpnu 1912 po vyjití Kozminychovy-Laninovy knihy Denní a roční pracovní doba v Moskevské gubernii napsal Lenin dvě recenze: Pracovní den v továrnách Moskevské gubernie a Denní a roční pracovní doba v Moskevské gubernii. První recenze vyšla v listu Pravda, druhá v listu Něvskaja zvězda v srpnu 1912 (viz Sebrané spisy 22, Praha 1985, s. 52—53 a 54—62).

Statistických údajů Kozminyha-Lanina použil Lenin v článku Řeč čísel, uveřejněném v září 1913 v moskevském listě Naš put' (viz Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 453—459).

Už v srpnu 1912 Lenin v první recenzi napsal, že Kozminych-Lanin připravil k tisku speciální publikaci o přesčasové práci v továrnách Moskevské gubernie. Tento článek je recenze uvedené práce, vydané v roce 1914. — 230

- ⁹⁵ Dne 30. března (12. dubna) 1914 byla v 50. čísle listu *Puť pravdy* uveřejněna rezoluce IV. sjezdu Sociální demokracie Lotyšského kraje o rozkolu v sociálně demokratické frakci ve IV. státní dumě. Zdůrazňovala se v ní nezbytnost jednoty sociálně demokratické frakce v dumě na základě uznání programu a stanov strany a stranických usnesení (viz tento svazek, s. 46–50).

V souvislosti s rezolucí lotyšského sjezdu vyšel v témž čísle listu *Puť pravdy* *Veřejný dotaz*^[23] adresovaný menševickým poslancům, jak se dívají na zásady lotyšských dělníků. Dotaz bolševického listu přešli menševici mlčením. Poté Sociálně demokratická dělnická frakce Ruska (SDDFR) v dumě vystoupila v 63. čísle listu *Puť pravdy* ze 17. dubna 1914 s *Otevřeným dopisem*^[286], v němž žádala menševické poslance o přesnou a jasnou odpověď na danou otázku.

Na *Otevřený dopis* následovala *Veřejná odpověď*^[184] menševiků, uveřejněná 4. (17.) května v listu *Naša rabočaja gazeta*; jejímu rozboru je věnován tento článek. — 233

- ⁹⁶ Lenin cituje rezoluci V. celoruské konference SDDSR z prosince 1908, Celoruská konference Sociálně demokratické dělnické strany Ruska^[29] (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 166). — 235
- ⁹⁷ Skupinu *Svoboda* založil J. O. Zelenskij (Naděždin) v květnu 1901. Sama se považovala za „revoluční socialistickou skupinu“. Vydávala ve Švýcarsku časopis *Svoboda*, jehož dvě čísla vyšla v letech 1901–1902. Kromě toho skupina vydala 1. číslo neperiodické revue k otázkám teorie a taktiky — *Kanun revoljucii* [Předvečer revoluce], tiskový orgán *Otkliki* č. 1, programovou brožuru *L. Naděždina Vozrožděniije revoljucionizma v Rossii* [Obroda revolucionismu v Rusku] aj. Skupina propagovala terorismus a ekonomismus, vystupovala společně s petrohradskými ekonomisty proti Jiskře a petrohradskému výboru SDDSR. V roce 1903 zanikla.

Skupina *Borba* vznikla v létě roku 1900 v Paříži; jejími členy byli D. B. Rjazanov, J. M. Stěklov a E. L. Gurevič. Název *Borba* skupina přijala v květnu 1901. Ve svých publikacích zkruslovala revoluční teorii marxismu, vykládala ji doktrinářsky a scholasticky

a neuznávala leninské organizační zásady výstavby strany. Protože se odchylovala od sociálně demokratických názorů a taktiky, vyvíjela dezorganizační činnost a chybělo jí spojení se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku, nebyla pozvána na II. sjezd SDDSR a z rozhodnutí tohoto sjezdu byla pak rozpuštěna. — 239

- ⁹⁸ Článek *Objektivní údaje o síle různých směrů v dělnickém hnutí* napsal Lenin na základě rozsáhlých, pečlivě shromážděných a podrobně analyzovaných čísel a faktů o peněžních sbírkách na dělnický tisk. Tyto údaje objektivně svědčily o síle různých směrů v dělnickém hnutí v Rusku. V Ústředním stranickém archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy tyto Leninovy rukopisy: soupis peněžních sbírek uspořádaných listem Pravda, soupis dělnických skupin kolem listu Cajt a jejich peněžních sbírek, výpočty k tabulce uvedené v článku (viz tento svazek, s. 264—266), přehled číselných údajů o tom, kde a jaké sbírky byly uspořádány ve prospěch různých listů. Zachoval se také první náčrt osnovy a osnova článku *Objektivní údaje o síle různých směrů v dělnickém hnutí*. Fakty uvedené v tomto článku Lenin používal i ve svých pozdějších pracích. — 263
- ⁹⁹ Jde o estonský list pravdovského zaměření *Tõõ Hääl*, vycházející od ledna do května 1914 třikrát týdně v Narvě, a o litevský týdeník *Vilnis*, vycházející v Rize v letech 1913—1914. — 266
- ¹⁰⁰ Jde o legální dělnický list *Naš puť*, vycházející v Moskvě. První číslo vyšlo 25. srpna (7. září) 1913. Lenin s tímto listem aktivně spolupracoval; své články posílal současně do Pravdy i do listu *Naš puť*, v němž byly uveřejněny jeho články *Ruská buržoazie a ruský reformismus*, *Úloha stavů a tříd v osvobozeneckém hnutí*, *Třídní válka v Dublině*, *Týden po masakru v Dublině*, *Zásadní otázky politiky*, Harry Quelch aj.
- S listem *Naš puť* spolupracovali rovněž Děmjan Bědnyj, M. Gorkij, M. S. Olminskij, I. I. Skvorcov-Stěpanov, J. V. Stalin a bolševičtí poslanci IV. státní dumy A. J. Badajev, F. N. Samojlov a N. R. Šagov.
- List byl mezi dělníky velmi oblíben; finančně jej podporovalo 395 dělnických skupin. Byl vystaven neustálému pronásledování policií a 12. (25.) září 1913 zastaven. Vyšlo celkem 16 čísel. Moskevští dělníci odpověděli na zastavení listu stávkou, ale obnovit jeho vydávání se nepodařilo. — 266
- ¹⁰¹ Ve 12. čísle listu *Trudovaja pravda* z 11. června 1914 byla uveřej-

něna noticka s názvem Jak je to možné?^[303], v níž se uváděla řada případů, kdy likvidátorský list Naša rabočaja gazeta přetiskl jako příspěvky dělníků údaje z buržoazních novin, zkreslující skutečná fakta ze života dělníků. — 268

- ¹⁰² *Sputnik rabočego na 1914 god* — kapesní kalendář, který vydalo stranické vydavatelství Priboj v prosinci 1913. Náklad byl během jednoho dne rozebrán. V únoru 1914 vyšlo druhé, přepracované vydání.

Lenin zde uveřejnil článek Stávky v Rusku (viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 243–247). — 268

- ¹⁰³ Lenin má na mysli rezoluci II. sjezdu SDDSR z roku 1903 O socialistech-revolucionářích^[171], rezoluci V. (londýnského) sjezdu SDDSR z roku 1907 O vztahu k buržoazním stranám^[244] a rezoluci poroninské porady ÚV SDDSR z roku 1913 O narodnících^[109] (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 41, 140–141, 272–273. — 269

- ¹⁰⁴ Jedná se o X. mezinárodní kongres, který se měl sejít ve Vídni. O vídeňském kongresu se jednalo na zasedání mezinárodního socialistického byra v prosinci 1913, které se usneslo uspořádat jej v srpnu 1914, u příležitosti 50. výročí založení I. internacionály. Na program kongresu byly zařazeny tyto otázky: 1. vysoké životní náklady; 2. imperialismus a boj proti militarismu (zahrnující podotázky: a) východní otázka, b) závažné arbitrážní soudy mezi národy a c) Spojené státy evropské); 3. alkoholismus; 4. nezaměstnanost; 5. postavení politických vězňů a vypovězených v Rusku a 6. různé.

Počet delegátů neměl převyšovat šestinásobek počtu hlasů příslušné země. Rusko mělo 20 hlasů, takže mohlo vyslat za obě podsekcce sociálních demokratů, levicové narodníky a odbory dohromady maximálně 120 delegátů.

Otázka mezinárodního socialistického kongresu ve Vídni se projednávala na poroninské poradě ústředního výboru se stranickými pracovníky. Lenin ve svém referátu navrhl udělat vše pro to, aby většinu mezi ruskými delegáty na vídeňském kongresu měli sociálně demokratičtí dělníci.

Koncem července 1914 byly volby delegátů na mezinárodní socialistický kongres téměř skončeny, avšak vypuknutí první světové války znemožnilo vídeňský kongres svolat. — 271

- ¹⁰⁵ *Die Neue Zeit* — teoretický časopis Sociálně demokratické strany Německa. Vycházel ve Stuttgartu v letech 1883—1923. Do října 1917 jej redigoval K. Kautsky, později H. Cunow. V časopisu byly poprvé uveřejněny některé Marxovy a Engelsovy práce. Engels neustále pomáhal redakci časopisu svými radami a často ji kritizoval, že ustupuje z marxistických pozic. S časopisem spolupracovali významní činitelé německého i mezinárodního dělnického hnutí z konce 19. a začátku 20. století — A. Bebel, P. Lafargue, W. Liebknecht, R. Luxemburgová, F. Mehring, G. V. Plechanov, C. Zetkinová aj. Od druhé poloviny 90. let, po Engelsově smrti, časopis soustavně otiskoval práce revizionistů, mimo jiné sérii Bernsteinových článků *Problémy socialismu*, jimiž revizionisté zahájili tažení proti marxismu. Za první světové války časopis zaujímal centristické stanovisko a fakticky podporoval sociálšovinisty. — 277
- ¹⁰⁶ *Naučnaja mysl* — časopis menševického zaměření; vycházel v Rize v roce 1908. — 277
- ¹⁰⁷ Viz K. Marx, *Kapitál I*, Praha 1978, s. 751. — 279
- ¹⁰⁸ *Przegląd Socjaldemokratyczny* — časopis, který vydávali polští sociální demokraté v úzké spolupráci s R. Luxemburgovou v letech 1902 až 1904 a 1908—1910 v Krakově. — 284
- ¹⁰⁹ Jedná se o sjezd Sociálně demokratické dělnické strany Rakouska, který se konal 24.—29. září 1899 v Brně. Ústředním bodem jednání byla národnostní otázka. Sjezdu byly předloženy dvě rezoluce, vyjadřující rozdílná hlediska: 1. návrh rezoluce ÚV strany v podstatě obhajoval teritoriální autonomii národů a 2. návrh rezoluce výboru Jihoslovanské sociálně demokratické strany obhajoval exteritoriální kulturně národnostní autonomii.
- Sjezd jednomyslně odmítl program kulturně národnostní autonomie a přijal kompromisní rezoluci uznávající národnostní autonomii v rámci rakouského státu (viz Leninův článek K dějinám národnostního programu v Rakousku a v Rusku, *Sebrané spisy* 24, Praha 1985, s. 342—344). — 289
- ¹¹⁰ Jde o *II. celoukrajinský sjezd studentstva*, který se konal ve dnech 19. až 22. června (2.—5. července) 1913 ve Lvově; časově se shodoval s oslavami výročí Ivana Franka, velkého ukrajinského spisovatele, vědce, veřejného činitele a revolučního demokrata. Sjezdového jednání se zúčastnili rovněž zástupci ukrajinských studentů v Rusku. Referát *Ukrajinská mládež a současné postavení národa před-*

nesl na sjezdu ukrajinský sociální demokrat Doncov, který prosazoval heslo „samostatné“ Ukrajiny. — 297

- ¹¹¹ *Šljachy* — nacionalisticky orientovaný orgán Svazu ukrajinských studentů; vycházel od dubna 1913 do března 1914 ve Lvově. — 297
- ¹¹² *Zemščina* — reakční deník ultrapravicových poslanců Státní dumy; vycházel od června 1909 do února 1917 v Petrohradě. — 299
- ¹¹³ Lenin používá výroku z črty G. I. Uspenského Strážní budka^[305]. — 300
- ¹¹⁴ Lenin uvádí výrok z komedie A. S. Gribojedova Hoře z rozumu^[38]. — 304
- ¹¹⁵ *Naprzód* — list, ústřední orgán Sociálně demokratické strany Haliče a Slezska; vycházel od roku 1892 v Krakově. Hlásal maloburžoazní, nacionalistickou ideologii. — 306
- ¹¹⁶ Lenin má na mysli polské národně osvobozené povstání proti útlaku carského absolutismu v letech 1863—1864. Bezprostředním podnětem k povstání se stal zvláštní odvod branců, jímž chtěly carská vláda a vládnoucí kruhy v Polsku odstranit z měst masu revolučně naladěné mládeže. Zpočátku stál v čele povstání Ústřední národní výbor organizovaný v roce 1862 stranou nižší šlechty, stranou „rudých“. Program výboru obsahoval tyto požadavky: národní nezávislost Polska, rovnoprávnost všech mužů v zemi bez rozdílu náboženského vyznání a původu, předání půdy rolníkům, kteří na ní pracují, do úplného vlastnictví bez výkupu, zrušení roboty, vyplacení náhrady za půdu statkářům ze státních prostředků aj. Tento program získal pro povstání nejrůznější vrstvy polského obyvatelstva: řemeslníky, dělníky, studenty, šlechtickou inteligenci, část rolnictva a duchovenstva.
- Během povstání se k němu připojily živly sjednocené kolem strany „bílých“ (strana velkostatkářské aristokracie a velkoburžoazie), které se snažily využít povstání pro své zájmy a za pomoci Anglie a Francie dosáhnout výhodné dohody s carskou vládou.
- Ruští revoluční demokraté s povstáním vřele sympatizovali. Členové tajného spolku Zemlja i volja, který byl ve spojení s N. G. Černyševským, se mu snažili všemožně pomoci. Ústřední výbor tohoto spolku vydal výzvu k ruským důstojníkům a vojákům, která byla rozšiřována ve vojsku vyslaném potlačit povstání. A. I. Gerccen a N. P. Ogarjov otiskli v Kolokolu řadu článků o boji polského

národa a poskytovali účastníkům povstání materiální pomoc.

Pro nedůslednost strany „rudých“, která nevyužila revoluční iniciativy, přešlo vedení povstání do rukou strany „bílých“ a ti je zradili. V létě 1864 bylo povstání krutě potlačeno carským vojskem.

Marx a Engels hodnotili polské povstání z let 1863—1864 jako pokrokové, vřele s ním sympatizovali a přáli polskému národu v jeho boji za národní osvobození vítězství. Jménem německé emigrace v Londýně napsal Marx výzvu na pomoc Polákům. — 315

- ¹¹⁷ Lenin má na mysli vzpomínky W. Liebknechta na Karla Marxe (viz sborník *Vospominanija o Markse*, 1956, s. 92). — 317
- ¹¹⁸ Srov. K. Marx - B. Engels, Spisy 32, Praha 1970, s. 586. — 317
- ¹¹⁹ Srov. K. Marx - B. Engels, Spisy 27, Praha 1968, s. 306—307. — 318
- ¹²⁰ K. Marx - B. Engels, Spisy 31, Praha 1970, s. 273—274. — 319
- ¹²¹ *The Times* — deník, založený roku 1785 v Londýně; jeden z významných konzervativních listů britské buržoazie. — 319
- ¹²² K. Marx - B. Engels, Spisy 31, Praha 1970, s. 358. — 319
- ¹²³ K. Marx - B. Engels, Spisy 31, Praha 1970, s. 483. — 320
- ¹²⁴ K. Marx - B. Engels, Spisy 32, Praha 1970, s. 415. — 320
- ¹²⁵ K. Marx - B. Engels, Spisy 32, Praha 1970, s. 443—444. — 321
- ¹²⁶ *The New York Daily Tribune* — americký list, vycházel v letech 1841 až 1924. Do poloviny 50. let byl orgánem levého křídla amerických whigů, později orgánem republikánské strany. Od srpna 1851 do března 1862 spolupracoval s listem Marx. Na jeho žádost napsal pro tento list mnoho článků také Engels. V období nastupující reakce v Evropě využívali Marx a Engels tohoto velmi rozšířeného a tehdy pokrokového listu, aby na konkrétních příkladech odhalovali nedostatky kapitalistické společnosti. Za občanské války v Americe přestal Marx s listem spolupracovat. K ukončení jeho spolupráce podstatně přispěla skutečnost, že v redakci listu zesílil vliv stoupenců kompromisu s otrokáři a že opustil pokrokové pozice. Později se list orientoval stále více doprava. — 321

- ¹²⁷ K. Marx-B. Engels, Spisy 32, Praha 1970, s. 468–469. — 322
- ¹²⁸ Lenin cituje Plechanovův článek Návrh programu Sociálně demokratické strany Ruska^[205], uveřejněný ve 4. čísle časopisu Zarja z roku 1902.

Zarja — marxistický časopis pro vědu a politiku; v letech 1901 až 1902 jej vydávala legálně ve Stuttgartu redakce Jiskry. Celkem vyšla čtyři čísla (tři sešity): 1. číslo v dubnu 1901 (fakticky 23. března podle nového kalendáře), dvojčíslo 2/3 v prosinci 1901 a 4. číslo v srpnu 1902. Úkoly časopisu byly stanoveny v Návrhu prohlášení redakce listu Jiskra a časopisu Zarja, který napsal Lenin v Rusku (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 327–337). V roce 1902, když v redakci vznikly rozpory a konflikty, Plechanov navrhl, aby Zarja byla od Jiskry oddělena s tím, že sám se ujme redigování časopisu Zarja. Návrh však nebyl přijat, a tak zůstala redakce obou orgánů po celou dobu společná. Zarja kritizovala mezinárodní i ruský revizionismus a hájila teoretické zásady marxismu. Byly v ní uveřejněny některé Leninovy a Plechanovy práce. — 325

- ¹²⁹ Výrok je převzat z črt M. J. Saltykova-Ščedrína V cizině^[258]. — 330
- ¹³⁰ Lenin uvádí výrok z díla N. G. Pomjalovského Obrázky ze semináře^[213]. — 331
- ¹³¹ Lenin uvádí slova ze sevastopolské vojenské písně^[295] o bitvě na řece Čornaja 4. srpna 1855 za krymské války. Autorem písně byl L. N. Tolstoj. — 333

- ¹³² Lenin má na mysli útok buržoazní kontrarevoluce proti dělnické třídě a demokratické maloburžoazii ve Francii po porážce vystoupení maloburžoazní demokracie v červnu 1849.

Pokud jde o rok 1871, má Lenin na mysli povstání pařížských dělníků 18. března 1871, které poprvé v dějinách nastolilo vládu diktatury proletariátu — Pařížskou komunu. Komuna však byla poražena, protože se proti ní spojila „celá buržoazní Francie, všichni statkáři, burzovní spekulanti, továrníci, všichni velcí i malí zloději, všichni vykořisťovatelé“ (Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 236). Tato koalice za účinné Bismarckovy pomoci zahájila proti povstalecké Paříži vojenské akce a po vítězství zbrotila ulice města krví lidu. Nejméně 30 tisíc komunardů bylo zabito a na 50 tisíc zatčeno; mnoho jich bylo popraveno a tisíce poslány na nucené práce a do vyhnanství.

O Pařížské komuně viz Leninovy práce Tři konspekty přednášky O Pařížské komuně, Osnova přednášky o Komuně, Poučení z Komuny, Uctění památky Komuny, Stát a revoluce, kapitola III (Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 501—511; Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 326—329; Sebrané spisy 16, Praha 1984, s. 460—463; Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 235—239; Spisy 25, Praha 1956, s. 424—443). — 338

¹³³ K. Marx - B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 451—460. — 339

¹³⁴ *Rolnický svaz* (oficiální název Celoruský rolnický svaz) vznikl v roce 1905 jako revolučně demokratická organizace. Politicky byl pod vlivem eserů a liberálů, projevoval maloburžoazní polovičitost, kolísavost a nerozhodnost. Požadoval sice odstranění statkářského vlastnictví půdy, avšak souhlasil s částečným odškodněním statkářů. Podle Leninových slov to byla „organizace, která přirozeně přijímala i mnoho rolnických předsudků, podléhala maloburžoazním iluzím rolníků (jako jim podléhají i naši socialisté-revolucionáři), ale byla to nesporně „s půdou srostlá“, reálná organizace mas, ve svém základu jednoznačně revoluční, schopná používat skutečně revoluční metody boje“ (Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 349). Od samého počátku své činnosti byl svaz vystaven policejním represálím. Zanikl počátkem roku 1907. — 344

¹³⁵ *L'Humanité* — deník, který roku 1904 založil Jean Jaurès jako orgán Francouzské socialistické strany. Roku 1905 uvítal tento list začínající revoluci v Rusku a tlumočil solidaritu francouzského lidu „s ruským národem, uskutečňujícím svůj rok 1789“. Redakce listu organizovala sbírku ve prospěch ruské revoluce. Za první světové války byl list v rukou nejpravivějšího křídla Francouzské socialistické strany a zaujímal šovinistické stanovisko. Roku 1918 se šéfredaktorem listu stal významný činitel francouzského a mezinárodního dělnického hnutí Marcel Cachin. V letech 1918—1920 bojoval list proti imperialistické politice francouzské vlády, která vyslala vojska proti sovětské republice. V prosinci roku 1920, kdy v Tours došlo k rozkolu ve Francouzské socialistické straně a kdy byla vytvořena Komunistická strana Francie (tak se nazývala Francouzská komunistická strana v letech 1920—1943), stal se list jejím ústředním orgánem. Na počátku druhé světové války, v srpnu 1939, francouzská vláda list zastavila. Za okupace Francie hitlerovskými vojsky (1940—1944) vycházel ilegálně a sehrál mimořádnou úlohu v boji za osvobození Francie od fašistických vetřelců. Po válce list bojuje za upevnění národní nezávislosti země, za

- akční jednotu dělnické třídy, za upevnění míru a přátelství mezi národy, za demokracii a sociální pokrok. — 347
- 136 Telegram^[127], v němž Lenin žádal Martova a Dana, aby předložili přímé obvinění s podpisy svědků a nešířili nepodložené pomlavy, byl uveřejněn ve 4. čísle listu *Rabočij* z 25. května 1914. — 359
- 137 Lenin cituje s některými změnami báseň N. A. Někrasova *Člověk čtyřicátých let*^[165]. — 364
- 138 V souvislosti s pomluvami likvidátorského listu *Naša rabočaja gazeta* namířenými proti bolševikům požádala skupina marxistů G. V. Plechanova, aby je zastupoval v mezinárodním socialistickém byru ve věci jejich obvinění z nepřípustného jednání. Plechanov byl sice počínáním likvidátorského listu pobouřen, ale vystoupit v MSB odmítl, čímž pomlouvače ospravedlňoval. Tehdy skupina marxistů uveřejnila v listu *Trudovaja pravda* dne 5. (18.) června 1914 *Prohlášení*^[99], v němž charakterizovala Plechanovův postup jako „vysoce diplomatický krok“. — 366
- 139 Viz K. Marx, *Bída filozofie* (K. Marx - B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 157). — 368
- 140 *Ústřední orgán SDDSR* — ilegální list Social-demokrat; vycházel od února 1908 do ledna 1917. První číslo, které připravili bolševici a které už bylo částečně vytištěno v soukromé tiskárně ve Vilně [Vilnius], carská policie zkonfiskovala. Zanedlouho se bolševici pokusili znovu vydat list v Petrohradě, ale velká část už vytištěného nákladu opět padla do rukou policie. Poté bylo vydávání listu přeneseno do zahraničí. Číslo 2—32 (únor 1909 — prosinec 1913) vyšla v Paříži, čísla 33—58 (listopad 1914 — leden 1917) v Ženevě. Celkem vyšlo 58 čísel, z toho pět s přílohami.
- Redakci listu podle usnesení ÚV SDDSR zvoleného na V. (londýnském) sjezdu tvořili zástupci bolševiků, menševiků a polských sociálních demokratů. List fakticky řídil Lenin a jeho články v něm zaujímaly stěžejní místo (list uveřejnil přes 80 Leninových článků a notickek).
- V redakci Lenin prosazoval důslednou bolševickou linii namířenou proti menševikům-likvidátorům. Kameněv a Zinovjev byli vůči likvidátorům tolerantní a stavěli se proti leninské linii. Menševici Martov a Dan jako členové redakce ústředního orgánu sabotovali její práci, otevřeně hájili likvidátorství v listě *Golos social-de-*

mokrata a menševikům, kteří byli pro zachování ilegální strany, znemožňovali podílet se na práci ústředního orgánu. Díky Leninovu nesmiřitelnému boji proti likvidátorům Martov a Dan v červnu 1911 z redakce listu odešli. Od prosince 1911 jej redigoval Lenin.

V těžkých letech reakce a za nového revolučního rozmachu se hrál Social-demokrat významnou úlohu v boji bolševiků proti likvidátorům, trockistům a oțzovistům za zachování ilegální marxistické strany, za upevnění její jednoty a posílení jejího spojení s masami.

Za první světové války se ústřední orgán bolševické strany Social-demokrat mimořádně zasloužil o propagování bolševických hesel týkajících se války, míru a revoluce a ukazoval proletariátu, jak má bojovat proti imperialistické válce, aby se změnila ve válku občanskou, v revoluci proti vládnoucím třídám. V listu byl uveřejněn Leninův článek O hesle Spojených států evropských, v němž poprvé formuloval tezi o možnosti vítězství socialismu nejprve v několika málo zemích nebo dokonce v jedné, jednotlivé kapitalistické zemi. Šíření listu Social-demokrat v Rusku a přetiskování jeho nejzávažnějších článků v místních bolševických novinách pomáhalo politicky vychovávat ruský proletariát, vštěpovat mu zásady internacionalismu a připravovat masu na revoluci.

Lenin vysoce hodnotil zásluhy listu za první světové války. Později napsal, že bez znalosti článků, které v něm byly otištěny, „se neobejde žádný uvědomělý dělník, který chce *pochopit* vývoj idejí mezinárodní socialistické revoluce a jejího prvního vítězství 25. října 1917“ (Spisy 27, Praha 1954, s. 216). — 373

- 141 *Provolání k ukrajinským dělníkům* vyšlo v ukrajinštině s podpisem O. Loly v 28. čísle listu Trudovaja pravda z 29. června 1914; vyzývalo dělníky, aby se bez rozdílu národnosti sjednotili k boji proti kapitálu, a doporučovalo jim vydávat Listok ukrainskich rabočich jako přílohu listu Trudovaja pravda.

Návrh Provolání napsal Lenin rusky na jaře 1914 a prostřednictvím I. Armandové jej poslal O. Lolovi. Původně bylo toto provolání určeno pro přílohu listu Puť pravdy, Šachťorskij listok. Lenin poslal návrh provolání O. Lolovi proto, že pokládal za důležité, aby Lola vydal provolání v ukrajinštině a aby se právě z prostředí ukrajinských sociálních demokratů ozvaly hlasy volající po jednotě a proti rozdělování dělníků podle národností. K vydávání přílohy Listok ukrainskich rabočich nedošlo. — 377

- 142 *Zpráva ÚV SDDSR* se dochovala ve dvou neúplných rukopisných podobách. Jeden exemplář je Leninův rukopis, druhý je kopie

s Leninovými opravami, kterou pořídila matka N. K. Krupské J. V. Krupská. Zachovaly se i rukopisy Leninových směrnic pro delegaci ÚV na poradě: Poznámky privées, poznámky Nezařazovat do zprávy a dopisy k této otázce. Tyto dokumenty ukazují Leninův boj proti oportunistu v ruském i mezinárodním dělnickém hnutí. Zpráva podává přehled o vývoji bolševismu v období reakce i v letech nového revolučního rozmachu.

Vedení II. internacionály, znepokojené vítězstvím bolševiků nad všemi oportunistickými směry a skupinami v dělnickém hnutí Ruska, svolalo do Bruselu poradu údajně s cílem „výměny názorů“ na možnost obnovení jednoty SDDSR. Vůdce internacionály počítali s tím, že pod záminkou nastolení „míru“ v SDDSR zlikvidují samostatnou bolševickou stranu, stranu nového typu, jež vedla nesmiřitelný boj proti oportunistu v ruském i mezinárodním dělnickém hnutí.

Dávno před poradou se vedoucí činitelé internacionály dohodli s likvidátory o společném postupu proti bolševikům. Předseda MSB E. Vandervelde za svého pobytu v létě 1914 v Petrohradě jednal s menševiky-likvidátory o zaměření nadcházející porady a ujistil likvidátory, že s nimi sympatizuje. Dohodl se s nimi, že mezinárodní socialistické byro nebude v otázce neshod mezi bolševiky a menševiky vystupovat jako prostředník, nýbrž jako arbitr, a že přijme jednoznačná usnesení. Vandervelde informoval Martova, že s bolševiky nebude mluvit, aby nevycítili, že je chce „přítlačit ke zdi“. Martovovi důvěrně sdělil, že „s tím se počká až na oficiální jednání“. Po setkání s Vanderveldem sdělil Martov Axelrodovi, že se jim podařilo ve smyslu „psychologické přípravy“ vedoucích činitelů internacionály na bruselskou poradu mnoho udělat.

Bruselská „sjednocovací“ porada, svolaná výkonným výborem MSB na základě usnesení prosincového zasedání MSB z roku 1913, se konala ve dnech 16.—18. července 1914. Byly na ní zastoupeny: ÚV SDDSR (bolševici), organizační výbor (menševici) a organizace přimykající se k němu (kavkazský oblastní výbor a skupina Borba — trockisté), sociálně demokratická frakce v dumě (menševici), Plechanovova skupina Jednota, skupina Vperjod, Bund, Sociální demokracie Lotyšského kraje, Sociální demokracie Litvy, polští sociální demokraté, polská sociálně demokratická opozice a PSS-levice.

Lenin a bolševici si uvědomovali pravý účel bruselské porady, ale odmítnout účast nemohli, neboť by to dělníci v Rusku nepochopili a ruští a mezinárodní oportunisté by v tom viděli argument pro své

demagogické obviňování bolševiků z maření jednoty. ÚV SDDSR tedy vyslal na konferenci delegaci v tomto složení: I. Armandová (Petrovová), I. F. Popov (Pavlov) a M. F. Vladimírskij (Kamskij). Lenin tyto soudruhy na poradě důkladně připravil: napsal pro ně zprávu a podrobné instrukce, vybavil je nezbytnými materiály, dokumenty a faktografickými údaji odhalujícími skutečnou tvář oportunistů v Rusku a jejich inspirátorů.

Lenin řídil delegaci ÚV z Poronina a udržoval s ní co nejužší spojení. Kromě četných dopisů mu byly denně zasílány zápisy z porady, pořizované členy delegace, a v mimořádných případech i telegramy. Lenin, který předem předpokládal, jaký průběh bude porada mít, radil delegaci, aby zaujímala ofenzivní stanovisko a aby nepouštěla ze zřetele a zdůrazňovala, že výkonný výbor je podle usnesení jeho prosincového zasedání prostředníkem, a nikoli soudcem. „Nikdo nemá právo vnucovat nám cizí vůli,“ napsal Lenin delegaci ústředního výboru.

Bolševici na poradě hned od začátku urputně bojovali proti ruským a mezinárodním oportunistům. Při zahájení porady Huysmans upozornil, že MSB nezajímá, která skupina nebo směr v Rusku je silnější či slabší, že to je pouhá statistika, která nemá se sjednocováním nic společného. Bolševici proti tomu protestovali a prohlásili, že předloží MSB souhrn objektivních statistických údajů o skutečné síle jak marxistického, tak likvidátorského i dalších směrů, a vyzvali všechny ostatní delegace, aby pro porovnání předložily vlastní číselné údaje. Proti protestu bolševiků ostře vystoupili Vandervelde, Kautsky, Plechanov, Axelrod a Alexinskij. Vandervelde prohlásil, že internacionála nepřipustí, aby se vše redukovalo jen na čísla a spory o většině. Západoevropští ochránci likvidátorů jim umožňovali vystupovat s nepravdivými tvrzeními a ignorovat tak objektivní údaje o masovém dělnickém hnutí v Rusku.

Na návrh Kautského porada schválila tento program: 1. neshody v otázce programu; 2. neshody v taktice; 3. organizační otázka. Přestože se porada měla omezit pouze na výměnu názorů, Vandervelde předem upozornil, že ke všem třem bodům programu budou schválena usnesení. Delegace ÚV v souladu s Leninovými směrnicemi předložila návrh, aby porada vyslechla zprávy delegací i konkrétní podmínky, které každá z nich považuje za nezbytné k zajištění jednoty. Záslouhou vytrvalého úsilí bolševiků bylo rozhodnuto upustit od navrženého programu a přejít ke zprávám delegací o sporných otázkách a k formulování konkrétních podmínek sjednocení.

Těžištěm jednání porady se stala zpráva ÚV SDDSR připra-

vená Leninem, kterou na dopoledním zasedání 17. července francouzsky přednesla I. Armandová. Vedoucí činitelé MSB jí nedovolili přečíst zprávu celou, a tak Armandová přečetla pouze část a poté přešla k podmínkám jednoty. Zásadní pojetí podmínek jednoty oportunisty pobouřilo. Plechanov prohlásil, že to nejsou podmínky sjednocení, nýbrž „články nového trestního zákoníku“. Martov, Alexinskij, Ionov, Semkovskij aj. vykřikovali, že ve zprávě ÚV se projevuje „nesnášenlivost leninců“, že „leninci neměli právo nazývat se ‚bolševiky‘“, že „podmínky“ jsou „výsměchem internacionále“ atd.

Vandervelde a další začali vyhrožovat v naději, že bolševiky zstraší, a nešetřili urážením těch, koho chtěli sjednotit. Došlo to až tak daleko, že se vyrukovalo s tvrzením podpořeným Vanderveldem a Kautským, že se prý Lenin skrývá v Bruselu. Delegace ÚV o tom informovala Lenina a ten okamžitě zaslal vedoucím činitelům konference telegram se sdělením, že na jejich adresu posílá materiály týkající se Vanderveldovy cesty do Petrohradu. Tím byl prokázán Leninův pobyt v Poroninu a šifritelé pomluv utrhli ostudu.

Vůdcové MSB obhajující likvidátory přijali konkrétní návrhy bolševiků na podmínky sjednocení s krajní nelibostí. Kautsky prohlásil, že je to „trestní zákoník“, „políček, požadavek sebevraždy“. Vandervelde se nechal slyšet, že i když budou tyto podmínky v Rusku schváleny, internacionála nepřipustí jejich realizaci.

Kautsky navrhl jménem MSB rezoluci o sjednocení SDDSR, v níž se tvrdilo, že v sociální demokracii Ruska neexistují žádné podstatné neshody, jež by bránily sjednocení. Kautského podporoval organizační výbor i Plechanov se svými nevybíravými útoky proti delegaci ÚV a proti Leninovi. Chybné stanovisko zaujala R. Luxemburgová, která se spolu s Plechanovem, Vanderveldem, Kautským a dalšími vyslovovala pro sjednocení bolševiků s menševiky. Protože předložení rezoluce nebylo v kompetenci porady, bolševici a lotyšští sociální demokraté odmítli hlasovat. Rezoluce MSB však byla většinou hlasů schválena. Polská opozice, jež šla na poradě spolu s bolševiky a lotyšskými sociálními demokraty, hlasovala pro rezoluci MSB (viz o tom Polská opozice na bruselské konferenci a Polská sociálně demokratická opozice na rozcestí, tento svazek, s. 444 a 445—446).

Bolševici vedení Leninem odmítli podřídit se usnesením bruselské porady. Pokus oportunistických vůdců II. internacionály o likvidaci bolševické strany ztroskotal. Lenin a bolševici odhalili mezinárodnímu proletariátu skutečné cíle vůdců internacionály vystupujících v roli smířovatelů. Ústřední výbor poděkoval delegaci

ÚV na bruselské poradě za obratnou a energickou obhajobu stranické linie (viz tento svazek, s. 443).

Na separátní poradě likvidátorů, trockistů, vperjodovců, plechanovovců, bundovců a zástupců kavkazské oblastní organizace, jež se konala po bruselské poradě, vytvořily tyto skupiny blok proti bolševikům. Bruselský blok (tzv. blok 3. července) měl zastřít politicky pochybené postoje všech jeho účastníků. Brzký rozpad bloku dokázal nesprávnost politiky ruských i západoevropských „sjednocovatelů“ SDDSR. — 379

- ¹⁴³ *Výjimečný zákon proti socialistům* vydala v Německu roku 1878 Bismarckova vláda proti dělníkům a socialistickému hnutí. Zakazovaly se jím všechny organizace sociálně demokratické strany, masové dělnické organizace, dělnický tisk, zabavovala se socialistická literatura, sociální demokraté byli pronásledováni a vypovídáni. Avšak tyto represálie nezlomily sociálně demokratickou stranu, jež svou činnost přizpůsobila ilegalitě; v zahraničí vycházel ústřední orgán strany *Der Sozialdemokrat* a pravidelně se konaly stranické sjezdy (v letech 1880, 1883 a 1887); v Německu se v ilegalitě rychle obnovovaly sociálně demokratické organizace a skupiny, v jejichž čele stál ilegální ústřední výbor. Zároveň strana využívala co nejvíce legálních možností k pevnějšímu spojení s masami. Její vliv neustále vzrůstal, počet hlasů pro sociální demokraty při volbách do Říšského sněmu se od roku 1878 do roku 1890 téměř ztrojnásobil.

Německým sociálním demokratům významně pomáhali K. Marx a B. Engels. Roku 1890 byl výjimečný zákon proti socialistům pod tlakem mohutnějšího dělnického hnutí zrušen. — 386

- ¹⁴⁴ *Důvěrníci* — vysoce uvědomělí dělníci, kteří udržovali neustálé živé spojení mezi ÚV a místními sociálně demokratickými skupinami a také zajišťovali pružné formy řízení místní práce ve velkých centrech dělnického hnutí.

Úkol vytvořit systém důvěrníků vytyčila krakovská porada ÚV SDDSR z roku 1913 (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 253). — 386

- ¹⁴⁵ *Technická komise zahraničního byra ÚV* (zahraniční technická komise, TK) byla vytvořena na zasedání rady členů ÚV SDDSR 1. (14.) června 1911; měla plnit technické funkce ve styku se stranickým vydavatelstvím, zajišťovat distribuci tiskovin atd. Vznikla jako dočasný orgán, který měl fungovat do plenárního zasedání, a podléhala skupině členů ÚV, kteří se zúčastnili červnové rady.

V komisi měli po jednom zástupci bolševici, smířlivci a polská sociální demokracie. Smířlivecká většina komise (M. K. Vladimirov a V. L. Leder, který ho podporoval) blokovala peníze pro organizační komisi v zahraničí, určené na fond pro svolání konference strany, a dotaci na vydávání bolševického listu Zvezda; kromě toho se pokoušela zdržovat vydávání ústředního orgánu strany, listu Social-demokrat. Ve svém orgánu nazvaném Informacionnyj bjulleten' napadala technická komise Lenina a bolševiky. Na zasedání komise 19. října (1. listopadu), kde se projednávala Zpráva a rezoluce organizační komise v Rusku, navrhl zástupce bolševiků M. F. Vladimírskij podřídit se usnesením OKR. Návrh byl zamítnut, Vladimírskij z komise vystoupil a bolševici s ním přerušili veškeré styky. — 388

¹⁴⁶ *Organizační komise v Rusku (OKR)* pro svolání celoruské stranické konference byla vytvořena na základě usnesení červnové porady členů ÚV SDDSR v roce 1911. Ustavila se koncem září na poradě zástupců místních stranických organizací a vyvíjela činnost až do zahájení VI. (pražské) celoruské konference SDDSR. — 388

¹⁴⁷ Kavkazské sociálně demokratické organizace byly ustaveny na zásadách internacionalismu; sdružovaly vyspělé proletáře různých národností. Lenin vysoce hodnotil činnost bolševických organizací Kavkazu a nejdnou je dával za vzor jednoty dělníků všech národů. — 403

¹⁴⁸ *Strachovanije rabočich* — časopis menševíků-likvidátorů; vycházel v letech 1912—1918 v Petrohradě. — 407

¹⁴⁹ Dne 3. února 1905 zaslal A. Bebel jménem představenstva německé sociální demokracie Leninovi dopis s návrhem, aby byl v zájmu zastavení vnitrostranického boje v SDDSR ustaven rozhodčí soud, jemuž by Bebel předsedal. Lenin v odpovědi ze 7. února 1905 odmítl Bebelův návrh s tím, že on, Lenin, není oprávněn tuto otázku řešit a Bebelův návrh může být předložen jedině sjezdu strany (viz Spisy 34, Praha 1957, s. 282). Byro výborů většiny rovněž odpovědělo Bebelovi záporně, a to v 11. čísle listu Vperjod z 23. (10.) března 1905. Zdůraznilo, že podstatou vnitrostranického boje v sociální demokracii Ruska nejsou „osobní nebo v krajním případě skupinové neshody, ale že jde o střetnutí *politických idejí*“. Proto právo řešit tuto otázku má pouze sjezd strany, a nikoli soud (viz Třetí sjezd RSDRP. Sborník dokumentov i materialov, Moskva 1955, s. 64—65). Na sjezdu se speciálně o Bebelově dopisu nemluvilo,

i když redakce listu *Vperjod* s tím počítala. V diskusi však sjezdoví delegáti Bebelův návrh zamítli a potvrdili stanovisko vyložené v dopise byra výborů většiny (viz Tretij sjezd RSDRP. Protokoly, Moskva 1959, s. 49, 51—52, 58 a 312). Odpověď byra výborů většiny Bebelovi podpořily rovněž místní organizace. — 421

¹⁵⁰ Článek *Reakce dělníků na vytvoření Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska ve Státní dumě* napsal Lenin jako dodatek k práci *Materiály o boji uvnitř sociálně demokratické frakce v dumě* (viz Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 122—139), jež byla přetištěna z listu *Za pravdu* ve sborníku *Marxismus a likvidátorství*, část II^[130]. Článek *Reakce dělníků na vytvoření Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska ve Státní dumě* napsal v březnu až dubnu 1914 a v červnu jej doplnil o nové údaje o peněžních sbírkách na marxistické a likvidátorské listy, uskutečněných prostřednictvím frakcí v dumě (viz tento svazek, s. 428). K článku existuje několik přípravných materiálů. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS jsou uloženy Leninovy rukopisy — seznam podpisů pro bolševickou šestku a menševickou sedmu, výkaz peněžních sbírek pro Sociálně demokratickou dělnickou frakci Ruska a pro sociálně demokratickou frakci od října 1913 do 6. (19.) června 1914. — 422

¹⁵¹ *Bureninovské metody překrucování pravdy* — nsvědomitý způsob polemiky typický pro Burenina, spolupracovníka černosotňovského monarchistického listu *Novoje vremja*. — 423

¹⁵² *Den dělnického tisku* se konal u příležitosti druhého výročí založení listu *Pravda*, jehož první číslo vyšlo 22. dubna (5. května) 1912.

Dne 21. března (3. dubna) 1914 byl ve 42. čísle listu *Puť pravdy* uveřejněn s podpisem Skupina pravdovců otevřený dopis s výzvou, aby 22. duben (5. květen) 1914 byl vyhlášen za Den dělnického tisku na počest založení bolševického deníku.

V souvislosti s uspořádáním Dne dělnického tisku se ÚV SDDSR usnesl obrátit se k činitelům mezinárodního dělnického hnutí s výzvou, aby přispěli do jubilejního čísla listu. Výzva byla rozeslána prostřednictvím bolševických sekcí v Anglii, ve Francii, v Německu, v Itálii a v dalších zemích představitelům socialistických stran, odborových svazů a orgánů dělnického tisku. Z rozhodnutí redakce listu *Puť pravdy* podepsal výzvu člen Státní dumy G. I. Petrovskij.

Výzvu Všem dělníkům a dělnicím — představitelům dělnického

tisku vydala bolševická frakce IV. státní dumy. Všichni členové frakce věnovali na fond listu svou jednodenní mzdu.

Redakce listu Puť pravdy v každém čísle vyzývala marxistické noviny a časopisy, dělnické kroužky, skupiny a organizace k aktivní účasti na přípravě Dne tisku — dne dělnické solidarity, k tomu, aby podpořily list příspěvkem do jubilejního čísla, aby mu věnovaly jednodenní nebo polodenní mzdu a získaly pro list nové předplatitele. Výzvu listu Puť pravdy přetiskly i další bolševické noviny a časopisy.

Výzva strany měla mezi dělníky Ruska vřelou odezvu. Druhé výročí založení Pravdy zorganizovali bolševici ve znamení dalšího upevnění a rozšíření jejího spojení s dělnickými masami a zvýšení finančního fondu listu. Lenin konstatoval, že den druhého výročí listu se stal dnem sčítání marxistických sil. Kromě Pravdy slavily tento den i legální marxistické listy a časopisy Prosvěščenije, Voprosy strachovanija, Metallist, Rabotnica, Zarja Povolžja a další. Na Den dělnického tisku reagovalo na 2000 dělnických skupin, které vybraly na fond Pravdy přes 16 tisíc rublů, kdežto na výzvu likvidátorských listů reagovalo pouze 588 skupin, které vybraly 5650 rublů.

Dne 22. dubna (5. května) 1914 uveřejnil Puť pravdy Leninův telegram s upřímným blahopřáním k výročí dělnického listu a s přáním dalších úspěchů; zároveň Lenin v telegramu sděloval, že věnuje na fond listu svůj jednodenní výdělek.

Jubilejní číslo Pravdy vyšlo v nákladu 130 tisíc výtisků. Bylo v něm uveřejněno pozdravné poselství MSB, generální komise německých odborových svazů a socialistických stran a redakcí mnoha novin a časopisů z Anglie, Holandska, Norska, Švýcarska, Itálie a Belgie. Vyšel v něm článek Keira Hardieho Světový pokrok, napsaný speciálně pro Puť pravdy. Také známý anglický dramatik Bernard Shaw zaslal listu pozdrav. Jubilejní číslo mělo vskutku internacionální charakter.

Toho dne vyšlo jako brožura 1. číslo listu Rabočij, věnované historii dělnického tisku v Rusku. Byly v něm uveřejněny Leninovy články Z minulosti dělnického tisku v Rusku a Naše úkoly (viz tento svazek, s. 116—124 a 125—128).

V roce 1922 se XI. sjezd strany usnesl uspořádat u příležitosti 10. výročí založení Pravdy celoruský den tisku. Od té doby se 5. květen každoročně slaví jako Den tisku. — 434

¹⁵³ Na konci článku je redakční poznámka Pokračování následuje; v dalších číslech však slíbené pokračování nevyšlo a 8. (21.) červenec byl list zastaven. Druhého dne po uveřejnění tohoto článku byla

v listu Trudovaja pravda ze 4. července 1914 uveřejněna Oprava ke zprávě, v níž se konstatovalo, že „ve věrejších čísle v článku K výsledkům Dne dělnického tisku bylo vytištěno: Expedice tiskárny státních papírů 79, 12 rublu, správně má být 133, 32 rublu“. — 442

- ¹⁵⁴ Noticka *Polská opozice na bruselské konferenci* byla určena pro list Trudovaja pravda. Po straně listu, na němž je tato poznámka napsána, Lenin připsal pro redakci: „Vysaďte celé petitem a žádné odpovědi na jejich dopisy, nic neotiskujte: ať si jdou ke svým novým ‚bratřím z bloku‘!“

List byl 8. (21.) července 1914 zastaven a poznámka otištěna nebyla. — 444

- ¹⁵⁵ Jedná se o podmínky sjednocení Sociální demokracie Polska a Litvy se SDDSR schválené na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR v roce 1906 ve Stockholmu (Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 112 až 113). — 445

- ¹⁵⁶ *Leipziger Volkszeitung* — deník, orgán levého křídla německé sociální demokracie. Vycházel v letech 1894—1933. Řadu let jej redigoval F. Mehring, přispívala do něho R. Luxemburgová, J. Marchlewski aj.

Leninův článek list otiskl pod titulkem Námitka. Napsali nám. — 447

- ¹⁵⁷ Článek *O časopise Sovremennik* se nezachoval. Je možné, že Lenin pouze zamýšlel jej napsat a vypracoval si k němu podrobné osnovy.

Z uveřejněných osnov článku je patrná bezzásadovost časopisu narodnické inteligence Sovremennik, který představoval „počátek splývání dvou odstínů buržoazní demokracie, likvidátorů a narodníků“. Tento blok byl zaměřen proti bolševikům a měl hlásat protimarxistické myšlenky.

Lenin podrobil Sovremennik ostré kritice v řadě článků napsaných na jaře a v létě 1914, zejména v člancích Jak silný je směr levicových narodníků mezi dělníky a Metody boje buržoazní inteligence proti dělníkům (viz tento svazek, s. 269—272 a 338—369). — 461

- ¹⁵⁸ Uvedené osnovy napovídají obsah článku *Revoluce a válka*, který Lenin zamýšlel napsat pro 33. číslo ústředního orgánu strany, list Social-demokrat. Napsal je v červenci 1914, po vypuknutí války mezi Rakouskem a Srbskem.

Revoluční krize dozrávající v Rusku těsně před válkou se zvláště silně projevila v červenci 1914. Červencové dny Lenin srovnával s lednem 1905. Poukazoval na růst revolučního hnutí mas, vedeného ilegální proletářskou stranou, a na stále rostoucí počet hesel, jež napomáhala ideovému sjednocení propagandistické a agitační práce. Revoluční boj probíhal pod hesly osmihodinová pracovní doba, konfiskace statkářské půdy a demokratická republika.

Z osnov je vidět, že mohutný růst revolučního hnutí v Rusku chápal Lenin v úzké souvislosti s mezinárodní situací a že v článku Revoluce a válka chtěl objasnit úkoly ruského proletariátu v souvislosti se situací ve světě. — 466

¹⁵⁹ *Russkoje slovo* — deník; vycházel v Moskvě od roku 1895 (první, ukázkové číslo vyšlo v roce 1894); vydával jej I. D. Sytin. Byl to list formálně nestranický, hájil zájmy ruské buržoazie z umírněně liberálních pozic. List přinášel rozsáhlé informace; byl to první list v Rusku, který měl své zpravodaje ve všech velkých městech v zemi a v mnoha hlavních městech světa.

V listopadu 1917 byl za uveřejnění pomlouvačných protisovětských informací zastaven. Od ledna 1918 vycházel určitou dobu pod názvem *Novoje slovo* a *Naše slovo* a v červenci 1918 byl zastaven definitivně. — 466

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

[1] *Аграрная программа, [принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — В листовке: Постановления и резолюции Объединительн. съезда Российской социал-демократической рабочей партии. [Спб.], тип. Центрального Комитета, [1906], стр. 1. (РСДРП). — 254, 257, 285, 342, 343

Адрес Интернационала — см. Маркс, К. Учредительный манифест Международного Товарищества Рабочих...

[2] *Аксельрод, П. Б. На очередные темы.* (Из писем П. Б. Аксельрода к друзьям). — «Наша Заря», Спб., 1912, № 6, стр. 8—20. — 419

[3] *Алексеев, З. О свободе распоряжения землей.* — «Стойкая Мысль», Спб., 1914, № 20, 13 апреля, стр. 1—2. — 174, 176

[4] *Алексинский, Г. А. [Рецензия на книгу:] А. Богданов. «Культурные задачи нашего времени».* Изд. Дороватовского и Чарушникова. Москва. 1911 г. Ц. 60 коп. — «Современный Мир», [Спб., 1911], № 7, стр. 345—348. — 371

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. *Čes. red.*

[5] — *Уголовные нравы в ленинской организации*. (Открытое письмо). — «Наша Рабочая Газета», Спб., 1914, № 41, 21 июня, стр. 3. — 411

Ан — см. Жордания, Н. Н.

Батрак — см. Затонский, М. П.

[6] *Бебель, А.* [Письмо В. И. Ленину]. 21 января (3 февраля) 1905 г. Рукопись *. — 421

[7] *Белинский, В. Г.* Письмо к Гоголю. — 116

[8] *Берман, Я.* Влияние социально-правового и экономического факторов на государственную преступность. (По данным свода статист. свед. по делам угол.). — «Право», Спб., 1913, № 33, 18 августа, стлб. 1912—1924. — 117, 121, 221

[9] *Бернгард, Л.* Борьба поляков за существование в Пруссии. (Die Polenfrage. Das polnische Gemeinwesen im preussischen Staat). С разрешения авт. пер. со 2-го нем. изд. А. С. Изгоев. С предисл. П. Б. Струве и вступит. статьей А. С. Изгоева. М., Рябушинский, 1911. XXIV, 584 стр. — 336

[10] *Богданов, А.* Краткий курс экономической науки. Изд. 9-е, вновь испр. М., Дороватовский и Чарушников, 1906, 288, 22 стр. — 135

[11] — Письмо в редакцию. — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1914, № 16, 21 января, стр. 2—3. — 370, 375

[12] «Борьба», Спб. — 25—27, 101, 106, 147, 148, 164, 172, 180, 189, 205, 206, 216, 219, 221, 238, 355, 370, 373, 374, 376, 401

— 1914, №№ 1—3, 22 февраля — 12 апреля. — 101

— 1914, № 1, 22 февраля, 56 стр. — 25, 207, 208, 210, 212, 213, 215, 217, 219, 220, 221, 222, 224, 365

* Poprvé otištěno v publikaci Leninskij sbornik V. 1926, s. 169 až 170.

— 1914, № 2, 18 марта, стр. 24—25. — 329

— 1914, № 3, 12 апреля, стр. 30—34, 34—39. — 101—102

— 1914, № 4, 28 апреля, стр. 24—33, 56. — 182—185, 370, 371, 372, 373, 375, 431, 433

— 1914, № 5, 16 мая, стр. 24—25. — 376

— 1914, № 6, 6 июня, стр. 44—45. — 365

[13] *Брайнес, Б. Рига.* Ход страховой кампании. — «Северная Мысль», Спб., 1913, № 1, 23 ноября, стр. 3, в отд.: Страхование. — 142

[14] *Булкин, Ф. А. Рабочая самодеятельность и рабочая демагогия.* — «Наша Заря», Спб., 1914, № 3, стр. 55—64. — 154, 187, 213, 350

[15] *Буржуазная и ликвидаторская оценка.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 47, 27 марта, стр. 1. — 82

В. А. Т. — см. Тихомирнов, В. А.

[16] *В. О. Ухудшение школьного дела.* — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 35, 21 марта, стр. 2. — 167

[17] *В—димов, В. Земельный вопрос и левое народничество.* — «Смелая Мысль», Спб., 1914, № 9, 6 июня, стр. 1—2. — 258

[18] *Вандервельде и русские социалисты.* — «Речь», Спб., 1914, № 152 (2821), 7(20) июня, стр. 2. — 348, 350, 351, 356

[19] *Вейс, Ф. Съезд латышских марксистов.* — «Наша Заря», Спб., 1914, № 4, стр. 59—65. — 243

[20] «Век», М. — 31—32

[21] [Владимиров, М. К.] «Летнее совещание ЦК с пар-

тийными работниками. — «За Партию», [Париж], 1914, № 5, февраль, стр. 5—6. Подпись: Л. Вл. — 293

- [22] «Волна», Спб. — 122
- [23] *Вопросы единства*. От редакции. — «Борьба», Спб., 1914, № 3, 12 апреля, стр. 34—39. — 102
- [24] «Вопросы Страхования», Спб. — 184, 407
- [25] *Воронов, Б. Страховая рабочая группа и левонародники*. — «Мысль Труда», Спб., 1914, № 1, 20 апреля, стр. 1—2 — 162, 163, 164
- [26] — *Фракционная рознь и очередные задачи*. — «Современник», Спб., 1914, кн. 9, май, стр. 64—71. — 345
- [27] «Вперед», Женева. — 122
- [28] *Вперед*. Сборник статей по очередным вопросам. № 3. Изд. группы «Вперед». [Женева, кооп. тип. «Союз»], май 1911, 78 стлб. — 371
- [29] *Всероссийская конференция Росс. соц.-дем. рабочей партии*. (В декабре 1908 года). Изд. газ. «Пролетарий». Paris, 1909. 47 стр. (РСДРП). — 49, 235—236
- [30] * *Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии*. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, [1904]. 394, II стр. (РСДРП). — 27, 48, 49, 121, 233, 234, 237, 263, 269, 272, 275, 276, 282, 284, 285, 286, 289, 292, 295, 296, 311, 312, 324—333, 337, 340, 345, 387, 402, 403, 405, 407, 408, 451, 454, 455, 456
- [31] *Выборы в страховый совет*. — «Стойкая Мысль», Спб., 1914, № 5, 7 марта, стр. 3, в отд.: Страхование дело. Подпись: Выборщик. — 143, 340
- [32] *Гёте, И. В. Фауст*. — 414

- Гиммер, Н. Н.* — см. Суханов, Н.
- [33] *Гласный запрос депутатам — Чхеидзе, Чхенкели, Тулякову, Скобелеву, Хаустову и Манькову.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 50, 30 марта, стр. 3. — 432
- Гласный ответ* — см. От социал-демократической думской фракции.
- [34] *Годовщина ленских событий.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 55, 5 апреля, стр. 3. Под общ. загл.: 4-ое апреля. — 397
- Горев, А.* — см. Горев, Б. И.
- [35] *Горев, Б. И. Демагогия или марксизм? (Итоги и наблюдения).* — «Наша Заря», Спб., 1914, № 6, стр. 30—41. — 440
- [36] *Горский, А. В. Локаут и тактика «последовательного марксизма».* — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 51, 11 апреля, стр. 1. — 154, 398
- [37] «*Гражданин*», Спб., 1914, № 14, 6 апреля, стр. 5—6. — 88
- [38] *Грибоедов, А. С. Горе от ума.* — 304, 339
- [39] *Группа марксистов. Заявление [по поводу ухода Малиновского].* — «Трудовая Правда», Спб., 1914, № 7, 5 июня, стр. 3, в отд.: К уходу Малиновского. — 365, 366
- [40] [*Дан, Ф. И.*] *Навстречу Интернационалу.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 108, 15 декабря, стр. 1; № 109, 17 декабря, стр. 1. Подпись: Ф. Д. — 139
- [41] — *По пути неправды.* — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 48, 5 апреля, стр. 1. Подпись: Ф. Д. — 110, 111, 112
- [42] «*Дело Жизни*», Спб., 1911, № 1, стлб. 47—58; № 2, стлб. 10—20. — 101

- [43] *Денежный отчет «Луча» с 18 сентября 1912 по 15 января 1913 г.* — «Луч», Спб., 1913, № 15 (101), 19 января, стр. 2. — 251
- [44] «*День*», Спб. — 147
- [45] *День рабочей печати.* — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 36, 22 марта, стр. 1. — 434, 436
- [46] «*Дзвін*», [Київ]. — 167, 331, 377
* — 1913, № 7—8, стр. 83—94. — 275, 276, 280, 299, 300, 305, 312, 325, 331, 333
- [47] «*Дискуссионный Листок*», [Париж], 1910, № 2, 25 мая (7 июня), стр. 4—14. На газ. дата: 24/7 июня. — 237
- [48] «*Дневник Социал-Демократа*», Женева, 1905, № 2, август, стр. 37—49. — 241
— 1911, № 15, октябрь, стр. 7—33. — 410
Домов — см. Покровский, М. Н.
- [49] *Донцов, Д. Російська преса про останній з'їзд.* — «Шляхи», Львов, 1913, № 8—9, 1 падолиста. — 298
- [50] *Достоевский, Ф. М. Братья Карамазовы.* — 69
- [51] *Драгоманов, М. П. Историческая Польша и великорусская демократия.* Женева, тип. «Работника» и «Громади», 1881. 511, [2], VIII стр. На обл. год изд.: 1882. — 315
- [52] *Дроздов, И. Г. Заработная плата земледельческих рабочих в России в связи с аграрным движением 1905—1906 гг.* Спб., Семенов, 1914. 68 стр. — 43—45, 227—229
- [53] «*Единство*», Спб. — 189, 260, 341, 355, 356, 392, 431, 433, 462

- 1914, № 1, 18 мая, стр. 1, 2—3, 4. — 186—189, 252, 341, 366, 392
- 1914, № 2, 1 июня, стр. 1—2, 4. — 354, 364, 392
- 1914, № 3, 15 июня, стр. 4. — 392
- 1914, № 4, 29 июня, стр. 2. — 431, 432, 433
- [54] *Елпатъевский, С. Я. Жизнь идет...* — «Русское Богатство», Спб., 1914, № 1, стр. 276—299. — 34—36
- [55] «Живая Мысль», Спб. — 207
- [56] «Живая Мысль Труда», Спб., 1914, № 3, 15 июня, стр. 3. — 272
- [57] «Жизнь», Спб., 1900, № 2, стр. 297—306. — 60
- [58] (*Жордания, Н. Н.*) *Борьба течений и вопросы единства.* — «Борьба», Спб., 1914, № 4, 28 апреля, стр. 24—33. Подпись: Ан. — 182—185, 431, 433
- [59] — *Еще о «подполье».* — «Луч», Спб., 1913, № 95 (181), 26 апреля, стр. 2. Подпись: Ан. — 216
- [60] «За Партию», Париж. — 147, 148
- 1914, № 5, февраль, стр. 5—6. — 293
- [61] «За Правду», Спб. — 167
- [62] «Заветы», Спб. — 141, 200, 371
- [63] *Задача момента.* — «Стойкая Мысль», Спб., 1914, № 13, 26 марта, стр. 1. — 81—82
- [64] *Закрывие «Пути Правды».* — «Борьба», Спб., 1914, № 6, 6 июня, стр. 44—45. — 365
- [65] «Заря», Stuttgart, 1902, № 4, август, стр. 11—39, в отд.: А. — 298, 325

- [66] [Затонский, М. П.] *Социализм и крестьянство*. — «Стойкая Мысль», Спб., 1914, № 14, 28 марта, стр. 2—3. Подпись: Батрак. — 84—87
- [67] *Заявление представителей Социал-демократии Польши и Литвы*. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, [1904], стр. 388—390. (РСДРП). — 326—327, 328, 404, 408
- [68] [*Заявление Троцкого и др., внесенное на заседании пленума ЦК РСДРП в январе 1910 г.*]. — «Дискуссионный Листок», [Париж], 1910, № 2, 25 мая (7 июня), стр. 6, в ст.: Ленин, В. И. «Заметки публициста». На газ. дата: 24/7 июня. — 237
- [69] «*Земщина*», Спб. — 299
- [70] «*Знамя Труда*», [Париж], №№ 45—53, сентябрь 1912 — апрель 1914. — 394
- Избирательный закон* — см. Положение о выборах в Государственную думу.
- [71] *Извещение о конференции организаций РСДРП*. Изд. ОК. [Wien], сентябрь 1912. 55 стр. (РСДРП). — 396
- [72] *Ионов, П. Запрос о погромной агитации*. — «Цайт», Пб., 1914, № 14 (53), 3 (16) апреля, стр. 2. На евр. яз. — 111
- [73] «*Искра*» (старая, ленинская), [Лейпциг — Мюнхен — Лондон — Женева]. — 118, 121, 145, 201, 222, 224, 239, 328, 331
- * — [Лейпциг], 1900, № 1, декабрь. 6 стр. — 120
- [Женева], 1903, №№ 46—51, 15 августа — 22 октября. — 155
- [74] «*Искра*» (новая, меньшевистская), [Женева]. — 122

- 1903, № 52, 7 ноября, стр. 1—2. — 241
- [75] *Итоги дня рабочей печати.* — «Наша Рабочая Газета», Спб., 1914, № 34, 13 июня, стр. 2. — 405, 435, 437, 448
- [76] *К выборам уполномоченных в больн. кассу на зав. Айваз.* — «Живая Мысль Труда», Спб., 1914, № 3, 15 июня, стр. 3. Подпись: Рабочие левонародники. — 272
- [77] *К левонароднической позиции в профессиональном движении.* — «Северная Мысль», Спб., 1913, № 2, 26 ноября, стр. 2. Подпись: Б. Г-н. — 142
- [78] *К обмену мнений по национальному вопросу.* От редакции. — «Борьба», Спб., 1914, № 2, 18 марта, стр. 24—25. — 329
- [79] *Каутский, К. Дорогой тов. Луначарский!* [Письмо А. В. Луначарскому]. Mühlbrücken, 9 августа 1911 г. [Рукопись. Русск. гект. пер.]. 4 стр. — 360, 410
- [80] — *Национализм и интернационализм.* — «Научная Мысль», Рига, 1908, № 1, стр. 3—42. — 277
- [81] «Киевская Мысль». — 147, 267, 349, 411, 466
- * — 1914, № 86, 27 марта, стр. 5. — 92, 301
- 1914, № 159, 12 июня, стр. 2. — 349
- [82] *Козьминых-Ланин, И. М. Сверхурочные работы на фабриках и заводах Московской губернии.* М., 1914. 31 стр. 230—232
- [83] «Колокол», Лондон — Женева. — 116
- [84] [Кольцов, Д.] *Рабочие массы и подполье.* — «Луч», Спб., 1913, № 15 (101), 19 января, стр. 1. — 27
- [85] — *С кем мы.* — «Луч», Спб., 1913, № 108 (194), 12 мая, стр. 1, Подпись: Л. С. — 201

- [86] *Конференция октябристов.* — «Речь», Спб., 1913, № 307 (2619), 9 (22) ноября, стр. 5—6. — 39
- [87] *Конференция партии народной свободы 23—25 марта 1914 г.* — «Речь», Спб., 1914, № 83 (2752), 26 марта (8 апреля), стр. 3—4. — 92, 301, 302, 303, 304, 310
- [88] *Конференция партии народной свободы.* (От нашего корреспондента). Петербург, 26 марта. — «Киевская Мысль», 1914, № 86, 27 марта, стр. 5. — 92, 301
- [89] *Косовский, В. Правдистская легенда.* — «Наша Рабочая Газета», Спб., 1914, № 3, 6 мая, стр. 2. — 337
- Л. Вл.* — см. Владимиров, М. К.
- Л. М.* — см. Мартов, Л.
- Л. С.* — см. Кольцов, Д.
- [90] *Ларин, Ю. Направо — и кругом.* (К современному положению). — «Дело Жизни», Спб., 1911, № 1, стлб. 47—58; № 2, стлб. 10—20. — 101
- [91] — *Спор двух направлений и объединение.* — «Борьба», Спб., 1914, № 3, 12 апреля, стр. 30—34, в отд.: Трибуна. — 101—103
- [92] *Латышская рабочая газета об уходе Малиновского.* — «Трудовая Правда», Спб., 1914, № 1, 23 мая, стр. 2, в отд.: К уходу Малиновского. Подпись: С. — 357
- [93] *Левиньский, В. Нарис розвитку українського робітничого руху в Галичині.* З передмовою Л. Юркевича. Відбитка з журналу «Дзвін» (1913, кн. VI—XII і 1914, кн. I). Київ, 1914. XII, 116 стр. — 331
- [94] *Левицкий, В. Ликвидация или возрождение?* — «Наша Заря», Спб., 1910, № 7, стр. 91—103, в отд.: На темы дня. — 156, 367
- [95] — *От ревизионизма к марксизму.* — «Северная Рабо-

- чая Газета», Спб., 1914, № 46, 3 апреля, стр. 2. — 200
- [⁹⁶] (*Ленин, В. И.*) *Английские либералы и Ирландия.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 34, 12 марта, стр. 1. — 97
- *Законопроект о национальном равноправии* — см. Ленин, В. И. Товарищи!
- [⁹⁷] — *Кадеты и «право народов на самоопределение».* — «Пролетарская Правда», Спб., 1913, № 4, 11 декабря, стр. 2. Подпись: И. — 298
- [⁹⁸] — *Кадеты об украинском вопросе.* — «Рабочая Правда», Спб., 1913, № 3, 16 июля, стр. 1. Подпись: М. — 298
- [⁹⁹] — *Карикатура на большевизм.* — «Пролетарий», [Париж], 1909, № 44. Приложение к № 44 газ. «Пролетарий», 4 (17) апреля, стр. 1—2. — 373
- [¹⁰⁰] — *Критические заметки по национальному вопросу.* — «Просвещение», Спб., 1913, № 10, стр. 95—105; № 11, стр. 55—59; № 12, стр. 56—64. Подпись: В. Ильин. — 275, 284
- [¹⁰¹] — *Латышские рабочие о расколе в с.-д. фракции.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 50, 30 марта, стр. 3. — 110, 243
- [¹⁰²]* — *Материализм и эмпириокритицизм.* Критические заметки об одной реакционной философии. М., «Звено», [май] 1909. III, 438 стр. Перед загл. авт.: Вл. Ильин. — 64, 272
- [¹⁰³]* — *Народничество и ликвидаторство как элементы распада в рабочем движении.* — «Пролетарская Правда», Спб., 1913, № 12, 20 декабря, стр. 1. — 142
- [¹⁰⁴] — *Национал-либерализм и право наций на самоопределение.* — «Пролетарская Правда», Спб., 1913, № 12, 20 декабря, стр. 1. — 298, 300

- [105] — *О большевизме.* — В кн.: Рубакин, Н. А. Среди книг. Опыт обзора русских книжных богатств в связи с историей научно-философских и литературно-общественных идей. Справочное пособие для самообразования и для систематизации и комплектования общеобразовательных библиотек, а также книжных магазинов. Т. II. Изд. 2-ое, доп. и перераб. М., «Наука», 1913, стр. 772—773, в ст.: «Предварительные замечания» к подразд. Б. «Социализм научный. Государственный социализм и социал-реформизм». — 136
- [106] — *О думской с.-д. фракции.* [Резолюция, принятая на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913, стр. 18—19. (РСДРП). — 218, 219, 426
- [107] — *О левонародниках.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 86, 14 мая, стр. 1. — 255
- [108]* — *О ликвидаторстве и о группе ликвидаторов.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 28—29. (РСДРП). — 28, 105, 187, 207, 212, 215, 353, 366, 382, 413, 464
- [109] — *О народниках.* [Резолюция, принятая на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913, стр. 23—24. (РСДРП). — 269, 345, 346
- [110] — *О «петиционной кампании».* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912

года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 27. (РСДРП). — 387

- [111] — *О формах рабочего движения.* (Локаут и марксистская тактика). — «Путь Правды», Спб., 1914, № 54, 4 апреля, стр. 1. — 396, 398
- [112] — *Об А. Богданове.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 21, 25 февраля, стр. 2. — 370, 371
- [113] — *Об единстве.* — «Трудовая Правда», Спб., 1914, № 2, 30 мая, стр. 1. — 345
- [114] — [*Пересмотр аграрной программы рабочей партии.* Глава V]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 12. Под общ. загл.: Проекты аграрной программы к предстоящему съезду. — 344
- [115] — *Рабочий класс и рабочая печать.* — «Трудовая Правда», Спб., 1914, № 14, 13 июня, стр. 1; № 15, 14 июня, стр. 1. — 270, 349, 447—448
- [116] — *Развитие капитализма в России.* Процесс образования внутреннего рынка для крупной промышленности. 1896—1899 гг. — 227
- [117] — *Разоблачение «августовской» фикции.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 50, 30 марта, стр. 3. — 110, 243
- [118] — *Распад «Августовского» блока.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 37, 15 марта, стр. 2. — 216, 221
- [119] — *Революционный подъем, стачки и задачи партии.* [Резолюция, принятая на Краковском совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]. — В кн.: [Ленин, В. И.] Извещение и резолюции совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Февраль 1913. Изд. ЦК РСДРП. [Париж, первая половина февраля 1913], стр. 9—11. (РСДРП). — 81, 82, 395, 396
- [120]* — *Резолюции, [принятые на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками].* — В кн.:

Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913, стр. 12—24. (РСДРП). — 165, 188, 197, 219, 240, 345

- [121] — *Резолюции, [принятые на Краковском совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]*. — В кн.: [Ленин, В. И.] Извещение и резолюции совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Февраль 1913. Изд. ЦК РСДРП. [Париж, первая половина февраля 1913], стр. 9—23. (РСДРП). — 188, 197, 220, 240, 345, 392
- [122] — *Резолюция о решении Соц. бюро*. — «Пролетарская Правда», Спб., 1913, № 9, 17 декабря, стр. 2. Подпись: Группа организованных марксистов. — 138, 220
- [123]* — *Резолюция по национальному вопросу, [принятая на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]*. — В кн.: Извещение и резолюции летнего 1913 года совещания Центрального Комитета РСДРП с партийными работниками. Изд. ЦК. [Париж, декабрь] 1913, стр. 20—23. (РСДРП). — 165, 166, 316
- [124] — *Резолюция по организационному вопросу и о партийном съезде, [принятая на летнем 1913 г. совещании ЦК РСДРП с партийными работниками]*. — Там же, стр. 14. — 409
- [125] — *Роль сословий и классов в освободительном движении*. — «Северная Правда», Спб., 1913, № 22, 28 августа, стр. 1. Подпись: В. Ильин. — 117
- [126] — *Тактические колебания*. — «Пролетарий», [Выборг], 1906, № 2, 29 августа, стр. 2—3. На газ. место изд.: М. — 155
- [127] — *[Телеграмма о расследовании дела Малиновского]*. — «Рабочий», Спб., 1914, № 4, 25 мая, стр. 1. — 359, 363

- [128] — *Товарищи!* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 48, 28 марта, стр. 2, в отд.: Российская с.-д. раб. фракция. — 108, 109
- [129] [*Ленин, В. И. и Зиновьев, Г. Е.*] *Из истории рабочей печати в России.* — «Рабочий», Спб., 1914, № 1, 22 апреля, стр. 1—32. — 266, 345
- [130] *Ленин, В. И. и др. Марксизм и ликвидаторство.* Сборник статей об основных вопросах современного рабочего движения. Ч. II. Спб., «Прибой», 1914. IV, 214 стр. — 140, 197, 246—253, 260—262, 427, 429, 447—448
- [131] *Лермонтов, М. Ю. А. О. Смирновой.* — 196, 197
- [132] *Либман, Ф. Новое издание старой ошибки.* (К национальному вопросу). — «Цайт», Пб., 1913, № 28, 17 (30) сентября, стр. 3—4. На евр. яз. — 275, 276, 281, 299, 305, 313, 325, 330, 332, 333, 337
- [133] *Липин, Ф. И. Рабочие депутаты и национальный вопрос.* — «Цайт», Пб., 1913, № 9, 21 февраля (6 марта), стр. 1. На евр. яз. — 234
- [134] *Лола, О. Н. Обращение к украинским рабочим.* — «Трудовая Правда», Спб., 1914, № 28, 29 июня, стр. 3. Под общ. загл.: Южный район. — 377
- [135] «*Луч*», Спб. — 25, 26, 36, 105, 138, 148, 182, 214, 216, 247, 352, 389
- 1912, № 1, 16 сентября, стр. 1. — 25
- 1912, № 37, 28 октября, стр. 2. — 178—180
- 1912, № 53, 17 ноября, стр. 1. — 240
- 1913, № 15 (101), 19 января, стр. 1, 2. — 27, 251
- 1913, № 95 (181), 26 апреля, стр. 2. — 216
- 1913, № 108 (194), 12 мая, стр. 1. — 201

- [136] *Маркс, К. и Энгельс, Ф. Манифест Коммунистической партии.* Декабрь 1847 г. — январь 1848 г. — 84, 255, 339
- [137] *Маркс, К. Капитал.* Критика политической экономии, т. I—III. 1867—1894 гг. — 84, 255, 258
- [138] — *Капитал.* Критика политической экономии, т. I. 1867 г. — 61, 279
- [139] — *Капитал.* Критика политической экономии, т. III, ч. 1—2. 1894 г. — 61, 62
- [140] — *Нищета философии.* Ответ на «Философию нищеты» г-на Прудона. Первая половина 1847 г. — 255, 258, 368
- [141] — *[Резолюция Генерального Совета о политике Гладстона по отношению к ирландским заключенным].* 16 ноября 1869 г. — 321, 322
- [142] — *Теории прибавочной стоимости (IV том «Капитала»).* Январь 1862 г. — июль 1863 г. — 258
- [143] — *Учредительный манифест Международного Товарищества Рабочих, основанного 28 сентября 1864 г. на публичном собрании, состоявшемся в Сент-Мартинс холле, Лонг-Эйкр, в Лондоне.* Между 21—27 октября 1864 г. — 318
- [144] *[Мартов, Л.] Вмешательство Интернационала и с.-д. единство в России.* II. — «Наша Заря», Спб., 1914, № 2, стр. 81—88. Подпись: Л. М. — 139, 145, 147
- [145] — *Неосновательное торжество.* — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 44, 1 апреля, стр. 2. Подпись: Л. М. — 110, 111
- [146] — *Ответ Булкину.* — «Наша Заря», Спб., 1914, № 3, стр. 64—70. Подпись: Л. М. — 154, 187, 213, 350
- [147] — *[Письмо к Н. А. Рубакину о сущности и истории меньшевизма].* — В кн.: Рубакин, Н. А. Среди книг.

Опыт обзора русских книжных богатств в связи с историей научно-философских и литературно-общественных идей. Справочное пособие для самообразования и для систематизации и комплектования общеобразовательных библиотек, а также книжных магазинов. Т. II. Изд. 2-е, доп. и перераб. М., «Наука», 1913, стр. 771—772, в ст.: «Предварительные замечания» к подразд. Б. «Социализм научный. Государственный социализм и социал-реформизм». — 122, 136, 137

- [146] — *Под градом ударов*. — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 39, 26 марта, стр. 2. Подпись: Л. М. — 82
- [149]* — *Раскол в социал-демократической фракции*. — «Наша Заря», Спб., 1913, № 10—11, стр. 89—101. — 47, 423
- [150] — *Самоубийство четвертой Думы*. — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 61, 23 апреля, стр. 1. Подпись: Л. М. — 151
- [151] — *Спасители или упразднители?* (Кто и как разрушал РСДРП). Изд. «Голоса Социал-Демократа». Париж, imp. Gnatovsky, 1911. 47 стр. (РСДРП). — 360, 410
- [152] *Международные социалистические конгрессы*. [Спб.], «Утро», [1906]. 90, [5] стр. — 312
- [153] *(Мещерский, В. П.) Тайновед*. — «Гражданин», Спб., 1914, № 14, 6 апреля, стр. 5—6. Подпись: Лас-Нас. — 88
- [154] *Могиланский, М. М. «Всеукраинский» съезд студенчества*. — «Речь», Спб., 1913, № 174 (2486), 29 июня (12 июля), стр. 2—3. — 297
- [155] — *Самоопределение и сепаратизм*. — «Речь», Спб., 1913, № 331 (2643), 3 (16) декабря, стр. 3. — 298
- [156] *Москва*. — «Рабочий», Спб., 1914, № 6, 29 мая, стр. 2,

в отд.: К уходу Малиновского. Отклики рабочих.
Подпись: Группа (30 чел.). — 356, 366

[157] *Москва*. 10 апреля. — «Русские Ведомости», М., 1914,
№ 82, 10 апреля, стр. 2. — 174

[158] «Мысль Труда», Спб. — 163

— 1914, № 1, 20 апреля, стр. 1—2. — 162, 163, 164

— 1914, № 2, 23 апреля, стр. 3—4. — 163

Н. Р. Г. — см. «Наша Рабочая Газета».

[159] «Народная Дума», Спб. — 122

[160] «Научная Мысль», Рига, 1908, № 1, стр. 3—42. — 277

[161] «Начало», Спб., — 122

[162] «Наш Путь», М. — 266

[163] «Наша Заря», Спб. — 26, 36, 137, 138, 139, 145, 147,
187, 212, 216, 350, 352, 402, 408

— 1910, № 7, стр. 91—103. — 156, 367

— 1912, № 6, стр. 8—20. — 419

* — 1913, № 10—11, стр. 89—101. — 48, 423

— 1914, № 2, стр. 81—88. — 139, 145, 147

— 1914, № 3, стр. 55—64, 64—70. — 154, 187, 213, 351

— 1914, № 4, стр. 59—65. — 243

— 1914, № 6, стр. 30—41. — 440

[164] «Наша Рабочая Газета», Спб. — 181, 182, 186, 237, 346,
350, 357, 358, 359, 363, 365, 374, 389, 390, 391, 402,
405, 408, 409, 410, 411, 417, 422, 424, 425, 426, 427,
433, 434, 435, 436, 447, 448

- 1914, № 2, 4 мая, стр. 1. — 233, 235, 236, 237, 242, 432, 433
- 1914, № 3, 6 мая, стр. 2. — 337
- 1914, № 17, 23 мая, 4 стр. — 266
- 1914, № 19, 25 мая, 4 стр. — 266
- 1914, № 21, 29 мая, стр. 1. — 363
- 1914, № 22, 30 мая, стр. 3. — 363
- 1914, № 27, 5 июня, стр. 1. — 346, 382, 421
- 1914, № 34, 13 июня, стр. 2. — 405, 435, 437, 448
- 1914, № 41, 21 июня, стр. 3. — 411
- [165] *Некрасов, Н. А. Человек сороковых годов.* — 364
- [166] *Николаевец. К борьбе за печать.* (Собрание о печати). — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 28, 13 марта, стр. 2, в отд.: За свободу печати. — 146, 148, 154, 223, 427
- [167] «Новая Жизнь», Спб. — 122
- [168] «Новая Рабочая Газета», Спб. — 36, 47, 182, 187, 207, 250, 251, 360, 427
- 1913, № 69, 29 октября, стр. 1; № 71, 31 октября, стр. 2. — 275, 276, 281, 292, 299, 305, 312, 325, 332, 335, 452
- 1913, № 108, 15 декабря, стр. 1; № 109, 17 декабря, стр. 1. — 139
- 1914, № 16, 21 января, стр. 2—3. — 370, 375
- [169] «Новое Время», Спб. — 172, 282
- 1913, № 13563, 13 (26) декабря, стр. 4. — 29, 30—32, 299

- [170] *Новоторжский, Г. Нужен ли пересмотр? (О задачах трудовой группы).* — «Современник», Спб., 1914, кн. 4, февраль, стр. 78—84. — 269
- [171] * *О социалистах-революционерах.* [Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде РСДРП]. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, [1904], стр. 14—15, 358—359. (РСДРП). — 269, 272, 340, 345, 405
- [172] *О союзе народников и ликвидаторов.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 38, 16 марта, стр. 1. — 143, 340
- [173] *Об объединении национ[альных] орган[изаций] на местах.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 6. (РСДРП). — 53, 403
- [174] *Об объединении с «левицей» ППС.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Всероссийская конференция Росс. соц.-дем. рабочей партии. (В декабре 1908 года). Изд. газ. «Пролетарий». Paris, 1909, стр. 46. (РСДРП). — 48, 138
- [175] *Об объединении с «левицей» ППС.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП, Paris, 1909], стр. 6. (РСДРП). — 111, 244, 245
- [176] *[Объявление о выходе № 8 журнала «Современник» за 1914 г.]*. — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 66, 29 апреля, стр. 1. — 189, 341, 461
- [177] *[Объявление о выходе № 10 журнала «Современник»*

- за 1914 г.). — «Единство», Спб., 1914, № 1, 18 мая, стр. 1. — 188, 341
- [178] *Организационный устав, (принятый на V Лондонском съезде РСДРП).* — В кн.: Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909, стр. 459. (РСДРП). — 48, 407
- [179] *От группы торгов. служащих.* (Телеграмма). — «Путь Правды», Спб., 1914, № 86, 14 мая, стр. 2, в отд.: К уходу Малиновского. Подпись: Сорок человек торговых служащих Москвы. — 358
- [180] *От редакции.* [Ответ на статью Л. Д. Троцкого «Рабочий журнал»]. — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 11, 21 февраля, стр. 2. — 26, 216
- [181] *От редакции.* Ответ редакции «Луча» на статью Н. Н. Жордания «Еще о подполье». — «Луч», Спб., 1913, № 95 (181), 26 апреля, стр. 2. — 216
- [182] *От редакции.* [Передовая]. — «Луч», Спб., 1912, № 1, 16 сентября, стр. 1. — 25
- [183] *От руководящего коллектива Августовского блока.* — «Наша Рабочая Газета», Спб., 1914, № 21, 29 мая, стр. 1, в отд.: К делу Малиновского. — 363
- [184] *От с[оциал]-д[емократической] думской фракции.* Гласный ответ. — «Наша Рабочая Газета», Спб., 1914, № 2, 4 мая, стр. 1. — 233, 235, 236, 237, 242, 432, 433
- [185] *От с.-д. фракции.* — «Наша Рабочая Газета», Спб., 1914, № 22, 30 мая, стр. 3. Подпись: С.-д. фракция. — 364
- [186] *Открытое письмо депутатам: Чхеидзе, Чхенкели, Скобелеву, Хаустову, Манькову и Тулякову.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 63, 17 апреля, стр. 2. Подпись: Российская с.-д. рабочая фракция. — 233, 234, 235, 432

- [187] *Открытое письмо (членов парижского и женеvского кружков группы «Вперед»)*. — «Борьба», Спб., 1914, № 4, 28 апреля, стр. 56. — 370, 371, 372, 373, 375
- [188] *Отчет*. — «Единство», Спб., 1914, № 3, 15 июня, стр. 4, в отд.: Рабочая жизнь. — 392
- [189] *Отчет кавказской делегации об общепартийной конференции*. Изд. Центрального бюро заграничных групп РСДРП. Paris, Rédaction du Socialisme, 1909. 53 стр. (РСДРП). — 245
- [190] *Отчет о пожертвованиях, поступивших в фонд «Трудовой Правды» от 1 июня по 10 июня 1914 г.* — «Трудовая Правда», Спб., 1914, № 15, 14 июня, стр. 4. — 434, 435
- [191] *Отчет (о суммах, поступивших в фонд газеты «Путь Правды» по 1 июня 1914 г.)*. — «Трудовая Правда», Спб., 1914, № 12, 11 июня, стр. 4. — 435
- Отчет Ф. Дана* — см. Отчет кавказской делегации об общепартийной конференции.
- [192] «*Партийные Известия*», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 12. — 343
- [193] *Первое мая*. [Листовка. Вена, апрель 1913]. 2 стр. Подпись: Организационный комитет РСДРП. — 419
- [194] *Печать*. — «Речь», Спб., 1913, № 340 (2652), 12 (25) декабря, стр. 2. — 298, 299
- [195] *Пешехонов, А. В. На очередные темы. Демократизация кредита*. — «Русское Богатство», Спб., 1914, № 4, стр. 335—363. — 174, 176
- [196] — *На очередные темы. Наша платформа (ее очертания и размеры)*. — «Русское Богатство», Спб., 1906, [№ 8], стр. 178—206. — 33, 335
- [197] «*Пикри*» («Дума»), Тифлис. На груз. яз. — 266

- [196] *Письмо в редакцию.* — «Борьба», Спб., 1914, № 5, 16 мая, стр. 24—25, в отд.: Трибуна. — 376
- [199] *Письмо к партийным организациям.* [Письмо 1-е. Листовка]. Б. м., [ноябрь 1904]. 4 стр. (Только для членов партии). — 145, 155
- [200] *Плеханов, Г. В. Враждующие между собою братья.* — «Дневник Социал-Демократа», Женева, 1905, № 2, август, стр. 37—49. — 241
- [201] — *Всем сестрам по серьгам.* — «Дневник Социал-Демократа», [Женева], 1911, № 15, октябрь стр. 7—33. — 410
- [202] — *О нашей тактике по отношению к борьбе либеральной буржуазии с царизмом.* (Письмо к Центр. Комитету). Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1905. 31 стр. (РСДРП). — 155
- [203] — «Открытое письмо» и «Гласный ответ». Письмо второе. — «Единство», Спб., 1914, № 2, 1 июня, стр. 1—2. — 354
- [204] — *Под градом пух.* Беглые заметки. Заметка № 1. — «Правда», Спб., 1913, № 78 (282), 3 апреля, стр. 1—2. — 186, 242, 354
- [205] — *Проект программы Российской социал-демократической рабочей партии.* — «Заря», Stuttgart, 1902, № 4, август, стр. 11—39, в отд.: А. — 299, 326
- [206] — *Снявши голову, по волосам не плачут.* (Заявление). — «Единство», Спб., 1914, № 2, 1 июня, стр. 2. Под общ. загл.: К уходу Малиновского. — 364
- [207] — *Чего не делать.* — «Искра», [Женева], 1903, № 52, 7 ноября, стр. 1—2. — 241
- [208] — *Что нужно для того, чтобы стало возможным объединение наших сил?* Письмо первое. — «Единство», Спб., 1914, № 1, 18 мая, стр. 2—3. — 186, 252

- [²⁰⁹] *[Покровский, М. Н. Сообщение об отказе от участия в изданиях группы «Вперед»].* — В кн.: Вперед. Сборник статей по очередным вопросам. № 3. Изд. группы «Вперед». [Женева, кооп. тип. «Союз»], май 1911, стлб. 78. Подпись: Домов. — 371
- [²¹⁰] *Политические действия.* [Резолюция, принятая на международном конгрессе в Лондоне в 1896 г.]. — В кн.: Международные социалистические конгрессы. [Спб.], «Утро», [1906], стр. 25—26. — 312
- [²¹¹] *Положение дел в партии.* [Резолюция, принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.]. — «Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10, в отд.: Из партии. — 49, 104, 111, 112, 137, 141, 153—154, 155, 186, 187, 233, 237, 240, 242, 252, 349, 351, 366, 367, 369, 373—374, 385, 388, 401, 402, 464, 465
- [²¹²] *Положение о выборах в Государственную думу.* [3 (16) июня 1907 г.]. — «Собрание узаконений и распоряжений правительства, издаваемое при правительствующем Сенате», Спб., 1907, отд. 1, № 94, 3 июня, ст. 845, стр. 1303—1380. — 105, 214
- [²¹³] *Помяловский, Н. Г. Очерки бурсы.* — 331
- [²¹⁴] *Потресов, А. Н. П. Б. Аксельрод.* (Сорок пять лет общественной деятельности). [Спб.], «Накануне», [1914]. 54 стр. — 145
- [²¹⁵] *«Почин» (L'Initiative), Париж.* — 141
- [²¹⁶] *«Правда», Спб.* — 46, 105, 125, 148, 207, 212, 214, 248, 251, 266, 297, 370, 373, 374, 382, 388, 390, 391, 392, 393, 396, 398, 410, 420, 422, 425, 426, 427, 428, 434, 440
— 1913, № 78 (282), 3 апреля, стр. 1—2. — 186, 242, 354
- [²¹⁷] *«Право», Спб., 1913, № 33, 18 августа, стлб. 1912—1924.* — 117, 121, 221

- [²¹⁸] *Приветствия «Единству».* — «Единство», Спб., 1914, № 1, 18 мая, стр. 4. — 392
- [²¹⁹] *Приветствия «Единству».* — «Единство», Спб., 1914, № 2, 1 июня, стр. 4. — 392
- [²²⁰] *Программа конституционно-демократической партии, (принятая на II съезде).* — В кн.: Конституционно-демократическая партия. (Партия народной свободы). Постановления II-го съезда 5—11 января 1906 г. и программа. Спб., тип. «Общественная Польза», 1906, стр. 21—30. — 298, 299, 301, 327
- [²²¹] *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Genève, тип. партии, [1904], стр. 1—6. (РСДРП). — 27, 47, 50, 98, 233, 234, 237, 263, 275, 276, 282, 285, 286, 287, 289, 293, 295, 296, 311, 312, 324—333, 337, 387, 402, 404, 407, 451, 454, 455, 456
- Проект аграрной программы, выработанный большевиками к IV (Объединительному) съезду РСДРП — см. Ленин, В. И. Пересмотр аграрной программы рабочей партии. Глава V.*
- [²²²] *«Пролетарий»*, [Выборг — Женева — Париж]. — 122
- [Выборг], 1906, № 2, 29 августа, стр. 2—3. На газ. место изд.: М. — 155
- [Женева], 1908, № 21, 26 (13) февраля, стр. 4. — 406—407
- [Париж], 1909, № 44. Приложение к № 44 газ. «Пролетарий», 4 (17) апреля, стр. 1—2. — 373
- [²²³] *«Пролетарская Правда»*, Спб. — 298, 299, 301
- 1913, № 4, 11 декабря, стр. 2. — 298
- 1913, № 9, 17 декабря, стр. 2. — 139, 220

- *— 1913, № 12, 20 декабря, стр. 1. — 142, 299, 300
- [²²⁴] «Просвещение», Спб. — 205, 410
- 1913, № 10, стр. 95—105; № 11, стр. 55—59; № 12, стр. 56—64. Подпись: В. Ильин. — 275, 284
- [²²⁵] «Путь Правды», Спб. — 102, 127, 137, 149, 429, 435, 436, 437, 438, 440, 441
- 1914, № 21, 25 февраля, стр. 2. — 370, 371
- 1914, № 34, 12 марта, стр. 1. — 97
- 1914, № 37, 15 марта, стр. 2. — 216, 221
- 1914, № 38, 16 марта, стр. 1. — 143, 340
- 1914, № 47, 27 марта, стр. 1. — 82
- 1914, № 48, 28 марта, стр. 2. — 108, 109
- 1914, № 50, 30 марта, стр. 3. — 110, 243, 432
- 1914, № 54, 4 апреля, стр. 1. — 396, 398
- 1914, № 55, 5 апреля, стр. 3. — 397
- 1914, № 63, 17 апреля, стр. 2. — 233, 234, 235—236, 432
- 1914, № 68, 23 апреля, стр. 2. — 170
- 1914, № 86, 14 мая, стр. 1, 2. — 255, 358
- 1914, № 92, 21 мая, стр. 2. — 357, 358, 359, 361, 412
- [²²⁶] *Пушкин, А. С. Герой.* — 88
- [²²⁷] — *Евгений Онегин.* — 212
- [²²⁸] *Р. В. Малиновский.* (Депутат от московских рабочих). — «Луч», Спб., 1912, № 37, 28 октября, стр. 2. — 178—180

- [²⁵] «Работник», Женева. — 121
- [²⁵⁰] «Рабочая Мысль», [Спб. — Берлин — Варшава — Женева]. — 119, 120
- [²⁵¹] «Рабочая Правда», Спб., 1913, № 3, 16 июля, стр. 1. — 297
- [²⁵²] «Рабочее Дело», Женева. — 120
- [²⁵³] «Рабочий», Спб., 1885, №№ 1—2, январь — июль. — 118
- [²⁵⁴] «Рабочий», Спб., 1914, № 1, 22 апреля, стр. 1—32. — 266, 345
- 1914, № 4, 25 мая, стр. 1. — 360, 363
- 1914, № 6, 29 мая, стр. 2. — 356, 366
- [²⁵⁵] Ракитников, Н. И. Крепостничество и капитализм. — «Смелая Мысль», Спб., 1914, № 7, 1 июня, стр. 2. — 255
- [²⁵⁶] Раскол думской фракции. — «Борьба», Спб., 1914, № 1, 22 февраля, стр. 27—30. — 217, 219, 220
- [²⁵⁷] Резолюции. — «Путь Правды», Спб., 1914, № 92, 21 мая, стр. 2, в отд.: К уходу Малиновского. Подпись: Представители 10-ти профессиональных обществ гор. Москвы. — 357, 358, 359, 362, 411
- Резолюции декабрьской 1913 г. сессии Международного социалистического бюро — с. м. Das Internationale Bureau.
- [²⁵⁸] [Резолюции, принятые на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.]. — «Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10—11, в отд.: Из партии. — 47, 49, 186, 220, 237, 240, 373
- [²⁵⁹] [Резолюции, принятые на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей

партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4—7. (РСДРП). — 47, 48, 49, 186, 220, 237, 240, 244

- [²⁴⁰] *Резолюции, принятые на V (Лондонском) съезде РСДРП*. — В кн.: Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909, стр. 454—458. (РСДРП). — 48, 220, 240
- [²⁴¹] *Резолюции, принятые на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.*. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 14—34. (РСДРП). — 104, 105, 188, 197, 220, 240, 345, 387, 392
- [²⁴²] *Резолюция о профессиональных союзах, принятая на V (Лондонском) съезде РСДРП*. — В кн.: Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909, стр. 458. (РСДРП). — 407
- [²⁴³] *Резолюция о профессиональных союзах, принятая ЦК РСДРП в январе 1908 г.*. — «Пролетарий», (Женева), 1908, № 21, 26 (13) февраля, стр. 4, в отд.: Из партии. — 407
- [²⁴⁴] *Резолюция об отношении к непролетарским партиям, принятая на V (Лондонском) съезде РСДРП*. — В кн.: Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909, стр. 454—455. (РСДРП). — 269, 272, 345, 405
- [²⁴⁵] *Резолюция по отчетам, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)*. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. рабочей партии. (В декабре 1908 года). Изд. газ. «Пролетарий». Paris, 1909, стр. 38. (РСДРП). — 48, 235
- [²⁴⁶] *Резолюция по отчетам, принятая на Пятой конферен-*

ции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)). — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП, Paris, 1909], стр. 4. (РСДРП). — 104, 111, 112, 137, 138, 141, 153, 186, 208, 212, 226, 233, 240, 242, 252, 385, 388, 393, 401, 464, 465

Резолюция представителей 10-ти профессиональных обществ гор. Москвы — см. Резолюции.

[²⁴⁷] *Резолюция, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП в дополнение к проекту условий объединения Бунда с РСДРП.* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 392. — 403

[²⁴⁸] «Речь», Спб. — 297, 301, 350, 353, 429

— 1913, № 174 (2486), 29 июня (12 июля), стр. 2—3. — 297

— 1913, № 307 (2619), 9 (22) ноября, стр. 5—6. — 39

— 1913, № 331 (2643), 3 (16) декабря, стр. 3. — 297

— 1913, № 340 (2652), 12 (25) декабря, стр. 2. — 298, 299

— 1914, № 83 (2752), 26 марта (8 апреля), стр. 3—4. — 92, 301, 302, 303, 304, 310

«Речь», Спб., 1914, № 152 (2821), 7 (20) июня, стр. 2. — 348, 350, 351, 356

[²⁴⁹] *Рига.* Общее собрание правленцев больничных касс для намечания кандидатов в губ. страх. присутствии. — «Мысль Труда», Спб., 1914, № 2, 23 апреля, стр. 3—4. Подпись: Иноронец. — 163

[²⁵⁰] *Рубакин, Н. А. Предисловие ко второму тому [«Среди книг»].* — В кн.: Рубакин, Н. А. Среди книг. Опыт

обзора русских книжных богатств в связи с историей научно-философских и литературно-общественных идей. Справочное пособие для самообразования и для систематизации и комплектования общеобразовательных библиотек, а также книжных магазинов. Т. II. Изд. 2-ое, доп. и перераб. М., «Наука», 1913, стр. V—XV. — 134, 135

[251] — *Среди книг*. Опыт обзора русских книжных богатств в связи с историей научно-философских и литературно-общественных идей. Справочное пособие для самообразования и для систематизации и комплектования общеобразовательных библиотек, а также книжных магазинов. Т. II. Изд. 2-ое, доп. и перераб. М., «Наука», 1913, XV, 930, 67 стр. — 123, 134—136, 137

[252] *«Русская Мысль»*, М. — Пб. — 113, 191, 355

— 1913, кн. XII, стр. 1—12. — 286

— 1914, кн. III, стр. 10—14. — 113—115, 191—195

[253] *«Русские Ведомости»*, М., 1914, № 82, 10 апреля, стр. 2. — 174

[254] *«Русское Богатство»*, Спб. — 36, 200, 254, 462

— 1906, [№ 8], стр. 178—206. — 33, 335

— 1914, № 1, стр. 276—299. — 34—36

— 1914, № 4, стр. 335—363. — 174, 176

[255] *«Русское Знамя»*, Спб. — 180

[256] *«Русское Слово»*, М. — 466

[257] [Рязанов, Д. Б.] *Разбитые иллюзии*. К вопросу о причинах кризиса в нашей партии. Изд. автора. Женева, 1904. 117 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Рязанов. — 225

- [²⁵⁸] *Салтыков-Щедрин, М. Е. За рубежом.* — 222, 301, 330, 331, 332
- [²⁵⁹] — *Мелочи жизни.* — 325
- [²⁶⁰] «*С.-Петербургский Рабочий Листок*». — 119
- [²⁶¹] «*Северная Мысль*», Спб., 1913, № 1, 23 ноября, стр. 3. — 142
- 1913, № 2, 26 ноября, стр. 2. — 142
- [²⁶²] «*Северная Правда*», Спб., 1913, № 22, 28 августа, стр. 1. — 117
- [²⁶³] «*Северная Рабочая Газета*», Спб. — 26, 36, 102, 110, 112, 137, 138, 145, 164, 182, 205, 252, 398, 432, 433, 435, 436, 439, 440, 441, 442
- 1914, № 11, 21 февраля, стр. 2. — 26, 205, 216
- 1914, № 28, 13 марта, стр. 2. — 146, 154, 223, 427
- 1914, № 35, 21 марта, стр. 2. — 167
- 1914, № 36, 22 марта, стр. 1. — 434, 436
- 1914, № 39, 26 марта, стр. 2. — 82
- 1914, № 44, 1 апреля, стр. 2. — 110, 111
- 1914, № 46, 3 апреля, стр. 2. — 199—200
- 1914, № 48, 5 апреля, стр. 1, 3. — 110, 111, 112, 398
- 1914, № 51, 11 апреля, стр. 1. — 154, 398
- 1914, № 61, 23 апреля, стр. 1. — 151
- 1914, № 66, 29 апреля, стр. 1. — 188, 341, 461
- Седов, Л.* — см. Кольцов, Д.

- [264] *Семковский, С. Ю. Упрощенный марксизм в национальном вопросе.* — «Новая Рабочая Газета», Спб., 1913, № 69, 29 октября, стр. 1; № 71, 31 октября, стр. 2. — 275, 276, 281, 292, 299, 305, 313, 325, 332, 333, 335, 452
- [265] *«Смелая Мысль»*, Спб. — 271, 343, 348
- 1914, № 7, 1 июня, стр. 2. — 255
- 1914, № 9, 6 июня, стр. 1—2. — 258
- [266] *Снессарев, Н. В. Мираж «Нового Времени».* Почти роман. Спб., тип. Пивоварского и Типографа, 1914, 135 стр. — 29—32
- [267] *«Современник»*, Спб. — 172, 188, 269, 272, 341, 346, 356, 462
- 1914, кн. 4, февраль, стр. 78—84. — 269
- 1914, кн. 6, март, стр. 59—69, 83—87. — 462
- 1914, кн. 7, апрель, стр. 66—78. — 341, 343, 344, 406
- «Современник»*, Спб., 1914, кн. 9, май, стр. 64—71. — 345
- 1914, кн. 12, июнь, стр. 69—81. — 189
- [268] * *Современное положение и задачи партии.* Платформа, выработанная группой большевиков. Изд. группы «Вперед». Paris, кооп. тип. «Союз», [1909]. 32 стр. (РСДРП). — 370, 372, 376
- [269] *«Современный Мир»*, [Спб., 1911], № 7, стр. 345—348. — 371
- [270] *[Сообщение о взносах, поступивших на газету «Единство»].* — «Единство», Спб., 1914, № 3, 15 июня, стр. 4, в отд.: Рабочая жизнь. — 392
- [271] *«Социал-Демократ»*, [Вильно — Спб. — Париж — Женева]. — 188, 374, 387, 464

- [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10—11. — 48, 49, 104, 111, 112, 137, 141, 153, 155, 186, 187, 220, 233, 237, 240, 242, 252, 350, 352, 366, 367, 369, 373, 385, 388, 401, 402, 464, 465
- № 28—29 — № 32, 5 (18) ноября 1912 — 15 (28) декабря 1913. — 394
- [272] **Спутник Рабочего на 1914 год*. Спб., «Прибой», [1914]. [8], 190 стр., [90]. — 265, 268, 394
- [273] *Среди газет и журналов*. — «Новое Время», Спб., 1913, № 13563, 13 (26) декабря, стр. 4. — 299
- [274] *Статистика землевладения 1905 г.* Свод данных по 50-ти губерниям Европейской России. Спб., тип. Минкова, 1907. 199 стр.; L стр. табл. (Центр. стат. ком. м-ва внутр. дел). — 195
- [275] *Статья 767 [Свода законов Российской империи]*. — В кн.: Свод законов Российской империи. Т. 9. Законы о состояниях. Изд. 1899 года. Спб., гос. тип., [б. г.], стр. 155. — 41
- [276] *Стенографические отчеты [Государственного совета]*. 1913—1914 годы. Сессия девятая. Заседания 1—59 (1 ноября 1913 г. — 30 июня 1914 г.) и заседание 26 июля 1914 г. Спб., гос. тип., 1914. XLV стр.; 3144, 16 стлб. — 39
- [277] *Стенографические отчеты [Государственной думы]*. 1912—1913 гг. Сессия первая. Ч. I. Заседания 1—30 (с 15 ноября 1912 г. по 20 марта 1913 г.). Спб., гос. тип., 1913. XXI стр., 2437 стлб. (Государственная дума. Четвертый созыв). — 234
- [278] *Стенографические отчеты [Государственной думы]*. 1913 г. Сессия первая. Ч. II. Заседания 31—54 (с 22 марта по 24 мая 1913 г.). Спб., гос. тип., 1913. XV стр., 2246 стлб., стр. 2247—2251 прилож. (Государственная дума. Четвертый созыв). — 169
- [279] *Стенографические отчеты [Государственной думы]*.

1914 год. Сессия вторая. Ч. II—III. Спб., гос. тип.,
1914. 2 т. (Государственная дума. Четвертый созыв).

— ч. II. Заседания 29—52 (с 22 января по 19 марта).
XVIII стр., 1992 стлб. — 427

— ч. III. Заседания 53—75 (с 21 марта по 5 мая
1914 г.). XIX стр., 2046 стлб. — 81, 160

[280] «Стойкая Мысль», Спб. — 200, 254

— 1914, № 5, 7 марта, стр. 3. — 143, 340

— 1914, № 13, 26 марта, стр. 1. — 82

— 1914, № 14, 28 марта, стр. 2—3. — 84—87

— 1914, № 18, 9 апреля. 4 стр. — 418

— 1914, № 20, 13 апреля, стр. 1—2. — 174, 176

[281] «Страхование Рабочих», Спб. — 407

[282] Стрельцов, Р. Е. Объединительная политика Интернационала. — «Современник», Спб., 1914, кн. 6, март, стр. 83—87. — 462

[283] Струве, П. Б. Основная антиномия теории трудовой ценности. — «Жизнь», Спб., 1900, № 2, стр. 297—306. — 60

[284] — Предисловие к первой части [книги «Хозяйство и цена»]. — В кн.: Струве, П. Б. Хозяйство и цена. Критические исследования по теории и истории хозяйственной жизни. Ч. I. Хозяйство и общество. — Цена-ценность. Спб., — М., [Рябушинский], 1913, стр. IV—V. (Исследования и работы по полит. экономике и обществ. знаниям, изд. под ред. П. Б. Струве. Вып. III). — 58

[285] — Хозяйство и цена. Критические исследования по теории и истории хозяйственной жизни. Ч. I. Хозяйство и общество. — Цена-ценность. Спб. — М., [Ря-

бушинский], 1913. IV, XXXV, 358 стр. (Исследования и работы по полит. экономии и обществ. знаниям, изд. под ред. П. Б. Струве. Вып. III). — 58

- [285] — *Экономическая проблема «Великой России»*. Заметки экономиста о войне и народном хозяйстве. — В кн.: Великая Россия. Сборник статей по военным и общественным вопросам. Кн. 2. М., Рябушинский, [1911], стр. 143—154. — 58
- [287] *Суханов, Н. Единство*. — «Современник», Спб., 1914, кн. 12, июнь, стр. 69—81. — 188
- [288] — *Несколько слов о марксизме и ревизионизме*. — «Современник», Спб., 1914, кн. 7, апрель, стр. 66—78. — 341, 342, 343, 406
- [289] *Суханов, Н. Несколько слов о народничестве*. — «Современник», Спб., 1914, кн. 6, март, стр. 59—69. — 462
- [290] *Терлаич, Г. Краткое руководство к систематическому познанию гражданского частного права России*. Ч. I—II. Спб., 1810. 110, 241 стр. — 60
- [291] *[Тихомирнов, В. А.] Сборы на газеты марксистские «правдистские» (правд.) и ликвидаторские (ликв.) в С.-Петербурге с 1 января по 13 мая 1914 года*. [Таблица]. — В кн.: Ленин, В. И. и др. Марксизм и ликвидаторство. Сборник статей об основных вопросах современного рабочего движения. Ч. II. Спб., «Прибой», 1914, стр. 208, в ст.: Ленин, В. И. «Рабочий класс и рабочая печать». — 197, 246—253, 261, 427, 447
- [292] «Товарищ», Спб. — 146
- [293] *Товарищи! Два года прошло с тех пор, как на далекой Лене...* [Листовка. Спб., 4 апреля 1914]. 2 стр. Подпись: ЦК РСДРП. — 396, 397, 398
- [294] *[Толстой, Л. Н.] Предисловие Л. Н. Толстого к альбому «Русские мужики» Н. Орлова*. — В кн.: Рус-

ские мужики. Картины художника Н. Орлова. С предисл. Л. Н. Толстого. Спб., Голике и Вильборг, 1909. 8 стр. IX л. илл. — 57

[²⁹⁵] — *Севастопольская песня*. — 333

[²⁹⁵] *Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии*. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905. XXIX, 401 стр. — 420

[²⁹⁷] [*Троцкий, Л. Д.*] *Наши политические задачи*. (Тактические и организационные вопросы). Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1904. XI, 107 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Троцкий. — 122, 225

[²⁹⁸] — *От редакции*. — «Борьба», Спб., 1914, № 1, 22 февраля, стр. 3—7. — 207, 208, 210, 212, 214, 219, 220, 222, 223, 366

[²⁹⁹] — *Парламентаризм и рабочий класс*. — «Борьба», Спб., 1914, № 1, 22 февраля, стр. 31—35. Подпись: Н. Троцкий. — 222

[³⁰⁰] — *Рабочий журнал*. — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 11, 21 февраля, стр. 2. Подпись: Н. Троцкий. — 26, 206

[³⁰¹] *Трубецкой, Е. Н.* *Новая земская Россия*. (Из наблюдений земского деятеля). — «Русская Мысль», М. — Пб., 1913, кн. XII, стр. 1—12. — 286

[³⁰²] «*Трудовая Правда*», Спб. — 270, 346, 348, 448

— 1914, № 1, 23 мая, стр. 2. — 357

— 1914, № 2, 30 мая, стр. 1. — 345

— 1914, № 4, 1 июня, стр. 1. — 346

— 1914, № 7, 5 июня, стр. 3. — 364, 365

* — 1914, № 12, 11 июня, стр. 1, 4. — 268, 435

- 1914, № 14, 13 июня, стр. 1; № 15, 14 июня, стр. 1. — 270, 349, 447—448
- 1914, № 15, 14 июня, стр. 4. — 434, 435
- 1914, № 28, 29 июня, стр. 3. — 377
- [³⁰⁵] * *Уральский, И. Как это происходит?* (Рабочие корреспонденции в ликвидаторской газете). — «Трудовая Правда», Спб., 1914, № 12, 11 июня, стр. 1. — 268
- [³⁰⁴] *Условия слияния СДКПиЛ с РСДРП, принятые на IV (Объединительном) съезде РСДРП.* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 345—348. — 445
- [³⁰⁵] *Успенский, Г. И. Будка.* — 300, 302
- Ф. А. — см. Adler, F.
- Ф. Д. — см. Дан, Ф. И.
- [³⁰⁶] *Фальшивые объяснения.* — «Цайт», Пб., 1914, № 17 (56), 8 (21) мая, стр. 2. Подпись: А.—р. На евр. яз. — 244
- [³⁰⁷] «Цайт», Пб. На евр. яз. — 111, 267
- 1913, № 2, 29 декабря. 4 стр. На евр. яз. — 267
- 1913, № 9, 21 февраля (6 марта), стр. 1. На евр. яз. — 234
- 1913, № 28, 17 (30) сентября, стр. 3—4. На евр. яз. — 275, 276, 280, 298, 299, 305, 312, 325, 330, 331—332, 333, 337
- 1914, № 14 (53), 3 (16) апреля, стр. 2. На евр. яз. — 111
- 1914, № 17 (56), 8 (21) мая, стр. 2. На евр. яз. — 244

- [508] * *Череванин, Н. Лондонский съезд РСДРП. 1907 г. С прилож. принятых резолюций и их проектов.* [Спб.], «Борьба», [1907], 102 стр. — 155, 241
- [509] *4 апреля в С.-Петербурге.* — «Северная Рабочая Газета», Спб., 1914, № 48, 5 апреля, стр. 3 — 397
- [510] *Что думают о политическом положении и об объединении марксистов рабочие депутаты.* (Беседа с гг. Петровским и Чхеидзе). — «Единство», Спб., 1914, № 4, 29 июня, стр. 2. — 431, 432, 433
- [511] *Что же дальше?* — «Луч», Спб., 1912, № 53, 17 ноября, стр. 1. — 240
- [512] «*Шляхи*», Львов, 1913, № 8—9, 1 падолиста. — 297
- [513] *Экспедиция заготовления госуд. бумаг.* — «Путь Правды», Спб., 1914, № 68, 23 апреля, стр. 2, в отд.: Отклики рабочих. — 170
- [514] *Эмиль Вандервельде в Петербурге.* — «Наша Рабочая Газета», Спб., 1914, № 27, 5 июня, стр. 1. — 346, 382, 421
- [515] *Эмиль Вандервельде в редакции газ. «Трудовая Правда».* — «Трудовая Правда», Спб., 1914, № 4, 1 июня, стр. 1. — 346
- [516] *Эмиль Вандервельде о России.* — «Киевская Мысль», 1914, № 159, 12 июня, стр. 2. — 349
- [517] «*Эхо*», Спб. — 122
- [518] *Юркевич, Л. Передмова.* — В кн.: Левинський, В. Нарис розвитку українського робітничого руху в Галичині. З передмовою Л. Юркевича. Відбитка з журналу «Дзвін» (1913, кн. VI—XII і 1914, кн. I). Київ, 1914, стр. V—XII. — 331
- [519]* — *Російські марксісти і український робітничий рух.* — «Дзвін». [Київ], 1913, № 7—8, стр. 83—94. — 275, 276, 281, 299, 305, 312, 325, 331—332, 333

- [³²⁰] Яковлевич, Я. «Обязанное» хозяйство. — «Русская Мысль», М.—Пб., 1914, кн. III, стр. 10—14, в отд.: В России и за границей. — 113—115, 190—195
- [³²¹] [Adler, F.] *Das Bleibende des Marxismus*. — «Der Kampf», Wien, 1914, Nr. 7, April, S. 334—335. Unterschrift: F. A. — 199
- [³²²] Bernhard, L. *Das polnische Gemeinwesen im preußischen Staat*. Die Polenfrage. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1907. X, 686 S., 2 Karten. — 336
- [³²³] Bernstein, E. [Lettre]. — «Le Peuple», Bruxelles, 1914, 11 avril. — 200
- [³²⁴] — *Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie*. Stuttgart, 1902. X, 188 S. — 200
- [³²⁵] *Die Beziehungen zwischen der politischen Partei und den Gewerkschaften*. [Die Resolution des Internationalen Sozialistenkongresses zu Stuttgart]. — In: Internationaler Sozialistenkongreß zu Stuttgart. 18. bis 24. August 1907. Berlin, Buchh. «Vorwärts», 1907, S. 50—51. — 406—407
- [³²⁶] * «Bulletin Périodique du Bureau Socialiste International», Bruxelles, 1913, N 11. Supplément au «Bulletin Périodique du Bureau Socialiste International» N 11. 6 p. — 104
- [³²⁷] *Einheit der Partei*. [Die Resolution des Internationalen Sozialistenkongresses zu Amsterdam]. — In: Internationaler Sozialistenkongreß zu Amsterdam. 14. bis 20. August 1904. Berlin. Expedition der Buchh. «Vorwärts», 1904, S. 32. — 196
- [³²⁸] Engels, F. [Brief an K. Marx]. 23. Mai 1851. — In: Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx. 1844 bis 1883. Hrsg. von A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 1. Stuttgart, Dietz, 1913, S. 187—191. — 317
- [³²⁹] * — [Brief an K. Marx]. 20. November 1868. — Ibidem, Bd. 4, S. 113—114. — 320

- [³³⁰] * — [*Brief an K. Marx*]. 24. Oktober 1869. — Ibidem, S. 197—198. — 320, 322
- [³³¹] *Gesetz gegen gemeingefährlichen Bestrebungen der Sozialdemokratie*. Vom 21. Oktober 1878. — «Reichsgesetzblatt», Berlin, 1878, Nr. 34, S. 351—358. — 386
- [³³²] *Häcker, S. Der Sozialismus in Polen*. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, Nr. 37, S. 324—332. — 313
- [³³³] «*L'Humanité*», Paris, 1914, N 3717, 21 juin, p. 3. — 265, 267, 347, 348, 349, 381, 464
- [³³⁴] *Das Internationale Bureau*. — «Vorwärts», Berlin, 1913, Nr. 333, 18. Dezember, S. 3. In der Rubrik: Aus der Partei. — 104, 106, 138, 220, 382, 415, 459
- [³³⁵] *Die internationale Sozialdemokratie und der Nationalitätenstreit in Österreich*. [Der Resolutionsentwurf der Exekutive der südslavischen sozialdemokratischen Partei, angetragen dem Gesamtparteitag der Sozialdemokratie in Österreich, abgehalten zu Brünn]. — In: Verhandlungen des Gesamtparteitages der Sozialdemokratie in Österreich, abgehalten zu Brünn vom 24. bis 29. September 1899 im «Arbeiterheim». Nach dem stenographischen Protokolle. Wien, Brand, 1899, S. XV. — 167
- [³³⁶] *Die internationale Sozialdemokratie und der Nationalitätenstreit in Österreich*. [Die Resolution des Gesamtparteitages der Sozialdemokratie in Österreich, abgehalten zu Brünn]. — Ibidem, S. XV—XVI. — 289
- [³³⁷] [*Interview de M. Emile Vandervelde*]. — «Le Peuple», Bruxelles, 1914, 21 juin. — 347, 348, 349, 381, 392, 464
- [³³⁸] «*Jauna Balss*», Riga. — 46, 357
- [³³⁹] «*Der Kampf*», Wien, 1914, Nr. 7, April, S. 334—345. — 199
- [³⁴⁰] *Kautsky, K. Finis Poloniae?* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, Nr. 42, S. 484—491; Nr. 43, S. 513—525. — 293, 296, 314

- [341] — *Nationalität und Internationalität*. Stuttgart, Singer, [1908]. 36 S. (Ergänzungshefte zur «Neuen Zeit». Nr. 1. 1907/1908. Ausgegeben am 18. Januar 1908). — 277, 279, 280
- [342] *Die Kolonialfrage*. [Die Resolution des Internationalen Sozialistenkongresses zu Stuttgart]. — In: Internationaler Sozialistenkongreß zu Stuttgart. 18. bis 24. August 1907. Berlin, Buchh. «Vorwärts», 1907, S. 39–40. — 132
- [343] *The Labour party's attitude*. — «The Times», London, 1914, No. 40, 479, March 24, p. 14. — 98
- [344] **Landwirtschaftliche Betriebsstatistik*. Hrsg. vom kaiserlichen Statistischen Amte. Teil 2^b. Zusammenfassende Darstellung der Ergebnisse. Verlag des Statistischen Reichsamts. Berlin, [1912]. 100, 189 S.; 6 Kart. (Statistik des Deutschen Reichs. Be. 212, 2^b. Berufs- und Betriebszählung vom 12. Juni 1907). — 84–85, 86
- [345] **Legien, G. Aus Amerikas Arbeiterbewegung*. Berlin, Singer, 1914. 203 S. — 129–133
- [346] «*Leipziger Volkszeitung*», 1914, Nr. 157, 11. Juli. 3. Beilage zu Nr. 157 «*Leipziger Volkszeitung*», S. 1. — 447, 448
- [347] *Luxemburg, R. Die industrielle Entwicklung Polens*. Inaugural — Dissertation zur Erlangung der staatswissenschaftlichen Doktorwürde der hohen staatswissenschaftlichen Fakultät der Universität Zürich. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1898. IV, 95 S. — 283
- [348] — *Kwestja narodowościowa i autonomija*. — «Przegląd Socjaldemokratyczny», [Kraków], 1908, N 6, sierpień, s. 482–515; N 7, wrzesień, s. 597–631; N 8–9, październik — listopad, s. 687–710; N 10, grudzień, s. 795–818; *1909, N 12, czerwiec, s. 136–163; N 14–15, sierpień — wrzesień, s. 351–376. — 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281–293, 295, 296, 298, 302, 303, 306–312, 313, 317, 327, 329, 333, 335, 451–456
- [349] — *Neue Strömungen in der polnischen sozialistischen Bewegung in Deutschland und Österreich*. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1895–1896, Jg. XIV, Bd. II, Nr. 32, S. 176–181; Nr. 33, S. 206–216. — 313

- [³⁵⁰] — *Der Sozialpatriotismus in Polen.* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1895–1896, Jg. XIV, Bd. II, Nr. 41, S. 459–470. — 313
- [³⁵¹] **Marx, K. [Brief an F. Engels].* 4. November 1864. — In: Der Briefwechsel zwischen Friedrich Engels und Karl Marx. 1844 bis 1883. Hrsg. von A. Bebel und E. Bernstein. Bd. 3. Stuttgart, Dietz, 1913, S. 186–192. — 318
- [³⁵²] *— [*Brief an F. Engels.*] 7. Juni 1866. — Ibidem, S. 323–324. — 318
- [³⁵³] *— [*Brief an F. Engels.*] 20. Juni 1866. — Ibidem, S. 327–328. — 318
- [³⁵⁴] — [*Brief an F. Engels.*] 3. Juni 1867. — Ibidem, S. 379–380. — 319
- [³⁵⁵] *— [*Brief an F. Engels.*] 2. November 1867. — Ibidem, S. 419–422. — 319, 322
- [³⁵⁶] *— [*Brief an F. Engels.*] 30. November 1867. — Ibidem, S. 433–436. — 320
- [³⁵⁷] *— [*Brief an F. Engels.*] 17. Dezember 1867. — Ibidem, S. 440–441. — 320
- [³⁵⁸] *— [*Brief an F. Engels.*] 18. August 1869. — Ibidem, Bd. 4, S. 191–192. — 320
- [³⁵⁹] *— [*Brief an F. Engels.*] 18. November 1869. — Ibidem, S. 206–208. — 320
- [³⁶⁰] *— [*Brief an F. Engels.*] 10. Dezember 1869. — Ibidem, S. 224–227. — 321
- [³⁶¹] *— [*Brief an F. Engels.*] 5. Juli 1870. — Ibidem, S. 291–294. — 317
- [³⁶²] *Le Mouvement ouvrier et socialiste en Russie.* Impressions de Voyage. — «L'Humanité», Paris, 1914, N 3717, 21 juin, p. 3. — 265, 267, 347, 348, 349, 381, 392, 464
- [³⁶³] «*Naprzód*», Kraków. — 306, 307, 309, 451

- [³⁶⁴] «*Die Neue Zeit*», Stuttgart, 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, Nr. 32, S. 176—181; Nr. 33, S. 206—216. — 313
- 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, Nr. 37, S. 324—332. — 313
- «*Die Neue Zeit*», Stuttgart, 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, Nr. 41, S. 459—470. — 313
- 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, Nr. 42, S. 484—491; Nr. 43, S. 513—525. — 293, 296, 313
- [³⁶⁵] «*The New York Daily Tribune*». — 321
- [³⁶⁶] «*Le Peuple*», Bruxelles, 1914, 11 avril. — 200
- 1914, 21 juin. — 347, 348, 349, 381, 392, 464
- [³⁶⁷] *Die politische Aktion*. [Die Resolution des Internationalen Sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschaftskongresses zu London]. — In: Verhandlungen und Beschlüsse des Internationalen Sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschaftskongresses zu London vom 27. Juli bis 1. August 1896. Berlin, Expedition der Buchh. «Vorwärts», 1896, S. 18. — 95, 276, 299, 312, 313, 314, 316, 333, 451, 454, 455, 456
- [³⁶⁸] «*Przegląd Socjaldemokratyczny*», [Kraków], 1908, N 6, sierpień, s. 482—515; N 7, wrzesień, s. 597—631; N 8—9, październik — listopad, s. 687—710; N 10, grudzień, s. 795—818; *1909, N 12, czerwiec, s. 136—163; N 14—15, sierpień — wrzesień, s. 351—376. — 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281—293, 295, 296, 298, 302, 303, 306—312, 313, 317, 326, 329, 333, 335, 451—456
- [³⁶⁹] «*Reichsgesetzblatt*», Berlin, 1878, Nr. 34, S. 351—358. — 386
- [³⁷⁰] «*Sozialistische Monatshefte*», Berlin. — 132, 133, 199
- [³⁷¹] «*The Times*», London. — 319
- 1914, No. 40, 479, March 24, p. 14. — 98
- [³⁷²] «*Töö Hääl*», Narva. — 266

- [373] [*Trotsky, L. D.*] *Aus dem russischen Parteileben.* — «Vorwärts», Berlin, 1912, Nr. 72, 26. März. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 1. — 215, 399, 459
- [374] **Verhandlungen des Gesamtparteitages der Sozialdemokratie in Österreich, abgehalten zu Brünn vom 24. bis 29. September 1899 im «Arbeiterheim».* Nach dem stenographischen Protokolle. Wien, Brand, 1899. XX, 144 S. — 167, 289
- [375] **Verhandlungen und Beschlüsse des Internationalen Sozialistischen Arbeiter- und Gewerkschaftskongresses zu London vom 27. Juli bis 1. August 1896.* Berlin, Expedition der Buchh. «Vorwärts», 1896. 32 S. — 94, 276, 299, 312, 313, 314, 316, 333, 451, 454, 455, 456
- [376] «*Vilnis*», Riga. — 266
- [377] «*Vorwärts*», Berlin. — 147, 215, 399
- 1912, Nr. 72, 26. März. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 1. — 215, 399, 459
- 1913, Nr. 333, 18. Dezember, S. 3. — 104, 106, 138, 219, 382, 415, 459
- [378] *Willy, R. Gegen die Schulweisheit, Eine Kritik der Philosophie.* München, Langen. Verl. für Literatur u. Kunst, 1905. 219 S. — 64
- [379] *Z. L. Zur Einigungsfrage in Rußland.* — «*Leipziger Volkszeitung*», 1914, Nr. 157, 11. Juli. 3. Beilage zu Nr. 157 «*Leipziger Volkszeitung*», S. 1. — 447, 448

ADLER FRIEDRICH (F. A.) (1879—1960) — rakouský sociální demokrat, jeden z teoretiků austromarxismu. V letech 1907—1911 byl soukromým docentem curyšské univerzity. Ve filozofii obhajoval empirio-kriticismus a pokusil se „doplnit“ marxismus machistickou filozofií. V letech 1910—1911 byl redaktorem novin Volksrecht, orgánu Švýcarské sociálně demokratické strany, později tajemníkem Rakouské sociálně demokratické strany. Dne 21. října 1916 zastřelil rakouského ministerského předsedu Stürgkha; tento čin označil Lenin jako „zoufalý akt kautskisty“ (Spisy 35, Praha 1957, s. 212). Jako reformista v politice patřil Adler mezi organizátory Dvaapůlté internacionály (1921—1923) a později Socialistické dělnické internacionály, v níž byl v letech 1923—1940 generálním tajemníkem. — 199

AKIMOV V. P. (vl. jm. Machnovec) (1872—1921) — sociální demokrat, význačný představitel ekonomismu, krajní oportunist. Byl jedním z vůdců Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, vystupoval proti skupině Osvobození práce a později i proti Jiskře. Po II. sjezdu SDDSR se stal aktivním menševikem. Za revoluce 1905—1907 hájil likvidátorskou myšlenku vytvoření nadstranické dělnické organizace, v níž by sociální demokracie byla pouze jedním z ideových směrů. V letech reakce řady sociální demokracie opustil. — 341

ALEXEJEV P. A. (1849—1891) — významný revolucionář 70. let, tkalcovský dělník. V roce 1873 vstoupil do revolučního dělnického kroužku v Petrohradě. Od listopadu 1874 propagoval revoluční myšlenky mezi moskevskými dělníky. V dubnu 1875 byl zatčen a v roce 1877 postaven před soud v „procesu padesáti“. Odmítl obhájce a při přelíčení 22. března pronesl revoluční řeč, v níž předpověděl nevyhnutelný pád carského absolutismu. Ilegálně rozšiřovaná Alexejevova řeč měla velký vliv na revoluční hnutí v Rusku. V. I. Lenin ji nazval „velikým proctvím dělnického revolucionáře“ (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 378). Dne 26. března 1877 byl Alexejev odsouzen k 10 letům nucených prací a po částečném odpy-

kání trestu byl roku 1884 deportován do Jakutské oblasti, kde se stal 28. srpna 1891 obětí loupežné vraždy. — 117

ALEXINSKIJ G. A. (nar. 1879) — sociální demokrat, za první ruské revoluce 1905—1907 se přikláněl k bolševikům. V letech reakce byl oțovistou, patřil k organizátorům protistranické skupiny Vperjod. Za první světové války se projevoval jako sociálšovinista, psal do několika buržoazních listů. V roce 1917 se po návratu do Ruska přiklonil k Plechanovově skupině Jednota, stál na straně kontrarevolucionářů. V dubnu 1918 uprchl za hranice. V roce 1920 byl v nepřítomnosti souzen Nejvyšším revolučním tribunálem CÚVV za činnost v kontrarevoluční organizaci Taktické centrum a zbaven práva pobytu v Sovětském Rusku. V emigraci se připojil k táboru nejreakčnějších žvlů. — 141, 241, 371—372, 411, 444

ALLEMANE JEAN (1843—1935) — francouzský maloburžoazní socialista, povoláním tiskařský dělník. V roce 1871 se zúčastnil Pařížské komuny a byl za to odsouzen k doživotnímu vyhnanství. V roce 1879 byl amnestován, roku 1882 se stal stoupencem oportunistického směru Francouzské dělnické strany, posibilistů. V roce 1890, po rozkolu mezi posibilisty, se postavil do čela jedné z oportunistických, poloanarchistických skupin ve francouzském dělnickém hnutí na konci 19. století — Dělnické sociálně revoluční strany, tzv. allemanovců. Allemanovci se v letech 1901—1902 stali součástí Socialistické strany Francie a od roku 1905 jednotné Socialistické strany, sekce Dělnické internacionály. V letech 1901, 1906 a 1910 byl Allemane zvolen do parlamentu. V parlamentních volbách v roce 1914 však utrpěl porážku a politické činnosti se vzdal. — 106

AMFITĚATROV A. V. (1862—1938) — spisovatel a publicista, spolupracoval s buržoazně liberálním i reakčním tiskem. V roce 1902 byl za útočné fejetony poslán do vyhnanství, v roce 1905 emigroval do Francie a v Paříži vydával liberální časopis. Za první světové války byl sociálšovinistou. V roce 1916 se vrátil do Ruska. Patřil k zakladatelům reakčního nacionalistického listu Russkaja volja, který vedl v roce 1917 pogromistickou kampaň proti bolševické straně a jejímu orgánu Pravda. V roce 1920 znovu emigroval, žil v Paříži. — 31

AN — viz Žordanija N. N.

ANTID OTO — viz Trockij L. D.

ANTONIJ VOLYNSKIJ (vl. jm. Chrapovickij A. P.) (1863—1936) — zavilý

černosotňovec, vůdce krajně pravicového směru v ruské pravoslavné církvi, jeden z nejvýznamnějších propagátorů reakční politiky carismu. Od roku 1902 byl volyňským biskupem, později charkovským arcibiskupem. V době cizí vojenské intervence a občanské války spolupracoval s Děnikinem. Po porážce kontrarevoluce uprchl za hranice; v zahraničí se stal jedním z vůdců monarchistické emigrace. — 191, 194

ANTONOV — viz Popov A. V.

ARISTOTELES (384—322 př. n. l.) — starořecký filozof, zakladatel systematické filozofie, žák Platónův. Založil v Lykeiu (Athény) vlastní filozofickou školu. Vypracoval ucelenou soustavu poznatků své doby. Zformuloval základní zákony formální logiky. Zabýval se také zkoumáním ekonomických jevů. — 71

ARMANDOVÁ INESSA (1875—1920) — pracovnice mezinárodního dělnického hnutí, členka KSR(b), Leninova spolupracovnice. — 471

ASQUITH HERBERT HENRY (1852—1928) — anglický politik a státník, vůdce liberální strany. Do parlamentu byl poprvé zvolen v roce 1886. Několikrát byl zvolen ministrem, v letech 1908—1916 stál v čele vlády. Byl mluvčím zájmů anglické imperialistické buržoazie a jejích uchvatitelských snah; jeho politika byla namířena proti dělnickému a osvobozeneckému hnutí. V roce 1916 odstoupil a od té doby už nevyvíjel významnější politickou činnost. — 98

AVENARIUS RICHARD (1843—1896) — švýcarský buržoazní filozof, původem Němec, subjektivní idealista, od roku 1877 profesor curyšské univerzity. V díle Philosophie als Denken der Welt gemäss dem Prinzip des kleinsten Kraftmasses [Filozofie jako myšlení o světě podle principu nejmenšího vynaložení sil] (1876) zformuloval základní teze empiriokriticizmu, v nichž navazoval na Berkeleyův a Humův idealismus.

Hlavní práce: Kritik der reinen Erfahrung [Kritika čisté zkušenosti] (1888—1890); Der menschliche Weltbegriff [Lidské pojetí světa] (1891). Roku 1877 Avenarius založil a poté dvacet let řídil časopis Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Philosophie. — 372

AXELROD P. B. (1850—1928) — jeden z vůdců menševismu; v roce 1883 se podílel na vytvoření skupiny Osvobození práce. Od roku 1900 byl členem redakce listu Jiskra a časopisu Zarja. Po II. sjezdu SDDSR se stal aktivním menševikem. V roce 1905 propagoval oportunistické

kou myšlenku svolání dělnického sjezdu, který by byl protiváhou proletářské straně. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků-likvidátorů Golos social-demokrata; v roce 1912 byl členem protistranického srpnového bloku. Za první světové války zastával centristické stanovisko. Po únorové revoluci v roce 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, podporoval buržoazní prozatímní vládu. Říjnovou revoluci odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — 27, 136, 145, 155, 235, 272, 419

BABUŠKIN I. V. (1873—1906) — dělník, později profesionální revolucionář, bolševik. V revolučním hnutí začal pracovat v roce 1893. Od počátku byl aktivním členem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Patřil k blízkým spolupracovníkům Lenina. Podílel se na založení leninské Jiskry, byl jedním z jejích prvních důvěrníků a dopisovatelem. Několikrát byl zatčen, vězněn a poslán do vyhnanství. Účastnil se revoluce v letech 1905—1907. Při převážení zbraní byl zajat trestním oddílem a bez soudního procesu zastřelen. — 119

BADAJEV A. J. (1883—1951) — bolševik, povoláním zámečnick, později stranický pracovník a státník. Do SDDSR vstoupil v roce 1904, pracoval ve stranických organizacích v Petrohradě. Byl poslancem IV. státní dumy za dělníky Petrohradské gubernie, patřil k její bolševické frakci; v dumě i mimo ni prováděl rozsáhlou revoluční práci: přispíval do bolševického listu Pravda, zúčastnil se porad ÚV se stranickými pracovníky v Krakově a Poroninu. V listopadu 1914 byl spolu s jinými bolševickými poslanci uvězněn a roku 1915 vysídlen do Turuchanského kraje. Z vyhnanství se vrátil po únorové revoluci 1917 a aktivně pracoval v petrohradské bolševické organizaci. Po Říjnové revoluci patřil k vedoucím pracovníkům strany a sovětů. V roce 1925 se stal členem ústředního výboru strany. V letech 1938—1943 byl předsedou prezidia Nejvyššího sovětu RSFSR a místopředsedou prezidia Nejvyššího sovětu SSSR. Je autorem knihy Bolševiki v Gosudarstvennoj dume [Bolševici ve Státní dumě]. — 427

BARK P. L. (nar. 1858) — význačný bankéř carského Ruska. Byl ředitelem s dispozičním právem Volžsko-kamské banky. Roku 1913 byl jmenován náměstkem ministra obchodu a průmyslu, roku 1914 ministrem financí. Tento úřad zastával až do únorové revoluce 1917, později emigroval. — 30

BASILE MATHIEU JULES — viz Guesde Jules.

BATRAK — viz Zatonkij M. P.

BAUER OTTO (1882—1938) — jeden z vůdců rakouské sociální demokracie a II. internacionály, ideolog takzvaného austromarxismu. Byl jedním z autorů buržoazně nacionalistické teorie kulturně národnostní autonomie, jejíž oportunistický smysl Lenin nejednou odhalil. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V letech 1918—1919 byl ministrem zahraničních věcí Rakouské republiky. V letech 1919, 1927 a 1934 aktivně pomáhal potlačovat revoluční akce rakouské dělnické třídy. Jeho protikomunistické projevy neměly daleko k fašismu, podporoval pangermánskou propagandu a hitlerovskou myšlenku „anšlusu“. — 277—278

BAZAROV V. A. (vl. jm. Rudněv) (1874—1939) — ekonom a filozof, publicista, překladatel Marxových a Engelsových děl; od roku 1896 pracoval v sociálně demokratickém hnutí. V letech 1905—1907 spolupracoval s řadou bolševických listů, v období reakce se odklonil od bolševismu a stal se jedním z hlavních zastánců machistické filozofie. V roce 1917 patřil mezi internacionalisticky smýšlející menševiky, byl jedním z redaktorů menševického listu Novaja žizň; vystupoval proti Říjnové revoluci. Od roku 1921 pracoval ve Státní plánovací komisi SSSR (Gosplan). V roce 1931 byl odsouzen v procesu s kontrarevoluční menševickou organizací, v roce 1932 byl osvobozen. — 188, 341, 345

BEBEL AUGUST (1840—1913) — významný představitel německé sociální demokracie a II. internacionály, povoláním soustružník. Do politického života vstoupil v první polovině 60. let, byl členem I. internacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem Sociálně demokratickou dělnickou stranu Německa (eisenaušských); byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu. V 90. letech a po roce 1900 vystupoval proti reformismu a revizionismu v německé sociální demokracii. Lenin nazval jeho projevy proti bernsteinovcům „příkladem obhajoby marxistických názorů a boje za opravdu socialistický charakter dělnické strany“ (Sebrané spisy 23, Praha 1985, s. 394). V posledních letech své činnosti se dopustil řady chyb centristického charakteru. — 180, 421

BEJLIS M. T. (nar. 1873) — správce cihelny v Kyjevě, Žid. V roce 1911 byl lživě obviněn z údajné rituální vraždy křesťanského chlapce. — 34, 40, 88

BĚLINSKIJ V. G. (1811—1848) — významný ruský revoluční demokrat, literární kritik a publicista, materialistický filozof. Byl ideologem rolnictva bouřícího se proti nevolnictví. V letech 1833—1836 spolupracoval s časopisem *Teleskop*, v letech 1838—1839 redigoval časopis *Moskovskij nabljudatel*, řídil literární a kritickou rubriku časopisu *Otčestvennyje zapiski* (1839—1846), od roku 1847 spolupracoval s časopisem *Sovremennik* a ideově jej usměrňoval. Bělinskij byl zakladatelem revolučně demokratické estetiky a literární kritiky. V článcích o Puškinovi, Lermontovovi a Gogolovi i v přehledech ruské literatury z let 1840—1847 zdůrazňoval svébytnost a význam ruské literatury, její realismus a lidovost. Bělinského činnost nesmírně ovlivnila další rozvoj společenského myšlení a osvobozenického hnutí v Rusku. — 116

BENNIGSEN E. P. (nar. 1875) — hrabě, statkář, oktábrista. Byl újezdním maršálkem šlechty, členem staroruského újezdního a novgorodského guberniálního zemstva a členem petrohradské městské dumy. Za Novgorodskou gubernii byl delegován do III. a IV. státní dumy. — 224

BERĎAJEV N. A. (1874—1948) — idealistický filozof, mystik. Ve svých prvních pracích vycházel z legálního marxismu; později proti marxismu otevřeně vystupoval. V roce 1905 vstoupil do Konstitučně demokratické strany. V letech reakce patřil k představitelům nábožensko-filozofického směru zvaného bohohledačství. Byl spoluautorem kontrarevolučního sborníku *Věchi* [Na rozcestí]. Po Říjnové revoluci se stal stoupencem středověké scholastiky, v níž viděl záchranu před sílícím komunismem. V roce 1922 emigroval. — 355

BERNHARD LUDWIG (1875—1935) — německý ekonom a publicista. Byl profesorem na několika vysokých školách v Berlíně, Kielu a v jiných městech. Krátký čas se zabýval polsko-pruskou politikou, byl přívržencem poněmčování Poláků. V posledních letech svého života studoval hospodářský systém fašismu. — 336

BERNSTEIN EDUARD (1850—1932) — vůdce krajně oportunistického křídla německé sociální demokracie a II. internacionály, teoretik revizionismu a reformismu. V letech 1881—1889 redigoval ilegální orgán Sociálně demokratické strany Německa *Der Sozialdemokrat*. V letech 1896—1898 uveřejnil v časopise *Die Neue Zeit* sérii článků *Problémy socialismu*, jež později vydal knižně pod názvem *Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie* [Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie] (1899; česky

1902). V této knize revidoval všechny základní teze marxistické filozofie, ekonomie a vědeckého socialismu. Za jediný úkol dělnického hnutí považoval boj za reformy, které by „zlepšily“ hospodářské postavení dělníků za kapitalismu; razil oportunistické heslo Hnutí je vším, konečný cíl není ničím. Za první světové války stál na pozicích sociálšovinismu. V následujících letech vyzýval k podpoře politiky imperialistické buržoazie, vystupoval proti Říjnové revoluci a sovětskému státu. — 199—200

BISMARCK OTTO EDUARD LEOPOLD VON (1815—1898) — pruský a německý státník a diplomat. „Sjednocením shora“ vytvořil z rozdrobených německých států říši pod vedením Pruska. V letech 1871—1890 řídil jako říšský kancléř veškerou zahraniční i vnitřní politiku Německa, hájil zájmy junkerských statkářů a zároveň se snažil zajistit koalici junkerů s velkoburžoazií. Ve snaze potlačit dělnické hnutí vydal v roce 1878 výjimečný zákon proti socialistům. Když nedosáhl úspěchu, vystoupil s demagogickým programem sociálního zákonodárství a vydal zákony o povinném pojištění některých kategorií dělníků. Jeho pokus rozložit dělnické hnutí drobnými ústupky byl však bezvýsledný. V březnu 1890 byl nucen abdikovat. — 144, 213, 318

BOBRINSKIJ V. A. (nar. 1868) — hrabě, reakční politik, velkostatkář a majitel cukrovaru. V letech 1895—1898 byl předsedou bogorodické újezdní správy zemstva. Byl poslancem II., III. a IV. státní dumy za Tulskou gubernii. V dumách se přikláněl k pravému křídlu. Jako krajní nacionalista byl stoupencem násilné rusifikace národnostních menšin v Rusku. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě v jižním Rusku. V roce 1919 emigroval. — 90—91, 96

BOGDANOV A. (vl. jm. Malinovskij A. A.) (Maximov N.) (1873—1928) — filozof, sociolog a ekonom, povoláním lékař. V 90. letech pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Tule. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. V letech reakce a nového revolučního rozmachu stál v čele otzovistů a vedl protistranickou skupinu Vperjod. Ve filozofii se pokoušel vytvořit svůj vlastní systém — empiriomonismus. Lenin jeho názory podrobil kritice v díle Materialismus a empiriokriticismus. Na poradě rozšířené redakce listu Proletarij v červnu 1909 byl Bogdanov z bolševické strany vyloučen. Po Říjnové revoluci patřil k iniciátorům a organizátorům Proletkultu. Byl zakladatelem a ředitelem Ústavu pro transfúzi krve. — 135, 141, 148, 171, 188, 241—242, 370, 371, 372, 374—375

BOGUČARSKIJ (vl. jm. Jakovlev V. J.) (1861—1915) — liberálně buržoazní politik a historik narodnického hnutí. V 90. letech se přiklonil k legálnímu marxismu. V letech 1902—1905 aktivně spolupracoval s redakcí časopisu *Osvobožděníje*, v jejímž čele stál P. B. Struve. V roce 1905 této spolupráce zanechal a začal vydávat spolu s Kuskovovou a Prokopovičem časopis *Bez zaglavija* a list *Tovarišč*. V letech 1906—1907 vydával s V. L. Burcevem časopis *Byloje*. V letech 1914—1915 byl vědeckým tajemníkem Svobodné ekonomické společnosti. Psal a redigoval práce o dějinách revolučního hnutí v Rusku. Nejvýznamnější z nich je sborník oficiálních materiálů *Gosudarstvennyje prestuplenija v Rossii v 19 v.* [Protistátní činnost v Rusku v 19. stol.] (1906). — 188, 341, 461—462

BONČ-BRUJEVIČ V. D. (1873—1955) — profesionální revolucionář, bolševik, historik a publicista. Revolučního hnutí se účastnil od konce 80. let, významně se zasloužil o vydávání marxistické literatury v Rusku; v roce 1896 emigroval do Švýcarska. V cizině byl činný ve skupině *Osvobození práce*, později spolupracoval s Jiskrou. Od II. sjezdu SDDSR stál na bolševických pozicích; v roce 1904 vedl expedici ústředního výboru, později organizoval vydávání bolševické literatury (vydavatelství V. Bonče-Brujeviče a N. Lenina). V dalších letech organizoval vydávání bolševických listů a časopisů a práci stranických vydavatelství; byl pronásledován carskou vládou. Zabýval se sociálně náboženským hnutím v Rusku, zejména sektářstvím, jehož historii věnoval řadu prací. V roce 1904 vydával pro sektáře sociálně demokratický list *Rassvět*. Po únorové revoluci 1917 byl až do května 1917 členem redakce listu *Izvěstija petrogradskogo sověta*; později redigoval bolševický list *Rabočij i soldat*. Aktivně se účastnil říjnového ozbrojeného povstání v Petrohradě. Po Říjnové revoluci byl vedoucím úřadovny rady lidových komisařů (do prosince 1920), šéfredaktorem vydavatelství *Žizň i znanije*. Od roku 1930 byl ředitelem Literárního muzea v Moskvě, které založil. V roce 1946 se stal ředitelem Muzea dějin náboženství a ateismu při Akademii věd SSSR v Leningradě. — 461—462

BRAJNES B. (vl. jm. Kosinskij B.) (nar. 1884) — novinář, v revolučním hnutí pracoval od roku 1904, zpočátku sociální demokrat, později eser. Od roku 1912 působil v odborovém svazu kovodělníků v Rize, přispíval do eserského tisku. Po únorové revoluci 1917 se stal členem petrohradského sovětu a ústředního výkonného výboru prvního volebního období. V roce 1918 se s esery rozešel, v roce 1923 byl přijat do bolševické strany; zastával různé funkce v hospodářských organizacích. — 142

BRITMAN A. V. — viz Popov A. V.

BRONŠTEJN S. J. — viz Semkovskij S.

BULKIN F. A. (vl. jm. Semjonov) (nar. 1888) — sociální demokrat, menševik, člen SDDSR od roku 1904. Pracoval ve stranických organizacích v Petrohradě a v Charkově. Za petrohradskou organizaci byl delegátem V. sjezdu SDDSR. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům. Za první světové války pracoval ve výboru pro řízení válečného průmyslu v Novgorodě, Samaře a v Petrohradě, byl činný v odborech. Po Říjnové revoluci pracoval v orenburském sovětu jako představitel menševiků. S nimi se však rozešel a stal se roku 1920 členem KSR(b). V roce 1922 byl za účast v tzv. dělnické opozici ze strany vyloučen; v roce 1927 byl znovu přijat a zastával různé funkce v hospodářských organizacích v Leninogradě, Irkutsku a dalších městech. — 154, 187, 213, 350–351, 472

BULYGIN A. G. (1851–1919) — ministr vnitra carské vlády, velkostatkář. — 145, 222, 223

BURCEV V. L. (1862–1936) — účastník revolučního hnutí 80. let, stoupenec narodovoljovců. Po propuštění z vězení uprchl do ciziny, kde shromažďoval a publikoval dokumenty revolučního hnutí. Vydával listy Svobodnaja Rossija a Buduščeeje a časopis Byloje. Před první ruskou revolucí sympatizoval s esery, po porážce revoluce podporoval kadety. Za první světové války jako šovinista odmítl jakoukoli opozici vůči carismu, vrátil se do Ruska a po boku kontrarevolucionářů bojoval proti bolševikům. Po Říjnové revoluci emigroval a za hranicemi zakládal bělogvardějské monarchistické organizace bojující proti Sovětskému Rusku. — 411

BURENIN V. P. (1841–1926) — reakční publicista. Od roku 1876 byl členem redakce listu Novoje vremja, stál v čele skupiny úplatných publicistů sdružených kolem tohoto listu. Lenin často používal Bureninova jména k označení nečestných metod polemiky. — 30–31

BURJANOV A. F. (nar. 1880) — menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům. Jako poslanec IV. státní dumy za Tavridskou gubernii byl členem sociálně demokratické frakce v dumě. Roku 1914 se rozešel s likvidátory a začal spolupracovat s menševiky, stoupenci zachování ilegální strany; za první světové války se přikláněl k obranářství. — 27, 147, 216, 238, 252, 355, 392

CAMBIER — francouzský maloburžoazní socialista. Roku 1890 vstoupil do Revoluční socialistické dělnické strany (allemanovců), jedné z oportunistických, poloanarchistických skupin ve francouzském dělnickém hnutí na konci 19. století. V roce 1905 se stal členem jednotné Socialistické sekce Dělnické internacionály; později ze strany vystoupil. — 106

CEDERBAUM S. O. (Ježov V.) (1879—1939) — sociální demokrat menševik. V letech reakce a novohorevolučního rozmachu aktivně vystupoval jako likvidátor, psal do listů a časopisů menševiků-likvidátorů. Za první světové války byl obráněm; po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. — 27, 81, 146, 411

CEDERBAUM V. O. — viz Levickij V.

CROMWELL OLIVER (1599—1658) — anglický šlechtic, vůdčí osobnost anglické buržoazní revoluce. V letech 1649—1652 potlačil povstání v Irsku. — 320

ČEREVANIN N. (vl. jm. Lipkin F. A.) (1868—1938) — jeden z menševických vůdců, likvidátor, publicista. Přispíval do likvidátorských listů, byl spoluautorem Otevřeného dopisu 16 menševiků o likvidaci strany. Po srpnové protistranické konferenci v roce 1912 se stal členem menševického ústředí (organizačního výboru). Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V roce 1917 redigoval petrohradský menševický list Rabočaja gazeta, ústřední menševický orgán. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. — 155, 188, 241, 345, 429

ČERNOV V. M. (1876—1952) — jeden z vůdců a teoretiků eserské strany, v letech 1902—1905 redaktor jejího ústředního orgánu Revoljucionnaja Rossija. Uveřejňoval články namířené proti marxismu, v nichž dokazoval, že Marxovu teorii nelze aplikovat na zemědělství. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zemědělství v prozatímní vládě. Užíval krutých represálií proti rolníkům, kteří zabírali statkářskou půdu. Po Říjnové revoluci organizoval eserské vzpoury proti sovětské vládě. V roce 1920 emigroval a pokračoval v protisovětské činnosti. — 141, 254, 341, 345—346, 355

ČERNYŠEVSKIJ N. G. (1828—1889) — významný ruský revoluční demokrat, vědec, utopický socialista, spisovatel, literární kritik a vedoucí osobnost revolučního demokratického hnutí 60. let v Rusku. Časopis Sovremennik, který redigoval, byl hlasem revolučních sil Ruska.

Černyševskij rozhořčeně odhaloval nevolnický charakter „rolnické reformy“ z roku 1861 a vyzýval rolníky k povstání. V roce 1862 jej carská vláda zatkla a uvěznila v Petropavlovské pevnosti, kde strávil asi dva roky; poté byl odsouzen k sedmi letům nucených prací a k doživotnímu vyhnanství na Sibiři. Strávil tam více než 20 let. Až do své smrti zůstal oddaným bojovníkem proti sociální nerovnosti a proti všem projevům politického i hospodářského útlaku. — 117, 315

ČCHEIDZE N. S. (1864—1926) — jeden z vůdců menševiků. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Tifliskou gubernii, stál v čele menševické frakce ve IV. dumě. Za první světové války byl centristou. Za únorové revoluce 1917 se stal členem prozatímního výboru Státní dumy; byl obranářem. Čcheidze byl předsedou petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců, předsedou ústředního výkonného výboru prvního volebního období, aktivně podporoval prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci se stal předsedou Ústavodárného shromáždění Gruzie — kontrarevoluční menševické vlády. Po nastolení sovětské moci v Gruzii emigroval v roce 1921 do Paříže. — 27, 48—49, 50, 112, 147, 150, 187, 216, 233—234, 235, 238, 361, 363—364, 408, 417, 431, 432, 433

ČCHENKELI A. I. (1874—1959) — sociální demokrat menševik, povoláním právník. V letech reakce a nového revolučního rozmachu zastával likvidátorské názory. Byl poslancem IV. státní dumy za Batumskou a Karskou oblast a suchumský okruh. V dumě byl členem menševické frakce. V letech první světové války stál na pozicích sociálšovinismu. Po únorové revoluci 1917 se stal zmocněncem buržoazní prozatímní vlády v Zakavkazsku. V letech 1918—1921 byl ministrem zahraničních věcí menševické gruzínské vlády, později emigroval. — 363

ČIRKIN V. G. (1877—1954) — dělník; do revolučního hnutí se zapojil v roce 1903. Začátkem roku 1905 se přiklonil k menševikům. Menševici ho delegovali na V. (londýnský) sjezd SDDSR. Od roku 1906 aktivně pracoval v odborovém hnutí. Po únorové revoluci 1917 byl delegátem I. a II. sjezdu sovětů. V roce 1918 se s menševiky rozešel a vstoupil do bolševické strany. Zastával odpovědné funkce na úseku národního hospodářství. — 350—351

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič F. D.) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců. Zúčastnil se IV. a V. sjezdu SDDSR a mnoha konferencí. V cizině stál v letech reakce a nového revolučního rozmachu v čele

skupiny likvidátorů, redigoval list Golos social-demokrata. Za první světové války vystupoval jako obranář. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva ústředního výkonného výboru v prvním volebním období, podporoval buržoazní prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě. Začátkem roku 1922 byl vypovězen jako nepřítel sovětského státu. — 26—27, 110—111, 112, 139, 146, 164, 181, 187, 188, 210, 216, 218, 235, 243, 245, 341, 345, 356, 359—360, 361, 362, 363, 364, 365—366, 369, 409, 411—412

DANSKI B. G. (vl. jm. Komarowski K. A.) (X.) (nar. 1883) — člen Polské socialistické strany od roku 1901. Do SDDSR vstoupil v roce 1911, spolupracoval s listy Zvězda a Pravda. V letech 1913—1914 redigoval časopis Voprosy strachovanija. Roku 1917 byl vojenským komisařem inspekce revoluční vojenské rady. Po Říjnové revoluci řídil rubriku Pravdy, pracoval v trastu Sachalinněfť. V letech 1923 až 1926 byl šéfredaktorem časopisu Voprosy strachovanija, později pracoval na diplomatickém zastupitelství SSSR ve Vídni. — 410

DOMOV — viz Pokrovskij M. N.

DONCOV D. — člen maloburžoazní Ukrajinské sociálně demokratické dělnické strany, spolupracovník lvovského listu Šljachi a časopisu Ukrajinskaja žizň, který vycházel v Moskvě. Za první světové války byl jedním ze zakladatelů nacionalistického Svazu osvobození Ukrajiny, jehož cílem bylo osamostatnění Ukrajiny za pomoci ruské monarchie. Po Říjnové revoluci emigroval. — 297—298

DOSTOJEVSKIJ F. M. (1821—1881) — ruský spisovatel. V rané tvorbě rozvíjel demokratické a humanitní tradice ruského realismu. V roce 1847 se stal členem revolučního kroužku M. V. Petraševského. V roce 1849 byl v procesu s petraševci odsouzen k trestu smrti; ten mu byl těsně před popravou změněn na nucené práce. Po návratu do Petrohradu v roce 1859 začal znovu psát. Zápisky z mrtvého domu, Zločin a trest, Idiot, Ponížení a uražení jsou realistickým zachycením skutečnosti, lidských prožitků a vzpoury osobnosti proti potlačování lidské důstojnosti. V řadě jeho děl se protest proti sociální nepravdělnosti snoubí s hlásáním křesťanské pokory a s kultem utrpení. — 69

DRAHOMANOV M. P. (1841—1895) — ukrajinský historik, etnograf a publicista, jeden z představitelů buržoazního liberalismu. Přispíval do liberálních časopisů. Kritizoval carskou politiku a narodovoljov-

ce, ale i sociální demokraty a brojil proti teorii třídního boje a socialismu. Patřil k nejvýznamnějším vůdcům umírněného křídla ukrajinského národně osvobozenického hnutí, požadoval kulturně národnostní autonomii. — 315

DROZDOV I. G. (nar. 1865) — publicista a ekonom. V roce 1887 byl za účast ve studentských bouřích zatčen a vypovězen do Černigovské gubernie a roku 1889 na pět let na východní Sibiř. Po návratu z vyhnanství se stal sociálním demokratem, pracoval ve stranické organizaci v Černigově, přispíval do Jiskry a do dalších časopisů marxistického zaměření. Za sovětské vlády se věnoval publicistické činnosti. Je autorem několika prací o agrární otázce. — 43—44, 227—228, 229

DUBROVIN A. I. (1855—1918) — organizátor a vůdce černosotňovského Svazu ruského národa, povoláním lékař. Redigoval černosotňovský antisemitský list Russkoje znamja. — 180

ĎUBUA A. E. — viz Gorskij A. V.

DÜHRING EUGEN (1883—1921) — německý filozof a ekonom. Jeho filozofické názory byly eklektickou směsicí pozitivismu, metafyzického materialismu a idealismu. Vzhledem k tomu, že v 70. letech měl velký vliv na část německé sociální demokracie, podrobil Engels jeho názory kritice v knize Pana Eugena Dühringa převrat vědy (Anti-Dühring) (1877—1878). Lenin kritizoval Dühringovy eklektické názory v knize Materialismus a empiriokriticismus a v jiných pracích.

Hlavní práce: Kritische Geschichte der Nationalökonomie und des Sozialismus [Kritické dějiny národního hospodářství a socialismu] (1871), Cursus der National- und Sozialökonomie einschliesslich der Hauptpunkte der Finanzpolitik [Kurs národní a sociální ekonomie zahrnující hlavní otázky finanční politiky] (1873), Cursus der Philosophie als streng wissenschaftlicher Weltanschauung und Lebensgestaltung [Kurs filozofie jako přísně vědeckého světového názoru a způsobu života] (1875). — 132

EM-EL — viz Lukomskij M. J.

ENGELS BEDŘICH (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník K. Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels — Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — 283, 314, 317—318, 319—320, 324, 339

ENZIS — viz Rozanov V. N.

F. A. — viz Adler F.

F. D. — viz Dan F. I.

FOMIN V. P. (Olgin) — sociální demokrat, po II. sjezdu SDDSR menševik, od roku 1909 menševik stoupenec zachování ilegální strany, plechanovovec; žil v zahraničí. V letech 1909—1910 přispíval do listu *Golos social-demokrata* a v letech 1912—1914 do listu menševiků stoupenců zachování ilegální strany *Za partiju*. — 392

FÜRSTENBERG J. S. — viz Hanecki J. S.

GAPON G. A. (1870—1906) — provokatér, agent carské tajné policie, pravoslavný kněz. V předvečer revoluce 1905—1907 založil na pokyn policejního oddělení a za jeho podpory organizaci zubatovovského typu nazvanou Spolek ruských továrních dělníků v Petrohradě. Dne 9. ledna 1905 vyprovokoval petrohradské dělníky, aby se vydali s peticí k carovi. Uprchl do zahraničí a názorově se přiklonil k eserům. Po návratu do Ruska byl odhalen a zavražděn esery. — 466

GARIBALDI GIUSEPPE (1807—1882) — vedoucí představitel italské revoluční demokracie, nadšený vlastenec a vynikající vojevůdce. V letech 1848—1867 stál v čele boje italského lidu proti cizí nadvládě, boje za svržení feudálně absolutistického zřízení a klerikální reakce, usiloval o sjednocení Itálie. V bojích proti Rakousku v roce 1848 velel dobrovolným oddílům; v roce 1849 bránil Římskou republiku (duben—2. červenec) a odrazil útok francouzského expedičního sboru; v témže roce rozdrtil vojska neapolského krále; v roce 1859 vedl úspěšný boj za vyhnání rakouských vojsk z Lombardie. V roce 1860 osvobodil Sicílii z područí neapolských Bourbonů a tím „skutečně sjednotil Itálii“ (K. Marx-B. Engels, *Spisy* 21, Praha 1967, s. 445). V roce 1870 bojoval spolu se svými syny na straně Francie proti Prusům. Vřele sympatizoval s Pařížskou komunou roku 1871 a byl v nepřítomnosti zvolen do ústředního výboru pařížské národní gardy. Marx, Engels a Lenin vysoce hodnotili Garibaldiho jako významného bojovníka za svobodu. — 318

GERCEN A. I. (1812—1870) — publicista a spisovatel, revoluční demokrat, pokračovatel děkabristických tradic, materialistický filozof. V době studií na moskevské univerzitě (1829—1833) stál v čele kroužku pokrokové, revolučně smýšlející mládeže. V roce 1834 byl

spolu s jinými členy kroužku zatčen a v roce 1835 vypovězen do Permi, později do Vjatky, do Vladimiru a Novgorodu. V roce 1842 se vrátil a žil v Moskvě. Filozofické práce, které v té době napsal — Diletantizm v nauke [Diletantismus ve vědě] (1842—1843; česky 1960) a Pisma ob izučenii prirody [Listy o studiu přírody]; (1844 až 1846; česky 1954) — sehrály důležitou úlohu v rozvoji ruské materialistické filozofie. V lednu 1847 byl Gercen nucen emigrovat. V roce 1852 založil v Londýně Svobodnou ruskou tiskárnu. Nejdříve vydal několik revolučních svolání, brožur a článků a v roce 1855 začal vydávat almanach Poljarnaja zvezda; od roku 1857 vydával spolu s N. P. Ogarjovem časopis Kolokol.

Lenin zhodnotil Gercenovu úlohu v dějinách ruského osvobozenického hnutí v článku Památce Gercena (1912) (Sebrané spisy 21, Praha 1985, s. 286—293). — 116—117

GERŠ P. M. — viz Libman F.

GIMMER N. N. — viz Suchanov N.

GINZBURG B. A. — viz Kolcov D.

GLADSTONE WILLIAM EWART (1809—1898) — anglický státník, tory, později peelovec, v druhé polovině 19. století vůdce liberálů. Od roku 1859 byl ministrem financí v Palmerstonově vládě, později členem všech liberálních vlád. Od roku 1868 stál řadu let v čele liberální vlády. Jako obratný politik a skvělý řečník využíval všech prostředků politické demagogie a efektivních polovičatých reforem, aby získal na svou stranu maloburžoazii a špičky dělnické třídy. Prováděl dobytvačnou koloniální politiku. Vůči Irsku uplatňovala Gladstonova vláda politiku násilí a mimořádných bezpečnostních opatření a bezohledně potlačovala národně osvobozenické hnutí. V roce 1894 Gladstone zanechal politické činnosti. — 321

GOGOL N. V. (1809—1852) — jeden ze zakladatelů kritického realismu v ruské literatuře. V. I. Lenin ve svých pracích často využíval uměleckých obrazů z jeho děl. — 116

GOLDBLAT — viz Medem V. D.

GOLDENDACH D. B. — viz Rjazanov D. B.

GOLDMAN B. I. — viz Gorev B. I.

GOLDMAN M. I. — viz Liber M. I.

GOMPERS SAMUEL (1850—1924) — pracovník amerického odborového hnutí, spoluzakladatel Americké konfederace práce; od roku 1895 byl jejím stálým předsedou. Prováděl politiku třídní spolupráce s kapitalisty, vystupoval proti revolučnímu boji dělnické třídy. Za první světové války zastával sociálšovinistické stanovisko. K Říjnové revoluci a k sovětskému státu se stavěl negativně. — 129

GOREMYKIN I. L. (1839—1917) — typický představitel reakční buržoazie, stoupenec monarchie, v letech 1895—1899 ministr vnitra. Snažil se zrušit nebo alespoň oslabit reformy z 60. let (tzv. politika kontra-reforem); krutě potlačoval dělnické hnutí. Od dubna do srpna 1906 a od ledna 1914 do ledna 1916 byl předsedou rady ministrů. — 151, 160

GOREV B. I. (vl. jm. Goldman B. I.) (Gorev A.) (1874—1937) — sociální demokrat. V roce 1905 byl členem petrohradského výboru SDDSR, patřil k bolševikům. V roce 1907 se přiklonil k menševikům. Na V. (londýnském) sjezdu ho menševici zvolili za kandidáta ústředního výboru SDDSR. Přispíval do orgánů menševiků-likvidátorů, do listu Golos social-demokrata a do časopisu Naša zarja. V roce 1912 se zúčastnil protistranické srpnové konference ve Vídni, kde byl zvolen do organizačního výboru SDDSR. Po únorové revoluci 1917 se stal jedním z redaktorů menševického listu Rabočaja gazeta, členem menševického ústředního výboru a Celoruského ústředního výkonného výboru v prvním volebním období. V srpnu 1920 vystoupil z menševické organizace. Později přednášel na vysokých školách. — 440

GORSKIJ A. V. (vl. jm. Ďubua A. E.) (nar. 1881) — menševik-likvidátor. Přispíval do časopisu Vozrožděnije, do listu Novaja rabočaja gazeta a do dalších likvidátorských periodik, vydával likvidátorský časopis Naša zarja; pracoval v sociálně demokratických frakcích III. a IV. státní dумы. Za první světové války byl sociálšovinistou. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětskému státu. Později emigroval. — 154

GRINBERG V. D. — viz Medem V. D.

GUČKOV A. I. (1862—1936) — velkokapitalista, organizátor a vůdce strany okťabristů. Za revoluce 1905—1907 ostře vystupoval proti revolučnímu hnutí a podporoval vládní politiku represálií vůči děl-

nictvu a rolnictvu. V letech 1910—1911 byl předsedou II. státní dumy. Za první světové války zastával funkci předsedy ústředního výboru pro řízení válečného průmyslu a byl členem Mimořádné rady obrany. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem vojenství a vojenského námořnictva v prozatímní vládě. V srpnu 1917 se zúčastnil Kornilovova povstání. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě a později emigroval. — 30, 39

GUESDE JULES (vl. jm. Basile Mathieu Jules) (1845—1922) — organizátor francouzského socialistického hnutí a II. internacionály. Politicky začal pracovat v druhé polovině 60. let. Protože v roce 1871 podpořoval Pařížskou komunu, musel emigrovat. V roce 1876 se vrátil do Francie. Pod vlivem Marxových a Engelsových prací se přiklonil k marxismu a roku 1877 se stal spoluzakladatelem listu *L'Égalité*, který sehrál v roce 1879 rozhodující úlohu při založení Francouzské dělnické strany. Za Marxovy a Engelsovy pomoci vypracoval spolu s Lafarguem program strany, jenž byl schválen roku 1880 na kongresu v Le Havru. V roce 1901 založil spolu se svými stoupenci Socialistickou stranu Francie. Měl velký podíl na rozšíření marxistických idejí a na rozvoji socialistického hnutí ve Francii. Byl několikrát zvolen poslancem. Guesde zaujímal mylné stanovisko v otázce vztahu proletariátu k válce a podceňoval úlohu strany v boji dělnické třídy. Po vypuknutí první světové války zastával sociálšovinistické stanovisko a vstoupil do buržoazní vlády. Lenin o tom napsal: „Poučte se z celého Guesdova života, řekneme dělníkům, s *výjimkou* jeho otevřené zrady na socialismu v roce 1914“ (Spisy 21, Praha 1957, s. 119). Guesde nepochopil význam Říjnové revoluce a nepřipojil se k většině delegátů Francouzské socialistické strany, jež se roku 1920 na kongresu v Tours rozhodla vstoupit do Kominterny. — 466

GUREVIČ E. L. (Smirnov J.) (nar. 1865) — publicista, narodovoljovec, po roce 1890 se přiklonil k sociálním demokratům. Po II. sjezdu SDDSR se stal menševikem. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem, přispíval do listu levicových kadetů *Tovarišč*. — 429

GURVIČ F. I. — viz Dan F. I.

HAECKER EMIL (1875—1934) — stoupenec pravého křídla Polské socialistické strany, od roku 1892 člen Polské sociálně demokratické strany Haliče a Těšínského Slezska. Od roku 1894 byl nepřetržitě čtyřicet let redaktorem krakovského socialistického listu *Naprzód*.

V letech 1906—1919 byl členem vedení Polské sociálně demokratické strany Haliče a Těšínského Slezska. Zúčastnil se několika kongresů II. internacionály. V posledních letech svého života byl členem hlavního vedení Polské socialistické strany a oblastního výboru této strany v Krakově. — 313

HANECKI J. S. (vl. jm. Fürstenberg) (1879—1937) — významný představitel polského a ruského revolučního hnutí, od roku 1896 člen sociálně demokratické strany. Zúčastnil se mnoha sjezdů Sociální demokracie Království polského a Litvy a rovněž II., IV. a V. sjezdu SDDSR. Na V. sjezdu SDDSR byl zvolen členem ÚV strany. Byl též členem hlavního vedení SDKPaL. Na VI. sjezdu SDKPaL (1908) vystoupil z hlavního vedení pro neshody v mnoha vnitrostranických otázkách a po rozkolu v polské sociální demokracii v roce 1912 byl jedním z vůdců takzvané opozice rozlamovců, která těsně spolupracovala s bolševiky. Za první světové války se přikláněl k zimmerwaldské levici. V roce 1917 byl členem zahraničního byra ÚV SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v četných komisích, později v diplomatických službách. Od roku 1935 byl ředitelem Muzea revoluce SSSR. — 326

HANKEVYČ N. (nar. 1869) — jeden ze zakladatelů Ukrajinské sociálně demokratické dělnické strany v Haliči. V letech 1914—1917 byl členem Hlavní ukrajinské rady ve Lvově. Po Říjnové revoluci byl stoupencem spolenectví Ukrajiny a Polska proti SSSR. — 289

HÖCHBERG KARL (1853—1885) — německý pravicový sociální demokrat, novinář. Podporoval finančně stranu, vydával časopisy Die Zukunft (Berlín 1877—1878), Jahrbuch für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik (Curych 1879—1881) a Staatswirtschaftliche Abhandlungen (Lipsko 1879—1882). Po schválení výjimečného zákona proti socialistům uveřejnil článek Retrospektiva socialistického hnutí v Německu, který napsal společně s K. Schrammem a E. Bernsteinem. Autoři článku odsuzovali revoluční taktiku strany a vyzývali proletariát, aby se spojil s buržoazií a podřídil jí své zájmy. Tyto oportunistické názory vyvolaly ostrý protest K. Marxe a B. Engelse, kteří v nich správně rozpoznali zrazování strany. — 132

CHALTURIN S. N. (1856—1882) — jeden z prvních ruských dělnických revolucionářů, povoláním truhlář. Dělnického hnutí se aktivně účastnil od poloviny 70. let. Byl členem narodnické organizace Obščestvo družej, jež se pokoušela sjednotit petrohradské dělnické kroužky. Na rozdíl od narodníků považoval politický boj za hlavní

úkol revolučního hnutí a ve vznikajícím proletariátu viděl rozhodující sílu tohoto hnutí. Společně s jiným vynikajícím dělnickým revolucionářem, zámečníkem V. P. Obnorským, založil v roce 1878 ilegální Severní svaz ruského dělnictva a připravoval vydávání samostatných dělnických novin. V roce 1879 byla většina členů svazu pozatýkána. Chalturin, který zůstal na svobodě, se sblížil se stranou Narodnaja volja a s jejím vůdcem A. I. Željabovem. Tehdy pracoval jako truhlář v Zimním paláci a pod vlivem narodovoljovců připravil atentát na cara. Dne 17. února 1880 došlo v paláci k výbuchu, ale ani carovi, ani jeho rodině se nic nestalo. Chalturin uprchl před policejním pronásledováním na jih Ruska a pokračoval v revoluční práci. V roce 1882 připravil se svým přítelem N. A. Želvakovem v Oděse atentát na vojenského prokurátora generála Strelnikova, proslulého svou krutostí. Při atentátu byli oba zatčeni a odsouzeni vojenským soudem k trestu smrti. — 117

CHAMMURABI — babylónský král v letech 1792—1750 př. n. l. Je znám zejména jako zákonodárce. — 76

CHAUSTOV V. I. (nar. 1884) — sociální demokrat menševik, povoláním soustružník, poslanec IV. státní dumy za dělníky Ufské gubernie; patřil k sociálně demokratické frakci. Za první světové války byl internacionalistou. — 363

CHRAPOVICKIJ A. P. — viz Antonij Volynskij

CHRUSTALJOV-NOSAR G. S. (1877—1918) — advokátní koncipient, menševik. V roce 1905 byl předsedou petrohradského sovětu dělnických zástupců, který byl ovládnán menševiky. V roce 1906 byl za činnost v tomto sovětu odsouzen a poslán do vyhnanství na Sibiř, ale podařilo se mu uprchnout do zahraničí. Zúčastnil se V. (londýnského) sjezdu SDDSR. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se projevoval jako likvidátor. Publikoval v menševickém listu Golos social-demokrata. V roce 1909 ze strany vystoupil. Za první světové války se vrátil do Ruska. Po Říjnové revoluci se aktivně zapojil do kontrarevoluční činnosti na Ukrajině. V roce 1918 byl zastřelen. — 180

ILJIN V. — viz Lenin V. I.

IONOV (vl. jm. Kojgen F. M.) (1870—1923) — sociální demokrat, jeden z předáků Bundu, později člen komunistické strany. Od roku 1893 pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Oděse. V roce 1903

byl zvolen členem ÚV Bundu. Zastupoval Bund na IV. (sjednocovacím) sjezdu strany. Zúčastnil se jako delegát V. (londýnského) sjezdu strany. V prosinci 1908 se zúčastnil V. konference SDDSR, v hlavních otázkách hájil pozice menševiků stoupenců zachování ilegální strany, později zaujímal smířlivecké stanovisko vůči likvidátorům. Za první světové války byl členem internacionalistického křídla Bundu. Po Říjnové revoluci vstoupil do KSR(b), pracoval ve votském oblastním výboru strany. — 111, 243

IZGOJEV A. S. (vl. jm. Lande A. S.) (nar. 1872) — buržoazní publicista, jeden z ideologů Konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl představitelem legálního marxismu, později se stal sociálním demokratem a v roce 1905 vstoupil do Konstitučně demokratické strany. Trvale spolupracoval s jejím ústředním listem Reč a rovněž přispíval do konstitučně demokratických časopisů Južnyje zapiski a Russkaja mysl. Byl jedním z autorů kontrarevolučního sborníku Věchi [Na rozcestí]. Po Říjnové revoluci přispíval do časopisu dekadentní skupiny intelektuálů Věstník literatury. Za kontrarevoluční publicistickou činnost byl v roce 1922 vypovězen za hranice. — 153, 355

JAGIEŁO E. I. (nar. 1873) — pracovník polského dělnického hnutí, člen Polské socialistické strany-levice, povoláním soustružník. V roce 1912 kandidoval ve volbách do IV. státní dumy za blok PSS-levice a Bundu, na poslance do dumy a bez ohledu na nesouhlas polských sociálních demokratů byl zvolen. Díky hlasům menševické „sedmy“ byl navzdory protestům bolševiků přijat do sociálně demokratické frakce v dumě. Po skončení první světové války sympatizoval s levým křídlem polského dělnického hnutí; později politické činnosti zanechal. — 48, 111—112, 236, 244—245, 363, 403, 457—458

JAKOVLEV V. J. — viz Bogučarskij

JAURÈS JEAN (1859—1914) — význačný činitel francouzského a mezinárodního socialistického hnutí, historik. V roce 1902 vytvořil se svými stoupenci Francouzskou socialistickou stranu, která se v roce 1905 sloučila se Socialistickou stranou Francie a vytvořila jednotnou Socialistickou stranu, sekci Dělnické internacionály (SFIO). V letech 1885—1889, 1893—1898, 1902—1914 byl členem parlamentu a jedním z vůdců parlamentní socialistické frakce. V roce 1904 založil a do konce života redigoval list L'Humanité, který se v roce 1920 stal ústředním orgánem Francouzské komunistické strany. Jeho boj za demokracii, svobodu lidu, proti útlaku a válkám mu získal velkou popularitu. Byl přesvědčen, že jedině socialismus definitivně skon-

cuje s válkami a koloniálním útlakem. Přesto se však domníval, že socialismus nezvítězí cestou boje proletariátu s buržoazií, ale v důsledku „rozvoje demokratických idejí“. Lenin kritizoval Jaurèsovy reformistické názory, které ho zaváděly na cestu oportunistu.

Jaurèsův boj za mír a proti válce vyvolal vůči němu nenávisť buržoazie. Těsně před první světovou válkou byl z popudu reakce zavražděn. — 466

JEGOROV — viz Martov I.

JEGOROV N. M. (nar. 1871) — dělník, poslanec III. státní dумы za Permskou gubernii. Byl členem sociálně demokratické frakce. Přispíval do bolševického legálního listu Zvězda, později se přiklonil k trockistům. V roce 1913 byl stálým spolupracovníkem likvidátorského listu Luč. V roce 1917 patřil ke skupině mezirajonců. — 429

JELPAŤJEVSKIJ S. J. (1854—1933) — spisovatel a publicista, povoláním lékař. Jako člen organizace Narodnaja volja byl začátkem 80. let poslán na tři roky do vyhnanství na Sibiř. Později se stal členem redakce časopisu Russkoje bogatstvo a přispíval do listu Russkije vědomosti. V roce 1906 byl jedním z organizátorů Lidové socialistické strany práce. Po revoluci 1905—1907 se přiklonil k likvidátorům. — 33—34, 35—36

JERMANSKIJ O. A. (vl. jm. Kogan) (1866—1941) — sociální demokrat menševik. V revolučním hnutí pracoval od konce 80. let. V roce 1905 pracoval v petrohradské organizaci, později v oděském výboru SDDSR. Jako delegát oděské organizace se zúčastnil IV. (sjednocovacího) sjezdu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům; aktivně pracoval v menševickém tisku a v sociálně demokratické frakci III. státní dумы. Za první světové války byl centristou. V roce 1917 vystupoval jako menševik-internacionalista. V roce 1918 byl členem ústředního výboru menševiků a redaktorem jejich ústředního orgánu Rabočij internacional. V roce 1921 zanechal politické činnosti a věnoval se vědecké práci. — 411

JEŽOV V. — viz Cederbaum S. O.

JOCHIGES LEON — viz Tyszka Jan

JURKEVYČ L. (vl. jm. Rybalka) (1885—1918) — ukrajinský buržoazní nacionalista, oportunista. Byl členem ÚV Ukrajinské sociálně demokratické dělnické strany. V letech 1913—1914 přispíval do buržoazně nacionalistického menševického časopisu Dzvyn. Za první

světové války vydával v Lausanne měsíčník *Borotba*, v němž se projevoval jako stoupenec porážky carského Ruska, avšak zároveň bojoval proti proněmeckému nacionalistickému Svazu osvobození Ukrajiny. Lenin Jurkevycě ostře kritizoval a nazýval ho nacionalistickým měšťákem, představitelem „nejhoršího, nejzaslepenějšího a nejreakčnějšího nacionalismu“ (Sebrané spisy 24, Praha 1985, s. 157). — 275–276, 281, 299, 305, 312–313, 325, 331–332, 333, 452–453

JUŠKEVIČ P. S. (1873–1945) — sociální demokrat menševik, vzděláním matematik. Přikláněl se k pozitivismu a pragmatismu. V letech reakce se pokoušel o revizi marxistické filozofie, nahrazoval ji empiriosymbolismem. V letech 1917–1919 spolupracoval s ukrajinským menševickým časopisem *Objediněnje* a přispíval do protibolševických publikací. Později politické činnosti zanechal. — 143

KAMENĚV L. B. (1883–1936) — člen SDDSR od roku 1901. Po II. sjezdu strany se přiklonil k bolševikům. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci. — 375

KAREL XII. (1682–1718) — švédský král. Snažil se udržet velmocenské postavení Švédska; v severní válce roku 1700 porazil Petra I. u Narvy, roku 1709 však utrpěl rozhodující porážku v bitvě u Poltavy a uprchl do Turecka. — 90

KAUTSKY KARL (1854–1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie *Die Neue Zeit*.

Do socialistického hnutí se zapojil v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s Marxem a Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunistu a Marx s Engelsem ho za to nejednou kritizovali. V 80. a 90. letech napsal řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: *Karl Marx's Ökonomische Lehren* [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), *Die Agrarfrage* [Agrární otázka] (1899; česky 1959) aj. Později přešel na pozici oportunistu. Za první světové války stál na pozicích sociálšovinismu, který zastíral frázemi o internacionalismu. Propagoval teorii ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci se postavil proti sovětské moci a napadal diktaturu proletariátu.

Lenin kritizoval Kautského teorie ve svých dílech *Krach II. inter-*

nacionály (1915), Imperialismus jako nejvyšší stádium kapitalismu (1916), Stát a revoluce (1917), Proletářská revoluce a renegát Kautsky (1918) aj. — 219—220, 277—278, 279, 280, 283, 293, 296, 314, 360, 410, 420, 421, 454

KOGAN O. A. — viz Jermanskij O. A.

KOJGEN F. M. — Viz Ionov

KOKOŠKIN F. F. (1871—1918) — buržoazní politik a publicista. Byl jedním ze zakladatelů Konstitučně demokratické strany a členem jejího ústředního výboru. Za Moskevskou gubernii byl poslancem I. státní dumy. Od roku 1907 aktivně spolupracoval s listem Ruskije vědomosti a liberálně buržoazními časopisy Pravo, Russkaja mysl aj. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci aktivně vystupoval proti sovětské moci. — 92—93, 301—302, 303—304, 305, 310, 316, 333—334, 335—336

KOKOVCOV V. N. (1853—1943) — významný státník carského Ruska. V letech 1904—1914 byl ministrem financí (s výjimkou let 1905 až 1906) a od roku 1911, po zavraždění Stolypina, zastával zároveň funkci předsedy rady ministrů. Za první světové války se projevil jako vlivný a obratný bankéř. Po Říjnové revoluci emigroval. — 31, 39

KOLCOV D. (vl. jm. Ginzburg B. A.) (L. S., Sedov L.) (1863—1920) — sociální demokrat menševik; po II. sjezdu SDDSR vystupoval jako aktivní menševik a přispíval do několika menševických listů (Socialdemokrat, Načalo aj.). Za revoluce 1905—1907 pracoval v odborovém hnutí v Petrohradě; od roku 1908 působil v Baku. V letech reakce a nového revolučního rozmachu stál na pozicích likvidátorství, přispíval do legálního likvidátorského listu Luč. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl komisařem práce v petrohradském sovětu dělnických a vojenských zástupců. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V letech 1918—1919 pracoval v družstevním hnutí v Petrohradě. — 27, 123, 146, 201, 216, 234

KOLJUBAKIN A. M. (1868—1915) — zemstevní činitel, buržoazní liberál, kadet. Byl poslancem III. státní dumy a zastával funkci tajemníka výboru parlamentní frakce Konstitučně demokratické strany v III. a IV. státní dumě. Člen ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. — 92, 301

KOMAROWSKI K. A. — viz Danski B. G.

KOSINSKIJ B. — viz Brajnes B.

KOSOVSKIJ V. (vl. jm. Levinson M. J.) (1870—1941) — jeden z vůdců Bundu. V polovině 90. let pracoval v sociálně demokratických kroužcích ve Vilně [Vilnius]; v roce 1897 se účastnil ustavujícího sjezdu Bundu, byl zvolen do ústředního výboru a jmenován šéfredaktorem ústředního orgánu Bundu, listu Arbejtenstime. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem zahraničního výboru Bundu, patřil k protijiskrovcům, po sjezdu k menševikům. V letech reakce a nového revolučního rozmachu spolupracoval s časopisem likvidátorů Naša zarja a s listem Luč; za první světové války byl sociálšovinistou. K Říjnové revoluci se stavěl negativně; brzy emigroval, pracoval v bundovských organizacích v Polsku. V roce 1939 odjel do USA. — 337

KOSTROV — viz Žordanija N. N.

KOZMINYCH-LANTIN (nar. 1874) — strojní inženýr. V letech 1913—1914 byl továrním inspektorem v Moskevské gubernii, později přednášel na několika moskevských vysokých školách. Zabýval se statistikou práce v Moskevské gubernii. — 230—231, 232

KRIČEVSKIJ B. N. (1866—1919) — sociální demokrat, publicista, představitel ekonomismu. Od konce 80. let pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Rusku; počátkem 90. let emigroval. V zahraničí se přiklonil ke skupině Osvobození práce a podílel se na její ediční činnosti. Koncem 90. let se stal jedním z vůdců Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, redaktorem jeho orgánu Rabočeje dělo, na jehož stránkách propagoval ideje bernsteinismu. Brzy po II. sjezdu SDDSR činnosti v sociálně demokratickém hnutí zanechal. — 120

Kuskovová J. D. (1869—1958) — představitelka ruského buržoazního hnutí, publicistka. V polovině 90. let se v zahraničí sblížila se skupinou Osvobození práce, ale brzy pod vlivem bernsteinismu začala revidovat marxismus. Její dokument Credo výstižně vyjadřoval oportunistickou podstatu ekonomismu a vyvolal ostrý protest skupiny ruských marxistů vedených V. I. Leninem. Před revolucí 1905 až 1907 se Kuskovová stala členkou liberálního Svazu osvobození. V roce 1906 vydávala s S. N. Prokopovičem polokadetský časopis Bez zaglavija, aktivně spolupracovala s listem levicových kadetů Tovarišč. Po Říjnové revoluci vystupovala proti sovětskému státu.

V roce 1922 byla ze Sovětského Ruska vypovězena. V zahraničí patřila k neaktivnějším bělogvardějským emigrantům. — 462—463

LAFARGUE PAUL (1842—1911) — vynikající pracovník francouzského a mezinárodního dělnického hnutí, nadaný publicista, jeden z prvních stoupců vědeckého komunismu ve Francii, blízký přítel a spolubojovník K. Marxe a B. Engelse. Společně s Guesdem založil Francouzskou dělnickou stranu.

Lafargue aktivně bojoval proti oportunistům v II. internacionále, nadšeně uvítal vytvoření první ruské marxistické organizace Osvobození práce, později choval velké sympatie k bolševikům. Ve svých četných pracích propagoval a hájil ideje marxismu v politické ekonomii, filozofii, historii a jazykovědě; vystupoval proti reformismu a revizionismu. Dopouštěl se však i některých chybných teoretických závěrů, zejména v agrární a národnostní otázce nebo v otázce úkolů socialistické revoluce.

Lafargue a jeho žena Laura (druhá dcera K. Marxe) skončili svůj život sebevraždou, protože se domnívali, že staří lidé nemohou už revolučnímu boji ničím prospět. Na jejich pohřbu promluvil jménem SDDSR V. I. Lenin. — 318

LANDE A. S. — viz Izgojev A. S.

LARIN J. (vl. jm. Lurje M. A.) (1882—1932) — sociální demokrat menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl aktivním propagátorem likvidátorství v menševickém tisku. Zapojil se aktivně do protistranického srpnového bloku a stal se členem jeho organizačního výboru. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. V srpnu 1917 byl přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci pracoval v sovětech a v hospodářských organizacích. — 101—102

LASSALLE FERDINAND (1825—1864) — německý maloburžoazní socialista, spisovatel, účastník revoluce 1848—1849. Od té doby udržoval styky s Marxem a Engelsem. Byl spoluzakladatelem Všeobecného německého dělnického spolku (1863), který měl sice pro německé dělnické hnutí pozitivní význam, ale nedal dělnické třídě revoluční perspektivy. Lassallovci chtěli legální agitaci za všeobecné volební právo a vytvářením výrobních družstev, dotovaných junkerským státem, realizovat myšlenku „svobodného lidového státu“. Lassalle podporoval Bismarckovu politiku sjednocení Německa „shora“ pod vedením reakčního Pruska. Oportunistická politika lassallovců

brzdila činnost I. internacionály a vytvoření skutečné dělnické strany v Německu a bránila třídnímu uvědomování dělníků.

Teoretické a politické chyby lassallovců ostře kritizoval Marx v Kritice gothajského programu a Lenin ve Státu a revoluci i jiných pracích. — 144, 283

LEBEDĚV B. N. — viz Voronov B.

LEGIEN KARL (1861—1920) — německý pravicový sociální demokrat, jeden z vedoucích představitelů německých odborů, revizionista. Od roku 1890 zastával funkci předsedy Generální komise německých odborů. Od roku 1903 byl tajemníkem a od roku 1913 předsedou Mezinárodního odborového sekretariátu. V letech 1893—1920 (s přestávkami) byl poslancem Říšského sněmu za sociální demokracii, v letech 1919—1920 poslancem Národního shromáždění Výmarské republiky. Za první světové války patřil k zjevným sociálšovinistům. Aktivně podporoval politiku buržoazie, bojoval proti revolučnímu hnutí proletariátu. — 129, 130—131, 132—133

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov V. I.) (Iljin, V.) (1870—1924) — viz Životopisná data. — 136, 188, 227, 277, 325, 359, 372, 375, 381—382, 388, 391, 395, 397—398, 399, 410, 412—413, 418, 420—421, 471 až 472, 473—474, 475—476, 477—478, 479—480, 481—482

LEVICKIJ V. (vl. jm. Cederbaum V. O.) (nar. 1883) — sociální demokrat menševik, publicista. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k vedoucím představitelům likvidátorství; byl členem redakce časopisu Naša zarja, spolupracoval s listem Golos social-demokrata, Vozrožděnije a jinými likvidátorsky zaměřenými periodiky menševiků. Stal se členem menševického ústředí, podepsal Otevřený dopis o likvidaci strany. Za první světové války podporoval jako šovinista krajně pravicovou skupinu obranářů. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V roce 1920 se angažoval pro politiku takzvaného Taktického centra. Později se věnoval publicistické činnosti. — 123, 156, 199—200, 201, 367

LEVYNSKYJ V. P. (1880—1953) — autor řady prací o dělnickém hnutí na Ukrajině. V letech 1913—1914 spolupracoval s legálním buržoazně nacionalistickým menševickým časopisem Dzvin. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. — 331

LEVINSON M. J. — viz Kosovskij V.

LIBER M. I. (vl. jm. Goldman) (1880—1937) — jeden z vůdců Bundu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu vystupoval jako likvidátor; v roce 1912 patřil k aktivním činitelům trockistického srpnového bloku. Za první světové války byl sociálšovinistou. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a předsednictva ústředního výkonného výboru prvního volebního období; zaujímal kontrarevoluční menševické stanovisko, byl přívržencem koaliční vlády. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. Později pracoval v hospodářských institucích. — 327—328

LIBMAN F. (vl. jm. Gerš P. M.) (nar. 1882) — význačný bundovec; roku 1911 byl členem ústředního výboru Bundu a rovněž členem redakce časopisu Otkliki Bunda. Sympatizoval s likvidátory. Za první světové války podporoval carskou politiku anexí; žil ve Švýcarsku. — 275—276, 281, 299, 305, 312—313, 325, 330—331, 332 až 333, 337, 452—453

LIEBKNECHT KARL (1871—1919) — význačný činitel německého a mezinárodního dělnického hnutí; syn Wilhelma Liebknechta, povoláním advokát. Do socialistického hnutí se zapojil už jako student, aktivně bojoval proti oportunistu a militarismu. Za první ruské revoluce 1905—1907 vyzýval německé dělníky, aby následovali ruský příklad. V roce 1912 byl zvolen poslancem Říšského sněmu. Na začátku první světové války rozhodně vystoupil proti podpoře „vlastní“ vlády v loupeživé válce, jediný v celém Říšském sněmu hlasoval proti válečným úvěrům (2. prosince 1914). Byl jedním z organizátorů a vůdců revolučního Spartakova svazu. V roce 1916 byl odsouzen k nuceným pracím. Za listopadové revoluce v Německu stál spolu s R. Luxemburgovou v čele avantgardy německých dělníků, redigoval list Die Rote Fahne, byl jedním ze zakladatelů Komunistické strany Německa a vůdců povstání berlínských dělníků v lednu 1919. Po potlačení povstání byl bestiálně zavražděn bandami Noskeho. — 129

LIPKIN F. A. — viz Čerevanin N.

LJADOV M. N. (vl. jm. Mandelštam M. N.) (1872—1947) — profesionální revolucionář. V roce 1881 začal pracovat v moskevských národních kroužcích; v roce 1892 vstoupil do marxistického kroužku, v roce 1893 pomáhal zakládat Moskevský dělnický svaz, první sociálně demokratickou organizaci v Moskvě. V roce 1895 organizoval prvomájové oslavy v Moskvě, byl zatčen a v roce 1897 poslán

na pět let do vyhnanství do Verchojansku. Po návratu z vyhnanství pracoval v Saratově. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem saratovského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům; po sjezdu byl důvěrníkem ústředního výboru, aktivně bojoval proti menševikům v Rusku i v zahraničí. V srpnu 1904 se zúčastnil porady dvaadvaceti bolševiků v Ženevě, stal se členem byra výborů většiny, byl delegován na amsterdamský kongres II. internacionály. Aktivně se zúčastnil revoluce 1905—1907, byl členem moskevského výboru strany, plnil odpovědné úkoly ústředního výboru SDDSR. V letech reakce se přiklonil k otzovistům. Byl jedním z lektorů stranické školy na ostrově Capri. V roce 1909 vstoupil do frakční skupiny Vperjod, v roce 1911 z ní vystoupil a odjel do Baku. Po únorové revoluci 1917 byl místopředsdou bakuského sovětu dělnických a vojenských zástupců, zaujímal menševické stanovisko.

V roce 1920 mu bylo obnoveno členství v KSR(b), pracoval v hospodářských orgánech v Moskvě, v Nejvyšší národohospodářské radě a později v lidovém komisariátu osvěty; od roku 1923 byl rektorem Komunistické univerzity J. M. Sverdlova; zúčastnil se jako delegát XII., XIII., XIV., XV. a XVI. sjezdu strany. — 371

LJUBIMOV A. I. (Zommer M.) (1879—1919) — sociální demokrat. V revolučním hnutí pracoval od roku 1898, byl jedním z členů moskevského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1904 byl kooptován do ÚV SDDSR, za výbor strany se zúčastnil III. sjezdu SDDSR, smířlivec. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se přikláněl k likvidátorům. Za první světové války patřil ke krajnímu křídlu obranářů, v roce 1917 se stal členem Plechanovovy skupiny Jednota. — 447—448

L. M. — viz Martov L.

LOLA O. N. (Stěpaňuk V.) (1884—1919) — dělník, ukrajinský sociální demokrat. Od roku 1900 byl členem Revoluční ukrajinské strany, od roku 1906 Ukrajinského sociálně demokratického svazu (Spilka), který byl součástí menševické frakce SDDSR. Pro neustálé pronásledování carskou mocí byl nucen emigrovat. V emigraci se přiklonil k Ukrajinské sociálně demokratické dělnické straně. V roce 1914 se dočasně sblížil s bolševiky; byl členem pařížské sekce zahraničních organizací SDDSR. Po návratu na Ukrajinu v roce 1917 pokračoval ve své činnosti v USDS. — 377, 471, 474, 476—477

LONGUET CHARLES (1839—1903) — pracovník francouzského dělnického hnutí, proudhonovec, novinář (manžel Jenny, dcery K. Mar-

xe). V letech 1866—1867 a 1871—1872 byl členem generální rady I. internacionály, účastnil se řady jejích kongresů. V roce 1871 byl členem Pařížské komuny. Po její porážce emigroval do Anglie. V roce 1880 se vrátil do Francie; přiklonil se k posibilitům, oportunistickému směru ve Francouzské dělnické straně. — 318

LOPATIN G. A. (1845—1918) — ruský revolucionář, narodnik. V 70. letech žil v zahraničí, přátelil se s Marxem a Engelsem, byl zvolen členem generální rady I. internacionály. Společně s N. F. Danielsonem přeložil do ruštiny první díl Kapitálu. Nejednou byl vězněn za revoluční činnost. V roce 1887 byl odsouzen k trestu smrti, který mu byl změněn na doživotní nucené práce. Trest si odpykával v samovazbě v pevnosti Šlisselburg. V roce 1905 byl amnestován a zanechal politické činnosti. — 317, 452

L. S. — viz Kolcov D.

LUKOMSKIJ M. J. (Em-El) (1872—1931) — do roku 1916 menševik, později bez stranické příslušnosti, povoláním lékař. V období reakce a nového revolučního rozmachu vystupoval jako likvidátor. V letech 1912—1913 byl členem redakce menševicko-likvidátorského listu Luč. Za první světové války působil jako lékař na frontě. Po Říjnové revoluci pracoval v orgánech lidového komisariátu zdravotnictví. — 252, 401

LUNAČARSKIJ A. V. (Voinov) (1875—1933) — sovětský státník a veřejný činitel. V revolučním hnutí pracoval od začátku 90. let. Působil v redakcích bolševických listů Vperjod, Proletarij a později Novaja žizň. V letech reakce se od marxismu odklonil, vstoupil do protistranické skupiny Vperjod a požadoval spojení marxismu s náboženstvím. Za první světové války stál na pozicích internacionalismu. Začátkem roku 1917 vstoupil do skupiny mezirajonovců a byl s ní na VI. sjezdu SDDSR přijat do strany. Po Říjnové revoluci zastával až do roku 1929 funkci lidového komisaře osvěty a od roku 1929 byl předsedou vědeckého výboru při ústředním výkonném výboru SSSR. V srpnu 1933 byl jmenován chargé d'affaires ve Španělsku. Napsal mnoho prací o umění a literatuře. — 141, 188, 241, 341, 345, 356, 371—372, 410

LURJE M. A. — viz Larin J.

LUXEMBURGOVÁ ROSA (1871—1919) — významná pracovnice mezinárodního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. interna-

cionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům polské sociální demokracie a bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 byla činná v německém sociálně demokratickém hnutí, vystupovala proti bernsteinismu a millerandismu; ve Varšavě se zúčastnila první ruské revoluce. Jako delegátka V. sjezdu SDDSR (1907) podporovala bolševiky. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se smířlivěcky stavěla k likvidátorům. V roce 1912 odsoudila v polské sociální demokracii tzv. opozici rozlamovců, která se výrazně přikláněla k bolševikům.

Od počátku první světové války stála na pozicích internacionalismu. V Německu patřila k zakladatelům skupiny Internacionála (později zvané Spartakus a Spartakův svaz). V prosinci 1918 sehrála významnou úlohu na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa. V lednu 1919 byla uvězněna a na příkaz Scheidemannovy vlády zavražděna. Lenin si Luxemburgové hluboce vážil; kritikou jejích mylných názorů jí pomáhal zaujímat správná stanoviska. — 225, 275—276, 277—278, 279—280, 281, 282—283, 284—285, 286 až 287, 288—290, 292—293, 295—296, 298, 302—303, 306—307, 308 až 309, 310—311, 312—313, 314, 317, 326—327, 328—329, 333, 335, 382, 393, 400, 420, 445, 451—452, 453—454, 455—456, 459

L. VL. — viz Vladimirov M. K.

LVOV-ROGAČEVSKIJ V. (vl. jm. Vasilij Lvovič Rogačevskij) (1874—1930) — literární vědec a kritik, sociální demokrat menševik. V letech 1898—1899 vstoupil do Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Od roku 1900 byl členem charkovské organizace SDDSR, později členem publicistické skupiny při kyjevském výboru SDDSR. Po II. sjezdu strany se stal menševikem. V letech reakce a nového revolučního rozmachu zastával likvidátorské stanovisko. Spolupracoval s likvidátorskými a liberálními periodiky Južnyj rabočij, Naša zarja, Luč aj. Roku 1917 politické činnosti zanechal a věnoval se literatuře. Velmi se zasloužil o popularizaci tvorby proletářských spisovatelů. — 429

MACDONALD JAMES RAMSEY (1866—1937) — britský politik, spoluzakladatel a vůdce Labouristické strany. Ve straně i v II. internacionále uskutečňoval krajně oportunistickou politiku. Hlásal reakční teorii třídní spolupráce a postupné přeměny kapitalismu v socialismus („konstruktivní socialismus“). Na začátku první světové války zaujal pacifistické stanovisko, později otevřeně podporoval imperialistickou buržoazii. V letech 1918—1920 se pokoušel zabránit anglickým děl-

nikům bojovat proti intervenci západních států v Sovětském Rusku. V letech 1924, 1929—1931 byl ministerským předsedou. Labouristická MacDonaldova vláda krutě potlačovala národně osvobozenec-ké hnutí v britských koloniích a uskutečňovala protidělnickou politiku. V letech 1931—1935 stál v čele tzv. národní vlády, jejíž politiku určovali konzervativci. — 98

MACH ERNST (1838—1916) — rakouský fyzik a filozof, subjektivní idealista, jeden ze zakladatelů empiriokriticizmu. Přednášel matematiku a fyziku na univerzitě ve Štýrském Hradci a později v Praze, v letech 1895—1901 byl profesorem filozofie ve Vídni. V teorii poznání navazoval na Berkeleyovy a Humovy názory. Machovu reakční filozofii analyzoval a kritizoval Lenin v knize Materialismus a empiriokriticismus. — 372

MACHNOVEC V. P. — viz Akimov V. P.

MAKLAKOV N. A. (1871—1918) — statkář, černosotňovec. V letech 1900—1909 pracoval na ministerstvu financí, v letech 1913—1915 byl ministrem vnitra, od roku 1915 členem Státní rady. — 151

MAKLAKOV V. A. (1870—1957) — politik, kadet, statkář, povoláním advokát. Od roku 1895 se jako právní zástupce zúčastnil mnoha politických procesů. Za Moskvu byl poslancem II., III. a IV. státní dумы. Byl členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. Po únorové revoluci 1917 se stal vyslancem prozatímní vlády v Paříži, později zůstal v emigraci. — 153

MALECKI A. M. (1879—1937) — sociální demokrat, profesionální revolucionář. Do revolučního hnutí se zapojil v 90. letech. V roce 1904 pracoval v Lodži, později ve Varšavě. V roce 1906 byl zvolen do hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL). V roce 1907 se zúčastnil V. (londýnského) sjezdu SDDSR i stuttgartského kongresu II. internacionály. V roce 1909 vystoupil z hlavního vedení SDKPaL pro neshody v řadě vnitrostranických otázek. Po rozkolu v polské sociální demokracii roku 1912 byl jedním z vůdců tzv. opozice rozlamovců, která velmi úzce spolupracovala s bolševiky, a stal se redaktorem jejího tiskového orgánu Gazeta robotnicza. Zúčastnil se basilejského kongresu II. internacionály (1912) a bruselské porady SDDSR (1914). V letech 1921—1922 vedl informační byro lidového komisariátu zahraničních věcí; v letech 1922—1925 byl tajemníkem redakce časopisu Komintern; v letech 1926—1935 přednášel na vysokých školách, později byl vě-

deckým konzultantem oddělení filozofie ve Státní knihovně V. I. Lenina. — 444

MALINOVSKIJ A. A. — viz Bogdanov A.

MALINOVSKIJ R. V. (1876—1918) — provokatér, tajný pracovník moskevské ochranky. V roce 1906 se ze zjištěných důvodů přidal k dělnickému hnutí, stal se členem dělnického výboru a tajemníkem předsednictva svazu kovodělníků. Od roku 1907 policii dobrovolně informoval; od roku 1910 už byl veden jako tajný agent carské ochranky. Roku 1912 byl na pražské konferenci SDDSR zvolen do ÚV a za pomoci ochranky, která mu odstraňovala z cesty nepohodlné osoby, se stal poslancem IV. státní dumy za dělnickou kurii Moskevské gubernie. Na žádost ministerstva vnitra se v roce 1914 vzdal poslaneckého mandátu ve Státní dumě a odjel do zahraničí. Když se v roce 1918 vrátil do Sovětského Ruska, byl předán soudu a na základě rozsudku Nejvyššího tribunálu Celoruského ústředního výkonného výboru zastřelen. — 178—179, 180—181, 357—358, 361, 363—364, 411, 427, 458, 474

MANU — v indické mytologii praotec lidstva a legendární autor právnícké knihy, která byla užívána v Indii až do 20. století. — 76

MANUS I. P. — vlivný bankéř, finanční spekulant a podvodník. Vlastnil obrovské množství akcií Mezinárodní obchodní banky, byl členem vedení a ředitelem řady průmyslových společností bank. Prostřednictvím Rasputina měl značný vliv u dvora. Za první světové války se snažil dosáhnout sblížení Ruska a Německa a uzavření separátního míru. — 31

MAŇKOV I. N. (nar. 1881) — menševik-likvidátor, poslanec IV. státní dumy za Irkutskou gubernii, povoláním úředník. V dumě patřil k sociálně demokratické frakci. Za první světové války byl sociálně-ovinistou. V roce 1915 hlasoval v rozporu s usnesením frakce v dumě pro válečný rozpočet, a proto byl z frakce vyloučen. — 363

MARKOV N. J. (Markov II.) (nar. 1876) — velkostatkář, reakční politik carského Ruska, jeden z vůdců černosotňovských pogromistických organizací Svaz ruského národa a Svaz archanděla Michaela. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Kurskou gubernii a jedním z představitelů pravého křídla v dumě. Po Říjnové revoluci emigroval. — 96

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (Jegorov L. M.) (1873—1923) — čelný představitel menševismu, zejména po II. sjezdu SDDSR. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od 90. let. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům, redigoval list Golos social-demokrata a zúčastnil se protistranické srpnové konference (1912). Za první světové války byl centristou. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontrarevoluční menševický časopis Socialističeskij věstnik. — 27, 48, 110—111, 122, 136, 137—138, 139, 145—146, 151, 154, 181, 187—188, 209, 213, 234, 243, 252, 270, 333, 341, 345, 350—351, 356, 359—360, 361—362, 363—364, 365—366, 369, 409—410, 411—412, 423—424, 433, 461 až 462, 472

MARTYNOV A. (vl. jm. Piker A. S.) (1865—1935) — jeden z představitelů ekonomismu, významný menševický činitel; později člen komunistické strany. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem a členem redakce likvidátorského orgánu Golos social-demokrata; za první světové války centristou; po únorové revoluci 1917 patřil k menševikům-internacionalistům, po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel. V roce 1923 byl na XII. sjezdu KSR(b) přijat do strany a pracoval v Institutu K. Marxe a B. Engelse; od roku 1924 byl členem redakce časopisu Kommunističeskij internacional. — 120, 122, 154, 201, 225, 234, 327—328

MARX KAREL (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu (viz Leninovu stať Karel Marx [Stručný životopis a výklad marxismu] — Spisy 21, Praha 1959, s. 37—87). — 57—58, 60—61, 62—63, 64—65, 68—69, 71—72, 73, 75, 132, 176, 255, 258—259, 279, 283, 314—315, 317—318, 319—320, 321—322, 323—324, 339, 344, 368, 452, 454 až 455, 456

MASLOV P. P. (1867—1946) — ekonom, sociální demokrat; napsal řadu prací o agrární otázce, v nichž se pokusil revidovat marxismus. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům a vytyčil menševický program municipalizace půdy. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem, za první světové války sociálšovinistou. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti a věnoval se pedagogické a vědecké práci. V roce 1929 byl jmenován řádným členem Akademie věd SSSR. — 258

MAXIMOV N. — viz Bogdanov A.

MAZEPA I. S. (1644—1709) — hejtman ukrajinských kozáků; spolu se švédským králem Karlem XII. bojoval proti Petrovi I., po porážce u Poltavy roku 1709 uprchl do Turecka, kde zemřel. — 90, 303

MAZZINI GIUSEPPE (1805—1872) — významný italský revolucionář, buržoazní demokrat, jeden z vůdců a ideologů italského národní osvobozeneckého hnutí. Byl duchovním otcem myšlenky sjednocení Itálie „zdola“ jako nezávislé buržoazní republiky. Za hlavní prostředek boje pokládal povstání. Byl však zastáncem spiklenecké taktiky a ignoroval zájmy rolníků. Mazzini propagoval utopickou maloburžoazní myšlenku, podle níž se měla dělnická otázka vyřešit „spoluprací práce a kapitálu“. Lenin jej považoval za představitele neproletářského, předmarxovského socialismu (viz Spisy 21, Praha 1957, s. 43). — 318

MEDEM V. D. (vl. jm. Grinberg V. D.) (Goldblat) (1879—1923) — jeden z vůdců Bundu. V roce 1906 byl zvolen členem ÚV Bundu, zúčastnil se jednání V. sjezdu SDDSR, podporoval menševiky. Po Říjnové revoluci stál v čele bundovských organizací v Polsku; v roce 1921 odjel do USA, kde na stránkách pravicově socialistického židovského listu Vorwards uveřejňoval pomlouvačné články proti Sovětskému Rusku. — 327—328, 331

MEHRING FRANZ (1846—1919) — významný pracovník německého dělnického hnutí, jeden z vůdců a teoretiků levého křídla německé sociální demokracie, historik a literární vědec. Byl jedním z redaktorů teoretického orgánu strany Die Neue Zeit, později redigoval list Leipziger Volkszeitung. V II. internacionále aktivně vystupoval proti oportunistu a revizionismu, odsuzoval kautskismus. Přitom se bál organizačního rozchodu s oportunisty. Důsledně obhajoval internacionalismus, k Říjnové revoluci se stavěl kladně. Od roku 1916 patřil k vůdcům Spartakova svazu a aktivně se podílel na založení Komunistické strany Německa. — 392

MENDERS F. — viz Vejs F.

MEŠŤIKOV M. O. (1859—1919) — reakční publicista. Psal do černosotňovského listu Novoje vremja. Lenin jej nazýval „věrným hlídacím psem carské černé sotni“ (Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 164). Po Říjnové revoluci bojoval Mešťikov proti sovětské moci a v roce 1919 byl za kontrarevoluční činnost zastřelen. — 31

MEREŽKOVSKIJ D. S. (1866—1941) — ruský spisovatel a literární kritik, představitel novoromantismu a symbolismu. Usiloval o obrodu náboženského uvědomění a byl činný v různých náboženských a literárních organizacích. Po revoluci 1905 emigroval, žil v Paříži, po dvou letech se znovu vrátil do Ruska. K Říjnové revoluci se stavěl negativně a v roce 1920 emigroval natrvalo. Ve Francii patřil ke krajně protisovětskému emigrantskému křídlu. — 355

MEŠČERSKIJ V. P. (1839—1914) — kníže, ruský spisovatel a reakční publicista. Sloužil u policie a na ministerstvu vnitra; od roku 1860 přispíval do časopisu Russkij věstník a listu Moskovskije vědomosti. V letech 1872—1914 vydával reakční list Graždanin, v roce 1903 založil další reakční časopisy Dobro a Družeskije reči. Carská vláda jeho publicistickou a vydavatelskou činnost finančně podporovala. — 88

MICHAJLOVSKIJ N. K. (1842—1904) — význačný teoretik liberálního národnictví, publicista, literární kritik, pozitivistický filozof, jeden z představitelů subjektivní sociologické školy. V roce 1892 začal redigovat časopis Russkoje bogatstvo, na jehož stránkách ostře vystupoval proti marxistům. Názory Michajlovského kritizoval Lenin v práci Kdo jsou „přátelé lidu“ a jak bojují proti sociálním demokratům? (1894) a v jiných dílech. — 33, 135

MIKLAŠEVSKIJ M. P. — viz Něvědomskij M.

MILJUKOV P. N. (1859—1943) — vůdce monarchistické Konstitučně demokratické strany, významný ideolog ruské imperialistické buržoazie, historik a publicista. Od roku 1902 aktivně spolupracoval s časopisem buržoazních liberálů Osvobožděnije, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se zúčastnil zakládání Konstitučně demokratické strany, později byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního orgánu Reč. Byl poslancem III. a IV. státní dumy. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zahraničí první prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů cizí vojenské intervence proti Sovětskému Rusku a aktivním činitelem bělogvardějské emigrace. — 81, 152

MOHYLJANSKIJ M. M. (1873—1942) — advokát, publicista. V roce 1906 vstoupil do Konstitučně demokratické strany, spolupracoval s jejím ústředním orgánem — listem Reč i s dalšími ruskými a ukrajinskými periodiky. Po Říjnové revoluci z kadetské strany vystoupil. V 30. letech pracoval v Akademii věd USSR. — 297—298

MORLEY JOHN (1883—1923) — lord, britský buržoazní politik a spisovatel. V roce 1883 se stal členem parlamentu. V letech 1886 a 1892 byl tajemníkem pro otázky Irska v Gladstonově vládě, v letech 1905—1910 jako státní tajemník pro otázky Indie prosazoval politiku potlačování národně osvobozenického hnutí.

Je autorem knih o Voltairovi, Rousseauovi, Diderotovi, Cobdenovi, Cromwellovi a Gladstonovi; v roce 1917 vydal dvoudílnou knihu vzpomínek. — 98

NAPOLEON I. (BONAPARTE) (1769—1821) — francouzský vojevůdce; v letech 1799—1804 byl prvním konzulem Francouzské republiky, v letech 1804—1814 a 1815 francouzským císařem. — 275

NĚKRASOV N. V. (nar. 1879) — poslanec III. a IV. státní dумы za Tomskou gubernii, profesor, kadet. V roce 1917 se stal ministrem spojů, ministrem bez portfeje a ministrem financí v prozatímní vládě. V létě 1917 z Konstitučně demokratické strany vystoupil. Za sovětské vlády pracoval v Ústředním svazu spotřebních družstev. — 92, 301

NĚVĚDOMSKIJ M. (vl. jm. Miklaševskij M. P.) (1866—1943) — sociální demokrat, menševik, literární kritik, publicista. V letech reakce vystupoval jako likvidátor a sympatizoval s autory kontrarevolučního sborníku Věchi [Na rozcestí], vystupoval proti stranické literatuře. Po Říjnové revoluci se zabýval publicistickou činností. — 429

НИКИТСКИЙ А. А. — viz Novotoržskij G.

Нович Ст. — viz Portugejs S. I.

NOVOTORŽSKIJ G. (vl. jm. Nikitskij A. A.) — publicista, spolupracovník měsíčníku Sovremennik, který sdružoval menševiky-likvidátory, esery, lidové socialisty (enesy) a levicové liberály. Mimoto publikoval rovněž v časopisech Russkoje bogatstvo, Russkije vědomosti aj. — 462

Novych — viz Rasputin G. J.

OLDENBURG S. F. (1863—1934) — významný orientalista. Od roku 1901 akademik. V roce 1917 byl ministrem osvěty v prozatímní vládě, členem ÚV Konstitučně demokratické strany. V letech 1904—1929 byl tajemníkem Akademie věd. Od roku 1930 pracoval jako ředitel

Orientálního ústavu. Je autorem řady prací o folklóru, etnografii a umění národů Číny, Indie, Indonésie a jiných zemí. — 76

OLGIN — viz Fomin V. P.

PEŠECHONOV A. V. (1867—1933) — buržoazní veřejný činitel a publicista. V 90. letech patřil k liberálním narodníkům; spolupracoval s časopisem *Russkoje bogatstvo* a v roce 1904 se stal členem jeho redakce; přispíval do liberálně buržoazního časopisu *Osvobožděníje* a do eserského listu *Revoljucionnaja Rossija*. Od roku 1906 byl jedním z vůdců maloburžoazní strany lidových socialistů (enesů). Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zásobování v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci, v roce 1922 emigroval. — 176, 256, 335, 343, 452

PETR I. VELIKÝ (1672—1725) — ruský car v letech 1682—1725. — 90

PETTY WILLIAM (1623—1687) — významný anglický ekonom a statistik, zakladatel klasické buržoazní politické ekonomie v Anglii. Podle Marxe je Petty „otec politické ekonomie a do jisté míry vynálezce statistiky“ (K. Marx - B. Engels, *Kapitál I*, Praha 1954, s. 293). Ve svých ekonomických pracích položil Petty základ pracovní teorie hodnoty a zkoumal rovněž řadu dalších otázek politické ekonomie, např. diferenční rentu, kterou podle hodnocení K. Marxe vyložil lépe než A. Smith. — 65

PIKER A. S. — viz Martynov A.

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — významný činitel ruského a mezinárodního dělnického hnutí, první propagátor marxismu v Rusku. V roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu *Osvobození práce*. Bojoval proti narodnictví a později proti revizionismu v mezinárodním dělnickém hnutí. Po roce 1900 redigoval spolu s Leninem list *Jiskra* a časopis *Zarja*, podílel se na přípravě programu strany a II. sjezdu SDDSR. Po II. sjezdu SDDSR zaujal smířlivecké stanovisko vůči oportunistům a později se připojil k menševikům. Za první ruské revoluce 1905—1907 stál ve všech zásadních otázkách na straně menševiků. S ozbrojeným povstáním v prosinci 1905 nesouhlasil. V letech reakce a nového revolučního rozmachu vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvidátorství. Postavil se do čela skupiny menševiků, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska

a postavil se do čela krajně pravicové skupiny menševiků-obranářů Jednota. Aktivně vystupoval proti bolševikům i proti socialistické revoluci a tvrdil, že Rusko ještě nevyspělo pro přechod k socialismu. S Říjnovou revolucí nesouhlasil, ale proti sovětské moci nebojoval.

V letech 1883—1903 napsal Plechanov řadu prací, které sehrály důležitou úlohu v obhajobě a propagaci materialistického světového názoru: *Socializm i političeskaja borba* [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), *Naši raznoglasija* [Naše neshody] (1884; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), *K voprosu o razvitii monističeskogo vzgljada na istoriju* [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), *Očerki po istorii materializma* [Studie z dějin materialismu] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu, Vybrané filozofické spisy II, 1960), *K voprosu o roli ličnosti v istorii* [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960).

Lenin vysoce hodnotil Plechanovovy filozofické práce i jeho podíl na šíření marxismu v Rusku, zároveň ho však ostře kritizoval za odklon od marxismu a za závažné chyby v politické činnosti. — 120, 136, 145, 147, 154—155, 186—187, 188—189, 198, 199, 201, 216, 241—242, 252, 261, 269, 271, 299, 325—326, 328, 331, 341—342, 343, 345—346, 349, 353—354, 355—356, 364—365, 366—367, 368 až 369, 372, 389, 392—393, 400, 406, 410, 412, 419—420, 444, 461—462, 466, 472

POKROVSKIJ M. N. (Domov) (1868—1932) — člen SDDSR od roku 1905, bolševik, sovětský historik, akademik. Aktivně se zúčastnil revoluce 1905—1907, byl členem moskevského výboru strany. Na V. (londýnském) sjezdu SDDSR byl zvolen kandidátem ÚV. V letech 1908—1917 žil v emigraci. V letech reakce se přikláněl k otzovistům a ultimatistům, později k Bogdanovově protistranické skupině Vperjod, s níž se rozešel v roce 1911. V roce 1917 se vrátil do Ruska, zúčastnil se ozbrojeného povstání v Moskvě. Od listopadu 1917 do března 1918 byl předsedou moskevského sovětu. Nějaký čas se přikláněl ke skupině „levých komunistů“ a vystupoval proti podepsání brestlitevské mírové smlouvy. Od roku 1918 zastával funkci náměstka lidového komisaře osvěty RSFSR. V letech 1923—1927 aktivně bojoval proti trockismu. V různých obdobích řídil Komunistickou akademii, Institut dějin AV SSSR, Institut rudé profesury aj. Několikrát byl zvolen do CÚVV a ÚVV SSSR.

Je autorem mnoha vědeckých prací o dějinách Sovětského svazu, v nichž podrobil kritice buržoazní historiografii. Jeho práci *Russkaja istorija v samom szatom očerke* [Stručný nástin dějin] kladně hod-

notil Lenin. Pokrovskij však nebyl důsledným marxistou, ve výkladu historických událostí se dopouštěl závažných chyb.

Hlavní díla: *Russkaja istorija s drevnějšich vremjon* [Ruské dějiny od nejstarších dob] (1933—1934), *Očerki istorii ruskoj kultury* [Nástin dějin ruské kultury] (1915—1918). — 371

POMJALOVSKIJ N. G. (1835—1863) — novelista a romanopisec demokratického nešlechtického proudu v ruské literatuře 60. let. Jeho kriticky realistická díla demaskující zvlí a násilí absolutistického byrokratického Ruska byla polemicky zaměřena proti předchozí „aristokratické“ literatuře. Uvedl v nich na scénu hrdiny z řad plebejské inteligence, již hrozilo zmarnění v předem prohraném radikálním úsilí anebo v přizpůsobení triumfujícímu měšťáctví. Tvůrčí odkaz Pomjalovského vysoce oceňovali N. G. Černyševskij a A. M. Gorkij. — 331

POPOV A. V. (vl. jm. Britman) (Antonov) (zemř. 1914) — sociální demokrat, profesionální revolucionář. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Je spoluautorem výzvy bernské skupiny na podporu strany, adresované stoupencům stranické většiny v zahraničí (1905). V letech 1905—1907 se aktivně zapojil do činnosti petrohradské a kronštadtské vojenské organizace. Často byl vězněn. V roce 1908 byl poslán na nucené práce, ale brzy uprchl a později žil v cizině. Byl členem pařížské sekce SDDSR a výboru zahraničních organizací strany. Na začátku první světové války vstoupil jako dobrovolník do francouzské armády a padl na frontě v listopadu 1914. — 411, 418, 420, 473, 475

POPOV I. F. (1886—1957) — sociální demokrat, publicista, scenárista a filmový kritik. V letech 1905—1914 byl členem bolševické strany, byl činný v revolučním hnutí v Moskvě i v zahraničí. V roce 1908 emigroval do Belgie, zastupoval ÚV SDDSR v mezinárodním socialistickém byru. Přispíval do *Pravdy*, časopisu *Prosvěščenije*, listu *Le Peuple* a dalších periodik. Za první světové války byl v německém zajetí. Do Sovětského Ruska se vrátil v roce 1918, pracoval v dělnicko-rolnické inspekci, v různých tiskových orgánech a v organizacích dramatických umělců. V roce 1949 byla uvedena jeho hra o Leninově mládí *Semja* [Rodina], na jejíž motivy napsal později scénář k filmu *Rodina Uljanovových* (1957). Popov je rovněž autorem vzpomínek na Lenina (*Odin děň s Leninym*, otištěno 1963). — 479—480

PORTUGEJS S. I. (Novič St.) (1880—1944) — menševik, publicista. Byl delegátem V. (londýnského) sjezdu SDDSR za oděskou organizaci.

V letech reakce a nového revolučního rozmachu zastával likvidátor-
ské stanovisko, přispíval do časopisu Golos social-demokrata, časo-
pisu Naša zarja a dalších orgánů menševiků-likvidátorů. Za první
světové války zastával obranářské stanovisko. Po Říjnové revoluci
bojoval proti sovětské moci, později emigroval. — 429

POTRESOV A. N. (1869—1934) — jeden z vůdců menševického hnutí.
V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl ideologem
likvidátorství, významně ovlivnil menševické orgány Vozrožděnije
a Naša zarja. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po
Říjnové revoluci emigroval. Přispíval do Kerenského týdeníku Dni
a svými články útočil proti Sovětskému Rusku. — 27, 143, 145—146,
186—187, 188—189, 242, 269, 341, 354, 429, 461

PROKOPOVIČ S. N. (1871—1955) — buržoazní ekonom a publicista,
jeden z významných ekonomistů a prvních propagátorů bernsteini-
smu v Rusku, aktivní člen liberální monarchistické organizace Svaz
osvobození. V roce 1906 se stal členem ústředního výboru Konstituč-
ně demokratické strany, redaktorem a vydavatelem časopisu Bez
zaglavija. V roce 1917 zastával v prozatímní vládě funkci ministra
zásobování. Po Říjnové revoluci byl za protisovětskou činnost
z SSSR vypovězen. — 121, 462—463

PROUDHON PIERRE JOSEPH (1809—1865) — francouzský publicista,
ekonom a sociolog maloburžoazie, jeden ze zakladatelů anarchismu.
V roce 1840 vydal knihu Qu'est-ce que la propriété? [Co je vlast-
nictví?] Prosazoval zachování drobného vlastnictví a velké kapita-
listické vlastnictví prohlašoval za krádež. Navrhoval, aby byla zalo-
žena lidová banka, která by poskytovala dělníkům bezúročný úvěr,
pomáhala jim získat vlastní výrobní prostředky a stát se tak drob-
nými vlastníky. Hájil reakční a utopickou ideu organizace „spraved-
livé směny“ mezi jednotlivými výrobci zboží v kapitalistických pod-
mínkách. V roce 1846 vydal knihu Système des contradictions éco-
nomiques, ou Philosophie de la misère [Systém ekonomických roz-
porů aneb Filozofie bídy], ve které vyložil své maloburžoazní filozo-
fické a ekonomické názory. Marx v díle Bída filozofie podrobil Proud-
honovu knihu kritice a dokázal její vědeckou neudržitelnost. Za re-
voluce 1848 byl Proudhon zvolen do Ústavodárného shromáždění.
Schvaloval bonapartistický převrat 2. prosince 1851. — 318—319,
368

PURIŠKEVIČ V. M. (1870—1920) — velkostatkář, černosotňovec, mo-
narchista. Patřil k zakladatelům černosotňovského Svazu ruského

národa. V roce 1907 ze Svazu vystoupil a založil novou monarchistickou kontrarevoluční organizaci Svaz archanděla Michaela. Za Besarabskou gubernii byl poslancem II., III. a IV. státní dумы, proslul svými protizidovskými projevy. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci. — 40, 89, 91, 93, 96, 109, 151, 168—169, 180, 190, 300—301, 305, 333—334, 335—336

RAJSKÁ J. J. (nar. 1862) — herečka Malého divadla v Petrohradě. — 31

RAKITNIKOV N. I. (nar. 1864) — narodnik, později eser, novinář. Od roku 1901 byl členem ústředního výboru eserské strany, působil v různých ruských městech i v zahraničí, spolupracoval s řadou eserských orgánů. V roce 1916 se vrátil do Ruska. Po únorové revoluci 1917 byl náměstkem ministra zemědělství. Po Říjnové revoluci pracoval ve výboru členů Ústavodárného shromáždění v Samaře. V roce 1919 vystoupil z ústředního výboru eserské strany a uznal sovětskou moc. Později politické činnosti zanechal. — 255—256, 341, 345

RASPUTIN G. J. (vl. jm. Novych) (1872—1916) — fanatický mnich rolnického původu, dobrodruh, favorit Mikuláše II. a jeho ženy, jejich bezmeznou důvěru si získal v roce 1907 jako „svatý muž“ a sibiřský „prorok“ a zneužíval ji ve svůj prospěch. Po několik let ovlivňoval carova rozhodnutí v závažných státních záležitostech. Výrazně zasahoval do politiky Ruska za 1. světové války. Rasputinovština byla projevem tmářství, fanaticismu a morálního rozkladu vládnoucích kruhů carského Ruska. V prosinci 1916 byl Rasputin v Petrohradě zavražděn monarchistickou opozicí. — 466

REGER TADEUSZ (1872—1938) — člen Polské sociálně demokratické strany Haliče a Těšínského Slezska, novinář. V letech 1903—1920 založil a redigoval socialistický týdeník Robotnik Śląski; přispíval do řady dalších listů a časopisů. V letech 1911—1917 byl členem rakouského parlamentu. V letech 1919—1935 byl poslancem polského Sejmu, patřil k pravému křídlu PSS, byl členem hlavního vedení strany a tajemníkem oblastního výboru PSS v Těšíně. — 289

RENOUVIER CHARLES (1815—1903) — francouzský matematik a filozof, čelný představitel neokritické filozofické školy. Od roku 1890 se aktivně podílel na vydávání časopisu L'Année Philosophique.

Hlavní práce: Essais de critique générale [Pojednání o obecné kritice] (1854—1864), Le personalisme [Personalismus] aj. — 63—64, 72

RJABUŠINSKIJ V. P. — jeden z členů rodiny vlivných moskevských průmyslníků a bankéřů. — 58, 76—77

RJAZANOV D. B. (vl. jm. Goldendach) (1870—1938) — účastník sociálně demokratického hnutí od 90. let; pracoval v Oděse a Kišiněvě. V roce 1900 odjel do ciziny, byl jedním ze zakladatelů publicistické skupiny Borba, která se stavěla proti programu strany vypracovanému Jiskrou a proti leninským organizačním principům výstavby strany. II. sjezd SDDSR rozhodl, že skupina Borba se sjezdu nezúčastní, a odmítl pozvat Rjazanova jako jejího zástupce. V roce 1907 pracoval Rjazanov v petrohradském ústředním byru odborů, později odjel za hranice. V roce 1909 učil ve škole frakční skupiny Vperjod na Capri, přednášel o odborovém hnutí na stranické škole v Longjumeau. Z pověření Sociálně demokratické strany Německa připravoval vydání Spisů K. Marxe a B. Engelse. Za první světové války patřil k centristům, psal do menševicko-trockistických listů Golos a Naše slovo. Na VI. sjezdu strany (1917) byl spolu s mezirajonovci přijat do KSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v odborovém hnutí; podílel se na založení Institutu K. Marxe a B. Engelse a do roku 1931 byl jeho ředitelem. Začátkem roku 1918 vystoupil na krátkou dobu ze strany, protože nesouhlasil s uzavřením brestlitevského míru. V diskusi o odborech (1920—1921) zaujal protistranické stanovisko a byl z funkcí v odborech odvolán. V únoru 1931 byl vyloučen z VKS(b) za podporování menševické kontrarevoluční činnosti. — 225

RODZJANKO M. V. (1859—1924) — velkostatkář, jeden z vůdců okřa-bristické strany (Svaz 17. října), monarchista. Od března 1911 byl předsedou III. a pak i IV. státní dumy; pomáhal carské vládě v boji proti revoluci. Za únorové revoluce v roce 1917 organizoval kontrarevoluční ústředí — prozatímní výbor Státní dumy a později „tajnou poradu“ členů Státní dumy. Patřil k vůdcům Kornilovova povstání. Po Říjnové revoluci se připojil k Děnikinovi; pokoušel se sjednotit všechny kontrarevoluční síly k boji proti sovětské moci; později emigroval. — 151

ROPŠIN V. — viz Savinkov B. V.

ROZANOV V. N. (Enzis) (1876—1939) — sociální demokrat, menševik. Politického života se účastnil od poloviny 90. let, v roce 1899 byl vypovězen do Smolenska. Vstoupil do skupiny Južnyj rabočij, v letech 1901—1903 pracoval na jihu Ruska. Byl členem organizačního výboru pro svolání II. sjezdu SDDSR. Na sjezd jej delegovala skupina

Južnyj rabočij; zaujímal stanovisko středu; po sjezdu vystupova jako aktivní menševik. Koncem roku 1904 byl kooptován do smířlivoveckého ústředního výboru, v únoru 1905 byl zatčen. Na menševické konferenci v květnu 1905 byl zvolen do organizační komise, která byla ústředním orgánem menševiků. Na IV. sjezdu SDDSR byl za menševiky zvolen do ústředního výboru. V roce 1908 emigroval. Po únorové revoluci 1917 se stal členem menševické frakce petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců patřil k obránářům. K Říjnové revoluci se stavěl negativně, aktivně pracoval v několika kontrarevolučních organizacích; v procesu s Taktickým centrem byl odsouzen. Po amnestii zanechal politické činnosti, pracoval ve zdravotnictví, — 429

ROZANOV V. V. (1856—1919) — reakční filozof, publicista a kritik, hlásal idealismus a mystiku. V 90. letech spolupracoval s listy Moskovskije vědomosti a Novoje vremja a s časopisem Russkij věstnik; obhajoval v nich samoděržaví. — 191

RUBAKIN N. A. (1862—1946) — ruský bibliograf a spisovatel, autor mnoha prací o bibliografii a dějinách knihovnictví v Rusku, vědeckopopulárních zeměpisných, přírodovědných a jiných publikací. V roce 1907 emigroval do Švýcarska, kde žil až do konce života. Rubakinovou základní bibliografickou prací je dílo Sredi knig [Mezi knihami] (1906). Lenin se scházel s Rubakinem v zahraničí a půjčoval si od něho knihy. Později Rubakin udržoval úzké spojení se Sovětským svazem a odkázal SSSR svou knihovnu o 80 tisících svazků. Byla začleněna do Leninovy státní knihovny. — 123, 134 až 135, 136, 137

RUBANVIČ I. A. (1860—1920) — jeden z vůdců eserské strany. Zpočátku se aktivně účastnil narodovoljovského hnutí; v 80. letech emigroval do Paříže a roku 1893 vstoupil do tamější skupiny starých narodovoljovců. Po vzniku eserské strany se stal jejím aktivním členem. Spolupracoval s redakcí časopisu Věstnik rusknoj revolucii, který se od roku 1902 stal oficiálním orgánem eserů. Reprezentoval eserskou stranu na mezinárodních socialistických kongresech v Amsterdamu (1904) a Stuttgartu (1907). Byl členem mezinárodního socialistického byra. Za první světové války se projevoval jako sociálšovinista. Po Říjnové revoluci se stal odpůrcem sovětské moci. — 419

RUDNĚV V. A. — viz Bazarov V.

RYBÁLKA L. — viz Jurkevč L.

SAINT-SIMON CLAUDE HENRI, comte de (1760—1825) — francouzský utopický socialista, člen Dolní sněmovny, odpůrce Malthuse a myšlenky svobodného obchodu. Podle jeho názoru musí v nové společnosti všichni lidé pracovat a postavení lidí musí odpovídat jejich pracovním úspěchům; zabýval se myšlenkou spolupráce průmyslu s vědou a myšlenkou centralizované a plánované výroby. Nevystupoval proti soukromému vlastnictví a úrokovému kapitálu. Politický boj a revoluce odmítal, domníval se, že vládními reformami a mravní výchovou společnosti v duchu nového náboženství se dosáhne odstranění třídních protikladů.

Hlavní práce: *Lettres d'un habitant de Genève à ses contemporains* [Dopisy obyvatele Ženevy současníkům] (1802), *Introduction aux travaux scientifiques du XIXe siècle* [Úvod k vědeckým pracím XIX. století] (1807—1808), *Catéchisme des industriels* [Katechismus průmyslníků] (1823—1824), *Nouveau christianisme* [Nové křesťanství] (1825; český ve Výboru z díla, 1949). — 72—73

SALAZKIN A. S. (nar. 1870) — velkoobchodník a statkář, kadet, poslanec II. a IV. státní dумы za Rjazaňskou gubernii. Od roku 1910 byl předsedou nižněnovgorodského burzovního výboru a výboru pro pořádání výročních trhů. Za první světové války vystupoval jako zmocněnec ministerstva zemědělství pro nákup obilí pro armádu a Nižněnovgorodskou gubernii. Po Říjnové revoluci se účastnil kontrarevoluční činnosti v jižním Rusku. — 34

SALTYKOV-ŠČEDRIN M. J. (Ščedrin N.) (1826—1889) — ruský spisovatel, satirik, revoluční demokrat. Kritizoval feudálně absolutistický režim v Rusku a vytvořil celou galerii typů statkářských tyranů, carských byrokratů, bázlivých liberálů a typ měšťáckého chamtivce vylíčil v ruské beletrii jako první. Hlavního hrdinu románu *Gospoda Golovljovy* [Golovlevské panstvo], *Jidáška*, nazval Lenin nesmrtelnou postavou a nejednou ji, stejně jako jiné postavy ze Saltykovových děl, připomínal ve svých pracích, když demaskoval různé protilidové sociální skupiny a politické strany. Díla Saltykova-Ščedrina vysoce ocenil rovněž K. Marx. — 222

SAVENKO A. I. (nar. 1874) — buržoazní nacionalista, publicista, velkostatkář. Byl poslancem IV. státní dумы za Kyjevskou gubernii, v dumě patřil k bloku progresistů. Spolupracoval s černosotňovskými listy *Novoje vremja* a *Kijevljanin*. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci, později emigroval. — 303

SAVINKOV B. V. (Ropšin V.) (1879—1925) — spisovatel a publicista,

významný činitel eserské strany, zastánce individuálního teroru, jeden z vůdců její „bojové organizace“. V letech 1903—1905 se zúčastnil přípravy řady atentátů na čelné osobnosti vládnoucího režimu, např. na ministra vnitra Pleveho a na velkoknížete Sergeje Alexandroviče. Po únorové revoluci 1917 se stal náměstkem ministra války a později vojenským generálním gubernátorem Petrohradu. Z jeho podnětu byl na frontě zaveden trest smrti. Po Říjnové revoluci zorganizoval četné kontrarevoluční vzpoury a pomáhal připravovat vojenskou intervenci proti sovětské republice. Posléze emigroval a byl zatčen při pokusu o nelegální přechod sovětských hranic. Vojenský tribunál Nejvyššího soudu SSSR jej odsoudil k trestu smrti zastřelením, ale ústřední výkonný výbor SSSR mu změnil trest na 10 let vězení. V roce 1925 spáchal ve vězení sebevraždu.

Pod pseudonymem A. Ropšin napsal Savinkov romány *Koň blednyj* (1909; česky *Kůň plavý*, 1921) a *To, čego ně bylo* (1914; česky *To, čeho nebylo* (*Tři bratři*; bez vrocení), v nichž subjektivisticky ztvárnil ruské revoluční hnutí očima teroristy, jenž ztratil víru ve smysl svého poslání i celého hnutí eserů. V emigraci v Paříži vydal román *Koň voronyj* [*Kůň vraný*] (1923), v němž vyjádřil svou politickou rezignaci. Ve vězení vznikly jeho autobiografické memoáry *Vospominanija terrorista* [*Vzpomínky teroristy*] (posmrtně, 1926). — 141

SEDOV L. — viz Kolcov D.

SEELY JOHN EDWARD BERNARD (1868—1947) — britský politik a státník, generál. Po roce 1900 byl několikrát zvolen do parlamentu, nejdříve (do roku 1904) za konzervativní, později za liberální stranu. V roce 1908 se stal náměstkem ministra kolonií, od roku 1911 byl náměstkem ministra vojenství a v letech 1912—1914 ministrem vojenství. Za první světové války sloužil ve štábu, pak velel kanadské brigádě. V letech 1918—1919 byl náměstkem ministra zásobování armády, později náměstkem ministra letectví. Po roce 1924 byl veřejně činný. — 98

SEMJONOV F. A. — viz Bulkin F. A.

SEMKOVSKIJ S. (vl. jm. Bronštejn S. J.) (nar. 1882) — sociální demokrat menševík. Byl členem redakce *Pravdy*, kterou vydával Trockij ve Vídni, přispíval do orgánů menševiků-likvidátorů a zahraničního sociálně demokratického tisku. Lenin v řadě svých děl ostře kritizoval Semkovského názory na národnostní a jiné otázky. Za první světové války byl centristou. V roce 1917 se vrátil z emigrace do Ruska

a stal se členem menševického ústředního výboru. V roce 1920 se s menševiky rozešel. Později byl profesorem na ukrajinských vysokých školách a zabýval se literárněvědnou činností. — 216, 241, 243, 275—276, 281, 292, 299, 305, 312—313, 325, 332—333, 335, 452 až 453

SCHULZE-DELITZSCH HERMANN (1808—1883) — německý vulgární ekonom, veřejný činitel, v letech 1867—1883 poslanec Říšského sněmu. Hlásal harmonii třídních zájmů kapitalistů a dělníků; v roce 1849 zahájil mezi německými dělníky a řemeslníky kampaň za vytvoření výrobních družstev a spořitelen, v nichž viděl cestu k nastolení sociálního míru v rámci kapitalistické společnosti. Jeho reakční názory nejednou kritizovali K. Marx a B. Engels. — 144

SCHWEITZER JOHANN BAPTIST (1833—1875) — německý veřejný činitel a spisovatel, stoupenec F. Lassalla, povoláním advokát. Do politického života vstoupil jako liberál, pod Lassallovým vlivem se zapojil do dělnického hnutí. Od roku 1864 redigoval ústřední list Všeobecného německého dělnického spolku Der Sozialdemokrat, v roce 1867 byl zvolen předsedou spolku. Schweitzer uplatňoval lassallovskou oportunistickou taktiku kompromisů s pruskou vládou, neboť doufal, že bude zavedeno všeobecné volební právo, že stát poskytne prostředky na podporu výrobních družstev apod. Prosazoval junkerskou pruskou cestu sjednocení Německa „shora“. K. Marx a B. Engels Schweitzerův „královský pruský vládní socialismus“ ostře kritizovali. Ve spolku uplatňoval Schweitzer politiku osobní diktatury, vzbudil nespokojenost mezi členy a v roce 1871 se musel funkce předsedy spolku vzdát. Poté zanechal politické činnosti. — 144

SKOBELEV M. I. (1885—1939) — menševik, povoláním inženýr, v sociálně demokratickém hnutí pracoval od roku 1903. V roce 1906 emigroval, přispíval do menševických listů a časopisů, byl členem redakce Pravdy, kterou vydával Trockij ve Vídni. Ve IV. státní dumě zastupoval ruské obyvatelstvo Zakavkazska. Za první světové války se přiklonil k centristům. Po únorové revoluci 1917 byl místopředsedou petrohradského sovětu a místopředsedou prvního ústředního výkonného výboru; od května do srpna 1917 zastával úřad ministra práce v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel, pracoval v družstevním hnutí, později v lidovém komisařiátu zahraničního obchodu. Od roku 1922 byl členem KSR(b), zastával odpovědné hospodářské funkce; v letech 1936—1937 pracoval v celosvazovém výboru pro rozhlas. — 147, 363

SMIRNOV J. viz Gurevič E. L.

SNĚSAREV N. V. (nar. 1864) — novinář a publicista. Původně přispíval do listu Syn otěčestva, v letech 1887—1913 do deníku Novoje vremja, kde vykonával funkci tajemníka redakce. Po skandálním odchodu z redakce napsal knihu Miraž Novogo vremeni [Fantóm listu Novoje vremja], Petrohrad 1914. — 29—31

SOKOLOV A. V. — viz Volskij S. A.

STĚKLOV J. M. (1873—1941) — profesionální revolucionář. Do sociálně demokratického hnutí se zapojil v roce 1893, byl jedním z organizátorů prvních sociálně demokratických kroužků v Oděse. V roce 1894 byl zatčen a poslán na deset let do vyhnanství do Jakutské oblasti. V roce 1899 uprchl do ciziny. Byl spoluzakladatelem publicistické skupiny Borba. Po II. sjezdu SDDSR se přikláněl k bolševikům. Působil jako lektor stranické školy v Longjumeau. V letech reakce a nového revolučního rozmachu přispíval do ústředního orgánu SDDSR listu Social-demokrat, do bolševických listů Zvězda a Pravda. Byl členem sociálně demokratické frakce III. a IV. státní dумы. Po únorové revoluci 1917 stál na pozicích „revolučního obranářství“, byl zvolen členem výkonného výboru petrohradského sovětu a redaktorem listu Izvěstija petrogradskogo sověta. Po Říjnové revoluci se stal členem Celoruského ústředního výkonného výboru a ústředního výkonného výboru, redaktorem listu Izvěstija VCIK a časopisu Sovětskoje strojitelstvo. Od roku 1929 byl místopředsedou vědeckého výboru při ÚVV SSSR. Napsal řadu prací z dějin revolučního hnutí. — 462

STĚPAŇUK V. — viz Lola O. N.

STOLYPIN P. A. (1862—1911) — státník carského Ruska, velkostatkář. V letech 1906—1911 byl předsedou rady ministrů a ministrem vnitra. Po porážce revoluce prováděl krvavé represálie (stolypinská reakce v letech 1907—1910). Byl autorem agrární reformy, jejímž cílem bylo získat na vesnici oporu carskému absolutismu. Jeho pokus upevnit samoděržaví shora, v zájmu buržoazie a statkářů, však ztroskotал. V roce 1911 zavraždil Stolypina v Kyjevě agent tajné policie, eser Bogrov. — 38—39, 90, 190, 213

STRELCOV R. J. (nar. 1875) — literát a publicista. V letech 1900—1914 žil v emigraci, hlavně v Německu; publikoval v řadě sociálně demokratických časopisů v cizině, rovněž v levicově zaměřeném konsti-

tučně demokratickém listu *Tovarišč*, vydávaném v Rusku. Po návratu do Ruska pracoval v různých komisích při městské samosprávě v Petrohradě. Po Říjnové revoluci byl činný v hospodářských orgánech v Moskvě a Jaroslavlí. — 462

STRUVE P. B. (1870—1944) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z vůdců Konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl čelným představitelem legálního marxismu, „doplňoval“ a „kritizoval“ ekonomické a filozofické učení K. Marxe, snažil se přizpůsobit marxismus a dělnické hnutí zájmům buržoazie. Patřil k teoretikům a organizátorům liberálně monarchistické organizace Svaz osvobození (1903—1905) a byl redaktorem jejího ilegálního orgánu, časopisu *Osvobožděnije* (1902—1905). Když v roce 1905 vznikla Konstitučně demokratická strana, stal se členem jejího ústředního výboru. Patřil k ideologům ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci byl členem kontrarevoluční Wrangelovy vlády; později emigroval. — 57—58, 59—60, 61—62, 63—64, 65—66, 67—68, 69—70, 71—72, 73 až 74, 75—76, 153, 315, 355, 463

SUCHANOV N. (vl. jm. Gimmer N. N.) (1882—1940) — ekonom a publicista maloburžoazního zaměření. Původně byl narodnik, později se přiklonil k menševikům, pokoušel se spojit narodnictví s marxismem. Za první světové války se prohlásil za internacionalistu. V roce 1917 byl zvolen členem ústředního výkonného výboru petrohradského sovětu. Spolupracoval s listem *Novaja žizň*, aktivně podporoval prozatímní vládu. Do roku 1920 sympatizoval s menševickou skupinou L. Martova; pracoval ve státních hospodářských organizacích a podnicích. V roce 1931 byl jako vůdce ilegální menševické organizace odsouzen. Lenin ve svých pracích ostře kritizoval Suchanovovy menševické názory. — 171—172, 188—189, 270, 341—342, 343—344, 345—346, 355, 461—462

SUVORIN A. S. (1834—1912) — reakční novinář a vydavatel. V letech 1876—1912 byl majitelem a vydavatelem listu *Novoje vremja*, orgánu reakčních šlechtických kruhů a úřednické byrokracie. Svou novinářskou činnost zahájil Suvorin v provinciálním tisku, později psal do časopisů *Otčestvennyje zapiski* a *Sovremennik*. V roce 1876 přešel v souvislosti s rusko-tureckou válkou definitivně na stranu reakce. — 30—31

ŠČEDRIN N. — viz Saltykov-Ščedrin M. J.

ŠČEGLOVITOV I. G. (1861—1918) — velkostatkář. V letech 1906—1915

zastával funkci ministra spravedlnosti. Prováděl krajně reakční politiku a otevřeně podřizoval soud zásadám policejní moci. Byl jedním z iniciátorů zavedení vojenských polních soudů, státního převratu z 3. června, soudního procesu se sociálně demokratickými členy II. a IV. státní dумы, Bejlisovy aféry atd. V roce 1917 se stal předsedou státní rady. — 151

ŠEJNFINKEL M. K. — viz Vladimirov M. K.

ŠELGUNOV V. A. (1867—1939) — dělník, profesionální revolucionář, bolševik. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1886 v Brusněvové skupině. Od roku 1892 vedl marxistickou propagandu v kroužcích petrohradských dělníků. Byl jedním z organizátorů petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy; za členství v této organizaci byl zatčen a poslán do vyhnanství. Po návratu pracoval v Jekatěrinoslavi, Baku, Tiflisu [Tbilisi] a Petrohradu. V roce 1910 pomáhal zakládat list Zvězda a později list Pravda. V důsledku opakovaného pobytu ve vězení a ve vyhnanství oslepl. Po Říjnové revoluci žil v Moskvě, pracoval v moskevské stranické organizaci. — 119

ŠER V. V. (nar. 1883) — sociální demokrat menševik. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1902, členem SDDSR sestál v roce 1905. V letech reakce a nového revolučního rozmachu zastával likvidátorské stanovisko. Po únorové revoluci 1917 byl tajemníkem sovětu vojenských zástupců v Moskvě, po červencových událostech zástupcem velitele vojsk moskevského vojenského okruhu, později náčelníkem politického oddělení ministerstva vojenství. Za sovětské vlády pracoval v Ústředním svazu spotřebních družstev, v Nejvyšší národohospodářské radě a Státní bance. V roce 1925 se znovu zapojil do protisovětské činnosti. Byl zatčen a v roce 1931 odsouzen Nejvyšším soudem SSSR. — 341, 345, 355

ŠEVČENKO T. H. (1814—1861) — ukrajinský básník, malíř a významný národní činitel, revoluční demokrat; syn nevolníka. Z nevolnictví jej vykoupil v roce 1838 profesor petrohradské Akademie umění, malíř K. Brjullov a přijal ho do Akademie za svého žáka. Ševčenko absolvoval výtvarná studia v roce 1845; těsně před nastoupením na místo profesora výtvarné výchovy na kyjevské univerzitě byl v roce 1847 za členství v tajném Cyrilometodějském bratrstvu zatčen a hlavně za buřičské proticarské básně odsouzen k deseti letům vyhnanství. Car Mikuláš I. vlastnoručně na jeho rozsudek připsal:

„Zakázat malovat a psát!“ V roce 1857 se Ševčenko vrátil do Petrohradu s neotřeseným duchem, ale podlomným zdravím.

Ve svých dílech, prodchnutých svobodomyšlností a rozšiřovaných v carském Rusku v opisech, zobrazil krutou nevolnickou realitu ukrajinského rolnictva a položil v nich základy kritického realismu v ukrajinském umění. Jeho tvorbu vysoce hodnotili N. A. Dobroľjubov, N. G. Černyševskij i marxistická kritika zastoupená G. V. Plechanovem, A. V. Lunačarským a M. Gorkým.

Z českých vydání: Výbor z básní (1900), Výbor z díla největšího básníka a buditele Ukrajiny (1951), Kobzar (1953), Sny moje a touhy (1961), Bílé mraky, černá mračna (1977). — 90—91

ŠUBINSKIJ N. P. (vl. jm. Šubinskoj) (nar. 1853) — statkář, okťabrista. Pracoval jako právní zástupce moskevského soudního dvora. Byl členem kaljazinského újezdního a tverského guberniálního zemstva, od roku 1900 byl členem moskevské městské dumy. Zastával funkci maršálka šlechty kaljazinského újezdu. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Tverskou gubernii. V dumě vystupoval jako černosotňovec. — 30

TICHOMIRNOV V. A. (V. A. T.) (1889—1919) — sociální demokrat, bolševik. Člen SDDSR od roku 1905. Jako revolucionář působil v Kazani, Petrohradě a Moskvě, několikrát byl uvězněn a poslán do vyhnanství. Podílel se na přípravách k vydávání listu Pravda a spolupracoval s ním. Zúčastnil se aktivně únorové revoluce 1917; byl delegátem VI. sjezdu SDDSR(b). Po sjezdu byl pověřen úkoly v Moskvě, kde se také zapojil do říjnových bojů. Po Říjnové revoluci byl členem kolegia lidového komisariátu vnitra. — 246, 428

TOLSTOJ L. N. (1828—1910) — ruský spisovatel, jeden z nejvýznamnějších světových autorů. Značně ovlivnil vývoj ruské i světové literatury. Ve své tvorbě vylíčil život předrevolučního Ruska. Lenin charakterizoval názory Tolstého a zhodnotil jeho činnost v několika článcích: Lev Tolstoj jako zrcadlo ruské revoluce, L. N. Tolstoj, L. N. Tolstoj a současné dělnické hnutí, Tolstoj a proletářský boj (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 224—231, Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 42—46, 60—62, 92—93). — 57

TOMÁŠ AKVINSKÝ (1225—1274) — významný italský dominikánský teolog a filozof, žák Alberta Velikého; pokračoval v úsilí svého učitele o harmonizaci víry a rozumu při zachování primátu víry. V jeho rozsáhlém díle vyvrcholily pokusy o vytvoření církevní feudální filozofie. V roce 1879 prohlásil papež Lev XIII. jeho filozo-

fickou soustavu oficiálně za „jedinou pravou filozofii katolicismu“. Ideologové antikomunismu jí využívají k boji proti marxistickému světovému názoru (novotomismus). — 63–64

ТРОЦКИЙ L. D. (vl. jm. Bronštejn L. D.) (Antid Oto) (1879–1940) — nejvýznamnější Leninův odpůrce, představitel maloburžoazního ideově politického směru v dělnickém hnutí, nepřátelského leninismu (trockismus). Na II. sjezdu SDDSR patřil k menšinovým jiskrovcům; po sjezdu aktivně bojoval proti bolševikům ve všech otázkách teorie a praxe socialistické revoluce. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem. V roce 1912 zorganizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristickou pozici, bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci zastával řadu státnických funkcí. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru; v letech 1920–1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu; prohlašoval, že socialismus nemůže v Rusku zvítězit. V roce 1927 byl Trockij vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen z SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 25–26, 27–28, 106, 122, 132, 147 až 148, 155, 164, 171, 189, 198, 205–206, 207–208, 209–210, 211 až 212, 213–214, 216–217, 218–219, 220–221, 222–223, 224 až 225, 237, 241, 252, 261–262, 329–330, 335, 341, 345–346, 355 až 356, 365–366, 367–368, 369–370, 371–372, 373–374, 375–376, 393, 401, 406, 412, 417, 429

ТРУБЕЦКОЈ J. N. (1863–1920) — kníže, jeden z ideologů ruského buržoazního liberalismu, idealistický filozof. Byl profesorem filozofie práva na kyjevské a později na moskevské univerzitě. Do roku 1906 kadet, od roku 1906 jeden z organizátorů kadetsko-oktábristické Strany pokojné obnovy. Hrál značnou úlohu při potlačování první ruské revoluce a nastolení stolypinského režimu v zemi. Za první světové války byl jedním z ideologů ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci vystupoval jako nepřítel sovětské moci a aktivní dělník-novec. — 286

ТУГАН-БАРАНОВСКИЙ M. I. (1865–1919) — ruský buržoazní ekonom, v 90. letech významný představitel legálního marxismu. V letech revoluce 1905–1907 byl členem Konstitučně demokratické strany. Po Říjnové revoluci se aktivně podílel na kontrarevolučním hnutí

na Ukrajině, byl ministrem financí Ukrajinské centrální rady. Nejdůležitější práce z 90. let: *Promyšlennye krizisy v sovremennoj Anglii, ich příčiny a vlijanije na narodnuju žižň* [Průmyslové krize v soudobé Anglii, jejich příčiny a vliv na život lidu] (1894), *Russkaja fabrika v prošlom i nastojaščem* [Ruská továrna v minulosti a přítomnosti] (1898) aj. — 57, 135

TULJAKOV I. N. (nar. 1877) — dělník, sociální demokrat menševik, poslanec IV. státní dumy za Oblast donského vojska. — 216, 363, 433

TYSZKA JAN (vl. jm. Jogiches Leon) (1867—1919) — významný činitel polského a německého dělnického hnutí. Patřil k zakladatelům strany Sociální demokracie Království polského a stal se členem jejího vedení; od roku 1900 byl členem hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy. Bojoval proti revizionismu v mezinárodním dělnickém hnutí, odmítal nacionalismus a hájil nutnost společného boje polského a ruského proletariátu. Aktivně se zapojil do revoluce 1905—1907. Na jaře 1906 byl ve Varšavě zatčen a odsouzen na 8 let nucených prací. Po útěku z vyhnanství pokračoval v revoluční činnosti v zahraničí. Zúčastnil se V. (londýnského) sjezdu SDDSR a byl zvolen do ústředního výboru. V letech reakce a nového revolučního rozmachu sice odsuzoval likvidátory, ale v řadě případů k nim zaujímal smířlivecký postoj. V roce 1912 vystoupil proti usnesení pražské konference. Lenin ostře kritizoval Tyszkovu činnost v tomto období. Za první světové války žil v Německu, spolupracoval s německou sociální demokracií a podílel se na založení Spartakova svazu. V letech 1916—1918 byl vězněn. Po listopadové revoluci v roce 1918 byl osvobozen, zúčastnil se založení Komunistické strany Německa a byl zvolen tajemníkem jejího ústředního výboru. V březnu 1919 byl zatčen a poté v berlínském vězení zavražděn. — 356, 445—446

VADIMOV V. — viz V-dimov

V. A. T. — viz Tichomirnov V. A.

VANDERVELDE ÉMILE (1866—1938) — vůdce Belgické dělnické strany, předseda mezinárodního socialistického byra II. internacionály, revizionista a oportunist. Za první světové války byl sociálšovinistou, vstoupil do buržoazní vlády, ve které vedl různá ministerstva. Po únorové revoluci 1917 přijel do Ruska, kde agitoval pro pokračování v imperialistické válce. Říjnovou revoluci odmítal a aktivně

- podporoval ozbrojenou intervenci proti Sovětskému Rusku. Vynaložil velké úsilí, aby byla obnovena II. internacionála. V letech 1925—1927 byl ministrem zahraničních věcí. Vystupoval proti vytvoření jednotné protifašistické fronty komunistů a socialistů. — 265, 267, 346—347, 348—349, 381—382, 392, 416, 420—421, 464, 479, 482
- V-DIMOV V. (vl. jm. Podvickýj V. V.) (Vadimov V.) (nar. asi 1881) — pravicový eser; v roce 1906 publikoval v eserském sborníku Soznatělnaja Rossija [Uvědomělé Rusko]. Po Říjnové revoluci vyvíjel protisovětskou činnost. — 258
- VEJS F. (vl. jm. Menders) (nar. 1885) — jeden z vůdců lotyšských menševiků. V revolučním hnutí pracoval od roku 1904. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem. V letech 1912 až 1913 byl členem menševického zahraničního výboru Sociální demokracie Lotyšského kraje, vystupoval proti lotyšským bolševikům. Za první světové války stál na pozicích menševiků-internacionalistů. V buržoazní Litvě byl předsedou ÚV Litevské sociálně demokratické dělnické strany, oportunistické strany II. internacionály. Od roku 1932 byl členem výkonného výboru II. internacionály. V letech 1934—1940, v době fašistické diktatury, byl členem ilegální Litevské socialistické dělnicko-rolnické strany, která si kladla za cíl svržení fašismu. — 243
- VICHLJAJEV P. A. (1869—1928) — statistik a agronom, liberální narodnik, vedoucí hospodářského oddělení tverské zemstevní správy a v letech 1907—1917 vedoucí statistického oddělení moskevské zemstevní správy. Autor statistických prací o rolnickém hospodářství v carském Rusku, v nichž popíral třídní diferenciaci rolnictva a vychvaloval vesnickou občinu. V prozatímní vládě byl náměstkem ministra zemědělství. Po Říjnové revoluci pracoval v Ústřední statistické správě a přednášel na moskevských vysokých školách. — 254
- VITTE S. J. (1849—1915) — ruský státník, představitel zájmů vojenských a statkářských kruhů carského Ruska, přesvědčený zastánce samoděržaví. — 145
- VLADIMIROV M. K. (vl. jm. Šejnfinkel M. K.) (L. V., L. VI.) (1879 až 1925) — sociální demokrat bolševik, člen SDDSR od roku 1903. Pracoval ve stranických organizacích v Petrohradě, Gomelu, Oděse, Lugansku a Jekatěrinoslavi. Byl delegátem III. sjezdu SDDSR za poleský výbor strany. Vladimirov se zúčastnil revoluce v letech 1905—1907. Za revoluční činnost byl vězněn a nakonec vypovězen

doživotně na Sibiř, ale v roce 1908 uprchl z vyhnanství za hranice. V roce 1911 se s bolševiky rozešel, později byl členem pařížské skupiny plechanovovců, jež vydávala list *Za partiju*. Za první světové války přispíval do pařížského listu *Naše slovo*, vydávaného Trockým. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska, patřil k mezirajoncům a spolu s nimi byl na VI. sjezdu přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci zastával řadu odpovědných funkcí. — 293—294, 322, 466, 477

V. O. — autorka článku *Uchudšení školního děla* [Zhoršení poměrů ve školství], otištěného v 35. čísle *Severnaja rabočaja gazeta* z 21. března 1914. — 167

VOINOV — viz Lunačarskij A. V.

VOLSKIJ S. A. (vl. jm. Sokolov A. V.) (nar. 1880) — sociální demokrat. Po druhém sjezdu se přiklonil k bolševikům. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k otzovistům, byl spoluzakladatelem a lektorem frakční školy na Capri a v Bologni a stal se členem protistranické skupiny *Vperjod*. Po únorové revoluci 1917 pracoval ve vojenské sekci petrohradského sovětu. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. Krátký čas žil v emigraci, ale brzy se vrátil do Sovětského Ruska. Od roku 1927 se věnoval publicistické činnosti. — 141, 371—372

VORONOV B. (vl. jm. Lebeděv B. N.) (1883—1919) — eser, ekonom a publicista. V letech 1909—1910 byl členem ústředního výboru eserské strany. Od roku 1912 přispíval do různých eserských periodik. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V letech 1917—1918 byl členem redakce eserského listu *Vlasť naroda*, později pracoval v družstevních organizacích. — 341

WARSKI ADOLF (vl. jm. Warszawski A. S.) (1868—1937) — významný činitel polského revolučního hnutí. Koncem 80. let patřil k organizátorům Svazu polských dělníků, aktivně se podílel na založení Sociální demokracie Království polského, později Sociální demokracie Království polského a Litvy. Byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR. Po sjezdu byl kooptován do ÚV SDDSR. V letech 1909—1910 pracoval v redakci ústředního orgánu SDDSR — listu *Social-demokrat*. V tomto období charakterizoval Lenin Warského jako „zkušeného publicistu, schopného marxistu a skvělého soudruha“ (*Spisy* 36, Praha 1958, s. 147). Za první světové války byl internacionalista. V roce 1917 byl členem vedení SDKPaL. Byl

jedním ze zakladatelů Komunistické dělnické strany Polska a členem jejího ÚV. Byl zvolen poslancem Sejmu a předsedou jeho komunistické frakce. V roce 1929 emigroval do SSSR; v Institutu Marxe-Engelse-Lenina se věnoval dějinám polského dělnického hnutí. — 326

WARSAWSKI A. S. — viz Warski Adolf

WILLY RUDOLF (1855—1920) — německý filozof, žák R. Avenaria. Kromě prací, které analyzuje Lenin, napsal knihy Die Gesamterfahrung vom Gesichtspunkte des Primärmonismus [Obecná zkušenost z hlediska prvotního monismu] (1908) a Ideal und Leben [Ideál a život] (1909). — 64

X — viz Danski B. G.

ZASULIČOVÁ V. I. (1849—1919) — významná pracovnice narodnického a později sociálně demokratického hnutí v Rusku; revolučně činná od roku 1869. Byla členkou narodnických organizací Zemlja i volja a Čornyj pereděl. Na znamení protestu proti špatnému zacházení s politickým vězněm Bogoljubovem spáchala 24. ledna 1878 atentát na petrohradského náčelníka Trepova. V roce 1880 emigrovala, počátkem 80. let přešla na pozice marxismu. Roku 1883—1884 se podílela na založení skupiny Osvobození práce. V 80. a 90. letech přeložila do ruštiny Marxovu Bídu filozofie a Engelsův Vývoj socialismu od utopie k vědě, napsala Očerki istorii Meždunarodnogo obščestva rabočich [Přehled dějin Mezinárodního dělnického sdružení], práci o J. J. Rousseauovi a další práce; přispívala do publikací skupiny Osvobození práce, do časopisů Novoje slovo a Naučnoje obozrenije, v nichž uveřejnila řadu literárně kritických statí. V roce 1900 se stala členkou redakce leninského listu Jiskra a časopisu Zarja. Za redakci Jiskry se zúčastnila II. sjezdu SDDSR s právem poradního hlasu, připojila se k menšinovým jiskrovcům. Po rozkolu ve straně v roce 1903 patřila k čelným představitelům menševiků, vstoupila do redakce menševické Jiskry. V roce 1905 se vrátila do Ruska. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se přidala k likvidátorům, za první světové války stála na pozicích sociálního šovinismu. K Říjnové revoluci se stavěla negativně. — 27

ZATONSKIJ M. P. (Batrak) (nar. 1881) — významný činitel strany socialistů-revolucionářů. V roce 1905 byl zvolen do prvního petrohradského sovětu dělnických zástupců. Od roku 1911 pracoval v petrohradském svazu kovodělníků, byl jeho předsedou. V roce

1917 byl členem ústředního výboru strany socialistů-revolucionářů. Po Říjnové revoluci pracoval na Ukrajině. — 84—85, 86

ZINOVJEV G. J. (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. V době příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu kolísal. Po Říjnové revoluci zastával vysoké funkce; v roce 1934 byl za protistranickou činnost vyloučen ze strany. — 375

ZOMMER M. — viz Ljubimov A. I.

ŽORDANIJA N. N. (Kostrov, An) (1870—1953) — sociální demokrat menševik, jeden z vůdců kavkazských menševiků. V roce 1905 řídil menševický list Social-demokrat (v gruzínštině). V roce 1906 byl členem I. státní dumy. Zúčastnil se jednání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR; na V. (londýnském) sjezdu (1907) byl za menševiky zvolen členem ústředního výboru SDDSR. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se sice oficiálně k likvidátorům nehlásil, avšak ve skutečnosti je podporoval. V roce 1914 přispíval do Trockého časopisu Borba, za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou tifliského [tbiliského] sovětu dělnických zástupců, v letech 1918—1921 stál v čele kontrarevoluční menševické vlády v Gruzii; od roku 1921 žil v emigraci. — 182, 184, 238, 241, 252, 327, 401, 431—432, 433

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(Březen—červenec 1914)

- V březnu až červenci 1914* Lenin žije v Krakově. 26. dubna (9. května) odjíždí do Poronina.
- 15. (28.) března* V 37. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek Rozpad „srpnového“ bloku.
- 19. března (1. dubna)* Lenin posílá Inesse Armandové svůj návrh Provolání k ukrajinským dělníkům s tím, aby jej odevzdala O. N. Lolovi. Lenin napsal Armandové: „Je nesmírně důležité, aby se z řad ukrajinských sociálních demokratů ozval hlas za jednotu *proti* dělení dělníků podle národností.“
- 20. března (2. dubna)* V 41. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek Kapitalismus a tisk.
- 22. března (4. dubna)* Vychází 3. číslo časopisu Prosvěščenije s Leninovými články Radikální buržoa o ruských dělnících a Politická lekce.
- Mezi 25. březnem a 10. dubnem (7. a 23. dubnem)* V dopise redakci listu Puť pravdy nazvaném K článku o Irsku žádá Lenin o sdělení, vyjde-li v příštím čísle jeho článek Ústavní krize v Británii, a kritizuje G. V. Plechanova, který propagoval jednotu s likvidátory.
- Před 26. březnem (8. dubnem)* V dopise Inesse Armandové Lenin ostře kritizuje německé oportunisty a současně poukazuje na nutnost převzít od německé sociálně demokratické strany všechno cenné, „aniž oportunistům něco promíne“.
- Před 27. březnem (9. dubnem)* V dopise G. L. Šklovskému projevuje Lenin znepokojení nad zdravotním stavem člena bolševické frakce

v dumě F. N. Samojlova a žádá Šklovského, aby se postaral o jeho léčení.

- 28. března
(10. dubna)* Ve 48. čísle listu Puť pravdy vychází Leninem napsaný Návrh zákona o rovnoprávnosti národů. Lenin sděluje v dopise matce M. A. Uljanovové, že se počátkem května přestěhuje do Poronina.
- 29. března
(11. dubna)* Ve 49. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek Mzda zemědělských dělníků.
- 30. března
(12. dubna)* V 50. čísle listu Puť pravdy vycházejí Leninovy články Lotyšští dělníci o rozkolu v sociálně demokratické frakci a Odhalení „srpnové“ fikce.
- V březnu* Ve 3. čísle časopisu Sovremennyj mir vychází Leninova stať Ještě jedno potření socialismu.
- V březnu až
dubnu* Lenin píše článek Reakce dělníků na vytvoření Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska ve Státní dumě.
- V březnu až
červenci* Lenin píše osnovu článku Karel Marx.
- Po 1. (14.)
dubnu* V dopise Inesse Armandové sděluje Lenin, že dostal bundovskou literaturu, a vyjadřuje uspokojení nad 3. číslem časopisu Rabotnica.
- 2.—4. (15. až
17.) dubna* Lenin vypracovává program zasedání ÚV strany se zástupcem bolševické frakce v dumě. Lenin řídí v Krakově zasedání ÚV strany se zástupcem bolševické frakce v dumě, na nichž se projednávala účast na vídeňském kongresu II. internacionály, příprava řádného sjezdu strany, práce mezi rolníky a další aktuální organizační otázky; píše návrh rezoluce o vytvoření organizačního oddělení ÚV pro řízení ilegální práce. Ústřední výbor tuto rezoluci schválil.
- Před 4. (17.)
dubnem* Lenin píše dopis V. M. Zagorskému a žádá ho, aby mu zaslal usnesení stranických konferencí a program strany.

4. (17.) dubna V 54. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek O formách dělnického hnutí (Výluka a marxistická taktika).
- Po 4. (17.) dubnu Lenin řídí v Krakově poradu zahraničního byra ÚV SDDSR se zástupcem moskevského oblastního byra SDDSR. Porada se zabývala svoláním oblastní konference, přípravou řádného sjezdu strany, přípravou vídeňského kongresu II. internacionály, jednala o vydávání moskevského listu, o rozšiřování Pravdy aj.
6. (19.) dubna V 56. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek Levicoví narodníci přikrášlují buržoazii.
- Po 6. (19.) dubnu Lenin píše pro bolševickou frakci ve Státní dumě návrh projevu K otázce národnostní politiky.
9. (22.) dubna V dopise sestře M. I. Uljanovové Lenin sděluje, že dostal informace o změnách ve složení oloněcké skupiny vyhnanců: „obrovská většina dělníků, ...na 150 lidí v újezdě připadají 2 likvidátoři, levicových narodníků je málo“; zdůrazňuje, že považuje za potřebné shromážďovat takové informace a publikovat je v časopise Prosvěščenije.
10. (23.) dubna V 57. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek Ústavní krize v Británii.
11. (24.) dubna Lenin posílá Inesse Armandové dopis O. N. Loly týkající se Provolání k ukrajinským dělníkům. Lenin v dopise žádá Armandovou, aby se setkala s ukrajinskými sociálními demokraty, zjistila, jak se stavějí k otázce samostatné národní ukrajinské sociálně demokratické organizace, a pokusila se vytvořit antiseparatistickou skupinu; upozorňuje ji, že je nutné zorganizovat v Paříži a ve Švýcarsku spojení nezbytné pro přípravu sjezdu strany a nové vydání programu a stanov strany se změnami provedenými pražskou konferencí strany z roku 1912.
12. (25.) dubna V 59. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek Jednota.

13. (26.) dubna V dopise redakci časopisu Dzvin vyjadřuje Lenin hluboké pobouření nad tím, že ukrajinští buržoazní nacionalisté propagují osamostatnění ukrajinských dělníků ve zvláštní sociálně demokratické organizaci.
15. (28.) dubna V 61. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek Organizovaní marxisté o zásahu mezinárodního byra.
16. (29.) dubna V 62. čísle listu Puť pravdy vycházejí Leninovy články Rovnoprávnost národů a Likvidátoři a lotyšské dělnické hnutí.
20. dubna V 66. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek
(3. května) Vesnické hospodářství založené na nevolnictví.
- Před 22. dubnem Lenin posílá redakci listu Puť pravdy pro 1. číslo
(5. květnem) listu Rabočij, věnované dějinám dělnického tisku v Rusku, článek Naše úkoly.
22. dubna V 1. čísle listu Rabočij vycházejí Leninovy články
(5. května) Z minulosti dělnického tisku v Rusku a Naše úkoly. V listě Puť pravdy vychází telegram Od spolupracovníků s podpisem V. Iljin. Lenin listu poblahopřál k druhému výročí jeho existence, popřál dělnickému tisku další úspěchy a na fond listu věnoval jednodenní výdělek. Vychází 4. číslo časopisu Prosvěščenije s Leninovými články O právu národů na sebeurčení, Co z německého dělnického hnutí nenapodobovat a recenzí Rubakinovy knihy Mezi knihami.
- Po 22. dubnu Lenin upravuje svou stať O právu národů na sebeurčení.
(5. květnu)
23. dubna V 68. čísle listu Puť pravdy vychází u příležitosti Dne
(6. května) tisku telegram z Rakouska podepsaný V. Iljinem aj. v tomto znění: Jsme v duchu s vámi.
26. dubna Lenin odjíždí z Krakova do Poronína.
(9. května)
29. dubna V 73. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek
(12. května) Definice likvidátorství.

- V dubnu* Lenin píše dopis N. I. Bucharinovi o přípravě návrhů projevů o národnostní otázce pro bolševickou frakci v dumě.
Lenin píše doslov k sborníku *Marxismus a likvidátorství*.
- V dubnu až květnu* Lenin píše osnovu a stručný konспект zprávy ÚV SDDSR pro vídeňský kongres II. internacionály.
- Mezi 2. a 18. (15. a 31.) květnem* V dopise I. Rudisovi-Gipslisovi vyslovuje Lenin své názory na vydávání lotyšské přílohy k Pravdě, žádá ho o zaslání překladů článků z lotyšských sociálně demokratických listů a blahopřeje mu k úspěšným prvomájovým demonstracím v Rize a v Petrohradě.
- 3. (16.) května* V 76. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek *Znovu o politické krizi*.
- 4. (17.) května* V 77. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek *Ideový boj v dělnickém hnutí*.
- 5. (18.) května* V dopise N. N. Nakorjakovovi děkuje Lenin za zaslání oficiální statistické publikace USA o zemědělství, blahopřeje mu u příležitosti úspěšného průběhu prvomájové demonstrace v Rusku a informuje ho o růstu uralské organizace.
- Po 5. (18.) květnu* Lenin studuje oficiální statistickou publikaci USA *Thirteenth census of the United States, Taken in the year 1910. Volume V. Agriculture. 1909 and 1910. Washington 1914* [Třinácté sčítání lidu ve Spojených státech konané v roce 1910. Sv. V. Zemědělství. 1909 a 1910. Washington 1914].
- 6. (19.) května* V dopise S. G. Šahumjanovi vykládá Lenin plán boje proti stoupcům „kulturně národnostní autonomie“ a obsah svého návrhu zákona o rovnoprávnosti národů a ochraně práv národnostních menšin.
Lenin píše dopis V. A. Karpinskému a prosí jej o zaslání 1. svazku knihy N. A. Rubakina *Mezi knihami*.
- Po 6. (19.) květnu* Podle tabulky sestavené V. A. Tichomirnovem provádí Lenin číselné výpočty o počtu skupinových děl-

nických sbírek na listy Puť pravdy a Severnaja rabo-
čaja gazeta za březen a duben (do 6. (19.) května)
1914.

Lenin píše Návrh zákona o rovnoprávnosti národů
a ochraně práv národnostních menšin.

7. (20.) května V dopise A. A. Trojanovskému Lenin sděluje, že se
projednává návrh smlouvy o vzájemných stycích
s redakcí časopisu Prosvěščenije, jíž A. A. Trojanov-
skij poskytoval finanční pomoc; žádá jej, aby urychlil
zaslání diskusního článku o národnostní otázce pro
Prosvěščenije, a informuje jej, že konec stati O právu
národů na sebeurčení má vyjít v květnu.
- Před 8. (21.) květnem Lenin navrhuje v dopise G. I. Čudnovskému řadu
doplňků k jeho článku Novaja teorija nakoplenija
[Nová teorie akumulace] v zájmu jeho zpopularizování.
8. (21.) května V 80. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek
„Sousedé statkáři“.
9. (22.) května V 81. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek
Narodnici a „frakční násilí“.
9. nebo 10. (22. nebo 23.) května V dopise G. L. Šklovskému píše Lenin o dezerci člena
Sociálně demokratické dělnické frakce Ruska R. Ma-
linovského, který se svévolně vzdal poslaneckého man-
dátu ve IV. státní dumě, a sděluje mu, že Malinovskij
je obviňován z provokatérství; ptá se, zda je možné,
aby F. N. Samojlov přijel ze zahraničí do Moskvy
v souvislosti s volbami nového poslance do dumy.
10. (23.) května V 82. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek
Demoralizování dělníků rafinovaným nacionalismem.
- Po 10. (23.) květnu Lenin děkuje v dopise V. A. Karpinskému za I. svazek
knihy N. A. Rubakina Mezi knihami; ostře kritizuje
časopis Sovremennik a vyjadřuje rozhořčení nad tím,
že s tímto časopisem spolupracují Dan, Martov a Ple-
chanov; píše, že posílá V. A. Karpinskému mandát na
vídeňský kongres II. internacionály.

- Mezi 10. a 18. květnem (23. a 31.)* Lenin posílá N. I. Podvojskému, který ho požádal, aby mu pomohl pokyny a radami při statistické práci, své připomínky a návrhy.
- 11. (24.) května* V telegramu A. J. Badajevovi Lenin sděluje, že vzhledem k dezerci R. Malinovského, který se svévolně vzdal poslaneckého mandátu ve IV. státní dumě, je nutné zvolit nového předsedu bolševické frakce.
- 13. (26.) května* V 85. čísle listu Puť pravdy vycházejí Leninovy články O politické situaci a Jednota dělníků a „směry“ inteligentů.
- 14. (27.) května* V 86. čísle listu Puť pravdy vychází Leninův článek O levicových narodnicích.
- Mezi 18. a 22. květnem (31. květnem a 4. červnem)* Lenin píše dopis redakci listu Puť pravdy O Pešechonovovi, Malinovském a jiných, v němž přeje redakci další úspěchy v boji proti likvidátorům a vysvětluje jí, jaké stanovisko má zaujmout k Plechanovovi a jeho listu Jedinstvo.
- Před 20. květnem (2. červnem)* V dopise A. V. Britmanovi se Lenin dotazuje, jaké jsou k dispozici prostředky na vydávání ústředního orgánu.
- 22. května (4. června)* Ve 2. čísle listu Rabočij vychází Leninův článek Likvidátoři a životopis Malinovského.
- Před 23. květnem (5. červnem)* V dopise Inesse Armandové Lenin sděluje, že je zapotřebí projednat otázku delegátů na vídeňský kongres II. internacionály.
- 23. května (5. června)* Lenin píše dopis Inesse Armandové, v němž se velmi negativně vyjadřuje o románu V. Vynnyčenko Závety otcov [Odkazy otců].
- Před 24. květnem (6. červnem)* Lenin navrhuje v dopise M. M. Litvinovovi, aby se zúčastnil jako delegát vídeňského kongresu.
- 24. května (6. června)* Ve 3. čísle listu Rabočij vychází Leninův článek O dvou cestách.

- Mezi 24. květnem a 8. červnem* (6. a 21. červnem) V dopise redakci vydavatelství Granatových se Lenin dotazuje, jak rozsáhlou stať má napsat o K. Marxovi a dokdy ji vydavatelství potřebuje.
25. května (7. června) Ve 4. čísle listu Rabočij vychází Leninův článek Plechanov neví, co chce.
- Před 28. květnem (10. červnem) Lenin píše návrh projevu K rozpočtu ministerstva zemědělství pro bolševickou frakci ve Státní dumě.
- Po 29. květnu (11. červnu) Lenin píše dopis redakci Pravdy Ještě k odchodu Malinovského.
30. května (12. června) Ve 2. čísle listu Trudovaja pravda vychází Leninův článek O jednotě.
- Koncem května až v červnu V dopise S. G. Šahumjanovi vznáší Lenin kritické připomínky k jeho vyjádření o návrhu zákona o rovnoprávnosti národů; žádá ho, aby mu „sdělil kritické připomínky k článkům v časopise Prosvěščenije“ a aby shromáždil údaje o sociálně demokratických listech vycházejících na Kavkaze v gruzínštině, arménštině a jiných jazycích, nezbytné pro přípravu na vídeňský kongres II. internacionály.
- V květnu Lenin píše osnovy článku o časopise Sovremennik.
1. (14.) června Vychází 5. číslo časopisu Prosvěščenije, obsahující Leninovy stati O právu národů na sebeurčení (pokračování), Práce kvapná málo platná, O porušování jednoty zastíraném pokřikem o jednotě a recenze knihy I. Drozdova Mzda zemědělských dělníků v Rusku za rolnického hnutí v letech 1905—1906^[82] a brožury I. M. Kozminyča-Lanina Přesčasová práce v továrnách Moskevské gubernie^[82].
5. (18.) června V 7. čísle listu Trudovaja pravda vychází Leninův článek Konečně je jasno! Upozornění uvědomělým dělníkům.
- Mezi 6. a 20. červnem Lenin píše doplněk ke svému článku Reakce dělníků na vytvoření Sociálně demokratické dělnické frakce

- (19. červnem a 3. červencem) Ruska ve Státní dumě a posílá ho vydavatelství Priboj. Článek byl uveřejněn v červenci 1914 ve II. části sborníku *Marxismus a likvidátorství*.
- Mezi 6. a 26. červnem (19. červnem a 9. červencem) Lenin sestavuje souborný přehled číselných údajů o síle různých proudů v dělnickém hnutí.
9. (22.) června V 7. čísle listu *Rabočij* vycházejí Leninovy články O avanturismu a Usnesení lotyšských marxistů a likvidátoři.
13. a 14. (26. a 27.) června Ve 14. a 15. čísle listu *Trudovaja pravda* vychází Leninův článek *Dělnická třída a dělnický tisk*.
- Po 13. (26.) červnu Lenin vypočítává dělnické skupiny a peněžní sbírky na marxistický a likvidátorský list a dělá si k této otázce poznámky na tabulkách, jež sestavil V. I. Tichomirnov.
- Před 16. (29.) červnem Lenin píše dopis M. K. Vladimirovovi o vydání programu a stanov strany v Paříži. Jménem ÚV SDDSR sděluje Lenin tajemníkovi mezinárodního socialistického byra C. Huysmansovi, že ÚV SDDSR jmenoval svým zástupcem v MSB M. M. Litvinova.
- Před 17. (30.) červnem Lenin žádá v dopise vydavatelství Priboj, aby mu vysvětlilo, proč se zdrželo zveřejnění jeho stati *Dělnická třída a dělnický tisk*.
19. června (2. července) V 19. čísle listu *Trudovaja pravda* vychází Leninův článek *Levicové narodnictví a marxismus*.
21. června (4. července) Z pověření ÚV SDDSR posílá Lenin dopisy Inesse Armandové, I. F. Popovovi, M. F. Vladimírskému a A. A. Bekzadžanovi s návrhem, aby se stali členy delegace ÚV SDDSR na bruselské poradě mezinárodního socialistického byra.
- Po 21. červnu (4. červenci) Z pověření ÚV SDDSR sděluje Lenin výkonnému výboru MSB, že ÚV se zvláštním usnesením rozhodl nezúčastnit se bruselské rady, jestliže na ni nebude

pozvána polská opozice a nebudou jí zaručena stejná práva jako ostatním účastníkům porady; žádá o sdělení, které organizace a jednotlivé osoby byly na poradu pozvány.

- 22. června*
(5. července) V 22. čísle listu Trudovaja pravda vychází Leninův článek Otázka půdy v Rusku.
- 23. června*
(6. července) Lenin stanoví definitivní složení delegace ÚV SDDSR na bruselskou poradu, svolanou mezinárodním socialistickým byrem. Lenin píše Inesse Armandové, naléhá na ni, aby se zúčastnila bruselské porady, a oznamuje jí složení delegace.
- 23.—30. června*
(6.—13. července) Lenin sestavuje osnovu a teze zprávy ÚV pro bruselskou poradu.
Lenin píše zprávu ÚV SDDSR a směrnice delegaci ÚV na bruselské poradě.
- Před 24. červnem*
(7. červencem) Lenin žádá v dopise N. V. Kuzněcova, aby se domluvil s M. F. Vladimírským o jeho účasti na bruselské poradě.
- 24. června*
(7. července) V 23. čísle listu Trudovaja pravda vychází Leninův článek O politickém významu nadávek (K otázce jednoty).
- Před 25. červnem*
(8. červencem) V dopise adresovaném V. Mickevičiosovi-Kapsukasovi se Lenin táže na historii vzniku a orientaci litevského týdeníku Vilnis.
- Před 26. červnem*
(9. červencem) Lenin sčítá dělnické skupiny a výtěžek sbírek na bolševický a likvidátorský tisk, zprostředkovaných bolševickou a menševickou frakcí dумы od října 1913 do 6. června 1914.
Lenin propočítává procenta příspěvků dělnických skupin Pravdě.
- 26. června*
(9. července) Lenin píše dopis Inesse Armandové o přípravě na mezinárodní konferenci žen. V dalším dopise Inesse Armandové Lenin sděluje, že ÚV schválil složení delegace SDDSR na bruselskou poradu a že nazítří pošle začátek a konec zprávy ústředního vý-

- boru. V 25. čísle listu Trudovaja pravda vychází Leninův článek Objektivní údaje o síle různých směrů v dělnickém hnutí. Lenin zasílá dopis ruskému byru ÚV a žádá je, aby shromáždilo a poslalo mu údaje o bolševických a likvidátorských listech vydávaných od roku 1911 na Kavkaze.
- Po 26. červnu (9. červenci)* Lenin sestavuje číselný přehled o nákladu pravdovských a likvidátorských listů.
- Před 27. červnem (10. červencem)* V dopise vydavatelství Priboj Lenin sděluje, že obdržel korektury sborníku Marxismus a likvidátorství.
- 27. června (10. července)* Lenin posílá bolševické delegaci na bruselské poradě zprávu ÚV SDDSR, kterou vypracoval. V souvislosti s přípravou na bruselskou poradu posílá Lenin dopisy M. M. Litvinovovi, Inesse Armandové, I. F. Popovovi a M. F. Vladimírskému.
- Mezi 27. červnem a 3. červencem (10. a 16. červencem)* Lenin píše dodatky ke zprávě ÚV SDDSR pro bruselskou poradě.
- 28. června (11. července)* Lenin posílá směrnicе delegaci ÚV SDDSR na bruselské poradě. V 27. čísle listu Trudovaja pravda vychází Leninův článek Jak silný je směr levicových narodníků mezi dělníky. Vychází 6. číslo časopisu Prosvěščenije s Leninovými statěmi O právu národů na sebeurčení (dokončení) a Metody boje buržoazní inteligence proti dělníkům a s článkem O „vperjodovcích“ a o skupině Vperjod. Lenin v dopise vydavatelství Priboj děkuje za zaslání korektury konce sborníku Marxismus a likvidátorství a žádá, aby byly neprodleně zaslány I. F. Popovovi do Bruselu všechny vytištěné archy sborníku a také komplety Pravdy, časopisu Naša zarja, Bulkinovy a Martovovy články a další materiály.
- 29. června (12. července)* V 28. čísle listu Trudovaja pravda vychází Leninova „Redakční“ poznámka k „Provolání k ukrajinským

dělníkům“ Oxena Loly. Lenin sděluje v dopise Inesse Armandové, že přijeli dva petrohradští dělníci a že se očekává příjezd G. I. Petrovského; zdůrazňuje, že je krajně nezbytné, aby se Armandová zúčastnila bruselské porady.

Mezi 29. červnem a 6. červencem (12. a 19. červencem) V Poroninu řídí Lenin zasedání ÚV strany se stranickými pracovníky, kteří sem přijeli z Ruska; jednalo se o práci frakce v dumě a o přípravách sjezdu strany.

30. června (13. července) V dopise Inesse Armandové vysvětluje Lenin taktiku bolševické delegace na bruselské poradě, upozorňuje Armandovou, že je zapotřebí objasnit členům MSB zvláštnosti a obtíže práce SDDSR v podmínkách ilegality, dává jí pokyny, jak využívat stranických usnesení v boji proti likvidátorům a výkonnému výboru MSB, a sděluje: „Zítra pošlu konec zprávy.“

30. června až 1. července (13.—14. července) Lenin posílá Inesse Armandové a I. F. Popovovi noviny a jiné materiály, aby se mohli připravit na bruselskou poradou.

2. (15.) července Ve 30. čísle listu Trudovaja pravda vychází Leninův článek Jasnost především! (K otázce jednoty).

2. a 3. (15. a 16.) července Ve 30. a 31. čísle listu Trudovaja pravda vychází Leninův článek K výsledkům Dne dělnického tisku (Ze zprávy v listu Puť pravdy).

Před 3. (16.) červencem Lenin sděluje v dopise Inesse Armandové, že v Poroninu probíhá zasedání ústředního výboru se stranickými pracovníky; žádá ji, aby mu po skončení bruselské porady poslala podrobný telegram o jejich výsledcích.

3.—5. (16. až 18.) července Lenin usměrňuje z Poronina práci bolševické delegace na bruselské poradě.

4. nebo 5. (17. nebo 18.) července Lenin posílá delegaci ÚV SDDSR na bruselské poradě telegram o nutnosti učinit jménem tří delegací prohlášení o podstatě likvidátorství.

- Před 5. (18.)
červencem* Z Poronina telegrafuje Lenin výkonnému výboru MSB, že zasílá na adresu výboru materiály o pobytu E. Vandervelda v Petrohradě. Telegram měl odhalit pomluvy, které šířili vedoucí činitelé II. internacionály, že je prý Lenin v Bruselu a nechce se dostavit na poradě svolanou MSB. Kopii telegramu poslal Lenin delegaci ÚV SDDSR na bruselské poradě.
- 5. (18.) července* Vychází sborník *Marxismus a likvidátorství* (část II.), který Lenin připravil.
- 5. nebo 6. (18.
nebo 19.) čer-
vence* Lenin píše návrhy usnesení ÚV SDDSR o postoji k polské opozici a o poděkování delegaci ÚV na bruselské poradě. ÚV SDDSR návrhy přijal.
- Po 5. (18.)
červenci* Lenin píše dopis V. M. Kasparovovi do Berlína. Žádá ho v něm, aby jej informoval o vývoji revolučních událostí v Rusku. Lenin opatřuje strojepisný exemplář rezoluce bruselské rady titulkem „s konečnou platností přijatá rezoluce“ a doplňuje text, který byl v tomto exempláři vynechán. Lenin píše noticku *Polská opozice na bruselské konferenci*.
Lenin píše dopis G. L. Šklovskému, v němž jej informuje o výsledcích bruselské rady; žádá jej, aby zevrubně odpověděl, zda se chystá jet na vídeňský kongres, a ptá se po zdravotním stavu F. N. Samojlova.
- Mezi 5. a 17.
(18. a 30.) čer-
vencem* Lenin posílá dva dopisy a korespondenční lístek lotyšskému sociálnímu demokratu I. E. Germanovi o vztahu lotyšské sociální demokracie k SDDSR, s uspokojením konstatuje, že Lotyši a jejich ÚV vystupovali v roce 1914 proti likvidátorům, ale vyjadřuje pochybnosti o možnosti úplného sjednocení Sociální demokracie Lotyšského kraje s bolševickou stranou a trvá na tom, že je nezbytné předběžně si ujasnit zásadní otázky, totiž zda může Sociální demokracie Lotyšského kraje postupovat společně se SDDSR proti likvidátorství, nacionalismu a separatismu Bundu.
- 6. (19.) července* V dopise Inesse Armandové demaskuje Lenin jednání vůdců II. internacionály na bruselské poradě.

V dalším dopise Inesse Armandové Lenin sděluje, že dostal zprávu o bruselské poradě, napsanou M. F. Vladimírským; děkuje delegaci za skvělou práci na poradě; oznamuje, že řádný sjezd strany se bude konat 20.—25. srpna a že Armandová je na sjezd delegována.

7. (20.) července V dopise Inesse Armandové píše Lenin o postoji polské opozice na bruselské poradě; dává pokyn, jaká opatření je třeba podniknout k získání mandátů na vídeňský kongres; žádá, aby Armandová označila v rukopise, která místa zprávy ÚV SDDSR na bruselské poradě přečetla a která vypustila.

Po 7. (20.) červenci Lenin píše článek *Polská sociálně demokratická opozice na rozcestí*.

Před 8. (21.) červencem Lenin píše dopis I. F. Popovovi, týkající se jeho informace o průběhu jednání bruselské rady.

8. (21.) července V 165. čísle listu *Leipziger Volkszeitung* je uveřejněna Leninova odpověď na článek z tohoto listu. V dopise redakci vydavatelství *Granatových* Lenin sděluje, že pro nepředvídané okolnosti musí přerušit práci na stati o Karlu Marxovi, a žádá redakci, aby si našla jiného autora.

11. (24.) července Lenin píše dopis Inesse Armandové, v němž schvaluje, že delegace ÚV SDDSR odmítla hlasovat o rezoluci, kterou předložil Kautsky na bruselské poradě; sděluje, že se chystá projednat s lotyšským sociálním demokratem *Zvirbulisem-Putnisem*, který přijel do *Poronina*, otázku účasti Lotyšů na sjezdu strany; radí, aby Armandová informovala K. Kautského o jednání likvidátorů.

12. (25.) července Lenin píše dopis Inesse Armandové o blížící se revoluci v Rusku a o válce mezi Rakouskem a Srbskem. Lenin žádá v dopise švédského sociálního demokrata o spolehlivou konspirativní adresu pro udržování spojení s Petrohradem.

13. (26.) července V dopise I. Rudisovi-Gipslisovi informuje Lenin

o svém jednání s lotyšským sociálním demokratem Zvirbulisem-Putnisem o záležitostech SDLK; táže se na stanovisko lotyšských sociálních demokratů v národnostní otázce a žádá ho, aby jej informoval o poměru lotyšských dělníků k navázání užšího spojení s ÚV SDDSR.

15. (28.) července V dopise redakci vydavatelství Granatových vyjadřuje Lenin souhlas s tím, že dokončí stať Karel Marx pro Encyklopedický slovník.

Mezi 15. a 18. (28. a 31.) červencem Lenin píše osnovy úvodníku Revoluce a válka, koncipuje obsah příštího čísla listu Social-demokrat a zabývá se jeho technickou úpravou.

18. (31.) července Lenin oznamuje v dopise G. L. Šklovskému, že se mezinárodní kongres překládá do Paříže na 9. srpna, a píše o složení delegace a o tom, že je nutné, aby jel na kongres F. N. Samojlov; žádá, aby Šklovskij vše zařídil tak, aby nemocný Samojlov nemusel v Paříži přerušit léčbu.

Druhá polovina července Lenin píše dopis V. M. Kasparovovi a žádá ho o sestavení a zaslání souboru výstřížků z listu Vorwärts o petrohradském dělnickém hnutí.

OBSAH

Předmluva 7—23

1914

ROZPAD „SRPNOVÉHO“ BLOKU 25—28

KAPITALISMUS A TISK 29—32

RADIKÁLNÍ BURŽOA O RUSKÝCH
DĚLNÍCÍCH 33—37

POLITICKÁ LEKCE 38—39

*NÁVRH ZÁKONA O ROVNOPRÁVNOSTI
NÁRODŮ 40—42

Návrh zákona o zrušení všech omezení práv Židů a vůbec
všech omezení souvisejících s původem nebo národní
příslušností 41

MZDA ZEMĚDĚLSKÝCH DĚLNÍKŮ 43—45

LOTYŠŠTÍ DĚLNÍCI O ROZKOLU
V SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ FRAKCI 46—50

ODHALENÍ „SRPNOVÉ“ FIKCE 51—54

JEŠTĚ JEDNO POTŘENÍ SOCIALISMU 55—77

I 58

II 59

III 62

IV 64

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu
při ÚV KSSS.

V	66
VI	69
VII	71
VIII	73
IX	75
X	77
*REZOLUCE ÚV SDDSR O VYTVOŘENÍ ORGANIZAČNÍHO ODDĚLENÍ ÚV PRO ŘÍZENÍ ILEGÁLNÍ PRÁCE	78—79
O FORMÁCH DĚLNICKÉHO Hnutí <i>(Výluka a marxistická taktika)</i>	80—83
LEVICOVÍ NARODNICI PŘIKRÁŠLUJÍ BURŽOAZII	84—87
K OTÁZCE NÁRODNOSTNÍ POLITIKY	88—96
ÚSTAVNÍ KRIZE V BRITÁNII	97—100
JEDNOTA	101—103
ORGANIZOVÁNÍ MARXISTÉ O ZÁSAHU MEZINÁRODNÍHO BYRA	104—107
ROVNOPRÁVNOST NÁRODŮ	108—109
LIKVIDÁTOŘI A LOTYŠSKÉ DĚLNICKÉ HNUTÍ	110—112
VESNICKÉ HOSPODÁŘSTVÍ ZALOŽENÉ NA NEVOLNICTVÍ	113—115
Z MINULOSTI DĚLNICKÉHO TISKU V RUSKU	116—124
NAŠE ÚKOLY	125—128
CO Z NĚMECKÉHO DĚLNICKÉHO Hnutí NENAPODOBOVAT	129—133
*RECENZE. N. A. Rubakin. Mezi knihami, sv. II	

(vydavatelství Nauka), Moskva 1913. Cena 4 ruble (vydání druhé)	134—136
DEFINICE LIKVIDÁTORSTVÍ	137—139
*DOSLOV K SBORNÍKU MARXISMUS A LIKVIDÁTORSTVÍ	140—149
ZNOVU O POLITICKÉ KRIZI	150—152
IDEOVÝ BOJ V DĚLNICKÉM HNUTÍ	153—156
NÁVRH ZÁKONA O ROVNOPRÁVNOSTI NÁRODŮ A OCHRANĚ PRÁV NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN	157—159
„SOUSEDÉ STATKÁŘI“	160—161
NARODNICI A „FRAKČNÍ NÁSILÍ“	162—164
DEMORALIZOVÁNÍ DĚLNÍKŮ RÁFINOVANÝM NACIONALISMEM	165—167
O POLITICKÉ SITUACI	168—169
JEDNOTA DĚLNÍKŮ A „SMĚRY“ INTELIGENTŮ	170—173
O LEVICOVÝCH NARODNICÍCH	174—177
LIKVIDÁTOŘI A ŽIVOTOPIS MALINOVSKÉHO	178—181
O DVOU CESTÁCH	182—185
PLECHANOV NEVÍ, CO CHCE	186—189
K ROZPOČTU MINISTERSTVA ZEMĚDĚLSTVÍ	190—195
O JEDNOTĚ	196—198
PRÁCE KVAPNÁ MÁLO PLATNÁ	199—201

O PORUŠOVÁNÍ JEDNOTY ZASTÍRANÉM POKŘIKEM O JEDNOTĚ	203—226
I. O „frakcionářství“	205
II. O rozkolu	210
III. O rozpadu srpnového bloku	214
IV. Rady smířlivce „sedmě“	217
V. Likvidátorské názory Trockého	221
*RECENZE. <i>I. Drozdov. Mzda zemědělských dělníků v Rusku za rolnického hnutí v letech 1905—1906.</i> SPB. (Vydavatelství M. I. Semjonova.) 1914. S. 68. Cena 50 kopějek	227—229
*RECENZE. <i>I. M. Kozminych-Lanin. Přesčasová práce v továrnách Moskevské gubernie.</i> Moskva 1914. Cena 1 rubl	230—232
KONEČNĚ JE JASNO! UPOZORNĚNÍ UVĚDOMĚLÝM DĚLNÍKŮM	233—238
1. Program a národnostní otázka	234
2. Usnesení z roku 1908	235
3. Usnesení z roku 1910	236
4. „Směry“	237
O AVANTURISMU	239—242
USNESENÍ LOTYŠSKÝCH MARXISTŮ A LIKVIDÁTOŘI	243—245
DĚLNICKÁ TŘÍDA A DĚLNICKÝ TISK	246—253
LEVICOVÉ NARODNICTVÍ A MARXISMUS	254—256
OTÁZKA PŮDY V RUSKU	257—259
O POLITICKÉM VÝZNAMU NADÁVEK (<i>K otázce jednoty</i>)	260—262
OBJEKTIVNÍ ÚDAJE O SÍLE RŮZNÝCH SMĚRŮ V DĚLNICKÉM HNUTÍ	263—268
JAK SILNÝ JE SMĚR LEVICOVÝCH NARODNIKŮ MEZI DĚLNÍKY	269—272
O PRÁVU NÁRODŮ NA SEBEURČENÍ	273—337

1. Co znamená seburčení národů?	275
2. Konkrétně historické pojetí otázky	281
3. Konkrétní zvláštnosti národnostní otázky v Rusku a jeho buržoazně demokratická přeměna	285
4. „Practicismus“ v národnostní otázce	290
5. Liberální buržoazie a socialističtí oportunisté o národnostní otázce	295
6. Oddělení Norska od Švédska	306
7. Usnesení londýnského mezinárodního kongresu z roku 1896	312
8. Utopista Karel Marx a praktická Rosa Luxemburgová	317
9. Program z roku 1903 a jeho likvidátoři	324
10. Závěr	333

METODY BOJE BURŽOAZNÍ INTELIGENCE PROTI DĚLNÍKŮM 338—369

1. Spojenectví likvidátorů a narodníků proti dělníkům	339
2. Jak liberálové obhajují „jednotu“ dělníků s likvidátory	346
3. Proč dělnické organizace veřejně pranýřovaly likvidátory jako pomlouvače?	357

O „VPERJODOVCÍCH“ A O SKUPINĚ VPERJOD 370—376

*„REDAKČNÍ“ POZNÁMKA K „PROVOLÁNÍ K UKRAJINSKÝM DĚLNÍKŮM“ OXONA LOLY 377

*ZPRÁVA ÚV SDDSR A SMĚRNICE DELEGACI ÚV NA BRUSELSKÉ PORADĚ 379—421

I	382
II	388
III	399
IV	401

Přílohy. SMĚRNICE 414

I. Poznámky privées	414
II. Poznámky privées	415
III. Nezařazovat do zprávy	416
IV.	418

REAKCE DĚLNÍKŮ NA VYTVOŘENÍ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ DĚLNICKÉ FRAKCE RUSKA VE STÁTNÍ DUMĚ	422—430
Co ukazují zkušenosti z prvního čtvrtletí činnosti dvou frakcí?	426
JASNOST PŘEDEVŠÍM! (<i>K otázce jednoty</i>)	431—433
1. O lidech se dvěma názory	431
K VÝSLEDKŮM DNE DĚLNICKÉHO TISKU (<i>Ze zprávy v listu Puť pravdy</i>)	434—442
K Petrohradu	439
*USNESENÍ ÚV SDDSR	443
POLSKÁ OPOZICE NA BRUSELSKÉ KONFERENCI	444
POLSKÁ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ OPOZICE NA ROZCESTÍ	445—446
*ODPOVĚĎ NA ČLÁNEK V LISTU LEIPZIGER VOLKSZEITUNG	447—448
PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	
*Osnova stati O právu národů na sebeurčení	451—456
1	451
2	452
3	453
4	454
5	455
*Osnova a stručný konsept zprávy ÚV SDDSR pro vídeňský kongres II. internacionály	457—460
*Osnova článku o časopise Sovremennik	461—463
1	461
2	462
*Osnova a teze zprávy ÚV SDDSR pro bruselskou poradu	464—465
*Osnova článku Revoluce a válka	466—467

1	466
2	466
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (březen—červenec 1914)	471—480
Seznam publikací, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	481
Seznam prací, jejichž autorem je pravděpodobně V. I. Lenin	482
Poznámky	483—545
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	546—589
Jmenný rejstřík	590—645
Životopisná data	646—660

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

2 5

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 25, Politizdat, Moskva 1977, · připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Jiřina Novotná. Odpovědná redaktorka Marta Brabencová. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technický redaktor Pavel Bednář. Vydání II. Praha 1985. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5516. publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1—30 000. AA 34,80 (text 34,77, ilustrace 0,03), VA 35,77. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 11,68 Kčs, váz. výt. 17,— Kčs.
73/202-21-8.5

25 - 141 - 85 Kčs 17,—

НАСУЩНЫЯ ЗАДАЧИ НАШЕГО ДВИЖЕНІЯ

Русская социалдемократія не разъ уже заявляла, что ближайшей политической задачей русской рабочей партіи должно быть ниспроверженіе самодержавія, завоеваніе политической свободы. Это заявляли больше 15 лѣтъ тому назадъ представители русской социалдемократіи, члены группы „Осв. Труда“, это заявили два съ половиной года тому назадъ и представители русскихъ социалдемократическихъ организаций, образовавшіе весной 1898 года Россійскую Социалдемократическую Рабочую Партію. Но не смотря на эти неоднократныя заявленія, вопросъ о политическихъ задачахъ социалдемократіи въ Россіи снова выступаетъ на очередь въ настоящее время. Многие представители нашего движенія выражаютъ сомнѣніе въ правильности указаннаго рѣшенія вопроса. Говорятъ, что преобладающее значеніе имѣетъ экономическая борьба отодвигаютъ на второй планъ политическія задачи пролетаріата, суживаютъ и ограничиваютъ эти задачи, заявляютъ даже, что разговоры объ образованіи самостоятельной рабочей партіи въ Россіи просто повтореніе чужихъ словъ, что рабочимъ надо вести одну экономическую борьбу, предоставивъ политику интеллигентамъ въ союзъ съ либералами. Это послѣднее заявленіе новаго символа вѣры (пресловутое credo) сводится уже прямо къ признанію русскаго пролетаріата несовершеннолѣтнимъ и къ полному отрицанію социалдемократической программы. А „Рабочая Мысль“ (особенно въ отдѣльномъ Приложеніи) высказалась въ сущности въ томъ же смыслѣ. Русская социалдемократія переживаетъ періодъ колебаній, періодъ сомнѣній, доходящій до самоотрицанія. Съ одной стороны, рабочее движеніе отрывается отъ социализма; рабочимъ помогаютъ вести экономическую борьбу, но имъ вовсе не разъясняютъ при этомъ или недостаточно разъясняютъ социалистическихъ цѣлей и политическихъ задачъ всего движенія въ цѣломъ. Съ другой стороны, социализмъ отрывается отъ рабочаго движенія: русскіе социалисты опять начинаютъ все больше и больше говорить о томъ, что борьбу съ правительствомъ должна вести одними своими силами интеллигенція, ибо рабочіе ограничиваются лишь экономической борьбой.

Троекато рода обстоятельства подготовили, по нашему мнѣнію, почву для этихъ печальныхъ явленій. Во-первыхъ, въ началѣ своей дѣятельности русскіе социалдемократы ограничили себя одной кружковой пропагандистскою работой. Передавъ къ агитаціи въ массахъ, мы не всегда могли удержаться отъ того, чтобы не впасть въ другую крайность. Во-вторыхъ, въ началѣ своей дѣятельности намъ приходилось очень часто отстаивать свое право на существованіе въ борьбѣ съ народолюбцами, которые понимали подъ „политикой“ дѣятельность, оторванную отъ рабочаго движенія, которые суживали политику до одной только заговорщической борьбы. Отвергая такую политику, социалдемократы впадали въ крайность, отодвигая на второй планъ политику вообще. Въ-третьихъ, разрозненно дѣйствуя въ мѣстныхъ мелкихъ рабочихъ кружкахъ, социалдемократы недостаточно обращали вниманіе на необходимость организационной партіи, объединяющей всю дѣятельность мѣстныхъ группъ и дающей возможность правильно поставить революціонную работу. А преобладаніе разрозненной работы естественно связано съ преобладаніемъ экономической борьбы.

Всѣ указанныя обстоятельства породили увлеченіе одной стороны движенія. „Экономическое“ направленіе, (попытку возвести эту задачу въ особую теорію, попытки воспользоваться для этой цѣли модной бернштейниадой, модной „критикой марксизма“, проводящей старія буржуазныя идеи подъ новымъ флагомъ). Лишь эти попытки породили опасеніе ослабленія связи между русскимъ рабочимъ движеніемъ и русской социалдемократіей, какъ передовымъ борцомъ за политическую свободу. И самая насущная задача нашего движенія состоитъ въ укрѣпленіи этой связи.

Социалдемократія есть соединеніе рабочаго движенія съ социализмомъ, ея задача — не пассивное служеніе рабочему движенію на каждой его отдѣльной стадіи, а представительство интересовъ всего движенія въ цѣломъ, указаніе этому движенію его конечной цѣли, его политическихъ задачъ, охрана его политической и идейной самостоятельности. Оторванное отъ социалдемократіи, рабочее движеніе мельчаетъ и необходимо впадаетъ въ буржуазность: ведя одну экономическую борьбу, рабочій классъ теряетъ свою политическую самостоятельность, становится хвостомъ другихъ партій, измѣняетъ великому завѣту: „освобожденіе рабочихъ должно быть дѣломъ самихъ рабочихъ“. Во всѣхъ странахъ былъ такой періодъ, когда рабочее движеніе и социализмъ существовали отдѣльно другъ отъ друга и шли особой дорогой, — и во всѣхъ странахъ такая оторванность приводила къ слабости социализма и рабочаго движенія; во всѣхъ странахъ только соединеніе социализма съ рабочимъ движеніемъ создавало прочную основу и для того и для другого. Но въ каждой странѣ это соединеніе социализма съ рабочимъ движеніемъ вырабатывалось исторически, вырабатывалось особымъ путемъ, въ зависимости отъ условій мѣста и времени. Въ Россіи необходимость соединенія социализма и рабочаго движенія теоретически провозглашена уже давно, — но практически это соединеніе вырабатывается лишь въ настоящее время. Процессъ этой выработки есть очень трудный процессъ, и нѣтъ ничего особенно удивительнаго въ томъ, что онъ сопровождается разными колебаніями и сомнѣніями.

Какой-же урокъ вытекаетъ для насъ изъ прошлаго?

Исторія всего русскаго социализма привела къ тому, что самой его насущной задачей оказалась борьба противъ самодержавнаго правительства, завоеваніе политической свободы; наше социалистское движеніе концентрировалось, такъ сказать, на борьбѣ съ самодержавіемъ. Съ другой стороны, исторія показала, что въ Россіи оторванность социалисти-

ческой мысли отъ передовыхъ представителей трудящихся классовъ гораздо больше, чѣмъ въ другихъ странахъ, и что при такой оторванности русское революціонное движеніе осуждено на безсиліе. Отсюда сама собою вытекаетъ та задача, которую признава осуществити русская социалдемократія: внѣдрить социалистическія идеи и политическое самосознаніе въ массу пролетаріата и организовать революціонную партію, неразрывно связанную съ стихійнымъ рабочимъ движеніемъ. Много уже сдѣлано въ этомъ отношеніи русской социалдемократіей; но еще больше остается сдѣлать. Съ ростомъ движенія поприще дѣятельности для социалдемократіи становится все шире, работа все разнообразнѣе, все большее число дѣятелей движенія сосредоточиваетъ свои силы на осуществленіи различныхъ частныхъ задачъ, которыя выдвигаются повседневыми нуждами пропаганды и агитаціи. Это явленіе совершенно законное и неизбежное, но оно заставляетъ обращать особое вниманіе на то, чтобы частныя задачи дѣятельности и отдѣльные приемы борьбы не возводились въ нѣчто самодовлѣющее, чтобы подготовительная работа не возводилась на степень главной и единственной работы.

Содѣйствовать политическому развитію и политической организационной работѣ рабочего класса — наша главная и основная задача. Всякій, кто отодвигаетъ эту задачу на второй планъ, кто не поднимаетъ ей всѣхъ частныхъ задачъ и отдѣльных приемовъ борьбы, тотъ становится на ложный путь и наноситъ серьезный вредъ движенію.

Отодвигаютъ эту задачу, во-вторыхъ, тѣ, кто суживаетъ содержаніе и размахъ политической пропаганды, агитаціи и организационной, кто считаетъ возможнымъ и умѣстнымъ угождать рабочимъ „политикой“ только въ исключительные моменты ихъ жизни, только въ торжественныхъ случаяхъ, кто слишкомъ заботливо размѣриваетъ политическую борьбу противъ самодержавія на требованіе отдѣльныхъ уступокъ отъ самодержавія и недостаточно заботится о томъ, чтобы эти требованія отдѣльныхъ уступокъ возвести въ систематическую и безповоротную борьбу революціонной рабочей партіи противъ самодержавія.

„Организуйтесь!“, повторяетъ рабочимъ на разные лады газета „Рабочая Мысль“, повторяютъ всѣ сторонники „экономическаго“ направленія. И мы, конечно, всецѣло присоединяемся къ этому кличу, но мы непременно добавимъ къ нему: организуйтесь не только въ общества взаимопомощи, стачечныя кассы и рабочіе кружки, организуйтесь также и въ политическую партію, организуйтесь для рѣшительной борьбы противъ самодержавнаго правительства и противъ всего капиталистическаго общества. Безъ такой организационной партіи пролетаріатъ не способенъ подняться до сознательной классовой борьбы, безъ такой организационной рабочей партіи осуждено на безсиліе, и однѣми только кассами, кружками и обществами взаимопомощи рабочему классу никогда не удастся исполнить лежащую на немъ великую историческую задачу: освободить себя и весь русскій народъ отъ его политическаго и экономическаго рабства. Ни одинъ классъ въ исторіи не достигалъ господства, если онъ не выдвигалъ своихъ политическихъ вождей, своихъ передовыхъ представителей, способныхъ организовать движеніе и руководить имъ. И русскій рабочій классъ показалъ уже, что онъ способенъ выдвигать такихъ людей: широко разлившаяся борьба русскихъ рабочихъ за 5-6 послѣднихъ лѣтъ показала, какая масса революціонныхъ силъ таится въ рабочемъ классѣ, какъ самая отчаянная правительственная преслѣдованія не уменьшаютъ, а увеличиваютъ число рабочихъ, рвущихся къ социализму, къ политическому сознанию и къ политической борьбѣ. Създъ нашихъ товарищей въ 1898 г. вѣрно поставилъ задачу, а не повторилъ чужія слова, не выразилъ одно только увлеченіе „интеллигентовъ“... И мы должны рѣшительно взяться за выполненіе этихъ задачъ, поставивъ на очередь вопросъ о программѣ, организационной и тактикѣ партіи. Какъ мы смотримъ на основныя положенія нашей программы, мы уже сказали, а подробно развѣивать эти положенія, здѣсь, конечно, не мѣсто. Вопросамъ организационнымъ мы намѣрены посвятить рядъ статей въ ближайшихъ номерахъ. Это одни изъ самыхъ больныхъ нашихъ вопросовъ. Мы сильно отстаемъ въ этомъ отношеніи отъ старыхъ дѣятелей русскаго революціоннаго движенія; надо прямо признать этотъ недочетъ и изправить свои силы на выработку болѣе конспиративной постановки дѣла, на систематическую пропаганду правилъ веденія дѣла, приемовъ надуванія жандармовъ и обхода стѣнъ полиціи. Надо готовить людей, посвящающихъ революціи не одни только свободные вечера, а всю свою жизнь, надо готовить организацию, настолько крупную, чтобы въ ней можно было провести строгое раздѣленіе труда между различными видами нашей работы. Что касается, наконецъ, до вопросовъ тактики, то мы ограничимся здѣсь слѣдующимъ: социалдемократія не связываетъ себя рукъ, не суживаетъ своей дѣятельности однимъ какимъ-нибудь заранее придуманнымъ планомъ или приемомъ политической борьбы, — она признаетъ всѣ средства борьбы, лишь бы они соответствовали различнымъ силамъ партіи и давали возможность достигать наибольшихъ результатовъ, достижимыхъ при данныхъ условіяхъ. При крѣпкой организованной партіи отдѣльная стачка можетъ пренратиться въ политическую демонстрацію, въ политическую побѣду надъ правительствомъ. При крѣпкой организованной партіи возстаніе въ отдѣльной мѣстности можетъ разлиться въ побѣдоносную революцію. Мы должны помнить, что борьба съ правительствомъ за отдѣльныя требованія, отвоеваніе отдѣльныхъ уступокъ, это — только мелкія стычки съ непріателемъ, это — небольшія схватки на форпостахъ, а рѣшительная схватка еще впереди. Передъ нами стоитъ во всей своей силѣ непріятельская крѣпость, изъ которой осыпаютъ насъ тучи ядѣръ и пуль, уносящие лучшихъ борцовъ. Мы должны взять эту крѣпость, и мы возьмемъ ее, если всѣ силы пробуждающагося пролетаріата соединимъ со всѣми силами русскихъ революціонеровъ въ одну партію, къ которой потянутся все, что

есть въ Россіи живого и честнаго. И только тогда исполнится великое пророчество русскаго рабочаго-революціонера, Петра Алексѣева: „подымется мускулистая рука миллионногъ рабочаго люда, и ярмо деспотизма, огражденное солдатскими штыками, разлетится въ прахъ!“

ВИЛЬГЕЛЬМЪ ЛИБКНЕХТЪ

(родился 29-го марта 1826 г., умеръ 7-го августа 1900 г.)

Со смертью старѣйшаго вождя германской социалдемократіи революціонный пролетаріатъ всего міра лишился одного изъ своихъ наиболѣе замѣчательныхъ и неутомимыхъ борцовъ и руководителей. Не даромъ въстѣ объ его внезапной кончинѣ, какъ громомъ поразила передовыхъ рабочихъ всѣхъ цивилизованныхъ странъ. Не только изъ всѣхъ концовъ Германіи, но и изъ другихъ странъ Европы, да не одной лишь Европы, а и Америки, Австраліи, и даже изъ южной Африки, Японіи посланы были сочувственныя телеграммы, съ выраженіемъ глубокой скорби о незамѣнимой утратѣ, понесенной международной социалдемократіей. Похороны Либкнехта приняли характеръ и размаха величественной манифестаціи, въ которой приняли участіе сотни тысячъ, быть можетъ, около милліона нѣмецкихъ рабочихъ и представителей рабочихъ партій Англій, Франціи, Австріи, Венгрии, Бельгіи, Даніи и разныхъ другихъ странъ. По единодушнымъ заявленіямъ всѣхъ добросовѣстныхъ газетныхъ корреспондентовъ, видѣвшихъ эту манифестацію, такихъ грандіозныхъ похоронъ не удостаивался еще ни одинъ король, ни одинъ императоръ.

Всеобщія глубокія симпатіи борющагося пролетаріата всего міра къ Либкнехту, съ такой силой и искренностью выражающіяся по случаю его кончины, приобрѣтены были имъ многолѣтней службой дѣлу освобожденія рабочаго класса, неутомимыми усиліями его на пользу умственного и политическаго возвышенія эксплуатируемыхъ и угнетенныхъ рабочихъ массъ. Представити полную и разностороннюю оцѣнку его заслугъ передъ международнымъ пролетаріатомъ, — значить дать подробное описаніе его жизни и дѣятельности, по меньшей мѣрѣ, начиная съ шестидесятихъ годовъ, т. е. приблизительно за сорокъ лѣтъ. Но начало его общественной дѣятельности относится къ революціи 1848 г., а выработка его убѣжденій и идеаловъ, на служеніе которымъ онъ отдалъ свои способности, началась еще раньше, въ тѣ времена, когда въ Германіи, какъ теперь въ Россіи, не только рабочіе, но и буржуазные классы, въ особенности образованные ихъ слои, терпѣли отъ правительственнаго произвола и устарѣлыхъ государственныхъ и общественныхъ порядковъ. Исторія жизни и дѣятельности Либкнехта тѣснѣйшимъ образомъ связана, поэтому, съ исторіей Германіи, а косвенно съ важнѣйшими моментами и событіями въ исторіи Европы, за періодъ болѣе продолжительный, чѣмъ столѣтіе. Для того, чтобы представить біографію Либкнехта въ такихъ широкихъ рамкахъ, надобно написать объемистую книгу. Здѣсь же мы ограничимся только сообщеніемъ нѣсколькихъ фактовъ изъ его, полной неутомимой дѣятельности и борьбы жизни, и, главнымъ образомъ, изъ того періода ея, въ теченіе котораго онъ воспитался и подготовился къ роли вождя германскихъ рабочихъ.

По своему рожденію и воспитанію, Либкнехтъ принадлежалъ къ буржуазіи и именно къ тѣмъ ея слоямъ, которые у насъ извѣстны подъ названіемъ „интеллигенція“. Какъ я уже сказалъ, во времена его дѣтства и юности, въ Германіи господствовало монархическое и полицейское самовластіе, отъ котораго болѣе всего страдали, конечно, нищіе городскіе классы да деревенскія массы, находившіяся сверхъ того, подъ гнетомъ помѣщиковъ; но терпѣли также и буржуазные классы, — торговцы, фабриканты, а въ особенности образованные ихъ слои, врачи, адвокаты, учителя, профессора и учащаяся, по преимуществу, университетская молодежь. Вслѣдствіе этого, буржуазія вообще, а интеллигенція въ особенности, проникнута была духомъ недовольства и оппозиціи. Наиболѣе благородныя натуры и горячіи головы изъ интеллигенціи проникнуты были сочувствіемъ къ народнымъ страданіямъ, мечтали о такихъ общественныхъ порядкахъ, при которыхъ не было бы мѣста неравенству и несправедливости и старались даже распространять свои революціонныя и социалистическія идеи среди рабочихъ. Внутри самой Германіи пропаганда эта велась, конечно, тайно, подъ страхомъ строжайшихъ наказаній. Но нѣмецкіе рабочіе, главнымъ образомъ, молодые подмастерья, имѣли тогда обыкновеніе переключивать изъ одного города въ другой и даже изъ одной страны въ другую. Благодаря этому обстоятельству, нѣмецкіе рабочіе въ 40-хъ и 50-хъ годахъ можно было встрѣтить сотнями не только въ Швейцаріи, Франціи, Бельгіи, сосѣднихъ съ Германіей странахъ, но даже и въ Англій. Во всѣхъ этихъ государствахъ уже до революціи 1848 г. были конституціонные порядки, дававшие рабочимъ болѣе или менѣе широкіе просторы для саморазвитія и самостоятельности. Туда направили свои главныя усилія тѣ изъ нѣмецкихъ социалистовъ и революционеров, которые стремились вызвать среди рабочихъ сознательное недовольство существующими порядками. Свободныя политическія учрежденія и антиправительственная и социалистическая агитація туземныхъ оппозиціонныхъ партій и рабочихъ союзовъ въ названныхъ странахъ, конечно, въ свою очередь, сильно способствовали умственному и политическому пробужденію нѣмецкихъ пролетаріевъ, на время или на долго водворявшихся тамъ. Результатомъ этого двойного воздѣйствія на нихъ было то, что Швейцарія, напр., уже въ 40-хъ годахъ покрылась стѣю нѣмецкихъ рабочихъ обществъ. Союзъ коммунистовъ, образовавшійся въ Лондонѣ и издавшій, какъ извѣстно, знаменитый „Манифестъ Коммунистической Партіи“, написанный Марксомъ и Энгельсомъ, также состоялъ, главнымъ образомъ, изъ нѣмецкихъ рабочихъ.

ОТЪ РЕДАКЦИИ.

Предпринимая изданіе политической газеты — „Искра“, мы считаемъ необходимымъ сказать нѣсколько словъ о томъ, къ чему мы стремимся и какъ понимаемъ свои задачи.

Мы переживаемъ крайне важный моментъ въ исторіи русскаго рабочаго движенія и русскаго соціалдемократіи. Последніе годы характеризуются поразительно быстрымъ распространеніемъ соціалдемократическихъ идей среди нашей интеллигенціи, а на встрѣчу этому теченію общественной мысли идетъ самостоятельно возникшее движеніе промышленнаго пролетаріата, который начинаетъ объединяться и бороться противъ своихъ угнетателей, начиная съ жадностью стремиться къ социализму. Кружки рабочихъ и соціалдемократовъ интеллигентовъ появляются повсюду, распространяются мѣстные агитационные листки, растетъ спросъ на соціалдемократическую литературу, далеко обгоняя предложеніе, а усиленная правительственная преслѣдованія не въ силахъ удержать этого движенія. Биткомъ набиты тюрьмы, переполнены мѣста ссылки, чуть не каждый мѣсяцъ слышно о „провалахъ“ во всѣхъ концахъ Россіи, о поимкѣ транспортовъ, о конфискаціи литературы и типографій, но движеніе все растетъ, захватываетъ все большій районъ, все глубже проникаетъ въ рабочій классъ, все больше привлекаетъ общественное вниманіе. И все экономическое развитіе Россіи, вся исторія русской общественной мысли и русскаго революціоннаго движенія ручаются за то, что соціалдемократическое рабочее движеніе будетъ расти несмотря на всѣ препятствія и въ концѣ концовъ — преодолѣетъ ихъ.

Но, съ другой стороны, главная черта нашего движенія, которая особенно бросается въ глаза въ послѣднее время, — его раздробленность, его, такъ сказать, кустарный характеръ: мѣстные кружки возникаютъ и дѣйствуютъ независимо другъ отъ друга и даже (что особенно важно) независимо отъ кружковъ, дѣйствовавшихъ и дѣйствующихъ въ тѣхъ же центрахъ; не устанавливается традиціи, нѣтъ преемственности, и мѣстная литература всецѣло отражаетъ раздробленность и отсутствіе связи съ тѣмъ, что уже создано русской соціалдемократіей.

Несоответствіе этой раздробленности съ запросами, вызываемыми силою и широтой движенія, создаетъ, по нашему мнѣнію, критическій моментъ въ его развитіи. Въ самомъ движеніи съ неудержимой силою сказывается потребность упрочиться, выработать опредѣленную физономію и организацію, а между тѣмъ въ средѣ практически дѣйствующихъ соціалдемократовъ необходимость такого перехода къ высшей формѣ движенія сознается далеко не вседѣ. Въ довольно широкихъ кругахъ наблюдается, наоборотъ, шатанье мысли, увлеченіе модной „критикой марксизма“ и „бернштейнадой“, распространеніе взглядовъ такъ называемаго „экономическаго“ направленія и въ неразрывной связи съ этимъ — стремленіе задержать движеніе на его низшей стадіи, стремленіе отодвинуть на второй планъ задачу образованія революціонной партіи, ведущей борьбу во главѣ всего народа. Что подобнаго рода шатанье мысли наблюдается

среди русскихъ соціалдемократовъ, что узкій практицизмъ, оторванный отъ теоретическаго освѣщенія движенія въ его цѣломъ; грозитъ совратить движеніе на ложную дорогу, это фактъ; въ этомъ не могутъ усомниться люди, непосредственно знакомые съ положеніемъ дѣла въ большинствѣ нашихъ организацій. Да есть и литературныя произведенія, подтверждающія это: стоитъ назвать хотя бы „Credo“, вызвавшее уже вполне законный протестъ; „Отдѣльное приложеніе къ Рабочей Мысли (сент. 1899)“, столь рельефно выразившее тенденцію, проникающую всю газету „Рабочая Мысль“, или наконецъ — воззваніе петербургской „Группы Самоосвобожденія Рабочаго Класа“, составленное въ духѣ того же „экономизма“. И совершенно невѣрно утвержденіе „Рабочаго Дѣла“, что „Credo“ представляетъ собою не больше какъ мнѣніе единичныхъ лицъ, что направленіе „Рабочей Мысли“ выражаетъ лишь сумбуризмъ и безтактность ея редакціи, а не особое направленіе въ самомъ ходѣ русскаго рабочаго движенія.

А рядомъ съ этимъ въ произведеніяхъ писателей, которыхъ читающая публика, съ большимъ или меньшимъ основаніемъ, считала до сихъ поръ видными представителями „легальнаго“ марксизма, все болѣе и болѣе обнаруживается поворотъ къ воззрѣніямъ, сближающимся съ буржуазной апологетикой. Результатомъ всего этого и является тотъ разбродъ и та анархія, благодаря которымъ экск-марксистъ или вѣрнѣе экск-соціалистъ Бернштейнъ, перечисляя свои усѣбхи, могъ печатно заявить, не встрѣчая возраженій, будто большинство дѣйствующихъ въ Россіи соціалдемократовъ состоитъ изъ его послѣдователей.

Мы не хотимъ преувеличивать опасность положенія; но закрывать на нее глаза было бы неизмѣримо вреднѣе; вотъ почему мы отъ всей души привѣтствуемъ рѣшеніе „Группы Освобожденія Труда“ возобновить ея литературную дѣятельность и начать систематическую борьбу противъ попытокъ извращенія и опошленія соціалдемократизма.

Практическій выводъ изъ всего этого такой: мы, русскіе соціалдемократы; должны силотиться и направить всѣ усилія на образованіе крѣпкой партіи, борющейся подъ единымъ знаменемъ революціонной соціалдемократіи. Именно эта задача была намѣчена уже Съѣздомъ 1898 года, образовавшимъ Россійскую Соціалдемократическую Рабочую Партію и опубликовавшимъ ея Манифестъ.

Мы признаемъ себя членами этой партіи, вполне дѣляемъ основныя идеи „Манифеста“ и придаемъ ему важное значеніе, какъ открытому заявленію ея цѣлей. Поэтому для насъ, какъ членовъ партіи, вопросъ о ближайшей и непосредственной нашей задачѣ ставится такимъ образомъ: какой планъ дѣятельности должны мы принять, что бы достигнуть возможно болѣе прочнаго возобновленія партіи?

Обычный отвѣтъ на этотъ вопросъ состоитъ въ томъ, что необходимо снова выбрать центральное учрежденіе и поручить ему возобновить органъ партіи. Но въ переживаемый нами періодъ разброда такой простой путь едва-ли былъ бы цѣлесообразенъ.

První strana letáku
Prohlášení redakce Jiskry
z roku 1900

Zmenšeno